ACADEMIA DE ŞTIINŢE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE ISTORIE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 947.89"1918-1944"

MORARU PAVEL

ORGANIZAREA ŞI ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAŢII ŞI SIGURANŢĂ ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN PERIOADA ANILOR 1918-1944

Specialitatea: 611.02 – Istoria românilor (pe perioade)

Teză de doctor habilitat în istorie

Consultanţi ştiinţifici: **acad. Valeriu PASAT**

conf. univ., dr. hab. Nicolae ENCIU

Autor: **dr. Pavel MORARU**

CHIŞINĂU, 2016

© Moraru Pavel, 2016

CUPRINS

ADNOTARE……...……....5

LISTA ABREVIERILOR….……...…….....….8

INTRODUCERE….…….…...……...……..…....10

1. ISTORIOGRAFIA ŞI SURSELE ISTORICE REFERITOARE LA ORGANIZAREA ŞI ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAŢII ŞI SIGURANŢĂ ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN PERIOADA ANILOR 1918-1944….…….….....20

1.1. Istoriografia românească privind serviciile de informaţii ale României…….…....…...….**20**

1.2. Abordări istoriografice sovietice şi din spaţiul ex-sovietic privind serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti……..…..…….....**35**

1.3. Analiza documentelor şi a izvoarelor arhivistice…….....….....**50**

1.4. Concluzii la capitolul 1……..…….……....**58**

2. STRUCTURILE DE INFORMAŢII ŞI CONTRAINFORMAŢII ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN ANII 1918-1940……...……...60

2.1. Organizarea şi evoluţia structurală a Siguranţei Generale din Basarabia…….....**60**

2.2. Activitatea informativă şi contrainformativă a Siguranţei Generale în Basarabia.…….…….....…….…**76**

2.3. Organizarea şi activitatea Serviciului de Informaţii al Armatei române…….....…....**89**

2.4. Semnale informative privind atragerea României în al Doilea Război Mondial…….…...……..……**102**

2.5. Concluzii la capitolul 2……..…….……..**107**

3. SERVICIILE DE INFORMAŢII ŞI CONTRAINFORMAŢII ROMÂNEŞTI DE PE NOUA GRANIŢĂ SOVIETO-ROMÂNĂ ÎN ANUL DE OCUPAŢIE SOVIETICĂ A BASARABIEI 1940/1941…….....109

3.1. Instaurarea regimului sovietic şi a structurilor sale de securitate în Basarabia. Activităţile de represiune, informaţii şi contrainformaţii.…….....…….....**109**

3.2. Serviciul Special de Informații și activitățile lui de

pe graniţa de est, în anul 1940/1941…….....…**116**
3.3. Organele informative militare româneşti şi activitatea lor pe noua
graniţă sovieto-română……..……...…..……..…**145**
3.4. Concluzii la capitolul 3……..…….……..**148**

4. ORGANELE INFORMATIVE ŞI CONTRAINFORMATIVE ROMÂNEŞTI
DIN BASARABIA ÎN ANII 1941-1944……...…….……150
4.1. Organizarea şi activitatea structurilor S.S.I. din Basarabia…….....…**150**
4.2. Organele de informaţii ale Armatei române din teritoriul Basarabiei…...…….….....**189**
4.3. Concluzii la capitolul 4……..…….…….……..**192**

5. STRUCTURILE INFORMATIVE ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA
ÎN ULTIMA FAZĂ A CAMPANIEI DIN RĂSĂRIT…….....…...…194
5.1. Eforturile S.S.I. de asigurare a fluxului informativ din Basarabia,
în eventualitatea retragerii autorităţilor româneşti……...…...….....**194**
5.2. Activitatea organelor militare informative româneşti,
în ultima fază a Campaniei din Răsărit…….….....**201**
5.3. Ieşirea României din războiul împotriva U.R.S.S. şi acţiunile SMERŞ
pentru descoperirea agenturii secrete româneşti…….....…..…**216**
5.4. Concluzii la capitolul 5……..…….……..**228**

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI…….……..……...230
BIBLIOGRAFIE……...……..…235
ANEXE…...…….…….……...…..…….....264
Cronologie…….……..…..…**264**
Lista documentelor…….....……....…….…...**270**
Lista anexelor……..……..……...…**327**
DECLARAŢIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII……...…….……338
CV-ul AUTORULUI……..…339

ADNOTARE

Moraru Pavel, „Serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în perioada anilor 1918-1944”, teză de doctor habilitat în istorie, Chişinău, 2016.

Structura tezei: lista abrevierilor, introducere, cinci capitole, a câte 2-4 subcapitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie cu 498 titluri, 234 pagini de bază, cronologie, 22 de documente, 10 figuri şi declaraţia privind asumarea răspunderii, şi CV-ul autorului.

Rezultatele obţinute au fost publicate în 42 de lucrări, dintre care 6 monografii, 2 dicţionare, 1 culegere de documente, 33 de articole.

Cuvinte-cheie: serviciu de informaţii, serviciu de contrainformaţii, agentură, informatori, Siguranţa Generală a Statului, Serviciul Secret de Informaţii al Armatei Române, Serviciul Special de Informaţii, Basarabia, România.

Domeniul de studiu: specialitatea 611.02 – Istoria Românilor (pe perioade).

Scopul şi obiectivele tezei constituie: prezentarea şi analiza organizării şi activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944; analiza istoriografiei temei; identificarea factorilor interni şi externi de instabilitate pentru Basarabia, în perioada studiată; aprecierea rolului informaţiilor furnizate de serviciile speciale româneşti în adoptarea deciziilor de către administraţia Basarabiei şi conducerea României; demascarea falsurilor istoriografiei sovietice.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a lucrării constă în demersul ştiinţific, prin valorificarea documentelor inedite de arhivă, pentru restabilirea tabloului istoric, referitor la activitatea organelor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944 şi cunoaşterea întregului proces istoric de dezvoltare a societăţii basarabene.

Rezultatele principial noi pentru ştiinţă şi practică obţinute în urma cercetărilor efectuate au determinat crearea unei noi direcţii în ştiinţa istorică din Republica Moldova şi anume, organizarea şi activitatea serviciilor de informaţii din Basarabia, R.A.S.S.M. şi R.S.S.M., având ca bază rezultatele cercetărilor privind serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944.

Semnificaţia teoretică a lucrării constă în studierea complexă a surselor publicate şi a izvoarelor arhivistice, în vederea reconstituirii activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944 şi a identificării rezultatelor pe care le-au obţinut.

Valoarea aplicativă a tezei. Rezultatele cercetării pot fi valorificate la elaborarea lucrărilor privind istoria serviciilor secrete şi istoria Republicii Moldova, la scrierea tezelor de licenţă şi doctorat, la elaborarea cursurilor pentru pregătirea şi perfecţionarea cadrelor din sistemul naţional de securitate.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Teza reprezintă o cercetare complexă, cu rezultate teoretice care completează cunoştinţele istorice existente şi care pune bazele unei noi direcţii de cercetare istorică.

АННОТАЦИЯ

Морару Павел, «Румынские службы информаций и безопасности Бессарабии в периоде 1918-1944 годах", диссертация на соискание ученой степени доктора хабилитат исторических наук, Кишинёв, 2016.

Структура диссертации: список сокращений, введение, пять глав по 2-4 подраздела, общие выводы и рекомендации, библиографический список из 498 источников, 234 страниц основного текста, хронология, 22 документа, 10 схем, декларация об ответственности и CV автора.

Публикации по теме диссертации: результаты исследования были опубликованы в 42 работах, из них 6 монографий, 2 энциклопедических словаря, 1 сборник документов, 33 статьи.

Ключевые слова: служба разведки, служба контрразведки, агентура, осведомитель, Генеральная Сигуранца Государства, Секретная Служба Информаций Румынской Армии, Специальная Служба Информаций, Бессарабия, Румыния.

Область научного исследования: 611.02 – История румын (по периодам).

Цель и задачи исследования: изложение и анализ организации и деятельности румынских спецслужб Бессарабии в 1918-1944 гг.; историографический анализ темы; выявление внутренних и внешних факторов нестабильности Бессарабии в исследованном периоде; оценка роли информации добытыми румынскими спецслужбами в принятии решений Бессарабской администрацией и руководством Румынии; разоблачение фальсификаций советской историографии.

Научная новизна и оригинальность работы состоит в восстановлении, на основе архивных документах, исторической картины, о деятельности румынских спецслужб Бессарабии в 1918-1944 годах, и тем самым способствовать познанию всего исторического процесса развития бессарабского общества.

Принципиально новые результаты, которые были получены, способствовали созданию в исторической науки Республики Молдова нового направления в области исследования, а именно, организация и деятельность служб информации и безопасности Бессарабии, МАССР и МССР, имея в основу результаты исследования служб информации и безопасности Бессарабии на протяжении 1918-1944 годах.

Теоретическая значимость работы состоит в комплексном исследовании опубликованных и архивных материалов, для выявления деятельности румынских служб информации и безопасности в Бессарабии в 1918-1944 годах и результатов их работы.

Прикладное значение работы. Результаты исследования, могут быть использованы в написании книг по истории спецслужб и истории Республики Молдова, дипломных и докторских работ, составлению учебных курсов по подготовки и переподготовки сотрудников системы органов национальной безопасности.

Внедрение научных результатов. Диссертация представляет собой комплексное исследование, с теоретическими результатами, которые дополняют существующие исторические знания, и ставит основу новому направлению исторического направления.

ANNOTATION

Moraru Pavel, "The Intelligence and Security Services in Bessarabia during the 1918-1944 years", thesis for the Degree of Doctor Habilitat of History, Chisinau, 2016.

Thesis structure: abbreviation list, introduction, five chapters with 2-4 subchapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting 498 titles, 234 pages of main text, chronology, 22 documents, 10 schemes, author's declaration of authenticity and CV.

Publications related to the topic of the thesis: the attained results have been published in 42 scientific works, 6 of them are monographs, 2 dictionaries, 1 document collection and 33 articles.

Keywords: Intelligence Service, counter information, agency, informers, General State Intelligence Service, Romanian Army Intelligence Service, Special Intelligence Service, Bessarabia, Romania.

Study domain: specialization 611.02 – Romanian History (periods).

The purpose and objectives of the study: the presentation and analysis of the Romanian Intelligence and Information Services' activity and structure from Bessarabia during the 1918-1944 years; theme's historiography analysis; the identification of the internal and external elements of the Bessarabian instability in the studied period; the estimate of the importance of the delivered information by the Romanian Special Services in taking decisions by Bessarabian administration and Romanian leadership; the exposing of the false Soviet historiography.

Scientific novelty and originality of the work resides in the fact that this paper represents, using unpublished archive documents, an attempt to cover the absence referring to the historiography about the activity of the Romanian Intelligence and Security organs from Bessarabia during the 1918-1944 years and offer an opportunity to investigate the entire historical process of the Bessarabian society's development.

The fundamentally new results of research have contributed to create a new direction in history science from Republic of Moldova and namely the organisation and activity of the Intelligence Service from Bessarabia, R.A.S.S.M. şi R.S.S.M, having as support the results of the research regarding the Romanian Intelligence and Security organs from Besssarabia during 1918-1944.

The theoretical significance of the work resides in a complex study of the subject using the published and archive sources in order to identify the activity and the results obtained by the Romanian Intelligence and Security Service from Bessarabia (1918-1944).

Practical value of the work. The result of the research makes the historical past to be better known and understood, especially the evolution of all the domains from Bessarabia in the inter-war period and during the World War II.

The implementation of the scientific results. The thesis represents a comprehensive research that completes the historical knowledge in this domain and represents the beginning of a new historical research direction.

LISTA ABREVIERILOR

A.M.R. – Arhivele Militare Române, Bucureşti

A.N.I.C. – Arhivele Naţionale Istorice Centrale, Bucureşti

A.N.R.M. – Arhiva Naţională a Republicii Moldova, Chişinău

C.C. – Comitet Central

C.C.P. – Consiliul Comisarilor Poporului

C.F.R. – Căile Ferate Române

P.C.M.C.M.C.S. – Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Cabinetul Militar al Conducătorului Statului

col. – colonel

com. – comuna

D.G.P. – Direcţia Generală a Poliţiei

D.P.S.G. – Direcţiunea Poliţiei şi Siguranţei Generale

dr. – doctor

E.P.S.C. – Echipa Poliţiei Speciale de Campanie

G.P.U. – Direcţia Politică de Stat (*Г.П.У. – Государственное Политическое Управление*)

Gestapo – Poliţia Secretă de Stat (*Geheime Staatzpolizei*)

ha. – hectare

I.G.J. – Inspectoratul General al Jandarmeriei

I.N.C.O.P. – Institutul Naţional de Cooperaţie

I.R.P. – Inspectoratul Regional de Poliţie

jud. – judeţ

K.G.B. – Comitetul Securităţii Statului (*К.Г.Б. – Комитет Государственной Безопасности*)

km. – kilometru

kw –kilowaţi **lt. –** locotenent

lt.-colonel – locotenent-colonel

M.A.I. – Ministerul Afacerilor Interne

M.C.G. – Marele Cartier General

M.G.B. – Ministerul Securităţii Statului (*М.Г.Б. – Министерство Госсударственной Безопасности*)

M.O.P.R. – Organizaţia internaţională pentru ajutorarea luptătorilor revoluţie *(М.О.П.Р. – Международная организация помощи борцам революции)*

M.St.M. – Marele Stat Major

M.U. – Mare Unitate/ Mari Unităţi

N.K.G.B. – Comisariatul Poporului al Securităţii Statului (*Н.К.Г.Б. – Народный Коммисариат Государственной Безопасности*)

N.K.V.D. – Comisariatul Poporului al Afacerilor Interne (*Н.К.В.Д. – Народный Коммисариат Внутренних Дел*)

n.a. – nota autorului

n.n. – nota noastră

nr. – număr

P.C. (b.) – Partidul Comunist bolşevic

P.C.dR. – Partidul Comunist din România

P.C.M. – Preşedinţia Consiliului de Miniştri

P.C.R. – Partidul Comunist Român

P.N.L. – Partidul Naţional Liberal

P.N.Ţ. – Partidul Naţional Ţărănesc

P.T.T. – Poştă, Telegraf, Telefon

R.A.S.S.M. – Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească

R.O.V.S. – Uniunea Militară Rusă (*Русский Общевоинский Союз*)

R.S.H.A. – Direcţia Generală a Securităţii Reich-ului (*Reichs Siherheitshauptamt*)

R.S.S.M. – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

S.D. – Serviciul de Siguranţă (*Siherheitdienst*)

S.I.S. – Serviciul de Informaţii şi Securitate

S.S. – subdiviziuni ale Partidului Nazist de pază şi represiune (*Schutz-Staffeln*)

S.S.I. – Serviciul Special de Informaţii al României

S.S.I.A.R. – Serviciul Secret de Informaţii al Armatei române

S.U.A. – Statele Unite ale Americii

SMERŞ – Direcţia Generală de contrainformaţii militare din cadrul Comisariatului Poporului al Apărării al U.R.S.S. (*СМЕРШ* de la aglutinarea cuvintelor *Смерть шпионам* – „moarte spionilor”)

str.– strada

t.f.f. – telegrafie fără fir

U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

Zacordot – Birou de Externe al Partidului Comunist (bolşevic) Ucrainean, care lucra şi pentru Internaţionala Comunistă (*Закордонное Отделение Коминтерна*)

INTRODUCERE

Actualitatea şi importanţa problemei abordate. Deşi recentă, istoria secolului XX reprezintă o parte a trecutului cu cele mai multe probleme inedite, neelucidate şi controversate. Aceasta este şi din cauză că, până nu demult, principiile impuse de regimul sovietic la cercetarea şi prezentarea/ abordarea trecutului, au stopat dezvoltarea ştiinţei istorice. Îngrădirile comuniste au dus la apariţia în istoriografie a falsurilor şi mistificărilor. Această stare s-a menţinut până nu demult şi din motivul insuficienţei surselor documentare, accesul la o bună parte a documentelor de arhivă fiind permis relativ recent.

Prăbuşirea regimului sovietic (1991) a dus după sine la lărgirea accesului la documentele de arhivă. Aici amintim ridicarea restricţiilor la cercetarea fondurilor de documente provenite de la autorităţilor româneşti din Basarabia (1918-1944), depozitate la Arhiva Naţională a Republicii Moldova (A.N.R.M., fondurile 680 „Inspectoratul Regional de Poliţie Chişinău", 706 „Cabinetul civilo-militar pentru administrarea Basarabiei, Bucovinei şi Transnistriei", 2042 „Centrul de Informaţii «H» al Armatei a 3-a române" etc.).

Un salt calitativ şi cantitativ, în direcţia desecretizării documentelor de arhivă şi a accesului cercetătorilor la ele, a avut loc în ultima perioadă de timp, începând cu anul 2009/2010, când a devenit posibilă investigarea unor fonduri de documente din Arhiva Ministerului Afacerilor Interne (M.A.I.) şi Arhiva Serviciului de Informații și Securitate (S.I.S.) ale Republicii Moldova. O parte a acestor documente a fost valorificată – prin elaborarea de studii şi publicarea volumelor de documente – şi au vizat, aproape exclusiv, activitatea serviciilor de informaţii şi securitate sovietice. Deşi în aceste arhive există documente provenite de la structurile de informaţii româneşti, luate ca material de trofeu la finele celui de-al Doilea Război Mondial, ele deocamdată nu au intrat, în totalitate, în vizorul cercetătorilor (din cauza regimului legal al protecției datelor cu caracter personal).

Accesul la documentele de arhivă a oferit posibilitatea reconstituirii tabloului istoric și a revizuirii mai multor probleme de istorie contemporană, viciate de dogmele comuniste. În acest context se înscrie şi problematica referitoare la activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia (1918-1944). Deşi interesul faţă de rapoartele şi evaluările provenite de la aceste structuri din Basarabia este major, activitatea lor nu a fost pe deplin elucidată.

În urma examinării literaturii de specialitate, am constatat că, în Republica Moldova cercetările istorice pe această temă sunt inexistente. În schimb, au fost abordate aspecte din activitatea serviciilor speciale sovietice din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (R.S.S.M.) în anul de ocupaţie 1940/1941 şi după reocuparea Basarabiei din anul 1944. Aici

putem aminti contribuţiile lui Ruslan Şevcenco [362, 494-496], Tudor Tomozei [465-468], Tudor Botnaru şi Alexandru Ganenco [288], Valeriu Pasat [232, 342, 343, 407], Anatol Petrencu [345-347], Ion şi Elena Şişcanu [368, 462], Anton Moraru [329, 428, 429], Igor Caşu [415, 421] etc.

Istoriografia din România, referitoare la activitatea serviciilor speciale româneşti în anii 1918-1944, este mai bogată în studii. Aici evidenţiem lucrările lui Vasile Bobocescu [285, 286], Horia Brestoiu [293, 294], Gheorghe Buzatu [297, 299, 302], Mihai Pelin [264], Paul Ştefănescu [374], Cristian Troncotă [219, 220, 380-385], Florin Pintilie [349], Stelian Tănase [376], Lionede Ochea [340, 341], Cezar Mâţă [327], Alin Spânu [357, 358], Florin Şinca [363-367, 463]. Însă, studii consacrate exclusiv activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, sunt extrem de puține. Asemenea studii nu au fost identificate în scrierile istorice occidentale.

În istoriografia sovietică, tema cercetată a fost abordată tangenţial şi episodic – în contextul abordării problemei mişcării comuniste din Basarabia, a acţiunilor partizanilor sovietici din catacombele Odessei etc. Evident că, tratarea s-a făcut prin prisma clişeelor comuniste, de care se conduc şi în prezent unii istorici din spațiul ex-sovietic. Acest lucru se întâmplă chiar în pofida desecretizării arhivelor, aşa că, la tema cercetată atestăm în istoriografia contemporană din cea mai mare parte a spaţiului ex-sovietic, subiectivismul preluat de la istoricii sovietici.

Analiza istoriografică a temei a scos în evidenţă existenţa unui vid informaţional în privinţa istoriei şi activităţii organelor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia (1918-1944). De aici rezultă că, studierea acestei tematici este importantă şi de actualitate. Totodată, cunoaşterea rezultatelor informative ale acestor organe (care reflectă fidel situaţia politică, social-economică şi culturală din Basarabia în anii 1918-1944), contribuie, indubitabil, la completarea tabloului istoric referitor la Basarabia din prima parte a secolului XX şi poate constitui un început pentru noi demersuri istoriografice.

Deşi spionajul este interzis în toate statele lumii (fiind inclus în codul penal ca infracţiune împotriva siguranţei statului), el este pe larg practicat, fiind mijlocul principal pentru cunoaşterea intenţiilor adversarilor, a potenţialilor adversari şi chiar a aliaţilor, în vederea adoptării unor măsuri şi strategii corespunzătoare intereselor naţionale.

În Basarabia anilor 1918-1944, serviciile de informaţii româneşti au fost cu adevărat „scutul ţării”, activând în direcţia prevenirii şi combaterii acţiunilor subversive la adresa securităţii României. Ele au luptat, în principal, cu acţiunile duşmănoase ale U.R.S.S. De aceia, adversitatea propagandei sovietice faţă de aceste structuri a fost maximă. Ea s-a reflectat în lucrările comuniste de propagandă şi în cele ştiinţifice. A fost adânc înrădăcinată ideea precum

că, Siguranţa s-a ocupat doar de maltratări şi persecuţii, jandarmul român a comis abuzuri etc. Realitatea însă, a fost alta şi aceasta s-a putut constata în urma cercetărilor nepărtinitoare, cu folosirea izvoarelor arhivistice.

În perioada interbelică regimul politic din România (până la instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea la 11 februarie 1938) a fost unul democratic, or într-un stat democratic, represiunea/ suprimarea pe criteriile politice, etnice şi sociale, nu şi-a avut şi nu-şi are locul; cu alte cuvinte, în cadrul serviciilor speciale româneşti din epocă, nu a existat o componentă represivă. Rolul lor era culegerea informaţiilor, care să asigure acţiunea de prevenire şi combatere, realizată de organele poliţieneşti. Ca şi în prezent, activitatea lor se desfăşura într-un cadru legal bine stabilit, lipsind doar controlul parlamentar, care era efectuat pe linie ministerială. Obiectivul lor principal era apărarea regimului constituţional, asigurarea liniştii şi stabilităţii necesare bunei dezvoltări a societăţii, identificarea factorilor interni şi externi de instabilitate, a riscurilor, ameninţărilor şi vulnerabilităţilor.

Condiţiile în care au lucrat aceste structuri în Basarabia (1918-1944) au fost deosebite faţă de cele din restul ţării (unde, printre problemele prioritare de siguranţă naţională erau iredentismul maghiar, bulgar şi ucrainean, curentele politice extremiste), fiind mult mai dificile. În primul rând, Basarabia se afla la graniţa cu U.R.S.S., care revendica acest teritoriu şi nu a recunoscut vreodată apartenenţa lui la România. În al doilea rând, între România şi U.R.S.S. nu a fost încheiat un tratat bilateral de neagresiune şi chiar după stabilirea relaţiilor diplomatice, la 9 iunie 1934, relaţiile dintre ele au continuat să fie tensionate. În al treilea rând, acţiunea comunistă, dirijată de la Moscova şi care era intensă în teritoriul Basarabiei, reprezenta ameninţarea principală la adresa regimului constituţional, a suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a României. Acţiunea sovietică era vehementă, cu activităţi de spionaj, propagandă şi acte de violenţă, executate de agenţi veniţi de peste Nistru, care găseau, de multe ori, sprijin pe loc, de la unele persoane atrase de ideea comunistă, naive sau interesate de beneficiile materiale. În acelaşi timp, acţiunile Siguranţei din Basarabia, de prevenire şi combatere, au creat condiţii extrem de dificile şi pentru activitatea clandestină comunistă, lucru confirmat de literatura comunistă – ştiinţifică şi de propagandă. În al patrulea rând, activitatea organelor de siguranţă era îngreunată de atitudinea refractară a unor etnici minoritari (evrei, ruşi, ucraineni), dar şi a unor români-basarabeni cu atitudini pro-ruseşti sau pro-comuniste, având în vedere că, Basarabia s-a aflat în cadrul Imperiului Rus 106 ani, timp în care, a fost puternic deznaţionalizată. Pentru combaterea activităţilor subversive şi stabilizarea situaţiei din provincie (necesară dezvoltării social-economice şi politice), pe un teritoriu de-a lungul Nistrului a fost instituită starea de asediu, care atunci, dar şi mai târziu, a devenit obiectul speculaţiilor

propagandei comuniste (precum că, basarabenii se aflau sub un regim de ocupaţie militară, al abuzurilor din partea autorităţilor).

În perioada interbelică, organele Siguranţei din Basarabia au dus greul problemelor de securitate ale României, dar şi ale Europei. Pe umerii şefilor acestor structuri era o responsabilitate foarte mare (şi la fel de mare era volumul de lucru), în combaterea acţiunilor subversive. Pe bună dreptate, Gheorghe Tătărescu sublinia că, Basarabia „este fereastra deschisă prin care Internaţionala a III-a îşi întinde arma încărcată spre inima Europei" [217, p. 26].

Pentru serviciile de informaţii româneşti din Basarabia, împrejurările au fost dificile şi în anii 1941-1944, căci au activat în condiţiile războiului, pentru prevenirea şi combaterea acţiunilor agenţilor inamici – spioni, terorişti, propagandişti etc.

Având în vedere, procesul continuu de democratizare a societăţii Republicii Moldova, necesitatea reformării structurilor de forţă, a pregătirii şi perfecţionării profesionale în spiritul valorilor naţionale şi europene, rezultatele cercetării activităţii organelor de siguranţă şi informaţii româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, sunt de actualitate şi pot contribui la soluţionarea unor probleme stringente de natură social-politică, la facilitarea dialogului dintre societatea civilă şi serviciile de informaţii actuale, la înlăturarea stereotipurilor şi prejudecăţilor legate de activitatea structurilor de securitate. Tema cercetată este de actualitate şi datorită evoluţiilor internaţionale din ultimii ani, şi a contextului geopolitic în care se află Republica Moldova. Rezultatele ştiinţifice obţinute, cu siguranţă, vor contribui la înţelegerea şi clarificarea mai multor fapte şi evenimente din trecutul Basarabiei, cu impact asupra societăţii contemporane.

Astfel că, **problemele de cercetare identificate** sunt următoarele:

1. analiza istoriografică a demonstrat existenţa unui gol în privinţa cunoaşterii organizării şi activităţii serviciilor de siguranţă şi informaţii româneşti din Basarabia în anii 1918-1944;

2. abordarea tangenţială şi subiectivă a temei a creat o viziune deformată asupra serviciilor de informaţii româneşti şi în general, a administraţiei române din Basarabia;

3. insuficienta valorificare a documentelor de arhivă, pentru cunoaşterea cât mai exactă şi mai profundă a factorilor interni şi externi de instabilitate pentru Basarabia, în perioada studiată, a metodelor şi tehnicilor de lucru a serviciilor de siguranţă româneşti, a rezultatelor obţinute;

4. necesitatea introducerii în circuitul ştiinţific a datelor şi faptelor inedite privind activitatea unor organe fundamentale ale statului, precum structurile teritoriale din Basarabia aparţinând Siguranţei Generale, organele de informaţii ale unităţilor militare române, ale

Serviciului Special de Informații (S.S.I.), Centrelor de Informaţii „B” şi „H” ale Marelui Stat Major (M.St.M.) al Armatei române, ale Biroului Statistic Militar Chişinău etc., care pot clarifica şi completa faptele deja cunoscute din istoria Basarabiei.

Luând în considerare stadiul actual al cercetării, actualitatea temei, complexitatea şi caracterul ei multilateral, modul şi gradul de cercetare şi reflectare în istoriografie, **scopul tezei** îl constituie prezentarea şi analiza – în baza metodologiei ştiinţifice, a investigaţiei complexe a studiilor publicate şi a izvoarelor arhivistice – a organizării şi activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944.

În vederea realizării lui, ne-am stabilit câteva **obiective de bază:**

1. cercetarea evoluţiei studierii temei, pornind de la primele lucrări publicate la începutul secolului XX şi încheind cu ultimele realizări ştiinţifice; examinarea lucrărilor româneşti elaborate în perioada interbelică şi în anii celui de-al Doilea Război Mondial, precum şi a celor sovietice şi post-sovietice la temă;

2. identificarea factorilor interni şi externi de instabilitate pentru Basarabia, în perioada studiată;

3. prezentarea, în baza documentelor inedite de arhivă, a organizării/ reorganizări serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, a metodelor şi tehnicilor de lucru etc.;

4. analiza activităţii informative şi contrainformative din anii 1918-1940, a structurilor teritoriale din Basarabia, aparţinând Siguranţei Generale, unităţilor militare române, Serviciului Secret de Informații al Armatei române (S.S.I.A.R.), Serviciului Special de Informații (S.S.I.), Centrelor de Informaţii „B” şi „H” ale Marelui Stat Major (M.St.M.) al Armatei române, şi Biroului Statistic Militar Chişinău;

5. aprecierea rolului informaţiilor furnizate de serviciile speciale româneşti în adoptarea deciziilor de către administraţia Basarabiei şi conducerea României;

6. elucidarea activităţilor contrainformative sovietice de anihilare a reţelelor româneşti din Basarabia, în anul 1944;

7. demascarea, în baza cercetării obiective, nepărtinitoare şi bazate pe izvoarele arhivistice, a falsurilor fabricate de istoricii sovietici.

Arealul geografic studiat este cel al Basarabiei – teritoriu întins între fluviile Prut şi Nistru, mărginit la sud cu Dunărea şi Marea Neagră. Cadrul cronologic este cuprins între anii 1918 – Unirea Basarabiei la Regatul României şi 1944 – a doua anexare a Basarabiei la U.R.S.S. Pentru perioada 1940/1941, în care Basarabia s-a aflat sub ocupaţia sovietică, am prezentat succint instalarea şi activitatea organelor sovietice, şi am examinat activităţile serviciilor speciale

româneşti de pe linia Prutului – de combatere a spionajului sovietic şi de informare asupra situaţiei din Basarabia ocupată.

Noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute. Având în vedere că, tema tezei a fost în trecut mai puţin studiată şi cunoscută, rezultatele pe care le-am obținut – în baza valorificării documentelor din unităţile arhivistice din Republica Moldova şi România –, constituie o noutate istoriografică şi ştiinţifică. Printre rezultatele principial noi pentru ştiinţă şi practică obţinute, evidenţiem: prezentarea organizării şi activităţii informative şi contrainformative din Basarabia a Subinspectoratului/ Inspectoratului Siguranţei Generale a Statului (cu brigăzile şi serviciile de siguranţă din subordine), a Inspectoratului Regional de Poliție, a Grupului de Divizii „General Popovici", a Centrului S.S.I. Nr. 2 Chişinău (cu subcentrele şi rezidenţele din subordine), a Centrului de Informaţii „B" şi „H", a Biroului Statistic Militar Chişinău; prezentarea şi analiza rezultatelor activității informative referitoare la: situaţia din Basarabia (1918-1940) şi de pe graniţa de est a României (1939-1940), pregătirile U.R.S.S. pentru un război ofensiv (1939-1940) și situația din Basarabia ocupată (1940/1941), situaţia politică, social-economică şi culturală din Basarabia (1940/1941; 1941-1944); elucidarea cazurilor de combatere a acţiunilor subversive, în vederea constatării rolului serviciilor de informaţii în asigurarea stabilităţii şi a unui climat favorabil dezvoltării societăţii româneşti.

Lucrarea constituie un prim demers în abordarea problematicii referitoare la serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, de pe o poziţie obiectivă, nepărtinitoare, în lumina documentelor şi a adevărului istoric. Originalitatea lucrării este determinată și de faptul că, la baza ei au stat sursele arhivistice, introduse pentru prima oară în circuitul ştiinţific.

Rezultatele principial noi pentru ştiinţă şi practică obţinute în urma studierii organizării şi activităţii structurilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, au determinat crearea unei noi direcţii în ştiinţa istorică din Republica Moldova şi anume, organizarea şi activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă, care au activat în trecut pe teritoriul Basarabiei, a R.A.S.S.M. şi R.S.S.M.

Principiile şi metodele de cercetare. Având în vedere caracterul complex şi multilateral al temei studiate, gradul de cercetare şi abordare istoriografică, precum și obligația de a examina problematica cu obiectivitate, am pus la baza metodologiei cercetărilor ansamblul de principii general-umane şi ştiinţifice. Pe parcursul elaborării tezei, ne-am condus de următoarele principii metodologice:

- principiul ştiinţific: evenimentele au fost analizate din punct de vedere ştiinţific, aşa cum s-au desfăşurat în realitate;

- principiul ierarhizării izvoarelor: documentele scrise în epocă au avut o importanţă deosebită, prioritară, faţă de celelalte surse istorice – memorii, mărturii etc.;

- principiile dialecticii: procesele le-am cercetat în succesiunea producerii lor, urmărindu-se explicarea cauzei şi a efectului;

- principiul obiectivităţii: am ignorat partizanatul şi subiectivismul în selectarea, prezentarea şi interpretarea faptelor.

Tema investigată este una specifică, fiind vorba despre trecutul instituţiilor statului, abilitate cu procurarea informaţiilor, pe căi legale (deschise) şi ilegale (prin spionaj – colectarea datelor cu caracter secret), şi combaterea activităţilor subversive, de spionaj, terorism etc. De aceia, în procesul de investigare a temei ne-am condus nu doar de principiul ştiinţific, al ierarhizării izvoarelor, al dialecticii, al obiectivităţii, dar am ţinut cont şi de contextul general al evenimentelor, de cadrul legal şi de principiile de activitate a serviciilor secrete, precum şi de caracterul particular al activităţii lor: modul clandestin de colectare a informaţiilor, specificul lucrului cu sursele, a verificării şi analizei informaţiilor, a elaborării strategiilor şi variantelor de răspuns etc. În prezentarea dispozitivului serviciilor speciale româneşti din Basarabia anilor 1918-1944, a organizărilor şi reorganizărilor prin care au trecut, a relaţiilor ierarhice, am aplicat metoda structuralistă şi cronologico-problematică de abordare. La finalul lucrării am formulat concluziile generale şi recomandările teoretico-practice.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării rezidă în studierea complexă şi analiza lucrărilor publicate şi a documentelor de arhivă, pentru identificarea structurilor informative şi contrainformative româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, prezentarea activităţii lor şi a rolului avut în asigurarea stabilităţii vieţii social-economice, politice şi culturale. Teza contribuie la cunoaşterea şi înţelegerea trecutului istoric al Basarabiei din anii 1918-1944, în principal a organizării şi activităţii unor structuri fundamentale ale statului, precum sunt serviciile de informaţii şi siguranţă. Rezultatele cercetării pot fi valorificate la elaborarea lucrărilor privind istoria serviciilor secrete şi istoria Republicii Moldova, la scrierea tezelor de licenţă şi doctorat, la elaborarea cursurilor pentru pregătirea şi perfecţionarea cadrelor din sistemul naţional de securitate.

Aprobarea rezultatelor. Lucrarea a fost elaborată în cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, fiind discutată în şedinţa Secţiei Istorie Contemporană, în data de 24 aprilie 2014 și în cadrul căreia au fost aprobate rezultatele cercetărilor efectuate pentru elaborarea tezei de doctor habilitat. În urma examinării şi discutării lucrării la şedinţele Seminarului Ştiinţific de Profil *611.02 Istoria Românilor (pe perioade); 611.03 Istoria Universală (pe perioade)* din cadrul Universităţii Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din mun.

Chișinău din data de 05 decembrie 2014 şi a Seminarului Ştiinţific de Profil *611.02 Istoria Românilor (pe perioade); 611.03 Istoria Universală (pe perioade)* din cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei din data de 16 februarie 2016, teza a fost recomandată spre susţinere în cadrul Consiliului Ştiinţific Specializat.

Unele compartimente ale tezei au fost prezentate şi discutate la mai multe reuniuni ştiinţifice naţionale şi internaţionale, printre care: 4-5 aprilie 2008, Sibiu, tema: „Activităţile româneşti de informaţii şi contrainformaţii militare în Basarabia, în primii ani de după Marea Unire"; 25 aprilie 2013, Chişinău, tema: „Primele măsuri ale Siguranţei române din Basarabia, imediat după Marea Unire"; 21-23 octombrie 2010, Galaţi, tema: "Din activitatea Serviciului Special de Informaţii din Basarabia (1941-1944)" ş.a.

Rezultatele investigaţiilor efectuate pe tematica tezei de doctor habilitat au fost publicate în mai multe articole şi monografii, unele menționate cu premii și diplome: „Premiul Societăţii Scriitorilor Militari pe anul 2005", Bucureşti, pentru lucrarea „Informaţii militare pe frontul de est". Bucureşti: Editura Militară, 2005. 333 p.; „Premiul Primăriei municipiului Chişinău pentru tineret în domeniul artei, ştiinţei şi culturii", ediţia 2006, pentru lucrarea „Basarabia, basarabenii şi serviciile secrete (1918-2005). Dicţionar alfabetic". Chişinău: ELENA-V.I. S.R.L., 2005. 194 p.; Diploma „Topul cărţii 2006", decernată de Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, pentru volumul „Armata lui Stalin văzută de români". Bucureşti: Editura Militară, 2006. 326 p.

Sumarul compartimentelor tezei. Lucrarea a fost structurată, ţinându-se cont de scopul şi obiectivele stabilite, precum şi de prezentarea tematică şi cronologică a evenimentelor. Teza este alcătuită din Adnotare (în limbile română, rusă şi engleză), Lista abrevierilor, Introducere, cinci capitole, a câte 2-4 subcapitole, Concluzii generale şi recomandări, Bibliografie, Anexe (Documente şi scheme), Declaraţia privind asumarea răspunderii şi CV-ul autorului.

Introducerea cuprinde argumentarea actualităţii temei studiate, gradul de cercetare a temei, problemele de cercetare identificate, scopul şi obiectivele propuse, noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute, principiile şi metodele de cercetare, argumentarea semnificaţiei teoretice, valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor cercetării şi sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1,** întitulat **„Istoriografia şi sursele istorice referitoare la organizarea şi activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în perioada anilor 1918-1944",** sunt analizate lucrările şi izvoarele (publicate şi de arhivă), care se referă la activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia, începând cu primele, publicate la începutul secolului XX, şi terminând cu ultimele, editate în ultimii ani. Capitolul este

împărţit în trei subcapitole, în primele două fiind examinată istoriografia românească (interbelică şi din anii celui de-al Doilea Război Mondial, comunistă şi post-comunistă), sovietică şi din spaţiul ex-sovietic, iar în al treilea subcapitol au fost analizate izvoarele documentare. Nu i-a fost dedicat un subcapitol examinării istoriografiei occidentale, având în vedere că, nu au fost identificate lucrări care să abordeze problematica tezei.

Demersul istoriografic privind serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti a început în primii ani ai secolului XX, dar examinarea activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti Basarabia în anii 1918-1944 a fost tangenţială. Istoriografia sovietică a abordat doar episodic această temă, prin prisma dogmelor propagandistice, de care se conduc şi în prezent unii istorici din spaţiul ex-sovietic. În prezent, graţie înlăturării restricţiilor totalitare şi a desecretizării arhivelor, există posibilitatea acoperirii golului existent în istoriografie şi a tratării obiective a temei.

În **Capitolul 2,** cu titlul **„Structurile de informaţii şi contrainformaţii româneşti din Basarabia în anii 1918-1940",** au fost abordate mai multe aspecte legate de instalarea şi activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în perioada interbelică, cum ar fi: contextul intern şi extern al debutului activităţii informative şi contrainformative româneşti în Basarabia; instalarea şi organizarea structurilor teritoriale ale Siguranţei Generale a Statului; activităţile de informaţii şi contrainformaţii ale Serviciului Secret de Informaţii al Armatei române din Basarabia; rezultatele obţinute. Datele și informațiile prezentate în acest capitol au evidenţiat că, factorul de instabilitate cel mai important din Basarabia interbelică a fost acţiunea comunistă, spre combaterea căreia s-au concentrat organele Siguranţei Generale a Statului şi serviciile de informaţii ale Armatei. Deşi activitatea subversivă sovietică s-a desfăşurat cu o mare intensitate, iar serviciile de informații sovietice au fost superioare celor românești, din mai multe puncte de vedere, totuși, în Basarabia riposta organelor de siguranță a fost pe măsură, reușindu-se asigurarea unui climat favorabil dezvoltării provinciei.

În **Capitolul 3,** denumit **„Serviciile de informaţii şi contrainformaţii româneşti de pe noua graniţă sovieto-română în anul de ocupaţie sovietică a Basarabiei 1940/1941"**, este prezentată bătălia informativă româno-sovietică de pe noua graniţă de pe Prut. Pentru a înţelege mai bine acest aspect, am expus structura şi activitatea de informaţii, contrainformaţii şi represiune a serviciilor speciale sovietice din Basarabia (R.S.S.M.), precum şi prioritățile informative româneşti de pe graniţa de est a României. În această perioadă a fost înfiinţat S.S.I. (prin reorganizarea S.S.I.A.R.), care în perioada următoare a devenit structura de informaţii fundamentală a României. În acest capitol sunt prezentate înfiinţarea şi organizarea S.S.I., şi activităţile organelor sale de la graniţa cu Basarabia ocupată. De asemenea, este examinată

contribuţia informativă şi contrainformativă a organelor militare româneşti la cunoaşterea situaţiei din Basarabia şi a intenţiilor politico-militare ale conducerii sovietice. Faptele prezentate în acest capitol au accentuat importanţa armei informaţiei în planificarea şi luarea deciziilor politico-militare.

În **Capitolul 4,** întitulat **„Organele informative şi contrainformative româneşti din Basarabia în anii 1941-1944",** sunt prezentate instalarea, organizarea şi activitatea structurilor S.S.I. în Basarabia eliberată: primele măsuri, domeniile de interes, acţiunea contrainformativă, activitatea informativă în domeniul administrativ, politic, social-economic, etnic, cultural etc. (pe baza documentelor Rezidenţei S.S.I. din judeţul Tighina – unicele documente cu caracter informativ, identificate în unitățile arhivistice cercetate). În a doua parte a capitolului, a fost examinată şi analizată activitatea organelor militare de informaţii româneşti din Basarabia sau care s-au aflat o perioadă scurtă de timp în teritoriul dintre Nistru și Prut – Centrele de Informaţii „B" şi „H", şi Biroul Statistic Militar Chişinău. Analiza documentelor a demonstrat organizarea eficientă a structurilor de informaţii româneşti şi gradul sporit de cunoaştere a realităţilor din toate domeniile vieţii din Basarabia. Activitatea contrainformativă a fost eficientă, astfel încât, activităţile subversive sovietice au fost anihilate în decurs de câteva luni de la eliberarea provinciei.

În **Capitolul 5,** numit **„Structurile informative româneşti din Basarabia în ultima fază a Campaniei din Răsărit",** este analizat efortul S.S.I. (începând cu finele anului 1943) pentru asigurarea fluxului informativ din Basarabia, în eventualitatea reocupării acesteia de către armatele sovietice. O atenţie deosebită i-a fost atrasă activităţii informative şi contrainformative a organelor de informaţii ale Armatei române, în spaţiul dintre Nistru şi Prut. În a doua parte a capitolului, a fost expusă activitatea contrainformativă a organelor sovietice SMERŞ, de identificare şi capturare a agenturii româneşti din Basarabia reocupată şi a arhivelor aparţinând serviciilor de informaţii românești de pe Frontul de est. Faptele şi evenimentele analizate au arătat că, în contextul politico-militar dificil din anul 1944, preocuparea primordială a serviciilor speciale româneşti a fost asigurarea continuităţii informative în Basarabia, în eventualitatea retragerii. Dar, din cauza derulării rapide a evenimentelor, eforturile au eșuat. După capitularea României (23 august 1944), serviciile de contrainformaţii sovietice au acţionat energic şi au identificat în scurt timp, reţeaua informativă românească lăsată în teritoriul Basarabiei.

Teza este însoţită de o cronologie şi un set de anexe, alcătuite din documente relevante la temă şi scheme, care reflectă structura organizatorică a serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944.

1. ISTORIOGRAFIA ŞI SURSELE ISTORICE REFERITOARE LA ORGANIZAREA ŞI ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAŢII ŞI SIGURANŢĂ ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN PERIOADA ANILOR 1918-1944.

1.1. Istoriografia românească privind serviciile de informaţii ale României.

Primele lucrări, dedicate activităţilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti, au fost publicate în România la începutul secolului XX. O parte dintre ele s-au referit la istoria organelor de poliţie şi siguranţă [311, 312], iar altele la activitatea lor recentă.

Dintre cărţile publicate în epocă, despre acţiunile de informaţii şi contrainformaţii româneşti, deosebită şi unică în felul său, este lucrarea lui Theodor Culitza [310]. Din „Prefaţa" cărţii lui Th. Culitza aflăm că, lucrarea a fost scrisă în anul 1925, în baza notiţelor pe care le-a făcut autorul în anii Primului Război Mondial, când a activat ca ofiţer de poliţie în Serviciul de informaţii şi contrainformaţii româno-rus de pe frontul din Moldova (a fost secretarul personal al lui Romulus P. Voinescu, şef al Serviciului şi director general al Poliţiilor şi Siguranţei Statului). Apoi, lucrarea a fost completată cu noi informaţii în anul 1935, în urma conferinţelor pe care le-a ţinut în iarna anului 1934/1935, în faţa funcţionarilor Prefecturii Poliţiei Capitalei [310, p. 5]. După cum susţine autorul, lucrarea „este singura în acest gen apărută până în prezent la noi" [310, p. 6] şi era adresată atât marelui public (pentru a arăta care este rolul serviciului de informaţii şi contrainformaţii), cât şi personalului poliţienesc (pentru perfecţionarea profesională).

Autorul susţine că, Serviciul de informaţii şi contrainformaţii româno-rus şi-a „adus servicii reale pe timpul campaniei oştirii noastre, dar care a luat fiinţă târziu, în toamna anului 1916, mult timp după intrarea noastră în acţiune şi după retragerea în Moldova. Atunci s-a creat acest serviciu pe lângă Marele Cartier General" [310, p. 13]. Până în anul 1916, activităţile informative erau desfăşurate de agenţii din poliţia de siguranţă, ataşaţi pe lângă Comandamentele Militare [310, p. 13]. Pentru activităţile specifice de pe front, în anul 1917, a fost emis „Regulamentul Serviciului de Contra-Informaţiuni Român, în colaborare cu Serviciul de Contra-Informaţiuni Rus" (publicat în anexa cărţii), care fixa atribuţiile serviciului de contrainformaţii româno-rus în lupta contra spionajului inamic şi a acţiunilor subversive, atât în zona operaţii, cât şi în zona interioară [310, p. 13-15]. Erau stabilite normele de lucru ale Serviciului şi competenţele ofiţerilor, şi agenţilor ruşi şi români pe teritoriul Regatului Român (privind dresarea actelor, reţinerea sau arestarea persoanelor suspecte etc.) [310, p. 13-15].

Referindu-se la activitatea informativă şi contrainformativă românească, Th. Culitza nu

pretinde că ea „a fost la înălţimea poliţiilor de informaţiuni ale marilor noştri Aliaţi din Occident şi cu un trecut istoric atât de vechi” [310, p. 26], dar subliniază că „organizaţiile noastre de poliţie de informaţiuni pe frontul din Moldova, au colaborat la victoria comună, a aliaţilor, rezistând în lupta disperată în faţa unor formaţiuni superioare inamice din toate punctele de vedere” [310, p. 26]. Această inferioritate a existat până la retragerea trupelor române în Moldova, după care s-au luat măsuri de reglementare a circulaţiei în zona frontului şi zona interioară (pe şosele, ăi ferate şi ape), şi a fost înfiinţat Serviciul de contrainformaţii româno-rus (condus de R. Voinescu şi aflat sub coordonarea generalului N. Condeescu, şeful Biroului Informaţii al M.C.G. al Armatei române) [310, p. 27-28]. A fost demarcată convenţional zona interioară, de zona armatelor de operaţii, care începea de la Câmpulung şi trecea prin Gura Humorului, Suceava, Fălticeni, Piatra Neamţ, Bacău, Parincea, Bârlad, Cahul, Bolgrad, Tatar-Bunar, Basarabeasca [310, p. 27-28].

În conducerea activităţii Serviciului, R. Voinescu era ajutat de către subinspectorul I. Vameşu, Th. Culitza de la Prefectura Poliţiei Capitalei şi comisarul I. I. Georgescu. Autorităţile militare ruse i-au delegat la acest serviciu pe colonelul din jandarmeria rusă Evghenii Leontovici (comandant), ajutat de lt.-col. Bondarenco şi un număr de circa 100 ofiţeri, funcţionari şi agenţi civili ruşi. Deşi personalul român era nu prea numeros şi cu mijloace mai reduse, decât cele ale ruşilor, a făcut totuşi faţă misiunilor fixate [310, p. 30-31]. Autorul scrie că, Serviciul de contrainformaţii român era împărţit pe sectoare, care se schimbau periodic, în funcţie de mişcarea frontului. Pe frontul de sud, în Basarabia, al Armatei a IV-a ruse de sub comanda amiralului Andrei Zaioncikovskii, începând de la Marea Neagră şi gurile Dunării, Basarabeasca, Tatar-Bunar, Bolgrad şi Cahul, era sectorul condus de prefectul de poliţie Florian Cristescu. În sudul Moldovei, de la Dunăre (Galaţi), pe frontul ocupat de Armata a IV-a rusă şi unităţile din marina română terestră, până la Armata a VI-a rusă, era sectorul condus de inspectorul Vasile Zahiu şi la Galaţi, cu raza de acţiune spre Brăila şi Tulcea (Dobrogea), era sectorul condus de inspectorul Grigore Ştefu. În zona armatei a VI-a ruse, comandate de generalul Dmitrii Şcerbaciov, şi armatele a I-a şi a II-a române, era sectorul inspectorului Zaharia Husărescu. În zona armatei a IX-a ruse, care se întindea din jud. Neamţ până la Câmpu-Lung în Bucovina, unde făcea legătură cu armata comandată de generalul Brusilov, era sectorul condus de inspectorul I. Vameşu. În zona interioară din jud. Dorohoi şi Botoşani, erau sectoarele conduse de şefii de serviciu I. Constantinescu, I. Alexandrescu şi Floru, iar în zona interioară din jud. Suceava (Baia), Neamţ, Tutova şi Tecuci erau sectoarele şefilor de serviciu Ştefan Tălăngescu, Costică Dumitrescu, Trăilă Petrescu, I. Popovici şi C. Duca.

Culitza menţionează că, sectoarele erau mobile, fiind în permanentă mişcare pe şosele şi

prin comune, pentru verificarea persoanelor suspecte şi supravegherea circulaţiei în zona interioară, culegând informaţii ce interesau armata, pe care le transmiteau şefului sectorului respectiv, care la rândul său, după ce le verifica, le înainta Serviciului de contrainformaţii. Acolo erau triate şi raportate Biroului Informaţiilor din M.C.G. Toate sectoarele erau divizate în subsectoare, conduse de comisari cu echipe de agenţi. Persoanele arestate pentru activităţi de spionaj sau reţinute pentru bănuiala că desfăşurau astfel de activităţi, erau înaintate de şefii de sectoare direct M.C.G., cu actele dresate şi cu toate probele ataşate [310, p. 30-31].

Subliniem că, lucrarea lui Th. Culitza este remarcabilă, fiind prima şi singura din epocă, care a prezentat activitatea Serviciul de contrainformaţii ruso-român, constituind o importantă sursă documentară referitoare la serviciile de informaţii româneşti în Primul Război Mondial.

Pe aceiaşi tematică – a acţiunii informative şi contrainformative româneşti din anii Primului Război Mondial şi în vederea realizării Marii Uniri – au mai publicat lucrări Aurel Gavrilescu [315], Ionel Popa (un studiu despre organizarea activităţii informative româneşti din zona Bărăganului şi pe cursul inferior al Dunării, în anii Primului Război Mondial) [350] etc.

În anul 1945, a fost editată o broşură, cu textul conferinţei susţinute de Ion Negoescu, fost subinspector general de poliţie, referitoare la istoricul şi evoluţia Poliţiei şi Siguranţei române [338]. Autorul a vorbit despre originile organelor de poliţie, începând de la antichitate – de la greci şi romani – menţionând că denumirea de „poliţie” se trage de la grecescul „politeia”, care provine de la „polis” – cetate [338, p. 8]. Apoi, a continuat spunând că, în spaţiul românesc, primul demers în organizarea activităţii poliţieneşti a avut loc în anul 1508, când la Curtea lui Radu cel Mare a fost instituită funcţia de vătaf de vânători, transformată ulterior – sub influenţa turcească – în „agă”, din anul 1848 – în şeful poliţiei capitalei” şi din anul 1859 – în prefect al poliţiei. În anul 1791, a fost elaborat primul regulament privind serviciul de pază în capitală, a fost reglementat portul armelor şi au apărut biletele de identitate (numite „răvaşe”). În anul 1876, a fost adoptată legea privind organizarea Poliţiei Judiciare în Bucureşti, iar din anul 1879, a fost instituită funcţia de „inspector de poliţie” [338, p. 10-12].

Referindu-se la Poliţia română modernă, Ion Negoescu sublinia că, adevărata organizare a poliţiei s-a făcut prin legea poliţiei generale a statului din 1 aprilie 1903, gândită de ministrul de interne de atunci Vasile Lascăr, fapt pentru care era considerat părintele Poliţiei române. Legea a desfiinţat poliţia comunală „care era o pepinieră de agenţi electorali”, deoarece atunci când se schimba guvernul „personalul poliţienesc pleca odată cu regimul” [338, p. 12]. Prin această lege, scrie Ion Negoescu, a fost dată „stabilitate funcţionarului poliţienesc” [338, p. 13].

După adoptarea legii, prefect al Poliţiei Capitalei a fost numit Ion G. Saita, iar şef al Siguranţei Capitalei – Romulus Voinescu. În posturile poliţieneşti au fost numiţi „tineri licenţiaţi

şi doctori în drept” [338, p. 13].

Autorul scrie că, poliţiei de atunci îi lipsea cea mai importantă componentă din activitatea poliţienească – cea informativă. Ministrul de interne nu avea o structură de culegere a informaţiilor, existând doar un serviciu de poliţie, în frunte cu Iancu Panaitescu, ataşat direcţiei administrative, conduse de Matei Petrescu. Coordonarea culegerii de informaţii nu era centralizată, ea fiind condusă de prefecţi, care erau mai mult preocupaţi de chestiuni politice de partid. După răscoala ţărănească din 1907, Iancu Panaitescu i-a propus ministrului de interne Ion I. C. Brătianu să înfiinţeze o mică organizaţie de informaţii pe lângă direcţia administrativă din Ministerul de Interne. Obţinând avizul favorabil al ministrului, Iancu Panaitescu a reuşit către anul 1908 să creeze o structură informativă cu ramificaţii întreaga ţară şi în străinătate. Astfel, el a pus bazele Siguranţei Statului, fiind „una din acele organizaţii care face mândria unei ţări şi care şi-a dovedit cu prisosinţă temeinicia, în vremurile de linişte, ca şi în vremea de mare cumpănă prin care am trecut” [338, p. 13-14]. Reuşita lui Iancu Panaitescu a fost într-atât de mare, „încât şefi de autoritate poliţienească din toate ţările vecine şi-au trimis reprezentanţi la el, ca să-l consulte în chestiuni de organizare, iar guvernul otoman, a intervenit pentru trimiterea lui la Constantinopol pentru organizaţia poliţiei turceşti” [338, p. 15]. De numele lui Iancu Panaitescu erau legate: „serviciul de siguranţă, serviciul poliţiei generale, serviciul tehnic, pregătirea informativă a campaniei din 1913, stăpânirea informativă a perioadei de la 1914 înainte şi multe altele” [338, p. 15].

În anul 1929, scrie în continuare autorul, sub guvernarea ţărănistă a avut loc o nouă organizare a organelor de poliţiei: a fost înfiinţată Direcţiunea Generală a Poliţiei Statului, cu trei direcţii – administrativă, judiciară şi de siguranţă. Potrivit acestei legi, „Poliţia de Siguranţă sau informativă” avea ca misiuni: „A culege, a instrumenta şi a aduce la cunoştinţa autorităţilor superioare ştiinţele şi indicele privitoare la fapte sau stări de fapt, contra ordinii publice şi Siguranţei Statului” [338, p. 15-16]. După ce a prezentat celelalte două direcţii ale poliţiei – administrativă şi judiciară –, Ion Negoescu a revenit asupra direcţiei Siguranţei Statului: „Siguranţa are de scop în prima linie, să întreprindă o puternică acţiune informativă, care să prevină şi să neutralizeze acţiunea de spionaj, propagandă subversivă şi de sabotaj, îndreptate contra Statului. În acest scop, exercită supravegheri şi urmăriri contra tuturor celor cunoscuţi suspecţi şi contra tuturor acelora susceptibili de a fi bănuiţi. Face investigaţiuni discrete asupra stării de spirit a populaţiei, urmăreşte şi supraveghează mişcările sociale în general” [338, p. 19]. Autorul atrăgea atenţia că, Siguranţa are printre misiuni şi asigurarea – în colaborare cu jandarmeria şi organele militare – a securităţii infrastructurilor – lucrări de artă, stabilimente, instituţii, şantiere, depozite, căi ferate etc., „într-un cuvânt, tot ce interesează de aproape şi direct

apărarea naţională” [338, p. 19-20].

Ion Negoescu sublinia că, Siguranţa Statului era instituţia care trebuia să contribuie la elaborarea programului guvernamental de politică internă şi externă, identificând totodată, factorii interni şi externi, favorabili şi defavorabili implementării programului de guvernare. Guvernul în permanenţă trebuie „ţinut în curent de proiectele şi scopul adversarilor naţionali asupra regimului stabilit” [338, p. 20]; pe plan extern, „Statul trebuie să cunoască în acelaşi timp ambiţiunile, vederile, proiectele, într-un cuvânt, programul guvernelor străine, în particular acelea cari sunt susceptibile de a întreţine relaţiuni mărginite, favorabile sau nu, amicale sau nu” [338, p. 20]. Pentru realizarea acestor obiective, Statul trebuie să dispună de „diverse servicii de informaţiuni, de a obţine fiecare în ceea ce le priveşte toate informaţiunile necesare” [338, p. 20] – informaţii de politică internă, de politică externă şi de politică militară. În baza acestora, „să scoată, dacă nu au o certitudine absolută, prezumţiuni suficiente asupra stării politice exterioare a altor ţări” [338, p. 21]. Informaţiunile militare erau dintre cele mai importante, atât în timp de pace, cât şi pe timp de război. În acest context, era subliniat faptul că, „Serviciul acesta de informaţiuni este de o importanţă capitală în timp de război, de bunul mers al acestui serviciu depinde în mare parte rezultatul luptelor şi deci, al războiului” [338, p. 21].

Ion Negoescu mai susţinea că, toate informaţiile importante, necesare statului, erau obţinute prin activitatea de spionaj, care era o armă veche, „puterea ei este formidabilă, efectele ei – neprevăzute” [338, p. 21]. Cei ce fac uz de această armă se numeau „spioni” – diplomatici (pentru furtul documentelor, tratatelor, acordurilor secrete), comerciali (pentru procurarea de informaţii economice), industriali (pentru procurarea de tehnologii, brevete etc.) etc. Spionii mai erau „voluntari sau forţaţi, conştienţi sau inconştienţi, mobili sau permanenţi, simpli sau dubli” [338, p. 22], prin intermediul cărora serviciul de informaţii trebuia să cunoască „tot ce se petrece la duşman şi chiar la prieteni, şi a împiedica de a se cunoaşte tot ceea ce se petrece la noi” [338, p. 22].

O altă parte a lucrărilor publicate în această perioadă se referă la activitatea curentă a organelor de poliţie şi siguranţă a statului: organizare şi reorganizare, dări de seamă, reglementări juridice ale activităţii poliţieneşti, instrucţiuni şi recomandări pentru activitatea profesională, explicarea şi interpretarea legislaţiei poliţieneşti [186, 196, 283, 284, 323, 324, 325, 326, 348, 360, 377, 378]. Aici merită menţionată voluminoasa lucrare (de 511 pagini) a lui Eugen Bianu [284], din Siguranţa Generală, poate fi considerată primul manual din România, de instrucţie şi profesionalizare poliţienească. Lucrarea este alcătuită din trei părţi tematice, în care autorul vorbeşte despre politica şi principiul ordinii, „istoria Poliţiei Româneşti”, analizează dreptul poliţienesc, tactica şi tehnica poliţienească etc.

În capitolul „Spicuiri din istoria Poliţiei Româneşti”, Eugen Bianu a prezentat un istoric al organelor de ordine din Principatele Române în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, al Poliţiei Bucureştilor, analizează prima lege organică a Poliţiei din 1 aprilie 1903, precum şi legea pentru organizarea Poliţiei Generale a Statului din 21 iulie 1929. Referindu-se la atribuţiile funcţionarului de siguranţă, autorul notează: „În funcţiunea sa de practician pe teren, în domeniul de combatere a infracţiunilor contra siguranţei statului, are nevoie – pe lângă toate cunoştinţele şi ştiinţele arătate până aici – şi de cunoştinţe temeinice despre întreaga tactică şi tehnică a serviciului de informaţiuni şi contrainformaţiuni, cari se multiplică mereu pe zi ce trece, după cum ingeniozitatea omenească ştie să acapareze cât mai rapid toate invenţiunile şi progresele din toate domeniile tuturor ştiinţelor, pentru a le utiliza în folosul intereselor ofensive sau defensive ale serviciilor respective…” [284, p. 47].

Capitolul IV – „Orientarea” – i-a fost dedicat tehnicii şi tacticii de culegere a informaţiilor, în care autorul a abordat, din punct de vedere teoretic, noţiunile de „Serviciu informativ”, „Mijloacele de informare”, „Denunţul”, „Conversaţia”, „Discreţiunea”, „Observaţia sau filarea”, „Controlul sau verificarea”, „Contrainformaţia”, „Agenţii secreţi”, „Confidenţii”, „Informatorii” etc.

Unii autori au fost preocupaţi de ilustrarea biografiei şi a activităţii personalităţilor emblematice din organele afacerilor interne şi serviciile de informaţii româneşti din epocă, prezentând aspecte din activitatea acestor instituţii din perspectiva celor ce le conduceau sau le încadrau [304, 350]. Există şi lucrări, în care, pe baza rezultatelor obţinute în activitatea practică, au fost examinate anumite probleme poliţieneşti şi de siguranţă a statului. Spre exemplu, în privinţa pericolelor, ameninţărilor şi vulnerabilităţilor din Transilvania, a fost elaborat un studiu despre revizionismul maghiar [316], în timp ce majoritatea lucrărilor de acest fel, referitoare la Basarabia, prezentau mecanismele acţiunii subversive comuniste.

Primul studiu despre acţiunile subversive din Basarabia de după Marea Unire a fost scris de Zaharia (Zinovie) Husărescu, inspector general al Siguranţei din Basarabia (1920-1930) [319, 320]. În „Prefaţă”, autorul atrăgea atenţia că, „Prezenta lucrare cuprinde, în trăsături generale, acţiunea organizaţiilor subversive, care au frământat Basarabia de la 1918 până astăzi (1925 – *n.n.*), cum şi activitatea desfăşurată de organele Siguranţei Statului contra elementelor anarhice, care urmăreau schimbarea formei de guvernământ şi răsturnarea ordinei sociale prin violenţă şi teroare” [320, p. 233]. Lucrarea reprezintă „o modestă parte din rezultatele unei experienţe, dobândite cu grele sforţări” [320, p. 233] la conducerea Siguranţei din Basarabia a lui Z. Husărescu şi care reflectă contextul Unirii Basarabiei cu Regatul României, istoricul mişcării comuniste din Basarabia, reţeaua comunistă (organizaţiile locale din Chişinău, Tighina, Cetatea

Albă, Orhei etc. şi structurile auxiliare – M.O.R.P., Liga culturală, comsomol etc.) şi tacticile folosite în activitate (propaganda). După expunerea faptelor şi evenimentelor, Z. Husărescu concluziona: „Pivotul mişcării bolşevice din Basarabia se află aşadar peste Nistru” [320, p. 294].

Un loc apare în lucrare îl are compartimentul referitor la organizarea acţiunii de informaţii sovietice în Basarabia. Husărescu scria că, organele de siguranţă româneşti de pe graniţa răsăriteană, aveau ca adversar direct G.P.U.-ul sovietic – „un organ de supraveghere şi cercetări în materie de contrarevoluţie, sabotaj, crime şi delicte politice, cu atribuţii judecătoreşti şi executive” [320, p. 294]. Direcţia G.P.U. de la Odessa avea o poziţie specială în structura de securitate sovietică, având în vedere proximitatea cu România: „Cea de la Odessa fiind situată într-o regiune periculoasă, avea puteri nelimitate, spre deosebire de celelalte comisii extraordinare guberniale, care aveau nevoie de autorizaţie pentru orice condamnare la moarte” [320, p. 294]. Structura G.P.U., inclusiv Direcția de la Odessa, cuprindea Serviciul de informaţii, Serviciul de operaţii, Serviciul politic, Marele colegiu şi Micul colegiu („troika”) [320, p. 295-295].

În capitolul V, întitulat „Spionajul militar”, Z. Husărescu, în baza materialelor procurate de organele Siguranţei, menţiona că, activităţile de culegere a informaţiilor militare în statele limitrofe U.R.S.S., erau desfăşurate de „Reghistrod” (reghistraţionnîi otdel), din subordinele serviciului de informaţii al Armatei roşii. Misiunile acestuia, fixate în baza intenţiilor agresive ale guvernului sovietic faţă de ţările vecine, erau de a obţine informaţii privind starea Armatei poloneze, dispozitivul ei şi capacitatea de luptă, şi în special, a Armatei române. Pentru aceasta, în fiecare judeţ al Basarabiei a fost recrutat câte un rezident, care transmitea informaţiile culese (venind la casele conspirative, în zile prestabilite) la un punct de legătură de la Chişinău, care după ce le verifica, le transmitea peste Nistru prin curieri speciali, la Tiraspol şi Odessa, de unde ajungeau la Harkov. Toate mijloacele financiare, necesare desfăşurării acestei activităţi, erau primite de la Tiraspol şi era vorba de sume fabuloase – sute de mii de lei, în diverse valute, precum şi multe pietre preţioase [320, p. 298-299]. În linii mari, din punct de vedere geografic, spionajul militar sovietic din Basarabia era divizat în două părţi: din regiunea de nord (cu centrul la Bălţi) şi din regiunea de sud (cu centrul la Tighina). Rezidenţele aveau următoarea numerotare conspirativă: Soroca – Nr. 1, Hotin – Nr. 2, Bălţi – Nr. 3, Iaşi – Nr. 4 (care se ocupa de „partea Basarabiei care se mărgineşte cu Iaşi” [320, p. 299]), Chişinău – Nr. 5, Orhei – Nr. 6, Cetatea Albă – Nr. 7. Fiecare dintre rezidenţi avea numeroşi colaboratori pentru cifrarea documentelor, curieri, gazde, oameni de legătură etc. [320, p. 299].

Ulterior, activităţile de culegere a informaţiilor (inclusiv de agitaţie şi propagandă) din Basarabia au fost coordonate de „Zacordot” (zakordonnîi otdel) – Biroul de Externe al Partidului

Comunist (bolşevic) Ucrainean – alcătuit din trei secţii: „de organizare, care se ocupă cu formarea diferitelor comitete; 2) a uniunilor profesionale «Profsoiuz» şi 3) secţia de agitaţie şi conducere” [320, p. 299-300]. Pe lângă „Zacordot” funcţiona şi o şcoală specială pentru pregătire rezidenţilor şi agenţilor. În principal, la aceste şcoli „Instruirea se făcea în vederea spionajului în armata română şi cea polonă” [320, p. 300].

În continuare, Z. Husărescu a scris despre instruirea agenţilor în şcolile speciale sovietice, tehnicile lansării agenţilor peste graniţă, tehnica culegerii, cifrării şi transmiterii informaţiei etc. Lucrarea abundă în material factologic şi prezentarea cazurilor de spionaj, şi propagandă sovietică, descoperite de Siguranţa română din Basarabia. Prin prisma celor expuse de Z. Husărescu, se vede clar intensitatea acţiunii comuniste şi rezultatele obţinute de organele Siguranţei din Basarabia; care era nivelul cunoaşterii acţiunii subversive, obținut în urma activităţilor de informaţii şi contrainformaţii.

Aceiaşi problematică a examinat-o şi Constantin Maimuca, inspector general al Siguranţei din Basarabia (1930-1940), care l-a urmat în această funcţie pe Z. Husărescu. În paginile voluminoasei (327 de pagini) şi documentatei sale lucrări [322], C. Maimuca a înclinat mai mult spre prezentarea în detaliu a activităţii practice a mişcării comuniste, care constituia, în viziunea lui, cea mai importantă problemă pentru cetăţenii şi autorităţile României. A pus la dispoziţia publicului date interesante şi inedite, deoarece, după cum menţiona, suportul informativ este absolut necesar pentru realizarea celor două direcţii din activitatea poliţienească – de prevenire şi de combatere. Autorul i-a atras atenţia cititorului că, lucrarea are un caracter pur practic şi nu examinează ideologia comunistă, „întrucât ea este prea vastă, complicată şi în bună parte nefolositoare scopului urmărit” [322, p. III-IV].

Referindu-se la particularităţile mişcării comuniste, Constantin Maimuca sublinia că, comunismul nu era numai o doctrină, ci şi o „acţiune combativă”, o mişcare internaţională, centralizată, conspirativă, disciplinată şi ierarhizată [322, p. IV-V]. Autorul a analizat „Partidul comunist şi organizarea sa” [322, p. 9-86], „Organizaţiile comuniste permanente” [322, p. 87-153], „Organizaţiile naţional-revoluţionare” [322, p. 154-173], „Activitatea anti-militaristă a Partidului Comunist şi a Uniunii Tineretului Comunist” [322, p. 174-200], „Organizaţiile [comuniste] de intelectuali” [322, p. 201-227], „Organizaţiile comuniste temporare” [322, p. 228-246], „Conducerea organizaţiilor de masă de către Partidul Comunist” [322, p. 247-260], „Organizarea demonstraţiilor comuniste şi a zilelor roşii” [322, p. 261-272], „Răscoala comunistă şi tehnica ei de organizare” [322, p. 273-288], „Legătura dintre mişcarea comunistă şi reprezentanţele politice şi comerciale sovietice” [322, p. 289-302], „Noua tactică comunistă adoptată la Congresul al VII Mondial al Internaţionalei Comuniste” [322, p. 303-327].

Constantin Maimuca a explicat şi de ce organele de siguranţă a statului sunt obligate să combată mişcarea comunistă: „Scopul final spre care tinde Partidul Comunist şi pentru realizarea căruia munceşte fără răgaz zi şi noapte, este acapararea puterii de stat şi instituirea dictaturii proletare. (…). Deci, nu încape nici o îndoială că, ceea ce ne pregăteşte Partidul Comunist prin revoluţie, este, după cum am mai spus şi la primul capitol, vărsarea de sânge şi violenţa. El nu renunţă la aceste acţiuni pentru că, consideră revolta armată ca o formă a luptei de clasă şi a abdica de la ea, ar însemna a abdica şi de la întronarea dictaturii proletariatului, ceea ce ei nu admit" [322, p. 273].

O excelentă lucrare, bazată pe documente militare şi unică în felul său, a fost scrisă de maiorul Dumitru Stancov [359], şef al Biroului III Propagandă (ulterior, al Secţiei Propagandă) din M.St.M. al Armatei române, la începutul anilor ´40, dedicată acţiunii subversive sovietice prin propagandă. Este un adevărat manual, în care sunt explicate noţiunile de „propagandă" şi „contra-propagandă" (înainte, în timpul şi după război), „defetismul" şi „alarmismul".

Referindu-se la acţiunea subversivă prin propagandă, autorul concretizează că, cea desfăşurată „în rândurile populaţiei civile, tinde să creeze o atmosferă de neîncredere în conducătorii civili şi militari, de alarmism, demoralizare, defetism, tensiune, panică, atmosferă propice pentru acţiunea militară" [359, p. 19]. De acest mijloc se foloseau pe larg agenţii sovietici în Basarabia, deoarece, după cum scrie Stancov, „Propaganda este aceia care deschide drumul armatelor roşii" [359, p. 22] – creează condiţiile favorabile unei intervenţii militare din exterior. După abordarea noţiunilor de „propagandă", „contra-propagandă", „alarmism", „defetism", maiorul Stancov a vorbit despre: „Pregătirea psihologică a populaţiei basarabene şi bucovinene în vederea invaziei Armatei sovietice: septembrie 1939 – iunie 1940" [359, p. 56-65]; „Acţiunea politică a Sovietelor în timpul ocupării Basarabiei şi Bucovinei de Nord" [359, p. 66-83]; „Propaganda, alarmismul, defetismul după ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord" [359, p. 84-96].

Autorul a făcut o periodizare a acţiunii subversive (de propagandă) sovietice din Basarabia, care arată astfel: 1. anii 1920-1924 – pregătirea şi declanşarea unei insurecţii armate în Basarabia, care trebuia urmate de o intervenţie militară sovietică; 2. anii 1924-1932 – după eşuarea planurilor pregătite în perioada anterioară, s-a lucrat în direcţia realizării revoluţiei comuniste în întreaga Românie, care să faciliteze anexarea Basarabiei la U.R.S.S.; 3. anii 1932-1936 – după eşuarea planurilor pregătite în perioada anterioară, s-a mers pe calea creării „Frontului Popular", prin stabilirea relaţiilor cu partidele democratice (autorul scrie că, această acţiune a reuşit în parte, având în vedere că a crescut numărul simpatizanţilor comunişti şi elementele comuniste au ieşit într-o măsură oarecare din izolarea politică); 4. anii 1936-1939 –

comuniştii români au încercat o colaborare cu grupările democratice şi au penetrat rândurile organizaţiilor politice de extremă dreaptă, pentru a tensiona situaţia din sânul lor şi a le determina să declanşeze acţiuni de rebeliune; 5. septembrie 1939-iunie 1940 – pregătirea psihologică a populaţiei din Basarabia şi Bucovina de intervenţia militară sovietică şi anexarea acestor teritorii la U.R.S.S. (autorul menţionează că, printr-o acţiune propagandistică abilă, s-a reuşit integral acest lucru); 6. iunie 1940 – în zilele ocupării sovietice a Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, s-a urmărit prin propagandă producerea unor acte de teroare la adresa autorităţilor române, anarhie, nesupunere, violenţă, rebeliune sau insurecţie (acţiunea nu a reuşit în totalitate, înregistrându-se doar cazuri de dezertare din unităţile Armate române); 7. iunie 1940-22 iunie 1941 – propaganda din Basarabia şi Bucovina ocupate, a urmărit crearea unei stări defavorabile Statului român, pregătirea terenului pentru realizarea transformărilor de tip sovietic, sporirea numărului de simpatizanţi şi membri ai organizaţiilor comuniste (acţiunea a eşuat deoarece discrepanţa între propagandă şi realitate era foarte mare). Aceiaşi propagandă, desfăşurată pe teritoriul României, a reuşit să producă panică şi demoralizare în anumite regiuni din Moldova şi Dobrogea, să consolideze mişcarea muncitorească, să sporească numărul de simpatizanţi. Unica soluţie pe care o vedea maiorul D. Stancov pentru combaterea acţiunii subversive sovietice, era campania de propagandă, „egal de puternică şi de bine organizată, ofensivă şi defensivă, care să corespundă cerinţelor timpului şi imperativului naţional” [359, p. 99-110].

Au fost publicate în epocă şi lucrări care criticau şi condamnau modul în care acţiona Siguranţa, autorii lor fiind simpatizanţi sau membri ai formațiunilor politice de stânga din România. Printre aceștia era Constantin G. Costa-Foru [305], care pe banii Komintern-ului [376, p. 81, 90], publicând „mărturiile victimelor” (o colecţie de depoziţii ale unor comunişti arestaţi în decembrie 1924, după interzicerea P.C.dR.) abuzurilor Siguranţei, a încercat să facă multă vâlvă pe seama combaterii mişcării subversive comuniste, urmărind sensibilizarea opiniei publice occidentale. În „Introducere” Costa-Foru sublinia că, broşura a fost publicată de către „Liga Drepturilor Omului” (1923), al cărui secretar general era, ca „să lumineze opinia publică asupra ilegalelor procedări ale puterii executive, în special ale Siguranţei Generale a Statului, faţă de acei pe care această instituţiune îi arestează” [420, p. 198]. Autorul scrie că, „Avem peste 70 de declaraţiuni subscrise de victimele care ni le-au încredinţat, declaraţiuni pentru publicarea cărora dăm la lumină această broşură, care toate contrazic cu detailuri precise afirmaţiunile d-lui Romului Voinescu” [420, p. 198].

Aşa-numitele „crime odioase” sau „torturile” Siguranţei au fost, în mare parte, fabulaţii ale comuniştilor din epocă. Zaharia Husărescu susţinea că, „Pentru a intimida organele de

cercetare – nota Z. Husărescu –, comuniştii se folosesc de persoanele influente, cărora le dau informaţiuni false, [pentru] a provoca intervenţiuni sau protestări. Chiar în corespondenţa dintre dânșii, agenţii comunişti inventează şi exagerează chinuri şi torturi, la care în realitate nu au fost supuşi" [320, p. 83]. Aceiaşi situaţie era confirmată de Vasile Rudeanu, comandant al Corpului 3 Armată din Basarabia (1923-1926), când a relatat în memoriile sale despre vizita la Chişinău a lui Henri Barbusse şi Costa-Foru, cu ocazia procesului asupra participanţilor la evenimentele de la Tatar-Bunar din anul 1924 [248, p. 312-318].

În martie 1925, Constantin G. Costa-Foru a publicat în ziarul „Adevărul" un articol extrem de acid la adresa Siguranţei, întitulat „Puterea Siguranţei generale". Autorul încerca să scoată în evidenţă faptul că, instituţia Siguranţei Generale se ocupa de cu totul alte lucruri, decât cele necesare, adică de spionarea personalităţilor politice şi acumularea materialelor compromiţătoare. Considerând-o „cea mai activă şi cea mai importantă din toate instituţiile similare din Europa", el scrie că, prin agenţii săi, Siguranţa adună date despre „intrigile amoroase ale unora şi altora, [care,] date în vileag, ar stârni scandaluri şi complicaţiuni familiare sau politice". Pentru asta Siguranţa cheltuieşte „sutele de milioane" de lei. Dar, se prezintă drept „salvatoare a tronului ţării", prin dejucarea unor comploturi „din bogata imaginaţiune a şefului Siguranţei", care susţine că România este „un cuib de agitatori periculoşi", dar în realitate fiind „cea mai paşnică şi liniştită de pe faţa pământului" [420, p. 178-180].

În anul următor – 1926 –, cunoscutul scriitor francez Henri Barbusse (membru al Partidului Comunist Francez din anul 1923 şi preşedinte al „Asociaţiei de luptă împotriva terorii albe din Balcani"), după ce a asistat la „Procesul celor 500" de la Chişinău, în care au fost judecaţi participanţii la rebeliunea de la Tatar-Bunar, a publicat lucrarea „Călăii". Folosind un limbaj tipic propagandei sovietice, prozatorul francez a vorbit despre „răscoala de la Tatar-Bunar" şi felul în care au fost judecaţi „răsculaţii", vorbind la fel ca şi Constantin G. Costa-Foru, despre abuzurile autorităţilor române faţă de cei ce îşi exprimau nemulţumirea faţă regim [376, p. 87, 90].

În anul 1937, a fost publicată cartea „Din istoria drepturilor omului", scrisă de Mihai Ralea, prefaţată de Constantin Rădulescu-Motru şi dedicată memoriei lui Costa-Foru, iniţiatorul „Ligii Drepturilor Omului'' în România. Lucrarea a fost editată de un grup de persoane cu viziuni de stânga, din fosta asociaţie „Liga contra prejudecăţilor", iar cei ce au difuzat-o erau promotori ai ideii comuniste [365, p. 389]. De subliniat este că, printre cei ce au criticat metodele folosite de organele poliţieneşti, în special cele ale Siguranţei, împotriva mişcării comuniste şi muncitoreşti, precum şi condiţiile de detenţiile din închisorile vremii, s-au mai numărat: Nicolae Iorga, Nicolae Lupu, Virgil Madgearu, Constantin Stere, Dem Dobrescu, C. I. Parhon [286, p.

161], Romain Rolland, Albert Einstein şi alţii [376, p. 79-97].

Presa timpului a abordat pe larg problemele legate de organele de Poliţie, Siguranţă şi Jandarmerie, şi mai ales în momentele de cotitură pentru acestea. Spre exemplu, în perioada discutării reorganizării poliţieneşti, care a avut loc în anul 1929, presa a fost extrem de activă [190, 172, 177, 187, 188, 208-210, 212].

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial şi extinderea dominaţiei sovietice asupra României, discursul istoriografic românesc s-a schimbat radical. Istoria a devenit o unealtă propagandistică a regimului comunist, fiind revizuită şi rescrisă conform exigenţelor timpului.

Una din primele cărţi, exclusiv pe tema informaţiilor şi contrainformaţiilor (dar, altele decât cele româneşti), publicate la Bucureşti, a fost a germanului Kurt Riess [353], urmată de lucrarea austriacului Max Ronge, despre informaţiile în domeniul militar şi spionajul industrial [354], precum şi de lucrarea publicistului sovietic Efim Cerneak [306]. Referitor la istoricul organelor de siguranţă româneşti, în anul 1976, Maria Totu a publicat o monografie despre „garda civică" [379] – o instituţie de ordine şi apărare a ţării, creată după abdicarea lui Al. I. Cuza, prin adoptarea „Legii pentru înfiinţarea guardiei orăşeneşti" la 28 februarie 1866. Principalele atribuţii ale gărzii civice erau: serviciul de pază în interiorul comunei; asigurarea securităţii persoanelor şi proprietăţilor; menţinerea ordinii şi liniştii publice; intervenţia operativă în caz de tulburări, dezordini, incendii etc. În teritoriu era structurată pe posturi de siguranţă şi patrule de gardă, iar la Bucureşti avea şi atribuţii de gardă de onoare, pentru întâlnirea înalţilor oficiali [379, p. 259].

În anul 1973, Horia Brestoiu a publicat lucrarea de autor, bazată pe documente din Arhivele Statului din Bucureşti (actualmente A.N.I.C.), despre structurile de informaţii româneşti din perioada interbelică [289]. Este necesar să subliniem că, deşi evenimentele relatate ajung până în septembrie 1940, autorul, din motive politice, nu a vorbit nimic despre anexarea de către U.R.S.S. a Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa (28 iunie 1940), episod ce a determinat evoluţiile politico-militare ulterioare ale României. În general, cuvântul „Basarabia" lipseşte din lucrare.

Printre studiile de referinţă la temă, publicate în această perioadă, menţionăm cele două volume elaborate de Horia Brestoiu şi Vasile Bobocescu. În primul volum [290], publicat în anul 1977, autorii au prezentat activităţile de informaţii din spaţiul românesc, începând de la geto-daci şi până la formarea structurilor informative ale Ministerului de Externe [290, p. 103-104], ale Ministerului de Interne [290, p. 104-107] şi ale Armatei române [290, p. 108-118]. În al doilea volum [291], publicat doi ani mai târziu, au fost examinate aspecte importante (de la finele

secolului XIX şi până în anul 1918) privind crearea organelor de ordine şi informaţii moderne: organizarea jandarmeriei rurale, a poliţiei speciale de frontieră, din porturi şi gări, înfiinţarea Siguranţei Generale a Statului, organizarea Prefecturii Poliţiei Capitalei [291, p. 49-89].

Horia Brestoiu, în anul 1986, a mai publicat o lucrare [292] despre activitatea serviciilor speciale de informaţii – a celor germane şi româneşti. Autorul a analizat relaţiile româno-germane din anii celui de-al Doilea Război Mondial, prin prisma interesului Germaniei pentru petrolul românesc, în care importanţa serviciilor secrete a fost covârșitoare.

Un an mai târziu, în 1987, Horia Brestoiu a publicat [294], putem spune, o continuare la lucrarea anterioară, în care, la fel, a vorbit despre „frontul secret" din România, din preajma şi din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În studiu a fost prezentat un istoric şi structura serviciilor de informaţii naziste [294, p. 26-34], Aliate [294, p. 34-41] şi activitatea serviciilor de informaţii naziste în România [294, p. 42-57].

Contribuţii la cunoaşterea activităţii informative şi contrainformative din anii interbelici şi ai celui de-al Doilea Război Mondial şi-au adus istoricii Gheorghe Buzatu – rolul serviciilor secrete în anii celui de-al Doilea Război Mondial [298, 300] – și Paul Ştefănescu – activităţile spionajului german, britanic şi românesc în anii ´30-´40 [375], acţiunile informative ale statelor Occidentale în anii ´30-´80, spionajul economic, industrial şi electronic etc. [369-371], – ambii istorici publicând pe această tematică și după anul 1989.

După prăbuşirea sistemului totalitar comunist, a apărut posibilitatea studierii şi prezentării nepărtinitoare a evenimentelor din trecut. Această perspectivă s-a datorat nu numai suprimării restricţiilor ideologice, dar şi deschiderii accesului la documentele de arhivă. La începutul anilor ´90, în România exista o moştenire istoriografică la temă, care necesita o revizuire şi o completare consistentă cu noi materiale din arhivele din România, Republica Moldova, Ucraina, Federaţia Rusă etc. Aşa că, munca de cercetare a luat amploare.

Preocupările istoricilor români din perioada regimului comunist pentru istoria serviciilor de informaţii şi siguranţă, au rămas constante şi în perioada post-comunistă. Spre exemplu, şi-au continuat cercetările Horia Brestoiu [293, 295] şi Vasile Bobocescu [285, 286].

Într-o lumină obiectivă, scuturată de dogmele ideologice, lucrarea lui V. Bobocescu prezintă istoricul Ministerului de Interne al României (1821-1944). În privinţa organelor de poliţie şi siguranţă româneşti din Basarabia, autorul scrie că, „Pe teritoriul provinciilor care s-au reunit (în anul 1918 – *n.n.*) cu România, s-a extins activitatea organelor de ordine şi informaţii româneşti. În acest sens, la sfârşitul anului 1918, s-au înfiinţat Subinspectorate generale de poliţie la Chişinău, Cernăuţi şi Cluj, cu compartimente pe linie de poliţie şi siguranţă, similare celor din regat, care aveau ca misiuni asigurarea ordinii interne în teritoriile româneşti eliberate

de sub dominaţia străină, prevenirea şi descoperirea actelor teroriste, puse la cale împotriva militarilor români, fruntaşilor mişcării naţionale şi a reprezentanţilor administraţiei româneşti, contracararea acţiunilor spionajului inamic şi mai ales anihilarea propagandei iredentiste şi de subminare a siguranţei statului român" [286, p. 151]. Vasile Bobocescu a prezentat întregul dispozitiv de ordine, siguranţă, informaţii şi contrainformaţii al României din perioada interbelică şi din anii celui de-al Doilea Război Mondial (dar cu referiri sumare la cel din Basarabia): organizarea şi reorganizarea structurilor de poliţie şi siguranţă [286, p. 147-257], a jandarmeriei [286, p. 264-268], a organelor de informaţii ale Armatei [286, p. 269-273], a S.S.I. [286, p. 273-284], a Serviciului Special Secret al C.F.R. [286, p. 284-286]. Autorul a rezervat două capitole prezentării contribuţiilor lui Mihail Moruzov [286, p. 313-336] şi Eugen Cristescu [286, p. 337-356] la dezvoltarea artei informaţiilor româneşti. Aici trebuie să adăugăm că, prima biografie a lui Mihail Moruzov a fost scrisă de Ion Pavelescu, pe baza mărturiilor lui Veniamin Moruzov, nepotul lui Mihail Moruzov [344, 457]. În aceiaşi ordine de idei, informaţii inedite despre Mihail Moruzov a oferit şi fiica lui, Aurora Moruzov [416, 417].

Referitor la mişcarea comunistă din România (şi Basarabia) şi combaterea ei de către Siguranţă, publicaţiile istorice nu sunt numeroase. Menţionăm aici lucrările scrise de Ludmila Rotari [355], Vladimir Alexe [279], Stelian Tănase [376]. Rezultatele activităţii Siguranţei din Basarabia, prin prisma problematicii referitoare la refugiaţii de peste Nistru, se regăsesc în lucrările lui Vadim Guzun [182, 318].

Printre puţinii istorici români, care au reuşit să exploreze cele mai importante arhive şi biblioteci din Germania, Franţa, Marea Britanie, S.U.A. şi Federaţia Rusă, a fost istoricul ieşean Gheorghe Buzatu. Rezultatele cercetărilor sale le-a valorificat prin publicarea unui şir de monografii [297, 299, 302], bazate pe documente inedite. Capitolul 22 al volumului „Din istoria secretă a celui de-al Doilea Mondial" (volumul II) l-a dedicat istoriei serviciilor de informaţii româneşti. Din capul locului, autorul menţiona că, „Cercetarea istoriei serviciilor secrete ori a acţiunilor informative/ contrainformative desfăşurate în România nu este de dată recentă". Deşi anumite aspecte din Evul Mediu şi epocile modernă şi contemporană au fost prezentate de marii istorici români A.D. Xenopol, N. Iorga sau C. C. Giurescu, un studiu sistematic al activităţilor informative şi contrainformative româneşti l-au desfăşurat istoricii militari [297, p. 89-127]. Gheorghe Buzatu a prezentat înfiinţarea primelor structuri de informaţii militare în România, în secolul XIX, menţionând că, „Dacă astfel au debutat activităţile informative/ contrainformative moderne pe plan militar, o dată cu începutul veacului nostru (XX – *n.n.*) consemnăm concretizarea primelor eforturi de organizare a forţelor de spionaj/ contraspionaj în domeniul politic". Realizarea celui din urmă s-a făcut prin legile din 1903 şi 1905, dar mai cu seamă prin

legea din 17 martie 1908, prin înfiinţarea Direcţiunii Poliţiei şi Siguranţei Generale, „care, decenii la rând, practic până în 1948, la nivel general ori prin unităţile din subordine (brigăzile de siguranţă, din 1931 – Corpul detectivilor), avea în obiectiv supravegherea curentelor subversive şi examinarea stării de spirit a populaţiei” [297, p. 89-91].

Prezentând biografia lui Mihai Moruzov, Gh. Buzatu a scris despre crearea altor structuri de informaţii ale României (Serviciul Special de Siguranţă, Serviciul Secret de Informaţii al Armatei române), contribuţia lui M. Moruzov fiind covârşitoare [297, p. 91-98].

În anul următor, 1996, într-un alt volum, Gh. Buzatu a analizat o serie de documente descoperite în arhivele ruseşti [302]. În capitolul XI, întitulat „Mareşalul Ion Antonescu, un lider politic şi militar informat”, este prezentată lista „sintezelor informative” ale S.S.I. din arhivele ruseşti [301, p. 240-287], Gh. Buzatu susţinând, pe bună dreptate că, „serviciile secrete de la Bucureşti – S.S.I. cu precădere – şi-au făcut, de la un capăt la altul al guvernării antonesciene, datoria faţă de ţară”, iar „sintezele” S.S.I., sunt „documente de un înalt profesionalism, specific marilor servicii secrete şi prezentate cu promptitudine Conducătorului Statului român, Mareşalul Ion Antonescu” [301, p. 239-240].

O contribuţie importantă la cunoaşterea istoriei serviciilor de informaţii româneşti şi-a adus-o istoricul Cristian Troncotă, prin elaborarea de monografii dedicate lui Eugen Cristescu şi S.S.I. [380, 385], lui Mihail Moruzov şi S.S.I.A.R. [383, 384], lui Ioan Lissievici şi Eşalonului Mobil al S.S.I. pe Frontul de Est [381], dar şi prin publicarea unei lucrări de sinteză, în care a prezentat evoluţia organelor de informaţii româneşti, începând cu epoca modernă şi până la perioada ceauşistă [382].

Referitor la activitatea informativă din Basarabia, Cr. Troncotă susţine, pe bună dreptate, că prioritatea S.S.I.A.R. în perioada interbelică a fost spaţiul sovietic, care se limita cu Basarabia, iar numirea lui Mihai Moruzov în fruntea Serviciului a avut printre motive buna cunoaştere a limbii ruse şi faptul că era un duşman declarat al U.R.S.S. [383, p. 42-43].

După experienţa neplăcută din Primul Război Mondial, când o parte a României a fost ocupată, iar Armata, din lipsa unei reţele informative acolo, a resimţit lipsa informaţiilor din teritoriul ocupat, Mihail Moruzov a pregătit din timp „agenturi de rezervă” în teritoriile care puteau nimeri sub ocupaţia străină. Asemenea reţele au fost constituite la Târgu Mureş, Cernăuţi şi Chişinău, dovedindu-se extrem de utile după pierderile teritoriale suferite de România în vara anului 1940 [383, p. 45].

În lucrarea dedicată lui Ioan Lissievici [381], Cr. Troncotă a analizat aportul S.S.I. la fundamentarea deciziilor politico-militare ale conducerii Românie de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial şi din Campania din Răsărit a Armatei române, evidenţiind însemnata

contribuţie informativă a Eşalonului Mobil al S.S.I. în războiul antisovietic [381, p. 57-69].

De studierea problematicii legate de activitatea organelor de informaţii româneşti s-au mai ocupat Florin Pintilie [349], Leonide Ochea [340, 341], Paul Ştefănescu [374], Cezar Mâţă [327], Alin Spânu [357, 358], Ottmar Traşcă [469, 470], Sorin Aparaschivei [413].

O contribuţie la cunoaşterea dispozitivului de informaţii şi siguranţă al României în perioada interbelică şi a celui de-al Doilea Război Mondial, şi-au adus-o autorii lucrărilor despre activitatea Jandarmeriei române [280, 328], a organelor de poliţie [260, 282, 305, 363-367], despre acţiunea organelor de propagandă şi contra-propagandă [281, 308].

În anul 2003, Mihai Pelin a publicat un dicţionar, în care au fost incluse câteva sute de biografii ale celor mai importanţi agenţi şi funcţionari ai serviciilor de informaţii din lume (inclusiv din România), care au activat în secolul XX [264].

Subsemnatul, în activitatea ştiinţifică desfăşurată, am încercat să reconstituim istoria serviciilor de informaţii, care au activat în teritoriul Basarabiei în secolul XX şi să elucidăm mai multe probleme controversate legate de această tematică. O atenţie mai mare (datorită interesului sporit şi a accesului la documentele de arhivă) am atras-o serviciilor de siguranţă şi informaţii româneşti. Cercetările de arhivă ne-au permis să elaborăm dicţionare [262, 263], studii şi monografii dedicate Siguranţei din Basarabia [334, 436], organelor de informaţii militare româneşti din perioada interbelică [334, 432] şi al celui de-al Doilea Război Mondial [330, 333, 431, 432, 446], S.S.I. [336, 434, 435, 438, 440, 444, 445, 449, 454], Grupelor Poliţiei Speciale de Campanie [437], Serviciilor Pretorale [450], organelor de poliţie din Basarabia în anii 1941-1944 [437, 450], organelor de informaţii româneşti din Transnistria [453] şi Bucovina [332]. Am reuşit să reconstituim biografiile unor personalităţi [439, 441, 443, 447, 455] care au activat în serviciile speciale româneşti din epocă, am examinat activităţile subversive din Basarabia (1918-1944) [433, 442, 448, 452]. În câteva studii am examinat activitatea serviciilor secrete sovietice din Basarabia şi privind Basarabia în perioada cercetată [337, 430, 451].

Aşadar, în ultimii 25 de ani s-a făcut un pas uriaş spre cunoaşterea trecutului serviciilor de informaţii româneşti, inclusiv din Basarabia. Accesul la documentele de arhivă şi ridicarea restricţiilor ideologice, au permis o abordare documentată şi obiectivă a evenimentelor istorice.

1.2. Abordări istoriografice sovietice şi din spaţiul ex-sovietic privind serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti.

În istoriografia sovietică, în general, abordarea problematicii referitoare la serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti din anii 1918-1944, nu s-a făcut decât tangenţial, doar atunci

când s-a scris despre activităţile clandestine ale comuniştilor din Basarabia şi din celelalte provincii ale României, despre mişcarea de partizani, lupta „patrioţilor” sovietici împotriva „ocupanţilor fascişti germano-români” din timpul celui de-al Doilea Război Mondial etc. Mai mult s-a scris în literatura artistică şi de propagandă. Însă, indiferent de genul scrierilor, toate au fost dominate de un subiectivism, ce a dat naştere unei optici deformate asupra serviciilor de siguranţă româneşti, care doar „asasinau”, „persecutau”, „reprimau” şi „beneficiau” de prestaţia „trădătorilor Patriei” etc., fără să se spună că erau servicii de siguranţă ale statului, ca oricare altele din lume.

În baza materialelor analizate, am conchis că, marea majoritate a lucrărilor despre serviciile speciale româneşti, publicate în U.R.S.S., s-au referit la Siguranţa Generală. Despre S.S.I. şi organele militare de informaţii române s-a scris extrem de puţin.

Serviciile de informaţii româneşti, de până la instaurarea regimului comunist în România, erau văzute în U.R.S.S. ca fiind un mare pericol la adresa securităţii Statului sovietic – adică, erau structuri ale unui stat „burghezo-moşieresc”, care, împreună cu serviciile speciale ale altor ţări capitaliste, luptau pentru demolarea „primului stat socialist” şi „restabilirea orânduirii capitaliste”. Această „teamă” emana o ură faţă de structurile de informaţii româneşti, manifestată prin publicaţiile de propagandă, care le-a determinat caracterul subiectiv al lucrărilor ştiinţifice sovietice postbelice şi al studiilor din perioada post-comunistă din teritoriul fostei U.R.S.S. Această „ură” nu era dictată doar de confruntarea sistemului sovietic cu cel capitalist, dar în general de relaţia româno-sovietică, de „problema Basarabiei” şi românofobia cultivată încă din perioada ţaristă. Evident că în acest context, Siguranţa era exponentul României, or demonizarea Siguranţei însemna şi garanta demonizarea României. În pofida atitudinii manifestate în literatura sovietică, în U.R.S.S. Siguranţa română era trecută pe lista celor mai importante servicii secrete din epocă, alături de poliţia secretă poloneză „Defensive”, de „Direction Générale de la Sûreté Générale” (Direcţia Generală a Siguranţei Generale) a Franţei şi de „Intelligence Service”-ul britanic.

În această perioadă – 1918-1945 – abordările ştiinţifice ale temei sunt practic inexistente. Unul din primele demersuri istorice din U.R.S.S., referitoare la serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti, a fost comentariul semnat de D. Zaslavski, întitulat „Siguranţa Română” [481, p. 10-13], la un document despre Siguranţa română (întocmit la 28 februarie 1917, de ataşatul militar rus în România col. Paliţîn şi adresat consulului rus de la Bucureşti, întitulat „Raport cu privire la situaţia şi activitatea poliţiei de siguranţă româneşti”), publicat în revista istorică „Krasnîi Arhiv”, volumul 57 din anul 1933 [481, p. 13-42]. Bazându-se pe informaţiile din documentul publicat, autorul susţinea că, Siguranţa şi mai exact „atotputernica

ohrankă română” (aşa după cum o numea), era „pe de o parte centrul spionajului german, iar pe de altă parte, o mare întreprindere comercial-speculativă”, „o bandă de escroci” condusă de „escrocul şi banditul, în deplinul sens al acestor cuvinte”, Iancu Panaitescu, care şi-ar fi agonisit ilegal, pe timpul aflării sale la conducerea Siguranţei, o avere fabuloasă de două milioane de lei. Zaslavski promova ideea precum că, Siguranţa era o structură mafiotă, care s-a ocupat doar cu activităţi ilicite – „comercializarea spionajului”, şantajul, contrabanda etc. Totodată, potrivit lui, Siguranţa era „o instituţie absolut necesară moşierilor şi capitaliştilor români în lupta lor cu mişcarea revoluţionară” [481, p. 11]. În acelaşi sens, autorul adaugă: „Tâlharul, escrocul, coruptul şi banditul Panaitescu aranja afacerile murdare ale regelui şi ale celor de la curte” [481, p. 11]. Zaslavski subliniază că, nici autorii documentului nu inspiră încredere (fiind ofiţeri ţarişti), însă în cazul celor relatate despre Siguranţă, „nu există temei ă ne îndoim de veridicitatea principalelor fapte” expuse [481, p. 11].

În privinţa colaborării Siguranţei cu structurile similare ruseşti, autorul scrie că, ea datează încă dinaintea Primului Război Mondial. Iar, în perioada războiului, generalul Dmitrii Şcerbaciov, comandantul trupelor ruseşti din România, „a folosit pe larg Siguranţa în lupta cu mişcarea revoluţionară, iar apoi, după Revoluţia din Octombrie, Siguranţa a devenit punctul de sprijin al tuturor forţelor antibolşevice” [481, p. 12]. Zaslavski scrie că, „Teroarea murdară şi sângeroasă a Siguranţei din anii 1918 şi 1919 este bine cunoscută” [481, p. 12]. Siguranţa, în opinia autorului, a devenit şi un punct de sprijin al Antantei, în lupta împotriva mişcării comuniste: „Asasinatele şi crimele erau răsplătite cu generozitate la Paris şi Londra. În România acestea au devenit o nouă sursă de câştig” [481, p. 13]. Zaslavski îşi încheie „prefaţa” prin a scrie că, „Bande de escroci se află şi în prezent la putere în toate statele capitaliste” [481, p. 13]. Evident că, analiza făcută de Zaslavski este una subiectivă, rezultată din abordarea de tip comunist a faptelor şi a urii bolşevicilor faţă de restul lumii, cu utilizarea unui limbaj agresiv, utilizat de propaganda sovietică.

În perioada interbelică au fost scrise primele articole în enciclopediile sovietice (care vor fi republicate şi în enciclopediile post-comuniste din spaţiul ex-sovietic), care explicau noţiunea de „Siguranţa”: „este denumirea poliţiei politice, a «ohrankăi» din România” [277]. În principal, serviciile secrete româneşti sunt pomenite în lucrările artistice şi în materialele de propagandă. Poeţii, scriitorii, propagandiştii, cu toţii scriau în spiritul timpului, în interesul apărării „valorilor sovietice”. Siguranţa Generală a fost menţionată în poemul „Хорошо” („Poemul lui Octombrie”) al lui Vladimir Maiakovski [321, p. 46-47], în povestirea „Военная тайна” („Secretul militar”) a lui Arkadii Gaidar [391] etc.

Una dintre publicaţiile de propagandă, în care era menţionată des activitatea Siguranţei,

este o culegere de articole, întitulată „Despre unele metode şi procedee ale organelor străine de spionaj şi a agenturii lor troţkist-buhariniste”, publicată la Moscova, la editura Partidului Comunist, în anul 1937. Acolo, în articolul lui V. Kolesnik, este scris că, România sprijinea un „război al fascismului împotriva U.R.S.S.”, iar socialiştii români îi dădeau pe comunişti pe mâna Siguranţei. Era menţionat un oarecare Wurmbrand, considerat agent al Siguranţei şi membru al Gărzii de Fier, care i-ar fi denunţat la Siguranţă pe 30 de muncitori din Timişoara [482].

Deşi propagandiştii sovietici susţineau că, serviciile statelor capitaliste erau încadrate doar cu lepădături (şi nu cu profesionişti), succesele înregistrate erau prezentate ca fiind o acţiune a răului. Erau scoase în evidenţă rezultatele obţinute de serviciilor speciale ale Germaniei, Angliei, Franţei, Poloniei, României şi Japoniei [492].

Prin diverse mijloace, propaganda sovietică a reuşit să atragă în serviciul său mai multe personalităţi cu renume mondial, precum Henri Barbusse, Romain Rolland, Albert Einstein etc., care, din naivitate, convingere sau contra plată, au criticat activităţile Siguranţei, de combatere a subversiunii bolşevice, care ar fi implicat încălcarea „drepturile omului” [376, p. 79-97].

În perioada postbelică, în U.R.S.S., abordarea aspectelor legate de serviciile de informații și siguranţă româneşti a continuat în acelaşi stil, ca în trecut. Adică, nu s-a atestat o analiză ştiinţifică a activităţii serviciilor de informaţii româneşti din anii 1918-1944. Ştiinţa istorică continua să fie folosită de regim ca tribună de propagandă, pentru justificarea sau muşamalizarea anumitor fapte şi evenimente istorice.

Enciclopediile sovietice, în spiritul ideologic al timpului, dar mai echilibrat decât în perioada interbelică, explicau că, „Siguranţa – denumire dată în anii 1921-1944, poliţiei politice secrete din România regală. A fost înfiinţată cu scopul distrugerii organizaţiilor revoluţionare, a luptei împotriva muncitorilor şi a mişcării democratice (citeşte – „comuniste” – *n.n.*). Conform unor date incomplete, Siguranţa a arestat (începând cu 1924) peste 75 mii de persoane (sic!). În 1944, în timpul luptei pentru instaurarea regimului democraţiei populare, Siguranţa a fost lichidată” („Marea Enciclopedie Sovietică”) [266]. Aproximativ aceiaşi definiţie a fost dată de „Enciclopedia Istorică Sovietică” [274]. Enciclopediile interbelice, reeditate în această perioadă, conţineau aceleaşi articole despre „Siguranţă” – nerevizuite, nerevăzute şi necompletate [277].

Deşi a fost publicat atât la Moscova, cât şi la Chişinău, un şir de lucrări dedicate evoluţiilor din Basarabia interbelică şi din anii celui de-al Doilea Război Mondial, nu am atestat studii dedicate serviciilor de siguranţă şi informaţii româneşti din această provincie. În mare parte din lucrări, s-a scris doar la general, despre „represiune”, „aparatul de represiune”, „jafuri în masă” etc. [226, 393, 400-402, 412].

Abordând situaţia politică şi social-economică din România în perioada interbelică,

istoricul sovietic Nikolai I. Lebedev menţiona că, „poporul muncitor era lipsit de drepturile politice, în ţară domina un regim poliţienesc deosebit de crunt şi fărădelegile ohrankăi române – siguranţa…” [402, p. 17]. În principal, autorul s-a axat pe examinarea luptei comuniştilor români, făcând dese referiri la documentele Siguranţei. Din documentele selectate de autor, erau extrase numai fragmentele care să demonstreze avântul mişcării comuniste din România, subliniind-se doar că aceasta „îngrijora siguranţa” [402, p. 136].

Într-o altă lucrare, N. I. Lebedev [401] a amintit Siguranţa în contextul prezentării luptei „forţelor democratice (comuniste – *n.n.*)” din România şi a pretinsei lor popularităţi: „Siguranţa română a manifestat o mare îngrijorare în legătură cu aceasta” [401, p. 89-90, 92-93, 102]. Sunt folosite multe documente ale Siguranţe şi S.S.I., dar selectiv şi analizate cu subiectivism.

În a treia sa lucrare, dedicată României în al Doilea Război Mondial [400], N. I. Lebedev a amintit Siguranţa atunci când a relatat despre finanţarea de către guvernul român, prin agenţii Siguranţei, a Mişcării Legionare [400, p. 66]; de asemenea, sunt aduse informaţiile culese de Siguranţă, privind influenţa Partidului Comunist asupra maselor din România interbelică: „În unul din rapoartele înaintate guvernului, se arăta că, muncitorii din Bucureşti «sunt instigaţi de elementele comuniste la manifestaţii de stradă şi în faţa clădirii ministerului muncii»” [400, p. 184]. La fel ca şi alţi istorici sovietici, Lebedev susţine greşit că, Moruzov era şeful Siguranţei [400, p. 258, 262], în realitate acesta fiind şeful S.S.I.A.R. De asemenea, în mod greşit, autorul scrie că, Serviciul Special de Informaţii era o parte a Siguranţei române: „aşa-numitul serviciu de informaţii guvernamental, fiind una din ramificaţiile siguranţei…” [400, p. 560]. În realitate, cele două au fost structuri de informaţii distincte.

Argumente pentru a demonstra lupta basarabenilor împotriva regimului român burghezo-moşieresc şi sprijinul internaţional de care s-au bucurat, a căutat să aducă în lucrarea sa Iakov M. Kopanski [397]. Pentru a realiza această sarcină, el a apelat la arhiva M.O.P.R., la ziarele comuniste din epocă („Kommuna”, „Bessarabskii Kommunist”, „Socialismul”), la lucrările istoricilor sovietici. Autorul subliniază că, evenimentele din Basarabia (pretinsele mitinguri şi acţiuni de protest care au avut loc) demonstrau că, în condiţiile „prelungitei ocupaţii”, populaţia truditoare a provinciei nu a dorit să se împace cu anexarea Basarabiei la România şi lupta lor de eliberare nu a încetat. Kopanski, la fel ca şi restul autorilor comunişti, prezintă acţiunile subversive comuniste din Basarabia, drept lupta maselor populare. Prin exagerare, acţiunile agenţilor comunişti sunt generalizate la nivelul întregii mase ţărăneşti şi muncitoreşti [397, p. 143]. Autorul scrie că, în această luptă, basarabenii s-au bucurat de susţinerea internaţională [397, p. 143], trecând sub tăcere faptul că, era vorba despre sprijinul declarat de către comuniştii şi ilegaliştii din mai multe state ale lumii, care formau acolo o

minoritate şi erau nereprezentativi. De asemenea, Kopanski scrie că, în străinătate s-au publicat articole de protest împotriva „terorii” şi a reprimării mişcării comuniste din Basarabia. Lucrurile sunt prezentate în aşa fel, încât organele siguranţei, care luptau pentru menţinerea liniştii şi ordinii interne, sunt demonizate, iar cei ce perturbau ordinea erau eroi şi victime ale „terorii” [397, p. 144-155].

În lucrarea lui Stepan K. Melnik [406] a fost examinată activitatea agenţilor comunişti din sudul Basarabiei în anii 1918-1944. Din motive politice (când a fost scrisă cartea, sudul Basarabiei era deja parte a regiunii Odessa a R.S.S. Ucrainene), autorul a preferat să scrie doar despre sudul Basarabiei (pe care îl numeşte „raioanele dunărene ale Ucrainei” [406, p. 107]), ca teritoriu care s-a „reunit” (!) cu R.S.S. Ucraineană în anul 1940. Este prezentată „lupta eroică” a ilegaliştilor comunişti, aducându-se în acest sens mai multe exemple. În unul dintre acestea se arată că, la 29 noiembrie 1921, un grup de agenţi comunişti au atacat sediul Siguranţei din Cetatea Albă, înregistrându-se doi jandarmi morţi şi câţiva răniţi. În iulie 1922, acelaşi grup a omorât un funcţionar al Siguranţei, pe motiv că, acesta ar fi maltratat un comunist [406, p. 107] (faptele sunt adevărate, confirmate de investigaţiile noastre de arhivă [334, p. 64]). Autorul numeşte aceste asasinate „acţiuni de răspuns”, pe care le justifică prin cuvintele: „La asemenea metode de luptă i-a determinat pe luptătorii pentru libertate situaţia creată” [406, p. 107]. Comuniştii care desfășurau o activitate mai intensă erau numiţi de autor „exemplu de înaltă organizare şi disciplină” [406, p. 107]. În acelaşi timp, era criticată şi condamnată de către Melnik acţiunea autorităţilor române de prevenire şi combatere a acestor activităţi teroriste (care aveau loc, potrivit lui Melnik, în numele libertăţii).

În anul 1979, la Chişinău, Vladimir N. Lungu a publicat o lucrare [405], în care a scris despre regimul „de teroare şi jaf” din Basarabia interbelică. Autorul menţiona că, din cauza stării de asediu, instituită în Basarabia imediat după „ocuparea” acestui teritoriu de către România, întreaga administrare a Basarabiei a fost trecută în mâinile militarilor, care acţionau în baza legilor excepţionale de război. Astfel, arestarea şi suprimarea persoanelor suspecte avea loc fără a fi anchetate şi judecate [405, p. 97]. Ceea ce susţinea autorul nu corespunde realităţii, deoarece starea de asediu nu a cuprins întregul teritoriu al Basarabiei, iar structurile militare şi cele poliţieneşti, au activat într-un cadru legal bine stabilit. La fel ca şi alţi istorici sovietici, V. Lungu a scris laudativ la adresa acţiunii subversive comuniste, pe care o legitimează prin dreptul popoarelor la autodeterminare (fiind susţinută ideea că, activităţile revoluţionare se bucurau de sprijinul maselor largi ale populaţiei, care lupta pentru eliberarea de sub ocupaţie [405, p. 98]). Măsurile organelor de siguranţă, de combatere a activităţilor comuniste, sunt generalizate la nivelul întregii populaţii a Basarabiei şi sunt exagerate, şi neadevărate: „populaţia a fost supusă

violenţei brutale, batjocorii, jafului din partea ocupanţilor" [405, p. 98]. Lungu notează că, în lunile mai-iunie 1911, organele Siguranţei au reuşit să descopere şi să anihileze mai multe organizaţii comuniste clandestine din Chişinău, Tighina, Orhei, Leova, Cahul, Comrat, Rezina, Bolgrad. Aceasta este adevărat, fiind confirmat şi de documentele de epocă. Dar, autorul nu menţionează că, aceste organizaţii subminau ordinea constituţională, ci scrie despre ura autorităţilor faţă de comunişti (ură, a căror cauze nu sunt explicate) pe care îi persecutau cu o „ură patologică" [405, p. 111]. Potrivit lui V. Lungu, acţiunea de represiune şi „teroare" i-a vizat pe „muncitorii şi ţăranii fruntaşi, participaţii oricăror manifestări împotriva ocupanţilor" [405, p. 112]. Împotriva lor, guvernul României a concentrat, treptat, în provincie „un imens aparat de oprimare – armata, jandarmeria, justiţia, poliţia, siguranţa ş.a.m.d.", pentru întreţinerea căruia s-au cheltuit sume fabuloase. Autorul scrie că, organele poliţieneşti s-au instalat în Basarabia în luna iunie 1918. Referindu-se la misiunea lor, Lungu îşi exprimă dezacordul că, ea a constat în „asigurarea liniştii şi ordinii pentru cetăţenii basarabeni" [405, p. 112-113]. Până la finele anului 1918, scrie V. Lungu (cu referinţe la documente de arhivă), în Basarabia funcţionau două direcţii regionale de poliţie, la Chişinău şi Cetatea Albă, nouă direcţii judeţene şi 12 direcţii orăşeneşti de poliţie, precum şi 11 posturi de grăniceri de patrulare şi 13 posturi vamale de poliţie. Ulterior, organele de poliţie din Basarabia au fost conduse de un inspectorat, cu sediul la Chişinău, iar în cele nouă centrele judeţene exista câte o prefectură de poliţie [405, p. 113]. În privinţa Siguranţei („poliţia politică secretă", după cum o numeşte V. Lungu), autorul scrie că, ea se bucura de puteri nelimitate şi aici, nu mai face trimiteri la documentele de arhivă, ci la lucrarea lui Henri Barbusse „Călăii", în care scriitorul francez scria că, Siguranţa este un stat în stat. Lungu menţionează că, legile privind siguranţa statului, adoptate de autorităţile centrale de la Bucureşti, au „legalizat fără de legile" structurilor de ordine, care au luat „forme cumplite" în Basarabia [405, p. 114]. Lucrarea lui V. Lungu este printre puţinele din istoriografia sovietică, care abordează într-o măsură mai mare organizarea structurilor poliţieneşti din Basarabia în anii 1918-1940, dar cărora le dă o apreciere negativă, evenimentele fiind tratate cu subiectivismul specific istoriografiei sovietice.

O cercetare istorică, bazată pe un bogat material arhivistic (din Arhiva de Stat de la Chişinău, actualmente A.N.R.M.), a efectuat-o Izeaslav E. Levit [403, 404]. Studiile lui erau o premieră din punct de vedere al tratării evenimentelor din Basarabia, Bucovina şi Transnistria în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, prin prisma documentelor româneşti. Analizând izvoarele folosite la elaborarea primei sale lucrări, Levit [404] a menţionat şi documentele provenite de la Siguranţă şi S.S.I., accentuând că, „Multe documente ale acestor fonduri, demonstrează în faţa judecăţii istoriei, planurile perfide ale fasciştilor în privinţa Uniunii

Sovietice şi a popoarelor ei" [404, p. 42]. Autorul a folosit selectiv documentele serviciilor de siguranţă şi informaţii româneşti din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, pentru a demonstra importanţa mişcării comuniste din Basarabia, Bucovina şi Transnistria, „lupta popoarelor sovietice împotriva ocupantului" etc. Pentru ca autorităţile române să facă faţă situaţiei politice dificile din „teritoriile ocupate", autorul scrie că, Siguranţa îşi plasa agenţi în toate păturile sociale: „Agenţii siguranţei ţineau sub un control strict studenţii şi profesorii universităţii, infiltrau printre ei informatorii săi secreţi. Ocupanţii fascişti nu renunţau la nici un mijloc, pentru a obţine loialitatea popoarelor sovietice" [404, p. 286]. Serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia sunt prezentate în culori sumbre, pe fondul glorificării luptei comuniste ilegaliste [404, p. 335].

În a doua sa lucrare – continuare la studiul de mai sus, – I. E. Letiv [403] de asemenea, a făcut multe referiri la documentele Siguranţei şi ale S.S.I., interpretându-le doar în sensul discreditării autorităţilor româneşti din Basarabia şi a demonstrării importanţei activităţii ilegaliste comuniste: „Autoritatea partidului comunist în mediul muncitorilor creştea în fiecare zi, rândurile ei creşteau, apăreau organizaţii noi. În toate rapoartele şi dările de seamă ale siguranţei, S.S.I., ale organelor de contrainformaţii ale armatei era subliniată activizarea mişcării comuniste în ţară" [403, p. 83]. Siguranţa era „înfricoşată" de acest avânt al mişcării comuniste [403, p. 83]. Autorul scrie că, din cauza „terorii siguranţei", mulţi comunişti români s-au stabilit în U.R.S.S., unde, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, au desfăşurat o „mare muncă de explicare în mediul prizonierilor" [403, p. 65].

Referitor la organele de informaţii şi siguranţă româneşti, în lucrările lui Levit s-au strecurat unele inexactităţi. Spre exemplu, în unele locuri din lucrare, Eugen Cristescu, pe bună dreptate, este trecut drept „conducătorul S.S.I." [403, p. 183]; în alte locuri îl găsim, ca fiind „conducătorul contrainformaţiilor româneşti" [403, p. 180], ceea ce este incorect, deoarece activităţile contrainformative (coordonate de Secţia II-a Contrainformaţii), constituiau doar o parte din atribuţiile S.S.I. Deşi la baza cercetărilor lui I. E. Levit a stat un număr impunător de surse arhivistice, lucrările lui au fost scrise în stilul caracteristic perioadei, cu respectarea clişeelor şi principiilor ideologice.

Un alt istoric sovietic, Margarita D. Ereșcenko, a examinat condițiile și procesul instaurării dictaturii regelui Carol al II-lea [392]. A prezentat cauzele politice, economice și factorii externi care au dus la instaurarea dictaturii carliste, vorbind într-un singur pasaj despre rolul serviciilor de informații în acest proces: „Un rol activ în «însănătoșirea» societății românești îl avea poliția. Alături de simplele organe polițienești, existau serviciul politic – «siguranța» – și serviciul secret de informații, cu o imensă rețea de informatori speciali. În trecut,

siguranța se ocupa aproape exclusiv de lupta împotriva antifasciștilor și «pericolul comunismului roșu». Treptat, sfera activității poliției speciale s-a extins într-atât, încât filajul atent și permanent se făcea inclusiv în privința liderilor fostelor partide, sindicate și tuturor organizațiilor politice. Aceasta îi oferea poliției posibilitatea de a fi la curent chiar și cu cele mai mici viziuni opoziționiste și să controleze în general opinia publică din țară" [392, p. 77]. Autoarea cărţii, la fel ca și alți istorici sovietici, menționa greșit că, M. Moruzov era șeful Siguranței [392, p. 112].

În lucrarea dedicată „eliberării Basarabiei" în anul 1940 de sub „ocupaţia" României, în partea introductivă, Artiom M. Lazarev [399] scria că, „În Basarabia, ocupanţii înrăiţi, răzbunându-se pe populaţie pentru nesupunerea ei, pentru manifestările revoluţionare şi simpatiile sincere faţă de U.R.S.S., au declanşat împotriva ei o teroare politică în masă" [399, p. 12]. Ca şi în alte cazuri arătate mai sus, autorul acestei lucrări a demonizat organele de siguranţă şi autorităţile române în general, şi a generalizat la nivelul întregii populaţii acţiunile de combatere, care i-au vizat doar pe cei ce activau subversiv. El scria că, „Dintr-un capăt în celălalt al Basarabiei se auzeau gemetele şi plânsetele oamenilor nenorociţi, curgea sângele şi lacrimile basarabenilor nevinovaţi" [399, p. 12]. Pe de o parte autorul laudă lupta revoluţionară îndârjită (adică, lupta care urmărea schimbarea ordinii social-politice existente), iar pe de altă parte îi consideră pe revoluţionari „basarabeni nevinovaţi". Lazarev sublinia că, „teroarea şi violenţa" împotriva basarabenilor a făcut ca mişcarea revoluţionară să ia avânt, iar „în ultima perioadă de ocupaţie a Basarabiei", adică la finele anilor `30, s-ar fi format un curent revoluţionar unic, prin fuziunea muncitorilor care luptau pentru subjugarea socială şi naţională, a luptătorilor pentru restabilirea puterii sovietice în Basarabia şi a reunirii ei cu U.R.S.S., şi a luptătorilor împotriva fascismului şi a pregătirilor pentru războiul antisovietic [399, p. 12]. Autorul menţiona că, acţiunile „ocupanţilor" de exterminare fizică a forţelor revoluţionare, era însoţită de crearea unei vaste reţele de lagăre de concentrare pentru locuitorii „ţinutului cucerit" [399, p. 13], ceea ce este exagerat. Autorul, din nou, prin generalizare, da de înţeles că, toţi locuitorii Basarabiei erau internaţi în aceste lagăre, or acolo mergeau doar cei care desfăşurau activităţi ilegale împotriva ordinii existente.

O reflectare mai largă (dar eronată) a activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din perioada studiată, găsim în romanele istorice. Una din cele mai bune lucrări artistice la această temă este semnată de Iurii M. Korol'kov [398]. Din acest roman aflăm despre activitatea Centrului S.S.I. din Odessa, prin prisma temei centrale a lucrării – partizanii sovietici din catacombele Odessei. Evenimentele relatate, conţin elemente de adevăr, având în vedere că, romanul a fost scris, aşa după cum afirmă autorul, în baza documentelor de trofeu (române şi germane), a ziarelor de epocă, a jurnalelor şi memoriilor, în baza discuţiilor avute la faţa locului

cu participanţii şi martorii evenimentelor [398, p. 1-2]. Dar, în pofida documentării făcute, Iu. Korol'kov, la fel ca şi alţi autori sovietici (inclusiv cercetători), confundă S.S.I. cu Siguranţa, considerând că e unul şi acelaşi serviciu, pe care îl numeşte „Siguranţa".

Un alt roman în care este amintită Siguranţa, este lucrarea lui Mihail N. Alekseev [388], în care autorul, în mod eronat atribuie Siguranţa („poliţia secretă") exclusiv perioadei regimului Antonescu.

După destrămarea U.R.S.S. (în 1991), istoria serviciilor secrete a trezit un viu interes din partea istoricilor din spaţiul ex-sovietic. Acesta era dictat de necesitatea studierii şi elucidării activităţii serviciilor speciale sovietice (şi a celor din statele ex-socialiste), a mecanismelor de represiune, având în vedere rolul însemnat pe care l-au avut în perioada totalitarismului comunist. Interesul s-a extins şi asupra trecutului altor servicii de informaţii – autohtone, germane, franceze, britanice etc. În privinţa celor româneşti, abordarea a continuat să fie una tangenţială şi episodică, de aceia, în demersul nostru istoriografic am cuprins și dicționarele, publicațiile electronice și materialele didactice.

La examinarea celor scrise despre serviciile de informații românești în spațiul ex-sovietic, constatăm că, abordarea din perioadele anterioare nu a fost revizuită, fiind în continuare una subiectivă și ideologizată. Mulţi istorici ruşi, ucraineni şi alţii din spaţiul ex-sovietic, nu au renunțat, în cazul serviciilor de informații românești (1918-1944), la şabloanele comuniste (şi nici la limbajul agresiv de altădată), ceea ce diminuează drastic calitatea şi credibilitatea demersurilor lor ştiinţifice. Lucrări dedicate exclusiv serviciilor speciale româneşti (1918-1944), publicate în această perioadă în spaţiul ex-sovietic, nu există, deşi cunoaştem că, cel puţin la Moscova şi Chişinău se află o bună parte din arhiva structurilor de informaţii române, cu cele mai interesante şi importante documente [297, p. 139-213]. De asemenea, există multe documente ale organelor similare sovietice din epocă, privind serviciile de informaţii române din anii celui de-al Doilea Război Mondial, valorificate doar în mică parte [227, p. 127, 231, p. 223-225, 436-442, 501-504, 599-600, 724-738].

Una din lucrările scrise după calapodul propagandei sovietice, îi aparţine lui Iakov Verhovskii şi Valentina Tîrmos [390]. În subcapitolul întitulat „«Arma românească de distrugere» este gata pentru asasinate", autorii menţionează că la 18 iunie 1941, România era gata pentru „campania de exterminare" din Uniunea Sovietică, războiul antisovietic urmând să fie „însoţit de asasinarea în masă, planificată din timp, a populaţiei civile" [390, p. 252]. La fel ca şi Germania, subliniază autorii, România avea „o armă de exterminare", special pregătită şi „această armă diabolică nu numai că îşi va îndeplini sarcinile trasate, dar o va depăşi după cruzimea sângeroasă şi pe cea germană" [390, p. 252]. Această „armă" era formată din două

subdiviziuni specializate de „asasini profesionişti” – „Eşalonul Operativ (Mobil – *n.n.*) al S.S.I.” şi „Legiunea Specială de Jandarmerie” (?). Alături de aceste structuri, „un rol nu mai mic, la exterminarea populaţiei civile, i s-a rezervat şi armatei române” [390, p. 252]. În continuare este descris Eşalonul Mobil al S.S.I., pe care îl califică drept „un analog în miniatură a Einsatzgruppe S.S. germane”, care „avea aceiaşi sarcină – curăţirea teritoriilor ocupate de «iudeo-bolşevici»”. Şi în această lucrare S.S.I. este confundat cu Siguranţa, „considerat a fi unul din cele mai sinistre servicii secrete din lume” [390, p. 252]. Cei doi autori continuă să prezinte eronat faptele subliniind că, după M. Moruzov, „postul de şef al siguranţei l-a ocupat Eugen Cristescu – un asasin profesionist, un om de o aşa cruzime inumană, care eclipsa chiar şi cruzimea de tristă amintire a lui Mihail Moruzov. El, cât a lucrat în subordinele lui M. Moruzov la Siguranţă, era concomitent şi agent secret al unei structuri semiclandestine a Gestapo-ului, care activa în Bucureşti. În acelaşi an, 1940, când E. Cristescu a venit la conducerea serviciului secret, acesta a luat denumirea de «Serviciul special de informaţii – S.S.I.», schimbare care nu a diminuat caracterul lui sinistru, devenind şi mai cumplit” [390, p. 253]. Calificativele date lui E. Cristescu („un asasin profesionist, un om de o aşa cruzime inumană…”) de către cei doi autori sunt total nefondate şi nu au nici o legătură cu personalitatea lui Eugen Cristescu, lucru dovedit de studiile documentare [374, 380, 385]. Iar „caracterul sinistru” al S.S.I. şi misiunea lui de „exterminarea populaţiei civile”, nu corespund realităţii, deoarece a fost un serviciu pur informativ şi nu de represiune. Lucrarea conţine multe falsuri şi inexactităţi, cum ar fi: România a participat la „campania de exterminare” din U.R.S.S., planificată din timp; Eşalonul Mobil al S.S.I. era o structură represivă de exterminare a populaţiei civile; Mihail Moruzov a înfiinţat şi a condus Siguranţa; funcţionarii S.S.I. erau asasini profesionişti; etc.

Enciclopediile publicate în această perioadă, nu prezintă Siguranţa într-o lumină nouă, adevărată, având în vedere că definiţiile sunt fundamentate pe publicaţiile vechi, ideologizate. Astfel, în „Dicţionarul explicativ al cuvintelor străine” este scris că, „Siguranţa – poliţia politică secretă în România regală între anii 1921-1944. Similară GESTAPO” [276]. În „Dicţionarul de termeni istorici” au fost preluate informaţiile din enciclopediile publicate anterior şi este scris că, „Siguranţa – în anii 1921-1944, poliţia politică secretă în România, aflată în subordinele directorului general al Ministerului afacerilor interne. A fost lichidată odată cu eliberarea ţării de ocupanţii germano-fascişti, iar conducătorii au fost traşi la răspundere juridică” [271]. O prezentare succintă şi oarecum echilibrată, găsim în „Noul dicţionar al limbii ruse”: „Siguranţa – poliţia politică secretă din România monarhică în 1921-1944” [268]. La fel de succint este prezentată Siguranţa în „Marele dicţionar al cuvintelor străine” („«ohranka» – poliţia politică în România monarhică” [267]) şi în „Noul dicţionar al cuvintelor străine” („«ohranka» – poliţia

politică secretă în România regală în anii 1921-1944” [272].

În ultimii ani, în Federaţia Rusă numărul publicaţiilor periodice referitoare la trecutul organelor de informaţii ruseşti, sovietice şi străine a crescut vertiginos (cele mai importante fiind „Спецслужбы” (Serviciile speciale), „Совершенно секретно” (Strict secret), „Шпион” (Spionul)). Există un şir de publicaţii electronice, dedicate istoriei serviciilor speciale din lume şi activităţii lor din prezent (www.agentura.ru, www.memo.ru ş.a.). Dar, în pofida interesului tot mai mare, exprimat prin apariţia acestor publicaţii, istoricul organelor de informaţii româneşti, cu mici excepţii, este prezentat eronat, la fel ca în trecut. Spre exemplu, secţiunea referitoare la istoria serviciilor secrete româneşti, de pe portalul specializat de Internet www.agentura.ru, a fost întitulată „Дурная наследственность” (Proasta moştenire), avându-se în vedere „proasta moştenire” primită de Securitatea comunistă de la S.S.I. şi Siguranţă. Autorii subliniază că, „Pe tot parcursul secolului XX, îmbinarea de cuvinte «serviciile speciale româneşti» era însoţită de determinativele «lugubră», «cea mai sinistră» etc. Iniţial Siguranţa fascistă, apoi Securitatea din timpul lui Ceauşescu înspăimântau nu numai locuitorii ţării, dar şi pe vecini” (nu se precizează, prin ce se făceau atât de temute structurile informative româneşti) [479]. Autorii nu fac o distincţie între S.S.I.A.R. (pe care l-a organizat şi condus Mihail Moruzov) şi Siguranţă, considerând că e una şi aceiaşi instituţie, că era unicul serviciu de informaţii care a existat în România burgheză. Este omis faptul că, la „proasta moştenire” a serviciilor secrete româneşti comuniste au contribuit exclusiv SMERŞ-N.K.V.D.-N.K.G.B.-M.G.B. ale U.R.S.S., care s-au implicat direct în reorganizarea postbelică a serviciilor de informaţii româneşti, creând Securitatea comunistă.

Într-o altă istorie succintă a serviciilor secrete româneşti, prezentată pe un alt site din Rusia [490], autorii scriu despre aceiaşi „moştenire”, subliniind că, serviciile speciale româneşti din fostul „Lagăr socialist” erau unele dintre cele mai calificate poliţii secrete şi această înaltă calificare îşi avea originile în trecut, fiind o moştenire primită de la Siguranţa Generală. În lupta cu Rusia Sovietică, remarcă în continuare autorii articolului, Siguranţa română a lansat peste frontieră „grupuri teroriste din rândul emigranţilor albgardişti şi al moldovenilor (probabil că este vorba de moldovenii-basarabeni şi moldovenii-transnistreni, cunoscători de limbă rusă şi ucraineană – *n.n.*). (…). În anii `20-30, această tactică a fost extinsă, grupurile teroriste, formate din emigranţi albgardişti ale R.O.V.S., fiind coordonate personal de directorul «Siguranţei» Moruzo (!) (eroare – *n.n.*), apoi de [Eduard] Ghica (1919-1920 – *n.n.*) care l-a urmat mai târziu, şi de [Armand] Călinescu. Moruzo[v] ţinea personal legătura cu conducătorul secţiei române a R.O.V.S., Joldovski. Tot el (Moruzov – *n.n.*), a dat dispoziţii să i se asigure transfugului-securist (sovietic – *n.n.*) Agabekov, o pază alcătuită din agenţii «Siguranţei», acest grup reuşind la

Constanţa să-i anihileze pe agenţii G.P.U. în frunte cu Alekseev, care au fost trimişi să-l lichideze pe Agabekov" [490]. La sfârşitul anilor ´30, este scris în continuare, „România a devenit una din cele mai fidele membre ale blocului pro-german, spionajul ei fiind atras în războiul secret din Europa, împotriva Marii Britanii, Franţei, Iugoslaviei, Uniunii Sovietice.

«Siguranţa» era folosită de germani chiar şi în războiul din Spania pentru ajutorarea spionajului lui Franco. Participând cu Germania la atacul împotriva U.R.S.S. (din iunie 1941 – *n.n.*), românii au ocupat Moldova (în realitate au eliberat Basarabia, nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa de sub ocupaţia sovietică– *n.n.*) şi Odessa, unde s-au instalat secţiile «Siguranţei» şi ale «Pleaţuvke» (!) (astfel autorii numesc serviciul de informaţii al Armatei române; surprinzătoare şi inexplicabilă este folosirea acestei denumiri, care niciodată nu a fost utilizată în România şi vine din limba poloneză („placowki"), însemnând „cuib, organizaţie teritorială primară" – *n.n.*), responsabile de activitatea subversivă pe Frontul din răsărit" [490]. Autorii susțin că, Eugen Cristescu, numit în anul 1927 la conducerea Siguranței, „promova deja o politică ceva mai liberală în privinţa legionarilor (în realitate era invers [380, p. 3-25] – *n.n.*), dar în 1941, serviciile secrete, fidele regelui Mihai, au avut să înăbuşe în Bucureşti puciul de stradă al legionarilor lui Sima (în realitate, serviciile secrete, adică S.S.I., condus de același Eugen Cristescu, erau fidele generalului Ion Antonescu, iar rebeliunea legionară a fost înăbușită de către Armată – *n.n.*). În 1944, aceiaşi «Siguranţă» l-a ajutat pe [regele] Mihai să-l debarce de la guvernare pe şeful cabinetului de miniştri, [Ion] Antonescu, (ceea ce nu este adevărat – *n.n.*) şi pe colaboratorii lui pro-germani. Dar acest lucru nu l-a ajutat pe rege. Deja peste un an de zile el a devenit emigrant (în realitate a fost expulzat de guvernul comunist condus de Petru Groza, nu în 1945, ci la 30 decembrie 1947 – *n.n.*), «Siguranţa» a trecut în istorie, iar România a devenit republică socialistă" [490].

Informaţii eronate despre Siguranţa română s-au strecurat şi în unele manuale de istorie din Federaţia Rusă. Spre exemplu, în contextul discuţiilor asupra calităţii manualelor de istorie, unul din criticii acestora – S. V. Tomaşevskii – s-a referit la manualul „Istoria Rusiei" pentru şcolile medii, de sub redacţia istoricului N. N. Vilkov (editura „Veşnie vodî" din Oriol), unde, printre alte greşeli, la pagina 254, a remarcat-o şi pe următoarea: „R. Sorge şi grupul de spioni condus de acesta, au murit în temniţele siguranţei". Cel ce a depistat eroarea sublinia: „Siguranţa desigur era rea. Însă aceasta a fost un serviciu secret al României, dar nu al Japoniei, unde a lucrat Sorge!" [486].

Activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti a fost amintită în lucrările post-sovietice, referitoare la acţiunea grupurilor de partizani din Odessa, în perioada administrării româneşti a Transnistriei (1941-1944). Printre acestea, menţionăm studiile dedicate

lui Alexandr Molodţov [485], Nikolai Gheft [493] etc. Subliniem că, autorii acestor studii, au continuat să confunde Siguranţa cu S.S.I. şi viceversa, considerând că este unul şi acelaşi organ de informaţii şi siguranţă al României. În aceste studii, se subliniază că: în regiunea Odessei activau „Mult experimentatele servicii speciale ale inamicului – gestapo şi contrainformaţiile regale române (siguranţa)" [474]; la întreprinderile din Odessa „în permanenţă descindeau copoii siguranţei şi ai abwehrului" [493]; Siguranţa îi ţinea într-o permanentă supraveghere pe suspecţi („La noi, la fiecare linotipist, e câte un agent al siguranţei! Nici un rând nu vei putea culege nesupravegheat" [387]), „încercând să exploateze orice greşeală de-a lor" pentru a-i deconspira [493]; „Despre faptul că, în Odessa ocupată a rămas un puternic focar al rezistenţei (detaşamentul lui Molodţov – *n.n.*), contrainformaţiile româneşti (siguranţa) ştiau" [485]; „Siguranţa, primind de la Fedorovici (fost partizan, capturat – *n.n.*) informaţii despre detaşamentul subteran (din catacombe a lui Molodţov – *n.n.*), a intensificat blocada lui, a efectuat minarea şi a închis ieşirile din catacombe" [485]; „Mai târziu a devenit clar că, eşecul rezidentului N.K.V.D. (arestarea lui Molodţov de către S.S.I. – *n.n.*) şi a oamenilor lui s-a produs numai din cauza trădării din partea lui Fedorovici (...). În urma mărturiilor date de Fedorovici, pe parcursul lunilor februarie-martie 1942, contrainformaţiile româneşti au reuşit să aresteze aproape tot efectivul detaşamentului de partizani de la suprafaţă..." [485]; „Şi-au dat acordul să colaboreze cu siguranţa şi alţi câţiva ilegalişti arestaţi" [485] etc., etc. În unele din aceste lucrări, funcţionarii Siguranţei erau denumiţi „siguranţi" („merge un poliţai şi doi siguranţi") [497]. Spicuind din aceste lucrări informaţiile de mai sus, constatăm că, activitatea serviciilor de informaţii româneşti din Odessa în anii 1941-1944, a fost eficientă, iar mult lăudata mişcare de partizani eşuase.

În prezent, unii autori continuă să scrie despre justeţea „mişcării comuniste" şi sadismul organelor de informaţii româneşti, fără a preciza că, activităţile comuniste subminau interesele naţionale şi de stat ale României, iar organele de siguranţă îşi făceau datoria, prin combaterea acelor activităţi. Relatând despre trecutul revoluţionar al rudelor sale din Basarabia, Mihail Goldenberg menţiona că, în anii 1918-1940 „Basarabia a avut viaţa ei", fiind un teritoriu „stăpânit de România regală", în care avântul revoluţionar a cuprins mai ales tinerii „idealişti şi lipsiţi de un interes material". Ei tipăreau manifeste şi organizau greve. Acţiunile lor erau combătute de „siguranţa, poliţia secretă, precursoarea gestapoului (?)" [477].

Mai nou, activitatea serviciilor de informaţii româneşti a devenit, precum domnitorul muntean Vlad Ţepeş, subiectul unor lucrări artistice de groază. Aici menţionăm romanul „Вампир катакомб" (Vampirul catacombelor), scris de Vasilii Şcepetniov, în care se povesteşte despre un maniac din catacombele Odessei (din anii 1941-1944), un criminal în serie, care

omoară ofiţeri români şi germani. Eroul principal este căpitanul român de infanterie Gheorghe Popescu, medievist de specialitate, căruia i s-a propus să lucreze în Siguranţă, într-un detaşament special, care urma să investigheze moartea misterioasă a militarilor din Odessa. Instituţia în care trebuia să activeze căpitanul Popescu era, în opinia autorului lucrării, „sora românească a gestapoului" şi „printre ofiţeri nu se bucura de popularitate", dar era cea care trebuia să se ocupe de acest caz [411].

Într-o altă povestire, fără nici o legătură cu tematica mişcării de partizani sau a serviciilor de informaţii, Siguranţa a fost amintită într-o scenă a torturilor: „Torturau măcelarii de factură siguranţa – defensivo – gestapo, gata să chinuiască bestial chiar şi o sută de purtători ai conştiinţei, cu convingerea că, în agonie măcar vreuna din jertfe va da informaţia necesară. Nici un fel de explicaţii pe ei nu-i interesau" [409].

Opiniile subiective şi eronate privind serviciile speciale româneşti din perioada anilor 1918-1940, care mai dăinuiesc într-o bună parte a spaţiul post-sovietic, îşi au originile din sloganele propagandei sovietice din anii `20 ai secolului trecut. Ele s-au înrădăcinat adânc în mentalul din spaţiul ex-sovietic, cu efecte chiar şi asupra demersului ştiinţific. Credem că, treptat, pe baza cercetărilor de arhivă, realizate nepărtinitor, în contextul democratizării spaţiului post-sovietic, se va putea ajunge la o optică obiectivă asupra acestei problematici.

În Republica Moldova istoria serviciilor secrete din Basarabia/ R.S.S.M. a intrat parţial în vizorul cercetătorilor. S-a scris doar despre activitatea organelor de securitate sovietice, accentul fiind pus pe elucidarea şi analiza componentei lor represive (persecuţii, deportări, asasinate etc.). Printre contribuţiile în această direcţie, menţionăm lucrările lui Vladimir Ţaranov [410], Mihai Gribincea [317], Ion Ţurcanu [386], Valeriu Pasat [342, 343, 407], Elena Postică [351] etc. Despre organizarea şi activitatea N.K.V.D.-N.K.G.B. din R.S.S.M. au scris Tudor Tomozei [465-468], Ruslan Şevcenco [362, 494-496], Tudor Botnaru şi Alexandru Ganenco [288]. Fluxul informaţiilor privind activitatea N.K.V.D.-N.K.G.B. din R.S.S.M. (şi R.A.S.S.M.) a crescut în ultimii ani, după desecretizarea fondurilor de documente cu caracter istoric (începând cu anul 2009) din Arhiva S.I.S. al Republicii Moldova şi Arhiva M.A.I. al Republicii Moldova. Activitatea de cercetare din ultima perioadă s-a concretizat prin editarea de lucrări privind activitatea organelor de securitate sovietice din R.S.S.M. (şi R.A.S.S.M.), de către Gheorghe Cojocaru [173], Sergiu Mustaţă şi Igor Caşu [303, 421], Ion Varta, Tatiana Varta şi Igor Şarov [221-223], Alexandru Moraru [225] etc. De asemenea, aportul şi l-a adus Igor Caşu, prin publicarea, începând cu anul 2009, a unei serii de articole în ziarele „Timpul" şi „Adevărul" (rubrica „Arhivele Comunismului") de la Chişinău şi în revista „Historia" de la Bucureşti.

În istoriografia occidentală nu am identificat lucrări dedicate activităţii serviciilor de

informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, motiv pentru care în teză nu există un compartiment dedicat acestei problematici.

1.3. Analiza documentelor şi a izvoarelor arhivistice.

Locul central în elaborarea lucrării l-au avut documentele publicate în epocă, dar şi în ultimii ani, memoriile şi izvoarele arhivistice.

O serie de legi, regulamente, instrucţiuni, decizii, ordine, decrete, propuneri legislative, discursuri, analize etc., referitoare la activitatea organelor de informaţii şi siguranţă româneşti, au fost publicate în ziare [190, 172, 177, 187, 188, 208-210, 212], reviste [174, 175, 198-201, 211, 213, 214, 215], broşuri [185, 186, 189, 196, 207, 217] şi culegeri [167, 184, 194] din epocă. Amintim aici „Legea asupra organizării poliţiei generale a Statului" [189], „Legea de organizare a Siguranţei Generale şi Poliţiei Capitalei" [190], „Regulamentul asupra serviciului de poliţie la punctele de frontieră, în porturi şi gări" [207] etc.

Organele de poliţie şi siguranţă aveau o revistă, numită „Revista Poliţiei", editată lunar, începând cu 1 iunie 1919. În ea erau publicate diverse materiale referitoare la activitatea, problemele, funcţionarii structurilor de interne ale României, munca poliţiştilor din alte ţări etc. [174, 175, 198-201, 214, 215]. Din anul 1925, au început să fie editate „Revista pentru Siguranţa Statului" şi revista „Poliţia Română", care abordau aceiaşi tematică [200, 211]. Aveau un rol cognitiv şi de popularizare.

Din anul 1928, a început săptămânal să fie editat „Buletinul Direcţiunii Generale a Poliţiilor şi Siguranţei Statului". El era structurat pe mai multe capitole, care conţineau diverse informaţii (ordine de serviciu; cercetări; urmăriri; urmăriri cu mandate de arestare cerute de autorităţile judecătoreşti; cercetări şi urmăriri cerute de autorităţile poliţieneşti străine; cărţi, broşuri şi ziare oprite să fie răspândite în ţară; revocări de ordine; timbre false; monedă falsă etc.), necesare activităţii curente a funcţionarilor de poliţie şi siguranţă.

Unul din puţinele documente referitoare la Siguranţa română publicate în U.R.S.S., a fost cel din revista istorică „Krasnîi Arhiv", volumul 57 din anul 1933. Este vorba despre „Raportul cu privire la situaţia şi activitatea poliţiei de siguranţă româneşti", întocmit la 28 februarie 1917, de ataşatul militar rus în România col. Paliţîn şi adresat consulului rus de la Bucureşti. Potrivit editorului, documentul se afla depozitat în „Arhiva revoluţiei şi politicii externe") [481, p. 13-42]. Documentul publicat, prezintă în culori sumbre conducerea, corpul funcţionarilor şi activitatea Siguranţei. Erau relatate cazuri de abuz, şantaj, mituire etc., cu implicarea angajaţilor Siguranţei [481, p. 15-16]; inactivitatea structurilor Siguranţei în privinţa

agenţilor statelor Puterilor Centrale [481, p. 16-17]; activităţile ostile (de urmărire) la adresa autorităţilor militare şi a misiunilor diplomatice aliate [481, p. 20-21]. Autorul documentului, col. Paliţîn, sublinia că, „Incontestabil că, una din cauzele situaţiei deplorabile în care se află în prezent poliţia de siguranţă română, este starea generală a moravurilor şi a culturii statului român” [481, p. 14].

Despre directorul Siguranţei Iancu Panaitescu, col. Paliţîn scria că, „Este linguşitor, executiv, servil şi foarte ambiţios, care consideră mai avantajos să-i acorzi servicii mărunte unui oarecare deputat, decât servicii importante statului… (…). Fiind la curent cu toate evenimentele, el a intrat în posesia mai multor secrete, cunoaşterea cărora îi asigura posibilitatea să-i ţină în mâinile sale pe membrii guvernului şi îi garanta o totală impunitate pentru afacerile cele mai tenebre. (…). În anul 1906, Panaitescu era aproape cerşetor, acum însă este foarte bogat. (Averea lui Panaitescu, conform datelor de agentură, nu este mai mica de 2.000.000 lei)” [481, p. 14-15].

Autorul documentului susţinea că, atitudinea Armatei române faţă de Siguranţă era negativă. Inactivitatea celei din urmă, ar fi determinat comandamentul suprem al Armatei române să înfiinţeze la Iaşi, la 8 ianuarie 1917, Biroul serviciului de contrainformaţii, în frunte cu Stelian Popescu [481, p. 18].

În concluzie, col. Paliţîn sublinia că, prin acţiunile sale, Siguranţa este mult mai periculoasă pentru aliaţi, decât pentru austro-germani. Instituţia dispunea şi de elemente bune, dar marginalizate. Pentru revitalizarea Siguranţei, col. Paliţîn scria că, era necesară, în primul rând, demiterea lui Panaitescu – o măsură necesară nu doar pentru reinstituirea ordinii interne, dar şi pentru salvarea situaţiei în general.

Documentul conţine 15 anexe [481, p. 21-42], în care era prezentată personalitatea lui Panaitescu şi a altor funcţionari ai Siguranţei, istoricul şi organizarea instituţiei etc.

Primul volum postbelic editat în România, în care se găsesc depoziţiile şi interogatoriile funcţionarilor organelor de informaţii româneşti din anii celui de-al Doilea Război Mondial, este volumul cu materialele procesului din anul 1946, asupra mareşalului Ion Antonescu şi a colaboratorilor săi [203], reeditat în anii 1997-1998, în trei volume, cu includerea tuturor materialelor anchetei şi a procesului [202].

În anul următor, a fost publicată lucrarea în trei volume a lui Matatias Carp [170] – o culegere de documente, în care se regăsesc şi mărturiile foştilor funcţionari ai S.S.I.: depoziţia lt.-col. Traian Borcescu [176], extras din depoziţia lui Radu Galeriu [179], extrase din declaraţia lui Constantin Mihalcea [180], procesul-verbal al audierii lui Eugen Cristescu (din care aflăm despre activitatea Serviciului Special de Informaţii în anii celui de-al Doilea Război Mondial) [204].

După prăbuşirea regimului comunist, a început o perioadă prodigioasă, de publicare a documentelor şi a memoriilor, în care găsim informaţii importante la tema cercetată.

În anul 1994, Cristian Troncotă, în volumul dedicat lui Eugen Cristescu, a publicat un corpus de documente din perioada anilor 1944-1954 – mărturii, declaraţii, interogatorii – referitoare la activitatea lui Eugen Cristescu şi a S.S.I. [380, p. 259-453].

Istoricul Gheorghe Buzatu a publicat rezumatele tuturor sintezelor S.S.I., pe care le-a depistat în anul 1992, în fondul „Cabinetul Militar al mareşalului Ion Antonescu" din Osobîi Arhiv de la Moscova [297, p. 106-118, 139-213]. Chiar dacă sintezele S.S.I. au fost publicate în rezumat, există suficiente informaţii utile restabilirii trecutului istoric al serviciilor speciale româneşti. Editorul subliniază că, „«notele» şi «sintezele» privind situaţia de pe Frontul de Est, evoluţiile politico-diplomatice şi pătrunderea intenţiilor inamicului «aliaţilor» din «Axă» (în speţă, Germania şi Ungaria), în număr de câteva mii între 1941 şi 1944 şi, majoritatea, subscrise de către Eugen Cristescu, constituie o probă strălucitoare în plus a excelentului profesionalism al agenţilor «S.S.I.»-ului" [297, p. 113].

Referitoare la activitatea S.S.I. pe Frontul din Răsărit, Cristian Troncotă a publicat documente interesante în lucrarea dedicată lui Ioan Lissievici [381, p. 199-309]. Mare parte dintre ele cuprind instrucţiuni, regulamente, metodologii, instrucţiuni etc., referitoare la organizarea şi activitatea S.S.I. Documente inedite a editat Cristian Troncotă şi în privinţa activităţii S.S.I.A.R. şi a lui Mihail Moruzov [383, p. 203-314]. Referitor la Basarabia este un „Memoriu" din 9 martie 1930, întocmit de Mihail Moruzov, în care sunt, printre altele, evidenţiate carenţele din activitatea Siguranţei de la Chişinău [383, p. 205-214].

Împreună cu Alin Spânu şi Florin Pintilie, Cristian Troncotă a mai publicat trei volume de documente dedicate S.S.I. Primul conţine documente din perioada 22 august 1939 – 23 august 1944, privind activitatea serviciilor de informaţii româneşti (şi în principal a S.S.I.) pe graniţa estică a României şi pe Frontul din Răsărit. O bună parte a documentelor se referă la activitatea structurilor S.S.I. în Basarabia, Bucovina şi Transnistria [219]. Celelalte două volume cuprind documentele S.S.I. referitoare la activitatea politică din România în perioada 6 septembrie 1940 – 23 august 1944 [220].

Documente din arhivele de la Moscova a publicat şi Radu Ioanid [191]. Este vorba despre documentele sovietice, întocmite de organele de anchetă în urma interogatoriilor luate la Moscova lui Ion Antonescu şi colaboratorilor săi apropiaţi. Printre cei anchetaţi era şi Eugen Cristescu, care a dat informaţii importante despre organizarea şi activitatea S.S.I. [191, p. 175-270].

Cercetările întreprinse de către alţi istorici români în arhive, s-au încununat cu

publicarea culegerilor de documente, cu referinţe directe sau tangenţiale la tema studiată. Aici menţionăm volumele publicate de Alesandru Duţu, Lenuţa Nicolescu şi Alexandru Oşca [178], Marcel-Dumitru Ciucă [216], etc.

Printre puţinele culegeri de documente publicate în Federaţia Rusă, în care există informaţii referitoare la activitatea serviciilor de informaţii româneşti din Basarabia, este corpusul de documente, în cinci volume, a câte două cărţi, editat de „Societatea pentru studierea istoriei serviciilor speciale autohtone", împreună cu Academia Serviciului Federal de Contrainformaţii al Federaţiei Ruse. În volumul 5, în cartea întâia [230, p. 485-487, 525-526] şi în cartea a doua [231, p. 223-225, 422-424, 436-442, 501-504, 599-600, 724-738], sunt publicate câteva documente ale organelor SMERŞ, privind rezultatele anihilării agenturii româneşti lăsate în Transnistria şi Basarabia, în urma evacuării autorităţilor române din anul 1944.

Pe o pagină rusească de Internet – publicaţie electronică periodică „Proiectul RIA Novosti – Victoria noastră. Zi după zi" – apărută cu sprijinul financiar al „Agenţiei Federale pentru presă şi mijloacele de comunicare în masă din Federaţia Rusă", sunt publicate comunicatele Agenţiei de presă sovietice „Informbiuro" din anii celui de-al Doilea Război Mondial. În unul din comunicatele din 30 septembrie 1941, se spune că, după retragerea unităţilor Armatei roşii din Chişinău, în luna iulie 1941, autorităţile române au organizat în oraş un sălbatic pogrom. Toate magazinele, instituţiile şi apartamentele ar fi fost jefuite, iar sute de oameni au fost întemniţaţi şi executaţi. Este prezentată şi o mărturie a unui ofiţer român capturat, pe nume Ion Ştefănescu, care ar fi vorbit despre aceste atrocităţi. El spunea că, autorităţile germane i-au cerut Siguranţei „să-i mâne în închisori pe toţi locuitorii sovietici (!) ai oraşului" [233]; în clădirea unde s-a aflat sediul N.K.V.D., spunea Ştefănescu, pe timpul nopţii necontenit se auzeau împuşcături şi trageri de mitralieră – „Siguranţa împuşca locuitorii Chişinăului" [233]. O altă mărturie, a caporalului Dumitru Filipescu, spune că, imediat după intrarea autorităţilor române în Chişinău, agenţii Siguranţei au început arestările în sânul locuitorilor oraşului. Mulţi dintre ei noaptea erau împușcați, iar bunurile le erau luate. Aceste execuţii aveau loc în curtea Consulatului italian. O jumătate de lună – se spune în comunicatul „Informbiuro" – Siguranţa română a comis „crimele sale sălbatice" în Chişinău, despre care a aflat şi populaţia din România, şi cea din străinătate. Fiind îngrijorate de această situaţie, autorităţile române ar fi decis să atribuie aceste crime U.R.S.S. În acest scop, Siguranţa i-a ordonat ziarului „Universul" să publice un articol, în care să scrie că, în beciurile fostului Consulat italian şi în fostul sediu al N.K.V.D. din Chişinău, au fost descoperite 160 de cadavre ale „intelectualilor, preoţilor şi copiilor nevinovaţi", executaţi de bolşevici [233]. Informaţiile prezentate în acest comunicat, constituie o falsificare grosolană, căci este ştiut faptul că, aceste crime au fost comise de

N.K.V.D.-ul sovietic în timpul ocupaţiei Basarabiei din anul 1940/1941 [440]. Unităţile Armatei române, care au intrat în luna iulie 1941 în capitala Basarabiei, nu aveau ce să mai distrugă din oraş, deoarece aproape totul era deja distrus de către autorităţile sovietice în retragere [171, 181], după un plan întocmit din timp [346, p. 80-83]. Iar, cel mai grav aspect din tot pasajul de mai sus este faptul că, asasinarea basarabenilor de către regimul de ocupaţie sovietic din anul 1940/1941, a fost atribuită autorităţilor româneşti şi acesta nu este un caz singular. Situaţia este exactă cu cea din „cazul Katyn", când sovieticii au încercat, să facă responsabile de atrocităţi autorităţile germane [425].

Regretabil este faptul că, ştirile „Informbiuro" au fost publicate de RIA Novosti fără nici un comentariu sau explicaţie, ceea ce ne face să credem că, autorii site-ului subscriu la falsurile propagandei sovietice, pe care astfel, voit sau nu, le promovează în continuare.

Subsemnatul, am publicat o culegere de documente provenite de la serviciile de informaţii militare româneşti din războiul împotriva U.R.S.S. [195] şi privesc organizarea activităţii Centrului „H", informaţii referitoare la armatele sovietică, română şi germană, situaţia din teritoriile sovietice cucerite, rezultatele acţiunii contrainformative etc. Într-un alt volum, am publicat un set de documente inedite, relevante pentru acţiunile informative şi contrainformative româneşti din Basarabia interbelică [334, p. 370-489].

De o importanţă deosebită pentru reconstituirea trecutului serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti au fost memoriile publicate în ultimii ani (până nu demult erau secretizate şi păstrate în arhive) ale unor foşti înalţi funcţionari din serviciile de informaţii româneşti, precum şi ale altor personalităţi, care au relatat despre activitatea serviciilor secrete româneşti din epocă. Aici menţionăm memoriile lui Eugen Cristescu [236, 237, 297, p. 128-138], Ioan Lissievici [243], Vadim Pirogan şi Valentin Şerbacov [247], Hnat Porohivski [183, p. 319-379] (utile pentru reconstituirea activităţii S.S.I. pe Frontul din Răsărit), Radu Dinulescu [251], Ion Grosu [241], Vasile Rudeanu [248] (necesare pentru reconstituirea activităţii organelor militare de informaţii româneşti), Nicolae D. Stănescu [249] (necesare la cunoaşterea activităţii Siguranţei şi a S.S.I.A.R.), Dumitru Bogos [234], Armand Călinescu [235], Ion Gheorghe Duca [238], Pepe Georgescu [239], Radu Lecca [242], George Magherescu [244], Constantin Pantazi [246], Ion Gheorghe [240], Oliviu Verenca [252, 253] (utile la reconstituirea cadrului istoric general şi a unor aspecte legate de serviciile de informaţii şi siguranţă româneşti din epocă).

Izvoarele arhivistice care au stat la baza tezei, provin în cea mai mare parte din Arhiva Naţională a Republicii Moldova – fondurile de documente originale nr. 680 („Inspectoratul Regional de Poliţie Chişinău", 1919-1944), 706 („Cabinetul civilo-militar pentru administrarea Basarabiei, Bucovinei şi Transnistriei", 1941-1944) şi 2042 („Centrul de Informaţii «H» al

Armatei a III-a române”, 1941-1944).

Fondul 680 (alcătuit din inventarele 1 şi 2) conţine documente, care constituie un bogat izvor documentar, nu doar pentru cunoaşterea activităţii Siguranţei române din Basarabia, dar şi a trecutului politic şi social-economic al provinciei şi al României în general, în perioada studiată, având în vedere că, organele Siguranţei au cules informaţii din diverse domenii ale vieţii. Dosarele 1-126 şi 3103-5178, inventarul 1, conţin corespondenţa dintre organele poliţieneşti teritoriale din Basarabia şi Subinspectoratul/ Inspectoratul de la Chişinău (instrucţiuni, ordine şi „note informative” cu rezultatele activităţilor desfăşurate). Dosarele 127-136 conţin listele, pe judeţele Basarabiei, cu persoanele care în anul 1944, sub presiunea ofensivei armatelor sovietice, doreau să se evacueze în Vechiul Regat. Dosarele 137-3102, cuprind „dosarele personale” ale funcţionarilor de poliţie şi siguranţă, ale agenţilor şi informatorilor, inclusiv ale personalului auxiliar de la secţiile de poliţie, care au activat în Basarabia în anii 1918-1940. O parte din aceste „dosare personale” încă nu pot fi cercetate, deoarece conţin date cu caracter personal şi nu le-a expirat termenul legal de păstrare sub regim „secret”, de 75 de ani de la întocmire.

Pentru studierea activităţii S.S.I., din fondul 706 (inventarele 2 şi 3) am valorificat documentele elaborate de Centrala Serviciului de la Bucureşti, de Centrul S.S.I. de la Chişinău şi de subdiviziunile sale din Basarabia („sinteze”, „rapoarte”, „note informative”, „dări de seamă” etc.), precum şi corespondenţa dintre ele, în care era reflectată situaţia existentă în toate domeniile vieţii. De asemenea, şi documentele S.S.I. constituie un izvor important pentru cunoaşterea situaţiei din Basarabia în anii 1941-1944. De subliniat este că, cea mai mare parte a documentelor provin de la Rezidenţa judeţului Tighina şi aproape inexistente sunt documentele Rezidenţei judeţului Lăpuşna, ale Subcentrului Bălţi şi ale Subcentrului Cetatea Albă, pe care nu le-am putut identifica în unităţile arhivistice cercetate.

Fondul 2042 (inventarele 1 şi 2) conţine corespondenţa Centrului „H” cu subcentrele din subordine şi cu şefii ierarhici din Secţia a II-a a M.St.M. În acest fond se găsesc, dar într-un număr foarte mic, şi documente ale Centrului de Informaţii „B”, şi ale Biroului Statistic Militar Chişinău. Aceste documente conţin, cu precădere, informaţii cu caracter militar – situaţia frontului, dispozitivul unităţilor sovietice, starea trupelor române şi germane etc. –, dar şi suficiente informaţii referitoare la situația politică şi social-economică din Basarabia și din alte provincii ale României. Deosebit de interesante şi importante sunt documentele din anul 1944, când aceste structuri de informaţii ale Armatei române au ajuns în teritoriul Basarabiei. Valoarea lor este cu atât mai mare, cu cât mărturii documentare despre situaţia dificilă de atunci din Basarabia, sunt foarte puţine.

Documente referitoare la activitatea S.S.I. pe Frontul de Est sunt depozitate şi în Arhiva S.I.S. al Republicii Moldova, fondul „Agentura”, şi conţin în special, informaţii despre organizarea şi rezultatele activității S.S.I. în teritoriul Guvernământului Provinciei Transnistria (1941-1944). Având în vedere că, se referă la teritoriul transnistrean, documentele din această arhivă nu au fost valorificate la scrierea tezei.

O bună parte din documentele valorificate în teză, provin din arhivele de la București. Este vorba, în primul rând, despre fondurile Arhivelor Naţionale Istorice Centrale – „Președinția Consiliului de Miniștri” (inv. 300), „Președinția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar al Conducătorului Statului” (inv. 764), „Inspectoratul General al Jandarmeriei” (inv. 1474) etc. Informații și date importante despre activitatea organelor militare de informații românești, am descoperit în Arhivele Militare Române, fondul „Armata a 3-a română”.

Documentele organelor informative pot fi împărţite în câteva categorii, în funcţie de cel ce le întocmea (informator, rezident, şef de subcentru, şef de centru), posibilităţile de verificare a informaţiei şi urgenţa cu care informaţiile trebuiau raportate organelor superioare. Astfel, există „note” ale informatorilor, care, în funcţie de bună-credinţă şi inteligenţă, pot conţine informaţii veridice, eronate sau cu un grad mai mare ori mai mic de subiectivism. Primele organe care le primeau – rezidenţele sau subcentrele – verificau informaţiile, prin confruntarea cu „notele” primite de la alţi informatori sau prin deplasarea în teritoriu a unui agent special. Cu cât informaţia urca mai sus, pe scară ierarhică, cu atât ea era mai apropiată de adevăr, având în vedere posibilităţile tot mai mari pentru verificarea informaţiei, prin confruntarea cu alte surse.

În afară de raportarea situaţiei generale (pe domenii: administraţie, economie, acţiuni subversive, minorităţi etnice etc.), rezidenţelor şi subcentrelor li se cereau periodic studii de documentare asupra anumitor probleme din sectoarele lor de activitate. De fiecare dată, la întocmirea unei „note informative” de către o subdiviziune informativă, trebuia menţionat gradul de credibilitate al sursei şi de veridicitate a informaţiei – „sursă sigură”, „sursă de încredere”, „informaţie verificată” sau „informaţii în curs de verificate”, „informaţii neverificate”, „informaţie dubioasă”, „informaţie neverosimilă”, „zvonuri” etc. Erau luate în considerare toate informaţiile primite de la agentură, care ulterior, prin confruntare, erau triate, sintetizate şi raportate forurilor superioare.

O „notă informativă” trebuia datată şi semnată (cu numele real sau conspirativ) de către cel ce a întocmit-o. În colţul din stânga sus, era trecută denumirea organului emitent (rezidenţa, subcentrul, centrul) şi numărul de ordine. Textul trebuia să fie scurt, fără forme de politeţe, în care să fie semnalate, în ordine cronologică faptele, suspiciunile, probele. Nu trebuiau trecute informaţii, care nu aveau nimic legat de obiectul „notei”. La finele documentului erau trecute

„sursa” şi „valoarea informaţiei”. În colţul din stânga jos, al „notelor” întocmite de un centru de informaţii, era trecute eşaloanele şi autorităţilor cărora le-a fost comunicată „nota” (în „notele” trimise altor autorităţi, decât cele ale S.S.I., nu se indica nici „sursa” şi nici „valoarea informaţiei”). Centrul era cel care primea toate informaţiile procurate de subcentre şi de rezidenţe – chiar şi cele care nu s-au confirmat, care erau în curs de verificare, opiniile faţă de informaţiile procurate etc. În situaţiile de urgenţă, informaţiile puteau fi trimise de către rezidenţă direct centrului, comunicându-i informaţia şi subcentrului respectiv. Rezidenţa era prima verigă care se ocupa de prelucrarea informaţiilor primite de la agentură şi le înainta pe scară ierarhică sub forma de „notă informativă”. Şeful subcentrului o completa cu alte date pe care le poseda sau cu rezultatul verificărilor şi o trimetea centrului [147, p. 2-4]. Mai departe, centrele informative trimeteau „notele” la Centrala S.S.I. din Bucureşti, unde erau sintetizate şi aduse la cunoştinţa conducerii statului. Aşa că, în procesul de investigare a documentelor provenite de la serviciile de siguranţă şi informaţii, o credibilitate mai mare au „notele informative” elaborate de brigăzile de siguranţă, rezidenţele, subcentrele şi centrele de informaţii, faţă de cele furnizate de informatori.

De asemenea, subliniem că, reconstituirea tabloului istoric privind activitatea serviciilor de siguranţă şi informaţii româneşti a fost îngreunat de caracterul secret al activităţii acestor structuri (spre exemplu, unele dispoziţii erau date verbal) şi de lipsa unor documente, care au fost distruse premeditat ori accidental, s-au „pierdut” printre alte documente ori continuă să fie păstrate sub regimul „secret”.

Având în vedere stadiul actual al cercetării, actualitatea temei, complexitatea şi caracterul ei multilateral, modul şi gradul de cercetare şi reflectare în istoriografie, **scopul tezei** îl constituie prezentarea şi analiza a organizării şi activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944.

Pentru realizarea scopului stabilit, ne-am fixat următoarele **obiective de bază:**

1. examinarea evoluţiei studierii temei, începând cu primele lucrări publicate la începutul secolului XX şi încheind cu ultimele realizări ştiinţifice; analiza lucrărilor româneşti elaborate în perioada interbelică şi în anii celui de-al Doilea Război Mondial, precum şi a celor sovietice şi post-sovietice la temă;

2. identificarea factorilor interni şi externi de instabilitate pentru Basarabia, în perioada studiată;

3. prezentarea, în urma valorificării documentelor de arhivă, a organizării/ reorganizări serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, a metodelor şi tehnicilor de lucru etc.;

4. analiza activităţii informative şi contrainformative din anii 1918-1940, a structurilor teritoriale din Basarabia, aparţinând Siguranţei Generale, unităţilor militare române, Serviciului Secret de Informații al Armatei române (S.S.I.A.R.), Serviciului Special de Informații (S.S.I.), Centrelor de Informaţii „B” şi „H” ale Marelui Stat Major (M.St.M.) al Armatei române, şi Biroului Statistic Militar Chişinău;

5. aprecierea rolului informaţiilor furnizate de serviciile speciale româneşti în adoptarea deciziilor de către administraţia Basarabiei şi conducerea României;

6. elucidarea activităţilor contrainformative sovietice de anihilare a reţelelor româneşti din Basarabia, în anul 1944;

7. demascarea, în baza cercetării obiective, nepărtinitoare şi bazate pe izvoarele arhivistice, a falsurilor fabricate de istoricii sovietici.

1.4. Concluzii la capitolul 1.

În urma analizei lucrărilor referitoare la activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, putem formula următoarele concluzii:

1. Cea mai mare parte a specialiştilor preocupaţi de istoria serviciilor de informaţii româneşti, indiferent de perioadă, s-au concentrat pe studierea activităţii structurilor de informaţii din prima jumătate a secolului XX, aplecându-se mai mult asupra bătăliei informaţiilor din preajma şi din timpul celor două conflagraţii mondiale, asupra rolului organelor de informaţii în fundamentarea deciziilor politico-militare etc.

2. Primele lucrări, dedicate acestei teme, au apărut în România la începutul secolului XX. Autorii lor s-au axat, în principal, pe elucidarea istoricului şi activităţii organelor poliţieneşti din epocă. Au fost publicate lucrări dedicate personalităţilor proeminente ale organelor de informaţii şi poliţie româneşti, precum şi curentelor subversive din România (revizionismul maghiar, mişcarea comunistă etc.).

3. În perioada comunistă, discursul istoriografic românesc s-a schimbat radical, activitatea serviciilor de informaţii din perioada burgheză, fiind prezentată subiectiv, în baza principiilor propagandei comuniste. La începutul anilor ´70, odată cu deschiderea accesului la documentele de arhivă a serviciilor de informaţii românești din perioada interbelică, au apărut şi primele studii documentate despre structurile de informaţii, care, însă, rămâneau încorsetate de restricţiile ideologice comuniste.

4. În perioada post-comunistă, interesul deosebit al istoricilor din România pentru documentele provenite de la organele de informaţii şi contrainformații româneşti din anii 1918-

1944, a făcut ca numărul lucrărilor la temă să fie într-o continuă creştere. Contribuţia şi-au adus-o atât istoricii cu vechime în domeniu, cât şi mulţi istorici tineri. În afara studiilor ştiinţifice, în această perioadă au fost publicate mai multe culegeri de documente, dicţionare, memorii etc. Însă, istoriografia românească s-a axat mai mult pe examinarea istoriei serviciilor de informaţii la nivelul întregii României, aşa încât studiile dedicate serviciilor speciale româneşti din Basarabia, au fost puţine.

5. În istoriografia sovietică, prezentarea activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din anii 1918-1944, nu s-a făcut decât episodic şi tangenţial, în contextul prezentării mișcării comuniste și a mișcării de partizani din Basarabia, iar discursul a fost unul propagandistic și exclusiv incriminatoriu. O mare parte din lucrări suferă de lipsa unor date concrete. Erau prezentate doar aspectele negative din activitatea serviciilor de informații românești, iar faptele care compromiteau mișcarea comunistă și de partizani, erau ignorate și trecute cu vederea. Astfel, tratarea unilaterală și ideologizată, a făcut ca problematica abordată să rămână în mare parte necunoscută. Mai bogată în fapte a fost literatura artistică, dar care, la fel, a făcut doar descrieri tenebroase referitoare la serviciile de siguranță românești.

6. După destrămarea U.R.S.S., în cea mai mare parte a spaţiului ex-sovietic (în special în Ucraina și Federația Rusă), abordarea istorică a acestei teme a fost modestă, în pofida desecretizării documentelor de arhivă. Mai grav este că, puținele studii care s-au publicat, au fost scrise în același stil al istoriografiei sovietice (cu scopul conservării tabloului istoric existent) și în care s-au strecurat o serie de erori regretabile.

7. În Republica Moldova activitatea serviciilor de informații și siguranță românești din Basarabia în anii 1918-1944, nu a constituit obiectul principal al cercetării istorice, prioritară fiind investigarea activității organelor de securitate sovietice din Basarabia/ R.S.S.M., și în primul rând, a componentei represive. În istoriografia occidentală lucrări la tema tezei nu am identificat.

8. Culegerile de documente şi memoriile publicate în ultimele două decenii, reprezintă o însemnată sursă pentru reconstituirea activităţii serviciilor de siguranţă şi informaţii româneşti din Basarabia în anii 1918-1944 şi în general, a trecutului politic şi social-economic al provinciei în perioada menţionată. Însă, ele nu au reuşit, nici pe departe, să acopere întreaga problematică a temei cercetate şi de aceia, investigaţiile de arhivă şi valorificarea documentelor inedite au avut o importanţă capitală în elaborarea tezei. Evident că, mare parte din documentele serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia, depozitate în arhivele din Republica Moldova, România şi Federaţia Rusă, încă nu au fost pe deplin valorificate, ceea ce permite aprofundarea cunoaşterii, prin continuarea cercetărilor istorice pe alte direcţii.

2. STRUCTURILE DE INFORMAŢII ŞI CONTRAINFORMAŢII ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN ANII 1918-1940.

2.1. Organizarea şi evoluţia structurală a Siguranţei Generale din Basarabia.

După Unirea Basarabiei cu Regatul României (27 martie 1918), organele Ministrului de Interne de la Bucureşti, alături de alte instituţii ale statului, şi-au extins treptat activitatea în teritoriul dintre Prut şi Nistru, constituindu-se pentru Basarabia două regimente de jandarmi, chesturi de poliţie şi un Subinspectorat al Siguranţei Generale a Statului[1], cu sediul la Chişinău (transformat ulterior, în Inspectorat) [286, p. 133], cu misiunea de a asigura, împreună cu unităţile Armatei române, ordinea internă, a preveni şi descoperi actele teroriste împotriva militarilor români, fruntaşilor mişcării naţionale şi a reprezentanţilor administraţiei; de a contracara acţiunile spionajului inamic şi mai ales, de a anihila propaganda comunistă şi iredentistă, şi activităţile de subminare a Statului român [286, p. 151]. În vederea facilitării

[1] Poliţia de Siguranţă Generală a Statului a luat fiinţă în România după răscoala ţărănească din anul 1907. Până atunci, potrivit „Legii poliţiei generale a statului" din 1 aprilie 1903, organele de poliţie au funcţionat numai la oraşe şi autorităţile din localităţile rurale au fost luate prin surprindere de evenimentele din 1907, neexistând informaţii despre curentele sociale. Cu aprobarea ministrului de interne Ion I. C. Brătianu, Iancu Panaitescu, directorul Direcţiunii Generale a Poliţiei, a organizat o mică organizaţie de informaţii pe lângă Direcţiunea Administraţiei din Ministerul de Interne, care în 1908 deja ajunsese să aibă ramificaţii în întreaga ţară, precum şi în străinătate. Aşadar, poliţia de siguranţă a statului a început să funcţioneze din anul 1907, deşi „Legea pentru înfiinţarea Direcţiei Poliţiei şi Siguranţei Generale" (D.P.S.G.) a fost publicată la 25 martie 1908. Potrivit ei, s-au înfiinţat brigăzile centrale (zece la număr) şi brigăzile, şi serviciile exterioare de poliţie de siguranţă de stat, denumite „Brigăzi de siguranţă" şi „Servicii speciale de siguranţă", care s-au extins, în măsura cerinţelor ordinii publice şi siguranţei, în toate oraşele şi centrele importante din ţară, în special în cele industriale, unde masa nemulţumirilor şi a muncitorilor era mai mare. Misiunea lor era de a urmări curentele subversive, a supraveghea starea de spirit a populaţiei, a asigura securitatea unor obiective strategice. D.P.S.G. era alcătuită din două secţiuni: Secţiunea Siguranţei Generale şi Secţiunea Poliţiei. Activitatea Secţiunii de Siguranţă se desfăşura în patru birouri: Biroul Controlului Străinilor, Biroul de Siguranţă şi Informaţii, Biroul Poliţiei de Frontieră, Biroul Presei şi Interpreţilor. Prefectura Poliţiei Capitalei, pentru a face faţă nevoilor de ordine şi siguranţă, cuprindea în organizarea sa un Serviciu de siguranţă şi mai multe Brigăzi speciale de siguranţă, înglobate în Inspectoratul Brigăzilor de Siguranţă [286, p. 84-87]. Cele zece brigăzi de siguranţă, prin atribuţiile avute, acopereau infracţiunile din toate domeniile, fiind structurate astfel: Brigada I-a – meseriaşi, socialişti, sindicalişti; Brigada a II-a – societăţi, asociaţii, mişcări culturale şi religioase româneşti şi străine; Brigada a III-a – mişcările studenţeşti; Brigada a IV-a – întruniri, spectacole, recepţii, slujbe religioase; Brigada a V-a – acţiunile străinilor în România; Brigada a VI-a – cercetări şi informaţii în toate domeniile; Brigada a VII-a – infracţiunile de pe calea ferată; Brigada a VIII-a – ajutorarea la nevoie a celorlalte brigăzi; Brigada a IX-a – paza familiei regale; Brigada a X-a – era o unitate mobilă, care supraveghea obiective importante, precum Palatul Cotroceni, Palatul Justiţiei, Poştă, gări. În luna iulie 1908, a fost aprobată o două structură a brigăzilor centrale: Diviziunea I, cu Brigăzile I şi II (socialişti şi sindicate, şi respectiv, societăţi şi asociaţii culturale); Diviziunea a II-a, cu Brigăzile III şi IV (întruniri, spectacole, serbări şi respectiv, diverse); Diviziunea a III-a, cu Brigăzile V, VI şi VII (controlul străinilor; furturi şi C.F.R.; paza familiei regale). Existau şi trei birouri independente – al informaţiilor, al traducerilor şi al copiştilor [358, p. 28]. La conducerea D.P.S.G. au fost numiţi Ion (Iancu) Panaitescu (director) şi Stan N. Emanoil (subdirector). Crearea Poliţiei de Siguranţă a fost un mare succes, astfel încât Iancu Panaitescu a fost invitat în Turcia pentru reorganizarea poliţiei turce. Autorităţile statului percepeau Poliţia de Siguranţă, drept „nervul poliţiei ce se impresionează la timp de mediul înconjurător, avizând la măsurile generale în materie de ordine publică şi siguranţa statului, înregistrând în acelaşi timp toate mişcările seismice ce se produc în populaţiunea internă şi în ţările înconjurătoare, pentru ca la timpul oportun să poată preveni acele mişcări cu caracter subversiv contra Siguranţei Statului" român [286, p. 84-87].

realizării acestor misiuni, după Unire, la 1 august 1918 [461], de-a lungul Nistrului, pe o fâşie care a variat între 30 şi 50 km. spre interior, a fost instituită starea de asediu, care a prevăzut restricţii de circulaţie, limitarea libertăţilor etc.; în timpul campaniilor electorale, spre exemplu, în zona stării de asediu erau permise întrunirile partidelor politice, dar cu condiţia păstrării ordinii depline, „să nu fie atacată Coroana, armata şi forma de guvernământ" [361, p. 89-90].

Subinspectoratul Siguranţei Generale a Statului din Basarabia (cu brigăzi şi servicii de siguranţă în teritoriu) se subordona Direcţiunii Poliţiei şi Siguranţei Generale de la Bucureşti (din punct de vedere al sarcinilor şi îndeplinirii atribuţiilor), precum şi Directoratului de Interne al Basarabiei (din punct de vedere administrativ), care în scurt timp a fost desfiinţat (1918-1923) [37, p. 23][2].

Până la desfiinţarea sa, Directoratul de Interne al Basarabiei a avut atribuţii în chestiuni de ordin administrativ şi de ordine publică, fiind condus de Ion Costin (viitor primar al oraşului Chişinău, în anii 1934-1938) şi Vasile Bârcă. Avea în compunere Serviciul Poliţiilor, care coordona activitatea poliţiilor urbane [458].

Astfel, în primul an de după Unire, în Basarabia s-au instalat, prin extinderea rețelei organelor afacerilor interne şi ale Armatei, principalele structuri de ordine publică și siguranță românești.

Potrivit dreptului poliţienesc din epocă, prin sintagma de „ordine publică" se înţelegea starea „de echilibru social, de linişte şi încredere generală, rezultată din menţinerea ordinii materiale şi ordinii juridice penale, şi din anumite activităţi informative şi preventive, efectuate de organele de ordine, informaţii şi contrainformaţii ale statului". Prin noţiunea de „siguranţa statului" se înţelegea „starea de echilibru neîndoielnic, din punct de vedere politic, juridic şi economic, şi al forţei publice de care dispunea statul, în raport cu situaţia şi atitudinea adversarilor săi şi starea de superioritate certă, din acelaşi punct de vedere, faţă de adversarii săi din interior, stare care se reflectă într-un sentiment de linişte şi încredere generală". Noţiunea de „siguranţa exterioară a statului" era utilizată în privinţa adversarilor din afara graniţelor statului

[2] După Unirea Basarabiei cu Regatul României, în acelaşi an, 1918, a fost publicat proiectul „Statutului privitor la Organizarea Serviciilor Administraţiei Generale ale Directoratului de Interne din Basarabia". În partea introductivă a documentului se spunea că, la 14 martie 1918, Consiliul de Organizare de pe lângă Ministerul de Interne al Republicii Moldoveneşti a elaborat statutul serviciilor Ministerului de Interne, cu stabilirea atribuţiilor fiecăruia. După Unire, Ministerul de Interne al Republicii Moldoveneşti s-a transformat în Directorat, astfel că statutul din 14 martie 1918, a fost revizuit, cu ajutorul consilierului tehnic administrativ Romulus P. Voinescu. În urma reorganizării, Directoratul de Interne din Basarabia era alcătuit din trei servicii speciale (Serviciul Sanitar, Serviciul Telegrafelor, poştelor şi telefoanelor, Serviciul imprimeriei directoratului), cinci servicii centrale (Serviciul secretariatului, Serviciul Administraţiunii generale, personalului, statisticii şi poliţiei, Serviciul Administraţiunii gospodăriei locale, Serviciul Finanţelor, Serviciul Arhitecturii) şi două birouri (Biroul Populaţiunii, Biroul Registraturii generale şi Intendenţa). Această reorganizare a adus şi o economisire a cheltuielilor bugetare, fiind necesari 120 de funcţionari în loc de 183 (era o economie de 500.000 de lei pe an) [2, p. 15-26 verso].

respectiv. Siguranţa internă era asigurată de către Ministerul de Interne, Ministerul Justiţiei şi Parchet, iar siguranţa externă a statului intra în competenţele Ministerului de Externe (prin diplomaţi şi ataşaţi militari) şi organele de informaţii ale guvernului şi ale Armatei [286, p. 295-296].

Prima reorganizare a Ministerului de Interne de după Marea Unire (reorganizarea anterioară efectuându-se în baza legii din 20 iunie 1913), impusă de noile realități – fiind necesară o organizară clară și uniformă pentru întregul teritoriu al României – a avut loc la 22 iunie 1919. În această zi, structurile Ministerului s-au extins asupra întregului teritoriu al României Mari [286, p. 149]. Printr-un alt decret-lege, din 18 septembrie 1919, inspectorii, subinspectorii, şefii şi subşefii serviciilor de siguranţă şi poliţie, erau investiţi cu calitatea de ofiţeri ai poliţiei judiciare în toată ţara [260, p. 90]. Ministerul de Interne era împărţit în organe centrale (Serviciul Poliţiei Tehnice, Serviciul Control şi Inspecţii, Direcţiunea Administraţiei şi Personalului, Direcţiunea Poliţiei de Siguranţă; vezi schema 2) şi organe exterioare (teritoriale) (Prefectura Poliţiei Capitalei, Inspectoratele Regionale de Poliţie şi Siguranţă, Chesturile de Poliţie din oraşele reşedinţă de judeţ, Brigăzile sau Serviciile de Siguranţă şi Poliţiile din oraşele nereşedinţă de judeţ, din porturi, gări şi puncte de frontieră) [352, p. 14].

Cel ce a organizat şi condus Siguranţa din Basarabia în primii ani de după Unire a fost Romulus P. Voinescu – om de o înaltă cultură, cu doctoratul în drept susţinut la Paris, fiind până în anul 1908 şef al Siguranţei din Bucureşti [264, p. 301-302], iar anii Primului Război Mondial a contribuit la înfiinţarea Serviciului Special de Siguranţă româno-rus [443, p. 65-74]. A fost cel care s-a ocupat de studierea organizării şi modului de funcţionare a serviciilor de poliţie din Franţa, Germania şi Belgia, în vederea reorganizării organelor de poliție românești pe principii moderne [422, p. 36-37].

Din anul 1919, şef al Siguranţei basarabene a devenit Dumitru Zahiu, care prin acţiunile sale a consolidat instituţia pe care a condus-o. Apoi, din anul 1920, postul a fost ocupat de Zaharia Husărescu şi din anul 1930, până la cedarea Basarabiei din luna iunie 1940, de către Constantin Maimuca.

Sediul Siguranţei de la Chişinău era amplasat într-un edificiu din imediata apropiere a intersecţiei străzilor actuale Alexei Şciusev şi Tighina, imobil, care printr-o decizie a Primăriei municipiului Chişinău din 2003, urma să fie demolat „în legătură cu planurile de reconstrucţie a acestui raion al oraşului” [476]. Subdiviziuni ale Siguranţei (brigăzi şi servicii) au fost instalate în toate judeţele Basarabiei, inclusiv, în centrele mai importante din punct de vedere al siguranţei statului (Hotin, Bălţi, Soroca, Orhei, Tighina, Lăpuşna, Cetatea Albă, Ismail, Cahul, Reni, Bolgrad, Chilia Nouă, Vâlcov, Leova şi Chişinău; vezi schema 3).

În provinciile ţării, Siguranţa Statului avea în subordine Subinspectoratele Generale de Siguranţă de la Chişinău, Cernăuţi, Cluj şi Constanţa. Prefecturi de Poliţie erau la Bucureşti, Brăila, Chişinău, Cetatea Albă, Constanţa, Craiova, Galaţi, Iaşi, Ismail şi Ploieşti. În total, existau 81 de poliţii de oraşe, 21 de Servicii Speciale de Siguranţă, 47 de Brigăzi Speciale de Siguranţă, 6 Sub-brigăzi Speciale de Siguranţă, 26 de Poliţii de porturi şi 22 de Poliţii de gări [358, p. 129].

În luna ianuarie 1921, şef al Brigăzii de Siguranţă Vâlcov era Vl. Palada, având în subordine 8 funcţionari [34, p. 3]; la Bălţi Siguranţa era condusă de Vasile Ştefănescu, cu 16 funcţionari în subordine [34, p. 7 verso]; şef al Brigăzii de Siguranţă Tighina era D. C. Popescu, având la dispoziţie 23 de funcţionari [34, p. 14]; la Bolgrad şefia Siguranţei o deţinea N. C. Tănăsescu, având în subordine 16 funcţionari [34, p. 17 verso]; şef al Brigăzii de Siguranţă Cahul era Eugen D. Vaighel, cu 10 subordonaţi [34, p. 21]; şef al Brigăzii de Siguranţă Chilia Nouă era Romulus Stănescu, în subordine cu 15 funcţionari [34, p. 27]; şef al Brigăzii de Siguranţă Chişinău era Gh. C. Theodor, cu 52 de subordonaţi [34, p. 31 verso]; la Hotin conducerea Brigăzii de Siguranţă era deţinută de Em. Catană, cu 14 funcţionari în subordine [34, p. 129 verso].

Pentru a vedea ce reprezenta o „brigadă” sau un „serviciu de siguranţă”, vom arăta componenţa Serviciului Special de Siguranţă Soroca, valabilă pentru luna februarie 1926: erau 21 de funcţionari – subşefi de serviciu, comisari ajutori, subcomisari, impiegaţi, agenţi speciali (din care 2-3 lucrau sub acoperire; în borderouri, tabele sau situaţiile prezentate de conducerea brigăzii erau trecute doar iniţialele numelui şi prenumelui lor şi niciodată numele lor complet), sergent de oraş, cameristă etc. O brigadă de siguranţă era numeric mai mică decât un serviciu special de siguranţă [93, p. 5].

Atât brigăzile, cât şi serviciile de siguranţă dispuneau de o vastă reţea de agenţi secreţi şi informatori, recrutaţi din diverse medii, indispensabili realizării misiunilor informative şi contrainformative. Aceştia culegeau informaţii şi le prezentau sub forma „notelor informative” scrise de obicei cu creionul, pe o jumătate de coală de hârtie, în limba română sau rusă (tradusă apoi de un translator special, care exista la fiecare brigadă de siguranţă). De multe ori, aşa după cum vedem în documentele de arhivă, textul „notelor” conţinea multe greşeli ortografice şi de exprimare. Unele „note” erau semnate de informatori cu numele conspirativ sau cu cel real.

În lunile februarie-martie 1920, Subinspectoratul Siguranţei Generale Chişinău îi avea printre informatori pe: Maerinici, A. Iremenco, Pogrebnoi, Anton Davidovici, Gheorghe Ioanid, Gheorghe P. Moisset, Z. Tenenbaum, Ivanciu Ştefănescu, Vladimir Ungureanu etc. [97, p. 11; 101, p. 29-45].

La sfârşitul anului 1928, Inspectoratul Siguranţei Generale Chişinău dispunea de 27 de agenţi sub acoperire [75, p. 56]. Dar, periodic ei erau înlocuiţi cu alţii: cei vechi erau disponibilizaţi, iar cei nou recrutaţi – distribuiţi pe la brigăzile de siguranţă [75, p. 11, 16]. La 12 ianuarie 1929, prin decizia ministerială nr. 2.175-S, la Inspectoratul Siguranţei Generale Chişinău au fost numiţi în funcţie mai mulţi agenţi secreţi diurnişti: Constantin Ionescu, Gheorghe Moraru, Nicolae Grossu, Alexandru Vlăhuţă, Ştefan Petrov, Grigore Stepanov, Leon Savitzki, Ioan Ghiţescu şi Teodor Galiurov, remuneraţi cu un salariu lunar neimpozitat de circa 2.000-5.000 de lei (sumele erau modeste, având în vedere că, la începutul anilor `30, costul lunar al vieţii era de circa 6.500 lei [314, p. 309]) [75, p. 3-4, 6]. După numire, agenţii au fost detaşaţi pe la brigăzile de siguranţă din judeţele Basarabiei. Spre exemplu, Alexandru Vlăhiţă a fost detaşat la Brigada de Siguranţă din Ismail [75, p. 8].

În baza informaţiilor procurate de reţeaua de agenţi şi informatori, erau întocmite „note informative" asupra diverselor probleme legate de siguranţa statului, erau semnalaţi şi ţinuţi sub supraveghere indivizii suspecţi şi periculoşi, se făceau descinderi şi arestări etc. „Notele informative" constituiau rezultatul activităţii agenturii şi a subdiviziunilor Siguranţei, şi erau înaintate pe scară ierarhică pentru informarea factorilor de decizie [34].

În ceea ce priveşte agenţii externi, aceştia erau trecuţi, de regulă, peste frontiera estică (peste Nistru), în vederea procurării informaţiilor politice şi militare despre inamic. Lansarea lor peste graniţă se făcea numai în acord cu regimentele de grăniceri şi unităţile militare din sector. Spre exemplu, la 22 martie 1920, Subinspectoratul Siguranţei Generale a intervenit la Grupul de Divizii „General Popovici" (din Basarabia) cu rugămintea, de „a dispune să se admită trecerea peste frontieră în Ucraina, prin punctul Ataki (Otaci) – Soroca în ziua de 23 Martie curent, a informatorului nostru U. M. Botezatu, dându-se cuvenitele ordine în acest scop garnizoanei respective" [97, p. 54]. Uneori, s-a întâmplat ca agenţii lansaţi fără înştiinţarea dispozitivului de pază de la frontieră, să fie arestaţi de către grăniceri sau jandarmi. De aceia, în mod repetat, brigăzile de siguranţă erau atenţionate ca să nu-şi trimită agenţii pe linia hotarului, fără înştiinţarea unităţilor militare şi de grăniceri [35, p. 67-68].

Periodic, agenţilor-informatori li se atrăgea atenţia asupra tactului şi discreţiei în timpul culegerii informaţiilor referitoare la persoanele suspecte şi să nu lucreze după metoda care „nu corespunde câtuşi de puţin unui serviciu de informaţiuni acoperit" [99, p. 742]. Aceste avertizări veneau de obicei după ce vreunul din agenţii Siguranţei, fără să respecte tehnicile conspirativităţii, procura deschis informaţiile necesare, fiind demascat.

La sfârşitul anului 1928, s-a pus problema reorganizării organelor poliţieneşti. Intenţiile guvernului ţărănist condus de Iuliu Maniu, erau de a reduce cheltuielile pentru organele de

poliție și totodată, a eficientiza activitatea lor. Urmărind acest scop, încă până la reformă, s-a dispus reducerea numărului de funcţionari, el ajungând în Siguranţă la un minim necesar [96, p. 3].

În vederea reorganizării, Ministerul de Interne a format trei comisii speciale, care trebuiau să examineze legile aflate în vigoare, privind organizarea şi funcţionarea Corpului jandarmeriei rurale, Poliţiei şi Siguranţei Statului, şi Prefecturii Poliţiei Capitalei, urmând astfel să pregătească reforma celor trei organe poliţieneşti [96, p. 4].

Pe când se desfăşurau lucrările acestor comisii, ministrul de interne Alexandru Vaida-Voievod, a luat şi el măsuri pentru modernizarea organelor poliţieneşti, dând ordin „pentru desfiinţarea bătăii" practicate de poliţie, precum şi „civilizarea purtării poliţiştilor faţă de cetăţeni", adică să fie politicoşi atât cu reclamanţii, cât şi cu bănuiţii [96, p. 6]. Astfel, se încerca aducerea poliţiei la noile standarde ale timpului, cerute de opinia publică. Eliminarea bătăii şi renunţarea la spionajul făcut comanda politică erau printre cerinţele imperative. Siguranţa era considerată o instituţie învechită şi trebuia să treacă prin transformări radicale.

Ziarul de opoziţie „Ordinea" din 10 aprilie 1929, susţinea că, reducerea cheltuielilor şi respectiv, a aparatului poliţienesc, va conduce la periclitarea ordinii publice şi a siguranţei statului. Era împotriva acestei reorganizări radicale, considerând că, are loc desfiinţarea Siguranţei Statului, ceea ce „a umplut de bucurie sufletele bolşevicilor" [96, p. 42]. Intenţia de a comasa Siguranţa cu Poliţia Administrativă, era catalogată drept „intenţia criminală a guvernului de a desfiinţa Siguranţa generală a Statului" [96, p. 42], care a pornit de la reducerea numărului de funcţionari, pe motivul economiilor bugetare. Ministerul de Interne era acuzat că în privinţa serviciilor de siguranţă din ţară, a decis „să desfiinţeze posturile lor cele mai de seamă, ocupate mai ales de funcţionari destoinici şi cunoscuţi prin cinstea şi prin zelul lor" [96, p. 42]. Declaraţia subsecretarului de stat D. R. Ioaniţescu, precum că, în mica localitate urbană va exista decât un singur oficiu de poliţie, condus de un şef care va avea sub ordinele lui un personal cu atribuţii administrative, informative şi judiciare, era aspru criticată. Se considera că, „Siguranţa generală a Statului, redusă la câţiva agenţi cu o atribuţiune informativă, este supusă ordinelor şefilor poliţiilor naţional-ţărăniste, ceea ce înseamnă «complecta ei desfiinţare»" [96, p. 42].

Oficiosul P.N.Ţ. (aflat la guvernare), ziarul „Dreptatea" din 11 aprilie 1929, susţinea că, Siguranţa trebuia neapărat reorganizată, deoarece era grav afectată de aservirea politică, fiind „mai mult o vastă pepinieră de sinecurişti şi paraziţi pe socoteala Statului. (...). Bani se cheltuiau foarte mulţi pentru că, în Siguranţă dădeau buzna toţi partizanii politici care nu puteau fi cazaţi în alte servicii. Primind denumirea de agent sau agentă acoperită, cel numit venea odată pe lună la salar, atât şi nimic alta. Mai cu seamă numărul agentelor era înspăimântător de mare (...).

Siguranţa de azi, aşa cum a funcţionat, era mai mult un serviciu de urmărire a oamenilor politici adverşi regimului sau a oamenilor paşnici. Escrocii şi borfaşii erau liberi; crimele nu se descopereau decât întâmplător. În schimb, fostul director general al Siguranţei, alimenta săptămânal presa cu un nou şi vast complot. Ţara întreagă era alarmată şi ţinută sub groaza comploturilor, care în cele din urmă n-au dus la nimic. De cinci luni de zile, nu se mai descopăr comploturi, nu mai sunt complotişti, e linişte" [96, p. 43].

Discuţiile privind problema reorganizării organelor poliţieneşti au vizat în primul provinciile vulnerabile din punct de vedere al siguranţei. La 18 aprilie 1929, într-un articol din ziarul „Ordinea", întitulat „În Basarabia siguranţa este ca şi desfiinţată", se spunea: „Graţie trădătorului Stere[3]şi [a] deşteptului Halippa, Serviciul de Siguranţă din Basarabia este aproape desfiinţat. A fost dat afară tot ce s-a putut da; funcţionari vechi în serviciu au fost aruncaţi pe drumuri. Agenţii care au adus mari servicii ţării prin informaţiunile aduse au fost suprimaţi" [96, p. 49]. Se dădea de înţeles că, reducerea personalului s-a făcut intenţionat, la îndemnul „trădătorilor" – a guvernului ţărănist în alianţă tacită cu comuniştii –, pentru a leza interesul naţional. Se susţinea că, au fost licenţiaţi din serviciu anume cei ce au luptat cu agentura şi propaganda sovietică [96, p. 49].

Subsecretarul de stat din Ministerul de Interne D. R. Ioaniţescu, s-a grăbit să dezmintă acuzaţiile aduse: „Ni s-a adus învinuirea că desfiinţăm poliţia de Siguranţă. Este adevărat că Siguranţa nu va mai lucra ca organ separat, dar aceasta am făcut-o pentru că nu se mai poate concepe poliţie de Stat, fără o unificare absolută a tuturor serviciilor sale. Proiectul nostru n-a înlăturat nici unul din organele bine stabilite ale Siguranţei; dimpotrivă, dăm pe viitor un grup special de detectivi, care vor înlocui actualii agenţi, nepregătiţi. Menirea ei va fi să pună la contribuţie toate organele, fie administrative, fie judiciare. Toţi ofiţerii de poliţie vor informa serviciul de siguranţă, care împreună cu poliţia administrativă şi judiciară, se vor mişca sub o singură mână" [96, p. 75].

În urma dezbaterilor publice pe problema reformei Ministerului de Interne, proiectul guvernamental al „Legii pentru organizarea poliţiei generale a Statului" a fost aprobat, legea fiind publicată în „Monitorul Oficial", nr. 159 din 21 iulie 1929. Aşadar, Siguranţa, poliţia administrativă şi poliţia judiciară, au fost unite „sub o singură mână" [96, p. 86].

Legea din anul 1929 era considerată a fi cea mai bună lege organică a Poliţiei Române,

[3] Acuzele de trădare erau legate de faptul că, în anii Primului Război Mondial, Constantin Stere a rămas la Bucureşti, sub ocupaţia germană şi a colaborat cu inamicul. Însă, el nu a rămas la Bucureşti din proprie iniţiativă, ci în urma unei delegaţii a prim-ministrului Ion I. C. Brătianu, care i-a încredinţat o misiune specială – să stabilească relaţii bune cu Germania, astfel ca Statul român să aibă o rezervă pregătită, în cazul în care Antanta ar fi fost învinsă în război. Deci, era nedrept să se vorbească despre o trădate din partea lui C. Stere. Acuzaţiile erau aduse de duşmanii săi politici [424].

după cea din anul 1903. Potrivit juristului Iuliu Pascu, legea „înscrie pe răbojul Poliţiei Române o nouă istorică etapă, ridicând Poliţia de la starea de fapt a unei instituţii desconsiderate, la starea de drept a unui serviciu public primordial, funcţionând nu după bunul plac al politicienilor, ci pe baza unor principii de drept de cea mai bună valoare morală. Noua lege a Poliţiei pune în mod definitiv bazele unui drept poliţienesc, a unei proceduri poliţieneşti române" [286, p. 177].

Potrivit noii legi (care de-a lungul vremii a suferit mai multe modificări) „Poliţia Generală a Statului se exercită pe întreg teritoriul ţării, sub autoritatea şi controlul ministrului de Interne", organul tutelar fiind Direcţia Generală a Poliţiei (D.G.P.). În art. 2 erau precizate atribuţiile Poliţiei, pe cele trei ramuri: 1. „Poliţia administrativă" – apăra libertatea, proprietatea şi siguranţa persoanei, drepturile constituţionale; prevenea infracţiunile; executa măsurile de poliţie impuse de legi, regulamente, ordonanţe; executa măsurile de asistenţă socială; menţinea ordinea publică; 2. „Poliţia judiciară" – constata şi urmărea orice infracţiune şi orice contravenţie; executa măsurile dispuse de justiţie; 3. „Poliţia de siguranţă sau informativă" – culegea, instrumenta şi aducea la cunoştinţă autorităţii superioare informaţiile referitoare la ordinea publică şi siguranţa statului (vezi schema 4).

Dispoziţiile legii privitoare la poliţişti se completau cu cele ale statutului funcţionarilor publici, D.G.P. fiind condusă de un director general, ajutat de un subdirector general. Şeful Direcţiei Poliţiei de Siguranţă era membru al „Comisiei Internaţionale de Poliţie", care se întrunea periodic la Haga, în vederea facilitării cooperării interstatale poliţieneşti [286, p. 180].

Direcţiunea Poliţiei de Siguranţă era cel mai important serviciu interior al D.G.P. şi potrivit noii organizări, se ocupa de coordonarea şi îndrumarea muncii informative a organelor din subordine; centraliza, analiza şi sintetiza informaţiile, realizând totodată acţiunea de informare a conducerii Ministerului de Interne şi a factorilor de decizie din fruntea ţării. Direcţia Poliţiei de Siguranţă era un organ de directivă, munca informativă de teren fiind realizată pe plan central de Corpul Detectivilor[4], iar în teritoriu de serviciile şi birourile de siguranţă ale Prefecturi Poliţiei Capitalei şi chesturilor de poliţie [286, p. 177-178].

Printre principalele atribuţii ale Direcţiei Poliţiei de Siguranţă s-au numărat: 1. centralizarea şi studierea informaţiilor transmise de organele în subordine, privind problemele de siguranţă şi de ordine publică din ţară, supunându-le pe cele mai importante soluţionării directorului general; 2. elaborarea şi transmiterea de instrucţiuni organelor exterioare de siguranţă privind orientarea activităţii lor informative în cadrul prevederilor legii şi al ordinelor

[4] Corpul Detectivilor a luat fiinţă în anul 1931, fiind condus de Vintilă Ionescu (1931-1939) şi Niky Ştefănescu (1939-1940). Era alcătuit din patru grupe (care monitorizau activitatea organizaţiilor politice, etnice, culturale etc.), o Brigadă Mobilă (care se ocupa de informaţii generale privind siguranţa statului) şi un Secretariat [263, p. 69-70; 286, p. 188-190].

date de conducerea Ministerului de Interne şi a Direcţiunii Generale a Poliţiei; 3. semnalarea către departamente şi alte autorităţi de stat a faptelor de ordine publică şi de siguranţă, care interesau sau priveau atribuţiile acestora; 4. luarea măsurilor de executare a dispoziţiilor de ordine publică, cerute de alte autorităţi de stat competente – Ministerul de Externe, Ministerul Propagandei, Ministerul de Război, M.St.M. al Armatei române; 5. extragerea din presa română şi străină a informaţiilor referitoare la ordinea publică şi siguranţa statului, luând măsuri pentru exploatarea lor; 6. executarea de lucrări de evidenţă şi de control al străinilor, precum şi de expulzarea şi extrădarea lor; 7. emiterea de avize către Ministerul de Justiţie pentru cererile de dobândire a cetăţeniei române; 8. emiterea de avize pentru tribunale, asupra cererilor de dobândire a personalităţii juridice; 9. semnalarea către poliţiile de frontieră a persoanelor suspecte, în vederea controlului intrării şi ieşirii lor din ţară; 10. centralizarea, clasarea şi conservarea în arhivă a lucrărilor rezultate din activitatea informativă a Direcţiei Poliţiei de Siguranţă şi a Corpului Detectivilor [286, p. 177-178].

La nivel teritorial, D.G.P. dispunea de Inspectorate Regionale de Poliţie (Constanţa, Ploieşti, Chişinău, Cernăuţi, Iaşi, Cluj, Timişoara şi Craiova)[5]. Fiecare inspectorat avea în frunte un inspector regional, ajutat de un subinspector. De asemenea, D.G.P. avea în subordine Prefectura de Poliţie a Municipiului Bucureşti, chesturi de poliţie (în municipii), poliţii orăşeneşti (din oraşele reşedinţă de judeţ), comisariate sau detaşamente de poliţie. Prefectul, ca şef al administraţiei judeţene, era reprezentantul guvernului în judeţ şi era numit prin decret regal [286, p. 177; 361, p. 345].

În urma reformei poliţieneşti din anul 1929, autoritatea supremă poliţienească din Basarabia era Inspectoratul Regional al Poliţiei (I.R.P.) Chişinău, subordonat D.G.P., şi era alcătuit din:

- Chesturile de Poliţie Chişinău, Tighina, Cetatea Albă, Ismail şi Bălţi;
- Poliţiile oraşelor Hotin, Soroca, Orhei şi Cahul;
- Detaşamentele de Poliţie Călăraşi Târg, Noua Suliţă, Lipnic, Rezina, Iarova, Prigorodoc, Bugaz, Olăneşti, Palanca, Comrat, Cioburciu, Ustia, Tuzla şi Vasile Lupu;
- Comisariatele de Poliţie Basarabeasca, Otaci, Bolgrad, Chilia Nouă, Reni, Vâlcov şi Leova [100, p. 8-16] (vezi schema 5).

La 2 august 1929, a fost aprobata „Legea ministerelor”, care a vizat şi Ministerul de Interne, iar peste o jumătate de an, la 25 ianuarie 1930, prin „Regulamentul de organizare a Ministerului de Interne” a fost stabilit că, „Ministerul de Interne are în atribuţiile sale conducerea

[5] În anul 1944, erau următoarele Inspectorate Regionale de Poliţie: I (Ploieşti), II (Constanţa), III (Galaţi), IV (Chişinău), V (Iaşi), VI (Cernăuţi), VII (Alba Iulia), VIII (Timişoara) şi IX (Craiova) [365, p. 345].

administraţiei generale a Ţării, ordinea şi siguranţa statului” [427].

Așadar, reorganizarea Ministerului de Interne din anul 1929, a urmărit câteva obiective importante – ridicarea standardelor de activitate a organelor polițienești (și în primul rând, eliminarea bătăii și a spionajului politic la comandă), reducerea cheltuielilor, profesionalizarea și optimizarea organelor de poliție etc. – ceea ce a făcut ca legea adoptată să fie una din cele mai bune legi pentru organizarea Poliţiei Române.

După reorganizarea din anul 1929, director general al D.G.P. era Stan N. Emanoil, ajutat de dr. Eugen Bianu, subdirector general, de Gheorghe Olăraşu, Eugen Cristescu şi Nicolae Milozi, directori [99, p. 265]. În fruntea Direcţiei Poliţiei de Siguranţă a fost numit Eugen Cristescu [286, p. 180]. La Chişinău, la conducerea I.R.P. Chişinău se afla Constantin Maimuca, inspector regional de poliţie, ajutat de Arthur Cristea, inspector de Siguranţă, iar chestor al Poliţiei municipiului Chişinău era Sisoe Moscalu [100, p. 69].

Chestiunile privind siguranţa statului intrau în preocupările birourilor de siguranţă din cadrul chesturilor şi poliţiilor urbane (în afara acestui birou, mai era biroul poliţiei administrative şi biroul judiciar). Un birou de siguranţă era format din şeful biroului, ajutorul şefului biroului, Secţia controlul străinilor, lucrări de birou (dactilografi), arhivă, mai mulţi agenţi-informatori, translatori etc., cu un total de aproximativ 12-17 persoane [100, p. 859, 931].

Rapoartele asupra activităţii subdiviziunilor poliţieneşti erau înaintate pe scară ierarhică, la fiecare etapă având loc centralizarea, completarea şi sintetizarea datelor. Comisariatele şi Detaşamentele înaintau rapoartele lor Poliţiilor urbane sau Chesturilor de Poliţie. Acestea le trimeteau la I.R.P. Chişinău, care la rândul lui, sub forma unei singure „note informative lunare”, raporta situaţia la Bucureşti, la D.G.P. [100].

Legea poliţiei din 1929, a adus după sine multe disponibilizări de funcţionari, în urma reducerii numărului de posturi. De asemenea, o cerinţă nouă faţă de cei ce doreau să devină funcţionari de poliţie era să fie licenţiaţi. Astfel, mulţi specialişti cu vechime în muncă, prin reducerea numărului de posturi şi deoarece nu erau licenţiaţi, s-au pomenit concediaţi [96, p. 99]. Deşi se dorea ridicarea standardelor în poliţie, reforma nu a adus schimbări radicale: în mare parte cadre au rămas aceleaşi şi respectiv, nu s-au schimbat nici practicile din activitate. Adversarii reformei la orice abuz sau neregulă constatată, spuneau că, reorganizarea organelor poliţieneşti a fost inutilă şi ineficientă. Se considera că principala problemă ţinea de personalul Siguranţei, a încadrărilor care „cuprind atâtea nedreptăţi şi atâtea slăbiciuni” [39, p. 72].

Într-adevăr, personalul care încadra structurile Direcţiei Poliţiei de Siguranţă s-a micşorat, insistându-se pe competenţe şi profesionalism, iar rezultatele nu s-au lăsat aşteptate. În anul 1933, se constata că, „Luptând cu greutăţile inerente vremurilor de astăzi, cu un personal

redus la minim, dar care ştie să-şi facă datoria cu preţul sângelui – cazuri numeroase stau dovadă –, Siguranţa Statului îşi îndeplineşte cu prisosinţă misiunea". O activitate destul de bună o avea secţia care se ocupa de mişcarea comunistă (înfiinţată de Eugen Cristescu): „Siguranţa Statului a creat o secţie specială pentru urmărirea mişcării comuniste, reuşind să dea pe mâna justiţiei numeroşi agenţi şi propagandişti. Este unul dintre cele mai bine organizate servicii, şi centrala G.P.U. – de la Moscova – o consideră rivala cea mai de temut din Europa Centrală" [380, p. 30].

La 21 aprilie 1932, prin Înaltul Decret Regal nr. 1.473, generalul Ion Stângaciu, comandantul Corpului 1 Armată, a fost numit la conducerea Direcţiei Poliţiei de Siguranţă, în locul lui Stan N. Emanoil, trecut în altă funcţie [99, p. 677, 705]. În anul 1934, în urma rivalităţii dintre Siguranţa Generală şi Serviciul Secret de Informații al Armatei Române (S.S.I.A.R.), şeful celui din urmă, Mihail Moruzov, a reuşit să-l înlăture de la conducerea Siguranţei Generale pe Eugen Cristescu (în fruntea căreia s-a aflat din anul 1927) [286, p. 181]; în funcţia de directori generali au urmat Eugen Bianu şi apoi Dimitrie Mântulescu.

Imediat după ce a intrat în funcţie, generalul Stângaciu a dat o dispoziţie, care chema poliţiştii la ordine şi disciplină în serviciu: să fie în permanenţă prezenţi la posturile lor, „activând cât mai intens pentru păstrarea ordinii şi liniştii publice"; să plece din localitatea de reşedinţă numai cu avizul şefilor sau dacă necesităţile serviciului dictau acest lucru; „Orice intervenţiune lăturalnică prin persoane politice sau de orice categorie, pentru obţinere de favoruri sau diverse situaţiuni, va fi înlăturată, iar funcţionarul ce recurge la acest sistem nedemn, va fi chemat la răspundere, luându-se în acelaşi timp măsuri de excludere din funcţiune în caz de repetare"; orice cerere să fie înaintată numai pe scară ierarhică [99, p. 733].

Era un ordin absolut necesar, deoarece unii funcţionari din Siguranţă, inclusiv din Basarabia, erau slab pregătiţi, cu o moralitate joasă, iar cazurile de indisciplină nu erau o raritate. În general, corpul funcţionarilor Siguranţei din Basarabia, la fel ca şi personalul altor autorităţi, era neomogen din punct de vedere al pregătirii şi comportamentului în acest teritoriu. Unii erau buni specialişti, care şi-au îndeplinit misiunile conştiincios (Nicolae Ştefănescu [334, p. 273-291], Zaharia Husărescu [334, p. 219-232], Dumitru Husărescu [334, p. 210-218], Vladimir Gr. Palada [334, p. 247-251]), alţii erau aventurieri (Alexandru Damian [334, p. 196-207], Gheorghe Manolescu [334, p. 243-245]) ori au venit în Basarabia doar pentru profituri şi beneficii personale. Unii nu aveau aptitudinile necesare activităţii în Siguranţa Statului, dar erau buni pentru alte servicii de poliţie (Emil Bobeică [334, p. 191-193]). Alţii erau lipsiţi de pregătire şi cu o moralitate joasă (Nicolae Budurescu [334, p. 193-196]). Numirea la post în Basarabia, pe unii nu i-a mulţumit şi au făcut tot posibilul să plece cât mai repede de aici (Traian Ionescu [334, p. 235-236], Nicolae T. Moşcu [334, p. 245-247]). Alţii au fost în conflicte permanente cu

colegii lor ori au desfăşurat campanii de denigrare a şefilor şi colegilor de serviciu (Teodor Sfetcovici [334, p. 262-273]). Asupra unei părţi din funcţionari (Nicolae Ştefănescu, Nicolae Budurescu, Constantin I. Constantinescu [334, p. 236-241], Grigore Petrescu [334, p. 252-255], Teodor Sfetcovici), planau grave acuze de corupţie, abuz în serviciu etc. şi faţă de care conducerea Ministerului de Interne a luat severe măsuri, pedepsindu-i chiar şi atunci când nu era cazul.

Spre exemplu, în aprilie 1920, comisarul Matei Ivănceanu, şeful Brigăzii de Siguranţă Ismail (detaşat la conducerea Brigăzii în octombrie 1919 [33, p. 26]), era bănuit că, ar fi luat mită 1.000 de lei, pentru a-l lăsa în pace pe Alexandru Popov din Odessa, suspectat de propagandă bolşevică [97, p. 89]. Agentul de siguranţă Popovici, de la Serviciul de Siguranţă Soroca, în una din zilele anului 1927, a fost împuternicit de şeful său, să cenzureze scrisorile care veneau pe numele comerciantului Zimerman din Soroca. Din una din scrisori, a sustras 2.800 de franci francezi, iar în plic a pus un ziar comunist. După aceasta, a intervenit pentru trimiterea lui Zimerman în judecată, sub învinuirea de spionaj şi propagandă comunistă. Această intervenţie a şi dus la stabilirea adevărului şi trimiterea în judecată a agentului Popovici [38, p. 32-32 verso].

Asemenea cazuri au fost multiple. Aceasta se întâmpla şi din cauza că, unii agenţi ai Siguranţei, nu rezistau în faţa ofertelor şi posibilităţilor pe care le aveau, de a se îmbogăţi (a corupţiei). O parte erau cu o moralitate joasă, dar şi unii cu moralitatea ridicată cădeau în mrejele corupţiei. Erau tentaţi să încalce legea, pentru a beneficia de avantaje materiale, considerându-se atotputernici, căci erau reprezentanţii Legii. Chiar şi unele tehnici utilizate în activitatea lor, ne vorbesc despre calităţile lor morale. Spre exemplu, se ştie că, metodele de obţinere a informaţiilor, deseori erau unele nu tocmai ortodoxe – constrângerea, şantajul, exploatarea viciilor sursei, coruperea etc. Era o muncă mai specială, care necesita o anumită pregătire, dar şi [i]moralitate. De aceea, corectitudinea nu era tocmai caracteristică pentru unii agenţi ai Siguranţei. La fel, această corectitudine lipsea şi la unii agenţi-informatori, care, pentru remuneraţie, furnizau şi informaţii inventate.

De multe ori, se proceda cu multă uşurinţă la numirea solicitanţilor în posturi, dovedindu-se la scurt timp că, erau incapabili sau aveau antecedente nedorite, fiind destituiţi (Petre Anton [334, p. 186-189], Ştefan D. Atanasiu [334, p. 190-191], Constantin I. Ionescu [334, p. 232-235]). Faţă de această situaţie, la 8 ianuarie 1932, D.G.P. îi scria I.R.P. Chişinău următoarele: „Se constată continuu, că printre funcţionarii de poliţie se găsesc unii cari au suferit condamnaţiuni penale definitive, înainte de a intra în poliţie şi alţii chiar după ce au intrat în funcţiune. Această stare de lucruri dăunează prestigiului instituţiei” [99, p. 65]. Pentru evitarea unor asemenea cazuri, s-a dispus ca la angajare, toţi candidaţii să fie bine verificaţi. De

asemenea, trebuia verificat tot personalul poliţienesc, pentru a-i depista pe cei care au suferit condamnări. I.R.P. Chişinău era avertizat că, asemenea cazuri, intenţionat sau nu, nu au fost raportate la Bucureşti, de ele aflându-se doar prin intermediul denunţurilor. Inspectorul regional al Poliţiei din Basarabia era atenţionat: „personal rămâneţi răspunzător, dacă pe viitor asemenea funcţionari, ni se vor semnala pe altă cale, iar nu de Dvs.” [99, p. 65].

În încercarea de a evita eventualele compromiteri ale funcţionarilor săi, Ministerul de Interne a practicat metoda rotaţiei cadrelor (începând de la agenţi şi terminând cu comisarii), care se făcea destul de des. Am putea spune că s-a făcut chiar exces de zel în această chestiune. Toţi funcţionarii nu s-au aflat decât foarte puţin timp în posturile lor de titulari, fiind în permanenţă detaşaţi dintr-un loc în altul, ceea ce le crea mari dificultăţi familiare. Din cauza acestei metode, necesare evitării corupţiei şi protecţionismului, unii funcţionari oneşti nu au reuşit să-şi agonisească nici o avere, ieşind la pensie plini de datorii.

În situaţii grele de ordin financiar, funcţionarii de poliţie puteau apela la asistenţa „Asociaţiei de ajutorare a poliţiştilor din Basarabia”, care a luat fiinţă la Chişinău în anii `20 [100, p. 69].

De sărbători, autorităţile de siguranţă de la Bucureşti, le felicitau telegrafic pe cele de la Chişinău, iar cele din urmă pe cele judeţene. Spre exemplu, cu ocazia sărbătorilor de iarnă din anul 1932, generalul Stângaciu, directorul general al Siguranţei, îi telegrafia I.R.P. Chişinău: „Sfârşitul Anului 1932, încheind o perioadă de muncă în serviciul statului, mulţumesc tuturor colaboratorilor mei pentru activitatea depusă. Doresc ca anul ce vine să aducă tuturor sănătate, mulţumire şi spor la muncă în interesul superior al Ţării” [100, p. 1].

În permanenţă, funcţionarii de poliţie erau ţinuţi la curent cu noile tactici poliţieneşti, pentru perfecţionarea activităţii. În ianuarie 1933, comisarul-şef Nicolae Turcu de la Bucureşti, înştiinţa I.R.P. Chişinău că a elaborat un curs rezumativ, necesar poliţiştilor la susţinerea examenului de definitivat, care conţinea subiecte precum: scopul şi importanţa Poliţiei Generale a Statului din punct de vedere administrativ, judiciar şi de siguranţă; istoricul poliţiei (rezumat după lucrarea „Drept poliţienesc” al lui Iuliu Pascu); definiţia acţiunilor subversive; explicaţia şi scopul legilor speciale pe care le aplică cel mai des poliţistul. Nicolae Turcu recomanda procurarea acestei lucrări de către poliţiştii basarabeni, care costa 40 de lei [100, p. 196]. În aceiaşi lună, lt.-col. Vasile Barbu, comandantul Regimentului de Jandarmi Pedeştri Bucureşti, venea la I.R.P. Chişinău cu propunerea procurării de către poliţiştii basarabeni a lucrării sale, cu titlul „Tactica Poliţiei şi a Jandarmeriei în timp de pace şi război”. Un exemplar al acestei lucrări costa 120 de lei şi era recomandată de generalul Constantin Dimitrescu, inspectorul general al Jandarmeriei şi de col. Gabriel Marinescu, prefectul Poliţiei Capitalei. Lucrarea a fost cumpărată

de mai mulţi ofiţeri de poliţie de la Chişinău, inclusiv de Constantin Maimuca, inspector regional al Poliţiei Basarabiei [100, p. 698].

Periodic, I.R.P. Chişinău solicita subdiviziunilor sale din subordine să înainteze numele funcţionarilor care au descoperit sau au contribuit la descoperirea nucleelor şi organizaţiilor subversive, a criminalilor etc., în vederea menţionării lor, dar şi pentru pedepsirea funcţionarilor leneşi [100, p. 811-812]. De asemenea, cu ocazia diverselor sărbători de stat, erau solicitate numele celor mai merituoşi funcţionari pentru a fi premiaţi, menţionaţi, decoraţi etc. Aceste solicitări puteau veni la I.R.P. Chişinău sau la subdiviziunile poliţieneşti teritoriale, direct de la autorităţile judeţene. Spre exemplu, în februarie 1933, prefectura jud. Lăpuşna I s-a adresat I.R.P. Chişinău cu următoarea solicitare: „Cu prilejul apropierii aniversării a 15 ani de la Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, ce va avea loc la 27 Martie 1933, în semn de recunoştinţă pentru cei cari au activat în vederea înfăptuirii Unirii, precum şi pentru încurajarea elementelor destoinice, cari au contribuit prin activitatea lor la consolidarea României întregite, cu onoare vă rugăm a întocmi şi a ne înainta de urgenţă un tablou de aceste persoane spre a fi decorate, cu arătarea numelui şi prenumelui, ocupaţia, decoraţiunile ce le posedă şi adresa” [100, p. 927].

În aprilie 1932, când Nistrul a ieşit din matcă, organele ordinii publice s-au implicat în lichidarea consecinţelor inundaţiilor. Poliţia oraşului Tighina a participat, împreună cu orăşenii şi refugiaţii, la construcţia digurilor pentru salvarea gospodăriilor populaţiei civile. Unii poliţişti au dat dovadă de multă bărbăţie şi eroism, fapt pentru care au fost propuşi pentru decorare cu medalia „Bărbăţie şi Credinţă”. Unele secţii de poliţie din Basarabia, precum cea de la Soroca, şi-au oferit spaţiile libere din sediile lor pentru sinistraţi [99, p. 657-658, 736].

Din cauza unor elemente slabe sau trădătoare, deseori serviciul a avut de suferit în bătălia cu adversarul. Mihail Moruzov, şeful S.S.I.A.R., în „Raportul” său din 9 martie 1930, asupra situaţiei din Basarabia, susţinea că, „Oricine a avut nevoie să procure acte, aranjări de refugiaţi, de traficat refugiaţii sau să îndeplinească vreo misiune în interesul altor state, s-a adresat Siguranţei din Basarabia, de care a fost servit cu prisosinţă.

Ca să evidenţiez modul cum a funcţionat centrala acestui serviciu din Chişinău – continua M. Moruzov –, adică Inspectoratului General de Siguranţă de sub conducerea dlui Husărescu, redau şi următoarele date, de extremă importanţă:

Cu ocazia prinderii spionului [Constantin] Tibacu (şef de birou la Inspectoratul Siguranţei Generale din Basarabia – *n.n.*), de către grăniceri, acesta a declarat: «Inspectoratul de Siguranţă din Basarabia, de fapt, a fost condus de G.P.U. din Odessa, iar activitatea acestui serviciu se expunea în scris şi de regulă în trei exemplare: unul se trimitea la Bucureşti, altul pentru arhivă şi al treilea se trimitea la G.P.U. din Odessa»”. Mihail Moruzov încheia prin a scrie

că, „aproape în total, personalul de siguranţă din Basarabia, deşi salarizat de statul nostru, nu era în realitate decât o secţie de G.P.U., organizată solid pe teritoriul nostru” [383, p. 208].

Desigur că, este o apreciere exagerată a șefului S.S.I.A.R., având în vedere rivalitatea dintre instituția pe care o conducea și Siguranţă. Dar, cert este faptul că, unii funcţionari ai Siguranţei basarabene au subminat instituţia în care activau şi realizarea misiunilor pe care le aveau. Spre exemplu, șeful Brigăzii de Siguranță Soroca Constantin I. Constantinescu (numit în această funcție la 2 septembrie 1920), era acuzat în februarie 1921 că, a facilitat trecerea clandestină din Ucraina în Basarabia, a mai multor refugiați evrei, în complicitate cu Comitetele evreiești de ajutorare a refugiaților din Ucraina și a încercat legalizarea lor pe teritoriul României, prin aplicarea ștampilei Brigăzii de Siguranță pe biletele lor de ședere; Teodor Sfetcovici, șef de serviciul la Inspectoratul General de Siguranță din Basarabia, aflat într-o deplasare de serviciu la Bălți în luna august 1929, a avut un comportament nedemn (era în stare de ebrietate, juca cărți, nu plătea consumația în restaurante etc.), ceea ce l-a determinat pe Z. Husărescu, șeful Siguranței din Basarabia să solicite ca Sfetcovici „să fie luat de urgență de pe lângă acest Inspectorat, întrucât este inutil serviciului, prin modul cum înțelege să-și facă datoria” [39, p. 59]; Nicolae (Niky) Ștefănescu, care a condus mai multe brigăzi de siguranță din Basarabia (pe care ulterior, Moruzov îl va lua la București, la conducerea Corpului Detectivilor), era acuzat de contrabandă de mătase din Polonia în proporții deosebit de mari, trafic de influență în favoarea a trei comuniști arestați de organele Siguranței etc. [334, p. 239, 269-270, 286-288].

Între cele două servicii de informații, exista un permanent duel al acuzațiilor. Constantin Maimuca (între anii 1930-1940, șef al I.R.P. Chișinău), îl acuza chiar pe Mihail Moruzov că, a fost în serviciul Rusiei, iar acum al U.R.S.S.: „Comandamentul francez a primit pe acea vreme o serie de informaţii care arătau că Moruzov ar fi fost spion în solda Consulatului ţarist rus de la Galaţi şi că, de asemenea, este spion bulgar. Că ar fi existat oarecari legături între el şi consulul rus de la Galaţi reieşea şi din unele rapoarte ale Brigăzii de siguranţă din acel oraş către Direcţia Generală a Poliţiei, pe care le-am găsit mai târziu în arhive şi le-am copiat” [334, p. 241].

Așadar, cele de mai sus demonstrează că, afirmația lui M. Moruzov – „aproape în total, personalul de siguranţă din Basarabia” era în serviciul G.P.U. – nu poate fi considerată apropiată de realitate, chiar dacă unii funcționari au compromis instituția Siguranței din Basarabia.

O componentă importantă din activitatea Siguranţei era conspirativitatea şi reţeaua de agenţi-informatori, indispensabili muncii informative. În luna februarie 1937, I.R.P. Chişinău îi avea ca agenţi-informatori pe Nicolae Cucinschi, Alexandru Gheorghiev, Alexandru Turbinev, Ilie Grecu şi Gheorghe Socmenco, plătiţi cu câte o diurnă cuprinsă între 1.300-2.000 de lei (fondul informativ total fiind de 8.000 de lei; sumele erau mici, având în vedere că, în anul 1937,

costul vieții în Basarabia era de aproximativ 7.500 de lei [314, p. 309]) [102, p. 13]. Către anul 1939, numărul informatorilor a scăzut, precum şi fondul informativ alocat. Pentru luna ianuarie 1939, I.R.P. Chişinău a primit 4.000 de lei pentru plata informatorilor diurnişti (în anul 1939, costul vieții era de aproximativ 8.500 de lei [314, p. 309]) [129, p. 4]. Printre aceştia erau: Alexandru Turbinev, Leontina Raif, Sima Florescu, remuneraţi cu o diurnă de 1.250-1.500 de lei pe lună [129, p. 3]. Cei ce nu-şi executau misiunea erau concediaţi şi înlocuiţi cu alţii. Spre exemplu, în anul 1937, Alexandru Gheorghiev a fost concediat „pentru lipsă de activitate în serviciu", în locul lui fiind propus Ioan Popescu. Însă, din cauză că Ioan Popescu „nu s-a prezentat la post", în locul lui a fost numită Leontina Raif, care a mai lucrat în această calitate [103, p. 35, 107-108; 102, p. 3]. În luna martie 1939, se insista asupra concedierii agentei Sima Florescu, „pentru lipsă de activitate în serviciu" şi numirea în locul ei a lui Vladimir Tsentief din Chişinău [129, p. 21].

Volumul de lucru al structurilor Siguranţei din Basarabia poate fi judecat după un raport lunar de activitate, selectat în mod aleatoriu, datând decembrie 1932 şi elaborat de Biroul Poliţiei de Siguranţă Cetatea Albă: „S-au primit şi înregistrat un număr de 444 corespondenţe şi s-a lucrat şi expediat la diferite instituţiuni un număr de 368 lucrări. S-a făcut controlul suspecţilor din oraş şi judeţ. Cu personalul s-a executat diferite razii şi supravegherea tuturor suspecţilor din raza acestui oraş" [100, p. 18].

Atribuţii de poliţie de siguranţă aveau şi detaşamentele poliţiei de frontieră. Metodele lor de lucru le putem vedea din raportul de activitate din 26 ianuarie 1932, al Detaşamentului Poliţiei de frontieră Olăneşti, jud. Cetatea Albă, condus de detectivul Ion Bochii, înaintat Chesturii Poliţiei Cetatea Albă: „(...). Serviciul de zi se face în sate prin populaţie, supravegheri interioare şi exterioare de pe malul Nistrului. Serviciul de noapte se execută prin patrulare din sat în sat, făcându-se control riguros asupra persoanelor suspecte şi călătorilor ce se întâlnesc în drum, totodată se fac şi diferite pânde" [100, p. 177-177 verso, 179]. Concomitent, în timpul serviciilor de zi şi de noapte, avea loc culegerea informaţiilor referitoare la siguranţa Statului, iar patrulările se efectuau împreună cu unităţile jandarmeriei şi de grăniceri [100, p. 25].

La 26 ianuarie 1937, a avut loc o nouă reorganizare a Ministerului de Interne, în urma căreia în componenţa D.G.P. intrau: Direcţia Poliţiei de Siguranţă, Direcţia Poliţiei Administrative şi Direcţia Poliţiei Judiciare, precum şi nouă servicii – Cabinetul directorului general; Corpul Detectivilor; Inspectoratul Gardienilor Publici; Biroul de Studii şi Documentare; Institutul de Poliţie şi şcolile de pregătire şi educaţie profesională; Oficiul de radio-transmisiuni; Oficiul Poştă, Telegraf, Telefon; Registratura generală; Intendenţa. Serviciile exterioare ale Direcţiunii Generale a Poliţiei, erau: Inspectoratele Regionale de Poliţie; Chesturile de poliţie;

Poliţiile de oraşe; Comisariatele de poliţie; Detaşamentele de poliţie [286, p. 222, 226-227] (vezi schema 6).

La 28 septembrie 1939, a fost înfiinţat Ministerul Ordinii Publice, dar, la foarte scurt timp, la 3 octombrie acelaşi an, a fost reorganizat în Minister de Interne (care în anul 1941, a luat denumirea de „Ministerul Afacerilor Interne”) [427, 456].

La 12 iulie 1940, prin decretul-lege nr. 2.370, în urma contopirii D.G.P. (inclusiv Prefectura Poliţiei Capitalei) cu Corpul de Jandarmi, a luat fiinţă „Direcţiunea Generală a Poliţiilor şi Siguranţei Statului”, iar Niky Ştefănescu a fost numit director al Direcţiei Siguranţei din noua structură (mai exista şi Direcţia Ordinei, cu atribuţii în asigurarea ordinii publice). Însă, acest organism nu a avut o viaţă lungă: la 13 septembrie 1941, guvernul generalului Ion Antonescu a abrogat decretul-lege din 12 iulie 1940 [365, p. 152], revenindu-se la vechea organizare.

În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, principala structură de informaţii şi contrainformaţii româneşti a devenit Serviciul Special de Informaţii al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, cu subdiviziuni teritoriale în Basarabia eliberată (1941-1944).

2.2. Activitatea informativă şi contrainformativă a Siguranţei Generale în Basarabia.

Unirea Basarabiei la Regatul României a fost urmată de o perioadă dificilă, în care s-au realizat un şir de reforme de uniformizare legislativă, teritorial-administrativă etc., menite să integreze provinciile alipite şi să consolideze România Mare. Aceste eforturi în Basarabia, erau în mare parte subminate de situaţia social-economică dificilă de după Războiul Mondial, de tendinţele autonomiste şi sentimentul patriotic ştirbit la o parte din românii basarabeni, de acţiunea subversivă comunistă, de spionaj şi contrabandă etc.

Economia şi situaţia socială de după război, treceau prin criză. Unirea Basarabiei cu România a avut loc în condiţii politico-economice dificile, ţăranul basarabean considerând că viaţa grea era cauzată de Unirea cu România („relele inerente războiului coincizând cu venirea românilor în Basarabia şi cu actul unirii, au fost puse pe seama noului regim” [319, p. 236]). În unele localităţi basarabenii şi-au manifestat nemulţumirea, opunând chiar rezistenţă, în special atunci când era vorba de rechiziţiile la pâine. „Această realitate – consideră istoricul Anton Moraru – nu însemna, însă, că ţăranii basarabeni doreau să revină în componenţa Imperiului Rus. Era un greu moment social-economic, cu manifestări de opoziţie contra unor jandarmi hrăpăreţi, funcţionari nepricepuţi. Ba mai mult, aceste tulburări, greve, conflicte erupeau şi pe motiv de mentalitate, explicată prin faptul că Basarabia a fost rusificată intens pe parcursul a mai bine de

un secol” [329, p. 198].

Însă, nu situaţia social-economică din Basarabia, ci situaţia politică destabiliza viaţa basarabeană. Este vorba în primul rând de acţiunile subversive venite din partea bolşevicilor (care aveau ca obiectiv declanşarea „revoluţiei mondiale”), dar şi din partea ucrainenilor naţionalişti (care intenţionau făurirea Ucrainei independente, cu includerea în componenţa ei a Basarabiei şi Bucovinei) şi a ruşilor albi (care doreau restabilirea Imperiului Rus). Toate aceste forţe au luat o poziţie ostilă faţă de Statul român, fiind nemulţumite de unirea Basarabiei cu România şi au depus eforturi pentru a o recupera. Aşa că, activitatea Siguranţei din Basarabia s-a axat în principal pe combaterea activităţilor de propagandă, spionaj şi terorism, desfăşurate de exponenţii acestor grupări. Pe bună dreptate, istoricul Mihail Bruhis scria că, „Întreaga istorie a Basarabiei între anii 1918-1940 este plină de fapte care confirmă că iniţiatorii şi inspiratorii luptei împotriva autorităţilor române, pentru ieşirea Basarabiei din componenţa României, erau, în principal, fie cei originari din mediul jumătăţii nemoldoveneşti a populaţiei, fie oameni pregătiţi special şi strecuraţi din Rusia în Basarabia” [296, p. 17].

Bolşevicii s-au dovedit a fi cei mai periculoşi şi mai puternici, obţinând victoria în Războiul Civil din Rusia (1918-1923) şi ameninţând serios integritatea teritorială a României. Pe parcursul perioadei interbelice aceştia au desfăşurat activităţi subversive antiromâneşti pe o scară largă, prin propagandă, spionaj, terorism, incursiuni armate etc. Pe linia Nistrului (hotarul româno-sovietic) se afla frontul invizibil al confruntării serviciilor secrete române şi sovietice. Scopul urmărit de Rusia Sovietică (apoi de Uniunea Sovietică) era de a destabiliza situaţia din Basarabia, a produce o revoluţie, în vederea ocupării şi sovietizării acestui teritoriu, care ar putea duce mai apoi, la comunizarea României şi a întregii Europe.

După cum relata geograful francez Emmanuel de Martonne, în urma călătoriei efectuate în România în anul 1919, „Ţara este încă sub regimul ocupaţiei militare; Nistrul este un front de război în spatele căruia batalioanele se eşalonează în adâncime cantonate în sate şi de-a lungul căruia circulă tot timpul patrule. În fiecare sâmbătă trec Nistrul bolşevici, sunt arestaţi mereu purtători de manifeste sau chiar bombe; s-au comis numeroase atentate pe calea ferată, în timpul vizitei mele pe străzile Chişinăului au fost omorâţi agenţi de poliţie” [192, p. 382]. Doar după eforturi sporite, s-a ajuns la o oarecare ameliorare a acestei situaţiei, care, cu o intensitate variabilă, a dominat întreaga perioadă interbelică.

În luna aprilie 1918, la Congresul Partidului Comunist bolşevic din Rusia, care a avut loc la Moscova, au fost adoptate decizii privind propaganda bolşevică peste hotare. Ca urmare, în luna mai 1918, mai mulţi agenţi sovietici au fost trimişi din Rusia în Basarabia pentru organizarea unei mişcării comuniste. Deja în aceiaşi lună, la Chişinău a fost constituit primul

Comitet provizoriu, fiind create apoi Comitete la Tighina, Orhei, Reni, Cetatea Alba. De subliniat este că, în teritoriul dintre Nistru şi Prut nu a existat un partid comunist propriu-zis, iar aşa-numita organizaţie bolşevică era alcătuită din membrii P.C. (b) din Rusia, fiind o secţie regională a acestui partid [355, p. 114-117].

Pentru buna desfăşurare a activităţilor pro-sovietice în Basarabia, autorităţile de la Moscova au alocat mijloace financiare considerabile. Spre exemplu, în bugetul Comitetelor judeţene de partid şi ale Comitetelor revoluţionar-militare din Ucraina Sovietică, aprobat de C.C. al P.C.(b) din Rusia, s-au prevăzut pentru acţiuni subversive în Basarabia (propagandă, acte teroriste, spionaj), în luna aprilie 1919, 358.000 de ruble [355, p. 133].

În vara anului 1919, organele Siguranţei basarabene au arestat un mare număr de agenţi comunişti (circa 200), ceea ce a redus substanţial activitatea ilegală comunistă din Basarabia. Acţiunile comuniste au stagnat o perioadă. Agenţii care au reuşit să fugă peste Nistru, urmau să revină, împreună cu alţi refugiaţi basarabeni, în Basarabia pentru noi misiuni pro-sovietice.

Printre primii agenţi bolşevici – originari din Basarabia – trimişi cu misiuni în dreapta Nistrului, au fost Pavel Tkacenko şi Şmil Bubnovski, în noiembrie 1919. Ei aveau misiunea să organizeze activitatea subversivă ilegală a celor care au scăpat de arestări, să coopteze noi aderenţi şi să creeze un nucleu comunist la Chişinău, urmând ca el să se transforme într-un centru pentru alte aşa-numite comitete revoluţionare. Conform instrucţiunilor Centrului de la Odessa, ei trebuiau să impună celor din Basarabia noi metode de activitate, inclusiv ieşirea din izolare şi integrarea mişcării ilegaliste în mişcarea comunistă din România. Agenţii care acţionau în Chişinău, s-au aflat până în octombrie 1919 în subordinele directe ale organelor centrale din Ucraina, de sub conducerea lui Christian Racovski.

Indicaţiile centrelor din stânga Nistrului erau executate cu stricteţe de agenţii comunişti, după cum reiese din informaţiile Siguranţei, privind atentatele comuniste din Basarabia. Despre acţiunile bandelor de agenţi comunişti Zaharia Husărescu, inspector general al Siguranţei Statului din Basarabia, scria: „…bandele se dedau la jafuri şi acte de tâlhărie. Astfel, în cursul anului 1920-1922, şi în special la începutul anului 1923, locuitorii din jud. Cetatea Albă, Tighina, Orhei şi Hotin suferiră incursiunile bandelor bolşevice care, fiind prinse în majoritate, au mărturisit că fac parte din organizaţii de dincolo de Nistru, în care intrau şi refugiaţi basarabeni” [355, p. 168-174]. Agenţii comunişti au adus în Basarabia în mod fraudulos arme, material exploziv, creau depozite clandestine în unele case conspirative etc. La 21 noiembrie 1920, agenţii Siguranţei au dejucat un atentat pus la cale de agenţii comunişti în localul Teatrului Naţional din Chişinău. Tentative de comitere a atentatelor la căile ferate au fost descoperite în mai multe localităţi basarabene. Spre exemplu, la 4 octombrie 1921, pe tronsonul de cale ferată

Tighina – Căuşeni, a fost prevenit un atentat cu bombă, care urma să arunce în aer un tren de călători.

La 14 decembrie 1921, a fost descoperită la Cetatea Albă o organizaţie teroristă, condusă de inginerul Alexandru Tomov. În urma cercetărilor organelor de Siguranţă s-a stabilit că, membrii acestei organizaţii au fost autorii atentatului din 14 noiembrie 1921, împotriva personalului Brigăzii de Siguranţă Cetatea Albă, soldat cu victime. La percheziţia membrilor organizaţiei au fost descoperite documente, care demonstrau legătura directă a acesteia cu autorităţile de la Odessa, de unde primeau indicaţii şi bani pentru executarea actelor teroriste. În urma interogării arestaţilor, agenţii Siguranţei au reuşit să descopere instalaţii şi materiale explozive în diverse zone ale oraşului. Agenţii Siguranţei au mai descoperit depozite de arme şi material exploziv, trimis de peste Nistru, în mai multe localităţi din sudul Basarabiei [355, p. 168-174].

Centrele de peste Nistru – de la Moghilev, Tiraspol şi Odessa – acordau o atenţie deosebită activităţii teroriste, ale cărei rezultate erau imediate: pierderi materiale şi umane, care provocau în sânul populaţiei o stare de tensiune, panică, frică şi subminau încrederea în autorităţile româneşti. Aceste acţiuni erau însoţite de activităţile propagandistice în favoarea comunismului şi a regimului de la Moscova: atentatele şi incursiunile bandelor înarmate de peste Nistru, erau prezentate drept revoltă a populaţiei locale împotriva asupririi româneşti „burghezo-moşiereşti”, iar măsurile de siguranţă luate de autorităţi – drept represalii împotriva populaţiei oprimate.

În afara celor mai însemnate incursiuni armate de peste frontieră, cunoscute în istoriografia sovietică drept „răscoale” (de la Hotin, Tighina, Tatar-Bunar [263, p. 226-236; 372, p. 79-97]), au fost şi altele, foarte multe, dar de proporţii mai mici. În septembrie 1921, Brigada de Siguranţă Hotin informa că, în decursul lunii august 1921, în jud. Hotin au avut loc „patru atacuri banditeşti în stil mare”, împotriva a „tot ce este autoritate românească”. Până în ziua de 3 septembrie 1921, Brigada de Siguranţă de la Hotin a prins 48 de bandiţi şi găzduitori, iar o parte au fost împuşcaţi în timpul atacurilor [35, p. 147]. Despre toate aceste incursiuni (cu data, luna, anul incursiunii şi numărul persoanelor acestor grupuri) a relatat Gheorghe Tătărescu în discursul său ţinut în Adunarea Deputaţilor 9 decembrie 1925, după rebeliunea de la Tatar-Bunar (12-17 septembrie 1924) [217, p. 6-13].

După cum nota generalul Vasile Rudeanu, „Din cauza acestor bande de răufăcători, unii localnici de pe malul Nistrului îşi părăsiseră locuinţele şi se retrăseseră spre interior. De la Tighina, oraş important pe malul Nistrului, câteva întreprinderi comerciale încetaseră de a mai funcţiona, altele plecaseră în altă parte” [248, p. 288].

Pentru lichidarea bandelor comuniste şi de tâlhari, care operau în Bucovina, nordul Moldovei şi Basarabia, în luna august 1921, guvernul a decis declanşarea unei acţiuni energice, executată de autorităţile militare, cu concursul autorităţilor administrative, a jandarmeriei rurale, poliţiilor şi serviciilor speciale de siguranţă. Comandantul Corpului 4 Armată, generalul Iacob Zadic, a fost împuternicit cu conducerea acestei operaţii. Pentru coordonarea şi centralizarea lucrărilor autorităţilor administrative, de poliţie şi siguranţă, Ministerul de Interne l-a delegat pe inspectorul general din Iaşi, Bogdan, să activeze pe lângă Comandamentul Corpului 4 Armată din Iaşi. El a fost împuternicit şi cu conducerea brigăzilor de siguranţă şi a poliţiilor din punctele de frontieră, care erau la dispoziţia implicită a armatei. Tudor Sfetcovici, şef de serviciu în cadrul Siguranţei basarabene, a fost delegat cu conducerea şi controlul Brigăzilor de Siguranţă Soroca şi Bălţi, şi a poliţiilor punctelor de frontieră din jud. Soroca. Toate informaţiile obţinute de cele două brigăzi, trebuiau centralizate la Bălţi, de unde T. Sfetcovici urma să le comunice zilnic inspectorului Bogdan la Iaşi, dar şi şefilor săi de la Chişinău, „zilnic şi la timp". Urma să fie depus tot zelul „pentru ducerea la bun sfârşit a acţiunii ordonate de guvern, pentru restabilirea liniştii publice" [35, p. 92]. Aşadar, urmau activităţi prompte împotriva acţiuni intense „depusă de comunism în ţara noastră şi în special în Basarabia, pentru convertirea tineretului la noua credinţă anarhică a bolşevismului" [35, p. 113].

Important este de subliniat că, numărul foarte mare de incursiuni armate de peste Nistru era şi din cauza tacticii adoptate de autorităţile militare şi de siguranţă împotriva bandelor armate – alungarea lor peste Nistru. Când au fost luate măsuri de capturare a intervenţioniştilor (în urma dispoziţiilor date de generalul Vasile Rudeanu, comandantul Corpului 3 Armată), incursiunile au scăzut din intensitate, iar după arestarea şi judecarea participanţilor la evenimentele de la Tatar-Bunar (septembrie 1924), aceste incursiuni aproape că au încetat [248, p. 288-290, 306-309].

În schimb, la est de Nistru au continuat să fie instruite noi cadre, care să pregătească terenul de o eventuală intervenţie a Armatei roşii în Basarabia, provocând „izbucnirea revoluţiei în această provincie" [319, p. 314]. Era un plan greu de realizat: după cum le raporta şefilor săi din Ucraina un agent bolşevic trimis în Basarabia, „însărcinările ce li s-au dat comuniştilor, nu pot fi executate din insuficienţa personalului, a arestărilor efectuate de Siguranţă şi a situaţiei politice nefavorabile din această provincie" [319, p. 314]. Pe bună dreptate Zaharia Husărescu scria că, „cei de peste Nistru îşi imaginau o ocupare lesnicioasă a provinciei cu ajutorul populaţiei indigene; contau pe o rezistenţă minimă a trupelor române şi puneau mare temei pe armatele regulate sovietice, ce ar fi înaintat din Ucraina. (...). După exercitarea terorii prin acte violente, vine ultima etapă, înainte de acţiunea generală, etapa bandelor, care au ca scop extinderea terorii, distrugerea mijloacelor de comunicaţie, întreruperea legăturilor între unităţile

de trupă, jefuirea populaţiei etc. Acţiunea generală constă în invazia Armatei roşii cu ajutorul detaşamentelor de revoluţionari din interiorul provinciei” [319, p. 314].

O componentă importantă a activităţii subversive comuniste din Basarabia era acţiunea de spionaj în favoarea Rusiei Sovietice. În documentele Siguranţei se arată că, „unul dintre cele mai mari pericole ale răspândirii pe întreg teritoriul basarabean a organizaţiunilor comuniste stă în faptul că aceste organizaţiuni – după cum se constată din arhiva Comitetului Central comunist basarabean – erau în acelaşi timp organizaţiuni de spionaj militar”. La dispoziţia agenţilor comunişti erau puse mijloacele financiare necesare pentru achiziţionarea informaţiilor cerute de Centru. Pentru realizarea acestei misiuni au fost mituite unele persoane oficiale, care au divulgat informaţii preţioase. Agenţii Siguranţei depuneau un efort considerabil pentru a descoperi spionii infiltraţi în administraţie, poliţie, armată şi chiar în organele de Siguranţă. În timpul arestărilor din luna mai 1920, la agenţii comunişti a fost găsit un aparat de cifrat utilizat în armată, documente în alb şi ştampile care serveau la întocmirea actelor false [355, p. 168-174].

Din cercetările Siguranţei din Basarabia reieşea că, agenţii sovietici care desfăşurau activităţi de spionaj, aveau misiunea să procure informaţii despre situaţia din România, despre atmosfera care domnea în Basarabia în timpul alegerilor, despre partidele politice şi programele acestora; procurau presa care apărea în România şi peste hotare. În eventualitatea iniţierii tratativelor sovieto-române, guvernele sovietice rus şi ucrainean au luat măsuri pentru înfiinţarea în diferite oraşe din România, a unor centre care să adune diverse informaţii politice, militare, sociale, economice etc. Asemenea centre trebuiau înfiinţate la Chişinău, Tighina, Cernăuţi, Galaţi, Constanţa, Iaşi şi Bucureşti, iar de constituirea lor urma să se ocupe Comitetul bolşevic din Chişinău. Acestuia i s-a comunicat că va avea la dispoziţie sume mari, dar iniţial i s-a trimis doar suma de 100.000 de lei. Din declaraţiile unor bolşevici arestaţi a rezultat că, din această sumă, au ajuns la Chişinău numai 25.000 de lei, iar alţi arestaţi au declarat că, astfel de centre n-au fost create din cauza lipsei de timp şi a insuficienţei banilor. Planurile de constituire a centrelor au fost elaborate la începutul anului 1920, iar în luna mai a aceluiaşi an, au avut loc arestări ale agenţilor comunişti. Activitatea lor s-a redus doar la unele legături cu cei din Iaşi şi la procurarea unor ziare care urmau să fie trimise prin curieri în stânga Nistrului [355, p. 168-174].

La 31 ianuarie 1920, Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale i s-a adresat Subinspectoratului Siguranţei Generale Chişinău, pentru a fi verificată informaţia potrivit cărei, „populaţia Basarabiei ar aştepta momentul oportun ca să se întroneze stăpânirea bolşevistă”; de asemenea, că „mulţi dintre soldaţi (români – *n.n.*) ar fi atacaţi în timpul nopţii de către populaţie”. Peste o săptămână Chişinăul a raportat la Bucureşti că, „într-adevăr, o mare parte din populaţiunea basarabeană simpatizează cu bolşevicii şi ar fi dispusă să ajute întronarea regimului

bolşevist dacă ar avea putinţă de a face acest lucru”. Siguranţa basarabeană informa că a luat „din vreme măsuri pentru a preveni orice mişcare periculoasă siguranţei statului sau armatei”. Iar referitor la atacarea soldaţilor de către civili, nu s-a semnalat nici un caz de aşa natură [97, p. 19-20 verso]. Desigur că, sloganele populiste şi demagogice ale bolşevicilor atrăgeau simpatiile populaţiei, spre o viaţă nouă şi mai bună din „viitorul luminos”. Virusul bolşevic nu cuprinsese doar Basarabia, dar şi o bună parte a Europei ieşită din Primul Război Mondial. Minoritarii etnici, refractari noii autorităţi româneşti, dar şi o parte a românilor basarabeni, doreau să revină în sfera de ocupaţie a vecinului de la est, în care s-au născut şi au trăit. În special, tineretul era animat de tentanta ideologie utopică comunistă, de aventurile vieţii clandestine, de impresia că clandestinitatea îţi oferă un statut special de supremaţie în societate, a câştigurilor bune din profesia de revoluţionar şi din exproprierea burghezilor şi moşierilor. Puternica propagandă bolşevică îşi făcea efectul. Însă, marea majoritate a basarabenilor a rămas indiferentă şi imună promisiunilor venite de peste Nistru.

După arestările din vara anului 1919, urmate de cele de la începutul anului 1920, organele Siguranţei din Basarabia au reuşit să anihileze o întreagă echipă sosită fraudulos din stânga Nistrului. Cei arestaţi au depus mărturii şi au divulgat alte nume ale persoanelor care se aflau de mai mult timp în atenţia Siguranţei.

În lunile mai-iunie 1920, a mai avut loc un val de arestări a agenţilor comunişti. Numai în luna mai 1920, au fost arestaţi 40 de membri ai comitetelor bolşevice şi ai organizaţiilor de spionaj din întreaga Basarabie. Printre cei arestaţi, se afla preşedintele Comitetului Central basarabean Şmil Bubnovski, preşedintele Comitetului Central sindical bolşevic, preşedinţii comitetelor din Cetatea Albă, Orhei, Tighina şi Hotin, precum şi un număr mare al membrilor acestor comitete. Cercetările au dus la descoperirea tipografiei ilegale, arhivei Comitetului Central, a unui număr mare de manifeste, broşuri cu caracter revoluţionar, scrisori, ordine primite de la organizaţiile din Rusia, de la alte organizaţii, note, informaţii despre întreaga activitate a organizaţiilor basarabene din mai 1919 şi până în iunie 1920, mai multe sute de numere ale ziarului „Besarabskii Kommunist”, ştampile ale organizaţiilor bolşevice din Chişinău şi o ştampilă a Prefecturii Poliţiei Chişinău, cu care se falsificau documentele de identitate ale celor veniţi de peste Nistru, câteva şapirografe (aparat de multiplicat texte sau desene, format dintr-un cilindru acoperit cu o pastă specială, pe care se imprimă prin apăsare textul sau figura care trebuie să fie reproduse). La sediul tipografiei descoperite, au mai fost găsite revolvere sistem „Nagan” şi cinci bucăţi de piroxilină, pentru executarea actelor teroriste.

Activităţile întreprinse pentru descoperirea organizaţiei comuniste din Hotin, au stabilit implicarea Comitetului Central basarabean, prin intermediul Comitetului din Hotin, în crearea

unei organizaţii comuniste în Bucovina, unde a fost trimis un reprezentant al organizaţiei de la Hotin, Isac Rosad, care s-a stabilit la Cernăuţi. Subinspectoratul de Siguranţă din Cernăuţi a fost informat despre acest caz pentru a lua măsurile necesare şi arestarea acestuia. În locuinţa conspirativă a tipografiei secrete, unde s-au tipărit manifestele răspândite în oraşele şi satele Basarabiei, se afla şi arhiva Comitetului Central basarabean şi a Biroului Central sindical. Cele descoperite au permis deconspirarea întregii activităţi de spionaj a agenţilor din Basarabia, a legăturilor acestora cu organizaţiile comuniste din Rusia şi Vechiul Regat. Organele de la Odessa au acordat o importanţă deosebită acestei arhive şi în instrucţiunile găsite se arată că ea trebuia să fie nimicită în caz că va fi descoperită, chiar şi cu preţul unor vieţi omeneşti. Deoarece în momentul descoperirii nu se afla nimeni în tipografie, această instrucţiune nu a fost îndeplinită.

Toate aceste descoperiri şi arestări „au dat o grea lovitură semănătorilor de dezordine în Basarabia, scoţând din luptă cei mai autorizaţi şi mai îndrăzneţi luptători pentru anarhia bolşevică” [355, p. 184-186]. Într-o scrisoare trimisă Comitetului bolşevic din Odessa, găsită la curierul David Faierman, unul dintre agenţii bolşevici se plângea de această nenorocire, pe care o considera drept cel mai mare dezastru.

După arestările din anul 1919 şi 1920, a fost necesară o lungă perioadă de timp, ca mişcarea comunistă din Basarabia să se refacă şi să-şi reia activitatea [355, p. 184-186]. Între anul 1919-1925, organele de siguranţă din Basarabia au reuşit să aresteze în total, un număr de 3.002 persoane, pentru activităţi subversive comuniste [217, p. 29-34].

În data de 19 decembrie 1924, în urma intensificării activităţilor comuniste (şi în special după incursiunea bolşevică de la Tatar-Bunar), a fost adoptată „Legea Mârzescu” („pentru reprimarea unor infracţiuni contra liniştii publice”), prin care mişcarea comunistă din România a fost interzisă. Această lege era considerată de comunişti ca făcând parte din aşa-numita „legislaţie de clasă deosebit de dură” [365, p. 388-389]. De subliniat este că, legea nu-i viza exclusiv pe comunişti. Articolul 1 preciza că, „…simplul fapt al asocierii în scopul de a prepara sau de a executa crime în contra persoanelor sau proprietăţilor, oricare ar fi durata asociaţiei sau numărul membrilor ei, precum şi orice înţelegere stabilită în acest scop constituie un delict în contra liniştei publice”. Pedepsele erau de 5-10 ani de privaţiune de libertate, amendă de la 10.000 la 100.000 de lei şi interdicţie corecţională [365, p. 388-389]. Cu toate acestea, activităţile subversive au continuat.

Eugen Cristescu, din Siguranţa Generală a Statului, a întocmit un referat, întitulat „Mişcarea revoluţionară comunistă din România în cursul anilor 1918-1926 şi legăturile ei cu Internaţionala a II-a”, datat 9 noiembrie 1926, în care scria că, „organizaţiile (comuniste – *n.n.*) din acea provincie (Basarabia – *n.n.*) au un caracter revoluţionar şi un colorit sovietic mai

pronunţat”, decât în restul României. Aici sovieticii depuneau tot efortul „pentru revoluţionarea acestei regiuni” şi aveau tendinţa „ca de aici să arunce flacăra revoluţiei asupra întregii ţări”. „În concluzie – scria Eugen Cristescu – am expus rezultatele negative la care au ajuns Sovietele după 8 ani de sacrificii făcute pentru revoluţionarea Ţării Româneşti. Nu am neglijat a evidenţia acţiunea de contrabalansare a ideii sovietice, susţinută de factori aflaţi în serviciul ordinii şi siguranţei statului, arătând sacrificiile făcute pentru păstrarea aşezămintelor moştenite prin jertfa veacurilor. În fine, am schiţat rolul pe care ţara noastră îl are în Europa, formând linia de demarcaţie între cele două lumi, cu două concepţii sociale deosebite, cum şi necesitatea apărării şi întăririi ei în faţa tendinţelor de penetraţie a ideii de sovietizare către statele din Occident” [380, p. 29-30].

În anul 1937, D.G.P. a întocmit o interesantă analiză asupra mişcării comuniste din România, din perioada 1 ianuarie – 1 august. Pe parcursul a 15 pagini se spunea în esenţă că, mişcarea comunistă a căutat să reducă la maxim activitatea ilegală de organizare şi de presă clandestină, a extins la maxim activităţile legale „prin pătrunderea în toate partidele politice, în special cele democrate, cum şi în organizaţiile profesionale, publice şi particulare, sindicate şi în toate asociaţiile de tineret” [365, p. 392], ţinta finală fiind „concentrarea forţelor democratice într-un front popular” [365, p. 392]. În eforturile lor erau ajutaţi „de acţiunea unor facţiuni de stânga din sferele conducătoare ale partidelor şi organizaţiilor vizate” [365, p. 392]. Realizările obţinute de comunişti prin „noua tactică de penetraţie în partidele democrate” [365, p. 392], erau considerate ca fiind „evidente” în P.N.Ţ., Partidul Radical Ţărănesc, P.S.D., în Mişcarea Frontul Păcii, în organizaţiile profesionale (Federaţia C.F.R., Federaţia Funcţionarilor Particulari, sindicate, organizaţii muncitoreşti) etc. [365, p. 392].

Aflaţi în afara legii, comuniştii au reuşit la alegerile comunale şi judeţene să influenţeze masele din organizaţiile politice ale partidelor sus menţionate, din sectoare şi circumscripţii, mai ales prin spiritul antifascist, lozinca „Înfrângerea fascismului prin concentrarea forţelor democratice” dovedindu-se extrem de eficace, mai ales în Bucureşti, Iaşi, Chişinău, Galaţi, Constanţa şi Cluj. La Chişinău s-a înfiripat o organizaţie „camuflat comunistă, care a încheiat cartel cu naţional ţărăniştii”, peste capul şefului Partidului Radical Ţărănesc, care s-a opus. La Confederaţia Generală a Muncii, comuniştii au încercat „acapararea conducerii şi bolşevizarea muncitorimii ceferiste”, speculând nemulţumirile din rândul maselor, cauzate de revendicările economico-profesionale [365, p. 392-393].

Spionajul sovietic în România avea o prezenţă masivă, atât prin serviciile sale specializate, cât şi prin organizaţiile comuniste, căci o delimitare clară între activităţile de spionaj/diversiune şi cele comuniste nu se putea face. Serviciile de informaţii şi siguranţă

româneşti au descoperit pe tot parcursul perioadei interbelice nenumărate reţele de spionaj sovietic şi au elaborat multiple studii privind activitatea de informaţii a U.R.S.S. în România. Unul dintre acestea se întitula „Spionajul sovietic în România”, în care o atenţie deosebită era atrasă situaţiei de la hotarul româno-sovietic, de pe Nistru. Studiul prezenta în mod succint organizarea, activitatea, tactica şi metodele de lucru ale spionajului sovietic din anii ´20-30. Serviciile româneşti de profil au putut să constate că, organele secrete sovietice dispuneau „de o vastă organizaţie şi de fonduri băneşti considerabile”. Centrala serviciului se afla la Moscova, de unde porneau „firele invizibile ale reţelei de spionaj, care acoperă ca o pânză deasă de păianjen întreaga Europă şi o parte din Asia, întinzându-şi antenele şi în centrele mai importante de pe celelalte continente”. După cum s-a putut stabili, acţiunea de spionaj sovietic se efectua prin Direcţia Politică de Stat (G.P.U.), Serviciul de informaţii militare ale M.St.M. al Armatei roşii (Razvedupr), Serviciul de informaţii diplomatice şi Internaţionala a III-a Comunistă (Komintern) [135, p. 156-161 verso].

În primăvara anului 1932, în Chişinău, în str. N. Iorga nr. 15, într-un apartament cu trei camere, a fost descoperită o tipografie clandestină a Regionalei Comuniste din Basarabia. Acolo, în timpul nopţii, se lucra la tipărirea ziarelor, manifestelor, broşurilor şi circularelor comuniste. Agenţii Siguranţei au descoperit un bogat depozit de materiale de propagandă, „din care se aprovizionau toate organizaţiunile comuniste din Basarabia, prin diferiţi curieri tehnici” [137, p. 344]. Comuniştii descoperiţi erau stabiliţi în acel apartament de vreo trei luni, unde, în afara tipăririi şi difuzării materialelor de propagandă, desfăşurau şi activităţi de spionaj. Ei aveau posibilitatea să procure informaţii importante, având în vedere că, în aceiaşi curte locuia „D-l Halippa, fost ministru, Intendentul Căpitan Botez de la C.[orpul] 3 A.[rmată], Căpitanul Varu de la Batalionul de Jandarmi şi Locotenentul Dragoş de la C.[orpul] 3 A.[rmată]”. Nici unul dintre cei sus menţionaţi, nu a bănuit cine locuia în acel apartament. Indivizii arestaţi s-au instalat în mod intenţionat în acel apartament, pentru a nu fi suspectaţi şi descoperiţi.

În concluzia organelor poliţieneşti asupra acestui caz, se spunea că, „mai mult ca sigur că ei erau la curent cu alarmele ce se dau, cu consemnarea trupelor în cazărmi pentru diferite zile roşii sau cu diferite ordine ce se transmiteau ofiţerilor acasă prin curieri” [137, p. 344-344 verso].

Pentru a preveni în viitor asemenea situaţii, şeful Statului Major al Corpului 3 Armată, col. T. Ionescu a dispus ca „fiecare ofiţer să stabilească identitatea, situaţia, ocupaţia etc., asupra tuturor locatarilor din aceiaşi curte. În cazul că din observaţiunile făcute unul din locatari ar da de bănuit, se va raporta imediat autorităţilor superioare, cari de comun acord cu poliţia va căuta să stabilească adevărul. În cazul când vreun ofiţer sau reangajat ar locui în casa vreunui comunist descoperit, atunci ofiţerul va căuta, dacă se poate, a se muta chiar înainte de expirarea

contractului. Stabilirea celor de mai sus se va face cu cea mai desăvârşită discreţie, pentru a nu da loc la nici un fel de suspiciune" [137, p. 344-344 verso].

Cu toate că, organizaţiile comuniste din Basarabia erau neînsemnate din punct de vedere numeric (în anul 1939, se înregistrau numai 375 de comunişti, printre care 2-3 români basarabeni), ele au fost intens utilizate de U.R.S.S. în acţiunile subversive din România [329, p. 200]. Comuniştii locali erau ajutaţi în acţiunile lor (direct şi indirect), de o adevărată armată de agenţi, veniţi de peste Nistru: între anii 1919 şi 1939, au fost descoperiţi peste 10.000 de agenţi, teroriști, spioni sovietici, veniţi în Basarabia pentru a crea o stare generală de frică a populaţiei, de neîncredere şi ură faţă de autorităţile româneşti [329, p. 204]. Numai între anii 1919 şi 1925, serviciile de spionaj sovietice au organizat în Basarabia mai mult de 120 de acte teroriste, treceri clandestine ale Nistrului de către curierii comunişti, spionii şi teroriştii sovietici. În această perioadă, au fost arestaţi 3.002 ilegalişti, dintre care fiecare al treilea a fost acuzat de spionaj, terorism, rebeliune armată, iar ceilalţi, de propagandă antiromânească, răspândire de manifeste etc. [329, p. 203].

Deci, Siguranţa de la Chişinău a reuşit să dejoace majoritatea acţiunilor subversive comuniste, stopând „exportul revoluţiei proletare" în teritoriul Basarabiei. Agentura bolşevică, în ciuda masivelor investiţii făcute de Kremlin, nu şi-a realizat misiunea, teritoriul dintre Prut şi Nistru fiind cucerit numai în urma ultimatumului sovietic din vara anului 1940, adresat guvernului României.

O problemă importantă de siguranţă naţională era cea a refugiaţilor veniţi ilegal de peste Nistru în Basarabia (din motive politice şi social-economice). Deoarece numărul lor era destul de mare – aproximativ 120.000 – la 3 septembrie 1921, prin Ordinul Ministerului de Război nr. 9143, frontiera de pe Nistru a fost complet închisă. Ministerul de Război informa că, „un foarte mare număr dintre aceşti refugiaţi sunt emisari ai Guvernului sovietic, trimişi în Basarabia pentru a organiza propaganda bolşevică, a înfiinţa comitete revoluţionare locale, a face spionaj în folosul Armatei Roşii, a îndeplini acte teroriste menite să ţină spiritul populaţiei într-o continuă nesiguranţă" [423]. Faptul că, printre refugiaţi erau infiltraţi mulţi propagandişti şi spioni sovietici, este confirmat de Zaharia Husărescu, şeful Siguranţei basarabene: „Marele număr de refugiaţi veniţi de peste Nistru, au fost primiţi de autorităţile noastre din motive umanitare. Drept răsplată însă pentru ospitalitatea ce li s-a acordat, majoritatea s-a dedat la o vie agitaţie şi propagandă pe orice cale, în favoarea naţionalismului rus sau a bolşevismului. Cele mai numeroase elemente care au invadat în ţară, de peste Nistru, sunt pseudo-refugiaţii, adică contrabandişti, agenţi, spioni, curieri comunişti şi alţi indivizi periculoşi ordinei de Stat, care alimentaţi fiind, cu mari sume de bani, s-au introdus în centrele populate pentru a provoca

curente anarhice. Aceste elemente au trecut clandestin frontiera prin diferite puncte şi cu acte de legitimare false şi-au asigurat libertatea de a străbate prin satele şi oraşele Basarabiei pentru a sădi sămânţa anarhiei. Refugiaţii, în afară de prejudiciile pricinuite vieții politice a Basarabiei şi ordinii de Stat, au adus perturbări şi în viaţa economică. Centrele în care s-au aşezat, devenind suprapopulate, traiul s-a scumpit şi mai mult, specula a luat proporţii îngrijorătoare, iar contrabandele s-au înmulţit considerabil, aducând mari pagube Statului şi populaţiei" [319, p. 240].

Având în vedere numărul foarte mare de refugiaţi, la 5 iulie 1922, a fost emisă circulara cu nr. 46761-S, adresată structurilor teritoriale ale Siguranţei, în care se explica căror categorii de refugiaţi li se puteau elibera permise de şedere în România: „Supușilor ruși și ucraineni veniți în țară după 1916 sau refugiaților în ultimul timp nu li se va permite șederea în țară decât numai cu autorizarea Ministerului de Interne, Direcției Poliției și Siguranței Generale. În acest scop, urmează ca, de urgență, să se facă controlul acestor străini a căror situație n-a fost încă aranjată, înaintând Ministerului (Direcției Poliției și Siguranței Generale) actele acestor străini, împreună cu toate relațiile necesare asupra legăturilor ce le au în societate, ocupație, mijloace de existență etc., în baza căror relații Ministerul să se poată pronunța asupra șederii lor în țară. Refugiații evrei, ruși și ucraineni care posedă autorizații provizorii, date conform Deciziei nr. 57666/1921, vor fi lăsați în localitățile unde se află, cu stricta observare a tuturor dispozițiilor din decizie, iar în cazul când atitudinea lor lasă de dorit se va aviza ministerul, spre a dispune" [423].

Deşi s-au luat mai multe măsuri împotriva trecerilor frauduloase de peste Nistru în România, aşa după cum rezultă din nota M.St.M. nr. 1.657 din 23 ianuarie 1923, ele „au continuat să se producă în mare număr", „iar organizațiile sovietice de spionaj s-au folosit, ca și până acum, de acești refugiați, atât pentru culegerea informațiilor cu caracter militar, cât și pentru desfășurarea acțiunii de propagandă contra statului nostru și pentru realipirea Basarabiei la Rusia sovietică" [423; 334, p. 105-111].

După venirea la putere a naziştilor în Germania, în anul 1933, s-au activizat din punct de vedere politic şi grupurile etnice germane din afara hotarelor Germaniei. În România, deosebit de activi erau germanii din Banat şi Transilvania [307, p. 179-208]. De asemenea, o activitate intensă a avut mişcarea hitleristă a germanilor din Basarabia, cu centrul la Tarutino, jud. Cetatea Albă, în fruntea căreia se afla Rudolf Neiman [135, p. 369]. În luna iunie 1934, în oraşul şi jud. Cetatea Albă, mişcarea număra 117 membri importanţi şi 437 de simpatizanţi [339, p. 17].

În afara problemelor principale prezentate mai detaliat în rândurile de mai sus, Siguranţa Basarabiei a fost preocupată de un vast areal de probleme: descoperirea cazurilor de spionaj (în special, sovietic) [44] şi a celor de sabotaj [42]; cercetarea persoanelor care au trecut

fraudulos frontiera în România [45]; investigări pentru acordarea de vize în vederea desfăşurării diverselor manifestaţii festive [95]; monitorizarea activităţii societăţilor de caritate, a hotelurilor, evidenţa automobilelor etc. [98]; supravegherea activităţii diverselor societăţi, asociaţii etc. [49]. („Spitalul de copii" [56], „Uniunea creştinilor ortodocşi" [57], „Sfatul Negustoresc" [58], „Uniunea clerului ortodox din Basarabia" şi „Liga creştinilor basarabeni" [74], „Astra" [65], „Societatea intelectualităţii evreieşti din Bălţi" [79], „Uniunea jurnaliştilor din Basarabia" [62], „Societatea intelectualilor români «Prietenii Uniunii Sovietice»" [87]); supravegherea supuşilor străini [50]; supravegherea persoanelor bănuite de activitate antiromânească [104]; identificarea persoanelor care păstrau şi răspândeau literatură şi manifeste antiromâneşti [107]; supravegherea foştilor militari din Armata ţaristă [105], (a fostului general ţarist von Berg Nicolae Ivanovici) [60], precum şi a albgardiştilor veniţi din Istanbul şi stabiliţi în România [53], a organizaţiei albgardiste „Vozvraşcenţî" [86] şi a simpatizanţilor „Uniunii centrale a naţionaliştilor ruşi" cu sediul la Berlin [88]; supravegherea diverselor localuri publice [43], a redacţiilor de ziare [121], a presei [117], a cinematografelor [124], a magazinelor de cărţi [63], a corespondenţei [118]; supravegherea şi asigurarea securităţii unor înalţi oaspeţi veniţi în vizită în Basarabia (a Ceciliei Hamburt – soţia unui deputat englez [71], a generalul Henri Philippe Pétain [101], a mareşalul Józef Piłsudski [72], a dr. Weisman – preşedintele organizaţiei internaţionale sioniste [70], a lui Haim Feighin (S. Vanştein) [76], a lui Max Nardu – sionist venit în Basarabia la invitaţia organizaţiei sioniste „Merkas"); supravegherea diverselor curente politice [125], a coloniştilor germani din sudul provinciei şi a activităţii organizaţiei lor „Deutsche Gemeinde" (Comunitatea germană) din Tarutino [109], a Partidului poporului [61], a Partidului „Frontul Românesc" [90], a Partidului Naţional Ţărănesc [115], a Partidului Ţărănesc Radical [78], a Blocului Ţărănesc pentru mântuirea Ţării [80], a Uniunii Agrare [81], a Partidului Naţional Agrar [83], a Frontului Constituţional [82], a Legiunii Arhanghel Mihail [119], a Gărzii de Fier [123], a Partidului „Totul pentru Ţară" [126], a Ligii Apărării Naţional Creştine [120], a Partidului Naţional Creştin [122], a Partidului Naţional Democrat [89], a Comitetului Naţional Român Antifascist [84], a Asociaţiei Studenţilor Revoluţionari [85], a mişcării subversive comuniste [128] („răscoala" de la Tatar-Bunar [112]), a foştilor membri ai Sfatului Ţării [46]; supravegherea minoritarilor (bulgari şi găgăuzi [48]), a activităţii organizaţiilor evreieşti („Bund" [106], „ORT„[111], „Uniunea culturii evreieşti" [59], „Keren Kaiemet", „Merkas" [92], „Liga culturală evreiască" [41], „Brith Trumpeldor" [91], „Poalei Sion", „Gordonia", „Zeire Sion" [67, 111], „Gakoah" [68], „Societatea de cultură şi muncă (denumită anterior „Talmud Tora") «Tarbut»" [69], a mişcării sioniste în general [116], a lojii masonice evreieşti „Bene-Brut" (cu legături în S.U.A.) [64]; procurarea documentelor organizaţiilor social-politice şi culturale (statutul societăţilor

„Tarbut” [40], „Makkabi” [47], „ORT” [54]); supravegherea curentului antisemit [55], cercetarea proiectului legionar din 1927, privind soluţionarea problemei evreieşti prin emigrarea evreilor din România în Palestina [66]; supravegherea sectelor religioase [113] şi a celor care propagau stilul vechi creştin ortodox [77]; documentarea asupra situaţiei populaţiei civile din Chişinău şi din întreaga Basarabie [127]; procurarea informaţiilor despre situaţia social-economică şi politică din Rusia Sovietică [110] şi despre Armata roşie [114].

2.3. Organizarea şi activitatea Serviciului de Informaţii al Armatei române.

Alături de organele Siguranţei Generale, activităţi de informaţii, contrainformaţii şi siguranţă au desfăşurat și structurile specializate ale S.S.I.A.R.[6], Jandarmeria şi trupele de grăniceri. Armata, spre deosebire de celelalte organe de profil ale Statului, a fost principalul factor de menţinere a stabilităţii şi cu o vechime mai mare în teritoriul basarabean.

La 26 decembrie 1917, sub semnătura tuturor directorilor generali din Consiliul Directorilor Generali ai Basarabiei – guvernul Republicii Democratice Moldoveneşti – a fost expediată o telegramă pe numele generalului rus Dmitrii Şcerbaciov, comandantul armatelor ruseşti de pe frontul românesc, cu solicitarea de a trimite trupe în Basarabia, pentru asigurarea securităţii teritoriului, cuprins de anarhia ostaşilor ruşi bolşevizaţi. Deja la 27-28 decembrie, Cartierul General de pe Frontul Român „şi-a luat sarcina apărării ţinutului” basarabean.

[6] Înfiinţarea Serviciului de Informaţii al Armatei române datează din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, când, la 12/24 noiembrie 1859, prin Înaltul Ordin de Zi nr. 83 a fost înfiinţat Statul major General al Armatei, în componenţa căruia era Secţia a II-a – primul serviciu de informaţii al Armatei române. Mai târziu, la 17 martie 1867, prin Decretul nr. 380, a fost înfiinţat Depozitul General de Război, în cadrul căruia funcţionau două secţii – Secţia Harta României (lucrări topografice militare) şi Secţia Lucrări istorice (statistica militară şi lucrări regimentare). Până la Războiul de Independenţă al României (1877-1878), activităţi informative au desfăşurat Direcţiunea Poştă, Telegraf, Telefon din Ministerul de Interne, Secţiile Operaţii şi Topografie din M.St.M., Jandarmeria şi agenţiile diplomatice. În preajma Primului Război Mondial, la 3 martie 1914, prin Ordinul de Zi nr. 8 al M.St.M. atribuţiile informative au trecut de la Secţia a II-a la Secţia a III-a Informaţii, studiul armatelor străine, operaţii şi marină, cu Biroul 5 Informaţii şi studiul armatelor străine, Biroul 6 Operaţii şi Biroul 7 Marină, în subordine. În preajma intrării României în Primul Război Mondial, 1916, au fost elaborate „Instrucţiunile pentru funcţionarea Biroului Informaţii pe timpul operaţiunilor”, care prevedeau misiunile şi organizarea serviciului de informaţii militare. Deoarece pe teritoriul naţional se aflau trupele aliate ruseşti, la finele anului 1916, a fost înfiinţat Serviciul Special de Siguranţă româno-rus, cu misiuni în zona de operaţii şi în spatele frontului (despre care mai detaliat, vezi: 420). La 20 februarie 1917, au fost aprobate de conducerea Armatei române „Instrucţiunile asupra organizării şi funcţionării Serviciului de Informaţii”, inspirate după modelul francez. Astfel, la fiecare mare unitate pe lângă conducere existau ofiţeri responsabili de activităţile informative şi contrainformative (proveniţi de regulă din D.P.S.G. – la mobilizarea generală din D.P.S.G. au fost detaşaţi 64 de agenţi de siguranţă), iar problemele de poliţie militară, ordine şi siguranţă publică au revenit unui detaşament de jandarmi. Prin Înaltul Decret Regal nr. 1.579 din 18 aprilie 1919, a fost modificată şi completată „Legea organizării Ministerului de Război”, în baza căreia M.St.M. era alcătuit din două diviziuni şi opt secţii. În Diviziunea a II-a era Secţia a V-a Informaţii şi Contrainformaţii, cu două birouri: Biroul 1 Informaţii (cu patru subbirouri) şi Biroul 2 Contrainformaţii (cu două subbirouri). În luna martie 1920, a fost mai adăugat Biroul Cifrului. Ataşaţii militari au fost subordonaţi Secţiei a V-a. Prin Înaltul Decret Regal nr. 897/1921, Armata a fost trecută definitiv la starea de pace. Secţia a V-a a continuat să activeze cu patru birouri: Biroul 1 Informaţii, Biroul 2 Contrainformaţii, Biroul 3 Propagandă şi Biroul 4 Cifru [358, p. 16-17, 26, 74, 77, 96-97, 134-137].

Generalul Dmitrii Şcerbaciov i-a solicitat guvernului României să asigure ordinea în Basarabia. După îndelungate consultări, având acordul Aliaţilor, Consiliul de Miniştri al României a decis la 30 decembrie 1917, trimiterea forţelor armate în Basarabia [418, p. 116]. La 2 ianuarie 1918, col. Ion Antonescu, şeful Biroului Operaţii din M.C.G. al Armate române, a întocmit un studiu referitor la trimiterea de trupe în Basarabia, pentru „asigurarea reaprovizionării trupelor care operează pe frontul român şi a populaţiei româneşti" [313, p. 68].

La 10 ianuarie 1918, armatele române, de sub conducerea generalului Ernest Broşteanu, au intrat în Basarabia [418, p. 117], iar la 13 ianuarie – în Chişinău. Generalul atunci a declarat: „Nici un guvern fără forţa organizată nu poate realiza problemele ce cad asupra lui. Numai forţa poate crea viaţă liniştită de stat. Creaţi-vă viaţa dvs. cum credeţi, şi nimeni nu se va amesteca în ea. În organizarea ei, noi nu vă vom împiedica" [287, p. 504].

În teritoriul Basarabiei au fost introduse Diviziile XI şi XIII Infanterie şi I şi II Cavalerie, care au alcătuit în data de 25 ianuarie 1918 Corpul 6 Armată. În componenţa Corpului mai intrau: Regimentul 5 Călăraşi ataşat Diviziei XI, flota de operaţii navale, trupe însărcinate cu acoperirea Deltei Dunării, două escadrile de aviaţie şi un detaşament de jandarmi rurali. Zona de operaţii a Corpului 6 Armată era cuprinsă între Prut – Dunăre – Sfântu Gheorghe – Nistru şi în nord până la Soroca – Ripiceni (Pripiceni), inclusiv, cu misiunea respingerii peste Nistru a trupelor bolşevice, asigurării ordinii şi circulaţiei libere a trenurilor, formării depozitelor necesare Armatei române etc. [471].

Campania trupelor române de la est de Prut, împotriva forţelor ruse bolşevizate, a durat până la 27 februarie 1918, soldându-se cu 3 ofiţeri şi 122 de soldaţi morţi, şi 12 ofiţeri şi 309 ostaşi răniţi. Ostaşul român şi-a îndeplinit cu cinste misiunea de instaurare a ordinii în teritoriul dintre Prut şi Nistru, infirmând prin atitudinea sa temerile şi neîncrederea unei părţi a populaţiei amplificată de propaganda antiromânească [418, p. 116-118].

După Unirea Basarabiei cu Regatul României (27 martie 1918), la 1 august 1918, în Basarabia a fost instituit, de-a lungul Nistrului, regimul stării de asediu [461] (suspendându-se unele garanţii constituţionale), pentru facilitarea luptei cu activităţile subversive şi reinstituirea ordinii necesare dezvoltării vieţii social-politice şi economice din provincie [248, p. 286].

În a doua jumătate a anului 1918, locul Corpului 6 Armată a fost luat de Corpul 5 Armată [471], alcătuit din Diviziile IX şi X Infanterie, care formau aşa-numitul Grup de Divizii „General Ioan Popovici". Misiunea principală a celor două mari unităţi militare era apărarea graniţei româno-sovietice şi pentru asta era absolut necesară organizarea unui serviciu de informaţii eficient. Acţiunea informativă a Grupului cădea pe umerii şefului Biroului de Informaţii, maiorul Ion Tăranu [139, p. 243, 245], iar activitatea contrainformativă era

coordonată de şeful Biroului Contrainformaţii, lt. Dumitrescu [139, p. 234].

La mobilizarea Diviziei IX Infanterie, personalul Biroului de Informaţii era alcătuit numai din patru persoane, care executa mai mult lucrări de birou, acumulând informaţiile necesare de la posturile de observaţie, sintetizându-le şi înaintându-le comandamentului Grupului de Divizii „General I. Popovici” [358, p. 140,141].

Pentru prevenirea unor evenimente nedorite, a fost necesară constituirea unei reţele de agenţi informatori, care să fie trimişi dincolo de Nistru pentru aflarea intenţiilor trupelor comuniste şi albgardiste şi ale ucrainenilor naţionalişti. S-a dispus ca ofiţerii basarabeni de la unităţi, cunoscători ai limbilor rusă şi ucraineană, „oameni de încredere şi cu frumoase sentimente”, să fie recrutaţi pentru recunoaşteri informative peste Nistru, în localităţile riverane – Jmerinka, Balta, Slobodka, Moghilev, Dubăsari, Râbniţa, Iampol etc. La început s-a reuşit recrutarea a patru ofiţeri, după care numărul agenţilor externi a fost într-o continuă creştere, iar misiunile în Ucraina au fost permanentizate – câte cel puţin 3-4 agenţi erau trimişi în fiecare lună [358, p. 141, 143].

În condiţiile luptelor continue dintre bolşevici, albgardişti şi ucrainenii naţionalişti pentru putere în Ucraina, misiunile agenţilor externi la est de Nistru, erau extrem de periculoase şi dificile. Unii nu mai reveneau din misiune, iar alţii reuşeau să se întoarcă numai după un timp foarte lung.

La începutul anului 1919, fiecare batalion din cadrul Diviziei a XI-a a primit câte un ofiţer informator, care să iniţieze sisteme informative între posturile de observaţie şi să recruteze agenţi informatori; batalioanele şi-au recrutat câte doi agenţi informatori proprii, iar regimentele – câte patru, în timp ce comandamentul diviziei – şase agenţi secreţi. Pentru acţiunea contrainformativă, în fiecare sat au fost înfiinţate comitete de siguranţă, alcătuite din fruntaşii localităţii respective, având misiunea de a supraveghea starea de spirit a populaţiei şi a semnala eventualele acţiuni ale propagandei inamice. Au fost instituite şi premii în bani, pentru cei ce contribuiau la descoperirea agenţilor străini de propagandă, spionaj sau terorism [358, p. 143-144].

Printre agenţii-informatori ai Grupului de Divizii, era şi Ion Calestru din Chişinău (str. Petropavlovskaia nr. 81), aflat în subordinele Biroului de Informaţii al Corpului 6 Armată. El a activat între 1 aprilie şi 15 august 1918, şi dovedindu-se un agent bun, a fost încadrat în Poliţia de Siguranţă a Basarabiei [139, p. 220-220 verso]. De asemenea, Grupul de Divizii dispunea de agenţii-informatori Rudovici, Karagancev, Vasiliev, Varaganciev, Trandaf, Pavel Madj, Grigore Râuleţ, cu toţii retribuiţi cu leafă lunară [139, p. 227-228, 248]. Erau şi multe agente, printre care Elena Jurieri, care a activat în perioada 19 ianuarie 1919 – 29 februarie 1920 [139, p. 241].

La retragerea unor unităţi ale Grupului de Divizii „General Popovici” de pe teritoriul Basarabiei, agenţii-informatori erau trecuţi în serviciul unităţilor care continuau să staţioneze în spaţiul dintre Prut şi Nistru. Spre exemplu, la retragerea Diviziei a IX-a, agenţii ei informatori Alecu Tudose şi Gheorghe Comşa, au fost puşi la dispoziţia Diviziei a II-a [139, p. 236].

Mulţi basarabeni au intervenit la autorităţile militare, cu solicitarea de a fi încadraţi în serviciul informativ al unităţilor Armatei române din Basarabia, pentru a servi intereselor ţării din înaltele sentimente patriotice pe care le nutreau. Unul dintre aceştia era Dumitru Ciocan, român basarabean, născut în anul 1891 şi domiciliat în Chişinău. Cunoştea „bine şi limba Română”. În toamna anului 1919, s-a adresat generalului Ioan Popovici cu rugămintea de a fi angajat ca agent-informator în Armata română. Vorbind despre motivele care l-au făcut să înainteze această cerere, Dumitru Ciocan menţiona: „Trăind sub regimul Rusesc, mi-am dat complect seama cât eram de dispreţuiţi noi, Românii Basarabeni, şi cât erau de profanate datinile noastre strămoşeşti. A venit timpul fericit ca să ne reunim cu patria mamă. Caut prin toate mijloacele de a aduce servicii patriei mele şi având şi aptitudinile necesare pentru a fi un destoinic Agent” [139, p. 235]. El solicita un post de agent şi promitea că îşi va îndeplini misiunea cu cel mai desăvârşit devotament. Fiind examinată cererea, precum şi personalitatea lui Dumitru Ciocan în vederea angajării lui „ca agent interior sau exterior”, şeful Biroului Contrainformaţii al Grupului de Divizii „General Popovici”, lt. Dumitrescu, a constatat că, „Face impresie bună, pare a fi inteligent şi cunoaşte bine limba română, ştiind să şi scrie” [139, p. 234]. Lui Ciocan i s-a propus să fie angajat ca agent extern pentru Ucraina, deoarece toate locurile din reţeaua informativă interioară erau deja completate. A acceptat propunerea, urmând ca o perioadă „să se prezinte regulat la şcoala de spionaj”, iar după finalizarea cursului de instruire, să fie trimis în misiune dincolo de Nistru [139, p. 234].

Un alt agent-informator, care de asemenea, din considerente patriotice s-a implicat în activităţile informative şi de propagandă româneşti la est de Nistru, irosindu-şi banii proprii şi rămânând muritor de foame, a fost N. Neamţu. Acesta, la 19 martie 1920, revenit din misiune, i s-a adresat generalului Popovici pentru ajutor. În cerere sublinia că, şi-a luat „concediu din Zemstva judeţului Tighina” şi a plecat în Ucraina, ca agent secret al Corpului 5 Armată. A mers la est de Nistru (ca agent-informator şi propagandist), deoarece „atunci în Ucraina înfloriseră tare bolşevismul şi se organiza în contra României”. S-a aflat în misiune trei luni de zile şi, ca un adevărat patriot, s-a ocupat acolo „cu organizarea populaţiei Ucrainene în contra bolşevicilor”. A avut „atât spor la lucru”, încât „populaţia s-a ridicat contra bolşevicilor şi chiar i-a şi alungat, dându-i totodată ajutor armatei lui Petliura (conducătorul ucrainenilor naţionalişti – *n.n.*), care după aceia şi-a luat ofensiva în Ucraina, în mâinile sale” [139, p. 242-242 verso]. Pentru aceste

merite, comandamentul Corpului 5 Armată l-a propus pentru decorare cu distincţia „Bărbăţie şi Credinţă”, clasa I-a. Activând în Ucraina împreună cu naţionaliştii ucraineni, a cheltuit din fondurile proprii circa 15.000 de ruble, iar la întoarcere, Zemstva jud. Tighina i-a oprit salariul pentru două luni, timp în care nu a fost la serviciu. Ajungând astfel „la o stare foarte grea cu familia”, N. Neamţu îl ruga pe generalul Popovici, doar de „a mă sprijini contra Zemstvei Tighina ca să-mi elibereze salariul pe acele două luni” [139, p. 242-242 verso].

Activitatea agenţilor externi dincolo de Nistru, prevedea activităţi de propagandă şi spionaj (civil şi militar). Un loc important, vizat de aceste acţiuni era oraşul Odessa – un mare centru politic şi economic. De acolo erau coordonate toate activităţile subversive sovietice, albgardiste şi naţionaliste ucrainene, de propagandă şi spionaj în Basarabia, care puneau în pericol integritatea teritorială a Statului român. La 19 iunie 1919, agentul Grupului de Divizii „General Popovici”, Pavel Buţ, a primit la Cetatea Albă misiunea să se deplaseze la Odessa, unde să desfăşoare o scurtă activitate de informare asupra situaţiei din acest oraş. Pentru a ajunge acolo fără mari dificultăţi, a fost aleasă calea maritimă [139, p. 213]. În calitate de barcagiu a mers Maxim Kracicovski [139, p. 211]. Au ajuns la destinaţie la 20 iunie, unde au stat două zile, iar la 22 iunie au luat cale întoarsă spre Cetatea Albă. Însă, pe mare fiind luaţi de valuri, au fost duşi în larg. Acolo au fost salvaţi de echipajul vaporului „Austria”, cu pavilion francez, care ieşise din portul Odessa cu destinaţia Constantinopol. Deoarece vaporul nu se mai putea întoarce la mal pentru debarcarea celor doi agenţi salvaţi, lor li s-a propus să meargă în Turcia. Fără a avea o altă soluţie, cei doi agenţi au acceptat, ajungând la Constantinopol la 24 iunie 1919. Acolo au stat 6 zile, de unde, cu ajutorul Consulatului Român din Turcia, la 30 iunie au fost transportaţi la Constanţa. La 2 iulie au fost duşi la Bucureşti, la 8 iulie au ajuns la Chişinău, iar la 12 iulie – la Cetatea Albă. Aşadar, o misiune de 3-4 zile, din motive imprevizibile, a durat 23 de zile [139, p. 210].

La 7 septembrie 1919, barcagiul Maxim Kracicovski, s-a adresat comandantului garnizoanei Cetatea Albă, care l-a trimis în misiune, cu rugămintea de a i se plăti zilele ce au ieşit din limitele misiunii şi pe care le-a irosit fără rost [139, p. 210]. Faţă de această solicitare, şeful Biroului Informaţii al Grupului de Divizii „General Popovici”, a propus prin rezoluţie şefilor săi: „13.IX.1919. Biroul de Informaţii este de părere a se plăti barcagiului despăgubirea solicitată, socotindu-i-se 10 lei pe zi şi aceasta pentru a se arăta acelora ce aduc servicii riscante statului şi ţării că statul are grijă de soarta lor” [139, p. 211].

În luna septembrie 1919, Regimentul Râmnicu Sărat Nr. 9 de pe Nistru, l-a reţinut pe Leonid Lucaşevski, care încerca să treacă fraudulos frontiera în România. În urma interogării acestuia a reieşit că, din luna iulie 1919, a fost trimis de serviciile secrete româneşti dincolo de

Nistru, într-o misiune informativă. După ce şi-a executat timp de trei zile misiunea, la întoarcere, când încerca să treacă Nistrul, a fost arestat şi cercetat de bolşevici. A fost întemniţat la Tiraspol şi ţinut închis până la plecarea forţată a bolşevicilor din localitate. Lăsat apoi în voia sorţii, a reuşit să treacă Nistrul în Basarabia.

La 11 septembrie 1919, Batalionul III al Regimentului Râmnicu Sărat Nr. 9 i s-a adresat Brigăzii de Siguranţă Tighina cu rugămintea, de a-i comunica dacă Leonid Lucaşevski într-adevăr este agent-informator, deoarece asupra sa nu avea nici un act care ar fi dovedit acest lucru. În ziua următoare, Brigada de Siguranţă Tighina a confirmat că Leonid Lucaşevski este agent al Grupului de Divizii „General Popovici" şi „când a fost trimis peste Nistru, a fost vizitat de un agent [de-]al nostru". În continuare, Siguranţa de la Tighina aducea la cunoştinţă că, Lucaşevski „Este recunoscut de noi şi din informaţiunile ce le avem de la informatorul nostru, sus numitul a fost arestat şi judecat de Trib.[unalul] Militar revoluţionar (bolşevic – *n.n.*), astfel că nu poate fi bănuit" [139, p. 202-202 verso].

Asupra lui Lucaşevski nu s-a găsit nici un act care ar fi dovedit că este agent-informator, deoarece a fost trimis în misiune de agentul V. Truşevschi, care a fost împuternicit de Biroul 2 Informaţii al Grupului de Divizii „General Popovici" să execute această misiune, dar nereuşind să treacă Nistrul, i-a predat expres misiunea lui Lucaşevski [139, p. 204]. „Ordinul de serviciu nr. 58", emis la 1 iulie 1919 de Grupul de Divizii „General Popovici", pentru executarea acestei misiuni, era doar pe numele agentului Truşevschi, în care se spunea: „D-l Victor Truşevschi (Trujinski) este în serviciul acestui Comandament şi are voie a circula în întreaga Basarabie numai în baza prezentului ordin. Autorităţile militare şi civile sunt rugate a-i da tot concursul ce va cere ca, transport, hrană, locuinţă etc. D-sa are voie a trece Nistrul prin orice punct, numai în urma arătării prezentului ordin de serviciu. Nu va fi împiedicat sub nici un motiv de la îndeplinirea însărcinării speciale ce are. Cei ce-l vor împiedica, rămân răspunzători. Prezentul ordin de serviciu este valabil pentru una lună" [139, p. 206]. Un astfel de ordin agentul Lucaşevski nu avea, dar până la urmă situaţia s-a clarificat.

Alteori, misiunile agenţilor români de peste Nistru au avut un sfârşit tragic. În luna aprilie 1919, agentul special de siguranţă Ştefan Popescu din Serviciul de Siguranţă Soroca, a fost trimis în Ucraina de Divizia a IX-a, pentru a culege informaţii despre situaţia bolşevicilor. Anterior, el a mai executat câteva misiuni peste Nistrul, însă de această dată a fost prins de bolşevici şi „supus la îngrozitoare torturi, de pe urma cărora s-a ales cu ambele picioare tăiate mai jos de genunchi". Deoarece „acest agent a adus servicii reale (Statului român – *n.n.*), precum şi pentru spiritul de abnegaţie şi sacrificiu ce a făcut dovadă", comandantul Diviziei a IX-a, generalul Mironescu, s-a adresat comandamentului Grupului de Divizii „General Popovici"

pentru a interveni „în mod stăruitor” la „Societatea Invalizilor de Război”, în vederea procurării „unei perechi de picioare artificiale spre a se putea servi în viaţă”, precum şi a interveni la Ministerul de Război pentru ca Ştefan Popescu să fie considerat invalid de război, „având drept la pensiune de grade inferioare, deoarece serviciul l-a făcut în timpul operaţiunilor Armatei şi pentru serviciul Armatei Române” [139, p. 194-195].

Din serviciile de informaţii era eliminat orice colaborator, indiferent de postul ocupat, dacă comitea acte de abuz în serviciu şi prin comportamentul său compromitea imaginea instituţiei din care făcea parte. Ca dovadă în acest sens, este raportul Nr. 2.301 din 6 septembrie 1919, al Subinspectoratului General de Siguranţă din Cernăuţi, adresat Ministerului de Interne şi ajuns în copie la generalul I. Popovici. În raport se spunea că, în seara zilei de 30 iulie 1919, în unul din hotelurile de consumaţie din Cernăuţi, un oarecare „şef de Siguranţă” în stare completă de ebrietate a provocat scandaluri, care au atras atenţia publicului, în care blama Siguranţa Statului. Apoi, „arătând carnetul (legitimaţia de serviciu – *n.n.*) celor prezenţi, i-a ameninţat că-i va aresta”. Luând măsurile necesare, Siguranţa din Cernăuţi a stabilit că, acest „şef de Siguranţă” locuia la hotelul „Bristol”. A doua zi, a fost chemat la sediul Subinspectoratului General de Siguranţă din Cernăuţi pentru cercetări, unde a prezentat „un carnet de recunoaştere”, eliberat pe numele lui Simion Iagăr (după cum susţinea făptaşul că îl cheamă) de Divizia a IX-a şi semnat de generalul Atanasiu. A declarat că, este şeful Serviciului de Siguranţă al Diviziei a IX-a din Chişinău. Siguranţa de la Cernăuţi încheia raportul adresat Ministerului de Interne, cu cuvintele: „Cum acest fel de funcţionari dezonorează Serviciul Siguranţei Statului, mai ales în noile teritorii, rugăm cu insistenţă să binevoiţi a lua măsurile ce veţi binevoi a găsi de cuviinţă”. După trimiterea materialelor la Chişinău, generalul Popovici a dispus prin rezoluţie: „9.IX.1919. Divizia 9 rugaţi a licenţia pe acel agent că a făcut de ruşine Comandamentul” [139, p. 209].

De asemenea, cu concursul Subinspectoratului Siguranţei Generale din Cernăuţi, la începutul anului 1920, a fost concediat un alt agent al Siguranţei, care desfăşura diverse activităţi antiromâneşti. Încă de la mijlocul anului 1919, Serviciul Special de Siguranţă Cernăuţi a cules informaţii despre Ivan Mihailovici Hitrof din com. Larga Veche, jud. Hotin (Basarabia), care activa în calitate de agent-informator al Diviziei a VIII-a. Din investigaţiile întreprinse a rezultat că, sub acoperirea de agent, acesta „ar fi omul de încredere al fraţilor Krupenski din Basarabia, în care calitate ducea şi diferite corespondenţe particulare de la evreii din Bucovina şi Basarabia la Odessa”. S-a mai putut constata că, Hitrof era şi agent-informator al „biroului de informaţii din Chişinău”. Divizia a VIII-a, fiind informată despre cele constatate de Serviciul Special de Siguranţă de la Cernăuţi, i-a retras lui Hitrof legitimaţia de agent şi l-a licenţiat din serviciul Biroului 2 Informaţii al diviziei. În privinţa „cazului Hitrof” comandamentul Grupului de Divizii

„General Popovici”, relata: „20.III.1920. Agentul Hitrof a fost la acest Comandament în 1918. Biroul îl întrebuinţa pentru a stabili legătura ce o are Comitetul pentru eliberarea Basarabiei din Odessa cu Basarabia. Se ştia de noi că face legătura între Crupenschi de la Odessa şi cei din Basarabia. A fost o singură dată trimis în misiune şi întrucât rezultatele date nu au fost bune, a fost concediat. Divizia a 8 să îl urmărească şi să[-l] aresteze” [139, p. 243].

În februarie 1920, s-a adresat Comandamentului Grupului de Divizii „General Popovici” Afanasie Ciobotaru, concediat din Siguranţa oraşului Chişinău, cu solicitarea de a fi angajat ca agent-informator la Grupul de Divizii „General Popovici”. Însă, solicitantul în cerere nu a menţionat cauza concedierii din structurile Siguranţei. În urma scurtelor investigaţii întreprinse, s-a stabilit că, „a fost dat afară pentru abuz de putere şi luare de mită”, fiind şi cu actele dresate pentru judecă. În urma examinării cererii lui Ciobotaru, s-a decis: „Faţă de cele arătate mai sus, credem că nu putem angaja un astfel de dement”. Angajarea acestuia putea fi admisă numai dacă vinovăţia lui nu s-ar dovedi de instanţele de judecată [139, p. 240-240 verso].

Unii indivizi depuneau la Biroul de Informaţii al Grupului de Divizii „General Popovici” cerere de angajare ca agenţi şi fără să afle rezultatul, dacă au fost sau nu acceptaţi în serviciu, se credeau deja agenţi-informatori. Aşa s-a întâmplat în cazul lui Alexandru Chiriac din Chişinău, care „n-a fost angajat şi nici n-a adus vreun serviciu acestui Birou”, dar pretindea plata salariului [139, p. 246].

Agenţii-informatori ai Grupului de Divizii „General Popovici” erau remuneraţi în bani ori prin diverse favoruri în viaţa cotidiană. Erau trataţi gratuit de medicul garnizoanei Chişinău şi la necesitate, erau internaţi în Spitalul Militar. În special cei ce activau în exterior, aveau statutul de militari [139, p. 248].

Planificarea răspunsului de către Comandamentul Grupului de Divizii „General Popovici”, la eventualele acţiuni ostile de peste Nistru, se făcea pe baza suportului informativ asigurat de organele de profil din subordine, prin agenții lor externi. Aceștia erau lansați peste Nistru, unde trebuiau să culeagă informații cu caracter militar și politic, să furnizeze informații despre situația din teritoriul transnistrean, despre intențiile forțelor ostile României. Spre exemplu, la 17 octombrie 1919, agentul nr. 1 informa că, de la un fost căpitan din Armata ţaristă, stabilit la Chişinău, a aflat că, „peste câteva zile vor veni Denichiştii (albgardiştii – *n.n.*) şi vor goni pe Români din Basarabia, îndemnând în acel timp populaţia ca într-un atare caz să pună mâna pe arme şi să gonească Românii”. Această informaţie era destul de îngrijorătoare pentru autorităţile române, deoarece ştirea că, „peste câteva zile vor veni Denichiştii”, putea corespunde realităţii, căci intenţia generalului Denikin de a trece Nistrul cu armatele sale, pentru reanexarea Basarabiei, era cunoscută [139, p. 227]. Câteva zile mai târziu, la 5 noiembrie 1919, agentul nr.

40, aducea la cunoştinţă că, în cercurile intelectualităţii ruse din Basarabia, circula zvonul precum că, „în curând vor veni Denikiştii şi le vor restitui toate pierderile din trecut” [139, p. 233].

La Tighina activa agentul nr. 2, care la 5 octombrie 1919, informa despre unele acte de corupţie din cadrul administraţiei judeţene. El relata despre directorul prefecturii Tighina, Popescu, care fiind în Comisia de repatriere a Basarabenilor din Tiraspol, încasa sume de bani de la diverşi indivizi cărora le înlesnea trecerea în Basarabia. Această informaţie viza atât abuzurile funcţionarilor publici, cât şi siguranţa statului, deoarece printre cei veniţi de la Tiraspol, puteau fi şi agenţi propagandişti şi spioni sovietici. Agentul raporta că s-ar fi încasat câte 1.000 de lei de persoană [139, p. 218].

Cu începere de la 20 octombrie 1920, comandamentul Corpului 2 Armată din Chişinău a fost mutat la Bucureşti. Toate trupele şi serviciile din Basarabia, care aparţineau Corpului 2 Armată, au fost trecute sub ordinele Corpului 3 Armată, condus de generalul de divizie Nicolae Rujinski şi al cărui reşedinţă era la Galaţi, dar cu postul de comandă la Chişinău. Astfel, teritoriile jud. Chişinău, Tighina, Cahul, Cetatea Albă şi Ismail au trecut în subordinele Corpului 3 Armată din punct de vedere al disciplinei şi al justiţiei militare, rămânând din punct de vedere teritorial militar, sub ordinele Comandamentului Teritorial al Basarabiei [130, p. 77].

La 20 septembrie 1921, după trecerea definitivă a Armatei la starea de pace, a fost instituit Comandamentul Militar al Basarabiei, la comanda căruia a fost numit generalul de divizie Ioan Popovici. Comandamentul era un organ cu împuterniciri militare şi administrative – de pază a frontierei, siguranţă generală, organizarea poliţiei urbane şi rurale etc. – constituit în vederea asigurării unui „acord continuu între autorităţile militare şi cele administrative în activitatea pentru menţinerea ordinii, în interesul menţinerii administrării” [361, p. 206]. În subordinele comandantului se aflau subdiviziunile Ministerului de Război, prefecţii de judeţ şi primarii din Basarabia. La 13 decembrie 1921, Consiliul de Miniştri a decis dreptul Comandamentului, ca autoritate supremă, de control nelimitat al tuturor autorităţilor publice. În teritoriile unde nu era instituită starea de asediu, deciziile urmau să fie luate de comun acord cu autorităţile publice locale, cu eventuala aprobare a autorităţii centrale. La 11 ianuarie 1922, zona atribuţiilor acestuia a fost limitată la o fâşie cu o lăţime de 30 km. de la frontieră spre interior [361, p. 206-207].

În toamna anului 1923, Ministerul de Război a decis mutarea comandamentului Corpului 3 Armată (la comanda cărui din anul 1922 se afla generalul Vasule Rudeanu) de la Galaţi la Chişinău, fiind responsabil de partea sudică şi central a Basarabiei, în timp ce Corpul 4 Armată era responsabil de partea de nord [248, p. 286-287].

La 1 aprilie 1920, M.St.M. al Armatei române a emis „Instrucţiunile relative la formarea în fiecare garnizoană a unui birou de informaţii”, menit să procure informaţii despre inamicul „dinlăuntru”, să prevină şi să combată propaganda subversivă în mediul militarilor. Datele urmau să fie culese din întreprinderile industriale, întrunirile publice etc. şi să fie folosite la prevenirea influenţelor anarhice asupra armatei. În această activitate, birourile de informaţii trebuiau să colaboreze cu organele locale ale Siguranţei (schimb de informaţii, urmărirea persoanelor suspecte etc.). Rezultatele obţinute de agenţii contrainformativi erau centralizate de birourile de informaţii, sintetizate şi raportate, sub forma dărilor de seamă săptămânale, Biroului Contrainformaţii din M.St.M. [358, p. 138-139].

În prima parte a anilor ´20, la nivel central s-a pus problema creării unui serviciu de informaţii distinct al statului, care să asigure autorităţile civile şi militare cu informaţii despre intenţiile posibililor inamici şi să elaboreze din timp ipotezele de apărare. Misiunea organizării acestui serviciu i-a revenit lui Mihail Moruzov, care l-a fondat, organizat şi condus din anul 1924 şi până la începutul lunii septembrie 1940 [383, p. 13].

Organizarea acestui serviciu a presupus în primul rând, înfiinţarea la graniţele ţării a unor organe militare de informaţii (pe graniţa de est, la Cernăuţi şi Chişinău), conduse de M.St.M., care aveau ca sarcini: studierea zonelor în care urma să se activeze din punct de vedere ofensiv şi defensiv; semnalarea oricăror mişcări de trupe inamice din zonele respective; pregătirea specialiştilor în domeniul informaţiilor din corpul ofiţeresc, care să constituie elementul de bază al serviciului de informaţii operativ în caz de război.

În al doilea rând, urma să fie creat un serviciu de contrainformaţii operative, sub conducerea directă a M.St.M., cu trei centre – Est, Vest şi Sud –, cu misiunea pregătirii aparatului de contrainformaţii necesar armatelor de operaţii în caz de război.

În al treilea rând, trebuia înfiinţat un serviciul secret de informaţii şi contrainformaţii, care să activeze în interiorul statelor de interes, dincolo de zonele informative din raza centrelor M.St.M., cu misiunea să procure informaţii cu caracter general atât în timp de pace cât şi în timp de război [245, p. 217-218].

Deci, Serviciul Secret de Informaţii al Armatei române (S.S.I.A.R.), aşa după cum urma să se numească, în linii mari era alcătuit din două componente: prima, aparţinând M.St.M. ca element operativ, alcătuită din serviciile secrete de informaţii şi contrainformaţii operative şi a doua, formată de Serviciul Secret de Informaţii, cu caracter general, aparţinând Ministerului Apărării Naţionale. Serviciul Secret Central al Ministerului Apărării Naţionale, fiind un corp de specialitate, urma să îndeplinească, obligatoriu sau la cerere, un rol consultativ pe lângă Centrele informative ale M.St.M., având un delegat permanent acolo [245, p. 217-218].

În 1934, Mihail Moruzov, prezentând realizările din organizarea serviciilor de informaţii, menţiona că, pe Frontul de Est activau Centrele „A” şi „B”. În cadrul Centrul „A” s-a aplicat cu titlu de experienţă sistemul de lucru în care şeful centrului trebuia să îndeplinească şi misiunea tehnică. Aceasta nu a dat rezultatele aşteptate, iar valoarea Centrului „A” era la acel moment „aproape inexistentă”. La Centrul „B”, unde s-au menţinut principiile fundamentale, activitatea desfăşurată „a dat rezultate din cele mai bune”. Iar pe frontul de Sud, acest serviciu funcţiona ca experienţă după o altă formă decât cea de pe Fronturile de Est şi Vest, şi dacă M.St.M. ar considera necesară înfiinţarea unui Serviciu Secret operativ şi la Sud, nu era nici o dificultate căci, aparatul tehnic era gata instruit şi putea intra imediat în acţiune [245, p. 218-219].

În unităţile armatei, subdiviziunile care se ocupau de coordonarea activităţilor informative şi contrainformative continuau să fie Birourile 2 Informaţii ale Statelor Majore ale unităţilor. Fiecare din Birourile 2 „în timp de pace, nu avea o acţiune informativă propriu-zisă, decât în ce priveşte instrucţia ofiţerilor şi a trupei cu privire la modul de acţiune în caz de război sau pe timpul războiului pentru a procura, studia, intercepta, interpreta şi transmite informaţiile despre trupele inamice. Din punct de vedere contrainformativ, în timp de pace, acest birou urmărea să cunoască starea de spirit a ofiţerilor şi trupei din subordinele diviziei. În timp de război Biroul 2 conducea întreaga acţiune informativă a trupelor din subordinea diviziei pentru procurarea informaţiilor despre inamic; prezenta situaţia inamicului, comandantului diviziei; redacta şi difuza ordinele cu privire la procurarea informaţiilor; întocmea şi difuza buletinele şi rapoartele informative cu privire la inamic. În timp de război, Biroul 2 se ocupa cu măsurile de siguranţă şi pază a Comandamentului şi trupelor diviziei în zona de acţiune a acestora, redactând ordinele şi buletinele contrainformative” [381, p. 12]. Secţia a II-a Informaţii a M.St.M., „Procura, studia, interpreta şi difuza în măsura în care aprecia necesar, la comandamentele din subordine, informaţiile cu privire la: potenţialul de război al eventualilor inamici cu care ţara s-ar putea găsi în război”. Informaţiile erau obţinute prin mijloace oficiale (presă, colaborarea cu alte instituţii ale statului, în special cu Ministerul Afacerilor Externe, schimbul de date şi cooperarea cu serviciile similare ale statelor prietene) şi speciale (agentură secretă, interceptarea comunicaţiilor şi supravegherea externă – filaj – etc.). Prin mijloacele speciale se îmbogăţea substanţial fluxul informaţiilor de interes, precum şi puteau verifica datele şi informaţiile obţinute din sursele deschise sau oficiale. În baza acestor informaţii, Secţia a II-a a M.St.M., întocmea ipotezele de mobilizare, de concentrare şi primele operaţii probabile ale armatelor cu care ţara se putea găsi într-un conflict armat. Pe direcţia contrainformativă, Secţia a II-a a M.St.M. „urmărea să cunoască starea de spirit şi moralul în cadrul armatei, să dirijeze instituţia

informativă şi contrainformativă la comandamentele şi unităţile din subordine, să concure pe cât posibil la descoperirea acţiunilor de spionaj şi sabotaj, să ţină la curent şi să cunoască situaţia morală şi starea de spirit a populaţiei ţării". Pentru îndeplinirea acestor misiuni, Secţia a II-a avea în structură şase birouri: 1 – căutarea informaţiilor; 2 – contrainformaţii; 3 – studii; 4 – ataşaţi militari; 5 – cifru; 6 – radio-ascultare [381, p. 13-14].

De remarcat este că, organizarea activităţilor informative şi contrainformative în România interbelică, prin înfiinţarea S.S.I.A.R., s-a efectuat „după cele mai moderne concepţii" ale epocii. Inspirată din organizarea organelor informative din Anglia, opera lui Mihail Moruzov a fost imitată de Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Rusia şi Franţa [245, p. 222].

În activităţile sale, S.S.I.A.R. a colaborat cu toate organele specializate româneşti. Despre acest aspect, Mihail Moruzov relata: „În timp de pace, Siguranţa Generală a Statului conlucrează (cu Serviciul Secret – *n.n.*) la procurarea de informaţii interesând şi armata, ca în caz de război, pune o parte din personalul său poliţienesc la dispoziţia M.St.M. (armatei operative). Siguranţa Generală îşi păstrează structura ei pe lângă Ministerul de Interne, având misiunea de a-i procura acestuia informaţii cu caracter general, ţinând de responsabilitatea acestui departament în cadrul responsabilităţii generale faţă de guvern. Din acelaşi motiv, aceeaşi structură o păstrează şi Corpul Jandarmeriei, în împrejurări analoage" [245, p. 222].

Unul din cele mai importante documente, elaborate de S.S.I.A.R. în privinţa situaţiei din Basarabia, datează 9 martie 1930 şi este semnat de Mihail Moruzov [383, p. 205-214]. Pentru a arăta valoarea informaţiilor prezentate, Moruzov atrăgea atenţia că, cercetările s-au desfăşurat „pe întreg teritoriul acestei părţi de ţară, ajutat de o echipă formată din cei mai buni agenţi ai acestui serviciu şi ca cercetarea să fie cât mai completă am apelat la toate sursele informative, vizând în special elementele şi grupările locale în posibilitatea de a ne furniza datele necesare acestei cercetări" [383, p. 205].

În document se spunea că, din cauza superficialităţii de care s-a dat dovadă în timpul organizării administrative a provinciei, fiind trimişi funcţionari la întâmplare (din care doar 10% şi-au făcut datoria, restul au abuzat şi au agonisit averi nejustificate), „s-a săpat o prăpastie între noi şi basarabeni" [383, p. 206].

Acuze grave îi erau aduse şi Siguranţei Statului, care în „afacerile rentabile… a încercat să bată recordul în această materie"; de asemenea, era acuzată că s-a pus în serviciul inamicului: „Inspectoratul de Siguranţă din Basarabia, de fapt, a fost condus de G.P.U. din Odessa, iar activitatea acestui serviciu se expunea în scris şi de regulă în trei exemplare: unul se trimitea la Bucureşti, altul pentru arhivă şi al treilea se trimitea la G.P.U. din Odessa. (…). S-a constatat că tot G.P.U. din Odessa scotea la Chişinău un ziar «Utro», figurând aici sub tutela altora, dar care

de fapt era oficiosul lor condus de Stainhaus, tot de la G.P.U. Acesta, după verificările făcute, a figurat şi el ca funcţionar al Siguranţei din Chişinău. S-a mai constatat că secretarul comisiei mixte, comisarul Angica de la acelaşi inspectorat, era tot agentul lui G.P.U., nu mai notez alte elemente ca dactilografi etc., recrutaţi la Chişinău, apoi răspândiţi şi în alte regiuni, aşa cum a fost trimis Tibacu la Bucureşti, socotit ca de prisos la Chişinău". Concluzia era că, „aproape în total, personalul de Siguranţă din Basarabia, deşi salarizat de statul nostru, nu era în realitate decât o secţie a G.P.U. organizată solid pe teritoriul nostru" [383, p. 208]. Moruzov mai spunea că, organele de informaţii militare din Basarabia erau împiedicate de Siguranţa de la Chişinău să activeze, căci elibera persoanelor urmărite acte, care arătau că sunt sub tutela Siguranţei.

În privinţa mişcării comuniste, în raport era subliniat faptul că, „în Basarabia nu există comunism", dar există „comuniştii, de diferite categorii", care „dacă deocamdată nu reprezintă o mare forţă, dar prin forma în care acţionează, cât şi prin sistemele la care recurg, pot provoca acţiuni din cele mai dăunătoare în ceea ce priveşte ordinea şi siguranţa însăşi a statului nostru". Principalele categorii de comunişti din Basarabia erau: 1. „Comuniştii huligani, produs, îndeosebi al vieţii din trecut a stăpânirii ruseşti şi părtaşi activi în acţiunile din perioada revoluţionară; 2. Muncitorii propriu-zişi de la oraşe, care sunt îmbibaţi de aceste idei; şi 3. Cea mai importantă categorie a tineretului comunist, format, îndeosebi, din evrei de ambele sexe care, prin modul de organizare, prin îndrumarea sistematică, cu care sunt pregătiţi, cât şi prin modul cum se manifestă, reprezintă o forţă capabilă să se dezvolte şi să înfăptuiască anumite acţiuni în conformitate cu programul revoluţionar al Internaţionalei a III-a, influenţat de principiile lui Buharin" [383, p. 210]. În total, se estima că în teritoriul Basarabiei erau 15.000 de comunişti (2.000 din prima categorie, 3.000 din a doua şi 10.000 din a treia), cu toţii din zonele urbane, în cea mai mare parte tineri, din care 85% erau de origine etnică evreiască. Scopul lor principal era extinderea activităţii lor şi asupra zonelor rurale [383, p. 210].

Serviciile speciale româneşti au înregistrat pe graniţa de est atât succese, cât şi eşecuri în activitate. În anul 1935, serviciile speciale româneşti i-au aplicat G.P.U.-ului sovietic cea mai grea lovitură, pe care acesta nu o mai primise până atunci „de la nici unul din serviciile de contrainformaţii din lume"; pe parcursul a câtorva săptămâni, a fost decapitată rezidenţa secţiei de spionaj extern a direcţiei G.P.U. a regiunii Odessa din teritoriul României. Acest succes a desfiinţat pentru o bună perioadă de timp spionajul sovietic din Basarabia. Printre cei arestaţi erau agenţi extrem de importanţi: „Tamarin", infiltrat în M.St.M. al Armatei române şi de unde timp îndelungat a furnizat informaţii importante; „Turistul", şef al Secţiei de informaţii din Comandamentul Corpului 3 Armată roman de la Chişinău etc. Autorităţile centrale de la Moscova erau extrem de alarmate şi au declanşat o anchetă pentru identificarea trădătorilor. În

lista acestora, pe drept sau pe nedrept, au intrat: Vladimir Pesker-Piskarev, şef al secţiei de spionaj extern de la Odessa şi subordonaţii lui – Semeon Boris-Gluzberg şi Arkadii Tepler. Vinovaţii principali pentru acest eşec au fost declaraţi Lev Zadov-Zinkovski (din secţia spionajului extern de la Odessa) şi fratele acestuia Daniil Zadov-Zotov [475, 483, 484, 498].

Dar, în urma acestui succes „s-a aflat că toate legăturile informative ale Centrelor «A» (de la Cernăuţi – *n.n.*), «B» (de la Chişinău – *n.n.*) şi Serv.[iciului] Secret, erau în mâna G.P.U." [333, p. 107].

Rămâne deocamdată necunoscută valoarea informaţiilor obţinute de spionii sovietici arestaţi în anul 1935, pentru a putea judeca dacă serviciile speciale româneşti au reuşit la timp să contracareze acţiunile lor.

La finele anilor ´30, activitatea S.S.I.A.R. s-a concentrat pe culegerea informaţiilor cu caracter militar – intenţiile politico-militare ale U.R.S.S. în privinţa României, potenţialul militar al Armatei roşii etc. – dar şi pe acţiunile contrainformative, de contracarare a activităţilor subversive sovietice, care urmăreau pregătirea condiţiilor prielnice intervenţiei militare sovietice în România.

La 4 decembrie 1939, serviciile de informații sovietice aduceau la cunoștință că, organele similare românești și-au intensificat acțiunile pentru lansarea agenților săi în teritoriul sovietic. În special, un număr mare de agenți a fost lansat în sectorul Odessei, unde „în ultima decadă au fost reținuți 6 agenți…, o parte din ei au o mare experiență în munca de spionaj". În alte sectoare de la granița cu România, de asemenea, au fost arestați spioni români [227, p. 127].

2.4. Semnale informative privind atragerea României în al Doilea Război Mondial.

Organizarea şi misiunile informative şi contrainformative ale organelor militare de profil din preajma celui de-al Doilea Război Mondial, s-au modificat nesemnificativ (în funcţie de interesele ţării), rămânând practic aceleaşi şi în perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

În primăvara anului 1940, era tot mai evidentă extinderea războiului mondial şi asupra Balcanilor. Despre această perspectivă au semnalat toate structurile informative româneşti, inclusiv cele militare.

La începutul lunii iunie 1940, Divizia 15 Infanterie română, de pe graniţa de est a României (sectorul Copăceni, Grozeşti, Lunca), a înaintat un raport despre „Evenimentele interne petrecute în luna Mai [1940]" [137, p. 37-40], în care se spunea că, din cauza mobilizării în armată, privită ca un semnal al apropierii războiului pentru România, a început să se scumpească viaţa, „ceea ce îngrijora întreaga populaţie".

Funcţionarii statului, potrivit raportului, urmăreau îndeaproape mersul războiului şi erau „îngrijoraţi de teama ca nu cumva să intre în război şi ţările din Balcani – târând astfel şi ţara noastră” în război. Comercianţii „scumpeau din zi în zi articolele de primă necesitate”. Meşteşugurile sufereau din cauza lipsei materiilor prime şi a meseriaşilor care erau mobilizaţi.

„Aglomerările de trupe de pe zonă au făcut ca o bună parte din locuitorii de la ţară să-şi vândă vitele şi furajele pe preţuri foarte mari”. Vânzările masive de animale aveau loc şi din lipsa hranei pentru acestea.

Raportul menţiona că, evreii din sectorul diviziei, se abţineau de la orice manifestare subversivă, dar cu toate acestea, erau „suspectaţi şi supravegheaţi îndeaproape”. Starea lor de spirit, în special a celor cu averi mari, era zdruncinată. Organizaţia evreilor din Chişinău continua să adune bani pentru ajutorarea evreilor mobilizaţi şi pentru înlesnirea emigraţiei evreieşti în Palestina.

Propaganda comunistă nu se făcea „decât în mod foarte timid” şi se limita „la păstrarea legăturilor între membrii de încredere”. Cu toate acestea, „Majoritatea populaţiei, în special cea lipsită de mijloace, era favorabilă sovietelor”. O parte a locuitorilor era descurajată de extinderea războiului şi nu mai dorea să muncească. Spre exemplu, populaţia din sectorul Regimentului 6 Grăniceri Chişinău, a manifestat o totală indiferenţă pentru munca câmpului, pretextând că, „dacă va fi război, nu va mai avea nevoie să are şi să lucreze câmpul”, fapt ce a determinat regimentul să scoată cu forţa locuitorii la muncile agricole.

Organele de informaţii ale diviziei au înregistrat unele zvonuri referitoare la pretenţiile teritoriale ale Uniunii Sovietice faţă de România, care vizau jud. Hotin, Ismail şi Cetatea Albă, iar în ceea ce priveşte restul Basarabiei, „chestiunea rămâne deocamdată neclarificată” [137, p. 37-40].

La 15 iunie 1940, Secţia a II-a Informaţii a comandamentului Armatei a IV-a române (aflat la Tecuci), a înaintat „Buletinul contrainformativ Nr. 8”, prin care se aducea la cunoştinţă starea de spirit din armată (considerată „bună”) şi moralul populaţiei din oraşele şi satele aflate în sectorul armatei. Populaţia urbană manifesta „o îngrijorare datorită condiţiunilor de ordin extern, a scumpetiei şi a împuţinării progresive a tuturor materiilor prime necesare alimentării nevoilor casnice, industrie etc.”. Sătenii, „sub impresia vremurilor grele prin care trecem”, se înfăţişau „sub un aspect de oboseală şi nemulţumire”.

În Basarabia, populaţia rurală de origine rusă şi o parte a celei româneşti, „fără a putea fi considerată ca simpatizantă cu U.R.S.S., nu se îngrijeşte de eventualitatea unei agresiuni (sovietice – *n.n.*); în general, această stare de indiferenţă are la bază o propagandă de la om la om în favoarea Rusiei” [137, p. 210-211].

Dădeau mult de bănuit şi activităţile locuitorilor germani din sudul Basarabiei, care încercau să-i convingă pe tinerii germani să renunţe la cetăţenia română şi să plece în Germania. Organele de informaţii ale Armatei a IV-a române considerau că, prin această acţiune „se urmăreşte numai instruirea acestor tineri în Germania, după care vor fi trimişi înapoi în ţară, cu misiuni de încredere" [137, p. 211]. Se susţinea că, o parte din ei cu certitudine vor fi instruiţi ca paraşutişti pentru misiuni externe (de spionaj). Până în momentul întocmirii acestui raport, s-ar fi înscris pentru plecare în Germania circa 2.000 de tineri basarabeni de origine germană. Iar restul tineretului german era instruit pentru a fi „întrebuinţat cât mai corespunzător cu scopurile ascunse pe care minoritatea germană le urmăreşte". La Liceul confesional din Tarutino, jud. Cetatea Albă (localitatea Tarutino era centrul germanilor basarabeni), erau constituite organizaţii pentru elevii ultimilor trei clase, în care erau instruiţi ca propagandişti, curieri etc., „fiind apţi pentru a executa misiuni de încredere" [137, p. 211-212].

În rândul locuitorilor bulgari din sectorul rural nu era înregistrată nici o manifestare, însă când discutau despre ipotezele desfăşurării evenimentelor politice, reieşea clar că, „ar simpatiza cu o eventuală ocupare a Basarabiei de către U.R.S.S.".

Ucrainenii considerau că, în scurt timp Germania va ataca U.R.S.S., cu scopul cuceririi Ucrainei şi instituirii protectoratului german. Se susţinea că, dacă vor evolua aşa lucrurile, ucrainenii vor avea posibilitatea creării, doar cu sprijinul german, a statului ucrainean independent.

Evreii înstăriţi, potrivit raportului, se pregăteau „pentru eventualitatea unei dominaţiuni a spiritului german în Europa", iar o parte a populaţiei evreieşti credea „în posibilitatea instaurării comunismului, al cărui regim le-ar da posibilitatea să-şi menţină poziţia câştigată sau chiar să o îmbunătăţească" [137, p. 212-213].

La capitolul „Propaganda şi mişcarea comunistă", se menţiona că, o tot mai mare atenţie mişcarea comunistă acorda „penetraţiei elementelor comuniste în bresle şi acapararea lor". În mai multe oraşe, precum Iaşi, Bacău şi Chişinău, „toate breslele au în sânul lor fracţiuni comuniste foarte puternice". La Chişinău, sub controlul comuniştilor se aflau breslele meseriaşilor-cizmari, a muncitorilor-constructori şi a muncitorilor din transporturi. Membrii organizaţiilor comuniste, mobilizaţi la unităţile militare, primise instrucţiuni să recruteze membri şi simpatizanţi din rândul soldaţilor, şi să facă propagandă pro-sovietică.

Printre comunişti se discuta că, odată cu continuarea războiului, va avea loc şi extenuarea armatelor germane şi italiene, care va spori şansele expansiunii comunismului în lume; mai exact, Armata roşie va avea posibilitatea, la momentul oportun, să intervină cu toate forţele ei pentru instalarea regimului comunist în Europa, fără a întâlni vreo rezistenţă militară

serioasă din partea statelor Axei [137, p. 214-215].

Dezintegrarea teritorială a României, din cauza factorului extern, era intuită şi în unele cercuri ale militarilor români. La 19 iunie 1940, doar cu zece zile înainte de anexarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa de către Uniunea Sovietică (28 iunie 1940), ofiţerul-informator al Diviziei 15 Infanterie română, raporta comandamentului că, printre ostaşii diviziei şi civilii din zonă se discută foarte mult „sosirea în Slobozia a unui Divizion motorizat şi a Regimentului 58 Infanterie". Această mişcare de trupe era pusă în legătură cu ocuparea de către Uniunea Sovietică a Lituaniei, Letoniei şi Estoniei (15-16 iunie 1940), şi se credea că, „situaţia este foarte gravă şi pentru noi". De asemenea, era discutată trimiterea unui efectiv de 500.000 de soldaţi sovietici şi 2.000 de care de luptă la graniţa cu Reich-ul german, „crezându-se că aceasta dovedeşte că legăturile de amiciţie între cele două ţări nu mai sunt ca până acum, U.R.S.S. temându-se de o invazie germană" [137, p. 41].

În preajma ocupării sovietice a Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, U.R.S.S. desfăşura în aceste teritorii activităţi propagandistice tot mai intense, trimetea intermitent agenţi peste Nistru în misiuni de spionaj, propagandă şi terorism [219, p. 85-86], efectua recunoaşteri aeriene etc.

În noaptea de 8 spre 9 iunie 1940, în garnizoana Bălţi au fost răspândite manifeste comuniste redactate de Uniunea Tineretului Comunist (U.T.C.), iar în noaptea de 11 spre 12 iunie, aceiaşi acţiune a avut loc la Iaşi. În aceste manifeste se arăta că, Marile Puteri europene au dezlănţuit războiul, în timp ce Uniunea Sovietică promovează o politică de pace. Guvernul român era acuzat că, pregăteşte intrarea României în război de partea forţelor imperialiste şi a instaurat un regim poliţienesc, promovând teroarea etc. Populaţia era chemată să organizeze demonstraţii şi să ceară demobilizarea armatei şi îmbunătăţirea condiţiilor social-economice (cu alte cuvinte, manifestanţii, prin „acţiuni revoluţionare", trebuiau să deschidă calea armatelor sovietice spre Europa) [137, p. 215-216].

Colaborarea informativă româno-germană a completat tabloul din acele zile al concentrărilor de forţe militare sovietice la graniţa cu România. Se vorbea despre forţe impresionante: în luna aprilie 1940, circa 300.000 de soldaţi şi 100.000 de lucrători la fortificaţii; în luna mai – 28 de divizii de infanterie, 9 divizii de cavalerie şi 10 brigăzi mecanizate; la data de 1 iunie situaţia era următoarea: Districtul Militar Special Kiev – 30 de divizii infanterie, 12 divizii cavalerie, 6 brigăzi mecanizate; Districtul Militar Odessa – 7 divizii infanterie, 2 brigăzi mecanizate; Districtul Militar Harkov – 4 divizii infanterie, 2 brigăzi mecanizate. Existau informaţii verificate că, „Flota Mării Negre se află în stare de veghe. Avioanele şi bombele sunt gata de a intra în acţiune" [219, p. 94-95].

Concentrarea masivă de forţe militare sovietice, era însoţită de cercetarea aeriană sovietică a teritoriului Basarabiei (la Cetatea Albă, Tighina, Căuşeni, Vadul lui Vodă etc.), în vederea pregătirii atacului armat. Ele au continuat până în preajma ocupării Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, fiind interpretate de populaţie ca „indicii a intenţiunii agresive a U.R.S.S. împotriva României". Circula zvonul precum că, în urma acestor survolări, au fost lansaţi în Basarabia mai mulţi paraşutişti sovietici, fapt ce a intimidat şi deprimat extrem de mult locuitorii [137, p. 215-216]. În privinţa recunoaşterii aeriene sovietice din 25 iunie 1940, cu 23 de avioane care au ajuns până deasupra Cernăuţiului, Secţia a II-a a M.St.M. spunea că, „depăşeşte cadrul recunoaşterilor din zilele precedente şi constituie o adevărată agresiune aeriană asupra României" [219, p. 95].

În jud. Cetatea Albă, situat pe Nistru, la hotarul româno-sovietic, populat cu un număr mare de etnici minoritari şi extrem de vulnerabil în faţa acţiunilor subversive sovietice, comuniştii locali urmăreau cu un deosebit interes derularea evenimentelor internaţionale, considerând că, ostilităţile din Europa „se vor termina cu comunizarea întregii omeniri prin prăbuşirea Franţei" [137, p. 220].

La începutul lunii iunie 1940, s-au înregistrat mai multe zvonuri, care spuneau despre iminenţa agresiunii sovietice împotriva României. O parte din ele erau adresate celor mobilizaţi în Armata română şi îi îndemnau să manifeste nesupunere faţă de superiori, deoarece „în curând vor veni ruşii în Basarabia şi că M.S. Regele şi-a cumpărat un avion, urmând a fugi din ţară în momentul când ruşii vor trece frontiera" [137, p. 222-223].

De asemenea, au fost atestate multe cazuri, când minoritarii declarau deschis în diverse localuri publice că, „Ojidaem novuiu jizni" (în ruseşte – „Aşteptăm o viaţă nouă"). Unul dintre aceştia a fost auzit cum le spunea clienţilor unei cârciumi din Cetatea Albă următoarele: „Luaţi, beţi şi mâncaţi, eu plătesc şi am de unde plăti că, în maximum 4 zile Rusia va fi aci şi eu n-am frică de nimeni, iar în acea clipă mă voi răfui cu mulţi şi în special cu Primul Prezident al Tribunalului Efimie Bănescu" [137, p. 222-223].

Într-adevăr, la 28 iunie 1940, în urma „notelor ultimative" sovietice înaintate României în zilele de 26 şi 27 iunie [197, p. 17-19], guvernul român a luat decizia evacuării Basarabiei şi a nordului Bucovinei. Imediat au fost luate măsuri pentru retragerea autorităţilor. A fost evacuată şi o parte a bunurilor materiale. În rest, toată infrastructura teritoriilor părăsite a fost lăsată intactă, aşa precum cereau sovieticii în punctul 4 [197, p. 19] al ultimatumului din 27 iunie 1940. De frica ocupantului sovietic, s-a refugiat peste Prut şi un mare număr de basarabeni şi bucovineni, părăsindu-şi avutul şi locurile natale.

2.5. Concluzii la capitolul 2.

În urma studierii organizării şi activităţii structurilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti din Basarabia în anii 1918-1940, putem formula următoarele concluzii:

1. Instaurarea organelor de informaţii, contrainformaţii şi siguranţă româneşti în Basarabia s-a produs imediat după Unirea la Regatul României (27 martie 1918), prin extinderea treptată a structurilor Ministrului de Interne al României în teritoriul dintre Prut şi Nistru. Pentru Basarabia au fost constituite două regimente de jandarmi, chesturi de poliţie şi un Subinspectorat al Siguranţei Generale a Statului cu sediul la Chişinău, transformat, după reforma din anul 1929, în Inspectoratul Regional de Poliție Chișinău. Subinspectoratul avea în subordine, în fiecare judeţ, brigăzi de siguranţă sau servicii de siguranţă (serviciul era numeric mai mare, decât o brigadă), în funcţie de suprafaţa judeţului, numărul populaţiei, situaţia politică din judeţ, amplasarea geografică etc. Până în anul 1923, a funcţionat Directoratul de Interne al Basarabiei, care coordona activitatea poliţienească din punct de vedere administrativ.

2. Organele de informaţii ale Armatei române au fost prezente în Basarabia de la mijlocul lunii ianuarie 1918, după ce conducerea Republicii Democratice Moldoveneşti a solicitat asistenţă la stabilizarea situaţiei din Basarabia, prin combaterea anarhiei bolşevice. După Marea Unire, fluxul de informaţii cu caracter militar era asigurat de structurile specializate ale Grupului de Divizii „General Popovici”.

3. Misiunea Siguranţei şi a structurilor de informații ale Armatei române din Basarabia, în primii ani de după Unire, a fost asigurarea ordinii interne şi combaterea subversiunii comuniste, care ameninţa stabilitatea şi integritatea teritorială a noului Stat român. Organele militare de informaţii au fost preocupate de cunoașterea situației politice și militare din stânga Nistrului, a potenţialului militar sovietic de pe graniţa româno-sovietică, a intenţiilor politico-militare sovietice etc., în vederea contracarării amenințărilor la adresa securității României și a pregătirii răspunsului la un eventual atac militar din Est. Agenții lansați peste Nistru, așa după cum reiese din documentele de arhivă, au acționat în condiții extrem de dificile, într-un teritoriu controlat de mai multe forțe politice adverse, reușind să aducă informații importante, necesare factorilor de decizie. Profesionalismul lor este confirmat și de documentele sovietice. În același timp, Siguranţa din Basarabia s-a ocupat de identificarea anticipativă a pericolelor de orice natură, îndreptate împotriva ordinii publice şi a siguranţei statului şi cetăţenilor. În primul rând, erau urmărite procesele din interiorul provinciei, în vederea prevenirii și combaterii factorilor de instabilitate. Astfel, rolul structurilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti a fost decisiv în asigurarea unui climat favorabil pentru dezvoltarea societăţii româneşti.

4. Condiţiile în care au lucrat aceste organe în Basarabia au fost cu totul deosebite faţă de cele din restul ţării. Uniunea Sovietică revendica acest teritoriu, iar acţiunile subversive sovietice au fost de amploare. Cercetările au demonstrat că, principalul pericol la adresa siguranţei statului a fost activitatea subversivă comunistă (de propagandă, spionaj, terorism), care treptat, de la propagandă prin manifeste, a ajuns la comiterea actelor teroriste, care nu au avut anumite ţinte, dar au urmărit să producă haos, să insufle populaţiei neîncredere în autorităţile româneşti şi să provoace o rebeliune, cu scopul răsturnării ordinii existente.

5. Principala reformă poliţienească din această perioadă a avut loc în anul 1929, când a fost înfiinţată Direcţia Generală de Poliţie, iar în Basarabia autoritatea poliţienească supremă era Inspectoratul Regional al Poliţiei Chişinău, având în subordine chesturi de poliţie, detaşamente de poliţie şi comisariate de poliţie. În fiecare dintre aceste subdiviziuni era câte un birou al siguranţei, care a continuat munca de prevenire şi combatere a acțiunilor subversive. Reforma a contribuit la ridicarea standardelor din organele de poliţie, a redus numărul funcţionarilor, accentul fiind pus pe calitate şi nu cantitate.

6. Personalul structurilor de siguranţă era neomogen din punct de vedere al pregătirii şi moralităţii, şi nu se poate spune că, autorităţile de la Bucureşti au trimis în Basarabia, la întâmplare, numai funcţionari fără nici o pregătire şi corupţi; o bună parte din personalul Siguranţei a dat dovadă de abnegaţie şi înalt profesionalism.

7. O importantă realizare în domeniul informaţiilor şi contrainformaţiilor din România, a fost înfiinţarea în anul 1924, a Serviciului Secret de Informaţii al Armatei Române, care era prezent în Basarabia prin Centrul de Informaţii „B” şi Biroul Statistic Militar Chişinău. Era principalul organ informativ al Armatei române, rivalizând în domeniul informațiilor și contrainformațiilor cu Siguranța Generală a Statului.

8. Cu atribuții informative şi contrainformative, în ţară şi peste hotare, S.S.I.A.R. şi Siguranţa Generală a Statului au fost organe fundamentale ale României, în culegerea de date necesare prevenirii și combaterii ameninţărilor la adresa țării. Informaţiile procurate au constituit elementul esenţial în fundamentarea deciziilor politico-militare ale conducerii României în perioada interbelică.

9. Semnalele venite de la serviciile de informaţii româneşti, privind intenţiile anexioniste ale U.R.S.S. la adresa României, s-au confirmat şi asta ne demonstrează capacitatea înaltă a organelor de siguranţă româneşti din Basarabia, de procurare şi analiză a informaţiilor, care a permis furnizarea factorilor decidenţi ai României, a unor evaluări corecte şi obiective referitoare la starea politico-militară de la hotarul estic al ţării.

3. SERVICIILE DE INFORMAŢII ŞI CONTRAINFORMAŢII ROMÂNEŞTI DE PE NOUA GRANIŢĂ SOVIETO-ROMÂNĂ ÎN ANUL DE OCUPAŢIE SOVIETICĂ A BASARABIEI 1940/1941.

3.1. Instaurarea regimului sovietic şi a structurilor sale de securitate în Basarabia. Activităţile de represiune, informaţii şi contrainformaţii.

În data de 28 iunie 1940, trupele sovietice au intrat în Basarabia şi nordul Bucovinei, în timp ce autorităţile româneşti şi o parte a populaţiei (care nu dorea să rămână sub regimul de ocupaţie), au avut timp să se evacueze doar până la 3 iulie 1940.

La orele 13.20 din data de 28 iunie, V. Homenko, locţiitorul comandantului trupelor de grăniceri ale N.K.V.D. al R.S.S. Ucrainene, a solicitat şi a obţinut aprobarea Consiliului militar al Frontului de Sud, pentru ocuparea pichetelor de grăniceri, părăsite de grănicerii români [487]. La 28 iunie, oraşele Cernăuţi, Hotin, Bălţi, Chişinău şi Cetatea Albă – importante noduri de comunicaţii – erau deja ocupate de unităţile militare sovietice. În cursul zilelor de 29-30 iunie, pe unele direcţii, elemente militare rapide sovietice, întrecând ritmul de evacuare convenit, depăşeau trupele române, zădărnicindu-le retragerea [462, p. 28]. „În acelaşi timp, aviaţia sovietică evolua pe deasupra trupelor române în retragere, producând o mare panică” [219, p. 116]. Mulţi dintre militarii români au fost dezarmaţi şi arestaţi. În sprijinul unităţilor militare sovietice, operau mai multe grupuri teroriste, formate din comunişti (şi simpatizanţi) localnici sau din elemente venite cu trupele sovietice. Acestea, la fel, încercau să împiedice evacuarea, „executând arestări şi sechestrând şefi de autorităţi, insultând şi molestând ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi” etc. [219, p. 116].

În teritoriu acţionau câteva echipe operative ale N.K.V.D., care, în regim de urgenţă, trebuiau să identifice şi aresteze persoanele cunoscute pentru activităţile antisovietice, pe funcţionarii din administraţia românească (care se evacuau sau care au decis să rămână pe lor), jandarmii, poliţiştii, militarii români etc. În nordul Bucovinei şi nordul Basarabiei a acţionat echipa operativă a lui Aleksandr Martînov[7], care a arestat până la 3 iulie 1940, 142 de jandarmi şi poliţişti din judeţele Cernăuţi (55), Hotin (45) şi Bălţi (42). În centrul Basarabiei era echipa operativă a lui Nikolai Kazin[8], care a arestat 121 de persoane din Orhei (23), Soroca (47) şi

[7] Din august 1940, a ocupat funcţia de şef al Direcţiei N.K.V.D. a regiunii Cernăuţi [227, p. 205].
[8] Din mai 1939, deţinea funcţia de locţiitor al şefului, apoi şef al unităţii de anchetă din cadrul N.K.V.D. al R.S.S. Ucrainene [227, p. 206].

Chişinău (51). În partea de sud a provinciei a operat echipa lui Nikolai Sazîkin[9], care până la 3 iulie 1940, a arestat 277 de persoane din Cetatea Albă (83), Tighina (47), Comrat (42), Cahul (53), Bolgrad (11) şi Ismail (36). În urma interogatoriilor preliminare luate poliţiştilor şi jandarmilor arestaţi, era în curs de identificare şi arestare agentura Siguranţei. Detaşamentele de grăniceri sovietici, în urma ordinului primit, de a lichida agentura română din localităţile de pe malul drept al Nistrului, au arestat 270 de persoane. Astfel, până la data de 3 iulie 1940, în total au fost arestate 760 de persoane, aflate în categoria de primă urgenţă. Organele superioare erau informate că, aceştia „la interogatorii, de regulă, recunosc că au fost recrutaţi în interesul spionajului românesc" [227, p. 205-207]. Astfel, toţi cei arestaţi au fost supuşi trierii, în vederea „identificării în rândul lor a agenturii inamicului şi a persoanelor corespunzătoare folosirii în scopuri operative" (adică, în vederea recrutării pentru misiuni contrainformative în Basarabia şi misiuni de spionaj în România) [227, p. 204]. Printre cei arestaţi şi cercetaţi au fost identificaţi spioni români, spioni sovietici trădători, „trădători de Patrie" (!), „alte elemente contrarevoluţionare" [227, p. 227]. Într-un raport al organelor de securitate sovietice se menţionează că, au fost „capturate arhivele organelor de represiune româneşti şi ale altor instituţii" (spre exemplu, în sediul „poliţiei politice" din Tighina au fost găsite „18 puduri[10] de documente de arhivă ale acestor organe" [227, p. 204]). În urma studierii lor preliminare s-a putut afla organizarea şi metodele de lucru ale serviciilor de informaţii româneşti [227, p. 227].

La ora 14.00, în ziua de 3 iulie 1940, la termenul indicat de guvernul sovietic, noua graniţă sovieto-română a fost închisă [462, p. 28]. În data de 8 iulie 1940, unităţile militare sovietice de pe graniţa sovieto-română au fost retrase şi aduse în loc detaşamentele de grăniceri ale N.K.V.D. (7 detaşamente, împărţite pe 120 de pichete) [487]. Ulterior, paza hotarului cu România, de pe liniile râurilor Prut şi Dunăre, a fost asigurată de Districtul de grăniceri Moldova. Pe Prut erau amplasate detaşamentele de grăniceri Lipcani, Bălţi, Călăraşi şi Cahul; pe Dunăre era detaşamentul de grăniceri Ismail, iar litoralul Mării Negre era păzit de subdiviziunile detaşamentului de grăniceri Odessa. Detaşamentele de grăniceri erau asistate de unităţile Armatei a IX-a, staţionată în R.S.S.M. (înfiinţată la 2 august 1940) [389, p. 129-130].

Imediat după ocuparea Basarabiei, N.K.V.D. al R.A.S.S.M. şi-a extins competenţele asupra teritoriului dintre Prut şi Nistru şi la 8 august 1940, în baza ordinului N.K.V.D. al U.R.S.S. nr. 00961, a fost reorganizat în N.K.V.D. al R.S.S.M. [491], urmând să-şi desfăşoare activitatea în conformitate cu Hotărârea Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. din 10 iulie 1934, „Despre formarea N.K.V.D.", ca parte componentă a N.K.V.D. al U.R.S.S. [468, p. 191].

[9] Din august 1940, a ocupat funcţia de şef al N.K.V.D. al R.S.S. Moldoveneşti [227, p. 206].
[10] 1 pud = 16 kg.

La conducerea N.K.V.D.-ului moldovenesc a fost numit Nikolai Stepanovici Sazîkin [273], general-maior de securitate şi acolit al comisarului N.K.V.D. al U.R.S.S. Lavrenti Beria (1938-1946; 1953). Era ajutat de locţiitorul său, Iosif Lavrentievici Mordoveţ, precum şi de Serghei Arsentievici Goglidze, împuternicit al C.C. al P.C. (b) şi al C.C.P. al U.R.S.S pentru R.S.S.M. (numit în această funcţie doar la 7 mai 1941) [232, p. 23].

Numirea primului şef al N.K.V.D.-ului R.S.S.M., a fost precedată de demiterea ultimului şef al N.K.V.D.-ului R.A.S.S.M. Vladimir Matveevici Trubnikov (3 septembrie 1939 – 7 august 1940), trecut în funcţia de şef al Direcţiei N.K.V.D. a regiunii Jitomir, (7 august 1940-28 martie 1941), apoi transferat în funcţia de şef al Direcţiei N.K.G.B. al regiunii Cernăuţi [278].

N.K.V.D.-ul era alcătuit din aparatul central, direcţii, secţii şi servicii. Componentele de bază ale sistemului organelor afacerilor interne din 1940 erau: Direcţia miliţiei muncitoreşti-ţărăneşti, Secţia instituţiilor penitenciare, Secţia serviciului de pompieri, Secţia arhive, Serviciul securităţii de stat şi paza frontierei. În baza aceluiaşi ordin din 8 august 1940, au fost înfiinţate 6 secţii judeţene ale organelor afacerilor interne şi 14 secţii raionale în stânga Nistrului [426]. Unele organe teritoriale de securitate şi-au amenajat sediile chiar în lăcaşurile sfinte, aşa precum a fost la Soroca, unde biroul N.K.V.D.-ului şi-a început activitatea în localul parohiei din oraş [356, p. 71].

La 3 februarie 1941, la nivel unional a avut loc reorganizarea N.K.V.D.-ului, prin dedublarea căruia a fost creat N.K.G.B. al R.S.S.M., condus începând din 26 februarie 1941, de Nikolai Sazîkin. Misiunea N.K.V.D.-ului – activitatea căruia era coordonată de comisarul Iosif Mordoveţ, lt. major, – rămânea a fi prevenirea şi combaterea crimelor de drept comun, iar a N.K.G.B.-lui – prevenire şi combaterea crimelor îndreptate împotriva securităţii statului [273, 284, p. 88]. Pe atunci, nu s-a spus care erau motivele acestei reorganizări, deoarece erau în legătură cu acţiunile expansioniste ale U.R.S.S. Ea a fost impusă de anexarea la U.R.S.S. a unor noi teritorii (o parte din Polonia, Ţările Baltice, Basarabia şi nordul Bucovinei), unde erau multe „elemente contrarevoluţionare” şi pentru anihilarea cărora era necesară o instituţie distinctă [408, p. 518-519].

Timp de aproape un an de ocupaţie sovietică a Basarabiei, organele N.K.V.D.-N.K.G.B. s-au ocupat în principal de acţiunea de represiune, menit să uşureze procesul de sovietizare a acestui teritoriu – etatizare şi colectivizare. Primii care au avut de suferit au fost ostaşii români care se evacuau (au fost arestaţi 282 de ofiţeri, din care aproximativ 100 erau activi), funcţionarii Statului român, care nu s-au refugiat peste Prut (sau au fost împiedicaţi să se refugieze) – prefecţi, primari, poliţişti, jandarmi, agenţi fiscali etc. [356, p. 70]. Conform unor date, până la 3 iulie 1940, regimul sovietic a arestat în Basarabia 1.042 de oameni bănuiţi de colaborare cu

Statul român [465, p. 203].

Represiunea i-a vizat şi pe foştii oameni politici, în special pe foştii deputaţi ai Sfatului Ţării, care în 1918 au votat Unirea Basarabiei cu România, iar acum erau arestaţi sub învinuirea de trădare şi pactizare cu autorităţile române [459]. Persecuţiile au fost întreprinse şi împotriva legionarilor, a foştilor militari din Armata albă [219, p. 119], a bogătaşilor, indiferent de naţionalitate şi religie. Toţi aceştia, dacă nu erau asasinaţi, erau arestaţi (de obicei, noaptea, între orele 1 şi 3, pentru ca efectul psihologic (de intimidare) să fie cât mai mare) şi internaţi în închisori, unde li se aplica tratamentul deţinuţilor de drept comun, însoţit de ură şi batjocură. Unii, din cauza torturilor fizice şi psihice, nu au rezistat şi au decedat, alţii s-au sinucis [356, p. 70, 116]. De subliniat este că, cei vizaţi de acţiunile represive sovietice (inclusiv în anii postbelici), de regulă erau egalaţi cu criminalii de drept comun [495]. Apoi, represiunea s-a îndreptat spre cei care se opuneau „reformelor" ocupantului sovietic. În special, procesul de naţionalizare a generat o rezistenţă dârză din partea populaţiei [494].

După cum rezultă din documentele sovietice, acțiunea de represiune a început imediat. Până la 3 iulie 1940, când granița cu România a fost închisă, în Basarabia și nordul Bucovinei au fost arestați 760 de polițiști și jandarmi – 45 în jud. Hotin, 55 în jud. Cernăuți, 42 în jud. Bălți, 23 în orașul Orhei, 47 în Soroca, 51 în Chișinău, 38 în Cetatea Albă, 47 în Tighina, 42 în Comrat, 53 în Cahul, 11 în Bolgrad, 36 în Ismail; trupele de grăniceri au arestat 270 de agenți-informatori din satele de pe noua graniță cu U.R.S.S. Cercetarea acestora a arătat existența unui mare număr de „provocatori în interiorul Partidului comunist din România". De asemenea, în urma interogatoriilor luate, era în curs de identificare și arestare agentura Siguranței. Cu regret se constata că, „toată conducerea instituțiilor administrative și de represiune ale României, odată cu primirea notei Guvernului sovietic (din 27 iunie 1940 – *n.n.*) a început să se evacueze" în dreapta Prutului [227, p. 205-208].

Numărul arestaţilor era extrem de mare, încât închisorile au devenit neîncăpătoare [356, p. 115]. Organele speciale aveau foarte mult de lucru, fiind necesară sporirea numărului de oameni pentru executarea represiunii. În acest sens, la 10 iulie 1940, Lavrenti Beria, comisarul poporului al afacerilor interne al U.R.S.S., a solicitat aprobarea preşedintelui Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S., Viaceslav Molotov, pentru suplimentarea numărului trupelor de escortă ale comisariatului de interne până la 1.910 de persoane, în vederea constituirii unui regiment şi a unui batalion. Era necesară mărirea efectivului de pază al închisorilor din Basarabia şi nordul Bucovinei, precum şi al celui implicat în arestări şi escorta deţinuţilor [345, p. 74].

În luna septembrie 1940, Nikolai Sazîkin insista asupra soluţionării grabnice a tuturor problemelor provocate de „elementele vechi" – adepţi ai aşa-zisei „românizări" a populaţiei

basarabene [395]. R.S.S.M. era considerată o periculoasă pepinieră de atitudini antisovietice şi burgheze. Dar, cel mai mult organele securităţii statului erau deranjate de problema orientării clare proromâneşti a majorităţii populaţiei [496]. „Soluţionarea” tuturor acestor probleme, a fost însoţită de un şir de asasinate politice comise la Chişinău, Ismail, Cetatea Albă şi în alte localităţi ale Basarabiei ocupate, finalizate cu deportarea din iunie 1941, a unui număr însemnat de basarabeni în Siberia [440, p. 41-43]. În total, în primul an de ocupaţie sovietică, au avut de suferit de pe urma represiunii, arestării şi deportării, aproximativ 90.000 de persoane din Basarabia, nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa [205, p. 582] .

În domeniul culegerii de informaţii, organele de securitate din R.S.S.M. şi-au concentrat efortul pe noua linie de frontieră, râului Prut, şi pe urmărirea evoluţiilor din România, pe care trebuia să le influenţeze în direcţia dorită. Potrivit unor estimări, în România se aflau în anul 1940 circa 3.000 de agenţi comunişti, dintre care 2.000 erau veniţi în loturile de refugiaţi din Basarabia. După cum avertizau serviciile de informaţii ale României, acest număr mare de agenţi sovietici „măresc şansele declanşării unei revoluţii comuniste în România” [163, p. 16] – acţiune premergătoare intervenţiei militare a U.R.S.S.

Agenţii lansaţi în România şi descoperiţi de serviciile de contrainformaţii româneşti, erau aproape în totalitate basarabeni şi bucovineni (tineri, în special, fete de 18-22 de ani), recrutaţi de serviciile speciale sovietice atât până (în preajma), cât şi după anexarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa. Erau şi militari români, care în timpul operaţiei de evacuare au fost capturaţi şi constrânşi să execute misiuni informative contra Patriei lor. Recrutarea agenţilor (prin ameninţări) s-a încercat atât în rândul militarilor români arestaţi, cât şi a civililor, indiferent dacă doreau sau nu aceştia să se evacueze în România. Unii acceptau colaborarea din convingere, alţii din interese materiale, din dorinţa pentru aventură sau erau constrânşi.

Interesau, mai cu seamă, informaţiile cu caracter militar: situaţia generală de pe noua frontieră sovieto-română; potenţialul militar al României şi dispozitivul româno-german din Moldova (ce unităţi militare se găseau într-o anumită regiune, numărul de ordine şi cărei armate îi aparţineau; armamentul din dotare); mişcările de trupe (unde plecau şi ce trupe veneau în loc); sistemul de fortificaţii militare; starea de spirit a ostaşilor şi a populaţiei civile din zonă etc.

Agenţii recrutaţi, urmau să activeze în anumite zone, iar informaţiile culese trebuiau să le transmită prin curieri. În caz că erau descoperiţi, trebuiau să relateze legenda, potrivit căreia, sunt refugiaţi din Basarabia şi nordul Bucovinei, şi „sub nici un motiv să nu divulge misiunea”. Agenţii descoperiţi, de origine basarabeană sau bucovineană, erau judecaţi de Curţile Marţiale, „pentru crimă de înaltă trădare”. Unii au reuşit să-şi îndeplinească cu succes misiunile primite,

iar alţii s-au autodenunţat ori au fost prinşi de către serviciile speciale româneşti, după 2-3 misiuni (scurte) executate în România [219, p. 103-105, 142, 144-149, 150].

Referitor la activitatea spionajului sovietic în România, de după pierderile teritoriale din vara anului 1940, comisarul Constantin Maimuca, sublinia că, a fost trimisă o serie de agenţi informatori, cu misiunea culegerii informaţiilor cu caracter militar – mişcarea trupelor, dispozitivul pe teren al acestora, lucrările de fortificaţii, starea drumurilor, a căilor ferate etc. Această acţiune de informare, potrivit lui Maimuca, a fost facilitată de schimbul de populaţie, de numărul mare de refugiaţi (între care se puteau strecura spionii), de starea de nesiguranţă şi confuzie a populaţiei (care permitea o recrutare uşoară de noi agenţi sovietici) etc. Mulţi dintre agenţii recrutaţi şi trimişi cu misiuni în România erau originari din Vechiul Regat sau aveau rude acolo [380, p. 55-56, 104, 110, 141-142, 146-147].

Desigur că, şi serviciile speciale româneşti au luat măsurile necesare pentru recunoaşterea situaţiei din teritoriile ocupate ale Bucovinei şi Basarabiei. Interesau informaţiile despre starea populaţiei din teritoriul ocupat şi în special, intenţiile Comandamentului militar sovietic şi care era dispozitivul unităţilor Armatei sovietice din Basarabia şi nordul Bucovinei. Spre sfârşitul anului 1940, sovieticii remarcau o intensificare a activităţii informative româneşti pe Prut. La 5 noiembrie 1940, generalul Grigorii Sokolov, şeful Direcţiei Generale a Trupelor de grăniceri a N.K.V.D., i-a adus la cunoştinţă generalului I. Maslennikov, adjunctul comisarului afacerilor interne, următoarele: „...În ultimul timp, situaţia operativă la frontiera Uniunii R.S.S. cu România s-a complicat. Sunt atestate cazuri de lansări intense de agenţi ai spionajului german şi românesc în teritoriul Basarabiei. Sosirea trupelor germane (Misiunea Militară Germană, venită în România în luna octombrie 1940 – *n.n.*) şi staţionarea lor permanentă pe teritoriul României, necesită o pază mult mai intensă a hotarului, în legătură cu acest fapt, consider necesară introducerea în statele detaşamentelor de grăniceri ale N.K.V.D. al R.S.S. Moldoveneşti, a trei pichete liniare suplimentare.... În afară de aceasta, să fie organizate nouă pichete de rezervă” [487].

Încă în luna octombrie 1940, avându-se în vedere iminenţa izbucnirii războiului cu Germania, U.R.S.S. a instituit pe hotarul de vest şi nord-vest, la fiecare detaşament de grăniceri câte 2-3 puncte informative, fiecare cu câte 2-3 ofiţeri-informatori. Către sfârşitul anului, din populaţia localnică au fost organizate brigăzi pentru acordarea asistenţei necesare grănicerilor.

Odată cu începutul războiului, mulţi din componenţii acestor brigăzi au fost antrenaţi în activităţile de informaţii şi diversiune [389, p. 129-130].

O intensă activitate de informaţii, contrainformaţii şi de recrutare a agenturii, a fost desfăşurată de serviciile speciale sovietice în timpul operaţiei de repatriere a etnicilor germani

din Basarabia în Reich-ul german, executată în a doua jumătate a anului 1940 [342, p. 309-310, 440]. Atunci, au fost luate măsuri pentru combaterea activităţilor de recrutare a agenturii germane din Basarabia, de către cei veniţi din Germania pentru realizarea operaţiei de repatriere. De asemenea, s-a insistat pe recrutarea unei agenturi sovietice dintre germanii care plecau în Reich [232, p. 88-90, 105]. Era o acţiune absolut necesară Statului sovietic, având în vedere planurile sale expansioniste, de sovietizare, în privinţa Europei.

Ultimul act din activitatea serviciilor de securitate sovietice din Basarabia, în anul de ocupaţie 1940/1941, a fost deportarea unei părţi a populaţiei basarabene, în Răsăritul Îndepărtat al U.R.S.S.

La începutul lunii mai 1941, când un conflict armat sovieto-german era iminent, conducerea sovietică considera deportarea elementelor ostile de la graniţa occidentală a U.R.S.S., extrem de actuală şi necesară [232, p. 165], pentru ca în acest mod să se scape de indivizii, care puteau fi folosiţi de inamic în calitate de „coloană a V-a" împotriva Sovietelor [428, p. 52-53]. Măsura se încadra în planul general de deportare a persoanelor din Ţările Baltice, Bielorusia de Vest, Ucraina de Vest şi Basarabia, considerate ostile şi periculoase Puterii sovietice. În primăvara anului 1941, erau puse la punct chestiunile de ordin tehnic al operaţiei [345, p. 74-75]. Organizarea şi executarea deportării a căzut pe umerii N.K.G.B. şi N.K.V.D. ai R.S.S.M., care în noaptea de 13 spre 14 iunie 1941 (orele 02.30), cu doar nouă zile înaintea declanşării Războiului sovieto-german (22 iunie 1941), au deportat în regiunile Altai, Kirov, Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk, în republicile Kazahă şi Komi, – potrivit datelor din 14 iunie 1941 ale N.K.V.D.-ului – 29.839 de persoane din „R.S.S. Moldovenească şi regiunile Cernăuţi şi Ismail ale R.S.S. Ucrainene" [232, p. 165] (22.648 de oameni erau din R.S.S.M.) [462, p. 31].

Operaţii similare de „extracţie a elementelor antisovietice şi contrarevoluţionare" a avut loc aproape simultan şi în alte teritorii anexate de U.R.S.S. conform Pactului Molotov-Ribbentrop [415, p. 14].

Unii deportaţi, din cauza declanşării războiului şi a înaintării rapide a trupelor germano-române, nu au ajuns în Siberia, fiind exterminaţi în mare grabă de organele speciale sovietice [337, p. 46]. Alţii, au avut fericirea să fie readuşi acasă de autorităţile militare române şi germane din teritoriile ocupate ale Uniunii Sovietice [331, p. 104].

După declanşarea ostilităţilor germano-sovietice, această măsură a autorităţilor sovietice a cunoscut o extindere. La 25 iunie 1941, N.K.G.B.-ul U.R.S.S. a emis directiva nr. 140, adresată „tuturor comisarilor poporului pentru securitate din republicile unionale, autonome şi şefilor Direcţiilor N.K.G.B. ale ţinuturilor şi regiunilor", care conţinea ordinul de a-i interna pe toţi supuşii italieni, finlandezi, români, unguri şi slovaci, până la o „dispoziţie specială" [228, p. 76].

3.2. Serviciul Special de Informații și activitățile lui de pe graniţa de est, în anul 1940/1941.

În urma răşluirii teritoriale a României din vara anului 1940, regimul politic de la Bucureşti s-a prăbuşit. La 4 septembrie 1940, în fruntea guvernului român a fost desemnat generalul Ion Antonescu, iar la 6 septembrie 1940, regele Carol al II-lea a fost pus în situaţia să abdice în favoarea fiului său Mihai I.

Concomitent cu reformarea diverselor instituţii ale statului (spre exemplu, a Armatei), a avut loc şi reorganizarea S.S.I.A.R. [263, p. 257-261]. Primul pas în acest sens a fost făcut în data de 8 septembrie 1940, când generalul Ion Antonescu a semnat decretul-lege privind înfiinţarea, în baza S.S.I.A.R., a „Serviciului Special de Informații" (S.S.I.) de pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, (decretul-lege a fost publicat în „Monitorul Oficial", partea I-a din 25 septembrie 1940).

S.S.I. era „un corp de specialitate" şi urma să colaboreze cu toate ministerele şi cu M.St.M. al Armatei române. Şefului Serviciului urma să aibă gradul de director general. Activitatea S.S.I. trebuia să se bazeze pe un statut-regulament propriu de funcţionare [219, p. 109], care a şi fost elaborat la scurt timp.

În funcţia de director general, după două numiri mai puţin inspirate (a col. Ioan Nicolaid şi a lui Ghiţă Ştefănescu), la 12 noiembrie 1940 a fost desemnat Eugen Cristescu [380, p. 124].

Cadrul juridic al activităţii S.S.I. era stabilit prin decretele-lege nr. 3.083 din 8 septembrie şi nr. 3.813 din 19 noiembrie 1940, pentru înfiinţarea şi organizarea S.S.I., urmate de „Regulamentul de informaţii şi Contrainformaţii (A 5)" [381, p. 200-220], intrat în vigoare la 23 decembrie 1940, şi de o serie de instrucţiuni şi metodologii de activitate.

Prin „Regulamentul A 5" au fost reorganizate şi structurile informative ale Armatei române. Noua organigramă prevedea patru eşaloane (structuri) informative: serviciul de informaţii regimentar, biroul (secţia) 2 al M.U., S.S.I. al aeronauticii şi S.S.I. al artileriei. Ca mijloace de căutare a informaţiilor erau prevăzute: aeronautica şi marina, trupele în contact, serviciile de observare terestră, serviciile speciale de ascultare, serviciile de decriptare şi serviciul secret (agentura de informaţii). Regulamentul mai stipula că, întreaga activitate informativă se va desfăşura în baza planului de informaţii generale şi speciale, punându-se accent pe studiul, analiza, interpretarea şi sinteza informaţiilor. De asemenea, la baza activităţii contrainformative stătea principiul prevenirii, în sensul de „a preîntâmpina şi împiedica manifestările de orice fel ale acţiunii subversive" [381, p. 14-15].

Personalul S.S.I. era mixt, compus din ofiţeri activi, trupă şi funcţionari civili. Ofiţerii

activi predominau în Secţiei 1 Informaţii şi organelor sale din subordine, deoarece misiunea ei avea un caracter strict militar. De asemenea, majoritatea ofiţerilor activi se aflau în posturile de conducere ale Serviciului. Ei erau selectaţi din rândul ofiţerilor foarte bine notaţi, cunoscători de limbi străine şi cu aptitudini pentru activităţile de informaţii. Funcţionarii civili trebuiau să întrunească mai multe criterii, legate de condiţia fizică, sănătate, vârstă, pregătire intelectuală, corectitudine, neimplicarea în viaţa politică. Erau preferaţi cunoscătorii de limbi străine, în special, de rusă, maghiară, bulgară. Primul grad din ierarhia funcţionarilor civili, era „agentul stagiar". Apoi, în funcţie de nevoile Serviciului, erau înaintaţi la gradele de „agent", „şef de echipă", „şef de grupă", „subdirector", „director", „subdirector general" şi „director general". Efectivul total al personalului S.S.I., era de aproximativ 750 ofiţeri activi şi funcţionari civili [243, p. 142].

Numit la conducerea S.S.I., Eugen Cristescu a încercat să adapteze serviciul la necesităţile timpului, realizând pe parcurs trei reorganizări (în noiembrie 1940, ianuarie 1942 şi aprilie 1943), în urma cărora au rezultat profunde transformări structurale, de efectiv, dar şi de concepţie, prin care iniţiatorul şi realizatorul lor, Eugen Cristescu, a rămas în istoria serviciilor secrete româneşti ca un adevărat reformator [380, p. 39].

S.S.I. a avut un rol deosebit în ansamblul structurilor Statului român, menit să contribuie decisiv la anihilarea mişcărilor subversive, prevenirea acţiunilor teroriste, antistatale şi antinaţionale, la cunoaşterea situaţiei din teritoriile naţionale ocupate şi apoi de pe front, prin culegerea informaţiilor interne şi externe.

Instituţia a avut o misiune strict informativă şi contrainformativă (dar nu şi represivă), colaborând în acest sens cu structurile de profil ale Armatei (Secţia a II-a Informaţii a M.St.M., birourile 2 informaţii ale comandamentelor de M.U.), D.G.P., I.G.J., Corpul Grănicerilor) [132, p. 70].

Într-un raport din 28 februarie 1941, semnat de Eugen Cristescu, se sublinia că, misiunea S.S.I. constă în: „procurarea de informaţii externe, cu caracter politic şi militar" şi „acţiunea de contraspionaj intern şi extern". În acest sens, colabora cu serviciile similare străine (în primul rând cu cel german şi italian). Pe plan intern (unde acţiona Siguranţa, Poliţia şi Jandarmeria), Serviciul s-a implicat doar atunci când au existat probleme care „au periclitat, în mod evident, existenţa însăşi a organismului statului", personalul S.S.I. neavând „calitatea legală, de ofiţeri sau agenţi ai poliţiei judiciare, pentru a fi în măsură să procedeze la percheziţii şi arestări" [219, p. 143-144].

În acelaşi raport Eugen Cristescu mai remarca faptul că, S.S.I.-ul, „în afară de centrala din Capitală – cu 60 de agenţi disponibili – şi centrele informative aflate pe frontieră – care

dispun de agenţi speciali strict necesari –, nu dispune de alte organe în interiorul ţării, astfel că urmăririle propriu-zise, în legătură cu chestiunile de politică internă, nu le-ar putea face în condiţiile impuse de împrejurări" [219, p. 143-144].

În plan contrainformativ, Eugen Cristescu spunea că Serviciul „de la începutul anului 1940 şi până în prezent (28 februarie 1941 – *n.n.*)" a reuşit să aresteze „300 agenţi informatori străini (134 sovietici, 165 maghiari şi 1 bulgar)", iar 194 se găseau „în curs de urmărire" [219, p. 143-144].

În urma reorganizării structurale a S.S.I. din ianuarie 1942, Serviciul era compus din conducerea Serviciului, Secretariatul S.S.I. (în care intrau Biroul cifru, registratura şi arhiva) şi 12 secţii: Secţia I Informaţii, cu 66 de militari şi 96 de civili, condusă de col. Ioan Lissievici, cu birouri de studii corespunzătoare celor trei Fronturi (Sud, Est, Vest; nu exista un Front de Nord, „considerându-se (până în 1939, când Polonia a fost cucerită de armatele germano-sovietice – *n.n.*) că amiciţia româno-polonă îl făcea inutil" [249, p. 81-82]); Secţia II Contrainformaţii, condusă de lt.-col. Tr. Borcescu, avea nouă birouri specializate (secretariat, politic, comunist, economic, legionar, minorităţi, militar, aero, rezidenţe), agentură de teren şi structuri din teritoriu cu centre la: Galaţi, Ploieşti, Iaşi, Constanţa, Bucureşti, Craiova şi Sibiu; Secţia III de legătură cu serviciile de informaţii străine (i se mai spunea Secţia „G" – Germania), condusă de lt.-col. Gheorghe Ionescu-Micandru; Secţia IV Contraspionaj, condusă succesiv de col. Victor Siminel, lt.-col. Alexandru Proca, maiorul Gheorghe Bălteanu şi directorul Florin Georgescu; Secţia V Contrasabotaj, condusă de lt.-col. Alexandru Proca, organizată în trei birouri (industrie, comunicaţii, regiuni) şi şapte centre informative: Timişoara, Braşov, Bucureşti, Ploieşti, Brăila Galaţi, Iaşi; Secţia VI filaj şi cenzura corespondenţei, condusă de col. Constantin Rădulescu şi funcţiona organizată în birouri pe limbi străine; Secţia VII personal, cu cinci birouri, condusă de Dumitru Lepădatu; Secţia VIII juridică, cu 20 de magistraţi militari şi 35 de funcţionari civili, condusă pe rând de lt.-col. Emil Velciu, lt.-col. Radu Ionescu; Secţia IX tehnică, cu 25 de funcţionari, condusă de Gheorghe Cristescu şi alcătuită din biroul desen, atelier fotografic, laborator chimic şi atelierul tipografic; Secţia X radio, cu funcţionari la toate centrele informative, la rezidenţele externe şi pe lângă Eşalonul Operativ de Est, aflată sub conducerea lt.-col. Nicolae Luca; Secţia XI auto, cu un efectiv de 169 de funcţionari, care întreţineau şi foloseau parcul auto, şi se afla sub conducerea maiorului Marcel Iovian; Secţia XII administrativă, condusă de lt.-col. Diaconescu; Biroul Cifru, condus de lt.-col. Louis Constantinescu [341, p. 90-92; 282, p. 283-284].

După această reorganizare, efectivul Centralei S.S.I. a ajuns la 89 de ofiţeri, 22 de subofiţeri, 175 efectiv de trupă şi 797 de angajaţi civili, în total 1.083 de oameni. Pe baza acestei

structuri organizatorice, la care s-au adăugat altele de mai mică importanţă în anul 1943, S.S.I. a funcţionat până la 23 august 1944 [286, p. 283-284].

Într-un raport întocmit la 24 septembrie 1944, de cadre specializate din Ministerul de Război, erau menţionate următoarele aspecte legate de atribuţiile generale, personalul, fondurile şi materialul tehnic al S.S.I.: „Serviciul Special de Informaţii, în forma în care a funcţionat până la 23 august 1944, era un serviciu public, investit cu informaţia generală ce interesa conducerea statului. În acest scop, atribuţiile sale generale constau în: procurarea, verificarea şi completarea informaţiilor externe şi interne, conform necesităţilor semnalate de Președinția Consiliului de Miniștri, M.St.M. şi celelalte autorităţi ale Statului. Ca personal dispunea de 89 ofiţeri (din care 64 activi şi 25 de rezervă), 24 subofiţeri (din care 22 activi şi 2 de rezervă), 502 funcţionari bugetari şi 302 funcţionari diurnişti. Bugetul pe anul 1944-1945, alocat de la Președinția Consiliului de Miniștri, a fost de 560.000.000 lei, în afara fondurilor secrete. Materialul tehnic se compunea din: 3 autostaţii t.f.f., 2 staţii fixe, 3 staţii semifixe, 26 staţii portabile, o autostaţie de ascultare pe bandă. La acestea se adaugă inventarul tehnic din serviciul fotografic, laboratoare şi tipografie. Mijloacele de locomoţie: 100 turisme, 40 camioane şi un atelier de reparaţii” [380, p. 40].

„S.S.I. – după cum declara Eugen Cristescu la 6 octombrie 1944 – a fost un serviciu de informaţii al statului român, public, nu clandestin, condus de legi, norme şi regulamente precise” [380, p. 5-6], care în urma activităţilor desfăşurate, a reuşit în mare parte să asigure cu informaţii calitative şi utile factorii de decizie ai Statului român.

După pierderile teritoriale din vara anului 1940, misiunile structurilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti au rămas aceleaşi. La acest capitol, avem o relatare a lt.-col. Traian Borcescu [176, p. 48]. El spunea că, activitatea informativă externă era desfăşurată de S.S.I., împreună cu Secţia a II-a Informaţii a M.St.M. al Armatei române, inclusiv prin ataşaţii militari, care erau în subordinile directa ale Secţiei a II-a. Era urmărit gradul de pregătire militară a statelor vecine României, şi monitorizat sistemul de alianţe militare îndreptate împotriva ţării. Ataşaţii militari raportau lunar şi în caz de urgenţă, toate evenimentele importante petrecute în statele respective. În afara ataşaţilor militari, pe lângă reprezentanţele diplomatice al României, existau rezidenţe ale M.St.M. şi ale S.S.I. Ele colaborau, dar raportau separat informaţiile obţinute. Datele referitoare la U.R.S.S. erau culese din diverse ţări (unde existau ataşaţi militari români) şi în special, prin organele informative militare situate pe frontiera de est a României – prin centrul de informaţii de la Cernăuţi şi cel de la Chişinău. Acestea coincideau cu centrele de informaţii ale S.S.I., dar lucrau separat. În interiorul ţării, M.St.M., avea ca organe de informaţii „birourile statistice militare”, la Bucureşti, Iaşi şi Cluj, care urmăreau activitatea grupărilor

politice ce aveau ca scop schimbarea regimului constituţional existent (legionarii, comuniştii), activitatea muncitorilor în fabrici, activitatea politică a minorităţilor etnice (iredentismul bulgar, maghiar, ucrainean), combaterea spionajului. S.S.I. şi Secţia a II-a a M.St.M., colaborau foarte strâns, mai ales la completarea informaţiilor procurate. Centralizarea tuturor informaţiilor procurate se făcea de Secţia a II-a a M.St.M. [176, p. 48].

Anexarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa de către U.R.S.S. a făcut ca dispozitivul informativ şi contrainformativ al S.S.I. să fie mutat de pe Nistru, pe noua graniţă româno-sovietică, pe Prut. S.S.I.-ul, împreună cu organele de informaţii ale Armatei române, şi-a concentrat eforturile spre monitorizarea frontierei de est a României (de unde venea pericolul cel mare pentru securitatea şi integritatea Statului român), culegerea informaţiilor din Basarabia şi Bucovina ocupate, a datelor despre pregătirea U.R.S.S. de un eventual război şi combaterea activităţilor agenturii sovietice de spionaj, propagandă şi terorism.

În teritoriul ocupat, S.S.I. şi-a menţinut continuitatea prin agenţii lăsaţi în conservare. Mihail Moruzov, fostul şef al S.S.I.A.R., în urma experienţei din Primului Război Mondial, a luat măsuri pentru organizarea din timp a agenturilor de rezervă în regiunile care puteau cădea vremelnic sub ocupaţia străină. Asemenea agenturi au fost lăsate la Târgu Mureş, Cernăuţi şi Chişinău (pentru Basarabia şi nordul Bucovinei acest lucru este confirmat de documentele serviciilor secrete sovietice [227, p. 219]). De asemenea, S.S.I. s-a folosit, în mare parte, de informatori voluntari, care-şi ofereau serviciile benevol, „dintr-un sentiment patriotic, ideologic, religios etc.”. Aceştia nu primeau şi nici nu acceptau vreo recompensă materială sau morală, considerând că această activitate este o datorie faţă de ţară, pentru alungarea cât mai grabnică a ocupantului [380, p. 44].

Din documentele N.K.V.D. aflăm că, înaintea evacuării autorităţilor române din Basarabia şi nordul Bucovinei, serviciile de informaţii româneşti au lăsat „un număr însemnat de agenţi în teritoriile Basarabiei şi Nordului Bucovinei”. În afară de aceasta, după anexare, „zilnic lansează acolo un număr mare de agenţi”, majoritatea lor fiind înzestraţi cu aparate de radio-telegrafie. Unii veneau în U.R.S.S., strecurându-se printre refugiaţii care se întorceau în Basarabia [227, p. 218]. O parte din agentura românească, lăsată în teritoriile ocupate, a fost identificată şi arestată în primele zile de la intrarea autorităţilor sovietice [227, p. 205-207]. A fost capturată şi o parte a arhivelor organelor de informaţii româneşti, ceea ce le-a permis sovieticilor să stabilească organizarea şi metodele de lucru ale lor [227, p. 227].

Pe noul hotar, S.S.I. dispunea de Frontul de Est – structură informativă teritorială din cadrul Secţiei I-a Informaţii (pe frontiera de vest era Frontul de Vest, iar pe cea de sud – Frontul de Sud; nu exista Frontul de Nord, având în vedere că nu erau pericole majore din acea parte a

graniţei), care se ocupa în special de Uniunea Sovietică. Structura Frontului era următoarea: Agentura Frontului (căutarea informaţiilor) şi Front (analiza-evidenţa informaţiilor). Şeful Agenturii Frontului de Est era lt.-col. (apoi col.) Vasile Pallius (conspirativ Gheorghe Ionescu), ajutat de Nicolae Trohani, iar şef al Frontului de Est era lt.-col. Grigore Ernescu.

Informaţiile necesare, Frontul le obţinea prin centrele informative/ contrainformative şi rezidenţele externe. Centrul informativ/contrainformativ era unitatea cea mai mare, care dirija acţiunea dintr-o zonă/provincie. Era, practic, un serviciu de informaţii în miniatură, având aceleaşi misiuni şi urmărind aceleaşi probleme ca şi Centrala S.S.I.: informaţii externe, informaţii interne şi contrainformaţii, contraspionaj şi contrasabotaj. Un centru coordona mai multe subcentre şi rezidenţe [414].

De subliniat este că, pe timp de război, centrele informative, după ce însoţeau armatele de operaţii, furnizându-le informaţii militare despre inamic, rămâneau să activeze în regiunile din spatele frontului, transformându-se în centre contrainformative (adică, prioritară devenea combaterea activităţii agenţilor străini). Dacă în regiunea respectivă revenea linia frontului, centrul contrainformativ se transforma în centru informativ şi iarăşi acţiona prioritar în interesul armatelor de operaţii. Acelaşi lucru era valabil şi pentru subcentrele informative/ contrainformative.

Şeful de centru organiza, coordona şi conducea întreaga activitate de recrutare, instruire, procurare şi valorificare a materialului informativ/ contrainformativ se subordona Agenturii Frontului; redacta note, sinteze, rapoarte şi dări de seamă legate de materialul informativ şi contrainformativ procurat; aproviziona şi dota centrul cu cele necesare; se ocupa de problemele legate de recrutarea şi instruirea informatorilor; făcea propuneri superiorilor pentru îmbunătăţirea activităţii centrului. În lucrările de birou era ajutat de secretarul-dactilograf al centrului. Şeful nucleului contrainformativ executa toate urmăririle, supravegherile şi întocmea rapoarte după îndeplinirea misiunilor. Îl seconda pe şeful centrului în recrutarea şi instruirea agenţilor, în executarea trecerilor şi primirii agenţilor de peste frontieră [341, p. 160-161].

Subcentrul informativ/contrainformativ era unitatea intermediară, care coordona acţiunea dintr-un sector anumit (trei-cinci judeţe). „Centrele informative – nota Ioan Lissievici în memoriile sale – erau organe exterioare ale birourilor de agentură Est şi Vest, cu misiunea să procure informaţii dintr-o anumită zonă a ţării către a cărei frontieră erau dislocate. Ele puteau avea în subordine două până la patru subcentre informative, după necesităţi. Subcentrele informative aveau aceeaşi misiune ca şi Centrul Informativ, în ale cărui subordine era.

Şeful centrului sau al subcentrului, pentru executarea misiunii, organiza legăturile informative în zona sa de acţiune. În acest scop era ajutat de către un funcţionar-recrutor. Ei

recrutau, instruiau şi încredinţau misiunile agenţilor-informatori din subordine, în raport cu posibilităţile fiecăruia. În general, se căuta ca agentul recrutat să aibă legături personale cu cetăţeni domiciliaţi în zona de acţiune a Centrului sau Subcentrului, legături prin intermediul cărora să-şi poată executa misiunea încredinţată.

Ulterior, şeful de Centru sau de Subcentru şi recrutorul, executau trecerea şi primirea de peste frontieră a agentului. Aceste operaţii erau precedate de o serie de măsuri pregătitoare pentru realizarea siguranţei în executarea lor. Astfel, ei studiau fazele lunii pentru a cunoaşte în prealabil nopţile întunecoase şi durata întunericului din cursul lunii calendaristice. [În] Funcţie de aceste nopţi, precizau data şi ora trecerii sau primirii agentului care se înapoia din misiune. Ţinând seamă de regiunea cunoscută de agent în zona frontierei, cum şi de modul în care aceasta se preta trecerilor dintr-o parte în cealaltă parte, precizau punctul pe unde urma să se execute operaţiunea. Ulterior, şeful Centrului sau Subcentrului lua legătura cu comandantul plutonului de grăniceri corespunzător punctului hotărât, pentru ca acesta să ia măsuri de deschiderea şi închiderea pazei frontierei la timp, în punctul respectiv, cum şi pentru recunoaşterea regimului de pază a frontierei de către adversar" [243, p. 135-136].

Rezidenţa internă/externă era unitatea cea mai mică şi acţiona într-un judeţ/zonă/oraş [414]. Din „Proiectul de Regulament asupra organizării şi funcţionării centrelor informative" [147, p. 2-4], aflăm că rezidentul judeţean „Este recrutorul, instructorul, organizatorul şi conducătorul agenturii de informatori de pe raza unui judeţ". Reţeaua lui de informatori trebuia să fie cât mai întinsă pe toate direcţii, fiind formată în mare parte din agenţi onorifici şi retribuiţi (doar acolo unde nu se puteau recruta informatori onorifici). El „Se informează personal, colectează de la informatori (informaţiile – *n.n.*), verifică informaţiile primite şi le transformă în note informative, pe care le expediază imediat eşalonului superior". Trebuia să verifice personal sau prin agentură, informaţiile primite spre verificare de la eşaloanele superioare; să întocmească „note informative" şi „dări de seamă" asupra diferitelor probleme locale sau care interesează Centrul informativ; să supravegheze discreţia comunicărilor şi a informatorilor, iar în caz de abatere, să „ia măsuri pe loc de înlocuirea informatorilor şi raportează (situaţia – *n.n.*) eşalonului superior"; să semnalizeze organizaţiile sau persoanele subversive şi să ia măsuri de identificare şi supraveghere a activităţii lor, în vederea acumulării probelor de vinovăţie etc. În operaţiile de recrutare şi instruire a informatorilor, trebuia să ţină cont ca, „Informatorul să nu prezinte defecte fizice sau fiziologice, care să-l facă uşor de reparat de cei interesaţi"; aspectul fizic al candidatului să corespundă cu locuitorii regiunilor în care va urma să activeze; să fie inteligent „pentru a sesiza uşor orice situaţie"; să aibă o memorie bună „pentru a reţine datele culese şi a le putea reda în scris sau verbal cu exactitate"; să posede spirit de iniţiativă, pentru a putea lua

decizii în timpul misiunii; să fie abil, pentru a se putea descurca în situaţiile critice; să fie „de bună credinţă, curajos şi discret”; să nu aibă vicii, care să poată duce la descoperirea lui. Până la încredinţarea misiunii, rezidentul trebuia să-i verifice sinceritatea informatorului şi capacitatea păstrării secretului (chiar dacă informatorii se cunoşteau între ei – erau rude, prieteni sau colegi de serviciu – ei nu trebuiau să ştie că lucrează pentru un serviciu secret). Era preferată introducerea informatorului în mijlocul acţiunii urmărite (sau recrutarea conducătorilor acţiunii), „evitându-se a se folosi elemente cu legături indirecte”. Informatorul va trebui „să observe partea subversivă a problemei urmărite şi să stabilească cauzele cari produc efectul” şi să fie îndrumat şi obişnuit să raporteze doar asupra chestiunilor solicitate. Rezidentul efectua plata informatorilor din agentura sa (judeţeană), „în raport cu materialul procurat şi munca depusă”, şi întocmea „actele justificative” pe care le preda eşalonului superior [147, p. 2-4].

Agenţii contrainformativi aveau rolul supravegherii agenţilor deja angajaţi, iar din personalul auxiliar (tehnicieni) făceau parte radiotelegrafiştii (subordonaţi şefilor de centre sub toate aspectele de serviciu), şoferii (direct răspunzători şi faţă de şeful centrului şi faţă de Secţia auto a S.S.I.), care puteau fi folosiţi şi la supravegheri, filări, urmăriri.

Recrutorii trebuiau să fie inteligenţi, serioşi, buni psihologi şi cunoscători de caractere. Când se făcea recomandarea recrutării unui individ, trebuia să cunoască nu numai ceea ce ţinea de caracterul şi aptitudinile candidatului, dar şi de relaţiile (rudele, cunoştinţele) acestuia.

Agenţii-informatori şi agenţii-curieri puteau fi recrutaţi din orice categorie socială şi puteau fi de orice naţionalitate. După o supraveghere de 15 zile, la recomandarea recrutorului, putea începe instruirea candidatului, în funcţie de specialitate, arma în care a fost încadrat în armată sau domeniul de activitate din trecut. O primă misiune pe teritoriul străin nu trebuia să fie mai lungă de trei zile. În funcţie de rezultatele primei misiuni, era angajat sau respins [341, p. 161].

Pentru lansarea agentului în misiune, acesta era prevenit să fie disponibil într-un anumit interval de timp. Cu 24 sau 48 ore înainte de lansare, era adus de recrutor la o casă conspirativă din apropierea frontierei. Acolo i se făcea instructajul şi era dotat cu cele necesare executării misiunii (acte de identitate false, bani). Învăţa misiunea şi modul de trecere a frontierei, pentru a nu fi descoperit de grănicerii străini. În acelaşi scop, i se dădea praf de tutun, pe care, în timpul deplasării prin zona frontierei adverse, trebuia să-l presare pe urma paşilor săi, pentru a nu putea fi descoperit şi urmărit de câinii din serviciul pazei frontierei. Iarna, dacă terenul era înzăpezit, primea şi un halat alb pentru camuflare. Era controlat, ca să nu aibă asupra sa nimic ce l-ar fi trădat că a venit din România în misiune (bani, chibrituri şi ţigări româneşti, scrisori etc.). În timpul instructajului, recrutorul trebuia să se asigure că, agentul nu este dublu, adică angajat şi în

serviciul de informaţii al ţării unde era trimis în misiune. Tot atunci erau stabilite ora, data şi locul revenirii din misiune (2-3 variante, în cazul în care agentul nu reuşea să treacă graniţa din prima încercare). Agentul nu avea dreptul să vină din misiune cu corespondenţă particulară sau obiecte procurate [243, p. 137].

Întregul personal al S.S.I. lucra sub acoperire, având identităţi false, atât în Centrală, cât şi în teritoriu. Începând de la funcţia de subdirector special şi până la oamenii de serviciu, toţi angajaţii S.S.I. aveau un nume conspirativ, ales de obicei în aşa fel, încât iniţialele să coincidă cu cele ale numelui real.

Informatorii S.S.I. erau împărţiţi în trei categorii: informatori principali, care se ocupau de toate problemele de interes pentru S.S.I. şi care dirijau o agentură formată din informatori speciali şi secundari; informatori speciali, care se ocupau de o anumită problemă; informatori secundari, care furnizau informaţii cu caracter general din toate domeniile de interes.

Numărul informatorilor principali era limitat la doi-trei în fiecare judeţ, iar cel al informatorilor speciali şi secundari trebuia să fie „cât mai mare”. Recrutarea acestora din urmă cădea în sarcina informatorilor principali.

De remarcat este sistemul de dublare şi triplare a reţelelor informative, sistem care permitea o mai bună verificare a informaţiilor, dar care totodată risca să producă unele deconspirări. Astfel, independent de reţeaua informatorilor principali, Centrul mai recruta direct un număr de informatori speciali şi secundari în fiecare judeţ. La rândul său, subcentrul crea şi el o astfel de reţea, pentru ca în final, rezidenţa să recruteze unul sau doi informatori principali în reşedinţele de plasă (3-8 plase formau un judeţ). Pe lângă această reţea, rezidentul mai recruta un număr de informatori speciali şi secundari în fiecare plasă, care lucrau direct cu el.

Personalului S.S.I. i se recomanda, ca în alegerea profesiei de acoperire să fie „cât mai modest” şi să-şi aleagă profesii de „gazetar, comerciant, funcţionar la Propagandă sau la Oficiul Naţional de Turism”, având grijă ca alegerea să corespundă cunoştinţelor pe care le are fiecare în domeniu, pentru a evita deconspirarea [414, p. 72-73].

Evidenţa informatorilor se făcea prin întocmirea unui tabel, în care se indica pentru fiecare: numele şi prenumele (adevărat); numele conspirativ; calitatea în serviciu; ziua, luna şi anul naşterii; locul naşterii; domiciliul; situaţia militară (gradul, contingentul, unitatea în care a fost recrutat/mobilizat); data intrării în serviciu; data părăsirii serviciului şi motivul [151, p. 18]. Informaţii mai amănunţite despre agent erau incluse în „fişa de informator”.

Informaţiile culese de agentură, Frontul le primea de la centrele de informaţii (prin Agentura Frontului) prin curieri, telegrame cifrate şi chiar prin poştă (atunci când materialele erau de mai mică importanţă). Rezidenţii din străinătate trimiteau materialele informative prin

curierii diplomatici ai Ministerului de Externe, într-un pachet aparte adresat S.S.I. (de la Ministerul de Externe pachetul era trimis S.S.I. printr-un curier obişnuit). Informaţiile scurte şi importante erau trimise sub formă de telegrame cifrate sau prin rezident, atunci când mergea la Bucureşti pentru instructaj. În ţările cu care România nu avea relaţii diplomatice, activitatea rezidenţilor era mult mai dificilă, iar trimiterea materialelor informative se făcea prin curieri clandestini, care utilizau diverse mijloace şi metode ingenioase pentru a le aduce în România.

Funcţionarii Frontului mai primeau materiale informative, cu referire la ţările din competenţă, de la Secţia ascultări radio (care întocmea „buletine informative" asupra ştirilor radio şi le trimitea Frontului respectiv), de la cenzura externă (care redacta „buletine informative" periodice cu ştiri culese din corespondenţa particulară externă) şi de la Biroul presei (articole care interesau Frontul respectiv, inclusiv cele cenzurate şi nepublicate) [341, p. 137-138].

Procurarea informaţiilor prin agenţii externi se organiza în baza planului de căutare, întocmit de organele superioare, în care erau stabilite sarcinile şi obiectivele. Din punct de vedere tehnic, căutarea informaţiilor avea loc pe baza principiului suprapunerii mijloacelor şi a intersecţiilor liniilor de informaţii.

Linia reprezenta totalitatea elementelor informative din aceeaşi structură, cu acelaşi instructaj şi care opera în acelaşi mod faţă de probleme sau persoane. Ele puteau fi alcătuite din: agenţi plasaţi la diferite autorităţi; agenţi externi, recrutaţi dintre cetăţenii români; agenţi externi, recrutaţi pe teritoriul naţional dintre cetăţenii străini; agenţi recrutaţi din organizaţii sau servicii de informaţii străine; agenţi recrutaţi din diferite societăţi cu ramificaţii şi legături comerciale, industriale, de transport de pe teritoriul unui anumit stat vizat; rezidenţi activi într-o anumită regiune; agenţi recrutaţi dintre prizonieri sau refugiaţi.

Fiecare linie purta un indicativ alfabetic, iar pentru identificarea agentului care activa într-o linie, acesta primea un indicativ numeric şi unul alfabetic. Suprapunerea mijloacelor de căutare însemna căutarea aceleiaşi informaţii prin agenţi şi linii diferite, pornite de la acelaşi organ, necunoscute între ele, în timp ce intersecţia liniilor însemna căutarea unei informaţii prin aceleaşi mijloace, dar pornite de la organe de căutare diferite. Respectarea acestui procedeu ducea la verificarea şi garantarea unei informaţii bune.

Agenţii externi trebuiau să întrunească o serie de calităţi fizice (fizic robust, fără particularităţi sau defecte fizice şi fiziologice), intelectuale (inteligenţă, memorie, spirit de iniţiativă şi observaţie, abilitate, o bună cunoaştere a limbii ţării respective) şi morale (convingere faţă de utilitatea misiunii sale, curaj, discreţie, fără vicii, cu legături familiare şi interese materiale care să-l motiveze în a lucra pentru stat, să nu fi avut conflicte cu autorităţile).

Un candidat pentru recrutare trecea printr-o fază preliminară de identificare şi verificare, executată de un „organ indicator”, care întocmea o „foaie de aprecieri” legate de calităţile şi aptitudinile persoanei. Datele ajungeau la şeful organului informativ care dispunea verificarea informaţiilor prin alte surse (organe contrainformative) şi redacta o altă „foaie de aprecieri”, după alte surse. Calităţile şi defectele candidatului erau analizate pe baza ambelor foi şi doar şeful organului de informaţii decidea recrutarea sau respingerea candidatului pentru funcţia de agent.

Recrutarea avea loc prin propunere directă, tentaţii (când persoana era înclinată spre aventură, interesată de bani sau posturi, ori era salvată din situaţii grele) sau prin atragere în cursă (împrumuturi băneşti, care nu puteau fi onorate, compromiteri în faţa autorităţilor, periclitări ale situaţiei personale sau familiare).

Recrutarea era urmată de instruire, timp în care erau constatate calităţile şi defectele viitorului agent, şi minuţios analizate de către instructori (inteligenţă, memorie, hotărâre, iniţiativă, rezistenţă fizică, sesizarea diverselor situaţii, abilităţi în acţiune) sau de organele contrainformative (discreţie, legături intime, înclinaţii, atitudinea faţă de autorităţi, legături familiare). Constatările se notau în rapoarte, de care se ţinea seama la acordarea notei calificative.

Instructajul cuprindea pregătirea, perfecţionarea generală şi specială a agentului, în dependenţă de locul activităţii, funcţia încredinţată (rezident, informator, curier oficial, curier clandestin) şi misiunea pe care o avea de executat. Pregătirea generală viza: educaţia morală; orientarea generală asupra situaţiei; informaţii şi contrainformaţii; topografie şi orientare; organizarea şi dotarea armatei respective; armament şi trageri; tehnica culegerii informaţiilor şi modul de redactare a notelor; jiu-jitsu; modul de viaţă şi acte de identitate din regiunea respectivă; tehnicile contraspionajului ţării respective; tehnica transmiterii informaţiilor; cifru şi coduri convenţionale; tehnica trecerii frontierei sau liniilor de luptă; distrugeri; cunoştinţe tehnice a t.f.f.; tehnica fotografierii clandestine. Instruirea se făcea în localuri conspirative, individual sau cel mult câte două persoane, numărul şedinţelor şi durata instruirii rămânând la latitudinea instructorilor, apelându-se şi la specialişti de la unităţile militare şi societăţile sportive (pentru t.f.f., tehnica distrugerilor, jiu-jitsu).

Înainte de trimiterea agentului în misiune externă, acesta era verificat într-o misiune similară internă. Misiunea era adusă la cunoştinţa agentului cu 1-2 zile înainte şi era precedată de o pregătire intelectuală şi dotare materială cu: alimente consistente în volum mic (zahăr, ciocolată, slănină, preparate condensate); echipament şi acte de identitate valabile în regiunea unde va activa; înzestrarea cu valuta ţării sau alte valute circulatorii, obiecte ce pot fi

valorificate; dotarea tehnică – aparat t.f.f., ceasornic, busolă, armament, materiale de fotografiat sau filmat, explozibili. Pregătirea intelectuală viza: fixarea zonei şi a localităţilor învecinate; recunoaşterea în detaliu a itinerarului de parcurs, unghiurile de marş; mijloacele de transport până la destinaţie; crearea legendelor pentru înlăturarea inconvenientelor întâmpinate; acţiunea informativă şi eventuale recrutări; formarea legăturilor şi transmiterea materialelor; cutii de scrisori, curieri, mijloace tehnice; timpul şi modalitatea reîntoarcerii, consemne, parole de trecere, prezentarea. Pregătirea intelectuală se memora în cele mai mici detalii, iar misiunea scrisă era anexată la dosarul agentului.

Operaţiunea se putea face legal (cu acte de trecere a frontierei) sau clandestin (lansări cu paraşuta, străbaterea frontierei sau a liniei de luptă a frontului, ori prin depăşirea agenţilor de către trupele în retragere). Locul trecerii se alegea în funcţie de intensitatea pazei frontierei, putându-se organiza acţiuni de distragere a atenţiei şi camuflare a personalului şi a agenţilor, în ţinuta similară trupelor de pază. Trecerile erau organizate, în general, în nopţile fără lună şi cu intemperii, precedate de o pândă de ascultare (aproximativ două ore) în scopul verificării trecerii. Operatorul trecerii redacta un referat privind efectuarea acesteia, care se anexa la dosarul agentului. Când materialul informativ era trimis prin agenţi, curieri sau alte mijloace, era necesară organizarea operaţiei de aşteptare; împreună cu agentul se stabilea punctul de reîntoarcere, zilele, orele de aşteptare, semnele de recunoaştere, modalitatea trecerii şi parola agentului. Organul operator trebuia să recunoască din timp punctul de aşteptare, amplasând materialul necesar trecerii (bărci, frânghii).

Şeful biroului de informaţii exploata agentul şi materialul, verificând valoarea materialului şi veridicitatea informaţiilor, gradul de sinceritate şi în ce măsură acesta şi-a îndeplinit misiunea.

În urma interogatoriului, când erau stabilite în detaliu împrejurările culegerii informaţiilor, legăturile realizate, greutăţile întâmpinate, posibilele date neglijate, şeful biroului de informaţii întocmea o „notă informativă” cu indicarea sursei şi a valorii sursei. Renunţarea sau refolosirea, recompensarea sau trimiterea agentului la Secţia de Poliţie Judiciară Militară era decisă în funcţie de importanţa informaţiilor.

În final, era redactată de către instructor o foaie calificativă a agentului, cu indicarea aptitudinilor şi a rezultatelor obţinute [341, p. 162-166].

Alte metode de culegere a informaţiilor erau: deplasările „ocazionale” în străinătate ale ofiţerilor şi soţiilor acestora (concedii, excursii), exploatarea emisiunilor radio oficiale din ţările vizate, a presei (achiziţionată prin Biroul presei), cenzurarea corespondenţei particulare etc. [341, p. 166-167].

Agentura Frontului de Est, formată în bună parte din informatori onorifici, care colaborau cu S.S.I. din considerente patriotice, era bine încadrată. Pentru „numiri sau angajări în funcţiuni bugetare sau ca stagiari în S.S.I.”, Centrala de la Bucureşti i-a comunicat la 5 ianuarie 1941 Agenturii Frontului de Est că, pretendenţii trebuie să prezinte pentru selecţie, alături de cererea de angajare în serviciu, următoarele acte necesare: extras din adeverinţa de naştere (candidatul trebuia să aibă vârsta minimă de 21 de ani şi maximă de 30 de ani, iar cei de specialitate – de maxim 35 de ani), certificat de naţionalitate, certificat „de bună purtare”, certificat de necondamnare (cazier judiciar), certificat medical (eliberat de un medic oficial), care să ateste că solicitantul este apt pentru serviciu, adeverinţă de satisfacere a serviciului militar, diplomă sau certificat de studii, declaraţie de avere a solicitantului, a soţiei şi a copiilor lor minori. La acest dosar trebuia să fie anexat şi avizul scris şi favorabil al Secţiei Contrainformaţii a S.S.I. Nici o numire sau angajare nu se putea face dacă nu erau depuse toate aceste acte. Dosarul, cu aprobarea prealabilă scrisă de angajare sau de numire, obţinută de şeful ierarhic, era depus la Secţia Personal, în baza căruia şeful Secţiei întocmea decizia de numire sau de angajare, pe care o prezenta spre semnare lui Eugen Cristescu, directorul general al S.S.I.

La angajare în serviciu, proaspătul funcţionar era obligat să depună jurământul de credinţă, fără de care nu i se putea încredinţa nici o misiune din partea Serviciului. Jurământul era depus în faţa şefului S.S.I. şi a preotului, iar de gradele inferioare – în faţa şefului Secţiei Personal şi în cazuri excepţionale – în faţa şefului ierarhic respectiv. Formularul de jurământ, după ce era semnat de funcţionarul angajat, de preotul care a asistat la jurământ şi şeful ierarhic în faţa căruia s-a dat jurământul, era anexat la dosarul personal al funcţionarului. Şefii de secţii, Fronturi şi de birouri, aveau obligaţia să-i instruiască pe noii funcţionari asupra modului de păstrare a secretului lucrărilor şi a conspiraţiei în Serviciu, atrăgându-li-se atenţia asupra sancţiunilor de care erau pasibili în caz că nu vor respecta aceste instrucţiuni. Personalul informativ (agenţii-informatori), era exceptat de la toate aceste dispoziţii [153, p. 8-11].

Pe noua graniţă româno-sovietică Frontul de Est avea câteva centre informative – Centrul Nr. 1 Informaţii Suceava (retras de la Cernăuţi), Centrul Nr. 2 Informaţii Iaşi (retras în vara anului 1940 de la Chişinău) şi Centrul Nr. 3 Informaţii Galaţi, cu un Subcentru Informativ Nr. 3b la Tulcea [164, p. 14-16, 18; 163, p. 17] – în sarcinile cărora intra culegerea diverselor informaţii din Moldova, Basarabia, nordul Bucovinei şi din spaţiul sovietic, precum şi identificarea agenţilor inamici.

Şefii acestor centre informative trebuiau zilnic să raporteze telefonic (la orele 9.00) Frontului, prin Agentura Frontului, informaţiile procurate, precum şi rezultatele verificărilor informative cerute. De asemenea, de două ori pe lună (în zilele de 1 şi 15 ale fiecărei luni) ei

urmau să vină la Front „pentru comentarii, îndrumări şi verificări” [143, p. 24]. Acolo primeau şi fondurile informative necesare (banii pentru activitate).

Cheltuielile structurilor S.S.I. de pe noua graniţă româno-sovietică, variau de la lună la lună. Spre exemplu, Centrul de la Galaţi a cheltuit în noiembrie 1940 – 56.045 de lei, în decembrie – 69.917 de lei, iar în ianuarie 1941 – 73.035 de lei. Un subcentru informativ cheltuia pe lună, până la 40.000 de lei (în anul 1939, salariul minim lunar al funcţionarului cu studii liceale era de 4.000 lei, iar al celui cu diplomă universitară – de 5.000 lei pe lună [336, p. 24]). Aceste sume reprezentau plata personalului, plata agenturii (salarii pentru agenţi, indicatori, barcagii; cheltuieli pentru hrană, deplasări), cheltuieli pentru informaţii, cheltuieli pentru recrutare de informatori, chiria localului, procurarea combustibilului, plata legăturilor telefonice etc. [164, p. 14-16, 18; 163, p. 17]. Pe parcursul războiului cheltuielile vor spori, în special din cauza creşterii preţurilor la produsele de larg consum.

La solicitarea Centralei S.S.I. de la Bucureşti, Frontul îi înainta Agenturii Frontului „cereri informative”, cu chestiunile care interesau şi care trebuiau cercetate sau verificate în teren. Acestea ajungeau pentru executare la centrele de informaţii, în baza cărora se stabileau problemele de cercetat şi misiunile pentru agenţii externi. Pe „cererea informativă” primită, şeful centrului nota în dreptul fiecărei chestiuni de cercetat sau de verificat, numele conspirativ al agentului care trebuia să se ocupe de executare. Dacă era vorba de o chestiune cu caracter general, care se referea la întreaga Basarabie sau Bucovină, investigarea sau verificarea se făcea de către toţi agenţii-informativi. Actualizarea informaţiei se efectua prin verificări periodice în teren, executate de agentură (observare, interogarea refugiaţilor basarabeni şi bucovineni sau prin interogarea de către personalul specializat, a spionilor sovietici arestaţi). Spre exemplu, prin anchetarea informativă a spionilor sovietici prinşi de organele S.S.I., s-au obţinut (şi actualizat) date şi informaţii valoroase privind amplasamentul trupelor sovietice din Basarabia şi Bucovina, care au fost puse la dispoziţia factorilor de decizie ai Armatei române, pentru elaborarea planurilor de campanie şi a directivelor operative [380, p. 56-57].

În activităţile lor, agenţii externi ai Frontului de Est trebuiau să ţină cont în primul rând de cererile înaintate de Front, acestea fiind şi misiunile lor de bază [143, p. 27]. Lansarea peste frontiera româno-sovietică era precedată de recunoaşterea prealabilă a zonei de trecere şi constatarea posibilităţilor de lucru; spre exemplu, în a doua decadă a lunii aprilie 1941, a fost cercetată posibilitatea trecerii prin punctul Oancea, precum şi probabilitatea reuşitei operaţiilor de informare în această zonă, posibilităţile de recrutare a informatorilor, precum şi a indicatorilor, a persoanelor de legătură cu autorităţile române (poliţie, grăniceri) [163, p. 24]. Apoi, după cum am mai spus, erau stabilite misiunile de executat (în conformitate cu „cererile

informative”), cu descrierea în amănunt a modului de executare, aşa precum reiese şi din această „misiune” dată unui agent extern:

„1. Trece frontiera în noaptea de 5 martie 1941 prin Sud Sculeni.

2. Direcţia şoseaua Făleşti – Bălţi evitând gara Buciumeni.

3. În cursul nopţii trebuie să ajungă la Făleşti.

4. Itinerar: Făleşti – Bălţi – Floreşti – Soroca şi retur.

5. Identificări de comandamente de Mari Unităţi.

6. Identificări de unităţi pe arme, arătând clădirile ce ocupă. Aproximativ efectivul unităţilor şi de când se află în localităţile respective, căror comandamente aparţin aceste unităţi.

7. Interesează în special numărul de tunuri, tancuri, avioane, autocamioane, tractoare.

8. Va recruta câte un rezident la Făleşti şi Bălţi făcând instrucţia lor pentru culegerea informaţiunilor.

9. Va procura acte de identitate, ziare şi reviste sovietice.

10. Dacă în timpul executării misiunii observă transporturi numeroase de trupe spre Prut sau concentrări în apropierea Prutului, se va înapoia imediat ce a identificat cu aproximaţie: felul trupelor şi direcţia lor de înaintare.

11. Termen de înapoiere 20 Martie 1941” [163, p. 31].

Deoarece s-a constatat că, mulţi agenţi trimişi în Basarabia şi în nordul Bucovinei erau descoperiţi de câinii grănicerilor sovietici chiar în zona de hotar, S.S.I. a emis la 30 mai 1941, ordinul circular nr. 172, prin care s-a dispus ca, fiecare agent care pleacă în misiune externă, să primească o cutie cu praf de tutun sau piper, conţinutul căreia urmând să-l presare pe urmele sale atunci când va păşi pe malul sovietic al Prutului, pentru a deruta câinii grănicerilor sovietici [153, p. 21a].

Agenţii care sub diverse acoperiri oficiale plecau în Uniunea Sovietică pe Dunăre sau pe Marea Neagră, primeau următoarele însărcinări:

„Rog a vă documenta asupra:

1. Capacitatea portului, descrierea instalaţiilor.

2. Nave identificate, schiţe şi fotografii.

3. Şantiere şi ateliere de reparaţiuni.

4. Mari unităţi şi dislocarea lor în regiune.

5. Unităţi din diferite arme şi din ce Mari Unităţi fac parte. În special interesează numărul de ordine al unităţilor şi localităţilor unde se află posturile de comandă.

6. Procurarea a diferitelor acte de identitate sovietice din Ucraina sau regiuni, ca: paşapoarte, adeverinţe, vize, certificate, autorizaţii eliberate de către diferite autorităţi, bilete de

cale ferată etc.

În portul în care veţi sosi, cumpăraţi următoarele, de vă este posibil:

- publicaţii şi reviste, în special cele cu caracter local. Nu cumpăraţi ziarele de mare tiraj cum sunt: «Izvestia», «Pravda», «U.R.S.S. en construction», «Kommunist Vesti», aceste ziare le primim regulat.
- ilustrate cu vederi de ansamblu din oraş sau ilustrate reprezentând edificiile publice.

Nu interesează statui, monumente sau ilustraţii alegorice.

- broşuri numai cele cu caracter militar. Nu cumpăraţi sumedenia de broşuri cu care se face propagandă comunistă în toate limbile pământului. Dacă puteţi reţine, pe date, mişcarea în port şi anume ce vase străine se găseau la data respectivă în portul vizat, ce încărcau şi ce descărcau.
- dacă în port se găseau vase ale Marinei Comerciale sovietice, câte, numele lor, caracteristicile, fotografierea lor, dacă nu silueta.
- idem pentru toate felurile de vase ale marinei militare sovietice.
- impresii personale şi concluziunile personale trase din discuţiile pe care le aveţi cu toţi cei cu care vă veţi întâlni.

Vă rugăm următoarele:

- vedeţi şi interesaţi-vă dacă în portul în care acostaţi mai există rămaşi încă, din timpul războiului (Prim Mondial – *n.n.*), ceva români" [163, p. 28].

La 24 mai 1941, Centrul de Informaţii Nr. 3 Galaţi a lansat peste Prut mai mulţi agenţi-informatori, însărcinaţi cu procurarea informaţiilor politico-militare din Basarabia şi de la est de Nistru:

- agentul T.24 a fost trimis în oraşele Cetatea Albă, Chilia Nouă şi Arciz, cu misiunea să afle care era numărul unităţilor sovietice din zonă, amplasarea lor, tipul de arme din dotare, ce construcţii militare erau în curs de desfăşurare, numărul avioanelor;
- agentul T.8 – în sectorul Româneşti (jud. Tighina), pentru a se deplasa mai apoi pe axul Tiraspol – Odessa;
- agentul T.22 – în sectorul Ceadâr-Lunga – Tarutino – Arciz;
- agentul 13 – în sectorul Cetatea Albă – Căuşeni – Tarutino;
- agentul T. 9 – în sectorul Bolgrad – Ismail [153, p. 3-5 verso].

Reveniţi din misiune (o parte nu au revenit; potrivit datelor Direcţiei Generale a Trupelor de Grăniceri ale N.K.V.D. al U.R.S.S., în perioada 1 ianuarie – 18 iunie 1941, dintre agenţii care au trecut fraudulos „frontiera vestică" a U.R.S.S., au fost identificaţi 339: 219 agenţi germani, 92 de agenţi români şi 28 de agenţi unguri [229, p. 276]) agenţii-informatori întocmeau

„note” cu informaţiile obţinute şi le înaintau ierarhic pentru a fi sintetizate, analizate, verificate şi valorificate. Le-a fost atrasă atenţia, ca în cazul relatării evenimentelor sau faptelor dintr-o localitate mică, netrecută pe hartă, să fie indicate unele repere care să ducă la identificarea acesteia (spre exemplu, nord-vest faţă de o localitatea mai mare) [153, p. 22a]. Neapărat urmau să indice modul şi sursa obţinerii informaţiilor (observare, informator ocazional etc.), precum şi valoarea acesteia (sigură, nesigură, verificată etc.).

Toate informaţiile de ordin militar obţinute de agenţii externi ai Frontului de Est, au stat la baza informării continue şi la zi a Comandamentului Armatei române, informare necesară luării unor decizii adecvate situaţiei.

În preajma declanşării războiului împotriva Uniunii Sovietice (22 iunie 1941), mai exact, până în data de 30 mai 1941, toate aceste informaţii militare urmau să fie sintetizate de către specialiştii S.S.I. într-o „lucrare de mare importanţă privind situaţia de ansamblu a trupelor sovietice din Basarabia şi Bucovina” [163, p. 22], necesară conducerii de Stat şi Armatei, în contextul pregătirii campaniei antisovietice, preconizată pentru a doua jumătate a lunii iunie 1941.

În această perioadă, când un război cu Uniunea Sovietică era iminent, informaţiile militare deveneau prioritare. Aşa că, la începutul lunii iunie 1941, Centrala S.S.I. de la Bucureşti le-a cerut centrelor sale informative din răsărit, să se ocupe în „urgenţa întâi” de dispozitivul şi dotarea unităţilor sovietice din Basarabia şi nordul Bucovinei [163, p. 1].

Pentru elaborarea unor studii cât mai bune, la 2 iunie 1941, Secţia I-a Informaţii a S.S.I. s-a adresat centrelor informative ale Frontului de Est cu rugămintea, ca pe viitor să înainteze împreună cu informaţiile obţinute şi unele indicii, care să dea posibilitatea stabilirii gradului de veridicitate a informaţiilor furnizate şi, în general, a valorii agenturii care a furnizat informaţia. Această măsură a fost solicitată de col. Ioan Lissievici, şeful Secţiei I-a Informaţii, care, din materialul informativ primit de la centrele S.S.I. de pe hotarul de Est, a constatat că, şefii acestor organe informative se limitau la înaintarea unor „note informative” redactate în baza datelor procurate de agenţii sau rezidenţii lor externi, fără să menţioneze scopul misiunii încredinţate agentului, condiţiile în care acesta a lucrat, precum şi durata misiunii; dacă misiunea a fost executată parţial ori în totalitate, sau dacă au fost procurate alte date decât cele cerute; cauzele care l-au făcut pe agent să se abată de la misiunea primită; dacă informaţiile procurate au fost văzute sau auzite personal de către agent ori rezident, sau dacă acestea corespund documentelor procurate de agent sau de rezident; care este valoarea informaţiilor procurate atribuită de şeful centrului, însoţită de o interpretare a acestora; aprecierea posibilităţilor agentului şi care este gradul de încredere acordat acestuia; care sunt sumele cheltuite pentru materialul procurat. Lipsa

acestor specificări, scădea credibilitatea informaţiei procurate şi în general, valoarea agenturii. Mai mult, această situaţie făcea ca exploatarea informaţiilor să fie în mare parte compromisă, iar identificarea agenţilor mincinoşi – imposibilă. „Această stare de lucruri – sublinia col. Lissievici – mă face să cred că majoritatea şefilor de centre nu depun stăruinţa necesară pentru a cunoaşte, tria şi utiliza agentura în raport cu posibilităţile fiecărui agent şi că nu urmăresc să descopere pe agenţii suspecţi, fie prin faptul că procură date din propria lor imaginaţie, fie că lucrează ca agenţi dubli". Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, şefii centrelor de informaţii de la graniţa româno-sovietică trebuiau să întocmească pentru fiecare agent reîntors din misiune o „fişă", în care să indice: numele lui conspirativ; data plecării în misiune; cine a înlesnit trecerea; misiunea primită; itinerarul parcurs tur-retur; data aşteptării şi data reîntoarcerii agentului; cine l-a primit la reîntoarcere; dacă a îndeplinit total sau parţial misiunea; accidentele/incidentele survenite în executarea misiunii; de ce acte de identitate s-a folosit; care este materialul informativ procurat; aprecierea gradului de fidelitate a agentului (de către şeful centrului) şi a valorii materialului procurat; suma cheltuită în misiune; menţiuni speciale (dacă era cazul). De asemenea, după exploatarea informativă a agentului, şeful centrului trebuia să mai întocmească câte o „notă informativă" pentru chestiunile de ordin militar şi starea de spirit din Armata sovietică, şi alta pentru chestiunile de ordin politic şi starea de spirit a populaţiei. Nu se admitea ca după o misiune informativă executată de agent, să se întocmească mai mult de o „notă informativă" cu caracter militar şi una cu caracter politic. Deci, nu se admitea exploatarea parţială şi eşalonată în timp a agentului revenit din misiune.

După întocmirea „fişei" şi a celor două „notelor informative", şeful centrului de informaţii urma să le anexeze în dosarul personal al agentului, pentru a putea urmări mai uşor activitatea acestuia. Alte două exemplare, trebuia să le înainteze Agenturii Frontului de Est, care după examinarea lor, urma să dea o apreciere asupra activităţii agentului şi a valorii informaţiilor procurate. După aceasta, un exemplar era anexat la dosarul agentului de la Agentura Frontului, iar celălalt retrimis, în timp de 5-6 zile de la primire, şefului centrului, cu concluziile şi eventualele propuneri ale şefului Agenturii (inclusiv cu recomandări de demascare a agenţilor nesinceri).

Spre finalul dispoziţiilor privind îmbunătăţirea lucrului cu agenţii, col. Ioan Lissievici sublinia: „Atrag atenţiunea Şefilor de Centre că natura serviciului ce îndeplinesc, îi obligă să depună toată stăruinţa şi puterea de discernământ, pentru a procura informaţiuni cât mai complecte, interesante şi reale. Acest rezultat nu poate fi obţinut decât dând toată atenţia agenturii, pentru a o tria necontenit în scop de a utiliza şi stimula pe agenţii cu cele mai mari posibilităţi şi de cea mai bună credinţă în serviciu, restul vor fi lăsaţi în rezervă sau nu vor mai fi

utilizaţi”. Şeful Secţiei I-a Informaţii mai atenţiona că, prin nerespectarea acestor dispoziţii „Şefii de Centre riscă să fie înşelaţi de proprii lor agenţi, cum şi de către organele serviciului de informaţii al ţării din care trebuie să culeagă informaţiuni, fapt ce dă naştere la consecinţe dureroase, atât din punct de vedere al randamentului informativ, cât şi din punctul de vedere al Serviciului din care facem parte”. Ioan Lissievici avertiza că, personal va supraveghea în permanenţă executarea verificării agenţilor, „care este de o importanţă capitală pentru buna funcţionare şi randamentul unui Serviciu de Informaţii” [153, p. 13-20].

În a doua jumătate a anului 1940, problemele abordate de Frontul de Est s-au referit la regimul de ocupaţie din Basarabia, nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa, la starea social-economică şi „reformele” din aceste teritorii, la situaţia populaţiei şi a refugiaţilor etc., etc., iar începând cu anul 1941, prioritare au devenit informaţiile cu caracter militar.

Rezultatele intensei activităţi a Frontului de Est, erau expuse în numeroasele sale „note informative”, studii, sinteze etc., etc.

La 24 august 1940, S.S.I.A.R. informa că, după ocuparea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, „Sovietele au purces de urgenţă la amenajarea comunicaţiilor pentru nevoile militare” [219, p. 103]. Ecartamentul căilor ferate a fost lărgit, cu mici excepţii la porţiunile secundare. Au fost construite trasee noi: Arciz – Ismail, cu ramificaţii de la Chitai la Chilia Nouă; Bolgrad – Ismail. Şoselele au fost amenajate şi erau întreţinute. Era proiectată construcţia şoselelor Ungheni – Grozeşti – Leuşeni; Bucovăţ – Nisporeni – Leuşeni. Toate lucrările erau executate de specialişti militari, ajutaţi de populaţia civilă.

A fost restabilită legătura cu malul stâng al Nistrului: cu excepţia podului de la Tighina, au fost construite poduri de lemn la Hotin, Soroca şi Criuleni, se reparau podurile de fier de cale ferată de la Otaci, Rezina şi Cetatea Albă [219, p. 103].

O „notă” deosebit de interesantă a S.S.I., datată 25 februarie 1941 [164, p. 2-11], întocmită în baza declaraţiilor luate de la un refugiat basarabean bine informat, conţine un bogat material informativ privind situaţia din Basarabia ocupată, în care se fac referiri la organizarea teritorial-administrativă şi social-economică a provinciei ocupate.

Prin această „notă” se aducea la cunoştinţă că, teritoriul dintre Prut şi Nistru este împărţit în raioane, reşedinţa cărora „se află de obicei în comunele mai mari sau târguşoare, numindu-se «Ţentr» (centru)”. Administraţia comunelor rurale – Consiliul sătesc („Selsovet”) – „nu joacă vreun rol important, fiind subordonat completamente raionului”.

Conducerea raioanelor se făcea prin comitetele executive („Raicom”-uri), compuse din: secţia agricolă („Raizem”), secţia financiară („Raifin”), secţia sanitară („Raisan”) şi secţia educaţie („Raiono”). În reşedinţa de raion se mai afla tribunalul, comitetul provizoriu al

partidului, miliţia şi reprezentanţa N.K.V.D.

Funcţionarii comitetelor executive erau „numai personaje venite de peste Nistru, aceştia sunt aproape toţi evrei”. Unele structuri din cadrul administraţiei (secţia agricolă, secţia sanitară) aveau „mulţi colaboratori din elemente localnice”.

Tribunalele aveau preşedinţi numiţi şi câte doi judecători aleşi. Pe lângă tribunale era câte un procuror localnic şi apărătorii oficiali.

Comitetul provizoriu al partidului se numea aşa („provizoriu”), deoarece încă nu se făceau înscrieri în partid. Preşedintele lui era venit de peste Nistru, iar membrii erau dintre localnici. Misiunea comitetului consta în „urmărirea vieţii sociale şi supravegherea funcţionarilor care pot fi pedepsiţi, destituiţi sau avansaţi în baza referatului comitetului, toţi membrii comitetului sunt evrei”.

Tuturor cetăţenilor li s-au eliberat acte de identitate sovietice (paşapoarte). Însă, cu toate acestea, persoanele cu paşaport erau „legate de loc, neavând dreptul de a se deplasa benevol” (avizul pentru deplasare se elibera numai în cazuri speciale şi doar pe un termen de maxim trei luni de zile).

La Chişinău, Tighina, Bălţi şi Tiraspol erau în curs de deschidere cursurile pentru pregătirea preşedinţilor de cluburi săteşti, în cadrul cărora trebuia să fie instruiţi pe chestiuni de propagandă agrară, antireligioasă, metode de educaţie politică. De peste Nistru au sosit în masă propagandişti, recrutarea cărora se făcea mai puţin de pe loc din cauză că, „centrul nu are încredere în populaţia Basarabiei şi mai ales în ţărani”. Se evidenţia faptul că, persoanele venite de peste Nistru nu aveau dreptul să se căsătorească cu basarabeni, probabil din cauza aceleiaşi neîncrederi. De asemenea, se sublinia faptul că, „Numărul simpatizanţilor regimului sovietic în rândurile ţărănimii a scăzut simţitor în ultimul timp”. Regimul încerca să atragă de partea sa ţărănimea săracă, care să fie utilizată la propagarea ideii formării gospodăriilor agricole colective. În toamna-iarna anului 1940, această campanie „dusă de tineretul sovietic” nu a dat rezultatele aşteptate: în document era subliniat că, până la data de 15 februarie 1941, în întregul teritoriul al Basarabiei au fost organizate 29 de colhozuri, care cuprindeau 3.629 de gospodării ţărăneşti[11]. Accelerarea acestui proces era preconizată prin intensificarea campaniei împotriva ţăranilor înstăriţi, acţionându-se „încetişor şi cu băgare de seamă”.

Era „continuă vânătoarea după «albii» şi reprezentanţii burgheziei”, executată de organele securităţii statului. Condamnările pentru aceste persoane variau între 10 şi 20 ani de

[11] Putem admite că, datele procurate erau corecte, având în vedere că, până în iunie 1941, potrivit datelor oficiale, în cele şase judeţe ale Basarabiei au fost înfiinţate 120 de colhozuri, care cuprindeau 17,1 mii de gospodării ţărăneşti, care constituiau 3,7% din totalul gospodăriilor ţărăneşti şi 4,2% din totalul pământului arabil [329, p. 342].

exil. Nu erau cruţate nici persoanele care sub administraţia românească au servit interesele regimului sovietic: era adus exemplul unui individ care în timpul judecăţii a spus că, „a fost prigonit sub români pentru că a lucrat în favoarea Sovietelor”. Însă, lui i s-a răspuns: „Dvs. a-ţi lucrat pentru noi fiind plătit, noi recunoaştem numai pe acei care au lucrat din convingere”.

Aprovizionarea pieţelor cu produse alimentare era într-o continuă descreştere, ţăranii nedorind să aducă provizii la oraş, căci preţurile de pe piaţă la alimente erau prea mici şi nu le ofereau posibilitatea achiziţionării mărfurilor meşteşugăreşti sau industriale (găina era 9-12 ruble/kg., untul de vaci – 15-16 ruble/kg., ceapa – 2 ruble/kg., laptele – 0,8 ruble/litru, vinul – 5-6 ruble/litru, pâinea neagră – 0,8 ruble/kg., iar cizmele erau 110 ruble perechea).

Erau vândute stocurile de marfă lăsate de administraţia românească, însă câte puţin, pentru ca o perioadă cât mai lungă, fără noi aprovizionări, să se poată arăta că produse pe piaţă totuşi există. Spre exemplu, pentru a fi procurat un litru de gaz, trebuia să se stea la rând 5 zile. Se susţinea că, această situaţie este provizorie şi în curând piaţa va fi bine aprovizionată.

Din cauza insuficienţei de mărfuri, interogatul susţinea că, în ianuarie 1941, în urma dispoziţiilor venite de la Moscova, „s-au trimis stocuri de manufactură de Lodz (probabil că la timp s-a furat bine de acolo (din Polonia cucerită în 1939 – *n.n.*))”. Unii veneau în Basarabia să procure „această manufactură” tocmai de la Odessa şi din alte părţi.

În sudul Basarabiei „prin Decembrie (1940 – *n.n*) s-a făcut o «săptămână albă», adică săptămână de rechiziţionarea albiturilor şi a lenjeriei, însă din cauza ostilităţii, s-au lăsat de aceasta”.

Mulţi orăşeni plecau în comunele rurale pentru a-şi procura cele necesare, deoarece nici muncitorii şi nici funcţionarii nu aveau posibilităţi financiare mai mari decât ţăranii, în ceea ce priveşte achiziţionarea mărfurilor şi produselor necesare. Un şef al Oficiului P.T.T. avea un salariu de 256 ruble pe lună, poştaşul – 120 ruble pe lună etc. Cine nu avea serviciu, se descurca foarte greu, căci lucrul cu ziua nu se prea găsea, fiind interzis.

Situaţia precară a aprovizionărilor, ar fi făcut Kremlinul să întrebe autorităţile de la Chişinău: „Ce faceţi voi acolo în Basarabia, că aveţi aşa multă lume nemulţumită care se înscrie mereu pentru plecare peste Prut?”.

Suprafeţele viticole au fost naţionalizate, iar foştii proprietari au fost păstraţi în calitate de custozi ai gospodăriilor. La fel şi foştii proprietari de case, care au fost naţionalizate, continuau să locuiască acolo într-o cameră, plătind chirie.

Multe mori şi fabrici de ulei erau demontate şi duse peste Nistru: „Lucrările s-au executat noaptea, tot noaptea s-au încărcat maşinăriile în vagoane”.

Coloniile germane din sudul Basarabiei, în urma repatrierii germanilor în Reich, „au

fost populate cu sărăcimea”.

În mai multe oraşe s-au deschis sucursalele Casei de Economii şi Asigurări a U.R.S.S. Corespondenţa poştală ajungea la destinaţie foarte greu: de la Chişinău în provincie în 5-8 săptămâni, iar din provincie la Chişinău în 3-5 săptămâni.

În finalul „notei” se menţiona că, refugiatul basarabean atrăgea atenţia asupra faptului că, „Cititorul poate crede că sunt subiectiv, dar vă spun sincer că scriu aceste rânduri fiind foarte obiectiv pentru a vă arăta situaţia reală de acolo. Închipuiţi-vă Dvs. ce trebuie să se petreacă în sufletul bietului basarabean, ce se petrece acolo… vai de ei” [164, p. 2-11].

„Nota” S.S.I. din 31 mai 1941, relata despre aceiaşi situaţie din teritoriile româneşti ocupate de U.R.S.S.: „(…). Sovietele desfăşoară o intensă propagandă antireligioasă. Multe din biserici au fost transformate în localuri de dans, restaurante, cantine, cinematografe, închisori sau muzee antireligioase. Preoţii sunt şicanaţi şi împiedicaţi să oficieze serviciul divin.

Din punct de vedere economic, situaţia se menţine critică, deşi presa sovietică încearcă să susţină contrariul. Alimente se găsesc numai la cooperative, dar se vând în mici cantităţi şi cu preţuri foarte mari, încât populaţia suferă literalmente de foame” [219, p. 188-189].

Dintr-un alt document aflăm că, în vederea consolidării regimului comunist în noile teritorii cucerite, autorităţile sovietice au confiscat toate aparatele de radio particulare şi au instalat aparate de radio publice. Astfel, cetăţeanul asculta doar ceea ce dorea guvernul sovietic să spună [143, p. 7].

În februarie 1941, Frontul de Est a primit spre verificare o informaţie potrivit căreia, sovieticii fabricau un proces judiciar împotriva foştilor membri ai Sfatului Ţării, prin care să dovedească că cei care au votat în 1918 Unirea Basarabiei cu România, au fost corupţi de guvernul român; toţi deputaţii Sfatului Ţării rămaşi în Basarabia ocupată au fost arestaţi sau supravegheaţi, cercetaţi şi forţaţi să facă declaraţii „pe placul Sovietelor”. Se presupunea că, acest proces se va judeca în 1941, în preajma aniversării zilei Unirii – 27 martie. Informaţia trebuia de urgenţă verificată, iar toţi agenţii şi refugiaţii să fie interogaţi pe această chestiune. Rezultatul, chiar şi negativ, trebuia obţinut cât mai repede, pentru a fi raportat conducerii de stat [143, p. 17].

Deja la 24 februarie 1941, S.S.I. prin şeful său, Eugen Cristescu, a informat conducerea României că, foştii deputaţi ai Sfatului Ţării nu au fost judecaţi sau deportaţi în interiorul U.R.S.S. şi sunt „concentraţi la închisorile din Chişinău şi Tiraspol”. S.S.I. considera că, aceştia vor fi aduşi în faţa instanţei de judecată, dar fără să li se prezinte acuzaţiile. Era remarcată atitudinea dârză a unor foşti deputaţi – Ion Codreanu, Emanoil Catelli, fost ministru, Constantin Leancă, Nicolae Secară şi alţii, care au declarat că: „Au votat Unirea fiindcă aşa le-au dictat

convingerile şi conştiinţa românească. Republica Moldovenească (Sovietică Socialistă – *n.n.*) actuală este un instrument de dezbinare a poporului român. Basarabia fiind plămădită cu sângele şi oasele strămoşilor lor, va rămâne totdeauna românească şi, orice ar face Sovietele, ea fiind a românilor, tot lor le va reveni" [257, p. 164].

În a doua jumătate a anului 1940, a avut loc operaţiunea de repatriere a germanilor din Basarabia şi Bucovina sovietică în Reich-ul german. S.S.I. a încercat să urmărească prin agenţii săi desfăşurarea acestei acţiuni, deoarece – având în vedere probabilitatea declanşării unui război germano-sovietic – a fost folosită şi pentru recrutarea de spioni: serviciile speciale sovietice au încercat să recruteze spioni din rândul celor care plecau în Germania, iar serviciile secrete germane – din rândul celor care rămâneau pe loc [337, p. 34-38]. Despre aceste activităţi de recrutare, S.S.I. a informat printr-o „notă" din 4 mai 1941: „conducătorii sovietici au căutat să fie cât mai bine informaţi asupra situaţiei din Germania şi în acest scop reţeaua de spionaj sovietic a fost foarte bine organizată pe întreg teritoriul german. Pentru a ajunge la acest rezultat, numeroşi agenţi sovietici de origine germană şi ucraineană au fost introduşi în loturile repatriaţilor germani şi acum fac spionaj în favoarea U.R.S.S., informaţiile lor fiind difuzate prin intermediul rezidenţilor de pe teritoriul german" [380, p. 57].

De asemenea, S.S.I. deţinea informaţia potrivit cărei, în timpul operaţiei de repatriere a etnicilor germani, în centrele de repatriere din Basarabia au avut loc fricţiuni între reprezentanţii oficiali germani şi sovietici. La 14 octombrie 1940, centrelor S.S.I. de pe Prut li s-a cerut să verifice această informaţie şi să raporteze de urgenţă natura acelor neînţelegeri [143, p. 26]. Deocamdată, nu am găsit în unităţile arhivistice nici o „notă" a S.S.I., care să prezinte rezultatul verificării acestei informaţii. Însă, din documentele N.K.V.D. publicate, rezultă că, neînţelegeri au existat şi destul de multe: începând cu divergenţele apărute pe marginea evaluării averilor repatriaţilor (sovieticii subevaluau, iar germanii supraevaluau) şi terminând cu protestele reciproce faţă de tentativele de a convingere cât mai multe persoane, să se repatrieze în Germania (tentative ale oficialilor germani) sau să rămână pe loc (încercări ale oficialilor sovietici) [232, p. 101-104, 106-112, 113-117, 118-121].

În preajma campaniei antisovietice prioritară pentru S.S.I. a devenit studierea problemelor de ordin militar – potenţialul militar al U.R.S.S., dispozitivul strategico-militar din Basarabia şi nordul Bucovinei etc. În prima jumătate a anului 1941, accentul era pus anume pe obţinerea informaţiilor de acest gen.

La 20 septembrie 1940, Frontul de Est al S.S.I., relatând despre stadiul relaţiilor germano-sovietice, atrăgea atenţia că, „Armata Roşie se pregăteşte intens în vederea conflictului germano-sovietic, făcând masive concentrări de trupe în fosta Polonie, în Bucovina de Nord şi

Basarabia. Se constată – deci – clar că U.R.S.S. intenţionează, pe de o parte, să slăbească puterea de rezistenţă a Germaniei prin pierderea pieţelor de aprovizionare, pe de altă parte, să-şi creeze baze strategice în vederea conflictului germano-sovietic considerat iminent la Moscova. (…). Izbucnirea conflictului este iminentă, însă Berlinul este hotărât să nu ia iniţiativa până ce U.R.S.S. nu va comite un act direct de ostilitate împotriva Germaniei. De aceea se fac concentrări masive de trupe germane pe frontiera de Est, iar ideea lichidării definitive a pericolului comunist este preconizată chiar de actualele cercuri conducătoare germane" [218, p. 113-114].

În lunile septembrie-octombrie 1940, organele S.S.I. de pe frontiera româno-sovietică trebuiau să afle dacă în localităţile Cahul, Singureni, Valea Mare, Cetatea Albă, Ismail şi Tighina erau hangare sau terenuri de aviaţie, aerodromuri etc. [143, p. 28]. Referitor la informaţiile aviatice, agenţii externi trebuiau să semnaleze, în special tipurile şi caracteristicile avioanelor care au sosit pe aerodromurile din Basarabia pe calea aerului sau cu trenul, să culeagă informaţii cât mai precise şi complete despre hangarele subterane care se construiau pe aeroportul din Chişinău şi în alte regiuni ale Basarabiei (Cahul, Vărzăreşti, Valea Mare, Petreşti, Cetatea Albă, Ismail, Bălţi). Prezentau interes şi informaţiile despre depozitele de carburanţi (numărul şi amplasamentul lor). Trebuiau verificate şi concretizate informaţiile referitoare la trupele sovietice din sudul Basarabiei, din sectoarele: Cahul – Reni – Ismail – Chilia (să se stabilească dacă în sectorul Reni – Giurgiuleşti era vreo unitate mecanizată) şi Bolgrad – Comrat, şi urmărită activitatea lor zilnică [143, p. 20-21]. Agenţii S.S.I. urmau să afle dacă la Bolgrad mai există vreun comandament de M.U. (corp de armată sau divizie moto-mecanizată), în afară de cel al diviziei de infanterie; dacă comandamentele de la Leova şi Arciz sunt de infanterie sau cavalerie; ce trupe sunt în sectoarele Cahul – Baimaclia şi Comrat – Româneşti [143, p. 25].

Toate aceste informaţii erau extrem de necesare conducerii de Stat şi a Armatei, care în cazul agresiunii sovietice să poată riposta în mod adecvat.

Într-un „raport" care descria minuţios efectivele unităţilor militare sovietice, concentrate în apropierea frontierelor răsăritene ale României, se făcea următoarea evaluare:

„Din dislocările de trupe, care au avut loc în Basarabia şi Bucovina de Nord, atât în timpul rebeliunii din ianuarie 1941, cât şi după aceea, se observă în mod clar pregătirile ofensive efectuate de Uniunea Sovietică cu scopul de a ocupa întreaga Moldovă şi restul Bucovinei. Încă o dată se verifică faptul că, deşi Uniunea Sovietică nu se consideră continuatoarea Rusiei ţariste, totuşi aceasta a reluat vechea politică imperialistă a ţarilor, urmărind nu numai recuperarea teritoriilor pierdute după primul război mondial, ci şi dominarea gurilor Dunării, ocuparea Peninsulei Balcanice şi stăpânirea Strâmtorilor" [381, p. 37].

În ceea ce priveşte trupele sovietice din Basarabia, „raportul informativ” din 6 februarie 1941, preciza că, începuseră deja „să se execute trageri de instrucţie în apropierea frontierei cu România” [381, p. 38]. Pe baza informaţiilor procurate de la o sursă ocazională, „nota” S.S.I. din 28 februarie informa că, la Chişinău se concentrau următoarele mari unităţi, unităţi şi materiale de luptă sovietice: o divizie mecanizată cu circa 300 de care de luptă şi 20 de tunuri; două regimente de artilerie; unităţi de infanterie; 50-60 de tunuri antitanc; 30-40 de avioane într-o permanentă stare de alarmă; detaşamente N.K.V.D.; două regimente de cavalerie ai căror cai erau slabi, iar harnaşamentele de calitate foarte proastă. Acelaşi document, care fusese trimis spre informare şi Ministerului Afacerilor Externe, mai făcea referire şi la moralul foarte scăzut al trupelor sovietice, dovedit de faptul că soldaţii îşi manifestau nemulţumirea în public, ceea ce i-ar fi determinat pe ofiţeri să ia măsuri de întărire a disciplinei, iar autorităţile „să menţină atât vechea pază a Nistrului, cât şi să interzică trecerile din Basarabia spre interior şi invers” [381, p. 38].

Se ştia că, erau în derulare concentrările de trupe sovietice în Basarabia. Doar în intervalul 2-7 martie 1941, potrivit unor surse neverificate, ar fi sosit în Basarabia vreo 50 de trenuri cu muniţii. Trebuia cercetată şi comunicaţia de peste Nistru, între Dubăsari şi Criuleni, pentru a se constata care erau posibilităţile sovieticilor de a întări unităţile militare din Basarabia cu altele de peste Nistru. În general, interesa întregul dispozitiv militar sovietic pe o adâncime de 300 km. de la noua frontieră.

În afara informaţiilor procurate şi observaţiilor realizate, agenţii plecaţi în Basarabia trebuiau să aducă de acolo diverse reviste şi ziare, care puteau servi drept sursă bună de informare asupra situaţiei din teritoriul dintre Prut şi Nistru [381, p. 37].

Se încerca urmărirea tuturor mişcărilor de trupe din teritoriul sovietic şi mai cu seamă a celor ce puteau viza România. Spre exemplu, la 13 martie 1941, organele S.S.I. de pe hotarul răsăritean, urmau să verifice dacă au venit în teritoriul Basarabiei următoarele mari unităţi sovietice: Divizia 88, care a fost dislocată la graniţa finlandeză şi ar fi plecat ulterior spre Kiev; Divizia 17 din Leningrad, care ar fi fost direcţionată spre Odessa; trei divizii mecanizate din Ţările Baltice, plecate într-o direcţie necunoscută [143, p. 5].

De către „primul agent trimis în sudul Basarabiei” trebuia să se afle, dacă în gara Basarabeasca au sosit două trenuri blindate, patru trenuri cu ateliere mecanice şi un tren de ajutor pentru trenurile blindate; dacă de la Odessa a sosit la Ceadâr-Lunga o brigadă motorizată de infanterie; dacă la Arciz o baterie din artileria grea (circa 50 de tancuri) a fost instalată pe vagoane-platformă; dacă la Cetatea Albă, în zona gării, se aflau brigăzi de artilerie motorizată şi regimente de tancuri grele şi uşoare aduse de la Odessa; dacă toate casele din jurul gării Cetatea

Albă au fost evacuate de civili şi puse la dispoziţia armatei, şi dacă civilii au acces în cartierele evacuate; dacă în portul Cetatea Albă se aflau patru submarine şi două vedete rapide înarmate cu tunuri; de când s-a instalat la Şaba staţia de radio-emisie [143, p. 19]; dacă în sudul Basarabiei se făcea vreo concentrare de unităţi motorizate [143, p. 14].

De remarcat este că, pe lângă efortul depus la cunoaşterea în amănunt a dispozitivului militar sovietic de pe graniţa de est, S.S.I. s-a preocupat în permanenţă şi de situaţia armatelor sovietice din întregul spaţiu sovietic, reuşind să obţină în acest sens rezultate remarcabile (pe cale oficială şi neoficială, precum şi prin schimb de informaţii cu alte servicii de informaţii române şi germane). La 1 ianuarie 1941, S.S.I. a întocmit sinteza informativă întitulată: „Dislocarea şcolilor militare, academiilor, institutelor, facultăţilor militare şi cursurilor de perfecţionare", din care aflăm că, în teritoriul Uniunii Sovietice au fost identificate 169 de şcoli militare, 22 de academii, 10 facultăţi, 7 institute, 24 de cursuri de perfecţionare şi 6 şcoli N.K.V.D. [381, p. 37].

O lună mai târziu, S.S.I. a prezentat Cabinetului Militar al Conducătorului Statului dosarul special întocmit de Frontul de Est, intitulat: „U.R.S.S. Ordinea de bătaie nominală a Înaltului Comandament al Flotei Roşii şi a comisariatelor industriei militare". Pe parcursul a 48 de pagini dactilografiate, documentul aducea preţioase informaţii referitoare la organizarea Sovietului militar principal al Armatei Roşii – Comisariatul Apărării, la organizarea Statului Major General şi a altor comandamente (Comisariatul Marinei militare, Comisariatul Industriei Aeronautice, Comisariatul Industriei Maritime, Comisariatul Industriei Muniţiunilor şi Comisariatul Industriei Armamentului) [381, p. 37].

O dovadă a rezultatelor excepţionale obţinute de S.S.I. în documentarea asupra potenţialului militar al U.R.S.S., este amplul studiu pe 113 pagini dactilografiate, elaborat în aprilie 1941 şi întitulat: „U.R.S.S. 1941. Sinteză asupra pregătirii de război", cu referiri la situaţia geografică a U.R.S.S. şi pregătirea teritoriului pentru război (căi ferate, şosele, drumuri, comunicaţii pe apă şi fortificaţii); principiile de recrutare în Armata roşie (efectivul de comandă şi trupă); drepturile şi îndatoririle ostaşului sovietic; mobilizarea pe timp de pace şi pe timp de război; tipuri de armament şi muniţii din dotare; aeronautica şi marina militară sovietică etc. [200, p. 153-186]. Putem spune că, prin acest studiu S.S.I. „şi-a adus din plin contribuţia la cunoaşterea în detaliu a organismului militar al U.R.S.S." [381, p. 41] cu doar două luni până la declanşarea războiului antisovietic.

Judecând după consistenţa „cererilor de informare" adresate Agenturii Frontului de Est, deducem că, S.S.I. a avut mari posibilităţi de documentare în Basarabia şi nordul Bucovinei ocupate de sovietici; de la cedarea acestor teritorii trecuse doar câteva luni şi nu avea cum să nu

mai existe continuitate în munca informativă. Agenţii trebuiau să obţină informaţii exacte şi amănunţite, care fără o reţea vastă de informatori nu se putea realiza. Cu toate acestea, unele chestiuni erau greu de aflat sau de verificat, aşa că, erau incluse repetat în alte „cereri informative" ale Frontului de Est, în speranţa soluţionării lor de către unii agenţi mai experimentaţi sau mai norocoşi [163, p. 20-22].

În primele zile ale lunii aprilie 1941, documentele informative elaborate din sursele S.S.I. şi trimise M.St.M. al Armatei române, vorbeau despre intense acţiuni sovietice care vizau România: recunoaşteri aeriene, soldate deseori cu violarea spaţiului aerian românesc; trageri de război executate de ostaşii sovietici în cadrul instrucţiei; amenajarea teritoriului şi repararea comunicaţiilor de lângă graniţă, executate de soldaţi etc. [381, p. 38]. „Raportul informativ" din 7 aprilie 1941 preciza că, la Ungheni au fost difuzate prin megafoane cuvântări propagandistice, atât în limba română, cât şi în limba rusă. Unul din zvonurile lansate de sovietici spunea că „în curând, drapelele roşii vor fâlfâi între Prut şi Dunăre" [381, p. 38].

În „sinteza" S.S.I. din 19 aprilie 1941, se spunea că, „În ultimul timp se vorbeşte de către armată şi propagandişti că ruşii vor înainta pentru a ocupa România" [381, p. 40]. Faptul că sovieticii aduceau noi trupe în Bucovina şi în Basarabia, că amenajau rapid căile de comunicaţii şi că dispozitivul trupelor – atât ca forţă, cât şi ca dislocare – corespundea unei acţiuni ofensive, indicau clar asupra intenţiilor vecinului de la răsărit. Sovieticii aşteptau momentul favorabil pentru a trece la o nouă acţiune agresivă împotriva României. Acest aspect este confirmat şi de „notă", întocmită pe baza informaţiilor furnizate de o sursă a Corpului 4 Armată, revenită clandestin din Basarabia, în care se menţiona: „Pretutindeni şi în toate localităţile considerate ca puncte strategice, se fac fortificaţii militare, lucrându-se la ele zi şi noapte. Se renovează vechile tranşee lăsate de armatele române schimbându-li-se faţa sau direcţia şi făcându-le în stare să servească ca apărare trupelor ruse în cazuri eventuale de respingeri sau retrageri. Spiritul în armata sovietică este foarte aţâţat contra Germaniei şi pretutindeni nu se vorbeşte decât că, în curând, Moldova până la Siret va fi ocupată în întregime de către ruşi. Toată lumea civilă şi militară crede că un război între Rusia, pe de-o parte, şi Germania, România, Ungaria, Bulgaria şi Slovacia pe de altă parte, se va declanşa în curând" [381, p. 40].

La 16 mai, S.S.I. estima în baza informaţiilor româneşti şi germane că, în Basarabia şi nordul Bucovinei sovieticii aveau un dispozitiv militar format din: infanterie – 4-5 corpuri de armată şi 11-12 divizii; cavalerie – 1 corp de cavalerie şi 3-4 divizii; moto-mecanizate – 3-4 divizii sau brigăzi mecanizate, 2 divizii sau brigăzi moto şi 3 divizii aeriene [219, p. 187].

În timp ce serviciile de informaţii sovietice depuneau eforturi pentru recunoaşterea situaţiei din România, organele contrainformative româneşti acţionau în vederea combaterii

agenturii sovietice şi păstrarea secretelor de stat.

La 26 mai 1941, S.S.I. informa că, potrivit unor date primite de la o „sursă serioasă" din Legaţia sovietică de la Bucureşti, la 23 mai Legaţia a primit de la Iaşi o serie de documente fotografice despre lucrările de fortificaţii efectuate de trupele germano-române în Moldova. Erau atât fotografii terestre, cât şi fotografii realizate din avion, obţinute de la „câteva elemente comuniste din armata germană, cari livrează documente fotografice importante serviciului de informaţii sovietic al G.P.U.-ului (este vorba despre N.K.V.D. – *n.n.*) de pe lângă Legaţia [sovietică] bucureşteană" [163, p. 7].

Aceiaşi „sursă serioasă" relata că, soldaţii unităţilor sovietice din Basarabia, în special din cele aflate în apropierea frontierei, au început să fie pregătiţi pe cale propagandistică contra României, „pe care trebuie să o ştie ca cea mai mare duşmană a Sovietelor" [163, p. 7].

De la Legaţia sovietică din Bucureşti s-a mai putut afla că, la 19 mai, cu circa o lună înainte de declanşarea războiului antisovietic, s-au convocat la Iaşi toţi emisarii şi agenţii sovietici din Moldova de nord, cu scopul verificării la faţa locului a informaţiilor referitoare la situaţia din această parte a ţării [163, p. 7].

Contrainformaţiile S.S.I.-ului de pe Prut, dar şi cele ale armatei şi poliţia, au reuşit să identifice şi să anihileze mai mulţi spioni şi reţele de spioni sovietici, veniţi în România pentru a culege informaţii şi a desfăşura activităţi de propagandă sovietică. Astfel, la 29 aprilie 1941, a fost arestat în timp ce încerca să treacă clandestin în U.R.S.S., Iacob Ghersecson, originar din Galaţi. Din cercetările acestuia, efectuate de Secţia Juridică a S.S.I., s-a stabilit că era în serviciul spionajului sovietic şi conducea o reţea formată din 7 persoane. Toate au fost arestate şi deferite Tribunalului Militar al Corpului 4 Armată – Iaşi.

În noaptea de 16 mai 1941, a trecut clandestin frontiera în România Boris Grünberg, alias Alexandru Sergheevici Nicolschi[12], spion sovietic, care în dimineaţa zilei următoare a fost găsit ascuns de grănicerii români, aproape de cărarea de patrulare. La ancheta efectuată în 6-12 iunie 1941 de Secţia a VIII-a Juridică a S.S.I., Al. Nicolschi a recunoscut că fusese recrutat de serviciul de spionaj sovietic, prin căpitanul Andreev, şi trimis în România, cu misiunea culegerii de informaţii despre starea de spirit a populaţiei, poziţia strategică şi dotarea trupelor române din oraşele Bucureşti, Buzău şi Botoşani. Pentru realizarea acestei misiuni, a urmat un curs de

[12] Boris Grünberg, alias Alexandru Nicolschi, era dat în urmărire generală de către Siguranţa Generală a Statului încă din anul 1932. În anii războiului s-a aflat în detenţie, fiind condamnat la 7 august 1941, la muncă silnică pe viaţă, pentru „tentativă de crimă de spionaj în favoarea U.R.S.S.". La 24 august 1944, în baza Înaltului Decret Regal nr. 1.624, prin care se amnistiau toate pedepsele deţinuţilor politici, a fost eliberat din detenţie şi numit imediat în conducerea Corpului Detectivilor din Direcţia Generală a Poliţiilor şi Siguranţei Statului. A avansat în structurile de securitate ale României până în funcţia de subdirector general al Direcţiei Generale a Securităţii Poporului (1948-1953) și secretar general al Ministerului Afacerilor Interne (1953-1961) [263, p. 192-193].

pregătire, unde a învăţat orientarea în teren cu ajutorul compasului şi al busolei, citirea hărţii; a primit instrucţiuni cu privire la dispozitivul pazei la frontieră, date asupra semnelor distinctive în Armata română, normele de conduită pentru a nu fi suspectat ş.a. Prin sentinţa nr. 481 din 7 august 1941, Curtea Marţială a Comandamentului IV Teritorial l-a condamnat la muncă silnică pe viaţă pentru „tentativă de crimă şi spionaj” [380, p. 55-56].

Asemenea cazuri de spionaj în favoarea Uniunii Sovietice, descoperite pe hotarul româno-sovietic în perioada de ocupaţie sovietică a Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, au fost foarte multe. Majoritatea celor trimişi de sovietici la vest de Prut pentru spionaj, erau recrutaţi din rândul bucovinenilor şi basarabenilor. Dintre ei, unii, ajunşi în Vechiul Regat, s-au autodenunţat autorităţilor române, fără să-şi execute misiunea.

La 14 mai 1941, unul din agenţii S.S.I.-ului informa despre presupusele activităţi de spionaj în favoarea sovieticilor ale avocatului basarabean Ioan V. Popescu. Acesta, ofiţer de rezervă în Armata română şi informator al Corpului 3 Armată român, a rămas în vara anului 1940 în Basarabia, fiind arestat la Chişinău pentru spionaj şi condamnat la moarte de autorităţile sovietice. Dar, în închisoare Popescu s-a pus la dispoziţia autorităţilor penitenciare, „servind de translator şi provocator”, iar apoi „a obţinut favoarea de a pleca în România”. După ce „cazul Popescu” i-a fost prezentat lt.-col. Vasile Pallius (conspirativ „Gheorghe Ionescu”), şeful Agenturii Frontului de Est, acesta a dispus: „Se va comunica la Centru pentru verificare. În situaţia avocatului Popescu au fost şi alţi intelectuali din Basarabia, cari pentru a scăpa de urmărirea organelor sovietice au acceptat să lucreze în profitul lor, trecând însă graniţa s-au autodenunţat. Dl. Popescu va fi pus în urmărire dacă nu va face aşa (adică se va autodenunţa – *n.n.*). Va fi semnalat imediat dacă se va prezenta în ţară” [163, p. 10].

Pe lângă identificarea şi arestarea spionilor veniţi din U.R.S.S., contrainformaţiile româneşti erau atente şi la identificarea potenţialilor colaboratori ai sovieticilor de pe frontiera românească. Spre exemplu, era deţinută informaţia (care trebuia verificată) că, de la sediul firmei „Seker” din Galaţi, situată pe malul Dunării, se făceau noaptea semne luminoase în direcţia oraşului Reni [143, p. 1-1 a, 3, 12, 27, 30-31].

Pentru a evita orice acţiune ostilă în spatele armatelor de operaţii, în preajma campaniei împotriva Uniunii Sovietice S.S.I. a întocmit liste cu suspecţii, comuniştii şi evreii (consideraţi a fi simpatizanţi ai regimului sovietic) din oraşele de pe frontieră (din dreapta Prutului), care urmau să fie ţinuţi sub supraveghere de către organele poliţieneşti sau evacuaţi în localităţile din interiorul ţării (spre exemplu, pentru Galaţi era o listă cu 28 de persoane, aproape în totalitate evrei) [9, p. 386].

3.3. Organele informative militare româneşti şi activitatea lor pe noua graniţă sovieto-română.

Împreună cu subdiviziunile S.S.I., organele de informaţii ale Armatei de pe graniţa româno-sovietică, au cules informaţii privind potenţialul militar sovietic de pe graniţă şi intenţiile politico-militare ale U.R.S.S.

În ziua de 2 septembrie 1940, a fost prins de către Compania de Grăniceri Răducăneni – Iaşi, trecând fraudulos Prutul, basarabeanul Mihai Vidraşcu. În timpul exploatării informative, acesta a declarat că, autorităţile sovietice din Basarabia l-au forţat să treacă în România pentru a culege informaţii referitoare la starea de spirit din Armata română şi din sânul populaţiei civile, să afle amplasamentele trupelor de grăniceri şi ale unităţilor militare de pe malul românesc al Prutului.

Fiind interogat de autorităţile militare româneşti asupra dispozitivului unităţilor sovietice din Basarabia, el a declarat că, în fiecare sat de pe malul Prutului, sovieticii aveau câte un pichet de grăniceri („zastava”), fiecare cu un efectiv de 34-36 de soldaţi, dotat cu câte 4 cai, 2 câini şi un camion (cu capacitatea de 2 tone, vechi, de fabricaţie sovietică); la Nisporeni se afla artileria antiaeriană motorizată, cu circa 30-40 de piese; la Vărzăreşti s-au expropriat 100 ha. de pământ pe care s-a construit un aerodrom, unde se afla aviaţia sovietică (fără a şti ce unităţi şi câte aparate de zbor erau acolo). Tot la Vărzăreşti se mai aflau vreo 20 de tancuri, foarte vechi; la Dănuţeni era un aerodrom cu 50-60 de avioane (bimotoare); la Brătuleanca se găsea un centru de informaţii, iar la Ungheni sovieticii aveau un regiment de infanterie (nr. 53), cu o coloană de camioane (60-70 de maşini).

Mihai Vidraşcu a mai spus că, trupele sovietice din apropierea hotarului româno-sovietic nu erau cantonate prin localităţi, ci în corturi, pe câmp. Numai grănicerii erau cazaţi în case. Patrulele de frontieră erau duble: una alcătuită din poliţia secretă (G.P.U.) (în realitate N.K.V.D. – *n.n.*) şi o patrulă – din grăniceri. Unităţile Armatei roşii erau venite din regiunea Moscova, ostaşii cărora erau „vorbăreţi şi continuu vorbesc de pământ” [142, p. 30-31].

Informaţii interesante despre situaţia trupelor sovietice din Basarabia ocupată, a obţinut Biroul 2 Informaţii al Regimentului 52 Infanterie (din Divizia 33 Infanterie a Corpului 5 Armată român – Bârlad). În ziua de 10 septembrie 1940, lt. N. Caşu, ofiţerul-informator al regimentului, l-a întâlnit la Iaşi pe avocatul Gheorghe Mândrescu din Bălţi, refugiat din Basarabia şi ajuns în capitala Moldovei în dimineaţa aceleiaşi zile. De la el s-a putut afla că, sovieticii aveau multă armată pe malul Prutului; la Ungheni s-ar fi aflat peste 300 de tancuri şi tanchete, camuflate la circa 300-400 de metri în spatele malului stâng al fluviului. Acestea staţionau vizibile, însă la 30

august au făcut o manevră de întoarcere spre interior (spre Est) printr-o parte a târgului Ungheni, pentru ca să facă „stânga împrejur” spre Vest, pe cealaltă parte a oraşului. După aceasta au fost din nou bine camuflate.

Referitor la un posibil război ofensiv din partea Uniunii Sovietice, avocatul Gh. Mândrescu menţiona că, o cunoştinţă de-a lui din Chişinău, care are o rudă angajată în G.P.U.-ul (în realitate N.K.V.D. – *n.n.*) din R.S.S.M., i-a spus că „Ruşii sunt perfect constituiţi, că momentul când Germania îi vor ataca pe ei este mai aproape ca oricând. Recunosc că va fi greu – sublinia agentul securităţii sovietice –, însă în nici un caz bătălia nu va avea loc pe pământul U.R.S.S., ci pe acela al României şi Poloniei. Că în acest caz, atacul Germanilor se va produce prin Polonia şi Cehoslovacia – România, timp în care ei vor ataca prin Galaţi şi Dobrogea, spre a înlătura pe Germani de la petrolul Românesc, – fără de care Nemţii vor fi învinşi în timp de o lună de zile” [142, p. 37-37 verso]. Se accentua asupra faptului că, dacă totul va decurge conform acestui scenariu, în cel mai scurt timp sovieticii „se vor plimba prin Bucureşti, timp în care Moldova va cădea de la sine” [142, p. 37-37 verso].

Toate aceste informaţii au fost raportate în ziua de 11 septembrie 1940 de către comandantul Regimentului 52 Infanterie, lt.-col. Ioan Păsculescu şi şeful Biroului Informaţii, lt. N. Caşu, superiorilor săi. Dar, aceştia au mai adus la cunoştinţă şi despre starea de spirit din cadrul regimentului, atrăgând atenţia că, moralul ofiţerilor, subofiţerilor şi al trupei e „mai înviorat ca în precedent, moral care în raport cu suferinţa patriei ciuntite (în vara anului 1940 – *n.n.*) este destul de bun, de acum ar fi poate logic să fie (avându-se în vedere că la cârma Ţării a venit generalul Ion Antonescu – *n.n.*)” [142, p. 37 verso]. Potrivit celor doi ofiţeri, nemulţumirile de ordin material nu mai aveau nici o importanţă, chiar dacă existau, deoarece „chestiunea patriei este primordială pentru ofiţeri şi este de o atare actualitate, încât ea nu mai poate lăsa loc şi altor chestiuni” [142, p. 37 verso].

În acelaşi context, circula un zvon care a umplut inimile militarilor de speranţe: se spunea că liderii sovietici I. Stalin şi V. Molotov ar fi fost asasinaţi, iar în U.R.S.S. a început parţial o revoluţie. Zvonul a produs o mare bucurie în rândul ostaşilor români, care considerau că în urma revoluţiei din U.R.R.S. teritoriile Basarabiei şi nordului Bucovinei vor putea fi recuperate [142, p. 39].

La 16 septembrie 1940, Divizia 33 Infanterie (Bârlad) raporta Corpului 5 Armată român că, a cules informaţii de la ostaşii refugiaţi din Basarabia şi reveniţi la unităţile lor. Din acele informaţii reiese că: 1. Armata sovietică ar fi în întregime motorizată. 2. Artileria, aflată în camioane cu roţile pe şenile, avea obuzier mai mare de 105 milimetri. Artileria antiaeriană, la fel, era instalată în camioane. 3. Sovieticii au adus în Basarabia numeroase tancuri şi tanchete, dar

probabil, nu prea rezistente; de asemenea, au adus numeroase avioane (la un miting organizat la Chişinău au defilat circa 300 de avioane). 4. Lipsea armamentul uşor; o companie a fost văzută la instrucţie doar cu 10-15 arme. 5. Posturile fixe de grăniceri sovietici erau alcătuite dintr-un ostaş cu un câine, amplasate destul de des, uneori la circa 100 de metri unul de altul. Posturile mobile (pedestre), făceau legătura între posturile fixe. 6. Soldaţii, ca şi ofiţerii, erau foarte tineri şi plăpânzi, cu un fizic mai impunător şi mai bine echipaţi fiind cei din poliţia secretă. 7. Femeile din „Crucea Roşie" erau îmbrăcate în bluze militare şi înarmate. 8. Sovieticii ar avea pe malul Prutului concentrată încă multă armată (în afara celei identificate); la Ungheni aveau peste 300 de tancuri şi tanchete, camuflate la 300-400 de metri de malul stâng al Prutului [142, p. 38].

La 15 noiembrie 1940, Regimentul 12 Dorobanţi (Bârlad) informa Brigada 21 Informaţii că, începând cu 30 octombrie se constata „o foarte vigilentă pază a frontierei din partea sovietelor, prin patrule pedestre şi călări, cari trec din 20 în 20 minute" [146, p. 208]. La podul metalic de peste Prut de la Oancea, santinela sovietică era dotată cu binoclu, urmărind orice persoană de pe malul vestic al râului, care se apropia de pod.

La Cahul, pe terenul unde se ţinea mai înainte iarmarocul, potrivit datelor furnizate de Regimentul 21 Dorobanţi, se afla un hangar de pânză, în care se găseau circa 200 de avioane. Iar pe platoul de la est de satul Roşu, se afla un număr neprecizat de care de luptă [146, p. 208].

Secţia de Informaţii din Comandamentul Armatei a IV-a române, în „Buletinul de informaţii" pentru zilele de 15-16 aprilie, sublinia că, întregul său potenţial informativ din subordine era conectat la supravegherea atentă a mişcărilor de trupe sovietice din Basarabia şi Bucovina. Documentul aducea şi aspecte de noutate în legătură cu provocările sovietice: „Propaganda sovietică a fost extinsă şi asupra regiunilor de frontieră, ceea ce a determinat intervenţia Misiunii (Militare – *n.n.*) germane (din România – *n.n.*) la Marele Stat Major (al Armatei române – *n.n.*) pentru a se aviza măsuri eficace de contra-propagandă, în special în Moldova şi Bucovina. În ultimele zile, propaganda oficială în fabrici şi uzine, precum şi în mijlocul populaţiei, caută să pregătească opinia publică pentru o eventuală intervenţie a U.R.S.S. în război. Această intervenţie ar fi devenit necesară din cauza tendinţei Germaniei de a ocupa toată Europa" [381, p. 40]. Concluzia documentului era că, prin această acţiune de provocare, „U.R.S.S. ia toate măsurile necesare pentru a fi gata să facă faţă oricărei situaţii, iar dispozitivul îi permite să treacă cu uşurinţă şi în scurt timp de la atitudine defensivă la atac" [381, p. 40].

Odată ce s-au atestat însemnate concentrări de forţe militare sovietice la est de Prut, iar incidentele de frontieră aveau loc aproape zilnic (care în multe cazuri se soldau cu ocuparea de către ostaşii sovietici a noi şi noi sectoare din teritoriul românesc), Statul român s-a văzut ameninţat de o nouă posibilă agresiune sovietică. În atare condiţii, planul de operaţii al Armatei

române a fost modificat reieşind din situaţia existentă. În ipoteza unui atac la frontiera răsăriteană a României, era prevăzută evacuarea Moldovei şi retragerea armatei pe un aliniament de apărare pe linia Dunăre – Brăila – Galaţi. Misiunea Militară germană din România i-a propus M.St.M. al Armatei române, ca într-o astfel de ipoteză să ocupe poziţii de apărare a întregii Moldove pe linia Prutului. În acest fel, ne putem explica hotărârea luată de M.St.M. ca „8 divizii de infanterie, 3 brigăzi de cavalerie şi 2 brigăzi mixte, să fie dislocate pe timpul iernii (1940-1941) majoritatea în Moldova, într-un dispozitiv de staţionare lung, cu posibilitatea de a putea face faţă unui atac de la Est" [381, p. 36]. Trupele germane de instrucţie (Divizia 13 motorizată) urmau să sprijine Armata română, iar Divizia 16 blindată – să servească drept rezervă. Paza regiunii petrolifere din zona Ploieşti – Câmpina, urma să fie asigurată de Misiunea Aeriană germană, aflată sub comanda generalului Wilhelm Spiedel, alcătuită dintr-o divizie antiaeriană întărită, două regimente de artilerie antiaeriană, un grup de avioane de vânătoare, unităţi de proiectoare, unităţi speciale de apărare antiaeriană, precum şi unităţi speciale de construcţii pentru apărarea împotriva atacurilor aeriene şi de stingere a incendiilor, în total 4.769 de militari, dintre care 189 ofiţeri şi 4.680 efectiv de trupă.

Ca urmare a acestor modificări, generalul Erik Hansen şeful Misiunii Militare germane din România, a raportat la Berlin în ziua de 12 decembrie 1940, că „intenţia sa este de a folosi trupele de instrucţie germane în cazul unor măsuri militare din partea Rusiei sovietice". Hitler s-a declarat de acord, demonstrând totodată că îşi ţine promisiunea luată cu ocazia dictatului de la Viena din 30 august 1940 – de garantare a hotarelor României [381, p. 36].

La 14 aprilie 1941, M.St.M. al Armatei române a emis ordinul nr. 285.322, care prevedea un alt plan de acţiune în cazul unui conflict armat la frontiera româno-sovietică: „în cazul unor operaţiuni pe Frontul de Est se vor forma două armate (Armata a III-a la Bacău şi Armata a IV-a la Focşani). Pentru a nu nelinişti pe vecinii de la est, se vor lua măsuri pregătitoare până vor putea funcţiona ambele armate" [381, p. 39].

Astfel de modificări în concepţia de apărare strategică a graniţelor României, după câte se pare, au fost fundamentate pe fluxul informaţional de care dispuneau Abwehr-ul şi S.S.I. despre intenţiile strategice agresive ale U.R.S.S. [381, p. 36].

3.4. Concluzii la capitolul 3.

În urma examinării activităţii de informaţii şi contrainformaţii româneşti de pe noua graniţă sovieto-română, rezultată în urma aplicării politicii anexioniste sovietice în iunie 1940, putem formula următoarele concluzii:

1. Odată cu anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa de către U.R.S.S. (la 28 iunie 1940), serviciile de informaţii româneşti s-au retras de acolo, împreună cu alte structuri ale Statului român. Dispozitivul informativ şi contrainformativ de pe graniţa de est, s-a poziţionat pe linia râului Prut.

2. În teritoriile ocupate s-au instalat organele N.K.V.D., care aveau competenţe informative, contrainformative şi de represiune. A urmat o perioadă de aproape un an de zile, în care misiunea principală a organelor N.K.V.D.-N.K.G.B. a fost lichidarea elementelor ostile şi obținerea loialităţii restului populaţiei.

3. În România, pierderile teritoriale suferite în vara anului 1940, au dus la falimentul regimului lui Carol al II-lea şi la aducerea în fruntea guvernului a generalului Ion Antonescu. Una din primele măsuri ale noului guvern a fost înființarea la 8 septembrie 1940, a Serviciului Special de Informaţii (S.S.I.) al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri (prin reorganizarea S.S.I.A.R.), care a devenit în următorii ani principala structură de informaţii a României.

4. Pe noua graniţă sovieto-română, atât S.S.I., cât şi organele specializate ale Armatei române, au desfăşurat activităţi informative pentru aflarea situaţiei din teritoriile ocupate: care era starea moral-psihologică şi economică a populaţiei; ce forţe armate sovietice erau concentrate pe noua graniţă; care erau intenţiile politico-militare ale sovieticilor pe termen scurt şi mediu. De asemenea, o componentă importantă a activităţii de pe graniţa româno-sovietică era combaterea spionajului sovietic.

5. Deoarece o parte din agentura românească lăsată în teritoriile ocupate a fost identificată şi arestată de sovietici (a fost capturată şi o parte a arhivei serviciilor de informaţii româneşti), sursa principală de informaţii au fost refugiaţii din Basarabia şi agenţii externi, trimişi cu misiuni informative în teritoriile ocupate.

6. Fluxului informativ cu caracter militar, din prima jumătate a anului 1941, procurat, prelucrat şi furnizat de organele informative româneşti, referitor la pregătirile de război ale U.R.S.S., precum şi măsurile preventive şi operative luate de comandamentul Armatei române, demonstrează valoarea serviciilor de informaţii româneşti şi rolul lor primordial în fundamentarea deciziilor politico-militare ale conducerii de atunci a României. Existau suficiente informaţii obţinute de S.S.I. şi organele informative ale Armatei române, care vorbeau despre intenţiile agresive ale U.R.S.S. şi iminenţa declanşării unui război germano-sovietic. Participarea României la această confruntare armată se vedea inevitabilă şi s-a confirmat atunci, când A. Hitler a anunţat conducerea de la Bucureşti despre intenţia de a declanşa un război împotriva U.R.S.S. România s-a aliat planurilor germane, având ca scop, eliberarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa de sub ocupaţia sovietică.

4. ORGANELE INFORMATIVE ŞI CONTRAINFORMATIVE ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN ANII 1941-1944.

4.1. Organizarea şi activitatea structurilor S.S.I. din Basarabia.

Cu puţin timp înaintea începerii războiului Germaniei împotriva Uniunii Sovietice (22 iunie 1941), S.S.I.-ul, prin centrele sale de pe Prut, a luat măsuri de reorganizare a reţelei informative destinate teritoriilor care urmau să fie eliberate. Asigurarea fluxului de informaţii trebuia făcută, în primul rând, prin aceste centre informative, căci celelalte mijloace (prizonieri, dezertori, refugiaţi) erau deocamdată indisponibile. După cum ne relatează col. Ioan Lissievici, la venirea lui în S.S.I. (mai 1941), „Agentura Frontului de Est şi organele sale în subordine nu dispuneau decât de o agentură restrânsă ca număr (parte dintre agenţii chiar existenţi nu mai lucraseră din diferite motive), iar calitatea ei era submediocră, oameni cu câteva clase primare, din zona frontierei de la noi, cu legături tot în zona frontierei de cealaltă parte). Excepţie pentru un învăţător originar din sudul Basarabiei. În atare condiţii şi faţă de timpul scurt de care s-a dispus de la venirea mea în cadrele S.S.I. şi până la intrarea în război, nu s-a putut face mare lucru” [243, p. 192].

Tot Ioan Lissievici relata că, în preajma războiului împotriva Uniunii Sovietice, „rezidentul din Moscova, căpitan de rezervă [Teodor] Pleşca, camuflat în funcţia de cancelar al legaţiei noastre, nu corespundea nevoilor serviciului. Activitatea sa era ca şi inexistentă (deoarece fusese trimis la post abia în a doua jumătate a lunii mai 1941 şi odată cu începerea ostilităţilor a revenit în ţară împreună cu ceilalţi funcţionari ai legaţiei [381, p. 193]); cu rezidentul din Tighina, nu se mai luase legătura de circa trei luni. În atare condiţii, întreaga activitate de căutare şi procurare a informaţiilor se limita la acţiunea Centrelor Informative Suceava, Iaşi, Galaţi şi Tulcea. Or, posibilităţile lor se reduceau la legături sporadice cu persoane domiciliate pe teritoriul U.R.S.S.-ului, în apropierea frontierei şi fără legături prin intermediul cărora să procure date informative de oarecare interes. Aceste constatări le-am adus la cunoştinţa şefului S.S.I., către jumătatea lunii mai 1941. Cu acea ocazie i-am demonstrat că faţă de iminenta intrarea în război a României contra U.R.S.S.-ului, singura posibilitate a S.S.I. ca să procure informaţii pentru Marele Cartier General, consta în a organiza din timp elementele necesare care să se deplaseze odată cu frontul marilor unităţi operative” [243, p. 143]. Aşadar, trebuia reorganizată agentura.

Şefii centrelor de informaţii de pe graniţa româno-sovietică, au primit dispoziţii să pregătească condiţiile necesare recrutării de agenţi în Basarabia şi Bucovina. La 10 iunie 1941,

Centrala S.S.I. de la Bucureşti i-a dat ordin şefului Centrului Nr. 3 Galaţi, să ia măsuri pentru întocmirea imediată a unui tabel alfabetic (tabelul deja exista, dar trebuia completat şi cu alte candidaturi) cu persoanele din Basarabia (din sectorul centrului), „socotite ca persoane de încredere" [163, p. 4], cu indicarea localităţilor probabile în care se aflau (pe cât era posibil, cu menţionarea adresei). În acest tabel trebuiau incluşi şi agenţii care nu au revenit din misiune (arestaţi şi condamnaţi de sovietici), în vederea identificării lor. De asemenea, trebuiau trecute în tabel şi persoanele „cunoscute pentru sentimentele lor româneşti şi cari din diferite motive nu au putut să se repatrieze în Ţară", în vederea recrutării lor [163, p. 4].

Pentru realizarea acestei misiuni, centrele informative dispuneau de agenţi originari din teritoriile Basarabiei şi a nordului Bucovinei, care trebuiau acum să îndeplinească funcţia de indicatori. Unul dintre aceştia era Andrei Zgherea din Basarabia, care a propus mai multe persoane de încredere, pe care S.S.I. putea să se bazeze [163, p. 4-5].

De asemenea, în contextul pregătirilor S.S.I. de război, în luna mai 1941, a fost înfiinţat Eşalonul Mobil al S.S.I. (denumit codificat Detaşamentul „Vulturul") – un S.S.I. în miniatură, menit să coordoneze întreaga activitate a subdiviziunilor S.S.I. din zona frontului, deplasându-se în spatele armatelor de operaţii pentru asigurarea suportului informativ necesar (iar Centrala rămasă în Bucureşti, trebuia să dirijeze activitatea din timp de pace a Serviciului). Eşalonul avea şi misiuni contrainformative, de contrasabotaj şi contraterorism. „Misiunea Eşalonului Operativ al S.S.I. era numai de natură pur informativă pentru chestiunile militare, interesând operaţiile militare.

Eşalonul nu s-a ocupat niciodată de cercetările de ordin juridic şi de încadrarea faptelor în prevederile textelor de legi, pentru prizonierii, partizanii sau paraşutiştii sovietici ce-i erau trimişi pentru exploatare informativă.

Cercetările de ordin juridic şi încadrarea faptelor în prevederile textelor de legi erau atribuţii, care sunt organe de poliţie judiciară militară, cum şi curţilor marţiale" [381, p. 195].

Iniţial, conducerea Eşalonului a fost asigurată de însăşi directorul general Eugen Cristescu, iar mai apoi, de col. Ioan Lissievici (zis „Vulpescu" [154, p. 376]) [157, p. 14], care a preluat „conducerea efectivă a Eşalonului în preajma căderii Chişinăului" (după mijlocul lunii iulie 1941) [381, p. 189].

De la Ioan Lissievici aflăm că, odată cu intrarea României în război, „Secţia I Informaţii urma să-şi execute misiunea de procurare şi difuzare a informaţiilor ce interesa Frontul de Est, prin:

- biroul Agenturii Est, cu toate Centrele Informative din subordine, transformat în Eşalon Mobil al Agenturii Est. Acesta trebuia să procure informaţii de pe câmpul de luptă,

acţionând în imediata apropiere a frontului marilor unităţi operative;

- biroul de studii al Frontului de Est încadra în totalitatea sa Eşalonul Mobil S.S.I.

Secţiile II – Contrainformaţii, III – Legături cu Serviciile de Informaţii Străine şi IV – Contraspionaj, cu o încadrare redusă, urmau să execute misiunile ce le reveneau în cadrul S.S.I., pentru satisfacerea nevoilor ivite pe câmpul de luptă şi în imediata apropiere a M.C.G.

Organizarea, încadrarea şi dotarea Eşalonului Mobil S.S.I. s-a realizat aproximativ în perioada 20 mai – 20 iunie 1941" [243, p. 144], sarcini ce au fost extrem de greu de realizat, având în vedere timpul scurt de pregătire pentru război. Col. Ioan Lissievici îşi amintea că, „Întrucât S.S.I. nu dispunea de nici un plan de mobilizare întocmit din timp, prin care să se prevadă organizarea, încadrarea, dotarea şi funcţionarea sa în caz de război pe fiecare din fronturile Est, Vest şi Sud, operaţiunea de constituire a Eşalonului Mobil S.S.I. a întâmpinat mari dificultăţi. Astfel, a fost necesar ca încadrarea Eşalonului să se realizeze cu efectivul personalului din timp de pace. Or, acesta era destul de redus faţă de nevoi şi ca atare atât încadrarea Eşalonului Mobil S.S.I., cât şi a centralei serviciului rămasă în Bucureşti, a fost sub necesităţi. Din punctul de vedere al situaţiei militare, majoritatea funcţionarilor civili destinaţi încadrării Eşalonului Mobil S.S.I., erau grade inferioare. În consecinţă, exercitarea activităţii lor, atât pe front, cât şi în legătură cu ofiţerii din statele majore ale comandamentului de mari unităţi, ar fi avut de suferit din acest punct de vedere. Pentru remediere, s-a intervenit la Preşedinţia Consiliului de Miniştri care a dat un decret de asimilare a gradelor pe care le aveau funcţionarii civili în cadrul S.S.I., cu gradele ofiţereşti [29, p. 304-306]. Astfel, agentul a fost asimilat gradului de sublocotenent şi aşa mai departe, ajungându-se ca directorul general să fie asimilat gradului de general de brigadă. Pentru întregul personal civil asimilat gradelor ofiţereşti, Ministerul de Război – la cererea S.S.I. – a repartizat efecte de îmbrăcăminte de trupă, care au fost ajustate conform nevoilor şi completate cu gradele respective. Prin Ministerul înzestrării Armatei, s-a obţinut armamentul portativ necesar acestui personal, cauciucuri de rezervă pentru turismele Eşalonului, bonuri de benzină şi lubrifianţi, cum şi o staţie auto T.F.F. cu bătaie mare, provenită de la unităţile poloneze retrase în România, după ocuparea Poloniei de către armatele germane. Prin M.St.M. – Secţia I, s-a realizat dotarea Eşalonului Mobil S.S.I. cu autocamioane de rechiziţie. Nu s-au putut procura pentru Eşalonul Mobil al Agenturii şi Centrele Informative din subordinele sale, posturi radio transmisie-recepţie portative şi nici mijloace suficiente de autotransport. Această situaţie s-a repercutat nefavorabil, atât asupra posibilităţilor de îndrumare şi control a personalului din subordinele Eşalonului Mobil al Agenturii, cât şi din punctul de vedere al transmiterii ştirilor şi materialului informativ procurat de Centrele Informative. Pentru completarea lipsurilor semnalate s-au luat măsuri ca biroul radio din centrala S.S.I. să

construiască posturi de radio transmisie şi recepţie necesare, cu piesele ce urmau să fie obţinute din depozitele armatei germane. De asemenea, s-au făcut intervenţii ca armata germană să procure S.S.I. autoturisme care să se deplaseze pe orice drum" [243, p. 144].

Aşadar, alături de pregătirile Armatei române pentru războiul cu U.R.S.S., se desfăşurau şi cele ale S.S.I., menite să asigure un flux informativ continuu, atât de necesar planificării şi luării deciziilor politico-militare.

Acţiunile armate împotriva Uniunii Sovietice au început în zorii zilei de 22 iunie 1941. România avea ca obiectiv eliberarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa, care a fost realizat până la 26 iulie 1941, când aceste teritorii au revenit în totalitate sub suveranitatea românească.

Odată cu începutul campaniei militare împotriva Uniunii Sovietice, Eşalonul Mobil a plecat din Bucureşti spre front. Acolo, în apropierea liniilor de luptă urma să coordoneze activitatea Centrelor de Informaţii Suceava, Iaşi şi Galaţi, ataşate Armatelor a III-a (din nordul Moldovei) şi a IV-a române (din sudul Moldovei).

Plecat de la Bucureşti, Eşalonul Mobil a efectuat următoarele deplasări în urmărirea al Armatei române: 21-23 iunie 1941 com. Maia, jud. Ilfov; 24-28 iunie com. Vârteşcoiu, lângă Odobeşti, jud. Vrancea; 29 iunie-1 iulie com. Vaduri, jud. Piatra Neamţ; 1-16 iulie com. Sofrăceşti, jud. Roman; de la 15 iulie a plecat la Iaşi. La 30 iunie s-a deplasat împreună cu M.C.G. la Roman şi apoi la Iaşi, unde a rămas până la sfârşitul decadei a doua a lunii august 1941.

„Crearea Eşalonului – relata mai târziu Eugen Cristescu – a fost impusă de necesităţi de ordin militar, iar organizarea lui a fost întocmită de militari. Deoarece până la Iaşi nu au fost asemenea operaţii militare, l-am condus eu cu intermitenţe, fiind nevoit să plec adesea la Bucureşti. Peste Prut însă, avea[u] să se poarte operaţiile militare şi Eşalonul trebuia să se ocupe 90% de informaţii militare. Neavând nici specialitatea necesară în această materie şi nemaiputând absenta de la conducerea Centralei Serviciului, la Iaşi am părăsit conducerea Eşalonului şi am plecat definitiv la Bucureşti. Conducerea Eşalonului, directivele de acţiune, controlul activităţii personalului, disciplina şi notarea, au rămas în seama şi în răspunderea colonelului Lissievici. Acesta îndeplinea funcţia de subdirector general, comandant al ofiţerilor din Serviciu şi şef al Secţiei de Informaţii, care înfiinţase Eşalonul. Avea deci toate atribuţiile necesare de conducere. Era ajutat de locotenent-colonelul [Vasile] Ionescu Pallius şi [de] un grup de ofiţeri. În Basarabia, Eşalonul s-a oprit la Chişinău, unde a constituit un mic Centru de contrainformaţii pentru Basarabia, sub conducerea maiorului [Gheorghe] Balotescu, fost şef de centru informativ pe Prut. (…). Eşalonul a trecut la Tighina, unde a stat tot timpul operaţiunilor

pentru ocuparea Odessei, după care s-a mutat în acest oraş” [236, p. 199-200, 203].

Cât s-a aflat Eşalonul la Tighina, Agentura Frontului de Est a executat recrutări de personal, angajând în serviciu pe: Igor Dimitriev, „angajat ca funcţionar în cadrele S.S.I., la început diurnist, apoi bugetar” [381, p. 190]; Vsevolod Vozulîi, originar din Soroca, angajat ca funcţionar al S.S.I. şi numit rezident pentru oraşul Iampol şi jud. Jugastru; Dumitru Căldare, „originar din Tighina sau împrejurimi” [381, p. 190], angajat ca funcţionar „diurnist şi mic rezident pentru oraşul şi judeţul Dubăsari” [381, p. 190]. De asemenea, după cum îşi amintea col. Ioan Lissievici, „Pe timpul cât am stat cu Eşalonul Operativ la Tighina, ca şi după înapoierea acestuia la Bucureşti, ştiu că s-au mai angajat o serie de rezervişti, pentru completarea numărului de câte doi rezidenţi pentru fiecare oraş, capitale de judeţ din Transnistria, exceptând Odessa, oraş pentru care nu erau necesari rezidenţi, ci informatori şi de care s-a ocupat în special şeful Centrului Odessa şi Agentura Frontului de Est” [381, p. 190].

Pentru ca Eşalonul să-şi poată îndeplini misiunile informative, a colaborat de la început cu Secţia a III-a Operaţii din M.St.M., care imediat după declanşarea acţiunilor militare pe frontul de est i-a pus la dispoziţie date referitoare la armatele române, zona lor de operaţii şi axul de deplasare al posturilor de comandă pentru fiecare armată. În baza acestor detalii au fost elaborate instrucţiuni pentru deplasarea Eşalonului [381, p. 57].

Aşadar, subdiviziunile Eşalonului Mobil al S.S.I. au urmat armatele de operaţii, în conformitate cu instrucţiunile elaborate din timp:

„- Centrul Informativ Suceava să acţioneze pe lângă Comandamentul Armatei a III-a [române], deplasându-se pe axul Suceava – Cernăuţi – Moghilev (pe Nistru). Îşi va executa acţiunea de căutare şi procurare a informaţiilor pe întregul front al armatei din zona sa de operaţii;

- Centrul Informativ Iaşi să acţioneze pe lângă Comandamentul Armatei a IV-a (române – *n.n.*), deplasându-se iniţial pe axul Iaşi – Chişinău, apoi Chişinău – Tiraspol;

- Centrul Informativ Galaţi să se deplaseze pe axul Galaţi – Cetatea Albă, luând în subordine Centrul Informativ Tulcea, începând cu Chilia Veche;

- Centrele informative Iaşi şi Galaţi să acţioneze pe întregul front al Armatei a IV-a (române – *n.n.*) pentru căutarea şi procurarea informaţiilor.

Pentru executarea misiunii lor, Centrele Informative să procure ordine operative, hărţi, instrucţiuni, directive, broşuri, regulamente, telegrame în clar şi cifrate, cum şi orice document militar sovietic găsit pe câmpul de luptă. De asemenea, să ia interogatoriul principalilor prizonieri sovietici.

Ştirile şi materialul informativ procurat să fie înaintate Secţiei I informaţii a Eşalonului

Mobil S.S.I.

Întreaga activitate a Centrelor Informative să fie îndrumată şi controlată de către biroul Agenturii Est, organizat ca Eşalon Mobil al acesteia" [243, p. 145].

De asemenea, pe lângă Comandamentul Armatei a III-a române, care la 2 iulie fusese învestit cu atributele conducerii operative a Corpurilor de Munte şi de Cavalerie – cu care a acţionat ofensiv pentru eliberarea Basarabiei şi nordului Bucovinei –, S.S.I. a dislocat un subcentru informativ condus de lt. Dumitru Căpăţână [243, p. 160].

Conform ordinelor Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi ale M.St.M., principalele misiuni ale Eşalonului Mobil şi ale centrelor informative înaintate ale S.S.I., ataşate M.U. române de pe frontul de est, au fost: 1) procurarea informaţiilor despre armatele sovietice angajate în lupte; 2) apărarea spatelui Armatei române de acţiunile de spionaj, sabotaj şi terorism; 3) recuperarea oricăror documente militare sovietice găsite pe câmpul de luptă (ordine operative, hărţi, instrucţiuni, directive, broşuri, regulamente, telegrame etc.). De asemenea, cadrele Eşalonului Mobil erau obligate să asiste la interogarea prizonierilor de război, a dezertorilor şi partizanilor. Datele şi materialul informativ procurat, trebuiau sintetizate sub forma unor rapoarte şi înaintate direct şefului Secţiei I-a Informaţii pentru analiză, sinteză şi valorificare. Având în vedere aceste misiuni bine precizate, S.S.I. a fost „un organ de pură informaţie", iar exponenţii săi n-au avut „calitatea de ofiţeri sau agenţi de poliţie judiciară", întrucât în sarcina lor a fost distribuită „numai activitatea discretă de informaţii şi verificări" [243, p. 57].

Misiunile informative ale S.S.I. erau similare celor avute de serviciile de informaţii străine, excepţie făcând dotarea cu mijloace tehnice de interceptare şi fotografiere aeriană, domenii în care atât germanii, cât şi sovieticii erau mult mai avansaţi [381, p. 57]. S.S.I. a fost devansat iniţial şi în lansarea agenţilor externi în spatele frontului inamic cu paraşuta. „Tot pentru a face faţă nevoilor de procurare a informaţiilor pe Frontul de Est, – consemna col. Ioan Lissievici – în urma aprobării şefului S.S.I., m-am prezentat generalului [Alexandru] Ioaniţiu, şeful Marelui Stat Major, solicitându-i să-mi facă cunoscut care sunt posibilităţile forţelor noastre armate să utilizeze paraşutişti, care acţionând în spatele frontului inamic, să execute misiunile încredinţate de către S.S.I., primind un răspuns total negativ în legătură cu aceste posibilităţi prezente şi viitoare" [243, p. 58]. Cu toate greutăţile întâmpinate, S.S.I.-ul, în urma legăturii stabilite de Centrul Informativ Iaşi cu unitatea de aviaţie dislocată în zonă, a primit aprobarea ca la începerea acţiunilor militare împotriva U.R.S.S., să paraşuteze doi agenţi în regiunea Râbniţa. „În acest scop, – spunea Ioan Lissievici – Centrul informativ Iaşi s-a ocupat intens cu instruirea şi antrenarea agenţilor respectivi, şi deplasarea în teren pe timpul nopţii,

radiotransmisie, utilizarea armamentului cu care erau dotaţi, modul de comportare pe teritoriul U.R.S.S.-ului etc., obţinând rezultate satisfăcătoare" [243, p. 58].

La 15 iulie 1941, Frontul de Est a dispus centrelor sale informative să raporteze toate informaţiile prin radio sau telefonic cifrat, ori dacă materialul era mai vast, să-l transmită prin curieri. Toate informaţiile obţinute urmau să fie trimise la Iaşi, la Eşalonul Mobil, aflat în str. Muzelor nr. 24 sau raportate telefonic [157, p. 1].

Campania de eliberare a Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa s-a încheiat la sfârşitul lunii iulie 1941. Pierderile Armatei române până la 31 iulie 1941 s-au ridicat la 24.396 de morţi, răniţi, bolnavi, dispăruţi şi prizonieri, ceea ce demonstrează că, operaţiile militare desfăşurate au fost extrem de dificile [381, p. 59].

Odată cu reinstalarea autorităţilor militare şi civile în teritoriile eliberate, aici au revenit şi organele (centrele) S.S.I. din componenţa Frontului de Est (vezi schema 8). Necesitatea instalării centrelor contrainformative (cu subcentrele din subordine) în Basarabia şi Bucovina, şi nu doar a rezidenţelor, era dictată de poziţia geografică periferică a acestor teritorii (asemenea centre şi subcentre existau pe toate graniţele României) şi de evenimentele politico-militare din estul ţării.

Deoarece exista o insuficienţă de personal pentru noile teritorii, în baza unor planuri minuţios întocmite, Frontul de Est a fost susţinut cu opt cadre de la Centrala S.S.I., care se schimbau lunar. Aceşti ofiţeri aveau misiunea să coordoneze munca informativă, să sintetizeze informaţiile care veneau de pe front sau din spatele frontului inamic şi să întocmească rapoarte, pe care le trimeteau Centralei S.S.I. [381, p. 120].

În teritoriile dezrobite, ca şi în restul României, S.S.I. a folosit sistemul rezidenţelor conspirative, care aveau sedii în oraşele de reşedinţă [381, p. 45]. Pe lângă fiecare prefect de judeţ, au fost încadraţi câte doi funcţionari ai S.S.I., în calitate de „consilieri tehnici" – denumire folosită pentru a acoperi activitatea informativă strict secretă a acestora. Prefectul era obligat să le faciliteze deplasările pe teritoriul judeţului, în vederea executării misiunilor lor reale [243, p. 154].

Colonelul I. Lissievici relata că, pentru realizarea misiunilor, rezidenţii şi şefii de subcentre din Basarabia, Bucovina şi Transnistria trebuiau să organizeze reţele de informatori în zona respectivă, recrutând persoanele necesare dintre localnici. Probleme însă, au existat la constituirea rezidenţelor. Deoarece Secţia de contrainformaţii a S.S.I. nu a putut detaşa numărul necesar de funcţionari pentru rezidenţe, aceştia trebuiau recrutaţi de pe loc şi instruiţi într-un timp foarte scurt. Recrutarea a avut loc în condiţii dificile, având în vedere că persoanele tinere, necesare recrutării erau mobilizate pe front (în Armata română sau sovietică) [243, p. 154].

Rezidenţii judeţeni (vezi schema 9) erau cei care se ocupau de recunoaşterea judeţului şi de formarea aparatului informativ necesar (alcătuit din elemente care să cuprindă toate domeniile de activitate din judeţ şi care să fie introduşi printre conducătorii acţiunii respective). Ei urmăreau îndeaproape toate problemele şi le raportau la subcentrul său prin „note” şi „rapoarte”, luând măsurile locale ce se impuneau. Verificau informatorii (prin confruntarea rapoartelor) şi-i instruiau.

Şefii de subcentre îi aveau în subordinele lor pe rezidenţii judeţeni şi se preocupau de formarea aparatului informativ; centralizau „notele” primite de la rezidenţii judeţeni; alcătuiau „rapoarte” şi luau măsurile locale indicate; cercetau şi urmăreau chestiunile de terorism, spionaj, sabotaj etc.; sistematizau arhiva în vederea unei rapide utilizări [331, p. 73].

Structurile S.S.I. din Basarabia aveau atât misiuni informative, cât şi contrainformative, şi anume: informarea în legătură cu starea de spirit a populaţiei locale (pe categorii sociale şi etnice), ce discută populaţia şi ce zvonuri răspândeşte, atitudinea faţă de măsurile Guvernului; moralul soldaţilor români, germani şi italieni din unităţile care staţionau în aceste teritorii ori care mergeau sau veneau de pe front; informarea asupra situaţiei politice şi social-economice din zona de activitate (aproape toate subdiviziunile S.S.I. aveau elaborată monografia judeţului în care activau); identificarea şi combaterea mişcărilor subversive; identificarea partizanilor şi agenţilor sovietici de spionaj, propagandă şi terorism, sosiţi pe cale aeriană sau terestră; identificarea persoanelor care au făcut parte din administraţia sovietică sau au colaborat cu aceasta; supravegherea membrilor sau simpatizanţilor curentelor politice (liberali, ţărănişti, comunişti, legionari, cuzişti, ucraineni naţionalişti), care, alături de unele secte religioase, au fost scoase în afara legii; supravegherea suspecţilor, a unor minoritari etnici (germani, evrei) etc. [148, p. 42-44].

Deci, activitatea pe teren consta în procurarea materialului informativ şi contrainformativ (care trebuia să includă toată multitudinea de probleme din sectorul de activitate – starea de spirit, administraţia, economia, mişcările politice, cultura, sectele religioase, Biserica ortodoxă, minoritarii etnici etc. [148, p. 42-44]), în baza căruia erau întocmite „note informative”, înaintate pe scară ierarhică. De asemenea, subcentrele şi rezidenţele, la cerere, înaintau centrelor informative studii de documentare asupra diverselor probleme din sectoarele lor de activitate [380, p. 41].

Potrivit dispoziţiilor date, subcentrele şi rezidenţele urmau să întocmească lunar următoarele lucrări, pe care să le trimită centrului de informaţii: 1. „Sinteză informativă asupra stării de spirit a populaţiei” (în legătură cu evenimentele politice interne şi externe, situaţia economică şi aprovizionările, măsurile luate de guvern) (la data de 5 ale fiecărei luni, transmisă

prin plic P.T.T.); 2. „Raport informativ asupra executării sau neexecutării măsurilor ce se iau de Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi Diferite Departamente” (la data de 10 ale fiecărei luni, transmisă prin plic P.T.T.); 3. „Situaţia numerică a cazurilor legionare” (la data de 12 şi 27 ale fiecărei luni, transmisă prin plic P.T.T.); 4. „Sinteza informativă internă lunară” (la data de 23 ale fiecărei luni, transmisă prin plic P.T.T.); 5. „Tabele de informatori trecuţi în disponibilitate şi cei noi angajaţi. Activitatea lor în cursul lunii” (la data de 28 ale fiecărei luni, adusă la Centru cu ocazia consfătuirii lunare); 6. „Prezentarea actelor justificative de cheltuieli” (la data de 28 ale fiecărei luni, adusă la Centru cu ocazia consfătuirii lunare); 7. „Dare de seamă asupra organizării, încadrării şi dotării Subcentrelor. Recrutarea, instruirea, dotarea şi acţionarea informatorilor (rezidenţi, agenţi, cutii de scrisori). Funcţionarea serviciului” (la data de 10 ale fiecărei luni, transmisă prin plic P.T.T.); 8. „Exploatările informative externe (prizonieri şi populaţie civilă)” (la caz, transmisă prin plic P.T.T.); 9. „Rapoartele prin t.f.f. sau în scris asupra evenimentelor importante ce interesează conducerea” (transmise prin t.f.f. sau plic P.T.T.); 10. „Rapoartele de inspecţiile executate lunar de şefii de subcentre la rezidenţele în subordine” (aduse la Centru cu ocazia consfătuirii lunare); 11. „Raport săptămânal, privitor la infiltraţiile comuniste de peste graniţă” (săptămânal, transmis prin plic P.T.T.) [156, p. 19].

Despre forma şi conţinutul „notelor informative” solicitate de la rezidenţii judeţeni, aflăm din mai sus amintitul „Proiect de Regulament asupra organizării şi funcţionării centrelor informative”. La articolul 183, se atrăgea atenţia: „Nota informativă este corespondenţa utilizată de orice element sau organ informativ, prin care se semnalează diferite date de ordin informativ.

Când se întocmeşte de un element informativ, («nota informativă» – *n.n.*) este datată şi semnată de cel ce o întocmeşte (cu numele sau indicativul convenit).

Când este întocmită de un organ de informaţie, nota informativă poartă, în colţul din stânga sus, denumirea organului de unde emană (Ex.: Rezidenţa, Centru sau Subcentrul Bălţi sau S.S.I. Centrul Basarabia). De asemenea, este investită cu un număr de ordine şi cu data întocmirii.

Se redactează pe scurt, fără formele de politeţă, indicându-se semnalările sau faptele în ordinea cronologică, suspiciunea şi probele sau indiciile cari conduc la aceasta. Este inutil a se înscrie în aceiaşi notă lucruri ce nu au nici o legătură cu obiectul notei.

La finele notei se va înscrie «Sursa» şi «Valoarea Informaţiei».

«Sursa» trebuie să prevadă izvorul de unde s-a cules informaţia şi numele elementului de căutare (Ex. De la muncitorii fabricii..., culeasă de informatorul...).

«Valoarea informaţiei» va prevede date asupra informaţiei: sigură, verificată de..., neverificată, confirmată de..., dubioasă, neverosimilă, în curs de verificare etc.

Nota întocmită de organele informative, nu poartă nici o semnătură.

Notele întocmite şi difuzate de Centru, poartă în colţul din stânga jos, denumirea eşaloanelor sau autorităţilor unde s-a comunicat nota.

În general, organele subordonate sunt obligate a înainta ierarhic Centrului toate informaţiunile obţinute, chiar cele negative, cu verificările, adnotările şi opinia organului respectiv.

Când o informaţie comportă urgenţă, poate fi înaintată de Rezidenţă direct Centrului, comunicând-o în acelaşi timp şi Subc.[entrului] respectiv.

În mod normal, notele primite de la diverse elemente de informaţie se prelucrează de primul organ informativ care le-a primit.

Astfel, o notă primită de la unul din informatorii agenturii judeţene se prelucrează de rezidentul judeţean, care îi dă forma de notă informativă şi o înaintează Subc.[entrului], însoţită şi de o notă sau actele de bază. Şeful Subcentrului o adnotează, completând-o cu datele ce mai posedă sau cu rezultatul verificărilor sale şi o înaintează în original Centrului, reţinând la fişele informatorilor numai notele de bază ale acestora.

Pe baza notelor primite, Centrul procedează la exploatare şi în domeniul informativ intern, la interpretare şi difuzare. Pe notele de difuzare către diversele autorităţi, în afară de S.S.I., nu se indică nici sursa şi nici valoarea" [147, p. 2-4].

Aşadar, centrele informative întocmeau „note informative", pe care le trimeteau Centralei S.S.I. din Bucureşti, unde erau sintetizate şi aduse la cunoştinţa conducerii de Stat şi în special, generalului Ion Antonescu, conducătorul statului.

Materialul informativ obţinut de agenţii-informatori era prelucrat la Bucureşti de Oficiul de studii şi documentare a S.S.I. – compartiment specializat în analiza, sinteza şi prognoza evenimentelor politico-strategice şi militare – care funcţiona sub conducerea unui director adjunct, dar sub directa coordonare a lui Eugen Cristescu, director general al S.S.I.

Oficiul întocmea „buletine informative" care mergeau de la S.S.I. direct la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, şi după caz, la alte ministere, în funcţie de problemele de interes. Un „buletin informativ" era prezentat de regulă în fiecare zi la ora 12.30 şi se compunea din două capitole: unul referitor la evenimentele interne, iar al doilea la cele externe. Săptămânal, sau în funcţie de evenimente, era inserat şi un capitol despre mersul operaţiilor militare, care se elabora împreună cu Secţia a II-a din M.St.M. – principalul organism de informaţii al Armatei române. Pe parcursul a 20-30 de pagini, uneori chiar 50, un buletin de informaţii al S.S.I. făcea referiri la situaţia economică a Ţării, la starea de spirit a păturilor lucrătoare (muncitori, comercianţi, agricultori) sau a minorităţilor (cu precădere cea evreiască, maghiară, bulgară, ucraineană), la

activitatea partidelor şi organizaţiilor politice, în special a celor extremiste – legionară sau comunistă –, dar şi a celor democratice (Naţional-Liberal şi Naţional-Ţărănesc). În dreptul fiecărei informaţii se menţiona credibilitatea sursei prin următoarele însemnări: sursă sigură, informaţie verificată sau neverificată, sursă oficială, din presa străină, concluzii oferite de experţi etc. Informaţiile mai deosebite erau prezentate direct de Eugen Cristescu în cadrul audienţelor zilnice pe care le avea la Cabinetul Conducătorului Statului. În zilele când Ion Antonescu lipsea din Bucureşti, directorul general al S.S.I. evita să folosească plicurile sigilate trimise prin poşta specială şi se deplasa, în funcţie de urgenţă, la locul în care ştia că-l poate contacta direct pe Conducătorul Statului [380, p. 41].

Toate informaţiile venite de la organele informative, poliţieneşti şi administrative se concentrau la Serviciul Centralizării Informaţiilor, care, sintetizate, erau raportate Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Nu se admitea trimiterea la acest Serviciu a informaţiilor foarte voluminoase şi brute, ci numai esenţa problemelor în rezumat. Spre exemplu, rezultatele cercetării paraşutiştilor, spionilor, propagandiştilor, dezertorilor şi prizonierilor sovietici, formau dosare de documente extrem de voluminoase (interogatorii, declaraţii, procese-verbale) şi în vederea simplificării lucrului, la 1 august 1941 Serviciul Centralizării Informaţiilor a dispus ca S.S.I. să-i comunice „numai constatările importante făcute de la caz la caz şi care pot interesa Preşedinţia”. De asemenea, se cerea să i se înainteze lunar o situaţie statistică cu spionii, paraşutiştii şi teroriştii descoperiţi de organele S.S.I., specificându-se naţionalitatea, scopul fiecăruia, metodele folosite, măsurile luate împotriva lor [134, p. 167].

La 13 septembrie 1941, subdiviziunile S.S.I. au primit un alt ordin, referitor la întocmirea documentelor adresate conducerii Serviciului: „(...). 2. Toate hârtiile, care se prezintă spre a fi văzute de Domnul Director General (al S.S.I. – *n.n.*), să aibă în faţă un rezumat concis – pe un sfert de coală – în care să se arate la ce se referă hârtia, care este părerea Secţiei respective şi ce rugăminte se adresează Domnului Director General să dispună” [157, p. 29].

Începând cu luna iulie 1942, subcentrele şi rezidenţele S.S.I. urmau să elaboreze în locul „raportului contrainformativ”, câte un studiu intitulat „sinteză informativ-internă”, care trebuia „dincolo de faptele concrete şi curente, să urmărească liniile mari ale problemelor interne”. Pentru „domeniul politic” trebuia semnalată starea de spirit din regiune, în raport cu evenimentele politice din cursul lunii respective; activitatea fostelor partide politice şi a foştilor oameni politici (separat, activitatea legionară şi comunistă); tendinţele politice ale evreilor şi sectanţilor; legăturile diverselor curente ideologice şi politice cu străinătatea. La „domeniul minoritar” urma să fie urmărită şi raportată starea de spirit a diferitelor minorităţi etnice (în special a celei maghiare, ucrainene, ruse, poloneze, sârbe, bulgare, germane, italiene, greceşti,

armene şi turce) faţă de evenimente şi Statul român, activitatea lor culturală şi economică, legăturile cu străinătatea etc. În „domeniul economic” interesa starea de spirit generală faţă de problema aprovizionării cu mărfurile şi produsele necesare; problemele legate de aprovizionarea populaţiei şi a industriilor; probleme din agricultură, industrie, comerţ, finanţe, din procesul de românizare. De asemenea, separat, trebuia semnalată „adaptarea populaţiei la regimul şi spiritul românesc” – relaţiile dintre populaţie şi armată, atitudinea administraţiei faţă de populaţie şi reacţia populaţiei la diverse măsuri administrative. „Sinteza” solicitată urma să fie „cât mai completă şi să aibă o redactare cât mai clară şi concisă”. Se admiteau anexe – fotocopii şi grafice [148, p. 110-113].

La 11 septembrie 1942, rezidenţele S.S.I. din Basarabia (Bucovina şi Transnistria) au primit ordin să elaboreze în fiecare lună, până la data de 5, o „sinteză informativă” asupra stării de spirit a populaţiei, în care să fie trecute nemulţumirile şi comentariile în legătură cu evenimentele politice interne şi externe, opiniile faţă de măsurile luate de guvern, faţă de situaţia economică şi a aprovizionărilor. Această lucrare periodică era de „o deosebită importanţă”, iar informaţiile prezentate trebuiau „să fie reale şi cât mai complecte”. Prima sinteză urma să fie trimisă Centrelor de informaţii la data de 20 septembrie 1942 [148, p. 105]. De asemenea, organele din subordinele unui centru de informaţii trebuiau să întocmească şi o „sinteză informativă internă” [148, p. 108]. „În plus, – li se atrăgea atenţia – aveţi obligaţiunea a înştiinţa Centrul despre orice stare de spirit sau eveniment de oarecare însemnătate, fără a mai aştepta împlinirea termenului [de prezentare a] sintezei informative interne sau sintezei asupra stării de spirit. Orice alte dispoziţiuni contrare prezentei note sunt anulate” [148, p. 107].

În octombrie 1942, subdiviziunile centrelor informative din Basarabia (Bucovina şi Transnistria) au primit dispoziţii să mai întocmească în fiecare lună, până în data de 10, un raport „asupra executării sau neexecutării măsurilor ce se iau de Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi de diferite Departamente prin comunicatele de presă”. Aceste rapoarte trebuiau să urmărească chestiunile referitoare la: menţinerea ordinii publice şi măsurile represive care s-au luat pentru aceasta (trimiterea în judecată, internarea în lagăr etc.); respectarea legilor, deciziilor şi a ordonanţelor privind aprovizionările şi sancţiunile contra actelor de sabotaj şi a speculei ilicite; situaţia specială a evreilor. Dar, înainte de a trece la urmărirea acestor chestiuni, trebuiau decupate din presă toate comunicatele de acest gen şi trimise centrului de informaţii respectiv, de unde urmau să vină dispoziţiile pentru fiecare caz în parte [148, p. 114].

La 2 august 1943, şeful Centrul S.S.I. Nr. 2 Chişinău le atrăgea atenţia Subcentrelor contrainformative Cetatea Albă şi Bălţi, şi Rezidenţelor Tighina şi Lăpuşna asupra următorului aspect tehnic: „Se constată că unele Rezidenţe, Agenturi şi Centre utilizează în corespondenţa lor

termeni ca: înfocat comunist, comunist notoriu, comunist periculos etc., fără a arăta cu date concrete prin ce se explică aceste calificative.

Întrucât verificările făcute prin organele altor autorităţi nu au dus – în general – la confirmarea semnalărilor de acest fel, Serviciul nostru a apărut într-o situaţie delicată.

În consecinţă, vă rugăm a nu mai trimite astfel de semnalări superficiale, ci a face investigaţiuni locale pentru a stabile din ce organizaţie fac parte cei vizaţi, ce activitate desfăşoară, ce legături au, care este pericolul creat de prezenţa lor într-un anumit mediu etc., pentru a înlocui cu informaţiuni de valoare reală calificativele lipsite de conţinut" [147, p. 10-12].

În vederea coordonării acţiunilor informative şi contrainformative, toţi şefii de centre informative erau convocaţi periodic la Centrala S.S.I. de la Bucureşti pentru instrucţiuni. Apoi, lunar ei îi convocau pe toţi şefii de subcentre din subordine, unde discutau diverse chestiuni de serviciu, iar şefii de subcentre la rândul lor, periodic îi adunau în acelaşi scop, la sediile subcentrelor, pe rezidenţii lor [154, p. 202].

Direcţiile de activitate trasate de centrele informative pentru subcentre şi rezidenţe erau prevăzute în „planurile de lucru", elaborate periodic de aceste subdiviziuni. „Planurile" includeau toate măsurile care urmau să fie desfăşurate într-un anumit interval de timp, cu evidenţierea problemelor prioritare, indicarea metodelor şi strategiilor de lucru, a dificultăţilor care puteau fi întâlnite pe parcursul activităţii [160, p. 60-65]. Fiecare subdiviziune pregătea „planul de lucru" sub formă de proiect, care era discutat la întrunirile periodice de la subcentru, iar ulterior la cele de la centru (cu toţi şefii de subcentre şi rezidenţe) [160, p. 66-67], unde li se aduceau eventualele modificări şi erau aprobate.

Pentru încălcările din serviciu, funcţionarii S.S.I. din Basarabia (Bucovina şi Transnistria) erau pedepsiţi cu asprime. Spre exemplu, dacă cineva din colaboratori întârzia din permisie, atunci i se aplica o pedeapsă prin încarcerare pe un termen dublu faţă de cât a întârziat şi cu reţinerea drepturilor de plată pe parcursul perioadei de încarcerare. De asemenea, începând cu 30 aprilie 1942, şeful Agenturii Frontului de Est, lt.-col. Vasile Pallius („Gheorghe Ionescu"), a stabilit ca persoanele care întârzie din permisie, să nu mai primească învoiri şi permisii timp de 6 luni de la data întârzierii [154, p. 11].

După eliberarea Basarabiei (26 iulie 1941), Eşalonul Mobil al S.S.I. ajuns la Chişinău, „a constituit un mic Centru de contrainformaţii pentru Basarabia", condus de maiorul Gheorghe Balotescu [232, p. 203]. Centrul era o permanenţă a S.S.I. în teritoriul eliberat, format din echipe de agenţi trimise de la Bucureşti, cu misiuni de contrainformaţii şi contraspionaj [381, p. 60].

De la col. Ioan Lissievici aflăm că, „După forţarea Nistrului de către trupele Armatei a

4-a, Centrul Informativ Iaşi şi-a organizat o permanenţă la Chişinău. La sediul acelei permanenţe, Secţiile II [contrainformaţii] şi IV [contrasabotaj] din centrala S.S.I. au detaşat un personal minim, pentru organizarea şi executarea misiunilor contrainformative şi de contraspionaj pe teritoriul Basarabiei, la sud de linia Bădragi (pe Prut) – Ataki [Otaci] (pe Nistru)" [243, p. 149-150]. Pe lângă aceasta, se spune că, centrul S.S.I. de la Chişinău „era format [şi] pentru a lupta cu corupţia, care făcea ravagii în ţară. În Basarabia rămăsese aur, pietre preţioase, depozite mari rămase de la sovietici cu maşini, tractoare, utilaje, tot ce fusese confiscat după fuga ruşilor din Basarabia şi de la evreii trimişi în lagăre. Aici, în Basarabia, poliţia, jandarmeria, unii din conducerea oraşelor făceau bani grei, furau totul spre a se îmbogăţi. Antonescu era un om cinstit şi vroia să facă ordine, bunurile trebuiau pentru continuarea războiului" [247, p. 32].

Centrul Informativ Iaşi însă (care a constituit centrul contrainformativ de la Chişinău), cunoscut în documentele militare sub denumirea de Centrul înaintat Nr. 2 al S.S.I., şi-a continuat deplasarea peste Nistru, sub conducerea lui Gheorghe Balotescu, unde a asigurat cu informaţii unităţile Armatei a IV-a române în luptele pentru cucerirea Odessei.

După căderea Odessei (16 octombrie 1941), Gh. Balotescu a revenit la Chişinău şi a preluat conducerea centrului S.S.I. de acolo, cunoscut sub denumirea de Centrul de Informaţii Nr. 2 Chişinău (Centrul Nr. 2 Est sau Centrul Basarabia).

Din unele mărturii aflăm că, maiorul Gheorghe Balotescu era „de statură mijlocie, vânjos, cu nişte ochi pătrunzători. În uniformă era bărbat frumos, nu râdea, era mereu serios. Biroul lui era pe strada Vlaicu Pârcălab din Chişinău, unde s-a aflat Consulatul României. Umbla îmbrăcat pe stradă numai în haine civile, şi de fiecare dată în alt costum. Maşina de serviciu o conducea personal. Şoferul numai turna benzina şi spăla maşina" [247, p. 33]. Îl avea ca ajutor pe A. Nichiforescu [147, p. 27], iar postul de radiotelegrafist era deţinut de Stroescu [154, p. 191]. Rezident principal al Basarabiei era Caracostea [165, p. 28], iar şef al Grupei Rezidenţelor în 1943 a fost Boldur [159, p. 52].

De subliniat este că, Centrul şi-a desfăşurat activitatea pe o arie ce depăşea limitele geografice ale Basarabiei, incluzând o parte din teritoriul Transnistriei (jud. Balta, Ananiev, Dubăsari, Tiraspol şi sectorul Pervomaisk din jud. Ovidiopol) [4, p. 78] (vezi schema 7).

Pentru realizarea misiunilor, care înglobau un spectru extrem de larg de probleme, Centrul de Informaţii Nr. 2 Chişinău avea în subordine câteva subdiviziuni.

Subcentrul contrainformativ Cetatea Albă a fost format din câţiva funcţionari ai Centrului Nr. 3 Informaţii Cetatea Albă, care aveau misiunea să procure şi să furnizeze informaţii de interes dintr-un sector extrem de important pentru siguranţa statului. Decizia de

constituire s-a luat după ce Centrul Nr. 3 Informaţii Cetatea Albă, fost Galaţi şi în final devenit Odessa, urma să fie împins către est, pentru a asigura cu informaţii Armata a IV-a română, în acţiunile de forţare a Nistrului şi în spaţiul transnistrean.

Aşadar, după eliberarea Basarabiei, o parte a Centrului Nr. 3 Informaţii Galaţi s-a instalat la Cetatea Albă şi a luat denumirea de Centrul Nr. 3 Informaţii Cetatea Albă [154, p. 8, 10-11]. La Galaţi mai rămânea decât fictiv un centru (aproape tot personalul plecase la est de Prut, iar familiile lor au fost evacuate în interiorul ţării încă înaintea începerii ostilităţilor), aşa încât o perioadă de timp (luna august 1941), găsim în documentele timpului şi denumirea de Centrul Nr. 3 Informaţii Cetatea Albă şi pe cea de Centrul Nr. 3 Informaţii Galaţi, cu sediul în Galaţi, str. Regina Maria nr. 14, farmacia cartierului [219, p. 196-197].

Apoi, Centrul de la Cetatea Albă s-a deplasat la est de Nistru şi s-a instalat la Odessa, schimbându-şi denumirea în Centrul de Informaţii Nr. 3 Odessa, iar la Cetatea Albă a lăsat câţiva funcţionari, care au format Subcentrul contrainformativ Cetatea Albă, subordonat Centrului de Informaţii Nr. 2 Chişinău [154, p. 8, 10-11].

Până la instalarea în Odessa, Centrului Nr. 3 de Informaţii Cetatea Albă a fost condus de maiorul A. Olteanu, numit în această funcţie la 1 august 1941. La 16 august 1941, acesta a primit ordin să vină la Galaţi (la sediul fostului Centru Nr. 3 Informaţii Galaţi) pentru „a discuta chestiuni privitoare la serviciu” cu lt.-col. Vasile Pallius (Gheorghe Ionescu), şeful Agenturii Frontului de Est, şi „să lichideze chestiunile administrative din Galaţi”, necesare desfiinţării Centrului Informativ Galaţi, (având în vedere că personalul şi materialele Centrului deja erau la Cetatea Albă). De asemenea, mai trebuia mutat de la Galaţi la Cetatea Albă şi postul t.f.f. [219, p. 196-197].

Cel care a coordonat activitatea Centrului până la numirea lui A. Olteanu, a fost şeful de echipă Gheorghe Plopeanu. El a rămas şi după aceasta la Centru, în calitate de adjunct al maiorului A. Olteanu. Întreaga responsabilitate administrativă şi operativă cădea pe umerii şefului Centrului, iar organizarea şi conducerea tehnică (activitatea informativă în teritoriul transnistrean şi ucrainean, acţiunea contrainformativă în zonă, cercetarea şi documentarea, recrutarea şi instruirea agenţilor) îi revenea adjunctului, care mai trebuia să-l asiste pe şefului Centrului în sectorul administrativ. Concomitent cu aceste remanieri, a fost desfiinţat Subcentrul Nr. 4 Tulcea, iar personalul lui a trecut în subordinele Centrului Informativ Cetatea Albă.

Acest Centru, fiind „un organ de căutare şi informare”, urma să procure prin toate mijloacele şi să transmită la Agentura Frontului de Est date informative, contrainformative şi de documentare, „atât din interior, din teritoriul inamic, cât şi din teritoriul Ucrainei” [154, p. 8, 10-11]. Pentru a-şi pune la punct misiunile în teritoriul ucrainean, a primit la 29 august 1941 de la

Secţia a II-a Informaţii a S.S.I. o hartă a Ucrainei şi trei exemplare din planul oraşului Odessa [154, p. 12; 162, p. 775].

Centru îşi desfăşura activitatea prin: Theodor Tâlvan (agent principal), Petre Ionescu (agent special), C. Zamfir (agent bugetar), Leonid Hacicov, Victor Terizoglu, Bogdan Mircea, Alex. Carcuşa, Dumitru Diaconescu, Spiru Fotea (agenţi), Pasilici (rezident la Cetatea Albă), Beregic (rezident pentru zona Cetăţii), căpitanul în rezervă Cornescu (rezident la Ismail); personalul auxiliar era format din: I. Otomanu (dactilograf, secretar), Dumitru Furnică (şofer turism), Nicolae Bogari (şofer autocamion), Gheorghe Dubovski (mecanic) [157, p. 55]. De la Bucureşti, Centrului i-a fost detaşat radiotelegrafistul D. Mireanu (zis „Balauru”) [157, p. 31].

De menţionat este că, la începutul Campaniei din Est, Centrul Informativ Galaţi (ulterior Cetatea Albă şi Odessa) a fost condus de Gheorghe Rizescu. Acesta la mijlocul lunii august 1941, a fost cercetat de Curtea Marţială a Comandamentului 3 Teritorial din Galaţi, fiind învinuit „de a fi transportat din Basarabia în Moldova obiecte nepermise” [219, p. 196-197]. Anchetarea lui Gh. Rizescu a determinat şi înlocuirea lui la conducerea Centrului cu maiorul A. Olteanu [219, p. 232-234].

Din punct de vedere al personalului, Centrul era bine încadrat. În schimb, din punct de vedere al dotării tehnice, existau anumite probleme. La 16 septembrie 1941, şeful Centrului informa Frontul de Est că, dispune de un post t.f.f. cu acumulatori. Dar din cauza „uzurii lămpilor sau a insuficienţii sursei de electricitate, deşi s-au adăugat şi o serie de baterii, din acele Sovietice găsite”, postul nu putea fi auzit de radiotelegrafistul Centralei S.S.I. de la Bucureşti şi în special „atunci când timpul este nefavorabil sau se anunţă a fi” nefavorabil. Din această cauză, se întâmpla ca zile întregi postul să nu poată intra în legătură cu alte staţii: „Astfel, – spunea şeful Centrului – în ultimul timp ne-am găsit cu informaţiuni care nu au putut fi date în timp util şi şi-au pierdut valoarea. (...). Centrul – se menţiona în finalul raportului – se găseşte cu o legătură capricioasă şi fără putinţă de a face ceva în favoarea transmiterii informaţiunilor în timp util”. Era solicitată asistenţă pentru a putea pune în funcţiune aparatul fix, „iar cel mobil să fie lăsat disponibil pentru Centrul ce va lua fiinţă la Odessa, situaţie ce o credem apropiată” [157, p. 32-33].

După cucerirea Odessei, activitatea la Cetatea Albă a unei structuri informative mari (centru de informaţii) nu mai era necesară, aşa că Centrul de la Cetatea Albă, în urma reducerii numărului de funcţionari, a fost transformat în Subcentrul contrainformativ Cetatea Albă, subordonat Centrului Nr. 2 Informaţii Chişinău.

Rezidenţa Tighina era condusă de agentul special D. Răceanu, ajutat de agentul diurnist cu decizie C. Păsculescu [154, p. 116]. Rezidenţa avea în responsabilitate un sector extrem de

important din punct de vedere a siguranţei statului, deoarece era pe Nistru, la graniţa cu Transnistria şi avea un număr mare de etnici minoritari, comunişti şi legionari. La Tighina era unul din podurile peste Nistru, pe care se efectua transportul de persoane, mărfuri şi trupe din/în Transnistria. De subliniat este că, în această perioadă, graniţa României pe Nistru a fost practic păstrată, la fiecare pod de pe Nistru existând puncte de control pentru depistarea persoanelor care încercau ilegal să intre în România, să facă contrabandă cu marfă etc.

Potrivit ordinului Secţiei I-a Informaţii a S.S.I. (nr. 13.779 din 24 iunie 1942), începând cu 1 iulie 1942 Rezidenţa Tighina a intrat în subordinele Subcentrului Tiraspol (care, la rândul său, a trecut în noiembrie 1942, din subordinele Centrului Nr. 2 Informaţii Chişinău, în subordinele Centrului Nr. 3 Informaţii Odessa), în ceea ce priveşte: schimbul de informaţii referitor la controlul de pe Nistru (instituit la 1 septembrie 1941 pentru oprirea fluxului neautorizat de mărfuri şi persoane din România în Transnistria şi invers [331, p. 69-70]) şi acţiunile ostile care vizau jud. Tighina şi Tiraspol; controlul activităţii rezidentului jud. Tighina în cadrul misiunilor ce-i reveneau. Din punct de vedere contrainformativ, Rezidenţa Tighina continua să se subordoneze Centrului Nr. 2 Chişinău. Subcentrul Tiraspol trebuia să-i dea Rezidenţei Tighina fondul informativ lunar (şi să verifice justificarea cheltuielilor) şi să efectueze controlul personalului şi agenturii [154, p. 116].

La 8 iulie 1942, după o săptămână de la trecerea Rezidenţei Tighina în subordinele Subcentrului Tiraspol, căpitanul I. Dimitriu, şeful Subcentrului, a inspectat Rezidenţa, pentru a vedea care era starea de lucruri acolo. Cu această ocazie a constatat că, Rezidenţa „are o agentură grupată mai mult în oraşul Tighina” [162, p. 262]. Trebuia să-şi recruteze mai mulţi informatori, în special în partea de sud a judeţului. Documentele Rezidenţei erau „bine întreţinute, puse în ordine şi păstrate într-o casă de fier” [162, p. 262].

Pentru deplasări în interes de serviciu, rezidentul dispunea de o motocicletă, dar care necesita reparaţii extrem de costisitoare. Fiind funcţionar al Primăriei Tighina, mai beneficia de maşina şi trăsurile Primăriei.

Deşi era „o persoană cu bune relaţii în oraş”, şeful Subcentrului Tiraspol considera că acesta „este prea mult absorbit de serviciile ce [le] aduce Primăriei şi-i rămâne prea puţin timp pentru deplasările în Judeţ” [162, p. 262].

În final menţiona că, „Rezidenţa Tighina este în principiu mulţumitor organizată şi cred că în urma subordonării [ei] Subcentrului Tiraspol, va reuşi să-şi formeze agentura în întreg cuprinsul Judeţului” [162, p. 262].

Cu toate că, era un rezident capabil, în câteva rânduri a comis câteva gafe în serviciu. La 10 iulie 1942, acesta îi raporta maiorului Gh. Balotescu, şeful Centrului Nr. 2 Chişinău, că

paznicul Cimitirului Eroilor din Tighina nu-şi îndeplinea obligaţiunile de serviciu („nu depune suficient interes şi conştiinciozitate în paza mormintelor”, din care cauză erau profanate) şi a primit următorul răspuns: „Rezidentul Tighina crede că aceste chestiuni prea uşoare sunt de natură a ocupa Biroul Juridic? În calitatea ce o are pe lângă Primăria Tighina (era inspector – *n.n.*) putea rezolva pe loc această chestiune, fără chiar a mai sesiza Centrul. Sunt chestiuni mult mai serioase care trebuie să preocupe organele S.S.I.” [151, p. 15, 21].

La 14 februarie 1943, Gh. Balotescu îl făcea atent asupra faptului că, în „sinteza informativă internă” pe luna ianuarie, a raportat unele informaţii care „s-au dovedit a fi neîntemeiate” [147, p. 55]. Iar peste zece zile, la 24 februarie 1943, i s-a atras atenţia, ca pe viitor toate informaţiile pe care le va raporta la Centru să fie verificate, specificând atât sursa, cât şi valoarea sursei. I se reproşa că, deşi unele informaţii raportate puteau fi verificate, „a-ţi difuzat informaţiunea Centrului sub formă de zvonuri”. I se cerea să verifice şi să raporteze de fiecare dată cât mai exact „dacă cele semnalate sunt reale sau ba” [147, p. 50].

Câteva zile mai târziu, rezidentul din Tighina a fost atenţionat asupra altei greşeli. Deşi se ştia că, atunci când se raportează informaţiile procurate, trebuie să fie indicată sursa şi valoarea ei, rezidentul din Tighina nu o făcea, ceea ce l-a făcut pe Gh. Balotescu să-i atragă atenţia „pentru ultima oară” şi-i dădea şi un exemplu: „Sursa: «Informatorul Loth obţinută de la locuitorii..., cari au văzut (auzit sau cunosc) personal cazul» sau «Din observaţie personală a informatorului Popescu»; Valoarea: «Sigură» sau «Verificată de Rezid.[entul] Lăpuşna» sau «verificată prin informatorii Stan, Bran etc.» sau «neverificată» sau «De încredere» sau «îndoielnică» etc.” [147, p. 47].

La 29 iunie 1943, maiorul Gh. Balotescu a întreprins o vizită de inspecţie la Rezidenţa Tighina, pentru a vedea la faţa locului cum îşi desfăşoară activitatea şi care erau dificultăţile cu care se confrunta. Cu această ocazie, Gh. Balotescu a constatat că rezidentul agent special D. Răceanu era în bune relaţii cu autorităţile şi se bucura „de o bună reputaţie”. Avea misiunea, ca în baza datelor procurate de agentură, să întocmească „note informative” şi să le înainteze pe scară ierarhică. Lunar, când se întâlnea cu informatorii, trebuia să se ocupe de instruirea lor, astfel încât materialul furnizat de ei să conţină date cât mai complete şi reale (spre exemplu, să-i orienteze spre sesizarea problemelor mai mari, de interes general şi să nu se limiteze doar la indicarea suspecţilor).

Rezidenţa dispunea de o agentură formată din 16 informatori şi 1 informator principal (conform statelor de organizare, trebuiau să existe doi informatori principali – unul la Ceadâr-Lunga şi altul la Ceaga –, însă postul din prima localitate era vacant). Majoritatea informatorilor urmăreau câte o singură problemă din domeniul economic sau politic, iar restul culegeau diverse

informaţii, inclusiv zvonuri, semnalau persoanele suspecte, activităţile ilegale etc. Din totalul de informatori ai Rezidenţei, 11 erau onorifici şi 6 retribuiţi.

În timpul inspectării s-a ajuns la concluzia că, agentura din acest judeţ era insuficientă, fiind necesară extinderea ei, aşa încât să existe câte un informator în cele mai importante comune ale judeţului. În locul fostului informator principal de la Ceadâr-Lunga, Jean Dumitrescu, care a fost mobilizat la o unitate de aviaţie din Bucureşti, era absolut necesară recrutarea unei alte persoane.

Rezidentul menţinea legătura cu Centrul prin telefon, poştă şi jandarmii C.F.R., iar cu informatorii – prin poştă (cu cei doi informatori principali) şi prin contact personal (cu restul informatorilor). În vederea economisirii timpului (pentru contactarea directă a informatorilor era necesar mult timp, deoarece existau dificultăţi generate de insuficienţa mijloacelor de transport), maiorul Gh. Balotescu a sugerat ca sistemul de comunicare prin intermediul plicurilor poştale să se practice pe larg cu informatorii de încredere din comunele mai îndepărtate. Pentru cazurile urgente era admisă utilizarea telefoanelor, însă convorbirea să aibă loc într-un limbaj convenţional.

Rezidenţa era instalată într-un local închiriat de rezident pentru nevoile proprii, localul cerut de la stat nefiind încă repartizat. Şi mobilierul era proprietatea rezidentului. În dotarea Rezidenţei era un revolver personal al rezidentului şi o ladă de fier pentru păstrarea documentelor (în privinţa acestei lăzi, maiorul Gh. Balotescu i-a ordonat rezidentului să o fixeze cu şuruburi în podeaua locuinţei). Şeful Centrului Nr. 2 Chişinău a constatat că, documentele erau păstrate în ordine, rezidentul „putând ţine o bună evidenţă”. Dar problema principală consta în lipsa totală a mijloacelor de transport. Aceasta complica activitatea în teren, jud. Tighina fiind foarte întins din punct de vedere teritorial. De menţionat că, problema lipsei sau insuficienţei mijloacelor de transport, era una arzătoare pentru toate subdiviziune S.S.I. din teritoriu şi era greu de soluţionat, având în vedere perioada de război. Fondul informativ lunar al Rezidenţei Tighina constituia circa 12.000 de lei, suficient pentru activitate, dar pentru viitor „totuşi se întrevede necesitatea majorării lui”. Din cauza lipsei unui transport propriu, cea mai mare parte a cheltuielilor erau pentru deplasările cu trenul şi căruţele de ocazie [147, p. 5-7].

La mijlocul anului 1942, Rezidenţa Tighina îi avea ca agenţi-informatori retribuiţi pe: Nicolae Leseanu, Gheorghe Ghiorghiu, S. Drăghici şi N. Grăniceru, plătiţi respectiv cu 2.000, 1.500, 1.000 şi 1.000 de lei (în luna iulie 1942; în anul 1941, salariul minim lunar al funcţionarului cu studii liceale era de 5.000 lei, iar al celui cu diplomă universitară – de 6.000 lei pe lună [336, p. 24]) [154, p. 149]. Pe parcursul războiului, toate costurile şi cheltuielile au sporit (inclusiv, din cauza creşterii preţurilor la produsele de larg consum). Aşa că, la 12 martie 1944,

Centrul Nr. 2 Chişinău îi trimisese Rezidenţei Tighina deja suma de 29.000 de lei – avansul de cheltuieli al acestei rezidenţe pe luna martie, din care diurna rezidentului constituia 7.000 de lei [144, p. 5].

Rezidenţa Chilia se afla în subordinele directe ale Subcentrului Cetatea Albă şi era formată din informatorii Letea la Vâlcov şi Preoteasa la Ismail [165, p. 8, 10-11].

În subordinele Centrului S.S.I. de la Chişinău se mai aflau Subcentrele contrainformative Bălţi [381, p. 189-190], Ananiev, Balta, Dubăsari, Pervomaisk şi Rezidenţa Lăpuşna, despre care nu dispunem de date.

Este de subliniat că, centrele şi subcentrele din Basarabia (Bucovina şi Transnistria) activau în teren sub denumirea de „birouri ale poliţiei judiciare militare”. În cadrul lor însă, existau birouri juridice, care se ocupau de arestarea şi cercetarea suspecţilor, paraşutiştilor sovietici etc., inclusiv şi a celor arestaţi de jandarmerie şi poliţie pentru spionaj, trădare, sabotaj, propagandă etc. şi încheiau actele de trimitere în judecată; pentru executarea misiunilor, dispuneau de un arest şi de personalul necesar pentru paza acestuia [243, p. 140]. La Chişinău, acest birou era condus de lt. Relu Cristescu [159, p. 6] (cu numele adevărat Teodor Roşianu [170, p. 19]) şi se ocupa de instrumentarea cazurilor de spionaj, trădare, activităţi subversive etc.

În anul 1944, când trupele sovietice se aflau deja pe Nistru, în subordinele Centrului Nr. 2 Chişinău erau Subcentrele informative Maior Baltag (evacuat din Simferopol [158, p. 1]) şi Sublocotenent Dumitrescu, care se ocupau de culegerea informaţiilor şi combaterea activităţilor subversive ale inamicului în sectorul operativ din jud. Tighina. Cel din urmă desfăşura acţiuni informative – pentru obţinerea datelor despre unităţile Armatei sovietice din sector – şi contrainformative – împotriva partizanilor şi paraşutiştilor sovietici. În realizarea acestor misiuni colabora cu legiunile de jandarmi şi cu organele poliţieneşti germane – Poliţia Secretă de Campanie („Geheime Feldpolizei”), Jandarmeria de Campanie („Feldgendarmerie”) ş.a. [31, p. 182-184].

După instalarea în teritoriul Basarabiei, primele măsuri luate de Centrul de informaţii al S.S.I. de la Chişinău au fost: asigurarea prin cadrele existente din subordine, a liniştii şi siguranţei teritoriului; recrutarea de agenţi în vederea organizării unei bune agenturi informative şi contrainformative; verificarea suspecţilor, în scopul identificării tuturor elementelor subversive (simpatizanţi comunişti, agenţi de spionaj, propagandă şi terorism); identificarea tuturor agenţilor S.S.I. rămaşi în teritoriile ocupate sau care au plecat în misiune şi nu s-au reîntors; informarea autorităţilor asupra situaţiei din teritoriile dezrobite etc.

S.S.I. a contribuit informativ la verificarea persoanelor care au rămas în anul 1940 sub ocupaţia sovietică, autorităţile căutând să-i identifice pe toţi cei care au colaborat cu ocupantul,

s-au manifestat ostil intereselor româneşti ori s-au retras împreună cu sovieticii [152, p. 5].

La 23 noiembrie 1941, Centrala S.S.I. a înaintat Guvernămintelor Basarabiei şi Transnistriei, precum şi Centrelor Nr. 2 Chişinău şi Nr. 3 Odessa, lista membrilor Sovietului Suprem al R.S.S. Moldoveneşti (în total 266 de deputaţi), care urmau să fie identificaţi şi arestaţi [147, p. 2]. A fost trimisă şi o listă a colaboratorilor ziarului „Moldova Socialistă" din fosta R.S.S.M., în total 366 de persoane, care urmau să fie identificaţi şi arestaţi [161, p. 1-21].

Mai târziu, în lunile februarie-martie 1942, Centrala S.S.I. a întocmit un chestionar, în baza căruia structurile teritoriale ale Serviciului trebuiau să întocmească liste cu persoanele care au sprijinit autorităţile sovietice de ocupaţiei şi săi localizeze. Chestionarul includea întrebările: Cine au fost oamenii de încredere ai bolşevicilor pe timpul ocupaţiei? Cine ţineau cuvântări şi manifestau împotriva României? Cine a avut legături cu N.K.V.D.-ul şi miliţia? etc. După întocmirea listelor cu cei bănuiţi, urmau fazele identificării şi anchetării lor [147, p. 63, 92 verso, 96-100].

Concomitent, erau căutate jertfele represiunilor bolşevice şi în general, trebuiau procurate cât mai multe informaţii despre fostul regim. Pentru aceasta, în faza preliminară de căutare s-au luat declaraţii de la locuitorii rămaşi sub bolşevici. La 26 iulie 1941, o asemenea declaraţie a fost luată de la Arsenie Jeleaşcov, fost impiegat la administraţia financiară din Cahul, care relata: „(...). În cursul acestui an am văzut multe lucruri neomenoase; prima dată au arestat pe toţi oamenii bogaţi, cari au făcut politică, pe urmă au pornit naţionalizarea, luau de la oameni tot – case, avere, pământ, cu un cuvânt tot; rămânea lumea fără case, fără multe, în schimb ei se făceau gospodari pe toate (domneau şi trăiau ca în poveşti).

În ce priveşte armata – continua Jeleaşcov –, nu pot preciza multe, fiindcă toate se făceau în secret, totuşi pot spune că, nu exista disciplină, fiindcă-s toţi tovarăşi; soldaţii îi vedeai cumpărând pâine pe ascuns. La prima detunătură pe ziua de 22.VI. a.[nul] c.[urent] (când a început războiul antisovietic – *n.n.*), s-au se pierdu-se nu numai civilii, care fugeau prin oraş ca aprinşi, dar şi militarii, mai întâi căutau de ai lor (...).

Am auzit într-adevăr că mulţi fug din armată, chiar de a[i] lor (de care la început vorbeau şi ziarele), spunând că s-au săturat de bolşevism. În Ucraina, spuneau unii oameni cari au fost cu refugiaţii şi în special cu jidanii că, oamenii de acolo [îşi] fac cruce şi spun să dea Dumnezeu mai repede să vină Germanii, ca să scăpăm de bolşevism.

În schimb ad[ministra]-ţia, pot spune că au numai vorbe, fapte n-au, cadre pregătite la fel [nu au], la locuri mari de răspundere stau [oamenii] politici (bolşevici), indiferent dacă se pricepe sau nu, în scurt un haos.

Se lăudau mult, dar noi vedeam că n-au cu ce (...)" [135, p. 277-277 verso].

S.S.I. şi-a adus un aport considerabil la descoperirea unui şir de crime ale regimului sovietic, cum ar fi gropile comune din curtea fostului Consulatului italian din Chişinău, Ismail, Cetatea Albă etc. [337, p. 29-30; 327, p. 121-122].

Căutarea persoanelor dispărute în timpul ocupaţiei sovietice a Basarabiei, a prevăzut şi identificare de către structurile S.S.I., pe judeţe, a celor deportaţi de sovietici în Siberia [151, p. 11-12 verso].

Aria preocupărilor informative ale Centrului Nr. 2 Informaţii Chişinău era extrem de vastă. Organele din subordine erau însărcinate să culeagă informaţii despre situaţia din administraţie, din sectoarele politic, social-economic şi cultural, pe care le raportau prin „note informative" periodice, destinate factorilor de decizie ale Statului român.

În luna august 1942, Rezidenţa Tighina aducea la cunoştinţă că, locuitorii sunt nemulţumiţi de faptul că, „autorităţile, în special cele de la ţară, nu se comportă în mod omenesc cu locuitorii şi în majoritatea cazurilor când vin să li se rezolve un neajuns, sunt repeziţi, sunt amânaţi sau li se cere şperţ" [151, p. 39-40].

Era de asemenea semnalat faptul că, în rândul funcţionarilor publici, precum şi în mediul particularilor, a reapărut antagonismul din trecut, dintre „basarabeni" şi „regăţeni", care-i dezbina şi-i determina să se boicoteze reciproc [151, p. 37-38]. Această ruptură, potrivit altor surse, era alimentată şi de comportamentul nedemn al unor funcţionari regăţeni faţă de localnici, „jignind pe băştinaşi prin a-i numi «comunişti» şi «bolşevici»" [6, p. 162]. Fiind sesizat de aceste fapte, mareşalul Ion Antonescu în cadrul şedinţei Consiliului de Miniştri (de Colaborare) din 17 martie 1943, a atras atenţia că, „nici un funcţionar şi nici o autoritate nu au voie să trateze pe cetăţenii români, de orice origine etnică ar fi ei, în termeni necuviincioşi. Autoritatea va face ordine prin ţinuta ei, prin măsurarea cuvintelor, înlăturarea cu desăvârşire a expresiunilor ofensatoare, faţă de toţi minoritarii" [133, p. 20].

Dar şi funcţionarii basarabeni creau colegilor săi din Vechiul Regat un sentiment de repulsie, din cauză că vorbeau în limba rusă chiar în instituţiile în care lucrau [345, p. 106].

Regăţenii, dar şi mulţi basarabeni erau revoltaţi de faptul că, „majoritatea populaţiei de pe aici (jud. Tighina – *n.n.*) vorbeşte numai limba rusă, deşi cunosc destul de bine limba românească, eludând în felul acesta dispoziţiunile impuse de Guvernământ, ca orice cetăţean din Basarabia să vorbească numai româneşte" [148, p. 34-35].

O altă problemă din administraţia Basarabiei (dar şi a Bucovinei şi Transnistriei), semnalată de S.S.I., ţinea de reîncadrarea funcţionarilor care au activat şi sub ocupaţia sovietică. Rezidentul jud. Tighina sublinia că, „Ceea ce indignă însă pe orişice bun român, este această tolerare a unor elemente cunoscute comuniste, care astăzi deţin posturi de conducere şi

răspundere, iar ieri sub ocupaţia bolşevică fraternizau cu bolşevicii, se încadrau disciplinei (comuniste – *n.n.*) şi ponegreau vechea conducere şi naţia română" [148, p. 37-38]. Organele S.S.I. semnalau frecvent această mare nemulţumire a populaţiei, însă măsuri nu se prea luau, ceea ce scădea din autoritatea administraţiei în ochii populaţiei.

În luna august 1943, când situaţia militară deja se schimbase în favoarea Armatei sovietice, Rezidenţa jud. Tighina informa că, sub presiunea opiniei că, sovieticii vor câştiga războiul, „o parte din funcţionarii basarabeni rămaşi sub ocupaţie (în anul 1940/1941 – *n.n.*), vor să-şi ceară transferarea în Transnistria, unde speră să rămână cu bolşevicii când vor veni, aceasta observându-se mai mult în cercurile corpului didactic primar" [148, p. 1-2].

Deoarece s-au înregistrat mai multe cazuri de contrabandă cu mărfuri aduse din Basarabia în Transnistria, Rezidenţa S.S.I. din jud. Tighina a primit ordin să cerceteze problema şi să afle cum reuşeau contrabandiştii să scape de controlul vamal. La 6 mai 1942, Rezidenţa aducea la cunoştinţă că, la punctul de trecere a Nistrului de la Tighina, controlul vamal şi identificarea persoanelor suspecte se făcea de către grăniceri, vameşi, jandarmi şi poliţia locală. Până nu demult, se spunea în „notă", controlul era destul de slab, „dând posibilitatea să treacă foarte mulţi militari şi particulari camuflaţi în maşini militare cu diferite mărfuri pe cari le procura[u] de aci, vânzându-le peste Nistru cu preţuri de speculă" [150, p. 4]. Pe calea ferată controlul era tot atât de slab ca şi cel al autovehiculelor. Aceasta favoriza transportul ilegal de mărfuri din Basarabia în Transnistria, practicat de către funcţionarii C.F.R., în special de cei de la trenurile care transportau unităţi militare şi nu erau supuse controlului. Dar, în urma ultimilor dispoziţii, controlul a devenit foarte riguros.

Rezidenţa S.S.I. din Tighina mai informa că, transporturile ilegale de mărfuri peste Nistru se efectuau şi de către diferiţi funcţionari, care aveau asupra lor „ordine de serviciu" eliberate de Guvernământul Transnistriei şi semnate de diverşi şefi de servicii, cu menţiunea că persoana în cauză „are voie să transporte peste Nistru diferite mărfuri şi băuturi alcoolice, fiind scutiţi de taxe şi formalităţi vamale" [150, p. 4]. Deci, cu astfel de „ordine de serviciu" se putea transporta orice peste Nistru, fără nici un fel de control.

Trecerea autorizată a Nistrului prin punctul Tighina era cu desăvârşire oprită între orele 22 şi 5 dimineaţa, atât pentru militari, cât şi pentru civili. Cu toate acestea, pe parcursul nopţii organele de control erau hărţuite de funcţionari ai Guvernământului Transnistria, care veneau la Tighina „făcând chefuri", iar noaptea târziu, în baza unor simple „ordine de serviciu", insistau să treacă în Transnistria, deşi era interzis. Rezidenţa Tighina sublinia că, deocamdată nu au fost înregistrate cazuri, ca funcţionarii vamali să fi înlesnit (fără control vamal) trecerea diferitelor mărfuri în schimbul unor recompense băneşti sau materiale [150, p. 4-5]. Însă, la 20 noiembrie

1943, o structură a S.S.I. raporta contrariul: „vameşii de la Tighina sustrag diferite obiecte şi primesc mită de la cetăţenii ce trec prin vama Tighina”. Unui militar din Odessa i s-au confiscat 100 de metri de stofă în valoarea de 60.000 lei, „fără a i se dresa acte şi fără a i se da vreo dovadă”. Un vameş a primit 20.000 de lei mită de la un cetăţean, „pentru a-l lăsa în pace cu ceea ce îl prinsese” [150, p. 80-81].

În iunie 1942, S.S.I. informa că, în Basarabia s-au atestat mai multe cazuri de imixtiune a organelor militare sau civile germane în treburile interne ale provinciei, „dintr-un zel rău înţeles şi depăşind rostul şi atribuţiunile lor pe teritoriul Statului român” [131, p. 117]. Militarii germani interveneau în unele chestiuni care erau exclusiv de resortul administraţiei române, primind reclamaţii din partea locuitorilor şi făcând cercetări pe care „le întind atât de departe, încât fac chiar percheziţii la domiciliul şefilor de autorităţi” (cazul notarului din com. Beştemac, jud. Cahul) sau le aplicau lovituri neomeneşti acestora (cazul notarului din com. Trifeşti, jud. Cahul, bătut sălbatic de expertul agricol german din Cahul). În general, s-a constatat că, reclamaţiile adresate germanilor veneau din partea indivizilor certaţi cu legea sau cu administraţia română, „autorităţile germane făcându-se în felul acesta instrumentul de răzbunare al celor răi şi creează precedente foarte primejdioase pentru ordine şi disciplină” [131, p. 117]. Acest mod de a proceda al autorităţilor germane, le înfăţişa în faţa populaţiei ca organe protectoare, superioare celor române, care arbitrau între populaţia basarabeană şi autorităţile române, lucru extrem de grav [131, p. 117].

Organele S.S.I. din Basarabia informau sistematic despre starea lucrurilor din domeniul economic – agricultură, industrie, comerţ.

Atunci când era raportată situaţia agricolă, se indica aria suprafeţelor arate, a recoltelor strânse, a gradului de realizare a prevederilor etc., etc. Spre exemplu, în primăvara anului 1942, Rezidenţa Tighina aducea la cunoştinţă că, în acel judeţ s-au însămânţat 90.315 ha. cu grâu, faţă de 121.000 ha. prevăzute în planul agricol, deci 74,64%. Totalul general al hectarelor însămânţate în toamna anului 1941 şi primăvara anului 1942, se ridica la 301.999 ha., faţă de totalul de 373.928 ha. prevăzut, deci 80,76% [148, p. 59-62]. În iulie 1942, recolta în jud. Tighina se anunţa a fi foarte bună. Fiind o regiune pomicolă, se aştepta şi o mare recoltă de fructe, fapt pentru care la Tighina a fost deschisă o fabrică de marmeladă. O parte din fructe erau colectate de Banca „Creditul Naţional Agricol” din Tighina, pe care le conserva în butoaie şi le expedia la Giurgiu – Port, iar de acolo ajungeau pe pieţele străine [148, p. 42-44].

La 5 iulie 1943, Rezidenţa Tighina raporta că, „Situaţia generală a judeţului din punct de vedere al producţiei, putem spune că, este mai mult decât satisfăcătoare. Toate muncile agricole s-au îndeplinit la timp, pe toate întinderile de circa 374.000 ha., au fost lucrate şi

însămânţate la timp. Ultimele ploi căzute, fac să se creadă că recolta va fi foarte bună. În ceea ce priveşte valorificarea produselor agricole, lasă de dorit, printre cetăţeni se simt nemulţumiri, altă dată chiar exprimate" [148, p. 5-6].

Ţăranii din jud. Tighina, potrivit unei „note" din ianuarie 1942, semnată de D. Răceanu, îşi manifestau mulţumirea faţă de eliberarea Basarabiei şi administraţia românească. Toată nemulţumirea lor însă se îndrepta împotriva manufacturiştilor care le vindeau marfa dublu mai scump, comparativ cu preţul la care ei îşi vindeau produsele agricole [148, p. 104-105]. O altă nemulţumire a ţăranilor din jud. Tighina, semnalată tocmai în iulie 1943, se referea la faptul că, era luată foarte des la corvezi fără plată, lucru ce periclita munca câmpului [148, p. 5-6].

Muncitorii de pe la întreprinderi erau mulţumiţi de condiţiile de viaţă, în special acei care au rămas sub sovietici şi acum au fost reprimiţi în serviciu. În schimb, comercianţii erau foarte revoltaţi faţă de sistemul fiscal, care după părerea lor, le-a impus impozite foarte mari [148, p. 104-105].

În aprilie 1942, Rezidenţa Tighina a raportat despre situaţia întreprinderilor industriale şi comerciale din judeţ: au fost deschise şi redeschise 483 de întreprinderi – 188 în Tighina şi 295 în restul judeţului; 284 din cele din judeţ erau conduse de basarabeni şi numai 11 de regăţeni; 103 întreprinderi din or. Tighina erau conduse de basarabeni şi 85 de regăţeni; rulajul zilnic al întreprinderilor din judeţ era de circa 1.600.000 lei şi a celor din oraş de circa 2.000.000 lei. Un mare număr de întreprinderi (circa 15% din totalul celor existente) erau gata să intre în funcţiune, fiind în curs de înregistrare la Camera de Comerţ. Cu toate acestea, în octombrie 1942, Rezidentul S.S.I. din jud. Tighina aprecia că, „industria în judeţul nostru, este foarte slabă" [148, p. 28-30].

Activitatea bancară din jud. Tighina nu era adecvată vieţii economice locale. Comercianţii nu prea apelau la creditele bancare, rulând capitaluri proprii, pe care le-au acumulat într-un timp relativ scurt de la dezrobirea Basarabiei. Cei ce se împrumutau la bancă, luau de obicei credite de la Banca Românească şi Banca Basarabiei.

Autorităţile locale nu făceau „nici o şicană" comercianţilor, acordându-le tot concursul la dezvoltarea vieţii economice. De asemenea, potrivit constatărilor Rezidenţei, autorităţile nu protejau nici un comerciant, aplicându-le tuturor acelaşi regim de tratament. Între comercianţii localnici şi cei veniţi din Vechiul Regat se atesta „o completă armonie şi solidaritate" în activitate [148, p. 47-54].

În Tighina, în luna aprilie 1942, curentul electric era produs de o Uzină Electrică, înfiinţată în anul 1913, care avea 4 unităţi (grupuri electrogene), distruse complet de sovietici în timpul retragerii din iunie-iulie 1941. Către data de 1 noiembrie 1941, primăria oraşului a reuşit

să repună în funcţiune doar o singură unitate (55 Kw.) şi a instalat două dinamuri, a câte 45 de amperi fiecare. Se lucra la repunerea în funcţiune a altor două unităţi, fiind necesare unele piese din Germania.

Au fost distruse (dinamitate) de sovietici în retragere Uzina de Apă şi Castelul, dar au fost refăcute, furnizând locuitorilor oraşului 2.400 litri de apă pe minut.

În oraş erau două mori, una din ele fiind administrată de primăria Tighina. Producţia acestora era suficientă pentru necesităţile oraşului şi a împrejurimilor.

În gestiunea primăriei mai era şi o presă de ulei ţărănească, care avea o producţie suficientă pentru aprovizionarea oraşului, o fabrică de săpun (din totalul de trei existente în Tighina), nouă brutării situate în diferite puncte ale oraşului.

În judeţ mai erau în funcţiune şi alte mori ţărăneşti şi prese de ulei – proprietate privată. Exista şi „o mulţime de industrii din cele ce au fost distruse de bolşevici şi deci, posibil de a fi puse în funcţiune cu mici reparaţii” [148, p. 86-94].

Toate transporturile din Basarabia au început să funcţioneze în regim normal. Au fost reconstruite drumurile, podurile şi căile ferate, s-au reluat cursele aeriene (Chişinău – Iaşi – Bucureşti, Cetatea Albă – Ismail – Galaţi – Bucureşti, care funcţionau zilnic, cu excepţia duminicilor), iar transportul fluvial (pe Nistru) şi maritim era în plină activitate.

La 25 septembrie 1942, în urma unor cazuri de deraiere a transporturilor feroviare, executate de agenţi ai inamicului, organele S.S.I. din Basarabia au primit ordin: „Întrucât din toate acestea (cazuri enumerate mai sus – *n.n.*) rezultă că elemente teroriste caută să stânjenească transporturile pe calea ferată (prin amplasări de mine – *n.n.*), urmăriţi îndeaproape această chestiune, raportând fiecare caz în parte” [152, p. 14]. Executarea acestui ordin prevedea şi supravegherea lucrului cantonierilor responsabili de controlul circuitelor ferate, care fără să efectueze verificări raportau că mine de-a lungul căilor ferate nu s-au depistat [152, p. 14].

La mijlocul anului 1942, Rezidenţa din Tighina semnala că, populaţia este relativ mulţumită de aprovizionarea care se face cu produse. Nemulţumirile erau îndreptate, în primul rând, împotriva I.N.C.O.P., care din cauza neglijenţei nu a aprovizionat suficient populaţia cu făină de grâu, ceea ce a dus la lipsa, timp de câteva zile, a pâinii de pe piaţa oraşului. Doar în rezultatul intervenţiei primăriei problema a fost remediată, în oraş producându-se pâine de o calitate bună.

O altă nemulţumire faţă de I.N.C.O.P. se referea la distribuţia tălpii pentru încălţăminte. S-a constatat că, talpa înainte de a fi scoasă la vânzare, era ţinută câteva zile într-un beci, unde era udată ca să fie mai grea la cântar. După ce se usca, greutatea îi scădea cam cu 200 de grame la fiecare kilogram.

Aproape la un an de la eliberare, viaţa din oraşul Tighina în general se scumpise mult, încât concura la acest capitol chiar cu Bucureştiul; în special, preţurile de la restaurante creşteau din zi în zi, fără ca organele de control să ia vreo măsură.

Etnicii minoritari erau alarmaţi de zvonul, potrivit căruia, autorităţile române au luat decizia strămutării lor în Transnistria. Din această cauză nu mai doreau să muncească pământul, crezând că în curând vor fi deportaţi [148, p. 37-38]. Această stare era semnalată de Rezidentul S.S.I. din jud. Tighina şi în septembrie 1942: după deportarea evreilor şi a ţiganilor în Transnistria, ruşii basarabeni erau agitaţi din cauza convingerii că urmează deportarea lor peste Nistru. Din această cauză nu mai doreau să cultive ogoarele şi grădinile lor, iar unii intenţionau să-şi vândă o parte din lucrurile avute în gospodărie [148, p. 34-35].

În iulie 1942, populaţia era mulţumită faţă de aprovizionarea abundentă a pieţei. Se resimţea insuficienţa de zahăr, necesar conservării fructelor, şi a pâinii. De pe piaţă mai lipsea uleiul vegetal, era insuficientă pielea şi alte materiale necesare confecţionării încălţămintei [148, p. 42-44].

În „nota informativă" din noiembrie 1942, referitoare la situaţia din judeţ, Rezidenţa Tighina informa că, starea economică, precum şi cea a aprovizionării, „satisface şi mulţumeşte suficient populaţia". Dar, iarăşi era ridicată problema speculei din restaurante, ceea ce determina „o profundă nemulţumire în rândurile cetăţenilor şi mai ales a funcţionarilor". Se sublinia că, dacă s-ar face o comparaţie între preţurile din restaurante şi preţurile alimentelor de pe piaţă, concluzia ar fi că, „restaurantarii au un câştig enorm, în plus că, porţia a[u] redus-o la jumătate, faţă de porţiile ce se dau la alte restaurante din alte oraşe. (...). Pentru stârpirea acestor speculanţi, nu i-a nimeni nici o măsură" [148, p. 26-27].

În iunie 1943, starea economică şi aprovizionarea cu alimente mulţumeau pe deplin locuitorii judeţului şi a oraşului Tighina: „Aprovizionarea pieţei este îndestulătoare din toate punctele de vedere. Alimente se găsesc din abundenţă pe pieţe. Carne de vită şi porc se găsesc în cantităţi îndestulătoare, afară de peşte care se găseşte mai puţin. Vânzările sunt foarte active. Aprovizionarea articolelor de galanterie, mărunţişuri şi manufactură este îndestulătoare" [148, p. 7-8]. Magazinele cu articole de manufactură erau bine aprovizionate, „satisfăcând cerinţele populaţiei". Însă, lipsea „complect încălţămintea standard" şi se resimţea lipsa „articolelor de fierărie" [148, p. 7-8].

Pentru colectarea şi transportarea cerealelor din judeţ erau vagoane destule, încât transporturile din acest punct de vedere se făceau în condiţii optime, ţăranii având posibilitatea să-şi valorifice marfa.

În această lună era remarcată o uşoară creştere a preţurilor la vite şi porci. Se întâmpla

din cauza comercianţilor din restul ţării, care veneau în Basarabia ca să cumpere vite şi porci pentru Bucureşti şi restul ţării, oferind preţuri mai mari decât cele fixate legal [148, p. 7-8].

În noiembrie 1941, regimul Antonescu a organizat în toată ţara un plebiscit, prin care populaţia trebuia să se pronunţe asupra politicii mareşalului Ion Antonescu. Rezultatul a fost aproape în totalitate favorabil mareşalului (în total pe ţară, au fost 1.784.703 de voturi „pentru" şi 34 „contra" [8, p. 122-125]). Însă, deşi Poliţia or. Tighina informa că „Votarea a decurs în perfectă ordine şi linişte" [94, p. 9], această măsură, potrivit semnalelor venite de la Rezidenţa Tighina, nu-şi găsea o explicaţie în rândul ofiţerilor şi intelectualilor din oraş. Unii susţineau că această acţiune era în legătură directă cu confruntarea dintre Ion Antonescu şi Mişcarea Legionară, prin care mareşalul încerca să-i arate Berlinului cine este cel susţinut de popor [165, p. 54].

În rândul ţăranilor din jud. Tighina nu se înregistra nici o tendinţă de ordin politic, decât adeziunea la programele guvernamentale, sprijinindu-l pe mareşalul Ion Antonescu care i-a „scăpat de robia bolşevică" [148, p. 104-105].

O parte din legionarii basarabeni sperau că mişcarea se va reorganiza şi în acest sens desfăşurau o intensă propagandă. Rezidentul D. Răceanu din Tighina informa la 30 decembrie 1941 că, învăţătorul Teodor Dărânga din com. Taraclia, jud. Tighina, concentrat la Compania de Poliţie Tiraspol, fost şef de cuib legionar, declara frecvent în convorbirile avute cu unele persoane că, „mişcarea legionară va reînvia după terminarea războiului" [165, p. 42]. La Spitalul Militar din Cetatea Tighina, şoferul Nicolae Marinescu, originar din Bucureşti, făcea propagandă legionară în rândurile militarilor răniţi internaţi acolo. El susţinea că, după terminarea războiului, regimul mareşalului Antonescu va cădea, iar în locul lui se va reinstala cel legionar. Declara cu mândrie că, Horia Sima nu este refugiat în Germania, ci se află în România, poartă uniformă militară germană şi este susţinut de Legaţia germană de la Bucureşti. Tot Marinescu mai spunea că, liderii mişcării au intenţia să recruteze elemente de încredere, pe care să le trimită în Basarabia şi Bucovina pentru propagandă legionară Total pe ţară, 1.784.703 au votat „pro" şi 34 „contra" [165, p. 55-56].

Unii legionari, respectând ordinele conducerii mişcării, au reuşit să se infiltreze în unele structuri ale statului din Vechiul Regat, dar şi în cele din Basarabia, Bucovina şi Transnistria. Un alt legionar semnalat de Rezidenţa Tighina era şeful Serviciului Personal din Administraţia Financiară Tighina, Mihalcea, care în ziua de 22 ianuarie 1942, pe când se afla în com. Ceaga, jud. Tighina, şi-a exprimat o oarecare simpatie faţă de mişcarea legionară, declarând că a fost comandant legionar în Banat, dar nu a luat parte la rebeliunea legionară [165, p. 35].

În februarie 1942, Rezidenţa Tighina relata că, în urma informaţiilor procurate s-a putut

constata că, „Mişcarea Legionară din acest sector îşi mai menţine vechea formaţie a cuiburilor şi anume: Răzleţi, C.[orpul] M.[uncitoresc] L.[egionar], Cetăţui, Frăţii şi Mănunchiul de prieteni”. Un cuib legionar numit „Mănunchiul de prieteni”, a fost descoperit în luna ianuarie 1942 la Liceul Agricol din oraşul Comrat [148, p. 12-13]. Membrii lui au fost descoperiţi în urma unor denunţuri şi arestaţi de Poliţia Tighina, în colaborare cu Poliţia Comrat [165, p. 30, 33].

Alţi elevi legionari au fost descoperiţi la Liceul „Alecu Russo” din Chişinău. La 26 iunie 1942, Rezidenţa Tighina informa că, acolo era un important centru de propagandă legionară, iar absolventul Ştefan Sereţeanu a fost arestat pentru activităţi legionare. El era fiul lui Radu Sereţeanu, secretar la Parchetul Tribunalului Tighina, care la rândul său, era deseori văzut în anturajul judecătorului Ghenuchi, semnalat ca fiind un legionar fanatic [165, p. 23].

O parte din legionari tindeau să se reorganizeze, căutând să recruteze aderenţi, întrucât în acest sector se găseau foarte puţini susţinători ai mişcării. Deşi tindeau spre o reorganizare, nu s-a constatat că aceşti legionari ar pune la cale executarea unor acţiuni subversive sau desfăşurarea propagandei ostile [148, p. 12-13].

În vara anului 1942, a fost descoperit un post legionar clandestin de radio, numit „Reînvierea”, care emitea şi în teritoriul Basarabiei. Emisiunile erau scurte, dar regulate şi conţineau apeluri adresate legionarilor pentru mobilizare şi de intimidare a autorităţilor [152, p. 3].

În septembrie 1942, legionarii au lansat zvonul precum că, din cauza moralului scăzut al trupelor române de pe front, „nu este exclusă o ofensivă puternică a armatelor sovietice, care în acest caz ar sparge frontul, ocupând ţara noastră” [152, p. 6]. Subcentrele contrainformative Cetatea Albă şi Bălţi, precum şi Rezidenţele Tighina şi Lăpuşna au primit misiunea să-i identifice pe colportorii acestui zvon [152, p. 6]. Ulterior, Centrul Nr. 2 Chişinău a mai dispus să se verifice dacă legionarii îşi fac legături cu invalizii de război şi militarii [165, p. 22], urmărind atragerea acestora în activităţi îndreptate împotriva regimului Antonescu.

Rezidenţa Tighina informa la finele anului 1942 că, legionarii din oraşul şi jud. Tighina îşi doreau să se reorganizeze, însă numărul lor mic nu le permitea acest lucru. Cu toţii erau ţinuţi sub o strictă supraveghere de organele de siguranţă. Mai intenţionau să provoace, ca şi comuniştii, nemulţumiri în sânul populaţiei, în special printre veteranii şi invalizii de război, cărora autorităţile le-au promis, dar nu le-au dat din bunurile rămase de la evreii deportaţi peste Nistru.

Deşi acţiunile legionare erau aproape inexistente în Tighina, se crea impresia că legionarii aşteaptă sfârşitul războiului, reorganizarea mişcării şi preluarea puterii [148, p. 104-105].

În general, în sectorul acestei Rezidenţe numărul legionarilor era foarte mic (majoritatea fiind veniţi din Vechiul Regat ori erau tineri liceeni basarabeni), iar activitatea mişcării era foarte slabă. După ce i-a fost raportată această constatare Centrului Nr. 2 Chişinău, şeful centrului urma să decidă dacă se mai cerea recrutarea de noi informatori plătiţi pentru problema legionară din jud. Tighina. Până atunci (în ianuarie 1943), au fost folosiţi în chestiunea legionară numai informatori onorifici, la fel şi pentru mişcarea comunistă din acest judeţ [148, p. 12].

În atenţia S.S.I., alături de legionari, erau şi cuziştii. La 7 mai 1942, Centrul Informativ Chişinău a dispus organelor sale să urmărească „cu toată atenţiunea acţiunea Cuzistă din Basarabia, identificând pe membrii acestei mişcări, precum şi activitatea pe care o desfăşoară" [148, p. 36]. Orice deplasare a foştilor conducători sau membri marcanţi ai grupării lui A. C. Cuza, trebuia supravegheată, „căutându-se a se afla scopul ei precum şi persoanele cu cari ia[u] contact, întruniri etc., raportându-se urgent acestui Centru" [148, p. 36].

Nici comuniştii din jud. Tighina nu s-au constituit în organizaţii, deşi se remarca o tendinţă de organizare. Se bănuia că, o parte din ei menţineau „un slab contact cu organizaţiile comuniste sau grupările de partizani din Transnistria, unde acolo au fost organizate mai bine ca aci" [148, p. 31]. Ei lansau diferite ştiri „în legătură cu mersul războiului, ştiri ce nu sunt luate în consideraţie de restul populaţiei paşnice de pe raza acestei Rezidenţe" [148, p. 33].

Periodic era semnalată sosirea în ţară a repatriaţilor din U.R.S.S., majoritatea plecaţi de bună voie cu armatele sovietice; o parte dintre ei erau cunoscuţi ca simpatizanţi comunişti, „ce sub dominaţia bolşevică au deţinut diferite posturi de mare importanţă pe la diferite instituţii sovietice" [148, p. 32]. Se susţinea că, aceste elemente care se reîntorc după un timp îndelungat de la bolşevici, „desigur că după ce mai întâi au fost recrutaţi şi instruiţi (de spionajul şi propaganda sovietică – *n.n.*), astăzi se reîntorc în Basarabia cu diferite misiuni, fie de a lua contact cu foşti membri ai organizaţiilor comuniste, de a se reorganiza sau de a organiza grupări de partizani, cu scopul de a crea unele stări de spirit între populaţia civilă, cu scopul de a slăbi moralul armatelor aliate" [148, p. 32].

Îngrijorarea autorităţilor, precum şi a românilor basarabeni şi regăţeni din Tighina faţă de problema comunistă, era dublată de atitudinea rusofilă a unei părţi din populaţie. Aceasta vorbea numai în limba rusă „şi chiar în ultimul timp s-a ajuns să cânte şi pe străzi în centru, cântece ruseşti". Organele de poliţie erau acuzate că stau pasive şi nu iau nici o măsură [148, p. 33], deşi exista un cadru legal în acest sens (Ordonanţa Nr. 24 a Guvernământului Provinciei Basarabia [341, p. 113-114]).

La 21 martie 1942, Centrul Nr. 2 Chişinău a dispus verificarea informaţiei, potrivit căreia, organizaţiile comuniste din Basarabia au primit dispoziţii din Uniunea Sovietică pentru a

începe din data de 1 martie, distrugerea tuturor căilor de comunicaţii care duceau în Transnistria. Chestiunea trebuia urmărită şi să se stabilească dacă anumite echipe încercau să se angajeze în serviciile auxiliare ale C.F.R., pentru comiterea de acte teroriste [151, p. 16]. În aprilie 1942, Rezidenţa Tighina informa că, în sectorul de activitate al Rezidenţei nu s-a constatat nici o activitate comunistă. Acei care au desfăşurat activităţi în trecut, au plecat odată cu retragerea trupelor sovietice, iar simpatizanţii rămaşi pe loc nu s-au organizat în nuclee comuniste, ei lansând diverse zvonuri alarmiste referitoare la evoluţiile de pe teatrele de operaţii [148, p. 86-94].

Complicarea situaţiei de pe front pentru România, a făcut ca la 14 iulie 1943, Centrul Basarabia să dea dispoziţii categorice organelor din subordine (Subcentrelor contrainformative Cetatea Albă şi Bălţi, Rezidenţelor Tighina şi Lăpuşna) pentru urmărirea activităţii comuniste. Toată acţiunea trebuia intensificată la maximum, deoarece C.C. al P.C.R. ar fi dat instrucţiuni organizaţiilor sale teritoriale, în vederea reluării activităţilor subversive şi pregătirii de acte de sabotaj în toată ţara. Potrivit anumitor surse, în propaganda lor, comuniştii urmau să adopte formule patriotice, vorbind despre „interesele permanente ale Patriei, care reclamă împăcarea cu vecinul puternic Rusia” [147, p. 20], despre „reformele sociale sovietice şi bunul trai al muncitorilor din U.R.S.S., care ar trebui aplicat şi la noi” [147, p. 20] etc. Se presupunea că, propaganda va fi dusă în mare parte de unii soldaţi români reveniţi de pe front, asupra cărora va trebui concentrată toată atenţia. Camuflarea acţiunii comuniste sub masca patriotică, era considerată extrem de periculoasă, deoarece putea da rezultate bune.

Existau informaţii că, agenţii comunişti vor căuta să-şi asigure concursul unor elemente cu viziuni antigermane, care au activat în partidele naţional-ţărănist, social-democrat etc. Lor li se va cere „să ajute interesele tradiţionale politice româneşti” [147, p. 20], sabotând maşina de război germană, prin producerea de atentate pe calea ferată, aruncarea în aer a podurilor, a întreprinderilor de armament etc.

Tot efortul subdiviziunilor S.S.I. din Basarabia trebuia în această perioadă concentrat pe identificarea comuniştilor, colportorilor de propagandă comunistă şi pe prevenirea actelor de sabotaj. Tot materialul despre mişcarea comunistă, pe care îl aveau organele S.S.I., urma să fie revizuit şi actualizat. Se insista pe supravegherea suspecţilor şi a indivizilor cu trecut comunist, pe infiltrarea de informatori în rândul muncitorilor de la întreprinderile industriale, pe continuarea identificării celor care făceau propagandă antigermană şi împotriva regimului din România, pe intensificarea colaborării în problema comunistă cu organele poliţiei şi jandarmeriei. Toate informaţiile obţinute despre „accentuarea mişcării comuniste locale”, urmau să fie raportate imediat, „fiind cerute de Domnul Director General” al S.S.I. [147, p. 21].

Activitatea partidelor istorice în Basarabia, deşi era practic inexistentă, de asemenea era urmărită cu atenţie de organele S.S.I. Acestea din urmă au primit ordin să urmărească şi să semnaleze orice intenţie de întrunire sau conferinţă politică a „foştilor politicieni", la care s-ar discuta diverse subiecte istorice, culturale şi naţionale, şi la care s-ar revizui cadrele de partid şi s-ar pregăti unele acţiuni politice [156, p. 31].

La sfârşitul anului 1942, Rezidenţa Tighina raporta că, nu a atestat nici o activitate politică în judeţ: în ceea ce priveşte „Curente[le] politice în rândurile populaţiei de pe raza judeţului şi oraşului Tighina, nu s-a înregistrat nici un caz până în prezent" [148, p. 31]. Membrii fostelor partide istorice (P.N.Ţ., P.N.L.), nu activau „pentru reînvierea acestor partide" [148, p. 32-33].

În contextul luptei cu diversele curente politice, precum şi cu inamicul extern, un rol deosebit îl avea propaganda de stat şi cenzura. Ministerul Propagandei Naţionale desfăşura o vie campanie de propagandă „asupra temeiurilor luptei noastre în Răsărit, încrederii în victoria finală şi îndatoririlor cerute de clipele de faţă" [147, p. 16]. În oraşe şi sate această acţiune era desfăşurată de prefecturile de judeţ prin căminele şi fundaţiile culturale. În fiecare zi de duminică şi de sărbătoare, se organizau diverse manifestări cu caracter naţional-patriotic şi cultural (şezători, conferinţe). În această campanie, rolul organelor S.S.I. era de a supraveghea dacă această acţiune se desfăşoară potrivit dispoziţiilor şi „dacă (în cadrul acestor manifestaţii – *n.n.*) nu se strecoară şi idei politice sau de altă natură" [147, p. 16-17].

Periodic era verificată informaţia dacă în sânul populaţiei basarabene nu a început o propagandă monarhistă pentru reinstaurarea ţarismului în Rusia şi readucerea Basarabiei pe orbita Rusiei [147, p. 60]. Această dorinţă era atestată mai ales la minoritarii ruşi, care potrivit Rezidenţei Tighina, aveau „o atitudine cuviincioasă" faţă de Statul român, dar sperau că, „după terminarea războiului va lua fiinţă Rusia ţaristă" [156, p. 15-16]. Mai târziu, în octombrie 1943, Rezidenţa Tighina informa că, „În rândurile acestor minoritari ruşi, nu s-a constatat să [se] desfăşoare vreo propagandă ţaristă, observându-se la ei mult curente filo-sovietice" [156, p. 12-14].

O atenţie sporită, în sensul combaterii zvonurilor alarmiste, era atrasă militarilor reveniţi de pe front. Aceştia, sub impactul celor trăite pe front, puteau împărtăşi oricui impresiile despre cele văzute în est, încălcând ordinele militare privind păstrarea secretului şi răspândind informaţii deprimante pentru populaţie. Subcentrele contrainformative Bălţi, Cetatea Albă şi Rezidenţele Tighina şi Lăpuşna au primit ordin la 24 octombrie 1942, să-i identifice pe militarii care lansau zvonuri alarmiste în legătură cu mersul războiului împotriva Uniunii Sovietice, raportând fiecare caz în parte, pentru luarea de măsuri [152, p. 16]. Împotriva militarilor care

răspândeau asemenea ştiri, au luat măsuri şi Comandamentele române şi germane de pe front [108, p. 262-273].

Trebuiau depistate şi eventualele acţiuni subversive (iredentiste) din partea ucrainenilor naţionalişti. La 20 ianuarie 1942, Centrul Nr. 2 Chişinău a dispus organelor sale să urmărească cu toată atenţia propaganda de orice natură desfăşurată de ucraineni, precum şi manifestările publice, trecerile de frontieră şi revenirile lor clandestine în ţară etc. Urmau să fie întocmite „dări de seamă" lunare asupra activităţii ucrainenilor şi a măsurilor luate de autorităţi în privinţa lor [147, p. 94].

În iulie 1942, Rezidenţa Tighina vorbind de atitudinea minorităţilor etnice din sector faţă de evenimentele politico-militare în derulare, informa că bulgarii nu au adoptat nici o poziţie faţă de aceste evenimente, însă erau cu aceleaşi sentimente comuniste, sperând că războiul va lua o întorsătură favorabilă U.R.S.S. Ucrainenii nu se manifestau activ din punct de vedere politic, nutrind doar speranţa constituirii unui stat ucrainean independent [148, p. 42-44].

La 11 februarie 1943, Rezidenţa Tighina informa prin „Notă informativă Nr. 614" că, starea de spirit a minoritarilor ucraineni era calmă şi că ei nu desfăşurau propagandă în vederea constituirii unui stat independent ucrainean. Nu erau nici organizaţi pentru o activitate politică iredentistă, iar acţiunile Organizaţiei Ucrainenilor Naţionalişti erau practic inexistente în zonă.

Nu s-a constatat să aibă legături cu autorităţile germane sau cu centrele ucrainene din străinătate. Unica îngrijorare pe care o manifestau ucrainenii din judeţ era provocată de zvonul că, „dacă România va câştiga războiul, ei vor fi deportaţi peste Bug" [156, p. 15]. Atitudinea faţă de administraţia şi populaţia românească, precum şi faţă de minorităţile etnice conlocuitoare, era bună.

Nici minoritatea rusă nu era organizată pentru desfăşurarea vreunei acţiuni politice, deşi majoritatea ruşilor „s-au asimilat regimului bolşevic" şi erau în aşteptarea revenirii sovieticilor, sperând că după război „va lua fiinţă Rusia ţaristă". Faţă de autorităţi şi restul populaţiei, aveau „o atitudine cuviincioasă" [156, p. 15-16].

Era supravegheată şi activitatea germanilor rămaşi în Basarabia după operaţiunea de repatriere în Reich din 1940. La 14 septembrie 1942, subdiviziunile S.S.I. din Basarabia au primit spre cercetare o problemă referitoare la acţiunile conducerii Grupului Etnic German din România. Era vorba că, aceasta trimetea în diferite părţi ale ţării, pentru o perioadă de 2-3 săptămâni, echipe de tineri (cu vârsta cuprinsă între 17 şi 20 de ani), care trebuiau să culeagă informaţii şi să raporteze în privinţa stării de spirit a populaţiei şi a Armatei române, a comportamentului funcţionarilor faţă de etnicii germani [152, p. 4]. În cazul confirmării acestor activităţi, echipele tinerilor germani trebuiau luate sub supraveghere, în vederea constatării

eventualelor încălcări ale legii.

În general, S.S.I. din Basarabia a avut de verificat cele mai diverse informaţii, unele din ele neavând nici o legătură cu acest teritoriu. Spre exemplu, Centrul S.S.I. de la Chişinău a avut de raportat care era acţiunea maghiarilor din Basarabia. Desigur că, răspunsul a fost negativ, căci o minoritate maghiară în Basarabia nu exista [152, p. 59-62].

Pe măsura agravării situaţiei politico-militare pentru România, creştea şi gradul de pesimism şi apatie al basarabenilor, semnalată de Rezidenţa din Tighina. Într-o „notă" din 23 septembrie 1943, se vorbea de „o oarecare indiferenţă faţă de orice stat care ar câştiga războiul" [156, p. 6-8], iar la 23 octombrie 1943, Rezidenţa informa că, se observă „la majoritatea [populaţiei] o delăsare în conducerea gospodăriilor, iar cei cu situaţia mai bună, caută pe toate căile să-şi expedieze o parte din bunurile lor în regat, prin colete, invocând diferite motive" [156, p. 9]. Deja circula zvonul că, administrarea Transnistriei va fi preluată de germani, fapt ce vorbea de gravitatea evenimentelor de pe front. Se constata în continuare o indiferenţă faţă de înaintarea armatelor sovietice, sperându-se totodată în reuşita „strategiei germane", care va duce statele Axei la victorie. Din punct de vedere politic, nu se desfăşura nici o activitate. Cei câţiva comunişti cunoscuţi rămaşi în judeţ, nu se puteau organiza din lipsă de conducători, iar membrii fostelor partide politice, considerau că activitatea politică va fi reluată doar după încheierea războiului. Nu s-a putut observa ca minoritarii etnici să comenteze în vreun fel evenimentele în curs. Cei mai înstăriţi manifestau îngrijorare faţă de posibila revenire a regimului sovietic. Rezidentul din Tighina sublinia că, dintre toţi minoritarii „în special bulgarii, fără nici o situaţie materială, preferă şi acceptă mai mult regimul comunist" [156, p. 9-10].

O importantă componentă a activităţii Centrului S.S.I. de la Chişinău, o constituia acţiunea contrainformativă – de identificare şi anihilare a agenţilor inamici, care aveau în general, misiunea destabilizării situaţiei social-politice şi culegerea de informaţii.

Imediat după declanşarea războiului, autorităţile de la Kremlin au luat măsuri pentru a lupta pe toate căile cu inamicul. În conformitate cu directiva C.C.P. şi C.C. al P.C. (b) din 29 iunie 1941, „Cu privire la mobilizarea tuturor forţelor şi mijloacelor pentru distrugerea ocupanţilor fascişti", şi a dispoziţiilor date de I. V. Stalin în discursul radiofonic din 3 iulie, precum şi a hotărârii C.C. P.C. (b) din 18 iulie 1941, „Despre organizarea luptei în spatele trupelor germane", s-a preconizat constituirea detaşamentelor de partizani şi a grupurilor de diversiune pentru acţiuni în spatele inamicului [396, p. 10-11].

După prinderea unui număr mare de agenţi sovietici pe teritoriul Basarabiei, S.S.I. a stabilit că, în aceste activităţi, sovieticii i-au folosit în mare parte pe originarii teritoriilor din care urmau să se retragă. În lunile iunie-iulie 1941, au fost mobilizaţi şi evacuaţi în U.R.S.S. mai

mulţi tineri basarabeni, care urmau să fie folosiţi în misiuni de spionaj şi terorism în Basarabia, Bucovina şi Vechiul Regat. Aceştia, iniţial au fost duşi la Tiraspol, unde după o selecţie superficială, erau recrutaţi în serviciul spionajului sovietic. Acolo erau instruiţi sumar asupra misiunilor de informaţii şi terorism, după care, în grupuri mici, erau trimişi la vest de Nistru, să culeagă informaţii despre populaţie (cine dintre civili a întâmpinat cu bucurie trupele române) şi unităţile militare române şi germane, să execute acte de distrugere a depozitelor, căilor ferate, să incendieze lanurile de grâu etc. [135, p. 310-310 verso].

La cinci zile după forţarea Prutului de către armatele româno-germane, în data de 7 iulie 1941, M.C.G. român făcea cunoscut prin telegrama circulară nr. 103/941, semnată de generalul Alexandru Ioaniţiu, că „din ultimele informaţii rezultă că armata sovietică a aruncat paraşutişti înarmaţi în spatele frontului la punctele sensibile” [381, p. 59]. Aceştia aveau misiuni de spionaj, propagandă şi sabotaj. Se atrăgea atenţia că, „în chestiunea paraşutiştilor s-a făcut şi o alarmă rău justificată care a indus în eroare comandamentele şi autorităţile, fapt pentru care în afară de unităţile armatei, jandarmeria şi întreaga populaţie civilă erau chemate să-şi sporească atenţia pentru a putea descoperi imediat paraşutiştii lansaţi” [381, p. 59].

Conducerea, organizarea, recrutarea, dotarea şi instrucţia partizanilor sovietici erau încredinţate – după cum rezultă din document – „Conducerii Superioare a Propagandei politice în Armata Roşie”, în care scop luase fiinţă „Administraţia Politică a Armatei, Diviziunea a X-a, denumită şi Secţia Superioară nr. 10”. Interesant este faptul că, structurile informative româneşti cunoşteau la acea dată că U.R.S.S., prin Comisariatul de la Interne şi cel de Securitate, pregătea pe lângă organizaţiile de partizani, aşa-zisele „batalioane de curăţire”, cu misiunea de luptă împotriva paraşutiştilor inamici din spatele frontului propriu. În anumite condiţii, „batalioanele de curăţire se puteau transforma în unităţi de partizani care să lupte în spatele frontului inamic, mărind astfel numărul formaţiunilor existente” [381, p. 59].

Din documentele de anchetă informativă întocmite de Secţia a VIII-a Juridică a S.S.I. rezultă că, înainte de retragerea trupelor sovietice din Basarabia şi nordul Bucovinei, organele N.K.V.D. au recrutat oameni de încredere în principalele comune şi în special, în târguri, încredinţându-le arme şi muniţii cu care să acţioneze la momentul oportun. Apoi, aceşti „oameni de încredere” au început să recruteze la rândul lor „alte persoane pentru mărirea numărului partizanilor, dintre comuniştii recunoscuţi, prizonierii eliberaţi din lagăre, prizonierii fugiţi din lagăre, străinii fugiţi din alte localităţi şi pripăşiţi în acea regiune, elemente tinere şi de încredere ale şcolii comuniste” [381, p. 60]. Cu câteva zile înainte de retragerea trupelor sovietice din Basarabia, agenţii N.K.V.D. au dat ordin ca armamentul şi muniţiile să fie îngropate în mormintele ostaşilor sovietici. Informaţiile S.S.I. s-au dovedit corecte, întrucât astfel de depozite

de armament şi muniţie au fost descoperite în locurile indicate, după intrarea armatelor române în zonele respective [381, p. 60-61].

Serviciile speciale româneşti au intrat în posesia unei „instrucţiuni” pentru militarii sovietici, privind organizarea detaşamentelor de partizani şi a grupurilor de diversiune în teritoriile cedate. Textul „instrucţiunii” a fost redactat de generalul Sobetcinnikov şi de membrul Consiliului de Război, Şciukov. Urmărind realizarea directivei lui Stalin, de aplicare a tacticii „pământului ars”, autorii „instrucţiunii” însărcinau grupurile de diversiune cu următoarele misiuni: „distrugerea liniilor telefonice şi telegrafice, incendierea depozitelor şi transporturilor de carburanţi sau trageri de focuri de armă asupra lor de la distanţe mici; demontarea liniilor de cale ferată şi îndepărtarea, şi ascunderea şinelor scoase; omorârea şoferilor izolaţi sau nimicirea grupelor mici de autoturisme, precum şi acapararea, şi păstrarea documentelor ce s-ar afla în acelea; aruncarea de sticle conţinând lichide inflamabile pe grupe de autoturisme parcate, în scopul de a le incendia; nimicirea ofiţerilor; răspândirea de ştiri ce ar produce panică” etc. [345, p. 97-98]. Se recomanda ca aceste grupuri de diversiune să fie organizate de ofiţeri N.K.V.D. sau N.K.G.B.

Deoarece teritoriul Basarabiei nu oferea posibilităţi pentru desfăşurarea unor ample activităţi de partizani, sovieticii au pus accentul pe organizarea unor grupuri mici de diversiune şi spionaj, pe care organele specializate române şi germane le-au anihilat rând pe rând [345, p. 97-98].

La 26 iulie 1941, Eşalonul al S.S.I. informa că, în urma prinderii mai multor persoane şi grupuri de persoane cu misiuni de spionaj şi terorism în favoarea Uniunii Sovietice, s-a ajuns la concluzia că, în preajma evacuării oraşului Chişinău de către organele N.K.V.D. şi alte autorităţi sovietice, au fost recrutaţi o serie de agenţi pe care i-au lăsat în localităţile mai importante ale Basarabiei şi Bucovinei. Aceşti agenţi au primit instrucţiuni să provoace o stare de nelinişte în teritoriu şi de panică în sânul populaţiei. Organele S.S.I. estimau că, N.K.V.D. a lăsat la Chişinău circa 50 de persoane cărora, pentru executarea misiunilor, le-a pus la dispoziţie câte un revolver, cartuşe, câte un pacheţel cu substanţă otrăvitoare şi câte două grenade. Aceştia trebuiau să comită diverse acte teroriste, asasinate împotriva ofiţerilor români şi germani, a reprezentanţilor administraţiei civile, precum şi a lui Ion Antonescu. Substanţele toxice urmau să le folosească la otrăvirea mâncării la vreun banchet sau să le arunce „în cazanul vreunei unităţi militare”. Din grupul de terorişti făcea parte şi brutarul Agop Derbredosian, armean de origine, care s-a autodenunţat şi care „afirmă că grupul există în mod sigur”. Şeful grupului de la Chişinău ar fi fost dr. Landau, care nu a putut fi identificat [134, p. 165-166].

În luna august 1941, s-a reuşit capturarea grupului terorist din Chişinău instruit de

căpitanul N.K.V.D. Korocikin. În ordinul său, adresat agenţilor care rămâneau pe loc, acesta dispunea: „Ordin tovarăşului secret. 1. Veţi rămâne la Chişinău şi vă veţi comporta ca ostil sovieticilor. 2. Misiunea: - După sosirea trupelor româno-germane, veţi căuta a afla numărul şi denumirea unităţilor militare şi unde s-au stabilit comandamentele; - Veţi căuta a stabili cum se comportă germanii cu populaţia paşnică; - Veţi stabili ce atitudine are populaţia faţă de germani, în comparaţie cu cea faţă de sovietici. 3. Legătura. După îndeplinirea misiunilor de mai sus, veţi trece frontul şi vă veţi prezenta cu următoarea parolă «Am venit de la Galaţi la căpitanul Korocikin». 4. Fonduri. Pentru a îndeplini misiunea, vi se dă fond de cheltuieli: 5.000 lei şi 100 ruble. Ordin redactat şi dat de căpitan /ss/ Korocikin" [345, p. 98-99].

Grupul constituit de Korocikin număra peste 22 de persoane. La momentul arestării lui au fost descoperite 52 de grenade, 40 de bucăţi de dinamită (a câte 580 gr. fiecare), 5 puşti-mitraliere, un revolver (cu 7 cartuşe), 12 metri de fitil pentru dinamită, 40 de capse pentru dinamită şi 600 de cartuşe. Pentru executarea misiunii, cei arestaţi au avut asupra lor suma de 26.000 lei.

De asemenea, au fost arestate 7 persoane angajate pe timpul sovietic la Postul de Radio Chişinău, care au avut misiunea să-l distrugă la venirea autorităţilor române.

A fost cercetat şi un grup de angajaţi de la Societatea de tramvaie din Chişinău, care la retragerea sovieticilor au minat depoul şi garajul cu vagoane [345, p. 99-100].

În lunile septembrie-octombrie 1941, organele jandarmeriei româneşti, sprijinite de populaţia civilă, au reuşit să captureze alte grupuri de partizani-terorişti sovietici la: Cetatea Albă (1 septembrie), căpitan Sodbolev; la Tighina (4 septembrie), un grup de 14 persoane condus de căpitan Petrov; la Chişinău (10 septembrie), un grup de 7-10 persoane condus de Iurie Kiselenko şi Andrei Bandeber; în jud. Lăpuşna (12 septembrie), un grup de 3-5 persoane, condus de H. Capişoc şi Şt. Sârbu; la Chişinău (2 octombrie), un grup de 22 de persoane, condus de Nichifor Griţca şi altele. Aceste grupuri se aflau în subordinele unor ofiţeri sovietici şi erau formate din minoritari (ucraineni, evrei, ruşi), dar şi din români basarabeni renegaţi sau îndoctrinaţi cu ideile bolşevismului. Misiunile încredinţate erau variate, în funcţie de mărimea grupurilor. Cele mai mici aveau sarcina să distrugă trenuri, depozite de muniţii şi alimente, să incendieze recolte sau obiective de interes public, iar grupurile mai mari erau destinate atacului asupra comandamentelor de armată şi chiar a subunităţilor egale ca forţă. Toate aveau sarcina întreţinerea panicii şi menţinerea unui climat de insecuritate în rândul populaţiei civile, şi crearea haosului în administraţie. Ca armament şi tehnică folosite nu dispuneau de o dotare deosebită. De regulă, erau echipate cu arme uşoare de foc, grenade şi trotil. Au acţionat în grupuri compacte, formate din 7 până la 40 de oameni. Ajunşi la destinaţie, luau contact cu partizanii-

teroriştii locali pentru informaţii, găzduire şi, eventual, acţiuni comune. Şeful unui asemenea grup purta uneori uniformă militară sovietică, pentru a beneficia în cazul capturării de tratamentul prizonierilor de război. Aceste grupuri erau trecute în Basarabia şi nordul Bucovinei cu acte militare şi civile false. Pretextul cel mai des uzitat era: „suntem basarabeni luaţi cu forţa de sovietici şi ne-am întors acasă" [381, p. 63-64].

Acţiunile contrainformative ale serviciilor speciale româneşti pentru prevenirea şi combaterea actelor de diversiune, au fost în această perioadă extrem de energice. Una din structurile informative ale Armatei române raporta că, „Serviciul de spionaj sovietic, care până la declanşarea operaţiunilor, din cauza condiţiunilor prielnice, a lucrat în general foarte bine, – după începerea operaţiunilor, activitatea lui a fost simţită prea puţin" [330, p. 225].

Recrutaţi şi instruiţi în mare grabă, agenţii sovietici, în general nu au reuşit să-şi ducă la capăt misiunile: unii s-au autodenunţat, alţii au fost identificaţi şi arestaţi de autorităţile române.

Ineficienţa acestora este confirmată şi de istoriografia sovietică, care recunoaşte că în anul 1941, înaintarea rapidă a trupelor româno-germane nu a permis crearea unei reţele a organizaţiilor clandestine comuniste [394, p. 105] şi de spionaj în Basarabia, Bucovina şi alte teritorii din Vestul U.R.S.S.

Buna activitate contrainformativă românească este menţionată şi într-un studiu mai recent, dedicat N.K.V.D.-N.K.G.B. din R.S.S.M.: „Odată cu începutul războiului, activitatea organelor securităţii de stat din R.S.S.M. a fost sistată. A rămas doar numerosul aparat de agentură a departamentului. Însă atitudinea ostilă faţă de aceasta a majorităţii populaţiei, precum şi organizarea unei antireţele eficiente a siguranţei române, a condus la faptul că cea mai mare parte a agenturii sovietice a fost capturată încă înainte de sfârşitul anului 1941. Rezistenţa contra noii puteri a fost dezorganizată, focarele ei ilegale erau nimicite" [496].

Istoricii ruşi menţionează că, la începutul Războiului sovieto-german, peste linia frontului a fost lansat un număr mare de spioni şi grupuri sovietice de diversiune. Însă, această încercare, de a compensa lipsa agenturii necesare în teritoriile cucerite de inamic, prin lansări de spioni şi grupuri de diversiune, nu a dat rezultatul aşteptat, deoarece mulţi dintre ei „erau fără experienţă şi instruiţi în grabă". Ei ori erau arestaţi, ori pierdeau legătura cu Centrala. În general, menţinerea legăturii cu Centrala a constituit o mare problemă pentru spionii sovietici din acele timpuri [396, p. 46-47].

Această situaţie este confirmată de Pavel Sudoplatov, care pe atunci se afla în conducerea serviciile speciale sovietice: „Situaţia noastră după invazie era dezastruoasă. Impactul forţei de atac al tancurilor germane depăşea tancurile noastre. Amploarea înfrângerii Armatei Roşii în Baltica, Bielorusia şi Ucraina ne-a cutremurat. *Înainte de august am întreprins*

acţiuni de sabotaj, mai ales în încercarea de a salva unităţile noastre înconjurate de nemţi, dar n-am realizat mare lucru. Unităţile au fost distruse şi nu am mai putut efectua operaţiuni de gherilă (sublinierea noastră). Atunci, în cooperare cu organizaţiile de partid districtuale şi locale, am început să trimitem unităţi de gherilă cu ofiţeri de spionaj cu experienţă şi operatori radio în spatele liniilor inamice" [250, p. 132]. În total, ar fi fost trimise 2.222 de grupuri de partizani sovietici [193, p. 111]. În august 1942, Centrul S.S.I. de la Chişinău, prin „nota" întitulată „Acţiunea organizaţiilor de partizani în Basarabia", informa că, din martie şi până în august 1942, au fost descoperite în Basarabia 154 de organizaţii de partizani, fiind condamnaţi la moarte 12 indivizi şi la muncă silnică pe viaţă – 14 [297, p. 167].

Dispoziţiile contrainformative date organelor S.S.I. din Basarabia, îi vizau nu numai pe spionii şi diversioniştii sovietici, dar şi pe cei englezi şi americani, care erau aşteptaţi să „viziteze" teritoriul provinciei. În vara anului 1943, structurile S.S.I. din Basarabia au primit fotografia colonelului englez Ross, „ce ar fi [fost] trimis de către inamicii Axei pentru executarea unor mari acte de sabotaj în Balcani" [147, p. 34]. Era atrasă atenţia că, colonelul englez şi-a schimbat exteriorul, vopsindu-şi părul şi mustaţa din blond în şaten. În cazul identificării lui pe teritoriul Basarabiei, trebuia să fie imediat semnalat Centralei S.S.I. de la Bucureşti şi luate măsuri pentru supravegherea şi arestarea lui [147, p. 34].

De asemenea, organele S.S.I. din Basarabia au primit ordin să-l identifice pe spionul şi teroristul sârb Valnici, care împreună cu câţiva oameni a venit în România, cu scopul aruncării în aer a depozitelor de muniţii germane şi a executării de atentate împotriva comandanţilor unităţilor militare germane din România [152, p. 17].

În activităţile contrainformative ale S.S.I., de depistare a agenţilor inamici, intra şi supravegherea utilizării mijloacelor de transmitere a informaţiilor (radio, telefon, telegraf, foto, video). În Basarabia, interdicţia asupra utilizării şi deţinerii fără aprobare a „mijloacelor de orice fel pentru transmisiunea la distanţă ca: aparate de radio emisiune, telegraf, coteţe de porumbei călători etc.", a fost instituită prin Ordonanţa Nr. 8 din 28 august 1941 (art. 3) [345, p. 265-268].

De asemenea, fotografierea şi pictarea diverselor obiective (strategice) era interzisă şi putea fi efectuată numai cu aprobarea Ministerului Propagandei Naţionale. Direcţia Naţională de Turism a Ministerului elibera turiştilor străini, în conformitate cu decretul-lege nr. 74 din 1943 (completat cu dispoziţiile M.St.M. şi ale D.G.P.) autorizaţii de fotografiere (de culoare verde) şi de pictat (de culoare roz), în care era trecut numele şi prenumele, poza şi domiciliul solicitantului. Autorizaţia era valabilă cu viza trimestrială a poliţiei în sectorul căreia era domiciliat titularul. Serviciile speciale urmau să identifice persoanele care filmau sau pictau fără autorizaţie, precum şi pe deţinătorii autorizaţiilor false [330, p. 238-239].

La 26 februarie 1942, Rezidenţa Tighina, făcând trimitere la o „sursă sigură”, relata că, în oraşul Tighina cei doi fotografi civili – N. Prusacov şi Gr. Samsonov –, au primit pentru developare de la diferite persoane filme fotografice, pe care erau reprezentate unele lucrări la podurile care se construiau în regiune de către militari (pe acele pelicule era prezentat şi podul de peste Nistru de la Tighina, precum şi un pod din Crimeea). După cum s-a putut stabili, aceste filme erau aduse la developare de către unii militari şi civili, care se dădeau drept ingineri la acele construcţii. În privinţa podului de la Tighina, era subliniat faptul că, deşi prezintă un mare interes pentru spionajul inamic, paza lui lăsa foarte mult de dorit (din punct de vedere al consemnelor date santinelelor) [150, p. 10].

Concomitent cu diversiunile îndreptate împotriva Armatei şi a populaţiei civile (asasinate, incendieri, distrugeri etc.), inamicul a încercat să submineze economia românească. La 5 mai 1943, organele S.S.I. din Basarabia erau înştiinţate că, a fost pusă în circulaţie „o nouă falsificare a biletelor de 500 lei”. Era un „fals foarte bine reuşit din toate punctele de vedere”, iar „Condiţiunile în care se prezintă acest fals, dă loc la presupunerea că el s-a executat de către o organizaţie bine utilată (posibil N.K.G.B. – *n.n.*) şi care la un moment dat ar putea inunda piaţa cu o mare cantitate de asemenea bilete” [147, p. 37].

La 18 august 1942, organele S.S.I. din Basarabia au primit de la Bucureşti o „notă”, potrivit căreia, în diferite comunicate sovietice şi engleze se spune că, Aliaţii intenţionau să lanseze din avioane în statele inamice, culturi de microbi şi substanţe otrăvitoare, care să producă pagube în agricultură şi zootehnie, şi să răspândească boli în rândul populaţiei. Problema trebuia urmărită şi dacă se atestau cazuri de îmbolnăvire a oamenilor, animalelor sau culturilor agricole, acestea trebuiau să fie cercetate, pentru a se stabili dacă erau provocate de microbi sau substanţe lansate din avion. În caz că erau semnalate raiduri ale avioanelor inamice, care nu au lansat nimic vizibil (nici bombe şi nici paraşutişti), trebuia să se stabilească dacă au lansat sau nu, microbi ori substanţe toxice [152, p. 9].

Acţiunile energice ale serviciilor speciale şi ale organelor de poliţie româneşti, au readus în scurt timp liniştea şi ordinea publică în teritoriul Basarabiei. Elementele subversive cu uşurinţă au fost anihilate, în această direcţie organele de siguranţă bucurându-se de tot sprijinul populaţiei.

4.2. Organele de informaţii ale Armatei române din teritoriul Basarabiei.

Odată cu implicarea României în război, în acţiunea informativă şi contrainformativă, alături de structurile S.S.I., s-au angajat şi două organe informative ale M.St.M. al Armatei

române – Centrul de Informaţii „A”, condus de maiorul Dionisie Bădărău şi Centrul de Informaţii „B”, în frunte cu lt.-col. Alexandru Ionescu (serviciu cunoscut şi sub denumirea de „Biroul Lt. Colonel Alion”, de la primele litere ale numelui şi prenumelui şefului) [28, p. 3; 32, p. 145].

Pe frontul bucovinean activitatea informativă şi contrainformativă a M.St.M. era desfăşurată de Centrul de Informaţii „A” (ataşat Comandamentului Armatei a III-a române), iar pe cel basarabean de Centrul de Informaţii „B”, care ulterior s-a deplasat pe Frontul din Răsărit, alături de trupele române (Armata a IV-a), ajungând până în peninsula Taman.

La deplasarea frontului spre est, Centrul „A” a rămas să activeze în Bucovina, iar în Basarabia Centrul „B” a fost înlocuit de Biroul Statistic Militar Chişinău.

La 18 iulie 1941, la Botoşani, s-a constituit un nou centru de informaţii al M.St.M. al Armatei române, denumit Centrul de Informaţii „H”, care urma să desfăşoare activităţi informative şi contrainformative pe Frontul de Est, în interesul armatelor de operaţii [28, p. 29]. Conducerea acestui centru i-a fost încredinţată maiorului (ulterior lt.-col.) Dionisie Bădărău, ajutat de un grup de profesionişti, precum şi de unele personalităţi marcante, încadrate în anumite perioade în acest centru de informaţii – Dumitru Bogos, unul din primii prefecţi de judeţ (jud. Lăpuşna, în anii 1918-1920) din Basarabia de după Unire, Secretar general al Internelor în Basarabia (1921), ministru al Basarabiei (5-19 ianuarie 1922), primar al municipiului Chişinău (1931-1934), deputat de Lăpuşna în trei legislaturi în Parlamentul României sau Ştefan Berechet, reputat teolog, jurist şi filolog român.

Odată cu înfiinţarea noului Centru (mobil) de informaţii „H”, la conducerea Centrul de Informaţii „A” a fost numit maiorul Xenofon Tarnawski [140, p. 10].

După trecerea Nistrului de către Armata română, Centrul de Informaţii „B”, condus de lt.-col. Alexandru Ionescu („Biroul Lt. Colonel Alion”), a contribuit informativ şi contrainformativ în bătălia pentru Odessa (fiind ataşat Comandamentului Armatei a IV-a române) şi a activat pe frontul din Crimeea şi Taman (pe lângă Postul de Comandă al Corpului de Cavalerie). La începutul anului 1943, a început pregătirile pentru retragerea la Tiraspol [18, p. 325], în locul lui rămânând Subcentrul Nr. 6 „Simferopol” (condus de maiorul V. Patriche), ca serviciu informativ independent pentru Crimeea [18, p. 14-16]. Instalat la Tiraspol (în iunie 1943), Centrul „B” se ocupa de cercetarea paraşutiştilor, partizanilor şi suspecţilor din Transnistria [15, p. 569, 616; 18, p. 24, 77].

Atât Centrul de Informaţii „A”, cât şi Centrul de Informaţii „B” aveau şi rolul de intermediari, o piesă de legătură dintre Centrul de Informaţii „H”, aflat pe front şi M.St.M., Secţia a II-a de la Bucureşti [19, p. 24].

Spre sfârşitul lunii martie 1944, „Biroul Lt. Colonel Alion” s-a evacuat din garnizoana Tiraspol [15, p. 740], deplasându-se împreună cu Comandamentul Armatei a IV-a române spre Iaşi [20, p. 273]. În această perioadă Centrul „H” putea lua legătura cu Centrul „B” numai prin intermediul Biroului Statistic Militar Chişinău [20, p. 281].

O strânsă colaborare avea loc şi cu Birourile Statistice Militare din Basarabia, Bucovina şi Moldova. Spre exemplu, la 23 martie 1944, „Biroul Lt. Colonel Nicolau” (Biroul Statistic Militar Chişinău), care se afla la Chişinău, cerea relaţii „Biroului Lt. Colonel D. Bădărău” asupra situaţiei militare din sectoarele Vadul lui Raşcov (jud. Soroca), Balta şi Dubăsari (Transnistria) [16, p. 326], pentru a raporta autorităţilor basarabene dacă se impune sau nu evacuarea.

Pe Frontul de Sud, M.St.M. avea asemenea centre de informaţii la Tulcea şi Constanţa [15, p. 538], precum şi Centrul de Informaţii Nr. 2 Silistra, Centrul de Informaţii Nr. 3 Bazargic, Subcentrul de Informaţii Nr.1 Turtucaia, Subcentrul de Informaţii Nr. 2 Balcic, Subcentrul de Informaţii Nr. 3 Cernavodă, Subcentrul de Informaţii Nr. 4 Medgidia [308]. În sudul Moldovei acţiona Subcentrul Informativ Nr. 21 „Galaţi”, condus de maiorul C. Teodorescu [10, p. 41].

La frontiera româno-sârbă şi româno-maghiară acţiona Centrul de Informaţii „E” (cu reşedinţa în jud. Timiş-Torontal, actualul jud. Timişoara), condus de lt.-col. Eftimie Căpuşă [36, p. 90].

Împreună cu centrele de informaţii de pe graniţa României, birourile statistice militare erau organe informative ale M.St.M. al Armatei române, însă din interiorul ţării, plasate încă din perioada interbelică în cele mai importante oraşe – centre politice, social-economice şi culturale.

Ele se ocupau de identificarea şi supravegherea activităţii indivizilor consideraţi suspecţi şi periculoşi pentru siguranţa statului. Erau preocupate de problema legionară, comunistă, de activitatea partidelor politice „care ar fi adus un regim schimbat în ţară pe linie politică şi specială” [176, p. 48], de activitatea politică a muncitorilor în fabrici, de activitatea politică a minorităţilor etnice, în special a iredentei bulgare, maghiare şi ucrainene, şi de contraspionajul intern (identificarea şi anihilarea spionilor trimişi în România de statele inamice).

Se aflau în subordinea directă a Secţiei a II-a a M.St.M. şi erau astfel denumite pentru a „camufla atribuţiile de urmărire a elementelor care lucrau contra siguranţei Statului de atunci” [176, p. 48].

Iniţial, asemenea birouri au existat la Bucureşti, Iaşi şi Cluj [176, p. 48], iar ulterior şi la Chişinău. După deplasarea Centrului de Informaţii „B” pe front (împreună cu Armata a IV-a română), Biroul Statistic Militar Chişinău, condus de lt.-col. V. Nicolau, i-a preluat atribuţiile.

În activitatea sa, Biroul Statistic Militar Chişinău a colaborat cu Centrul nr. 2 Chişinău

al S.S.I. şi cu centrele de informaţii ale M.St.M. aflate pe front. Spre exemplu, la 19 noiembrie 1943, M.St.M., Secţia a II-a i-a înaintat Centrului „H” o listă trimisă de S.S.I. cu 28 de basarabeni aflaţi în U.R.S.S. şi întrebuinţaţi de serviciile de informaţii sovietice în misiuni de spionaj şi terorism. Aceştia, în cazul identificării, trebuiau trimişi spre cercetări Biroului Statistic Militar Chişinău [17, p. 117-118]. Iar la 23 martie 1944, Biroul Statistic Militar Chişinău îi cerea relaţii Centrului de Informaţii „H” asupra situaţiei militare din sectoarele Vadul lui Raşcov (jud. Soroca), Balta şi Dubăsari (Transnistria) [16, p. 326], pentru a raporta autorităţilor basarabene dacă se impunea sau nu evacuarea teritoriului.

La 29 martie 1944, când trupele sovietice desfăşurau acţiuni pentru reocuparea Basarabiei, Secţia a II-a a M.St.M. a indicat direcţia de retragere şi noile sectoare de activitate ale organelor sale informative şi contrainformative. Axul de deplasare pe timpul operaţiilor pentru Biroul Statistic Militar Chişinău era: Chişinău – Huşi – Bârlad – Focşani. Rezidenţa Iaşi a Biroului trecea în subordinele Centrului „B” [10, p. 37].

După retragere, ajuns la Focşani, Biroul trebuia să asigure acţiunea contrainformativă în zona fortificaţiilor de la vest de Prut şi în zona din spatele frontului, până la linia Râmnicu Sărat inclusiv, acţionând în interesul Secţiei a II-a a M.St.M. şi a comandamentelor de M.U. din zonă. Pentru executarea misiunii Biroul Statistic Militar Chişinău dispunea de câte un subbirou contrainformativ la Bârlad şi Bacău, şi de Subcentrul Informativ Nr. 21 Galaţi [10, p. 41]. La începutul verii anului 1944, Biroul Statistic Militar Focşani (fost Chişinău) s-a deplasat la Odobeşti, instalându-şi sediul într-un local din str. Carol I, nr. 143 [13, p. 483].

4.3. Concluzii la capitolul 4.

În urma investigării organizării şi activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1941-1944, putem formula următoarele concluzii:

1. Participarea României la campania militară împotriva U.R.S.S. a presupus şi mobilizarea serviciilor de informaţii ale României în sprijinul unităţilor Armatei române de pe Frontul de est, în vederea procurării şi furnizării informaţiilor necesare planificării acţiunilor armatei de operaţii şi prevenirii, şi combaterii actelor inamice, de spionaj, propagandă, terorism.

2. După încheierea operaţiilor militare de eliberare a Basarabiei, nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa (26 iulie 1941), organele de informaţii şi contrainformaţii româneşti s-au reinstalat în aceste teritorii. Eşaloanele mobile ale serviciilor de informaţii, au continuat să urmeze unităţile militare şi dincolo de Nistru.

3. În teritoriul Basarabiei, S.S.I. avea un centru de informaţii, numit *Centrul Nr. 2*

Chişinău, cu subcentre şi rezidenţe în subordine (inclusiv, pe unele din teritoriul transnistrean), bine poziționate, în funcție de necesități și vulnerabilități. Organele informative ale armatei erau prezente în Basarabia prin Centrul de Informaţii „B”, iar apoi, după plecarea acestuia pe front, prin Biroul Statistic Militar Chişinău.

4. După instalarea Centrului S.S.I. la Chişinău, efortul lui a fost trecut de la acţiunea informativă (din timpul operaţiilor militare de eliberare), la cea contrainformativă. Erau monitorizate absolut toate domeniile vieţii, în vederea identificării pericolelor și a factorilor de instabilitate. Centrul s-a ocupat de căutarea jertfelor represiunii sovietice (inclusiv a persoanelor deportate în U.R.S.S.), de identificarea colaboratorilor sovietici (care au deţinut vreo funcţie în timpul ocupaţiei sau au sprijinit în diferite feluri regimul sovietic), a propagandiştilor comunişti, a spionilor sovietici, de urmărirea activităţilor politice (toate fiind interzise), a sectelor religioase (de asemenea, interzise), etc.

5. Activităţile contrainformative ale S.S.I., în vederea prevenirii şi combaterii actelor de diversiune, au fost în această perioadă extrem de energice și încununate de succes. Până la finele anului 1941, s-a reuşit identificarea şi arestarea persoanelor periculoase, lăsate pe loc de autoritățile sovietice în retragere, având în special, misiuni de terorism şi spionaj. Această reușită a serviciilor de informații și siguranță românești, este confirmată de sursele documentare şi memorialistice sovietice.

6. Deosebit de importantă a fost acțiunea de informare a conducerii provinciei și a statului – prin „note informative” periodice – asupra situației din administrație, economie, educație etc.; erau semnalate abuzurile și neregulile, în vederea luării măsurilor de sancționare și îndreptare.

7. Activitățile S.S.I. au fost dublate de cele ale Centrului de Informații „B” și „H”, și ale Biroului Statistic Militar Chișinău, care au contribuit mai mult, la asigurarea fluxului informativ în ultima fază a Campaniei din Răsărit.

5. STRUCTURILE INFORMATIVE ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA ÎN ULTIMA FAZĂ A CAMPANIEI DIN RĂSĂRIT.

5.1. Eforturile S.S.I. de asigurare a fluxului informativ din Basarabia, în eventualitatea retragerii autorităţilor româneşti.

De la finele anului 1942, situaţia de pe front s-a schimbat în favoarea Armatei sovietice, ceea ce a impus armatele româno-germane să se retragă continuu spre vest. Deja la sfârşitul anului 1943, frontul era în apropierea Transnistriei, iar în luna ianuarie 1944, administraţia românească s-a evacuat în dreapta Nistrului. Celelalte două provincii – Basarabia şi Bucovina – au fost evacuate în lunile martie-aprilie 1944. Dar, trupele sovietice le-au reocupat în totalitate numai după 23 august 1944, când, în urma evenimentelor politice de la Bucureşti, România a capitulat, iar campania militară împotriva Uniunii Sovietice, luase sfârşit.

„Odată cu retragerea trupelor române spre Odessa – relata Eugen Cristescu când era anchetat la Moscova – s-a retras şi Eşalonul (Mobil al S.S.I. – *n.n.*), care s-a unit cu Agentura Transnistriei şi au venit succesiv în etape în Basarabia şi Moldova. A rămas o agentură la Chişinău, iar alta a trecut la Bârlad, şi una la Bacău, unde s-a instalat în ultimul timp Comandamentul Armatei. Conform ordinului M.C.G., urma să se pregătească personalul necesar care să fie lăsat în Basarabia şi Bucovina pentru a continua acţiunea informativă. S-au adunat de Col. Pallius (şeful Agenturii Frontului de Est – *n.n.*) câteva elemente care au fost instruite la Bârlad, unde s-a făcut şi un curs de Radio-Telegrafie. Instrucţia acestui personal nu a fost terminată din cauza precipitării evenimentelor, astfel că această acţiune nu a avut rezultatul aşteptat. Eşalonul (Mobil al S.S.I. – *n.n.*) a trecut la Comandamentul Armatei la Bacău, unde şi-a încheiat misiunea” [191, p. 200].

Acţiunea de constituirea a unei agenturi acoperite, care să rămână în teritoriile părăsite ale Transnistriei, Bucovinei şi Basarabiei, a început în luna noiembrie 1943. Era o misiune grea, care presupunea un volum imens de lucru cu multiple deficienţe, generate în primul rând de situaţia de dificultate în care se afla România (găsirea unor persoane care să colaboreze cu un serviciu de informaţii al unei ţări aflate pe cale să piardă războiul, era extrem de dificilă).

La 19 noiembrie 1943, având în vedere mersul nefavorabil al operaţiilor de pe front şi posibila retragere a autorităţilor româneşti din Basarabia, Centrul Nr. 2 Informaţii Chişinău, condus de maiorul Gheorghe Balotescu, a primit dispoziţii să aibă în vedere şi să fie pregătit, ca atunci când i se va ordona, să-şi transforme acţiunea din una contrainformativă, în una informativă, iar sectorul de activitate să devină perpendicular pe linia frontului. În acest scop,

Centrul urma să preia subcentrele contrainformative Moghilev şi Balta din Transnistria şi să predea subcentrele contrainformative Tighina şi Cetatea Albă Centrul Nr. 3 Informaţii Odessa. Acest schimb de subcentre trebuia să fie doar unul ierarhic şi tehnic, fără nici o deplasare de personal şi de materiale.

La primirea ordinului de retragere, Centrul de la Chişinău urma să se stabilească la Iaşi, unde să organizeze două subcentre: unul la nord, la limita dintre jud. Botoşani şi Iaşi, şi altul la sud, la Huşi. Până atunci, trebuiau căutate trei sedii – la Iaşi, Huşi şi Botoşani, iar bunurile şi familiile funcţionarilor – evacuate din timp [219, p. 326-327]. Dispoziţii similare au primit în aceiaşi zi Centrul Nr. 1 Informaţii Cernăuţi [219, p. 325-326] şi Centrul Nr. 3 Informaţii Odessa [219, p. 327-328].

Planul organizării unei agenturi acoperite pentru teritoriilor care putea fi ocupate de inamic, a fost aprobat de conducerea S.S.I. şi trimis la 23 noiembrie 1943, cu adresa nr. 8.300, Secţiilor I ale Centrelor Nr. 1 (Cernăuţi), 2 (Chişinău), 3 (Odessa) Informaţii şi Echipei speciale „C”, în vederea executării.

Organul de execuţie în formarea reţelelor informative era aşa-numita Echipă Specială „C” (de la prima literă a numelui şefului Echipei, maiorul Ioan Curăraru) a S.S.I., care urma să fie alcătuită din cele mai documentate şi de încredere persoane din Agentura Frontului de Est şi din Centrele informative ale S.S.I. de la Odessa, Chişinău şi Cernăuţi. Echipa urma să fie compusă din şeful echipei, ajutorul şefului de echipă (şi totodată prim-recrutor, recrutor, secretar şi dactilograf), trei recrutori şi instructori (câte unul pentru fiecare Centru de informaţii – Cernăuţi, Chişinău, Odessa), instructori radiotelegrafişti, cunoscători ai limbii ruse şi tehnicieni. După necesitate, Echipa putea fi întărită cu elemente din personalul Frontului de Est din Centrală. De asemenea, fiecare şef de centru informativ din Frontul de Est trebuia să ajute Echipa prin indicarea şi recrutarea agenţilor necesari. Absolut toţi cei angajaţi în această misiune, trebuiau să cunoască limba rusă.

Echipa trebuia să fie dotată cu: trei autoturisme, conduse de şoferi români şi la cerere, urma să i se ofere şi alte mijloace de transport necesare executării misiunii; aparate radio emisie-recepţie, cu sursa de curent de la baterie şi de la priză; alte materiale şi echipamente; fonduri băneşti suficiente, puse imediat la dispoziţie şi cu forme simple de justificare a cheltuielilor. Echipa urma să aibă absolută independenţă în executarea misiunilor şi să se ocupe exclusiv de această însărcinare.

Agentura urma să fie formată aproape în totalitate din bărbaţi şi femei nemobilizabile pe front sau la lucru în alte regiuni (preferabil – cu defecte fizice). De la fiecare persoană recrutată trebuia să fie luat un angajament scris, iar rudele cele mai apropiate – adăpostite, drept garanţie,

în teritoriul controlat de autorităţile române. Până la încredinţarea misiunii, agentul urma să desfăşoare o activitate informativă prealabilă, reflectată în „note informative” scrise şi subscrise, cu scopul obţinerii de piese compromiţătoare împotriva lui, care să-l oprească de la o „dezertare” şi să-l impună să lucreze cinstit.

Pentru Transnistria trebuiau căutate persoane cu sentimente anticomuniste, dar care să nu se fi manifestat astfel. Pentru Basarabia şi Bucovina urmau să fie căutate şi persoane cu sentimente naţionaliste, gata să lupte împotriva comunismului pe toate căile.

Agentura acoperită pentru Transnistria, Bucovina şi Basarabia urma să fie sub directa conducere a şefului Agenturii Frontului de Est, iar şefii Centrelor Nr. 1 Cernăuţi, Nr. 2 Chişinău şi Nr. 3 Odessa ale S.S.I. urmau să îl ajute în această chestiune, fiecare fiind responsabil pentru buna organizare a agenturii acoperite din zona sa de acţiune.

Se estima că, din totalul elementelor recrutate, doar 10% vor activa conştiincios şi numai pe aceştia se va putea conta; dacă va fi obţinut acest rezultat de 10%, fluxul informativ va fi unul satisfăcător.

Constituirea unei asemenea agenturi acoperite a fost proiectată, după cum am mai spus, în noiembrie 1943 şi putea fi realizată, potrivit estimărilor specialiştilor S.S.I., aproximativ într-un an şi jumătate, cu condiţia ca cele trei centre de informaţii să se ocupe în permanenţă de căutarea şi recrutarea agenţilor. Însă, în circumstanţele de atunci, când inamicul înainta cu rapiditate spre teritoriul României, S.S.I. era mulţumit şi de o realizare parţială a acestui proiect, „atât cât ne vor permite timpul şi mijloacele” [7, p. 189-195].

Imediat, Agentura Frontului de Est a constituit Echipa specială „C” (numită şi echipa Maior „C”), compusă din: maiorul „C” (maiorul Ioan Curăraru) (şef), căpitanul asimilat Nicolae Arghir, sublocotenentul Nemoianu, sublocotenentul asimilat Dumitru Răşcanu (secretar-dactilograf), Victor Păscăluţă şi Iacob Lisnic (radiotelegrafişti).

Intenţia a fost de a recruta un număr cât mai mare de agenţi şi anume: agenţi-rezidenţi, agenţi-rezidenţi cu aparate radio emisie-recepţie, gazde, agenţi de căutare, curieri, membri ai grupului naţionaliştilor ucraineni (aceştia din urmă numai în Transnistria şi numai cu aprobarea S.S.I.). În imposibilitatea recrutării de informatori într-o anumită localitate, acolo urmau să fie trimişi agenţi deja recrutaţi, cu posibilitatea rămânerii în acele localităţi sau în apropierea lor după venirea autorităţilor sovietice.

Având în vedere că, frontul se va stabiliza pentru un timp mai îndelungat pe linia râurilor Bug, Nistru, Prut şi Siret (pentru Bucovina), s-a decis ca densitatea agenţilor acolo să fie cât mai mare. În localităţile importante – cu fortificaţii, noduri de cale ferată etc., – recrutările urmau să aibă loc în primul rând în mediul funcţionarilor de la calea ferată, poştă, porturi etc.

Imediat după recrutarea fiecărui agent, rezidenţii judeţeni ai S.S.I. din Transnistria, Bucovina şi Basarabia, trebuiau să le creeze condiţii pentru acoperirea lor în faţa inamicului, printr-o legendă, înscenare, provocare sau orice alt mijloc. În special, pentru românii transnistreni, crearea unor asemenea condiţii era esenţială. Concomitent, pentru camuflarea agenturii şi inducerea în eroare a contrainformaţiilor sovietice, era prevăzută recrutarea persoanelor compromise în faţa sovieticilor, care să formeze reţeaua fictivă de sacrificiu, având misiunea ascunsă de salvare a agenturii reale. În privinţa acestor agenţi falşi, trebuia să se acţioneze cu multă atenţie, pentru a nu fi deconspiraţi înainte ca organele contrainformative sovietice să fie puse pe căi greşite.

Potrivit planului elaborat de S.S.I., urmau să fie recrutaţi, instruiţi şi plasaţi rezidenţi şi agenţi-informatori, în următoarele localităţi ale Basarabiei: Chişinău – 20 de agenţi şi 2 aparate radiotelegrafice; Tighina, Cetatea Albă (regiune şi oraş) – câte 15 agenţi şi câte 2 aparate radiotelegrafice; Criuleni (regiune), Rezina, Floreşti, Otaci, Hotin, Lipnic, Bălţi, Hânceşti, Basarabeasca, Ismail – câte 10 agenţi şi câte un aparat radiotelegrafic; Soroca, Orhei, Ungheni, Comrat, Cahul, Leova, Vâlcov – câte 10 agenţi fără aparat radiotelegrafic. În total, urmau să fie plasaţi 220 de agenţi, cu 16 aparate radiotelegrafice. Separat, urmau să fie lăsaţi agenţi cu diverse misiuni, în toate satele de pe malul stâng al Nistrului şi Prutului. Era prevăzură pentru Transnistria o agentură formată din 250 de persoane cu 19 aparate radiotelegrafice (separat, pentru fiecare judeţ, era prevăzut şi un număr de 10-15 agenţi), iar pentru Bucovina – de 150 de agenţi, cu 9 aparate radiotelegrafice (suplimentar, trebuiau lăsaţi agenţi în toate satele de pe malul stâng al Siretului).

Chestiunile care trebuiau investigate în prima urgenţă de către aceşti agenţi, erau cele de ordin militar, necesare Armatei române pentru defensivă şi eventuala contraofensivă de recucerire a Basarabiei, Bucovinei şi Transnistriei.

Informaţiile de ordin politic interesau în a doua urgenţă. Acestea, în mare parte, puteau fi aflate din ziare, aşa că, agenţii trebuiau să se concentreze pe constatarea stării de spirit a populaţiei, a situaţiei ei materiale, a atitudinii autorităţilor faţă de minorităţile etnice şi băştinaşi etc. Trebuiau culese informaţii despre fabricile înfiinţate sau repuse în funcţiune (în special a celor de armament, tancuri, tractoare, produse chimice etc.), despre transportul feroviar, fluvial etc. [3, p. 151-169].

Concomitent cu aceste preparative şi în acelaşi context, organele de ordine şi siguranţă, inclusiv S.S.I.-ul, trebuiau să întocmească tabele cu indivizii care ar putea desfăşura la momentul oportun, activităţi subversive, avându-se în vedere informaţiile existente despre trecutul acestora. Toţi aceştia trebuiau izolaţi, atunci când interesele militare o impuneau. Centrul Nr. 3 Informaţii

Odessa anunţa subcentrele şi rezidenţele din subordine că, „Chestiunea ne este cerută de către armată şi trebuie înaintată până în ziua de 15 Noiembrie 1943” (termenul însă a fost prelungit până la data de 30 noiembrie 1943) [160, p. 39].

S.S.I. i-a împărţit pe aceşti indivizi în două categorii (pe urgenţe). În prima categorie erau trecuţi: N.K.V.D.-iştii, membrii Partidului Comunist, comsomoliştii şi foştii militari sovietici. În a doua categorie erau trecuţi restul suspecţilor [160, p. 3]. După întocmirea acestor tabele, la perioade scurte de timp, ele trebuiau actualizate şi completate cu noi identificaţi [160, p. 41] sau în caz că suspectul îşi schimba domiciliul, ca „în eventualitatea apariţiei ordinului de arestare, arestarea să se poată executa imediat şi fără nici un inconvenient” [160, p. 42-43].

Ulterior, categorisirea suspecţilor s-a făcut în felul următor: câte trei categorii pentru „comunişti”, „militari” şi „N.K.V.D.-işti”. Spre exemplu, la „comunişti”, în prima categorie trebuiau trecuţi organizatorii şi conducătorii, în a doua – cei ce au o activitate mai redusă, dar cu o influenţă asupra populaţiei şi în a treia – simpatizanţii comuniştilor, care la primul apel lansat vor veni în sprijinul regimului sovietic [160, p. 167-187].

Până la retragerea Agenturii Frontului de Est în Basarabia, Centrul S.S.I. de la Chişinău trebuia să studieze „posibilitatea de a se retrage din Basarabia circa 5-10 agenţi, care să fie trimişi în ţară pentru întărirea altor organe contrainformative ale Serviciului, urmând ca restul personalului şi materialelor din Basarabia să fie contopite cu Agentura Fr.[ontului] de Est, Eşalonul I, conform normelor ce se vor da la momentul oportun” [219, p. 345-348].

La 7 decembrie 1943, Ioan Lissievici, şeful Secţiei I-a Informaţii a S.S.I. îi scria şefului Agenturii Frontului de Est că, este de acord cu intenţiile lui privind organizarea unei reţele cât mai vaste de agenţi, care să fie lăsată pe teritoriul ocupat de sovietici, „cunoscându-vă prea bine dorinţa ce aveţi de a face tot posibilul pentru asigurarea unor cât mai complecte mijloace de informare” [219, p. 352]. Însă, Lissievici considera că planul de acţiune era prea vast şi nu va putea duce la rezultatele dorite: multe din localităţile propuse pentru activitatea agenţilor erau prea mici şi nu ofereau posibilitatea camuflării lor, în special a celor cu aparate t.f.f.; nu toate localităţile propuse, ofereau posibilităţi de informare; numărul prea mare de candidaţi, care urmează a fi recrutaţi pentru astfel de activităţi, nu va permite o selecţie şi instrucţie bună, având în vedere şi criza de timp existentă, iar şefii de centre nu vor avea capacitatea fizică de a controla şi coordona sute de agenţi; mijloacele tehnice (insuficienţa aparatelor t.f.f.) şi financiare ale Serviciului, nu îngăduiau organizarea unei agenturi atât de vaste [219, p. 352-353].

La 2 ianuarie 1944, şi Centrul S.S.I. de la Chişinău aducea la cunoştinţă despre stadiul recrutărilor de agenţi necesari lăsării pe loc, la retragerea autorităţilor române. Invalidul Simion Sterpu a fost recrutat ca agent-radiotelegrafist pentru regiunea Cahul, iar Maria Delighioz –

agentă-radiotelegrafistă pentru regiunea Chişinău. În curs de recrutare erau: inginerul Krasnoselski pentru regiunea Arciz, inginerul Nacin pentru regiunea Tighina, Măria Rosenthal pentru regiunea Bălţi şi Vera Serbin pentru regiunea Ismail. În regiunea Bălţi au fost recrutaţi 5 agenţi rezidenţi şi 12 erau în curs de recrutare pentru regiunile Bălţi, Orhei, Soroca, iar alţi 3 pentru regiunea Cetatea Albă şi unul pentru regiunea Ismail. În partea de sud a Basarabiei recrutările erau grav afectate de lipsa unui mijloc auto la Subcentrul S.S.I. Cetatea Albă [219, p. 357-358].

La 2 ianuarie 1944, Agentura Frontului de Est prezenta un raport asupra recrutărilor efectuate. Până la 1 ianuarie operaţiunile de organizare a reţelei de rezidenţi, cu şi fără aparate t.f.f., agenţi, gazde, curieri etc., au dat următoarele rezultate: în Crimeea – 2 recrutaţi (din care unul era instruit ca radiotelegrafist); 6 erau în curs de verificare şi angajare: în regiunea Nikolaev – unul recrutat şi 4 în curs de verificare (dintre care 2 radiotelegrafişti); în Transnistria – 5 recrutaţi (dintre care un radiotelegrafist); 6 verificaţi şi în curs de recrutare (dintre care un radiotelegrafist); 12 indicaţi şi în curs de verificare (dintre care 2 radiotelegrafişti); în Basarabia – 2 recrutaţi ca agenţi-radiotelegrafişti (pentru Cahul şi Chişinău), 5 în curs de recrutare ca agenţi-radiotelegrafişti (pentru Arciz, Chişinău, Tighina, Bălţi şi Ismail) şi 21 indicaţi şi în curs de verificare pentru a fi recrutaţi în calitate de rezidenţi, agenţi, gazde, curieri (în Bălţi, Orhei, Soroca, Cetatea Albă şi Ismail); în Bucovina – o persoană recrutată ca agent-radiotelegrafist (la Cernăuţi), 15 în curs de verificare pentru diferite misiuni la Cernăuţi, 10 la Storojineţ, 12 la Rădăuţi şi 5 la Hotin.

Din cauza situaţiei politico-militare nefavorabile, munca de organizare a reţelelor necesare întâmpina „mai ales din motive psihologice, foarte mari greutăţi”. În al doilea rând, natura misiunilor încredinţate agenţilor era „foarte delicată” şi solicita abilităţi deosebite şi un plus de pregătire. Deoarece elemente pretabile pentru asemenea misiuni s-au dovedit a fi foarte puţine, s-a încercat căutarea lor şi în alte regiuni decât în cele în care trebuiau să fie lăsate. După retragere, ele trebuiau să devină „principala şi cea mai sigură sursă de informare, cu durată” [219, p. 358-359].

La 27 martie 1944, Secţia a II-a Contrainformaţii a S.S.I. informa „pe baza interceptării unor comunicaţii” despre atmosfera din zona Prutului (Iaşi – Sculeni) din ziua de 26 martie, provocată de înaintarea trupelor sovietice şi retragerea autorităţilor române: „Forţele germane se retrag spre Chişinău şi, mai departe, cu direcţia Huşi. Toată lumea fură pe capete, în frunte cu germanii, care au devastat depozitul de la Stânceni şi care se omoară unul pe altul în plină stradă. Au dat foc la arhive, iar unităţile umblă brambura. Nu mai este nici un picior de armată română prin Chişinău. E o debandadă generală. Toţi germanii pradă, nu există depozit care să nu fie

devastat. Este necesar să se dea ordin pentru împuşcarea pe loc a celor care pradă” [219, p. 362]. Linia frontului era pe segmentul Sculeni – Rezina. La Iaşi evacuarea se făcea în dezordine din cauza insuficienţei trenurilor. Şoselele dintre Siret şi Prut erau ocupate de coloanele unităţilor militare şi de refugiaţilor, care se retrag spre interiorul ţării. Panica era în creştere, deoarece se auzeau canonade în direcţia Prutului. Circula zvonul precum că, printre refugiaţi s-au strecurat agenţi sovietici, care vor provoca dezordini la Iaşi [219, p. 362-363].

Raportul continuă cu evenimentele din ziua de 27 martie. La Chişinău, soldaţii germani au spart vasele de aramă din depozitul Monopolului Alcoolului şi au golit sticlele cu spirt şi coniac. Luau cu forţa de la localnici cai şi boi, şi devastau totul în calea lor. Ţăranii erau îngroziţi şi nu mai ieşeau cu animalele din curte. Jandarmii din Cernăuţi şi Storojineţ s-au retras şi în aceste judeţe nu mai existau nici un fel de forţe de ordine [219, p. 363].

Potrivit mărturiilor lui Eugen Cristescu, după retragerea trupelor româno-germane din Bucovina şi nordul Basarabiei, serviciile de informaţii româneşti au primit ordin să creeze în principalele oraşe din Basarabia şi Moldova, „o serie de legături informative şi mijloace de transmisiuni”, pentru a ţine la curent autorităţile de la Bucureşti cu situaţia din teritoriile ocupate de armatele sovietice. Aceste măsuri au fost luate, deoarece guvernul român considera că, în viitor Bucovina şi Basarabia vor aparţine României. Potrivit ordinului primit, centrele de informaţii ale M.St.M. (Centrul „A”, „B” şi „H”) trebuiau să recruteze şi să instruiască rezidenţi informativi, care să procure şi să furnizeze informaţii despre situaţia generală din teritoriile ocupate. Însă, după cum susţinea Eugen Cristescu, din cauza înaintării rapide a frontului sovietic, în Bucovina nu s-a reuşit crearea unei asemenea reţele informative, iar pentru Basarabia, s-a reuşit doar în parte, fiind lăsaţi câţiva rezidenţi la Chişinău şi Iaşi. Cristescu nu a putut (sau nu a vrut) să dea detalii asupra agenturii lăsate în teritoriile părăsite: „Numele persoanelor recrutate cum şi adresele lor nu le pot cunoaşte, fiind chestiuni de detaliu. Ele se pot găsi la Centrala Serviciului la Agentura frontului de Est. În ce priveşte faptul dacă şi în Transnistria s-au recrutat asemenea rezidenţi informativi, nu pot preciza deoarece Agentura frontului de Est lucra direct cu Comandamentul Armatei de la care primea dispoziţiuni. În orice caz, relaţiuni se pot obţine de la Centrala Serviciului unde se găseşte în prezent Agentura frontului de Est. În general însă, în această materie nu s-a realizat prea mult, deoarece ordinul a venit foarte târziu şi n-a fost timpul necesar pentru recrutare, mai ales că populaţia se evacua în continuu” [191, p. 194].

La mijlocul lunii aprilie 1944, când deja Transnistria, Bucovina şi nordul Basarabiei erau ocupate, Detaşamentul „Vulturul” (Eşalonul Mobil al S.S.I.) şi-a schimbat indicativul în „Codrul” [13, p. 121] şi mai apoi a trecut la Comandamentul Armatei la Bacău, unde şi-a încheiat misiunea [191, p. 220].

5.2. Activitatea organelor militare informative româneşti, în ultima fază a Campaniei din Răsărit.

În prima jumătate a lunii martie 1944, Centrul „B” pregătea evacuarea de la Tiraspol în Basarabia. La 17 martie 1944, i-a predat Centrului „H” sediul său din Tiraspol, care a primit în subordine şi Subcentrul Nr. 5 „Odessa” [136, p. 96] al Centrului „B” (cu tot personalul şi materialele avute), condus de maiorul Th. Botezatu.

Centrul „B” urma să acţioneze în partea de nord a Basarabiei şi Transnistriei (urmând să-şi instaleze sediul la Bălţi), prin Subcentrele sale Nr. 4 „Râbniţa” şi Nr. 3 „Moghilev” [20, p. 308] (în nordul Transnistriei, la Balta, în februarie 1944, activa şi „Biroul Căpitan Niculescu”, subordonat Centrului de Informaţii „B” [13, p. 499]).

Între timp, sovieticii înaintau spre Prut, cucerind Bucovina şi o parte din nordul Basarabiei. La 27 martie 1944, Centrul „H” informa că, sovieticii cu o zi înainte au ocupat localitatea Sculeni Tg. şi satul Bădărăi (jud. Iaşi), la care au participat şi circa 150 de persoane civile (probabil partizani). Ambele poduri de pe Prut, din regiunea acestor localităţi, au fost distruse de către germani. Pe Nistru, la Hotin, germanii au retras podul de pontoane, însă sovieticii au construit unul de lemn la Crisciatec, pe unde treceau unităţile de infanterie, cavalerie şi tancuri [1, p. 165].

La 29 martie 1944, Secţia a II-a a M.St.M. informa Centrul „H” că, limitele zonelor de acţiune ale Centrelor „A”, „B” şi „H” se prelungesc după cum urmează:

- între Centrul „A” şi „B”, prin Tg. Frumos (Centrul „A”), Băceşti, Stănişeşti, Tecuci (Centrul „B”);
- între Centrul „B” şi „H”, prin Orhei (Centrul „H”), Vorniceni, Bujorul, Sud Albiţa, râul Prut până la vărsarea lui în Dunăre (Centrul „B”).

Axul de deplasare (retragere) pe timpul operaţiilor a centrelor informative era: Fălticeni, Roman, Bacău, Focşani (pentru Centrul „A”), Iaşi, Vaslui, Bârlad, Nămoloasa (pentru Centrul „B”), Chişinău, Huşi, Bârlad, Focşani (pentru Biroul Statistic Militar Chişinău). Rezidenţa Iaşi a Biroului Statistic Militar Chişinău trecea în subordinele Centrului „B” [10, p. 37].

Sub presiunea frontului şi Centrul „H” s-a retras spre vest, pe parcursul lunii martie-aprilie 1944, pe itinerarul Nikolaev – Odessa – Tiraspol – Tighina [13, p. 90-91]. În martie 1944 Centrul „H” se afla la Tiraspol [20, p. 237], iar la 4 aprilie 1944, informa Secţia a II-a a M.St.M. asupra deplasării Centrului spre Basarabia: „Am plecat din Tiraspol la 2 Aprilie ora 9; [am] ajuns [la] Tighina la 3 Aprilie ora 19. În ziua de 5 Aprilie [am să] încerc să plec la destinaţie (la Chişinău – *n.n.*). Azi mă găsesc în Tighina. Drumurile înzăpezite” [13, p. 116].

La evacuarea Centrului „H” din Tiraspol, din cauza lipsei mijloacelor de transport, mai multe bunuri mobile şi imobile au fost lăsate pe loc, fără a fi evacuate sau distruse. La 2 mai 1944, căpitanul O. Prodan consemna că „La plecarea din Tiraspol, localul şi cu tot inventarul au rămas pe loc, din lipsa mijloacelor de transport” [20, p. 245-246].

Se retrăgea spre vest şi Subcentrul Nr. 5 „Odessa”, care la 1 aprilie 1944, îi raporta Centrului „H” că, începând cu ora 4 ale acelei zile, eşalonul greu al subcentrului, compus din trei autocamioane încărcate cu carburanţi, materiale şi bagajele colaboratorilor, s-a pus în mişcare spre Cetatea Albă. Comandant al eşalonului a fost desemnat lt. Stănescu. În Odessa a rămas numai eşalonul uşor. În aceiaşi zi de 1 aprilie 1944, acest eşalon urma să se instaleze în localitatea Tătarca, în apropiere de Odessa [21, p. 37-37 verso]. Deplasarea o efectua împreună cu postul de comandă al Diviziei 21 Infanterie, pe lângă care era ataşat [14, p. 95].

La 2 aprilie 1944, Centrul „H” era în curs de deplasare cu Armata a III-a spre Galaţi (şi nu spre Brăila, după cum se stabili-se iniţial [14, p. 95]). Subcentrul „H.1” de pe lângă Corpul 3 Armată român, se afla în retragere în sectorul Odessa – trecerea de la Iasska [21, p. 38].

Deplasarea era anevoioasă din cauza insuficienţei mijloacelor de transport, a aglomeraţiilor pe căile de comunicaţii şi a timpului nefavorabil. Centrul „H” a efectuat deplasarea de la Tiraspol la Galaţi timp de 8 zile (2-9 aprilie 1944) [13, p. 131-133].

La retragerea de pe front, forţa combativă a trupelor române a avut de suferit din cauza abuzurilor comise de trupele aliate în teritoriul naţional, care îi indignau pe ostaşii români. Pe lângă multe rapoarte întocmite în acest sens de diverse organe militare şi a menţinerii ordinii publice, abuzurile aliaţilor au fost consemnate şi de agenţii şi funcţionarii Centrului „H”. În „Notă informativă nr. 2” din 10 aprilie 1944, privitor la „Unele abuzuri săvârşite de ostaşii germani pe teritoriul românesc, în retragere” era relatată situaţia din Tighina din ziua de 4 aprilie 1944. Se aducea la cunoştinţă că, în retragere, trecând prin Tighina, o parte din soldaţii germani au aprins mai multe clădiri părăsite, printre care localul băncii, casele avocaţilor Cazacu şi Vidraşcu, şi alte 8-10 case. Au luat abuziv căruţe de sfeclă furajeră, orz, porumb etc. L-au asasinat pe un localnic, care a refuzat să le vândă vin şi au omorât o femeie, care nu s-a lăsat violată. La Căușeni, au deposedat mai mulţi locuitori de vite şi căruţe etc. La Ursoaia, jud. Tighina, de la o moară au luat cereale şi făină, după care au incendiat moara. De la proprietarul morii au mai luat vite, obiecte de îmbrăcăminte şi de uz casnic. La fel s-a procedat şi cu alţi săteni înstăriţi din Ursoaia şi din Manzâr. Pe drumul dintre Tighina şi Tarutino se puteau vedea sute de soldaţi germani răzleţi, care duceau de funie sau călăreau vaci furate de pe la localnici.

S-au produs şi unele incidente cu implicarea cadrelor „Biroului Lt. Colonel Bădărău”. În ziua de 7 aprilie 1944, când coloana în care erau şi maşini ale serviciului, se oprise, un camion

german încălcând regulile circulaţiei a ieşit din coloană, vrând să treacă înainte, deşi nu avea loc. Atunci căpitanul Onisifor Prodan a încercat să-l oprească, însă şoferul nu s-a supus cu toate că ofiţerul se afla în faţa lui şi s-a oprit doar când nu a mai putut înainta. S-a produs un incident înflăcărat, la care, pentru calmarea spiritelor, au intervenit câţiva subofiţeri germani, dar care nu au putut linişti pe camaradul lor, care s-a resemnat de abia la apariţia unui locotenent german.

În aceiaşi zi, un alt camion german, mişcându-se în sens opus mişcării coloanei, mergea prin mijlocul drumului, din care cauză întreaga coloană a fost blocată. Generalul Marcel Ionescu, prefectul judeţului Tighina, însoţit de căpitanul Grigore Cononovici, a făcut semn maşinii germane să o ia pe dreapta. Imediat s-a dat jos din cabina camionului un plutonier major german, care, în ciuda faptului că generalul îi arăta galoanele şi-i spunea că este general român, întors pe jumătate a făcut un gest de dispreţ cu mâna, spunând că nu-l interesează cine este în faţa lui. A intervenit un locotenent german, dar numai după ce generalul român a plecat, care s-a adresat zâmbind acelui plutonier, spunându-i: „vezi-ţi de treabă…”. În toate aceste acte, de jaf, abuz şi indisciplină militară, soldaţii germani erau însoţiţi de voluntarii ruşi şi tătari, care jefuiau de multe ori pe cont propriu. La auzul şi văzul tuturor acestor abuzuri, în atitudinea ostaşilor români se manifesta o ură din ce în ce mai pronunţată faţă de soldaţii germani şi la cel mai mic incident, erau gata să reacţioneze prin lovituri şi focuri de armă. Faţă de această situaţie a fărădelegii, lt.-col. D. Bădărău avertiza că, dacă ea va continua, cu toată certitudinea se va ajunge la consecinţe sângeroase [26, p. 16-19].

La 22 aprilie 1944, „Subdetaşamentul Maior Th. Botezatu” raporta că, populaţia basarabeană din sectorul său de activitate (partea de sud a Basarabiei, în special jud. Cetatea Albă) manifesta nemulţumire faţă de abuzurile comise de trupele române şi germane din zonă. Din curţile şi grajdurile locuitorilor erau luate fără plată, bonuri de rechiziţie sau procese-verbale, păsări, miei, porci, vite cornute, cai, căruţe, hamuri. Spre a fi mai convingători, ostaşii îi ameninţau cu arma pe cei ce se opuneau acestor samavolnicii.

Unii săteni pentru a nu fi deposedaţi de vite, recurgeau la mituirea ostaşilor anarhizaţi. Reclamaţiile făcute la posturile de jandarmi nu dădeau nici un rezultat, deoarece nu se lua nici o măsură pe pedepsire a vinovaţilor. Chiar şi jandarmii se dedau la astfel de acte abuzive; pe motiv că au de evacuat averea posturilor şi secţiilor de jandarmi, rechiziţionau samavolnic de la săteni cai şi căruţe, pe care le blocau la dispoziţia lor personală sau le evacuau în Vechiul Regat. Spre exemplu, în curtea sediului Secţiei de Jandarmi Bairamcea sau la reşedinţa posturilor de jandarmi din zonă, se puteau vedea cai şi căruţe rechiziţionate de jandarmi, fără forme legale. Populaţia reclama şi revendica reîntoarcerea cailor şi căruţelor luate, necesare muncilor agricole şi care din această cauză, riscau să fie compromise.

La cantonarea unităţilor Armatei (germane sau române), mulţi ostaşi procedau la scoaterea din casă a proprietarilor, iar la plecarea lor, locuitorii constatau că multe din lucrurile din casă au dispărut.

În această situaţie, când comportamentul abuziv al ostaşilor şi jandarmilor români şi germani crea o stare de profundă nemulţumire din partea basarabenilor, „Subdetaşamentul Maior Th. Botezatu" insista asupra luării unor măsuri energice pentru a pune capăt acestor abuzuri, „care au drept rezultat formarea unui curent de duşmănie la adresa armatei şi administraţiei române" [24, p. 60-61].

La 30 aprilie 1944, „Biroul Maior D. Bogos" aducea la cunoştinţa Centrului „H" că, „Sistemul abuziv de rechiziţie (a alimentelor şi materialelor din teritoriul basarabean – *n.n.*) a trupelor germane continuă". În dimineaţa acelei zile, în apropierea Cojuşnei, jud. Lăpuşna, câţiva soldaţi neidentificaţi au ridicat cu forţa o vacă, proprietatea lui Andrei Miron şi doi boi ai lui Timofei Munteanu, ambii din com. Cojuşna [26, p. 58].

În vederea prevenirii actelor abuzive, de teroare şi sabotaj din partea militarilor în Basarabia, la mijlocul lunii mai 1944, Comandamentul General al Etapelor a emis o ordonanţă, în conformitate cu „Decretul-Lege nr. 664/1944", potrivit căruia se pedepseau cu moartea toţi acei care „vor fura sau distruge orice bun al Statului sau particularilor, vor comite atentate sau jafuri contra persoanelor, fie ziua sau noaptea, vor săvârşi incendii cu pericol public, inundaţie sau surpare, împiedicarea salvării în caz de catastrofă, otrăvirea apelor, cauzarea de epidemii, vor distruge în totul sau în parte instalaţii de utilitate publică: uzina electrică, de apă, căi ferate, şosele, linii telefonice, lucrări de artă etc. (…)"[24, p. 146].

La 8 aprilie, după mai multe dificultăţi, Subcentrul Nr. 5 „Odessa", cu întregul personal şi toate materialele, a sosit la Cetatea Albă. Echipele informative ale subcentrului erau plasate astfel: 1. sublocotenentul Victor Palade în capul de pod de la Iasska şi la Divizia 15 Infanterie (Caplani, jud. Cetatea Albă); 2. sublocotenentul Alexandru Popescu, în capul de pod de la Ovidiopol (Carolina, Est Nistru, litoralul Mării Negre, regiunea Odessa); 3. sergentul Vasile Simionescu era pe lângă Detaşamentul „Dunărea" din Cetatea Albă. Restul subcentrului, după cum am spus, se afla la Cetatea Albă.

Divizia 21 Infanterie, pe lângă care era ataşat Subcentrul Nr. 5 „Odessa", în urma luptelor grele din zilele de 5-7 aprilie, a suferit pierderi însemnate. Postul de comandă al diviziei, cu serviciile eşalonului înaintat, se afla la Freudenthal, în deplasare spre Ovidiopol (după o scurtă staţionare a comandantului diviziei, cu o parte a Statului Major, la Tătarca [13, p. 127]), iar grosul diviziei (fără materialele grele), la Cazaci (Vest Nistru, jud. Cetatea Albă). O parte din unităţi era dislocată în capul de pod Iasska (Est Nistru), o altă parte în dispozitivul din sectorul

Dalnik (Est Nistru, regiunea Odessa). Eşalonul II al diviziei se afla la Cetatea Albă. Moralul trupelor era scăzut. Forţa combativă redusă. La acel moment, Armata a III-a nu putea conta pe forţa combativă a unităţilor Diviziei 21 Infanterie.

În cursul nopţii de 8-9 aprilie, oraşul Cetatea Albă a fost puternic bombardat de aviaţia sovietică, suferind grave avarieri (gara feroviară, comandamentele militare, spitalele militare etc.). Bombardamentul a durat câteva ore, aruncându-se paraşute luminoase şi cca. 200 de bombe. Au fost înregistraţi morţi şi răniţi.

În cursul nopţii de 9-10 aprilie, Subcentrul Nr. 5 „Odessa” s-a deplasat împreună cu postul de comandă al Corpului 3 Armată spre Sărata, jud. Cetatea Albă [14, p. 87-87 verso].

La sfârşitul lunii martie-începutul lunii aprilie 1944, frontul s-a stabilizat pe linia Rădăuţi – Verba – Kolomeia – Suceava – Paşcani – Sculeni – Orhei – Dubăsari – râul Nistru până la Marea Neagră [5, p. 1].

Centrul „H” se afla la Galaţi, unde a sosit în seara zilei de 9 aprilie 1944 [21, p. 45]. La 10 aprilie 1944, l-a informat pe maiorul D. Bogos, aflat în sud-vestul Basarabiei, să fie gata pentru o deplasare cu tot subcentrul său la Chişinău, unde să se ataşeze Diviziei 14 Infanterie române [21, p. 46], iar la 11 aprilie a primit ordinul de deplasare [21, p. 48].

Deoarece se înregistrase o stagnare în ofensiva sovietică, iar frontul s-a stabilizat, Centrul „H” urma să revină la est de Prut, alături de subcentrele sale. La 14 aprilie 1944, Secţia a II-a a M.St.M., prin ordinul nr. 620.392, i-a dat dispoziţii asupra activităţii ulterioare. Din punct de vedere informativ şi contrainformativ, Centrul urma să acţioneze pe teritoriul Basarabiei, în interesul M.St.M. (Secţia a II-a), a Comandamentului Armatei a III-a şi a elementelor M.U. române şi germane din zonă [21, p. 80]. Pentru aceasta, trebuia să revină de la Galaţi la Chişinău, iar cele trei subcentre din subordine să acţioneze pe următoarele direcţii: 1) Orhei – Chişinău – Hânceşti, 2) Tighina – Tarutino – Bolgrad şi 3) Cetatea Albă – Tătărăşti – Ismail [10, p. 41; 14, p. 96].

După instalarea Centrului „H” la Chişinău, Biroul Statistic Militar Chişinău urma să se deplaseze la Focşani, cu misiunea asigurării acţiunii contrainformative în zona fortificaţiilor de la vest de Prut şi în spatele frontului, până la linia Râmnicu Sărat inclusiv, acţionând în interesul Secţiei a II-a a M.St.M. şi a Comandamentelor de M.U. din zonă. Pentru executarea misiunii, Biroul Statistic Militar Chişinău a primit în subordine câte un subbirou contrainformativ la Bârlad şi Bacău, şi Subcentrul Informativ Nr. 21 „Galaţi” [10, p. 41].

În ziua de 14 aprilie, M.U. din Basarabia au primit ordinul nr. 20.262 a M.St.M., conform căruia, trebuiau să-i acorde Centrului „H” şi subcentrelor lui tot sprijinul necesar, în special, în ceea ce priveşte hrana şi carburanţii [11, p. 17].

La 23 aprilie 1944, Centrul „H” a sosit la Chişinău, fiind ataşat Diviziei 14 Infanterie române. În aceiaşi zi, lt.-col. V. Nicolau, cu tot serviciul său (Biroul Statistic Militar Chişinău), a plecat la Focşani [22, p. 84].

În a doua decadă a lunii aprilie 1944, Centrul „H” se afla la Chişinău, Subcentrul „H.1” (condus de maior D. Bogos) la Străşeni, pe lângă Corpul 47 Armată german, Subcentrul „H.2” (în frunte cu căpitanul Gr. Cononovici) la Volintir (jud. Tighina), pe lângă Corpul 29 Armată german şi Subcentrul „H.5” (în frunte cu maior Th. Botezatu) la Bairamcea (jud. Cetatea Albă), pe lângă Corpul 3 Armată român şi 72 german [21, p. 93]. În zonă, Subcentrul „H.5” avea câteva antene: la Divizia 21 Infanterie română (la Corneşti) era sublocotenentul Victor Palade, cu un agent curier; la Divizia 15 Infanterie română (la Caplani, jud. Cetatea Albă) era sublocotenentul Alexandru Popescu, cu un agent curier şi la Detaşamentul „Dunărea” (la Cetatea Albă), sergentul Vasile Simionescu, la fel cu un agent curier. În sector, sub comanda Corpului 72 Armată german, opera şi Divizia 4/24 Infanterie română (la Turlachi, jud. Cetatea Albă), unde subcentrul nu avea observatori şi nici informatori [21, p. 91].

Încă la începutul anului 1944, şeful Secţiei a II-a a M.St.M., col. C. Ionescu, a dat mai multe instrucţiuni pentru intensificarea activităţii informative. Atât centrele de informaţii, cât şi birourile statistice militare trebuiau să utilizeze, în mod efectiv, în calitate de informatori, întregul personal intelectual de rezervă în zona în care se găseau. Toate centrele de informaţii ale armatei urmau să recruteze şi să instruiască câte 3-4 agenţi externi, capabili să fie utilizaţi cu aparate de radio. Dotarea acestor agenţi trebuia să se facă numai după ce învăţau foarte bine radio-transmiterea şi în special recepţia în cască, prin alfabetul „Morse”.

În condiţiile când pierderea teritoriului Basarabiei şi al Bucovinei era iminentă, col. C. Ionescu a dispus organizarea cât mai urgentă a unei reţele de observatori onorifici, recrutaţi din zonele de frontieră, din rândul românilor de încredere, buni patrioţi şi „cu posibilitatea de a şti, a simţi şi a afla tot ce se petrece în jurul lor” [29, p. 81]. Aceştia urmau să fie vizitaţi periodic de şefii de centre şi subcentre, pentru a lua de la ei informaţiile obţinute şi să fie orientaţi în acţiunile viitoare. Nu se preconiza să fie plătiţi, dar stimulaţi prin diferite intervenţii în favoarea lor şi nici nu trebuiau să ştie totdeauna de rolul ce li se atribuie.

Birourile statistice militare, la rândul lor, urmau să organizeze câte o reţea similară de observatori în zonele de acţiune respective, în special în localităţile mai mari şi în centrele industriale sau economice mai importante.

La 1 iunie 1944, întreaga reţea de observatori trebuia să fie organizată şi gata pentru activitate. Pentru Transnistria şi nordul Bucovinei aceste preparative s-au efectuat mai repede, deoarece în primăvara anului 1944 aceste teritorii au fost ocupate de trupele sovietice.

Fiecare centru de informaţii şi birou statistic militar a primit ordine să-şi întocmească (şi să păstreze în arhiva serviciului) câte un dosar de documentare, din care să se poată vedea specificul zonei sau a sectorului în care activează. Dosarul trebuia să conţină informaţii asupra misiunii organului respectiv, caracteristica zonei a sau sectorului de acţiune din punct de vedere geografic, politic şi administrativ, modul de influenţă a caracteristicii zonei de acţiune asupra organizării, cazării, încadrării şi dotării serviciului şi îndeplinirii misiunii în general. Urmau să se specifice posibilităţile de lucru pe care zona sau sectorul le oferea, privind, în special, recrutarea agenturii, sectoarele active şi pasive de lucru, posibilităţile trecerii frontierei, precum şi posibilităţile de informare. De asemenea, trebuiau indicate posibilităţile de colaborare a persoanelor oficiale şi neoficiale, a trupelor de grăniceri, formaţiunilor de jandarmi şi poliţie cu serviciul de informaţii respectiv, să fie specificat gradul de compatibilitate a dezideratelor cu obiectivele stabilite, pentru ca „acţiunea să se desfăşoare cât mai uşor şi bogată în rezultate bune” [29, p. 82].

Acest dosar constituia documentul de bază, care trebuia să fie în măsură a orienta în cele mai bune condiţii pe orice ofiţer nou venit în serviciu, fără ca activitatea organului respectiv să sufere vreo stagnare sau diminuare.

Pentru mărirea calităţii şi cantităţii informaţiilor, s-au dat indicaţii pentru clarificarea situaţiei fiecărui agent informativ. Fişele agenţilor, în care se trecea întreaga lor activitate, urmau să fie încheiate la diferite perioade de timp (anual, spre exemplu), cu caracteristica şi calificarea agentului, din care să rezulte capacitatea agentului: activitatea desfăşurată şi posibilităţile lui de lucru, încrederea ce i se acordă, specialitatea lui, pasiunile, viciile, contribuţia adusă serviciului etc.

În vederea unificării şi perfecţionării procedeelor de lucru a tuturor organelor informative, se preconiza ca, pe lângă întrunirile lunare de la M.St.M., ofiţerii centrelor informative şi ai birourilor statistice militare să efectueze vizite de lucru pentru informare reciprocă [29, p. 81-83].

La 20 aprilie 1944, Secţia a II-a a M.St.M. se interesa de numărul de agenţi pregătiţi şi trimişi de Centrul „H” în spatele frontului inamic pentru informaţii – pe ce direcţii au fost trimişi şi cu ce misiuni, şi rezultatele obţinute de la fiecare [21, p. 78]. La 24 mai 1944, maiorul Th. Botezatu îl informa pe lt.-col. D. Bădărău că, „Astăzi sunt plecat la Bolgrad, pentru organizarea şi completarea reţelei informative” [22, p. 200].

În această perioadă (ianuarie-iulie 1944), Centrul „H” a desfăşurat activităţi informative prin agenţii Ivanov (Nr. 23 H.I.), Leonea (Nr. 27 H.I.), Vitea (Nr. 29 H.E.), Tatiana, Ciudnovţev, Corneiciuc, Basov, Timofeev, Şuiski, Didenko, Snegov, Naumenko, Mâşkov, Eliza, Condrat,

Saşa, Abramenko, Leonida (Nr. 17 H.I.). Funcţionarul Izvoreanu (maiorul Th. Botezatu) a reuşit noi recrutări de agenţi [23, p. 407].

În martie 1944, agenţii Rotundu (Daniil Cuşnir) şi Zaiţ (Anton Pavlicovschi) au luat parte la supravegherea şi cercetarea mai multor indivizi suspecţi. Au participat la o serie de descinderi efectuate de personalul Centrului „H", împreună cu reprezentanţii organelor informative germane.

Agenta Leonida era în curs de instruire pentru noi misiuni externe speciale [23, p. 362]. Agenţii Nicolaev şi Sultan au depistat o spioană sovietică, după ce s-a reuşit descoperirea în Crimeea a unei întregi organizaţii subversive. Asfadurov, Ivanov şi Leonea (Nr. 27 H.I.) au supravegheat şi prins la Nikolaev mai multe persoane suspecte, care, după cum s-a dovedit mai apoi, aveau legături cu partizanii din Krivoi Rog. Aceşti trei agenţi au primit misiunea să urmărească persoanele localnice aflate în serviciul autorităţilor germane, care la evacuare urmau să fie duse de germani în România, printre ele fiind mulţi indivizi dubioşi [23, p. 371].

În luna aprilie 1944, agenţii Leonea, Vitea şi Ivanov au fost lăsaţi ca rezidenţi în Transnistria. Salariile lor au fost date familiilor, evacuate împreună cu Centrul, drept gaj [23, p. 440].

În acţiunea contrainformativă erau implicaţi agenţii Zaiţ, Rotundu, Asfadurov, Barbu, Marinescu, Văleanu, Simionescu, Filimon, Tomescu, Demetrescu, Vasile Beraru, Cărăuşu şi Gheorghe Grama [23, p. 445].

În aprilie 1944, Subcentrul Nr. 5 a cheltuit pentru plata agenţilor (şi alte cheltuieli) suma totală de 220.000 de lei: agentura a fost plătită cu sume cuprinse între 2.000 şi 15.000 de lei [23, p. 195]. Pentru luna mai 1944, lt.-col. D. Bădărău anunţa despre necesitatea unui fond informativ de 500.000 lei, în luna aprilie fiind cheltuiţi în plus 156.129 lei [23, p. 181]. În luna august fondul informativ era de 600.000 de lei [13, p. 655].

Şi în Basarabia, de altfel ca şi în alte teritorii în care a activat, Centrul de Informaţii „H" şi-a remunerat agenţii nu numai în bani, care de cele mai multe ori era insuficientă, dar şi cu alimente. Acestea erau foarte scumpe, iar preţurile erau în continuă creştere. De aceea, informatorii erau foarte mulţumiţi că, „primesc şi un ajutor în natură sub formă de alimente", care îi tenta mai mult decât plata în bani [21, p. 222].

La 27 aprilie 1944, M.St.M., Secţia a II-a, Biroul 1 Informaţii îi relata Centrului „H" (bazându-se pe informaţii dintr-o sursă demnă de încredere) despre situaţia grea a populaţiei din Basarabia – „lipsită de intelectuali (refugiaţi în Vechiul Regat – *n.n.*) şi ameninţată de ocupaţia sovietică" [29, p. 196]. Starea de spirit era „îngrijorătoare, cu atât mai mult cu cât propaganda comunistă se află mereu în creştere" [29, p. 196]. De teama unei eventuale ocupaţii, în scopul

reabilitării în faţa sovieticilor, pe la sate au început să se constituie soviete (consilii) comunale. Schimbul de mărfuri se făcea în natură, puterea circulatorie a banului fiind foarte redusă. Calea ferată Chişinău – Iaşi era impracticabilă [29, p. 196].

Tot atunci, Centrul „H" raporta că, după operaţiunea de evacuare a Transnistriei, Bucovinei şi Basarabiei, întreprinsă de autorităţile române în luna martie 1944, „Oraşul Chişinău este complect părăsit, ruinat şi devastat" [24, p. 32]. În oraş au mai rămas, – în închisoarea civilă – circa 230 deţinuţi, condamnaţi la diferite pedepse corecţionale. Ar fi existat un ordin ca la o eventuală evacuare a teritoriului „să fie încuiaţi şi lăsaţi în mâna ruşilor" [24, p. 32]. Mai erau, la compania de garnizoană şi circa 230 de dezertori români, care din lipsă de escortă nu puteau fi trimişi în interior. La „Ospiciul Costiujeni" au rămas neevacuaţi aproape 500 de alienaţi mintal, lăsaţi fără medici şi îngrijire. La un azil de bătrâni au rămas peste 150 de persoane, iar la două orfelinate de copii, de asemenea, fără îngrijire, au rămas circa 30 copii. Erau neevacuate mai multe depozite de hârtie, spirt etc., care au fost devastate. În Chişinău lipsea o autoritate românească – organ de Stat – care să aibă forţă de decizie şi responsabilitate [24, p. 32].

La 6 mai 1944, „Biroul Maior D. Bogos" informa asupra situaţiei agrare din Basarabia, lovită de război: „La toamnă ne aşteaptă foametea. Sătenii nu lucrează la câmp, ogoarele sunt pustii" [26, p. 61]. Această situaţie era din cauză că, în sectoarele unde se aflau garnizoanele germane, şefii acestora interziceau sătenilor să lucreze câmpurile, fiindcă cu toţii trebuiau să meargă la săpatul tranşeelor. Iar în sectoarele garnizoanelor române sătenii erau scoşi în mod anarhic la corvezi. Ţăranii erau alarmaţi de situaţia ce-i aşteaptă, deoarece mai aveau la dispoziţie pentru însămânţările câmpului, circa trei săptămâni [26, p. 61].

În această perioadă dificilă, notele informative ale Centrului „H" conţineau multe date confuze şi contradictorii, din care rezultă că, situaţia din nordul Basarabiei, ocupat de sovietici, nu era cunoscută foarte bine. Cu toate acestea, în mare parte ele au corespuns realităţii.

La 24 mai 1944, Centrul „H" revenea cu noi informaţii din Basarabia, relatând că, populaţia basarabeană, în special cea din apropierea frontului, era „întra-adevăr lipsită de intelectuali /preoţi, medici, învăţători etc./, care s-au evacuat" [26, p. 328]. Deoarece situaţia între timp se linişti-se, s-au luat măsuri ca măcar o parte din funcţionari să revină la posturile lor. O parte a venit, iar alta era în curs de sosire. Nicăieri, în zona de administrare românească, nu se atestase constituirea de soviete comunale, după cum s-a raportat anterior. Schimbul de bunuri se efectua încă pe bani (lei româneşti) şi nu în natură. Calea ferată Chişinău-Iaşi era în funcţiune până la Corneşti [26, p. 328-329].

La 27 mai 1944, Centrul „H" a prezentat „Nota informativă nr. 31" [14, p. 120-124], întocmită în baza informaţiilor obţinute de la un refugiat (din satul Zgărdeşti, 30 km. Sud-Est

Bălţi), venit de peste linia frontului (din nordul Basarabiei). Refugiatul a declarat că, după o săptămână de la ocuparea satului de către sovietici, a fost ales comitetul sătesc, compus dintr-un preşedinte (Alexandru Scurtu de 46 ani) şi opt membri ai comitetului (Pavel Spânu de 54 ani, Radion Stratan de 52 ani, Grigore Scurtu de 58 ani, Ion Roşca de 46 ani, Maxim Bulmaga de 54 ani, Constantin Calmiş de 46 ani, Ilie Bulmaga de 52 ani şi o persoană cu numele necunoscut). Au fost înfiinţate şi organizaţiile raionale cu majoritatea personalului adus din U.R.S.S., acel care a fost şi în anul 1940/1941 (inclusiv şi colaboratorii secţiei raionale a N.K.V.D. au rămas aceiaşi).

Prima măsură luată de administraţia sovietică în satul Zgărdeşti (precum şi în alte sate ale Basarabiei ocupate) a fost recensământul populaţiei şi inventarierea averii mobile şi imobile (în listele cu locuitorii satelor, era specificată averea mobilă şi imobilă pe care o poseda fiecare gospodar). De asemenea, s-a întocmit o listă secretă a gospodarilor care aveau mai mult de 10 ha. de pământ. În total au fost trecuţi în această listă 85 de ţărani, calificaţi ca fiind „culaci" (chiaburi), care în scurt timp urmau să fie deportaţi.

După inventarierea averilor, în baza listelor alcătuite, s-au stabilit impozitele în natură pe care trebuiau să le plătească locuitorii satului. Astfel, un gospodar cu un teren arabil de 4 ha. a fost impus la un impozit de 5.000 de kg. de produse agricole, dintre care 1.600 de kg. de grâu şi restul de 3.400 de kg. de porumb, orz, ovăz etc. Cine nu avea cantitatea de 1.600 de kg. de grâu, putea să dea orice alte cereale, dar într-o cantitate dublă (3.200 de kg.). Cine nu avea cantităţile suficiente, trebuia să le cumpere şi să dea impozitul impus. De la populaţie au fost luate aproape toate vitele mici cornute (oi, capre), porcii şi viţeii. În satul Zgărdeşti au rămas circa 10 cai. Cei ce au avut mai multe vaci, au rămas doar cu una. Termenul de predare stabilit a fost de trei zile. Boii, deocamdată, au fost lăsaţi pentru muncile agricole. Moneda circulatorie era rubla sovietică, leul românesc fiind scos din circulaţie. Până la acel moment sovieticii nu au luat nici o măsură de preschimbarea leilor aflaţi la populaţie, în ruble.

Pentru produsele şi vitele rechiziţionate, Statul sovietic nu a plătit nimic şi nici nu a eliberat vreun act în acest sens. Sătenilor li s-a promis că, pentru aceste produsele li se va plăti (fără a li se spune exact când) câte 12 ruble pentru 100 de kg. de grâu, 5 ruble pentru 100 de kg. de orz, 5 ruble pentru 100 de kg. de porumb, 45 de copeici pentru 1 kg. de carne de vită, 26 de copeici pentru 1 kg. de carne de oaie. Comparând aceste preţuri, cu preţurile produselor din Odessa (o pâine albă, cu o greutate de 1 ½-2 kg., costa 80 de ruble, o pâine neagră, de aceeaşi greutate, costa 30 de ruble, 1 kg. de unt costa 190 de ruble, 1 kg. de carne de porc – 80 de ruble [11, p. 51-55]; după alte date, o pâine costa 20 ruble, o prăjitură 3 ruble, 100 gr. foi de tutun 10 ruble etc. [15, p. 972]), constatăm că, era vorba de o jefuire organizată a ţăranului basarabean. Şi

Centrul „H” constata că, „În afară de acest jaf oarecum organizat, militarii sovietici fură şi iau tot ce găsesc /vaci, găini, porci etc./”. De multe ori, soldaţii sovietici intrau samavolnic în curţile sătenilor basarabeni şi trăgeau cu armele în găini şi porci, după care le luau. Reclamaţiile locuitorilor nu erau luate în seamă. Averile celor refugiaţi în România au fost devastate de ostaşii anarhizaţi, iar pământurile lor urmau să fie date spre folosinţă ţăranilor fără de pământ. Însă această măsură, nu i-a satisfăcut pe aceşti ţărani, deoarece erau conştienţi că nu se vor bucura de rodul muncii lor.

La acel moment, încă nu se vorbea nimic de înfiinţarea colhozurilor. La o întrunire a sătenilor din Zgărdeşti, secretarul raionului a spus că, probabil peste un an sau doi, „spre fericirea norodului” vor lua fiinţă şi colhozurile. La aceiaşi întrunire, secretarul raional a declarat că, autorităţile sovietice în anul 1940/1941, nu au întreprins realizarea reformelor sale, din cauză că, „bănuiau că în anul 1940 nu vor sta mult în Basarabia”, însă de data aceasta „au venit pentru veşnicie” şi reformele vor putea fi realizate cu succes.

Comerţul a stagnat complect. Sarea şi petrolul lampant lipseau, dar puteau fi procurate, în cantităţi mici, pe vin şi rachiu, de la militarii sovietici.

În Zgărdeşti nu exista nici un intelectual, cu toţii refugiindu-se în Vechiul Regat. Deşi lipseau intelectualii, şcolile totuşi s-au redeschis, în calitate de învăţători fiind numite câteva persoane din sat „cu puţină carte” şi care ştiau limba rusă. În şcoală se învăţa alfabetul chirilic şi limba rusă. Religia nu se mai preda. Copiii de la 8 la 16 ani erau obligaţi să frecventeze şcoala. Biserica din Zgărdeşti era deschisă, însă preotul s-a refugiat în România, serviciile divine oficiindu-se de către unul din cântăreţii bisericeşti. Sursa acestor informaţii, relata că, în una din săptămâna patimilor, când biserica era deschisă, un maior din Armata sovietică a intrat călare în biserică şi cerea de băut.

Abuzurile soldaţilor sovietici nu se limitau doar la însuşirea alimentelor şi obiectelor de preţ; grupuri de ostaşi încercau să siluiască femeile singuratice (mai ales a căror bărbaţi îşi făceau serviciul în Armata română), fără ca autorităţile militare să ia vreo măsură contra vinovaţilor.

Toţi bărbaţii din sat, în vârstă de 17-51 de ani, au fost mobilizaţi în Armata sovietică. Se vorbea că, după o scurtă instrucţie, vor fi duşi pe frontul finlandez.

În regiunile ocupate de trupele sovietice (partea de Nord a Basarabiei), au început să revină evreii deportaţi în Transnistria, instalându-se în Teleneşti, jud. Orhei, Făleşti, dar cei mai mulţi în Bălţi, jud. Bălţi. Sursa informa că, fabrica de zahăr din Bălţi era gata să fie repusă în funcţiune, majoritatea funcţionarilor şi lucrătorilor acestei fabrici fiind evreii din localitate [14, p. 120-124].

Pentru o exploatare cât mai bună a refugiaţilor veniţi din Basarabia ocupată, în ziua de 1 iunie 1944, Secţia a II-a a M.St.M. i-a trimis Centrului „H” un chestionar, prin care să obţină datele informative de mare interes. El includea următoare întrebări: Ce spun refugiaţii care au venit în contact cu trupele sovietice? Care este atitudinea Armatei sovietice faţă de populaţia civilă românească? S-au comis asasinate şi li s-a aplicat femeilor un regim special? Se persecută organele administrative (lăsate de autorităţile româneşti) şi preoţii? Tinerii apţi pentru armată au fost încorporaţi în Armata sovietică? S-au făcut devastări şi rechiziţii? Se face propagandă pentru colhoz? Care este atmosfera în regiunile ocupate şi în cele ameninţate? Elementele comuniste locale desfăşoară vreo activitate? Comisarii evrei au fost întrebuinţaţi în administraţia civilă? Rezultatul urma să fie comunicat numai cu prezentarea cazurilor concrete [15, p. 986-987].

Deşi a fost elaborat şi difuzat chestionarul de mai sus, la 25 iunie 1944, Secţia a II-a a M.St.M. constata cu regret că, populaţia venită din teritoriile ocupate nu a fost exploatată informativ suficient de bine. „Note informative” primite de M.St.M., cuprindeau date generale, care făcea dificilă sau chiar imposibilă folosirea lor. Se insista ca procurarea informaţiilor să se facă numai conform chestionarului [15, p. 991].

La apropierea Armatei sovietice de hotarele României şi mai ales după cucerirea unor sectoare din teritoriul naţional, a crescut vertiginos numărul dezertorilor din Armata română (care stăteau ascunşi prin păduri; o parte din dezertori vagabonda) şi a celor cu situaţia militară neclară [26, 27]. În luna mai 1944, Centrul „H” a constatat, în urma trierii suspecţilor reţinuţi în teritoriul basarabean că, un procent ridicat îl constituiau dezertorii români (ostaşi basarabeni îmbrăcaţi în haine civile) [15, p. 867]. Pentru a stăvili valul dezertărilor ce a cuprins Armata română, lt.-col. D. Bădărău i-a propus M.St.M. ca cei ce dezertau „să fie judecaţi şi executaţi în faţa unităţilor” [15, p. 868].

Mulţi dezertau pentru a trece linia frontului şi a merge la familiile lor din nordul Basarabiei, aflate în zona ocupată de sovietici [26, p. 623]. Alţii, obosiţi de război, dezertau de la unităţile lor, hoinăreau, îşi pierdeau efectele şi armamentul. Apoi, fiind prinşi, erau înaintaţi Curţii Marţiale spre a fi judecaţi pentru „dezertare în timp de război şi de pierdere de armament şi efecte militare” [26, p. 622].

La 26 iulie 1944, Centrul „H” i-a adus la cunoştinţă M.St.M. că, numărul dezertorilor români, semnalaţi şi prinşi, în special în jud. Lăpuşna (în zona frontului), era într-o continuă creştere: în ultima săptămână a lunii aprilie 1944, au fost prinşi în zona frontului 8 dezertori (1 originar din Moldova, 1 din Muntenia, 2 din Transilvania şi 4 din Basarabia), în luna mai – 85 (1 originar din Moldova, 1 din Muntenia, 1 din Bucovina şi 82 din Basarabia), în iunie – 100 (3 originari din Moldova, 1 din Muntenia şi 96 din Basarabia), în iulie – 29 (1 originar din

Moldova, 2 din Banat, 1 din Bucovina şi 25 din Basarabia). Majoritatea erau îmbrăcaţi în haine civile, fără armament şi echipament (l-au pierdut, aruncat sau schimbat pe alimente etc.). Aproape toţi aveau familiile în teritoriul basarabean ocupat de sovietici sau în apropierea frontului. Declarau că, au dezertat din cauză că „i-a atras dorul de familie" sau au fost îndemnaţi de populaţia civilă din localităţile pe unde treceau, să nu mai lupte. Centrul „H" însă, considera că, dezertările au avut loc din cauza propagandei inamice, precum şi din „Lipsa unei conştiinţe patriotice şi a dragostei de ţară, datorită lacunelor în pregătirea sufletească a ostaşului făcută înainte de război" [26, p. 543-544].

Pentru ridicarea moralului ostaşilor, în garnizoana Chişinău s-au organizat mai multe măsuri cu caracter cultural-patriotic. La 14 august 1944, Centrul „H" era informat că, în ziua de 15 august, de ziua „Sfintei Maria", la ora 11, va avea loc la Catedrala oraşului un Te-Deum cu ocazia „Zilei Marinei", precum şi un parastas pentru Regina Maria. La oficierea serviciului religios trebuiau să ia parte autorităţile civile şi militare, precum şi toţi ofiţerii prezenţi în garnizoană. Liniştea şi ordinea publică în timpul manifestaţiei urma să fie asigurată de Chestura Poliţiei Chişinău şi Comenduirea Pieţei, iar compania de garnizoană să instaleze un grup de militari, în frunte cu un ofiţer, la posturile de la aleea principală din faţa Catedralei [13, p. 777].

Deoarece autorităţile erau aproape în totalitate evacuate, la Chişinău (şi regiunea centrală a Basarabiei), în special în vara anului 1944, Centrul „H" era practic singura autoritate românească cu forţă de decizie, astfel încât toate instituţiile existente îi cereau aprobarea şi concursul în executarea diverselor măsuri [24, p. 32].

La 9 mai 1944, Secţia a II-a a M.St.M. ruga Centrul „H" să-i comunice de urgenţă şi apoi periodic (de fiecare dată când apărea vreo informaţie nouă), modul de acţiune a Armatei sovietice şi în special, să-i furnizeze informaţii asupra materialelor şi a sistemelor de luptă (strategice şi tehnice), armelor şi materialelor de luptă noi apărute (cu prezentarea caracteristicilor tehnice şi a modului de aplicare pe câmpul de luptă) [15, p. 800]. La 24 mai 1944, Centrul „H" le cerea organelor din subordine, să-i trimită urgent prin curier, o schiţă cu dispozitivul trupelor sovietice, cel mai recent, din sectorul său. Schiţa urma să fie însoţită de un text cu date referitoare la efective, completări şi în special, forţa combativă ale M.U. sovietice indicate în schiţă [14, p. 122].

Recrutarea agenţilor şi rezidenţilor, care urmau să fie lăsaţi în Basarabia, se făcea cu mare dificultate. Lt.-col. D. Bădărău, fiind nemulţumit de această situaţie, sublinia că, „Echipele improvizate din elemente slabe, neverificate şi fără gând de sacrificiu nu pot da nici un rezultat, ba chiar din contra ne vor demasca şi încurca întreaga activitate informativă" [21, p. 185]. El propunea ca să fie recrutate doar persoanele iniţiate în astfel de activităţi şi să fie organizate în

grupuri de lucru, deoarece numai astfel „se va putea garanta un lucru informativ de calitate”, în caz contrar, dacă se vor păstra vechile procedee de lucru, „vom fi mereu depăşiţi de evenimente” [21, p. 185].

Luând în considerare că, recrutarea de agenţi în acele condiţii grele era anevoioasă şi foarte pretenţioasă, la 27 iunie 1944, M.St.M., Secţia a II-a sublinia că, „Centrul («H» – *n.n.*) nu trebuie să se bizuie pe ajutorul altora, ci să-şi facă singur majoritatea recrutărilor de care simte nevoie” [21, p. 185]. În acest sens, recomanda deplasarea unui ofiţer al Centrului în localităţile din vestul ţării, în care se găseau refugiaţi basarabeni, pentru a găsi persoanele necesare serviciului (această propunere era deja în curs de realizare, prin trimiterea maiorului Th. Botezatu la Timişoara).

Pentru recrutarea elementelor necesare din rândurile armatei (ofiţeri şi trupă), Secţia a II-a a cerut aprobarea forurilor superioare. Până atunci, şeful Centrului „H” trebuia să se ocupe de identificarea militarilor, care ar fi utili în acţiunile informative şi contrainformative, iar atunci când va fi permis, să-i recruteze ca agenţi-informatori [21, p. 185].

În acţiunile din vara anului 1944, când situaţia era foarte tensionată, colaboratorilor Centrului li se cerea o maximă operativitate în prezentarea informaţiilor pentru exploatare. Pe parcursul lunii iulie 1944, Centrul „H” a reuşit să întocmească şi să-i înainteze Secţiei a II-a a M.St.M., precum şi autorităţilor din zonă, 23 de note şi rapoarte informative, şi 13 rapoarte contrainformative.

La începutul lunii iulie 1944, M.St.M. a efectuat unele reorganizări ale serviciilor sale informative de pe Frontul din Est [21, p. 280]. Era decisă constituirea unui nou centru de informaţii cu iniţiala „G”, cu două subcentre în subordine [21, p. 184]. Şeful Centrului „H” a fost împuternicit cu selectarea personalului pentru încadrarea lui. Dar, la 15 iulie 1944, i-a raportat Secţiei a II-a a M.St.M., despre criza de personal: „(…). Până acum nu am putut găsi nici un ofiţer apt a fi adus în serviciu pentru Centrul «G». Deocamdată facem investigaţii pentru a putea găsi elemente destinate să complecteze încadrarea proprie (a Centrului «H» – *n.n.*)” [21, p. 205].

În ziua de 6 august 1944, în conformitate cu dispoziţiile Secţiei a II-a a M.St.M., lt.-col. D. Bădărău a predat la Chişinău, conducerea Centrului „H” maiorului Th. Botezatu [11, p. 155, 202], care, la rândul său, a predat la 10 august 1944, conducerea Subcentrului Nr. 5 Informaţii maiorului magistrat Ştefan Berechet [11, p. 193-196]. Lt.-col. D. Bădărău a fost numit şef al Centrului de Informaţii „T”, constituit prin dedublarea Centrului „H” şi urma să activeze la Bacău [11, p. 165].

Noul şef al Centrului „H” a primit misiunea să mai formeze un centru de informaţii, cu iniţiala „M”. Pentru asta au fost detaşate de la Centrul „H” două persoane, cărora li s-a dat o

staţie radiotelegrafică centrală cu doi telegrafişti, precum şi mijloacele de transport necesare (două motociclete, două autoturisme şi două autocamioane) [21, p. 329].

După plecarea lt.-col. D. Bădărău la Bacău, la Centru „H” (inclusiv la subcentre) a rămas un personal de 15 ofiţeri, subofiţeri şi gradele inferioare [21, p. 155-163; 26, p. 668], considerat, ca şi restul unităţilor şi formaţiunilor aflate în garnizoana Chişinău, unitate operativă [13, p. 793]. În data de 8 august 1944, încadrarea cu ofiţeri a Centrului „H” se prezenta astfel: la Centrul „H” – maior Theodor Botezatu (şef), căpitan Teodorescu (ajutor), sublocotenent în rezervă Vladimir Cepreanu, zis „Palade” şi sublocotenent în rezervă Mihail Cruceanu (şeful E.P.S.C.); la Subcentrul „H.1” – maior în rezervă Dumitru Bogos (şef) şi sublocotenent în rezervă Dumitriu Alexe Clipa, zis „Popescu”; la Subcentrul „H.2” – căpitan Grigore Cononovici (şef) şi sublocotenent în rezervă Roman Biscup (ajutor); la Subcentrul „H.5” – maior în rezervă Ştefan Berechet (şef) (Subcentrul Nr. 5 se afla în august 1944 la Bairamcea [13, p. 849]) şi lt. în rezervă Stan Cucu, zis „Stănescu” (ajutor) [11, p. 193-196]. La conducerea Secţiei a II-a a M.St.M. se afla col. Runceanu [14, p. 273].

În această perioadă, misiunile Centrului „H” şi a subcentrelor au rămas aceleaşi, adică: 1. exploatarea informativă a tuturor surselor (prizonieri, dezertori, refugiaţi etc.); 2. colaborarea informativă şi contrainformativă cu M.U. din zonă (acestea din urmă, pe lângă toate, trebuiau să recomande Centrului „H” elementele apte şi capabile să lucreze în misiunile externe) [14, p. 40-41]. Lansarea agenţilor-informatori pe calea aerului nu intra în competenţa Centrului „H”, deoarece, după cum informa, la 12 august 1944, maiorul Th. Botezatu, chestiunea lansării paraşutiştilor-agenţi români în spatele frontului sovietic a fost preluată de Centrul de Informaţii „T” [14, p. 344].

Unităţile Armatei sovietice îşi continuau ofensiva. Bombardamentele violente de artilerie şi aviaţie împingeau trupele germano-române spre vest. Subcentrul „H.2”, în frunte cu căpitanul Gr. Cononovici, aflat la Manzâr, îi raporta Centrului „H” la 21 august 1944 că, pe parcursul acelei zile nu s-a putut lucra cu aparatul de radiotelegrafie din cauza bombardamentului aerian care a durat circa 13 ore încontinuu. În aer, permanent erau câte 20-30 de avioane de bombardament sovietice [22, p. 371]. La 22 august, se aducea la cunoştinţa Secţiei a II-a a M.St.M. că, frontul se replia spre vest. Evacuarea teritoriului se preconiza să fie făcută în 7 zile. Linia frontului urma să se retragă pe râul Prut, subdiviziunile Centrului „H” aflându-se în curs de deplasare [22, p. 374].

Direcţia de acţiune a Centrului „H” şi a subcentrelor sale a fost modificată: Subcentrul „Cpt. Cononovici” trebuia să acţioneze pe direcţia Manzâr – Tarutino – Ceadâr Lunga – Cahul, (în Cahul urma să-şi stabilească reşedinţa); Subcentrul „Maior Berechet” urma să-şi desfăşoare

activitatea pe direcţia Bairamcea – Tătărăşti – Bolgrad – Galaţi, (în incinta şcolii primare nr. 8 din Galaţi trebuia să-şi instaleze sediul); Subcentrul „Maior Bogos” trebuia să acţioneze pe direcţia Chişinău-Huşi, (în Huşi să-şi stabilească reşedinţa). Centrul „H” se afla în deplasare spre Prut, cu direcţia nedefinită (cu instalarea probabilă a sediului la Galaţi sau Tecuci) [22, p. 374].

La 23 august 1944, guvernul de la Bucureşti a căzut, iar România a capitulat, trecând de partea Coaliţiei Naţiunilor Unite. Foştii aliaţi au devenit duşmani, iar Armata sovietică a invadat teritoriul românesc. După acest eveniment şi serviciile de informaţii româneşti au trebuit să-şi reorienteze activităţile, în conformitate cu noul context politico-militar. Aproape întreaga arhivă a organelor de informaţii din Basarabia, care conţinea şi „fişele personale” ale agenţilor şi informatorilor, a fost capturată de sovietici.

5.3. Ieşirea României din războiul împotriva U.R.S.S. şi acţiunile SMERŞ pentru descoperirea agenturii serviciilor speciale româneşti.

Activităţile pentru identificarea sediilor, funcţionarilor şi agenturii serviciilor speciale române şi germane, au constituit în permanenţă preocuparea de bază a contrainformaţiilor sovietice de pe Frontul de Sud-Est. În special, aceste activităţi s-au intensificat după recucerirea teritoriilor foste sub ocupaţie şi atunci când armatele sovietice erau gata să treacă frontiera de stat, în vederea urmăririi inamicului.

Potrivit unei „note informative” prezentate de Secţia a II-a a Direcţiei de contrainformaţii SMERŞ a Frontului II Ucrainean [230, p. 485-487], în perioada 1 ianuarie – 25 mai 1944, în spatele trupelor inamice au fost lansaţi 43 de agenţi: 8 pentru infiltrarea directă în serviciile de informaţiile ale inamicului; 26 pentru recrutare şi infiltrare în serviciile speciale ale inamicului; 9 pentru studierea situaţiei agenturii inamice din teritoriul României şi identificarea sediilor serviciilor speciale inamice. Activităţile agenţilor lansaţi urmau să vizeze şcoala de spionaj „Valli” [333, p. 168-181], Sonderkommando 102, Sonderkommando 203, Sonderkommando 204, precum şi centrele de informaţii ale Armatei române, aflate la Iaşi – Centrul „B” (4 agenţi) şi Chişinău – Centrul „H” (4 agenţi) etc.

În perioada de timp sus menţionată, din misiune s-au reîntors 12 agenţi, dintre care 5 au reuşit să se infiltreze în organele informative şi contrainformative ale inamicului. Agentura lansată peste linia frontului în această perioadă a reuşit să identifice: 40 de agenţi ai serviciilor de spionaj germane, 2 agenţi ai S.D., 47 de „trădători de Patrie”; au fost arestaţi 14 agenţi ai serviciilor speciale inamice şi au fost recrutate pentru activităţi informative 8 persoane [230, p. 485-487].

La începutul lunii august 1944, Secţia de contrainformaţii SMERŞ a Armatei 53 sovietice din cadrul Frontului II Ucrainean, în urma informaţiilor procurate, raporta despre activitatea adversarului său direct – Centrul de Informaţii „A” de pe lângă Statul Major al Corpului 4 Armată român. În raport se menţiona că, odată cu trecerea de către unităţile Frontului II Ucrainean a graniţei de stat cu România, s-a intensificat activitatea structurilor de informaţii româneşti, în special a celor aparţinând Secţiei a II-a a M.St.M. al Armatei române.

Din februarie 1944, la Iaşi, pe lângă statul major al Corpului 4 Armată activa „biroului 2 *A* (biroul secret) al secţiei a II-a a marelui stat major al armatei române”. Şeful acestui birou era maiorul Constantin Păunescu, avându-l ca adjunct pe lt. Moraru. Acest birou desfăşura acţiuni informative împotriva unităţilor sovietici din cadrul Frontului II Ucrainean, prin lansarea agenturii peste linia frontului şi recrutarea de agenţi din rândul localnicilor. Avea ca zonă de activitate sectoarele oraşelor Roman, Chişinău. Pentru activităţile informative, cadrele de agentură erau recrutate în special din unităţile militare româneşti, din rândul ofiţerilor şi soldaţilor, care aveau rude pe teritoriul ocupat de sovietici, şi mai puţin din mediul populaţiei civile. De recrutarea agenturii se ocupa căpitanul Constantin Madan (conspirativ Grigoriu). SMERŞ-ul sovietic susţinea că agenţii români erau pregătiţi în şcoli speciale, însă nu ştia locul aflării acestora.

Raportul informa că, agenţii români erau lansaţi peste linia frontului în haine civile, fără acte, prezentându-se drept localnici. În cazul arestării de către organele sovietice, trebuiau să declare că sunt locuitori din zona de lângă front sau că au fugit în partea sovietică nedorind să fie mobilizaţi în Armata română sau la munci, că sunt dezertori sau că au fost evacuaţi forţat de autorităţile române, iar acum se reîntorc la familiile lor rămase în teritoriile sovietice. Lansarea agenţilor se făcea pe cale terestră, prin linia frontului din sectoarele Armatelor 52 şi 4 Gardă sovietice [231, p. 501-504].

Agenţii lansaţi urmau să culeagă diverse informaţii militare, iar cei mai experimentaţi, urmau să se ocupe şi de recrutarea de agenţi, dintre civilii cu atitudini antisovietice. Trebuiau să mai culeagă informaţii referitoare la starea de spirit a populaţiei din teritoriile ocupate, atitudinea faţă de Armata sovietică, starea social-economică şi măsurile luate de noile autorităţi. Toate aceste acţiuni urmau să fie desfăşurate de agenţi, pe o adâncime de 100 de km. Informaţiile culese trebuiau să fie aduse personal sau prin curieri. La reîntoarcere din spatele trupelor sovietice, agentul trebuia să spună parola: „Biroul Colonel A”.

Organele SMERŞ din sectorul de activitate al Centrului „A”, raportau că, din luna mai 1944 şi până la începutul lunii august acelaşi an, Centrul „A” a lansat în spatele trupelor sovietice 13 agenţi, dintre care doar 3 au fost arestaţi, restul reuşind să revină din misiune în

teritoriul românesc ori în continuare activau în spatele trupelor sovietice [231, p. 223-225].

După realizarea operaţiei „Iaşi – Chişinău” (20-29 august 1944), trupele sovietice au ocupat întregul teritoriu al Basarabiei. Contrainformaţiile sovietice au trecut imediat la identificarea şi arestarea colaboratorilor serviciilor speciale române şi germane. Cum s-a realizat acest lucru, aflăm dintr-un raport referitor la arestarea unui „grup de lucrători oficiali, agentură şi documente aparţinând organelor de informaţii române şi germane”, datat 8 octombrie 1944, întocmit de Direcţia de contrainformaţii SMERŞ a Frontului III Ucrainean (condusă de general-lt. Piotr Ivanovici Ivaşutin).

Se aducea la cunoştinţă că, respectiva Direcţie, fiind în posesia informaţiilor că în oraşul Chişinău – „ocupat de invadatorii germano-români” – au existat mai multe organe informative şi contrainformative inamice, a lansat acolo în data de 24 august 1944, un grup operativ, cu misiunea de a identifica şi aresta agentura inamicului.

Pe parcursul activităţii în Chişinău a grupului, au fost identificaţi şi arestaţi „lucrători de conducere” şi agenţi ai Centrului de Informaţii „H” al M.St.M. al Armatei române, ai Centrului Nr. 2 Informaţii Chişinău al S.S.I. şi ai Abwehrgruppe 101. În raport se spunea cum a avut loc identificarea şi arestarea lor. Referitor la Centrul „H”, grupul operativ dispunea de informaţii unde s-a aflat sediul lui. A cercetat clădirea şi a constatat că, funcţionarii Centrului „H” s-au retras din oraş în mare grabă, împreună cu alte unităţi armate care erau în Chişinău. Aceste trupe au fost încercuite şi o parte a lor a fost distrusă, iar cealaltă parte a capitulat. Pentru grupul operativ sovietic era clar că, printre cei ce au capitulat erau şi cadrele Centrului „H”. S-a trecut la identificarea lor prin verificările întreprinse în lagărele de prizonieri şi rezultatul a fost pozitiv. Şeful Centrului Theodor Botezatu a încercat să se sinucidă, fiind găsit în unul din spitalele de campanie, într-o stare foarte grea (glonţul trecând prin tâmplă, s-a oprit în creier). A fost mutat în spitalul din Chişinău[13].

În urma anchetării personalului capturat al Centrului „H” au fost obţinute informaţii privind organizarea şi activitatea Centrului. Popescu Alexandru, cu numele adevărat de Dimitriu-Clipa Alexei[14], a relatat despre structura şi organizarea lucrului de agentură a Secţiei a II-a a M.St.M. al Armatei române, a dat numele funcţionarilor din conducerea Centrului „H” şi a agenţilor lăsaţi în oraşul Odessa, pentru lucru în spatele Armatei sovietice. Secretarul Centrului

[13] La 27 mai 1946, Theodor Botezatu a fost judecat pentru spionaj (?) şi condamnat la 25 de ani privaţiune de libertate. La 1 decembrie 1955, în conformitate cu decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 12 septembrie 1955, T. Botezatu a fost eliberat înainte de termen şi predat autorităţilor române [231, p. 436-437].

[14] Sublocotenentul în rezervă Clipa Alexe Dimitriu (zis „Popescu”), ajutor de subcentru în cadrul Centrului de Informaţii „H”, era născut la 21 noiembrie 1915 în or. Chişinău. Avocat. Ultimul domiciliu: Bucureşti, str. Orhei nr. 19 [333, p. 83].

Niţescu Mihail[15], în timpul interogatoriului a spus că, cu o zi înainte de arestare, toate documentele Centrului „H” au fost coborâte într-o fântână uscată şi li s-a dat foc. Grupul operativ a cercetat fântâna indicată şi a constatat că, datorită insuficienţei de oxigen, „aproape toate documentele s-au păstrat”. Astfel, sovieticii au intrat în posesia listelor cu numele agenţilor români lăsaţi în spatele trupelor sovietice şi mai exact: „a agenturii transformate în rezidenţe şi lăsate în oraşul Chişinău şi în raioane: lista şi adresele posturilor radio, lăsate la retragere în zona Odessei şi regiunea Nikolaev; albumul cu fotografiile agenturii sovietice descoperite de români şi documente privind descoperirea agenturii engleze. De asemenea, au fost găsite 64 de dosare personale a agenturii române, directive, instrucţiuni, corespondenţă pe lucrul cu agentura ş.a.m.d.”[16]. Dispunând de aceste documente, organele de contrainformaţii sovietice au reuşit într-un timp foarte scurt să anihileze agentura românească lăsată în teritoriile ocupate. În total, au fost arestaţi 5 rezidenţi, 2 agenţi-terorişti, 3 agenţi-spioni şi 1 rezident-radiotelegrafist. Era subliniat faptul că, toţi rezidenţii lăsaţi de Centrul „H” în spatele trupelor sovietice, erau oameni cu vârstă înaintată (deoarece tineretul era mobilizat pe front). Aceştia erau: Bălănescu Nikolai Stepanovici[17], Negruţa Stepan Kozmici[18], Sârbu Ivan Lukici, Vrabii Piotr Dimitrievici şi Marin Anisim Ivanovici[19]. Printre agenţii mai importanţi (care reuşise până la arestare să execute misiuni) era Cotelea Feodor Ivanovici, zis „Costiş”[20], care a denunţat alţi cinci agenţi. În Chişinău au fost identificaţi ca agenţi contrainformativi Gluşenco Evghenia Nichiforovna[21], zisă Dobraia, Lebeda Ecaterina Anisimovna, zisă Marusia, Eriomenco Maria Iosifovna şi alţii. Aceştia, până la ocuparea Basarabiei de către armatele sovietice, au avut misiunea să identifice paraşutiştii şi partizanii sovietici. În total, au fost arestate 25 de persoane – funcţionari şi agenţi ai Centrului „H” [231, p. 436-439].

Evident că, în psihoza retragerii, când inamicul înainta cu repeziciune, iar mijloacele de transport erau insuficiente, s-au comis acțiuni iresponsabile, cum ar fi ascunderea unei părți din arhiva Centrului de Informații „H” într-o fântână. Descoperirea ei de către contrainformațiile

---

[15] Caporalul în rezervă Mihail C. Niţescu (zis „Marinescu”), şeful cancelariei Centrului „H”, era născut la 22 ianuarie 1911, în com. Gornet Cricov, jud. Prahova [333, p. 85].

[16] Aceste dosare se păstrează în prezent în Arhiva Naţională a Republicii Moldova, fond 2042.

[17] La 24 decembrie 1945, Nicolae Bălănescu a fost judecat de către tribunalul trupelor N.K.V.D. al R.S.S. Moldoveneşti şi condamnat, conform art. 54-1a din Codul Penal al R.S.S. Ucrainene, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 438].

[18] Ştefan Negruţă a fost arestat în octombrie 1944 de către Direcţia de contrainformaţii SMERŞ a Frontului III Ucrainean şi condamnat în data de 30 iunie 1945 la 2 ani privaţiune de libertate [231, p. 438].

[19] Ion Sârbu şi Petru Vrabii au fost judecaţi la 30 iunie 1945 şi condamnaţi la 2 ani privaţiune de libertate fiecare. Anisim Marin a fost arestat în octombrie 1944 şi a murit în perioada anchetei [231, p. 438].

[20] Tudor Cotelea a fost judecat la 13 octombrie 1944 de către tribunalul militar al Frontului III Ucrainean şi condamnat în baza art. 54-1a din Codul Penal al R.S.S. Ucrainene, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 438].

[21] Eugenia Gluşenco a fost judecată la 19 mai 1945 şi în baza art. 54-1a din Codul Penal al R.S.S. Ucrainene a fost condamnată la 5 ani privaţiune de libertate [231, p. 439].

sovietice a ușurat munca de căutare a agenților serviciilor de informații românești și a grăbit arestarea lor.

În privinţa Centrului Nr. 2 S.S.I. de la Chişinău, în raportul SMERŞ se menţiona că, exista informaţia precum că, unul din funcţionarii principali ai Centrului, locotenentul Păun, cu numele adevărat Şerbănescu Ovidiu (era adjunctul şefului Centrului), a nimerit în încercuire şi a fost luat în prizonierat. El a fost identificat în unul din lagărele de prizonieri, împreună cu radiotelegrafistul Centrului Marica şi şoferul Guzun Chiril. În timpul interogatoriilor, timp de trei zile, Şerbănescu a negat lucrul cu agentura, spunând că a avut la Centru doar funcţia intendent. Însă, i-au fost prezentate documentele capturate, din care reieșea clar că, a desfăşurat muncă de agentură şi a luat parte la interogarea paraşutiştilor sovietici. A cedat şi a mărturisit că, împreună cu recrutorul Belinschi Alexandru[22], a racolat agentura destinată lucrului în spatele trupelor sovietice. A deconspirat 20 de agenţi şi 3 rezidenţi[23], şi astfel echipele de contrainformaţii sovietice au reuşit să-i aresteze pe: Bălănescu Vsevolod Nicolaevici (tatăl lui a fost arestat ca rezident al Centrului „H”), cu numele conspirativ de Boltescu şi Nr. B-287[24] (care a mai deconspirat 8 agenţi români; Boiciuc Trofim Mironovici, cu numele conspirativ de T. Budescu; Catanchin Piotr Iacovlevici; Taşcian Ivan Stepanovici[25].

De la şoferul Centrului Nr. 2 S.S.I. Guzun Chiril s-a aflat că, Şerbănescu nu a declarat în timpul anchetei despre faptul că, a ascuns un aparat radiotelegrafic şi documentele Centrului, care au fost găsite după interogarea lui Guzun[26] de către sovietici. De asemenea, s-a reuşit aflarea cifrului şi a cheilor aflate în vigoare.

În raportul SMERŞ-ului se mai spunea că, au fost identificaţi 5 agenţi recrutaţi şi lăsaţi pe loc de Abwehrgruppe 101, cu misiuni în spatele trupelor sovietice, precum şi Pavel Carpovici Vetrov şi Andrei Feodorovici Lobaciov, ambii membri ai Corpului rus de pază – formaţiune militară, înfiinţată de autorităţile germane în anii 1942-1943 şi formată din emigranţi albi ruşi (cu un efectiv de peste 2.000 de combatanţi), care a luat parte la lupta împotriva partizanilor iugoslavi. Aceştia se ocupau de recrutarea tinerilor din Chişinău în acest Corp. La interogatoriu,

---

[22] Alexandru Casianovici Belinschi în anii 1941-1944 a fost agent al S.S.I. și era folosit la identificarea membrilor „grupurilor patriotice”, iar în 1944 s-a refugiat în România. În 1957 a fost identificat în or. Constanţa, fiind cercetat de Securitatea română ca agent al unui serviciu de spionaj străin [231, p. 440].

[23] Ovidiu Şerbănescu-Păun a fost condamnat la 10 februarie 1945, în baza art. 58-6 din Codul Penal al R.S.F.S. Ruse, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 440].

[24] Vsevolod Nicolaevici Bălănescu a fost judecat la 26 octombrie 1944 de către tribunalul militar al Frontului III Ucrainean şi a fost condamnat în baza art. 54-1a al Codului Penal al R.S.S. Ucrainene, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 440].

[25] Trofim Mironovici Boiciuc, Piotr Iacovlevici Catanchin şi Ivan Stepanovici Taşcian la 26 octombrie 1944 au fost judecaţi de tribunalul militar al Frontului III Ucrainean şi condamnaţi în baza art. 54-1a al Codului Penal al R.S.S. Ucrainene, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 440].

[26] Chiril Guzun a fost judecat la 16 ianuarie 1945 de către tribunalul militar al garnizoanei Odessa şi condamnat în baza art. 54-la al Codului Penal al R.S.S. Ucrainene, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 440].

Lobaciov a declarat că, în calitate de recrutor a recrutat în noiembrie 1943, în Corp, până la 300 de tineri, care au fost trimişi în Serbia să lupte împotriva partizanilor iugoslavi[27].

În finalul documentului se spunea că, arhiva capturată a serviciilor de informaţii româneşti, era în faza cercetării, după care se vor lua măsuri pentru identificarea şi arestarea tuturor agenţilor, numele cărora vor fi găsite în aceste documente [231, p. 439-442].

Un alt raport interesant al Direcţiei de contrainformaţii SMERŞ a Frontului II Ucrainean, datat 29 octombrie 1944, se referă la activităţile desfăşurate în lagărele de tranzit al prizonierilor „armatelor inamicului", în perioada aflării trupelor Frontului II Ucrainean pe teritoriul României (aprilie-octombrie 1944).

Se aducea la cunoştinţă că, în sus menţionata perioadă, în aceste lagăre au fost internate 93.831 de persoane. După investigarea operativă a acestora, 49.896 au fost trimise în unităţile de operaţii ale Armatei sovietice, 6.262 – în lagărele speciale ale N.K.V.D., 457 – la organele teritoriale N.K.V.D.-N.K.G.B. şi 154 au fost arestate. Din numărul celor arestaţi – 13 erau agenţi ai serviciilor de informaţii germane, 11 – agenţi ai serviciilor speciale româneşti, 25 erau agenţi ai contrainformaţiilor germane, 26 – agenţi ai contrainformaţiilor româneşti. În afara acestora, în urma cercetării prizonierilor de război, au fost identificaţi: 1 agent al serviciului de informaţii german, 10 agenţi ai serviciilor speciale româneşti, 90 de agenţi ai spionajului unguresc, 4 funcţionari ai organelor speciale germane, 4 funcţionari ai serviciilor speciale româneşti, 3 funcţionari ai contrainformaţiilor germane şi 2 ai contrainformaţiilor româneşti.

Raportul sublinia faptul că, funcţionarii oficiali ai serviciilor de informaţii şi contrainformaţii inamice, în lipsa dovezilor incriminatorii[28], după interogatorii au fost readuşi în lagărele de prizonieri sau au fost folosiţi la identificarea agenturii inamice.

În aceiaşi perioadă, Direcţia de contrainformaţii SMERŞ a Frontului II Ucrainean a identificat şi arestat 6 „înalţi funcţionari din aparatul de stat al guvernului Antonescu", printre care şi Gheorghe Alexianu, fost guvernator al Transnistriei. Alexianu a fost arestat de această structură de contrainformaţii sovietică în data de 25 septembrie 1944 şi datorită declaraţiilor acestuia, sovieticii au reuşit să-i identifice şi aresteze pe câţiva funcţionari ai Sonderkommando

„Russland" (care a operat în Transnistria din 20 septembrie 1941 [206, p. 129]) –

[27] A. F. Lobaciov a fost judecat la 13 octombrie 1944 de tribunalul militar al Frontului III Ucrainean şi condamnat în baza art. 54-1a din Codul Penal al R.S.S. Ucrainene, la 10 ani privaţiune de libertate [231, p. 441].

[28] În document se avea în vedere că, aceşti funcţionari ai serviciilor speciale inamice, nu puteau fi traşi la răspundere în baza decretului nr. 39 din 19 aprilie 1943 al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., „Cu privire la măsurile de pedepsire a leprelor germano-fasciste, vinovate de asasinarea şi torturarea populaţiei civile sovietice şi a prizonierilor armatei roşii, a spionilor, trădătorilor de patrie din rândul cetăţenilor sovietici şi a complicilor lor" («О мерах наказания для немецко-фашистских злодеев, виновных в убийствах и истязаниях советского гражданского населения и пленных красноармейцев, для шпионов, изменников родины из числа советских граждан и для их пособников»).

Martin Asman, Hermann Rostner, Eugen Ritter, Waldek Faldik – internaţi în lagărul de la Craiova. Exploatarea informativă şi judecarea comandantului Sonderkommando „Russland”, Horst Hoffmeyer, nu a fost posibilă, deoarece acesta s-a sinucis în lagăr. În afara acestora, echipele operative ale SMERŞ, au identificat în lagărele de prizonieri 47 de „înalţi funcţionari ai corpului diplomatic german din România” [231, p. 501-504].

La 19 noiembrie 1944, Direcţia Generală de contrainformaţii SMERŞ a Comisariatului Poporului pentru Apărare al U.R.S.S., a prezentat o sinteză cu rezultatele obţinute de organele SMERŞ pe teritoriul României, privind identificarea şi arestarea agenturii serviciilor speciale germane şi române. În ea se relata că, până în ziua de 15 noiembrie 1944, au fost arestaţi în total 794 de colaboratori şi agenţi ai serviciilor de informaţii şi contrainformaţii inamice: 47 de funcţionari ai serviciilor de informaţii germane şi române, 12 rezidenţi ai serviciilor speciale germane şi române, 180 de agenţi ai serviciilor de informaţii germane, 546 de agenţi ai serviciilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti, 3 agenţi ai spionajului ungar.

Printre cei arestaţi erau: fostul şef al Centrului de Informaţii „H”, Theodor Botezatu, adjunctul şefului Centrului S.S.I. Nr. 2 Chişinău, Ovidiu Şerbănescu, un rezident al spionajului german, Schtiller, rezidentul Abwehrstelle „Wien”, Ţaranu etc.

Organele SMERŞ au stabilit că, serviciile de informaţii germane şi române au folosit în activităţile de procurare a informaţiilor despre Armata roşie, „albgardişti şi membri ai diverselor organizaţii antisovietice de peste hotare”. Dintre aceştia, au reuşit să aresteze 99 de persoane, care „şi-au recunoscut activitatea de spionaj în favoarea germanilor şi românilor” [231, p. 599-600].

După data de 17 septembrie 1944, când a preluat conducerea Serviciului de Informaţii al Ministerului de Război (fostul S.S.I.), col. Ioan Lissievici a dispus ca „Birourile agenturii şi de studii ale Frontului de Est, cu toate organele ce au funcţionat în subordinele primului, să fie desfiinţate. Ofiţerii şi subofiţerii rămaşi disponibili au fost comunicaţi Ministerului de Război – Secretariatul General, pentru a dispune încadrarea lor în unităţile armatei. Funcţionarii civili au fost repartizaţi celorlalte secţii, iar ceilalţi angajaţi – după primirea drepturilor băneşti la zi – au fost lăsaţi liberi” [243, p. 180].

În cadrul colaborării româno-sovietice în Campania din Vest, sovieticii au cerut şi obţinut tabelul cu informatorii Agenturii Frontului de Est lăsaţi pe teritoriul U.R.S.S. în timpul retragerii, schema cu organizarea S.S.I. până la 23 august 1944 şi după, ordinele de bătaie până la şefii de birouri. Reprezentanţilor serviciului de informaţii al Armatei roşii li s-au predat formulele cernelurilor simpatice utilizate şi ale reactivilor pentru citirea lor, cu mostre pentru fiecare [380, p. 101].

Cea mai mare parte a arhivei Frontului de Est a fost distrusă. Într-o declaraţie dată la 16 februarie 1955, col. Ioan Lissievici menţiona: „Cam în a doua jumătate a lunii octombrie 1944, locotenent-colonelul Ernescu Grigore, fostul şef al Frontului de Est, mi-a cerut să-i dau dispoziţii referitoare la măsurile ce trebuie să ia cu privire la arhiva acestui front, informându-mă totodată că, potrivit unui ordin al Ministerului de Război – dat în urma evenimentelor de la 23 august 1944 –, întreaga arhivă păstrată la comandamentul trupe şi servicii urmează să fie distrusă prin ardere. În urma discuţiilor avute cu Ernescu G., Secţia I-a Informaţii Externe a întocmit un referat prin care se propunea ca întreaga arhivă referitoare la activitatea S.S.I.-ului pe Frontul de Est să fie vărsată la Marele Stat Major, Serviciul istoric, şi nu să fie distrusă prin ardere, după cum prevedea ordinul. Acest referat a fost prezentat de mine subsecretarului de stat pentru Armata de uscat – generalul Creţulescu Ilie –, care înlocuia la conducerea Ministerului de Război pe generalul Sănătescu, pentru a hotărî. Generalul Creţulescu, pe acest referat a pus următoarea rezoluţie: «Să se execute ordinul dat». În urma acestui referat pe care l-am predat locotenent-colonelului Rădulescu Constantin, fostul şef al Secţiei I în acel timp, s-a procedat la distrugerea arhivei Frontului de Est, potrivit dispoziţiilor, cu ordinul în rezoluţie menţionat, operaţia care s-a executat cam către jumătatea lunii noiembrie 1944” [380, p. 111-112].

Concomitent, s-a trecut la arestări ale cadrelor S.S.I. La data de 12 septembrie 1944, erau deja arestaţi 25 de agenţi ai S.S.I., „care se predaseră singuri” şi care urmau „a fi internaţi în lagărul de la Târgu Jiu într-o secţie specială”. Alte 15 cadre, „care lucraseră direct cu Eugen Cristescu”,de fapt şefii sectoarelor operative, se aflau internate în arestul Poliţiei Capitalei [380, p. 102].

În raportul nr. 29 din 27 noiembrie 1944, adresat ministrului subsecretar de stat al Armatei de Uscat, col. I. Lissievici relata că, unii dintre funcţionarii şi informatorii S.S.I., care au activat pe Frontul de Est, au fost arestaţi de către organele sovietice, fără ca să fie înştiinţate autorităţile româneşti. Conducerea S.S.I. a făcut demersuri privind aceste arestări, dar nu a primit nici un răspuns. Această situaţie genera o stare de teamă în rândul funcţionarilor S.S.I., ceea ce avea un impact negativ asupra randamentului de lucru [380, p. 106-107].

Mulţi funcţionari ai structurilor S.S.I. de pe fostul Front de Est nu au fost arestaţi imediat, ci trecuţi pe Frontul de Vest, lăsaţi să contribuie la victoria asupra Germaniei naziste şi numai după încheierea războiului au fost arestaţi şi condamnaţi pentru activităţile de pe frontul antisovietic [380, p. 100].

O bună parte erau răpiţi de organele SMERŞ şi cercetaţi la Constanţa, unde era centrul acestei structuri în România (Secţia de contrainformaţii SMERŞ a Armatei a VIII-a tancuri sovietice, care opera pe teritoriul României şi prin care structurile teritoriale de securitate

N.K.G.B. din R.S.S. Moldovenească şi R.S.S. Ucraineană obţineau şi verificau orice informaţie din România, referitoare la agenţii fostelor structuri de informaţii române şi germane, refugiaţi etc. [254, p. 28-29]). Apoi, fără a fi anunţate autorităţile române, erau duşi în U.R.S.S. („Îi închideau în vagoane sigilate, introduceau aceste vagoane între altele, cu fier uzat sau alte mărfuri, şi îi duceau în U.R.S.S. Grănicerii şi vameşii români nici nu se apropiau de trenurile sovietice. Deţinuţii erau culcaţi pe podea cu pistoale automate în coaste" [247, p. 41-42]). E şi cazul fostului şef al Centrului de Informaţii „H", lt-col. Dionisie Bădărău, care a fost dus în U.R.S.S., iar autorităţile române făceau „eforturi" ca să-l găsească şi să-l judece pentru „crime de război" [439, p. 23-34]. O soartă dramatică a avut şi un fost colaborator al Centrului S.S.I. de la Chişinău – Valentin Şerban („botezat" de sovietici Şerbacov), care a supravieţuit calvarului pedepselor sovietice (s-a stins din viaţă la 31 martie 2005) şi a cărui mărturii sunt cutremurătoare [247].

După dizolvarea Frontului de Est, din ordinul generalului Constantin Sănătescu – preşedintele Consiliului de Miniştri – Tr. Borcescu a organizat, în cel mai strict secret, o Grupă specială, destinată urmăririi comuniştilor eliberaţi din închisori, dar şi a legăturilor pe care le aveau cu reprezentanţii Armatei sovietice. În plus, trebuia să furnizeze date despre mişcările trupelor sovietice în România. Această unitate nu a funcţionat oficial, ca parte componentă a S.S.I., ci ca organ aparte. Agenţii ei au primit din partea americanilor, la cererea lui Tr. Borcescu, documente care atestau că sunt funcţionari ai serviciilor de informaţii Aliate. Activitatea acestei Grupe a durat până la 6 martie 1945 când, în urma instalării guvernului comunist condus de Petru Groza, a fost desfiinţată [380, p. 100].

La 28 decembrie 1944, Direcţia Generală de contrainformaţii SMERŞ a Comisariatului Poporului pentru Apărare al U.R.S.S., în urma investigaţiilor efectuate, a elaborat un studiu despre activitatea S.S.I. (structură, misiuni, activitate pe frontul de est). În document se menţiona faptul că, S.S.I. a fost o structură pur informativă şi contrainformativă, subordonată preşedinţiei Consiliului de Miniştri. La momentul capitulării României efectivul constant al S.S.I. era de 917 persoane, dintre care 89 de ofiţeri, 24 de subofiţeri, 502 de funcţionari civili titulari şi 302 de funcţionari civili netitulari. S.S.I. dispunea de 141 de autovehicule (dintre care 100 erau autoturisme), 35 de staţii radio (dintre care 4 erau instalate în maşini), un laborator foto şi o tipografie. Bugetul în anii 1944-1945 (exceptând fondurile secrete) era de 560.000.000 lei.

Documentul sublinia că, în perioada războiului, S.S.I. nu a lansat spioni în spatele frontului, dar a procurat informaţii prin cercetarea documentelor capturate de la inamic şi interogarea surselor accesibile – populaţie civilă, prizonieri, dezertori etc. O atenţie deosebită era atrasă identificării serviciilor speciale sovietice de pe frontul româno-sovietic. Şi aici, se atrăgea

atenţia în document, existau foarte multe date adevărate. Spre exemplu, aproape complet era reflectată activitatea organelor de spionaj ale Fronturilor 2, 3 şi 4 Ucrainene.

În afară de colaborarea oficială a S.S.I. cu serviciile similare germane (prin Secţia „G”) –, se spunea în continuare – în aparatul S.S.I. germanii aveau agentura lor. Unul dintre aceşti agenţi a fost şeful Centrului Nr. 2 Chişinău al S.S.I., maiorul Gheorghe Balotescu, care, la retragerea trupelor germane din România, a plecat împreună cu ele, coordonând activităţi de spionaj împotriva trupelor sovietice pe sectorul ungar al frontului.

Se atrăgea atenţia că, pe Frontul de Est, sub denumirea de „poliţia militară judiciară”, au acţionat trei centre speciale – la Cernăuţi (şef – colonelul Goanţă), Chişinău (şef – maiorul Balotescu) şi Odessa (şef – colonelul Perju). Centrele de la Chişinău şi Cernăuţi au lucrat până la război pe graniţa sovieto-română (cel de la Cernăuţi – în or. Suceava, fiind condus de maiorul Tulbure; cel de la Chişinău – în or. Iaşi, fiind condus de lt.-colonelul Macrinici), iar cel de la Odessa a fost constituit în timpul războiului.

În privinţa dispoziţiei nr. 8.300 – pregătirea de către Echipa Specială „C” a unei agenturi pentru Transnistria, Bucovina şi Basarabia, care urma să rămână în eventualitatea evacuării din aceste teritorii a autorităţilor româneşti – documentul SMERŞ specifica, că înaintarea rapidă a frontului nu a permis constituirea unei vaste agenturi şi aşa a fost. În Crimeea, Ucraina, Basarabia şi Bucovina, S.S.I. a reuşit să lasă un număr restrâns de agenţi şi rezidenţi, numele cărora erau cunoscute de organele SMERŞ, iar o bună parte din ei erau deja arestaţi. De asemenea, în urma cererii SMERŞ adresate S.S.I., a fost obţinută şi o listă de 108 agenţi din aceiaşi categorie. Astfel, au fost arestaţi şi unii agenţi ai S.S.I., lăsaţi în teritoriul unor judeţe din dreapta Prutului, la retragerea trupelor române de acolo. Rezultatele muncii desfăşurate în baza dispoziţiei nr. 8.300, nu au putut fi valorificate de S.S.I., nici în cea mai mică măsură [231, p. 724-736].

Studiul SMERŞ atrăgea atenţia că, unele metode şi forme de lucru peste linia frontului, pe care S.S.I. a început să le practice în ultima perioadă, au fost preluate de la organele speciale sovietice, în urma cercetărilor făcute asupra lor de către S.S.I. pe parcursul războiului [231, p. 730].

După capitularea României, Agentura Frontului de Est şi-a încetat activitatea. O parte din personalul ei a fugit în Transilvania de Nord, de teama arestărilor [231, p. 733]. Alţii au plecat împreună cu trupele germane. Funcţionarii din conducerea Agenturii au venit la Bucureşti şi o bună perioadă de timp nu au avut o ocupaţie anumită, îndeplinind diverse misiuni în aparatul central al S.S.I. Unii, mai cunoscuţi pentru activitatea pe Frontul de Est, au fost concediaţi sau au fost mutaţi la armată. Funcţionarii civili netitulari, în special ruşi şi basarabeni, de asemenea au

fost concediat şi s-au ascuns în teritoriul României, de teama arestării. Cea mai mare parte a arhivei Agenturii Frontului de Est a fost distrusă.

Documentul sublinia că, după 23 august 1944, o perioadă de timp, funcţionarii aparatului central al S.S.I. au fost debusolaţi, ceea ce şi-a lăsat amprenta asupra întregii activităţi a S.S.I. Majoritatea lor, nu se mai ocupau de sarcinile de serviciu, ci discutau despre perspectivele de viitor şi se gândeau la soarta lor de mai departe (aceste informaţii confirmau cele semnalate de Ioan Lissievici în sus menţionatul raport nr. 29 din 27 noiembrie 1944) [231, p. 732-733].

SMERŞ era la curent că, deşi România era aliata Uniunii Sovietice, S.S.I., reorganizat în Serviciul de Informaţii şi trecut în subordinile Ministerului de Război, spiona activitatea sovieticilor în România: „Dacă la început – se spunea în studiul SMERŞ – S.[erviciul de] I.[nformaţii] nu manifesta interes faţă de statele majore şi instituţiile sovietice aflate în Bucureşti, atunci caracteristic pentru ultima perioadă este tendinţa de a cunoaşte pe cale de agentură activitatea acestor instituţii" [231, p. 732-733]. Deci, se bănuia că ar exista o Grupă Specială a S.S.I., care culegea informaţii despre autorităţile militare sovietice, alcătuită din cei mai buni funcţionari şi agenţi din fosta Agentură a Frontului de Est [231, p. 733].

În document se menţiona că, în data de 19 octombrie 1944, directorul Serviciului de Informaţii, col. Ioan Lissievici a fost chemat la comenduirea trupelor sovietice din Bucureşti şi i s-a cerut să predea un şir de materiale documentare ale Serviciului. Astfel, sovieticii au obţinut documente referitoare la organele de spionaj germane şi ungare, care au activat pe teritoriul României, „note informative" privind activitatea organizaţiilor emigraţiei albe, ucrainene şi antisovietice, listele şi caracteristicile membrilor acestor organizaţii, informaţii privind agentura germană şi ungară din ambasadele şi misiunile diplomatice din România, listele agenţilor germani şi ungari din România etc. [231, p. 734-735].

După ce au primit documentele solicitate, sovieticii au decis să obţină şi loialitatea totală a funcţionarilor Serviciului de Informaţii, precum şi întreaga listă a agenturii S.S.I. lăsată în teritoriile pierdute. Lui Lissievici i s-a spus că, deşi organele de informaţii sovietice dispuneau de suficiente materiale compromiţătoare despre funcţionarii Serviciului de Informaţii, inclusiv de conducere, ei nu au fost şi nu vor fi arestaţi, cu condiţia că „vor îndeplini cu loialitate cerinţele noastre". În această listă de funcţionari intra şi Lissievici, pentru activitatea pe Frontul de Est. Ca o dovadă a loialităţii, lui i s-a cerut deconspirarea întregii agenturi a S.S.I. din „teritoriile sovietice". Pentru a-l convinge pe Lissievici să accepte, sovieticii i-au declarat că, o parte a agenturii este deja arestată; ceilalţi agenţi au rămas fără conducere şi dacă vor comite vreun act de ostilitate împotriva U.R.S.S., responsabilă pentru asta va fi conducerea Serviciului de

Informaţii; chiar dacă există materialul necesar pentru arestarea tuturor agenţilor, această activitate poate fi uşurată de deconspirarea lor, de către un Serviciu care „s-a transformat din inamic în aliat”. Col. I. Lissievici şi lt.-col. Tr. Borcescu, şeful Secţiei a II-a contrainformaţii, care a asistat la această discuţie, au acceptat cererea sovietică şi au promis să o onoreze. La 11 noiembrie 1944, această listă, de 108 agenţi, amintită mai sus, a fost predată sovieticilor [231, p. 735-736]. Documentul SMERŞ menţiona că, „Înmânându-ne această listă, Lissievici a fost prolix în vorbire, spunându-ne că în cazul dat ei au neglijat sentimentele cavalereşti şi au trădat agentura lor cu un singur scop – încă o dată să confirme dorinţa lor sinceră de a colabora cu noi. Lissievici a declarat că, ei au trecut în listă absolut toată agentura, pe nimeni nu au ascuns şi că din 23 august a.[nul] c.[urent] ei nu şi-au pus ca sarcină utilizarea ei, aşa că, în esenţă, această agentură încă nu a trecut la realizarea misiunilor primite. Lissievici de asemenea, cerea insistent ca agenţii lăsaţi (în teritoriile părăsite de autorităţile române – *n.n.*) să nu fie pedepsiţi foarte aspru, deoarece majoritatea lor au fost constrânşi să colaboreze cu S.[erviciul de] I.[nformaţii]” [231, p. 736]. De subliniat este că, sovieticii erau nemulţumiţi de ceea ce au primit, spunând că, „Desigur că, S.[erviciul de] I.[nformaţii] nu ne-a predat în întregime toată agentura şi o parte a ei a ascuns-o cu scopul conspirării ei ulterioare, însă verificarea efectuată a listei ne arată că, în ea figurează un şir de agenţi ai S.[erviciului de] I.[nformaţii] cunoscuţi nouă, reprimaţi de organele SMERŞ… şi, în afară de aceasta, datele despre aceiaşi agentură au fost obţinute de noi pe cale de agentură” [231, p. 736].

Ulterior, sovieticii au primit de la Serviciul de Informaţii şi alte informaţii importante: lista nominală a funcţionarilor centrelor mobile ale Serviciului de Informaţii, care se aflau pe Frontul de Vest (în campania din vest), lista funcţionarilor organelor teritoriale ale Serviciului, „note informative” şi „sinteze”. Este interesant că, în schimbul acestor importante informaţii, sovieticii i-a oferit Serviciului de Informaţii ocazia să-i ajute în activităţile contrainformative (!): „Având în vedere că, conducerea S.[erviciului de] I.[nformaţii] demonstrează sinceritate în colaborare, în majoritatea cazurilor vine în întâmpinarea noastră şi ne furnizează materiale destul de preţioase, noi am decis ca din partea noastră… să le oferim posibilitatea să lichideze agentura gestapo din România” [231, p. 736]. Această acţiune sovietică, din câte reiese, a fost o necesitate şi nicidecum un act de recunoştinţă faţă de Serviciul de Informaţii, însă sovieticii o interpretau ca pe un act de bunăvoinţă: „De identificarea şi lichidarea agenturii gestapo din România noi nu suntem în stare să ne ocupăm din cauză că este numeroasă… De aceea, – se spunea în continuarea documentului SMERŞ – acţiunea de lichidare a agenturii gestapo s-a decis să fie predată S.[erviciului de] I.[nformaţii]” [231, p. 736]. La 3 noiembrie 1944, „S.[erviciul de] I.[nformaţii] a început suprimarea reţelei de agentură identificate a gestapoului” [231, p. 736].

Imixtiunile sovietice în activitatea Serviciului de Informaţii (şi nicidecum colaborarea), au continuat. După restabilirea structurilor Serviciului de Informaţii într-un şir de judeţe şi a centrelor mobile pe front, pe lângă armatele române de operaţii, SMERŞ din România i-a cerut lui I. Lissievici, ca organele judeţene şi de pe front, să-i furnizeze informaţii despre lucrul desfăşurat şi să-i semnaleze pe toţi agenţii spionajului german şi ungar. Cererea a fost acceptată de colonelul Lissievici. În încheierea documentului se menționa că, „În prezent, S.[erviciul de] I.[nformaţii] execută toate cerinţele şi misiunile noastre, şi ne oferă materiale pe toate chestiunile care ne interesează. (...). În activitatea de viitor, noi avem intenţia să folosim în orice fel S.[erviciul de] I.[nformaţii] la obţinerea datelor ce ne interesează…" [231, p. 737-738].

Astfel, odată cu înfrângerea României în războiul împotriva U.R.S.S., s-a încheiat un capitol important – cu victorii şi drame – din istoria serviciilor speciale româneşti. A început perioada reorganizării lor după modelul sovietic, iar în Basarabia au fost reinstalate aceleaşi organe ale N.K.V.D.-N.K.G.B., care au activat acolo în anul de ocupaţie 1940/1941.

5.4. Concluzii la capitolul 5.

În urma studierii activităţii organelor de informaţii şi contrainformaţii româneşti din Basarabia în ultima fază a Campaniei din Răsărit, putem formula următoarele concluzii:

1. După victoria de la Stalingrad, armatele sovietice au preluat iniţiativa strategică pe front, iar trupele germano-române au fost nevoite încontinuu să se retragă. Deja la începutul lunii martie 1944, teritoriul Basarabiei era ameninţat de reocuparea sovietică. În acest context dificil, S.S.I. a început pregătirea agenturii, care trebuia să rămână pe loc, în eventualitatea retragerii autorităţilor române din Transnistria, Bucovina şi Basarabia, în vederea furnizării de informaţii din teritoriile ocupate (nu s-a pus problema lăsării pe loc a unor echipe teroriste, aşa precum au făcut sovieticii, la retragerea din Basarabia în vara anului 1941). Până la urmă, din cauza crizei de timp şi a evenimentelor politico-militare neaşteptate, acţiunea planificată a eşuat (deşi începuse recrutarea informatorilor).

2. În primele luni ale anului 1944, organele militare de informaţii – Centrul „B" şi Centrul „H" – s-au retras împreună cu unităţile militare spre vest, ajungând în teritoriul Basarabiei. La fel ca şi S.S.I., centrele de informaţii şi birourile statistice militare au primit ordine pentru constituirea unei reţele de observatori onorifici, recrutaţi din zonele de frontieră, din rândul românilor de încredere, în vederea furnizării informaţiilor din teritoriile care puteau fi ocupate de inamic.

3. Deoarece autorităţile civile erau evacuate aproape în totalitate la vest de Prut, la

Chişinău (şi regiunea centrală a Basarabiei), în special în vara anului 1944, Centrul „H” a fost, practic, singura autoritate românească cu forţă de decizie, care a acoperit vidul de putere existent.

4. La 23 august 1944, România a ieşit din războiul împotriva U.R.S.S., iar militarii români şi mai ales cei din serviciile de informaţii româneşti de pe Frontul de est, s-au pomenit într-o situaţie ingrată. S-a declanşat acţiunea structurilor de contrainformaţii sovietice SMERŞ, pentru identificarea şi anihilarea (judecarea și condamnarea) agenturii româneşti lăsate în teritoriul Basarabiei. Situaţia a fost nefericită şi din cauza că, sovieticii au reuşit să captureze o bună parte din arhiva Centrului „H” şi a Centrului S.S.I. de la Chişinău (cu fișele personale), şi pe baza documentelor, să aresteze agenţii, care nici măcar nu reuşise să intre în acţiune.

5. Activităţile de identificare a agenţilor serviciilor speciale româneşti, lăsaţi în Basarabia, precum şi a elementelor ostile regimului sovietic, au continuat cu intensitate şi după anul 1944, fiind desfăşurate de structurile SMERŞ şi N.K.G.B. din R.S.S. Moldovenească şi R.S.S. Ucraineană [337, p. 58-131].

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

În urma cercetărilor efectuate privind organizarea şi activitatea serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din Basarabia în anii 1918-1944, considerăm că, scopul şi obiectivele demersului nostru au fost realizate, **concluziile generale** fiind următoarele:

1. Analiza istoriografiei temei ne-a arătat că, primele lucrări dedicate istoriei serviciilor de informaţii româneşti au fost publicate în România la începutul secolului XX, autorii lor axându-se, în principal, pe elucidarea istoricului şi activităţii organelor poliţieneşti din epocă. În perioada comunistă, abordarea activităţii serviciilor de informaţii din perioada burgheză de către istoricii români, s-a schimbat radical, din cauza principiilor impuse de propaganda comunistă. După prăbuşirea regimului comunist din România, numărul lucrărilor dedicate activităţii serviciilor de informaţii româneşti a fost într-o continuă creştere, au fost editate mai multe studii, culegeri de documente, dicţionare, memorii etc. Însă, lucrări exclusiv la tema tezei nu au fost publicate. În istoriografia sovietică, prezentarea activităţii serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti din anii 1918-1944, s-a făcut în stilul caracteristic, episodic şi tangenţial, în contextul prezentării mișcării comuniste și a mișcării de partizani din Basarabia. Tratarea unilaterală și ideologizată a făcut ca problematica abordată să rămână în mare parte necunoscută. În spaţiul ex-sovietic (în special, în Ucraina și Federația Rusă), lucrări exclusiv la temă nu există, în pofida desecretizării documentelor de arhivă în Federaţia Rusă, Ucraina etc. Mai mult, puţinele lucrări, care ating tematica tezei, au preluat din limbajul şi tezele istoriografiei sovietice [334, p. 327-351; 336, p. 291-315]. În Republica Moldova interesul istoricilor faţă de această temă a fost scăzut, deoarece a primat dorinţa pentru clarificarea şi cunoaşterea cadrului general al dezvoltării Basarabiei în anii 1918-1944, necunoscut până atunci, din cauza falsurilor şi interdicţiilor comuniste. De asemenea, prioritară a fost investigarea activității organelor de securitate sovietice din Basarabia/ R.S.S.M., și în special, a componentei represive. În istoriografia occidentală lucrări la tema tezei nu au fost identificate.

2. Instaurarea organelor de informaţii, contrainformaţii şi siguranţă româneşti în Basarabia s-a produs imediat după Marea Unire (27 martie 1918), prin extinderea treptată a structurilor Ministrului de Interne al României în teritoriul dintre Prut şi Nistru, într-un context intern şi extern extrem de dificil, cu o mulţime de factori de destabilizare (comunist, albgardist, naţionalist ucrainean). Au fost constituite două regimente de jandarmi, chesturi de poliţie şi un Subinspectorat al Siguranţei Generale a Statului cu sediul la Chişinău, transformat, după reforma din anul 1929, în Inspectoratul Regional de Poliție Chișinău. Subinspectoratul avea în subordine, în fiecare judeţ, brigăzi de siguranţă sau servicii de siguranţă (cu efective mai mari), în funcţie de

suprafaţa judeţului, numărul populaţiei, situaţia politică din judeţ, amplasarea geografică etc [334, p. 40-42, 57-60]. Până în anul 1923, a funcţionat Directoratul de Interne al Basarabiei, care coordona activitatea poliţienească din punct de vedere administrative.

3. Primele măsuri ale Siguranţei Generale a Statului şi ale organelor de informaţii aparţinând Grupului de Divizii „General Popovici" au vizat asigurarea stabilităţii, absolut necesare procesului de integrare a Basarabiei în cadrul României Mari. Ulterior, efortul Siguranţei s-a concentrat pe menţinerea ordinii interne, prin identificarea anticipativă a pericolelor de orice natură, îndreptate împotriva ordinii publice şi a siguranţei statului şi cetăţenilor. Organele militare de informaţii româneşti de pe Nistru au fost preocupate de stabilirea potenţialului militar sovietic, a intenţiilor politico-militare sovietice etc., în vederea contracarării amenințărilor la adresa securității României și a pregătirii răspunsului la un eventual atac militar din Est. Agenții lansați peste Nistru au acționat în condiții extrem de dificile, într-un teritoriu controlat de mai multe forțe politice adverse, reușind să aducă informații importante, necesare factorilor decidenţi [334, p. 42-57].

4. Condiţiile în care au lucrat aceste organe în Basarabia au fost cu totul deosebite faţă de cele din restul ţării. Proximitatea faţă de U.R.S.S., făceau ca riscurile de instabilitate în Basarabia să fie sporite. U.R.S.S. revendica acest teritoriu şi dorea să realizeze „exportul revoluţiei proletare" în România şi în restul statelor Europei. În câţiva ani de la Marea Unire, acţiunea subversivă comunistă a căpătat un caracter tot mai agresiv – de la propagandă prin manifeste, la comiterea de acte teroriste, prin care urmăreau producerea stării de panică, a neîncrederii populaţiei faţă de autorităţi, să provoace o rebeliune, cu scopul răsturnării ordinii existente. În pofida puternicilor acţiuni sovietice, organele de informaţii şi siguranţă româneşti au reuşit să menţină ordinea, liniştea şi stabilitatea în Basarabia.

5. În anul 1929 a avut loc principala reformă a Ministerului de Interne din perioada interbelică, care a fost un salt calitativ nou în organizarea poliţienească din România. În urma ei a fost înfiinţată Direcţia Generală de Poliţie, iar în Basarabia autoritatea poliţienească supremă era Inspectoratul Regional al Poliţiei Chişinău, cu chesturi de poliţie, detaşamente de poliţie şi comisariate de poliţie în subordine. Fiecare dintre aceste subdiviziuni avea câte un birou al siguranţei, prin care s-a continuat munca de prevenire şi de combatere a activităţilor subversive. Reforma din anul 1929 a contribuit la ridicarea standardelor din organele de poliţie, accentual fiind pus pe profesionalism şi eficienţă [334, p. 84-102].

6. Personalul structurilor de siguranţă era unul neomogen din punct de vedere al pregătirii şi moralităţii: au existat funcţionari corupţi şi cu o pregătire slabă, dar şi poliţişti care au dat dovadă de abnegaţie şi înalt profesionalism, urcând până la cele mai înalte trepte ierarhice.

Astfel că, nu se poate susţine categoric că, funcţionarii trimişi la post în Basarabia au fost dintre elementele cele mai slabe. Tot atât de adevărat este că, faţă de Basarabia, unde acţiunea subversivă era foarte puternică, se impunea din partea autorităţilor centrale de la Bucureşti o atenţie mult mai serioasă [334, p. 178-186].

7. Înfiinţarea în anul 1924 a S.S.I.A.R., a dat o nouă anvergură serviciilor speciale româneşti şi în special, celor cu profil militar. În Basarabia, pe graniţa de est a României, au fost instalate Centrul de Informaţii „B" şi Biroul Statistic Militar Chişinău, cu misiunea procurării, în primul rând, a informaţiilor cu caracter militar despre potenţialul inamic. De asemenea, aceste organe informative au ţinut la curent autorităţile de la Chişinău şi Bucureşti, cu situaţia din alte sectoare ale vieţii din Basarabia. Au rivalizat în domeniul informațiilor și contrainformațiilor cu organele Siguranței Generale a Statului [333, p. 13-18].

8. În preajma anexării Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa (28 iunie 1940), organele de informaţii româneşti din Basarabia au estimat corect intenţiile agresive ale U.R.S.S., care se vor materializa, în scurt timp, prin anexarea teritoriilor din estul României. Veridicitatea acestor semnale, venite de la serviciile de informaţii româneşti [336, p. 15-22], ne demonstrează capacitatea lor înaltă de procurare şi analiză a informaţiilor, care a permis furnizarea factorilor decidenţi ai României, a unor evaluări corecte şi obiective referitoare la starea politico-militară de la hotarul estic al ţării.

9. În urma anexării Basarabiei, nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa de către U.R.S.S. (la 28 iunie 1940), serviciile de informaţii româneşti s-au retras pe noua graniţă româno-sovietice, de pe linia râului Prut, unde şi-au poziţionat dispozitivul informativ şi contrainformativ. În teritoriile ocupate s-au instalat organele N.K.V.D., cu competenţe informative, contrainformative şi de represiune [333, p. 11-57]. Pierderile teritoriale suferite de România în vara anului 1940, au dus la instalarea guvernului generalului Ion Antonescu, care, la 8 septembrie 1940, a înfiinţat Serviciului Special de Informaţii (S.S.I.) al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri (prin reorganizarea S.S.I.A.R.), devenit în perioada următoare, principala structură de informaţii a României.

10. Pe noua graniţă sovieto-română, atât S.S.I., cât şi organele specializate ale Armatei române, au desfăşurat activităţi specifice pentru cunoaşterea situaţiei din teritoriile ocupate, a intenţiilor politico-militare ale U.R.S.S. în privinţa României. După 28 iunie 1940 au venit semnale privind pregătirea U.R.S.S. de război [336, p. 30-34], în care România inevitabil urma să fie implicată. În permanenţă au fost procurate date şi informaţii din teritoriul ocupat (de la refugiaţii din Basarabia şi prin agenţii externi, trimişi în misiuni informative) [336, p. 22-30, 64-83], astfel încât intrarea României în război a reprezentat o punere în practică a potenţialului

informativ obţinut anterior.

11. Structurile de informaţii româneşti s-au implicat în Campania din Răsărit a Armatei române, venind în sprijinul unităţilor militare cu informaţiile necesare planificării acţiunilor armatei de operaţii şi prevenirii, şi combaterii actelor subversive [336, p. 93-99]. După încheierea operaţiilor militare de eliberare a Basarabiei (26 iulie 1941), la Chişinău s-a instalat Centrul S.S.I. Nr. 2 Chişinău, cu subdiviziuni – rezidenţe şi subcentre – în întregul teritoriu al Basarabiei (inclusiv, în unele zone ale Transnistriei) [336, p. 105-119], care au furnizat informaţii din diverse domenii ale vieţii factorilor de decizie, pentru o cât mai bună administrare a Basarabiei şi dezvoltare social-economică şi culturală a provinciei [336, p. 132-151]. În acţiunea contrainformativă, s-a urmărit identificarea pericolelor şi a factorilor de instabilitate. Până la finele anului 1941, s-a reuşit identificarea şi arestarea elementelor periculoase, lăsate pe loc de autorităţile sovietice în retragere, cu misiuni de terorism şi spionaj [336, p. 122-132]. Organele informative ale armatei erau prezente prin Centrul de Informaţii „B”, iar după plecarea acestuia pe front, de Biorul Statistic Militar Chişinău, care au contribuit mai mult, la asigurarea fluxului informativ, în ultima fază a Campaniei din Răsărit [333, p. 135-139].

12. La sfârşitul anului 1943, când reocuparea sovietică a Basarabia devenea iminentă, serviciile de informaţii româneşti din Basarabia au luat măsuri pentru recrutarea unei agenturi, care să rămână în teritoriu, în eventualitatea retragerii autorităţilor române, cu misiunea furnizării de informaţii din teritoriile ocupate [336, p. 247-269]. De subliniat este că, nu s-a pus problema lăsării pe loc a unor echipe teroriste, aşa precum au făcut sovieticii, la retragerea din Basarabia în vara anului 1941. Deşi planul a eşuat, din cauza crizei de timp, elaborarea lui ne arată că, guvernul român nu accepta abandonarea Basarabiei, iar retragerea era văzută doar ca o măsură provizorie, luată sub presiunea inamicului.

13. După capitularea României la 23 august 1944, structurile sovietice de contrainformaţii SMERŞ au reuşit să captureze o bună parte din arhivele serviciilor de informaţii româneşti din Basarabia şi să identifice agentura lăsată între Nistru şi Prut. Contrainformaţiile sovietice au acţionat energic, profitând de elanul armatelor sovietice de operaţii, executându-şi misiunea de contraspionaj în Basarabia, într-un timp foarte scurt [336, p. 269-283]. Activităţile de căutare a agenţilor serviciilor speciale româneşti, lăsaţi în Basarabia, au continuat şi după anul 1944, fiind desfăşurate de organele SMERŞ şi N.K.G.B. din R.S.S. Moldovenească şi R.S.S. Ucraineană.

În baza concluziilor şi a generalizărilor de mai sus, putem formula următoarele **recomandări şi propuneri:**

1. Continuarea cercetărilor pe direcţia istoriei organelor de siguranţă şi informaţii

româneşti din Basarabia, având în vedere bogatul material arhivistic, insuficient explorat, din arhivele de la Chişinău (A.N.R.M., S.I.S., M.A.I.). Subiectele de interes, care necesită o cercetare mai profundă, ar fi: infiltrarea agenților sovietici în structurile de siguranță românești; corpul funcționarilor Siguranței din Basarabia; serviciile de informații în timpul „răscoalelor" de la Hotin și Tighina (1919), Tatar-Bunar (1924); reflectarea activității serviciilor de informații în presa timpului etc.

2. Realizarea unei investigaţii complexe privind activitatea organelor jandarmeriei şi a poliţiei din Basarabia în anii 1918-1944.

3. Cercetarea, în baza documentelor depozitate la A.N.R.M., a activităţii Serviciilor Pretorate ale unităţilor Armatei române pe Frontul de est. Menţionăm că, în A.N.R.M. se găseşte o bună parte din documentele militare româneşti nevalorificate.

4. Studierea vieţii politice și social-economice din Basarabia interbelică şi din anii celui de-al Doilea Război Mondial, prin prisma documentelor (depozitate în A.N.R.M., fondurile 680 „Inspectoratul Regional de Poliţie Chişinău", 706 „Cabinetul civilo-militar pentru administrarea Basarabiei, Bucovinei şi Transnistriei" și altele) provenite de la structurile Siguranţei și de la alte organe polițienești și de informații din Basarabia.

5. Pentru întregirea tabloului istoric, referitor la activitatea organelor de informaţii şi siguranţă din Basarabia/ R.S.S.M. în secolul XX, ar fi indicată cercetarea, în baza documentelor din Arhiva S.I.S. şi Arhiva M.A.I. ai Republicii Moldova, a activităţii N.K.V.D.-N.K.G.B.-M.A.I.-K.G.B. al R.S.S.M. (vezi lista temelor propuse spre cercetare în anexa 1, p. 330).

Având în vedere că, lucrarea conţine un bogat material factologic şi informativ, rezultatele obţinute pot fi utilizate în scopuri ştiinţifice, didactice, instructiv-educative şi administrative, având următoarea **aplicabilitate practică**:

1. completarea lucrărilor de specialitate (speciale şi generale), referitoare la istoria serviciilor secrete şi istoria Republicii Moldova;

2. utilizarea datelor şi informațiilor prezentate în teză, la elaborarea lucrărilor ştiinţifice şi didactice din domeniul juridic şi poliţienesc;

3. elaborarea unor cursuri universitare, în special pentru instituţiile specializate – pentru pregătirea şi perfecţionarea cadrelor din sistemul organelor securităţii naţionale;

4. luarea în considerare a rezultatelor ştiinţifice obţinute de către factorii de decizie, în procesul de reformare/ restructurare a organelor de informaţii şi ordine publică.

5. contribuţia la facilitarea dialogului dintre societatea civilă şi serviciile de informaţii, precum şi la înlăturarea stereotipurilor şi prejudecăţilor legate de activitatea structurilor de securitate.

BIBLIOGRAFIE

I. ARHIVE.

1. **Arhivele Militare Române (A.M.R.),** fond „Armata a 3-a română” (1916-1944), dosar 125.

2. **Arhivele Naţionale Istorice Centrale (A.N.I.C.),** fond „Ion Pelivan” (1704-1944), inv. 1449, dosar 67.

3. A.N.I.C., fond „Președinția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar al Conducătorului Statului” (P.C.M.C.M.C.S.) (1940-1944), inv. 764, dosar 395/1942.

4. A.N.I.C., fond P.C.M.C.M.C.S., inv. 764, dosar 94/1941.

5. A.N.I.C., fond „Inspectoratul General al Jandarmeriei” (I.G.J.) (1893-1949), inv. 1474, dosar 59/1944.

6. A.N.I.C., fond I.G.J., inv. 1474, dosar 79/1941.

7. A.N.I.C., fond I.G.J., inv. 1474, dosar 8/1941.

8. A.N.I.C., fond „Preşedinţia Consiliului de Miniştri” (P.C.M.) (1940-1944), inv. 300, dosar 242/1941.

9. **Arhiva Naţională a Republicii Moldova (A.N.R.M.),** fond 1607 „Marele Cartier General al Armatei române” (1941-1943), inv. 1, dosar 3.

10. A.N.R.M., fond 2042 „Centrul de Informaţii «H» al Armatei a 3-a române” (1941-1944), inv. 2, dosar 9.

11. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 10.

12. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 12.

13. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 13.

14. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 14.

15. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 15.

16. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 20.

17. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 21.

18. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 23.

19. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 24.

20. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 25.

21. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 26.

22. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 28.

23. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 30.

24. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 31.
25. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 32.
26. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 33.
27. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 35.
28. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 4.
29. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 7.
30. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 71.
31. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 8.
32. A.N.R.M., fond 2042, inv. 2, dosar 19.
33. A.N.R.M., fond 680 „Inspectoratul Regional de Poliţie Chişinău” (1919-1944), inv. 1, dosar 1018.
34. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 18.
35. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 20.
36. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 21.
37. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 2055.
38. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 206.
39. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 2639.
40. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3167.
41. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3168.
42. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3175, 3494, 3609 ş.a.
43. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3180.
44. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3181, 3182, 3256, 3257, 3307, 3308, 3342, 3343, 3371, 3372, 3480, 3511, 3512, 3614, 3615, 3616, 3617, 3671, 3730 ş.a.
45. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3184-3190, 3210 ş.a.
46. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3187.
47. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3189.
48. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3192.
49. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3194, 3655, 3660, 3694, 3695, 3720, 3721 ş.a.
50. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3206, 3208 ş.a.
51. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3208.
52. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3210.
53. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3294.
54. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3296.
55. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3298.

56. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3349.
57. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3350.
58. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3351.
59. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3354.
60. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3356.
61. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3382.
62. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3401.
63. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3402.
64. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3407.
65. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3410.
66. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3434.
67. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3436.
68. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3437.
69. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3438.
70. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3440.
71. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3452.
72. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3463.
73. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3480.
74. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3408, 3481.
75. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 35.
76. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3554.
77. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3556.
78. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3591.
79. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3592.
80. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3632.
81. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3634.
82. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3635.
83. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3636.
84. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3641.
85. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3644.
86. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3678.
87. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3681.
88. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3685.
89. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3696.

90. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3704.
91. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3709.
92. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 3811.
93. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 42.
94. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 4277.
95. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 43-46.
96. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 51.
97. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 6.
98. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 60.
99. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 64.
100. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 69.
101. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 8.
102. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 81.
103. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosar 96.
104. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3161, 3167, 3177, 3234, 3235, 3237-3253 ş.a.
105. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3162, 3165, 3166, 3385, 3515, 3678 ş.a.
106. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3163, 3439 ş.a.
107. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3176, 3205 ş.a.
108. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3184-3190.
109. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3186, 3448.
110. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3195, 3196, 3302, 3341, 3529 ş.a.
111. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3296, 3436 ş.a.
112. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3335, 3367, 3368.
113. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3352, 3353, 3383.
114. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3359-3363, 3391, 3392, 3398-3400, 3450 ş.a.
115. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3405, 3456, 3637, 3705.
116. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3406, 3531, 3646, 3686, 3688, 3708, 3812, 3813 ş.a.
117. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3428, 3526, 3527, 3585 ş.a.
118. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3429, 3430, 3431 ş.a.
119. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3433, 3639, 3640.
120. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3457, 3590, 3683.

121. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3484, 3485, 3586, 3587, 3627, 3679, 3680, 3699, 3701, 3814 ş.a.

122. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3530, 3810 ş.a.

123. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3589, 3638, 3706 ş.a.

124. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3631, 3803 ş.a.

125. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3643, 3648, 3818 ş.a.

126. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 3807, 3808, 3809.

127. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 61, 3283, 3299, 3310, 3311, 3651, 3817 ş.a.

128. A.N.R.M., fond 680, inv. 1, dosarele 84, 3171-3174, 3198-3204, 3206, 3207, 3209-3213, 3222, 3233, 3419, 3453, 3454, 3472, 3473, 3474, 3475, 3498, 3509, 3510, 3562, 3563, 3566, 3567, 3569, 3573, 3600, 3601 ş.a.

129. A.N.R.M., fond 680, inv.1, dosar 107.

130. A.N.R.M., fond 70 „Comisia interimară de zemstvă a judeţului Chişinău" (1918-1925), inv. 6, dosar 5.

131. A.N.R.M., fond 706 „Cabinetul civilo-militar pentru administrarea Basarabiei, Bucovinei şi Transnistriei" (1941-1945), inv. 1, dosar 18.

132. A.N.R.M., fond 706, inv. 1, dosar 502.

133. A.N.R.M., fond 706, inv. 1, dosar 561.

134. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 1.

135. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 12.

136. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 18.

137. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 19.

138. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 20.

139. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 2.

140. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 13.

141. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 22.

142. A.N.R.M., fond 706, inv. 2, dosar 6.

143. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 1.

144. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 10.

145. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 11.

146. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 12.

147. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 14.

148. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 15.

149. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 16.

150. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 17.
151. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 18.
152. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 19.
153. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 2.
154. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 21.
155. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 25.
156. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 29.
157. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 3.
158. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 30.
159. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 31.
160. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 32.
161. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 33.
162. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 4.
163. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 6.
164. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 7.
165. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 8.
166. A.N.R.M., fond 706, inv. 3, dosar 9.

II. DOCUMENTE PUBLICATE.

II.1. în limba română.

167. Alexianu G. Repertoriu general alfabetic al tuturor codurilor, legilor, decretelor-legi, convenţiuni, decrete, regulamente, 1 ianuarie 1860 – 1 ianuarie 1940, publicate în Monitorul Oficial, colecţia C. Hamangiu, consiliul legislativ şi în alte colecţiuni similare. Bucureşti: Monitorul Oficial, 1941. 1812 p.

168. Antonescu M. Doi ani de guvernare. 6 septembrie 1940 – 6 septembrie 1942. Bucureşti, 1943. 46 p.

169. Buzatu Gh. Aşa a început Holocaustul împotriva poporului român. Bucureşti: Majadahonda, 1995. 56 p.

170. Carp M. Cartea neagră. Fapte şi documente. Suferinţele evreilor din România în timpul dictaturii fasciste. 1940-1944. Vol. 2. Bucureşti: Diogene, 1996. 198 p.

171. Chişinăul în 1941. Coordonator: D. Poştarencu. Chişinău: Museum, 1996. 78 p.

172. Civilizarea poliţiei şi Siguranţei. În: Dimineaţa, 8 ianuarie 1929, nr. 7.929, p. 2.

173. Cojocaru Gh. Operaţiunea „SUD”. Chişinău. Culegere de documente. Chişinău: Bons Offices, 2010. 484 p.

174. Condiţiunile, recrutarea şi educarea agenţilor de siguranţă. În: Revista Poliţiei, mai 1924, nr. 5, p. 12.

175. Corpul nostru de jandarmi. Acuzaţii nefondate. În: Revista Poliţiei, august 1924, nr. 8, p. 8.

176. Depoziţia martorului lt.-col. Traian Borcescu, fost şef al serviciului secretariatului S.S.I., audiat în ziua de 12 noiembrie 1945, de către acuzatorul public Dumitru Săracu. În: Carp M. Cartea Neagră. Suferinţele evreilor din România. 1940-1944. Vol. 2. Bucureşti: Diogene, 1996, p. 48-54.

177. Dezvoltarea serviciilor de siguranţă. În: Curentul, 18 decembrie 1928, nr. 338, p. 4.

178. Duţu Al., Nicolescu L., Oşca Al. Ataşaţii militari transmit... (1938-1944). Bucureşti: Europa Nova, 2001. 368 p.

179. Extras din depoziţia lui Radu Galeriu, funcţionar la secţia „G" (Germania) din S.S.I., de sub conducerea lt.-col. Ionescu Micandru, audiat la 23 februarie 1946 de către acuzatorul public Dumitru Săracu. În: Carp M. Cartea Neagră. Suferinţele evreilor din România. 1940-1944. Vol. 2. Bucureşti: Diogene, 1996, p. 60-61.

180. Extrase din declaraţia martorului Constantin Mihalcea, membru în secţia de contra-informaţii S.S.I., dată la 25 februarie 1946 şi din depoziţia sa din 8 iulie 1947 înaintea judelui instructor special g-ral C. A. Av. Ionescu Emanoil. În: Carp M. Cartea Neagră. Suferinţele evreilor din România. 1940-1944. Vol. 2. Bucureşti: Diogene, 1996, p. 58-59.

181. Guvernământul Basarabiei, Basarabia dezrobită. În: Suferinţele Basarabiei şi răpirile ruseşti. Bucureşti: Semne, 1996, p. 410-542.

182. Guzun V. Chestiunea refugiaţilor de peste Nistru: documente diplomatice şi ale serviciilor române de informaţii, 1919-1936. Cluj-Napoca: Argonaut, 2012. 1000 p.

183. Hnat Porohivski asul ucrainean al S.S.I. Volum editat de Vadim Guzun. Prefaţă de Olga Porohivska. Cluj Napoca: Argonaut, 2013. 458 p.

184. Hamangiu C., Alexianu Gh., Stoicescu C. St. Codul General al României (Codurile, legile şi regulamentele în vigoare). Vol. VIII, IX-X, XI-XII, XXV, XVII. Bucureşti: Leon Alcalay & Viaţa Românească, 1900-1942.

185. Instrucţiuni pentru aplicarea regulamentului asupra serviciului de poliţie la punctele de frontieră, în porturi şi gări. Bucureşti: Imprimeriile Statului, 1904. 46 p.

186. Ioaniţescu D. R. Lege pentru organizarea poliţiei generale a Statului. Bucureşti: Curierul Judiciar, 1929. 55 p.

187. În Basarabia siguranţa este ca şi desfiinţată. În: Ordinea, 18 aprilie 1929, nr. 105,

p. 2.

188. Înfiinţarea poliţiilor comunale. În: Curentul, 20 decembrie 1928, nr. 339, p. 3.

189. Legea asupra organizării poliţiei generale a Statului. Bucureşti: Imprimeriile Statului, 1920. 43 p.

190. Legea de reorganizare a Siguranţei Generale şi Poliţiei Capitalei. În: Dreptatea, 12 ianuarie 1929, nr. 376, p. 3-4.

191. Lotul Antonescu în ancheta SMERŞ, Moscova, 1944-1946. Documente din arhiva F.S.B. Coordonator: Radu Ioanid. Iaşi: POLIROM, 2006. 467 p.

192. Minorităţile naţionale din România. Vol. I, Bucureşti, 1995. 783 p.

193. Mitrokhin V., Andrew Ch. Arhiva Mitrokhin. KGB în Europa şi în Vest. Bucureşti: Orizonturi, Sirius, 2003. 572 p.

194. Monitorul Oficial al României, 1918-1944.

195. Moraru P. Momente din activitatea serviciilor secrete ale armatei române pe frontul din răsărit. Istorie în documente. 1941-1944. Bucureşti: Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, 2009. 534 p.

196. O şcoală de împuternicire – Cercetaşii. Organizarea şi starea actuală a cercetăşiei în România. Bucureşti, 1916. 91 p.

197. Pactul Molotov – Ribbentrop şi consecinţele lui pentru Basarabia. Culegere de documente. Chişinău: Universitas, 1991. 123 p.

198. Poliţia – titrat sau netitrat. În: Revista Poliţiei, 31 august 1919, nr. 13, p. 4-5.

199. Poliţia administrativă şi poliţia judiciară. În: Revista Poliţiei, 31 august 1919, nr. 13, p. 5-6.

200. Poliţia şi Siguranţa Statului în plină evoluţie. În: Revista pentru Siguranţa Statului, noiembrie 1925, nr. 5, p. 2-3.

201. Poliţia tehnico-ştiinţifică, modernă. În: Revista Poliţiei, aprilie 1925, nr. 4, p. 7.

202. Procesul Mareşalului Antonescu. Documente. 3 vol. Coordonator: Marcel-Dumitru Ciucă. Bucureşti: Saeculum I.O., Europa Nova, 1997-1998. Vol. 1. 414 p., vol. 2. 480 p., vol. 3. 613 p.

203. Procesul marii trădări naţionale. Bucureşti, 1946. 315 p.

204. Proces-verbal al audierii martorului Eugen Cristescu, fost şef al Serviciului Special de Informaţii, S.S.I. În: Carp M. Cartea Neagră. Suferinţele evreilor din România. 1940-1944. Vol. 2. Bucureşti: Diogene, 1996, p. 42-47.

205. Raport Final. Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Bucureşti, 2006. 663 p.

206. Raportul final al Comisiei Internaţionale pentru Studierea Holocaustului în România. Bucureşti, 2004. 416 p.

207. Regulamentul asupra serviciului de poliţie la punctele de frontiere, în porturi şi gări. Bucureşti, 1922. 36 p.

208. Reorganizarea jandarmeriei. În: Lupta, 20 decembrie 1928, nr. 2.129, p. 3.

209. Reorganizarea poliţiei Capitalei. În: Cuvântul, 22 decembrie 1928, nr. 1.319, p. 2.

210. Reorganizarea poliţiei şi jandarmeriei. În: Curentul, 22 decembrie 1928, nr. 340, p. 3.

211. Reorganizarea Siguranţei Generale. În: Poliţia Română, noiembrie 1927, nr. 11, p. 5.

212. Reorganizarea Siguranţei Statului. În: Adevărul, 14 ianuarie 1929, nr. 13.824, p. 3.

213. Revista pentru Siguranţa Statului, Anul I, august 1925. nr. 2.

214. Rolul comisarilor de poliţie. În: Revista Poliţiei, aprilie 1924, nr. 4, p. 5.

215. Sindicalizarea poliţiştilor. În: Revista Poliţiei, 4 aprilie 1920, nr. 26, p. 4.

216. Stenogramele şedinţelor Consiliului de Miniştri. Guvernarea Ion Antonescu. În XI vol. Coordonator: Marcel-Dumitru Ciucă. Bucureşti, 1997-2008.

217. Tătărescu Gh. Internaţionala a III-a şi Basarabia. Discurs rostit în Adunarea Deputaţilor. Bucureşti: Imprimeriile „Independenţa”, 1925. 44p.

218. Trei ani de guvernare. 6 septembrie 1940 – 6 septembrie 1943. Bucureşti: Imprimeriile Statului, 1943. 516 p.

219. Troncotă Cr., Spânu A. Documente S.S.I. privind spaţiul sovietic. 22 august 1939-23 august 1944. Bucureşti, 2004. 379 p.

220. Troncotă Cr., Spânu A., Pintilie Fl. Documente S.S.I. despre poziţia şi activităţile politice din România. 6 Septembrie 1940 – 23 august 1944. 2 vol. Bucureşti, 2005-2006. Vol. 1. 335 p., vol. 2. 440 p.

221. Varta I. Deportările de masă din RSS Moldovenească. 13-16 iunie 1941. Studii, documente. Chişinău: Litera, 2011. 345 p.

222. Varta I. Deportările în masă din RSS Moldovenească din 5-9 iulie 1949. Operaţiunea „Sud”. Studiu. Documente. Vol.1, Chişinău: Litera, 2011. 918 p.

223. Varta I., Varta T., Şarov I. Asasinările în masă din R.A.S.S.M. în perioada Marii Terori. Documente desecretizate din arhivele M.A.I. şi S.I.S. ale Republicii Moldova. Chişinău: Arc, Cartdidact, 2011. 824 p.

224. Vasilos V. Ocupaţia sovietică din 1940. Materiale inedite. Chişinău: Civitas,

1999. 32 p.

225. Victimele terorii comuniste în Basarabia, Rezistenţă ocupanţilor. Arestaţi. Torturaţi. Întemniţaţi. Ucişi. Documente secrete sovietice. 1944-1954. Autor proiect şi editor Alexandru Moraru. Vol. I. Chişinău, 2010, 397 p.

II.2. în limba rusă.

226. Молдавская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941-1945. Сборник документов и материалов в 2-х томах. Кишинёв: Штиинца, 1976. 676 с.

227. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной Войне. Сборник документов. Том I. Книга первая. Накануне (ноябрь 1938 г. – декабрь 1940 г.). Москва: А/О Книга и бизнес, 1995, 452 с.

228. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной Войне. Сборник документов. Том II. Книга первая. Начало. (22 июня – 31 августа 1941 г.). Москва: Русь, 2000, 717 с.

229. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной Войне. Сборник документов. Том третий. Книга 1. Крушение «Блицкрига» (1 января – 30 июня 1942 года). Москва: Русь, 2003, 691 с.

230. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной Войне. Сборник документов. Том пятый. Книга 1. Вперёд на Запад (1 января – 30 июня 1944 года). Общество изучения отечественных спецслужб. Москва: Кучково поле, 2007, 727 с.

231. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной Войне. Сборник документов. Том пятый. Книга 2. Границы СССР восстановлены (1 июля – 31 декабря 1944 года). Общество изучения отечественных спецслужб. Москва: Кучково поле, 2007, 895 с.

232. Пасат В. Трудные страницы истории Молдовы. 1940-1950-е гг. Москва: Терра-Terra, 1994. 800 с.

233. Утреннее сообщение 30 сентября 1941. În: Наша Победа. От Советского Информбюро. Из фондов „РИА Новости”. Электронное периодическое издание „Проект «РИА Новости» – Наша Победа. День за днем”. http://www.9may.ru/inform/m3175 (vizitat 26.10.2013).

III. MEMORII.

III.1. în limba română.

234. Bogos D. La răspântie. Moldova de la Nistru 1917-1918. Chişinău: Ştiinţa, 1998.

224 p.

235. Călinescu A. Însemnări politice. Bucureşti: Humanitas, 1990. 432 p.

236. Cristescu E. Din memoriile lui Eugen Cristescu. În: Buzatu Gh. Din istoria secretă a celui de-al doilea Război Mondial. Vol. II. Bucureşti: Editura enciclopedică, 1995, p. 128-138.

237. Cristescu E. Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii. În: Troncotă Cr. Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete româneşti. Memorii (1916-1944), mărturii, documente. Bucureşti: R.A.I. Bucureşti, Roza Vânturilor, p. 131-223.

238. Duca I. Gh. Memorii. 3 vol. Bucureşti: Expres, Helicon, Machiavelli, 1992.

239. Georgescu P. 265 de zile la Cernăuţi sub ocupaţie bolşevică. 28 iunie 1940 – 20 martie 1941. În: Patrimoniu, 1991, nr. 2, p. 84-124.

240. Gheorghe I. Un dictator nefericit. Mareşalul Antonescu. (Calea României spre Statul satelit). Bucureşti: Machiavelli, 1996. 375 p.

241. Grosu I. Memoriile unui ofiţer de informaţii. Bucureşti: Editura Militară, 2009. 428 p.

242. Lecca R. Eu i-am salvat pe evreii din România. Memorii, 1931-1944. Bucureşti: Roza Vânturilor, 1994. 352 p.

243. Lissievici I. Amintirile unui fost lucrător în Serviciul de Informaţii al statului. În: Troncotă Cr. Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944). Momente din istoria serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944). Bucureşti: Nemira, 2003, p. 129-195.

244. Magherescu G. Adevărul despre Mareşalul Antonescu. 3 vol. Bucureşti: Păunescu, 1991.

245. Moruzov M. Expunere asupra Serviciilor de Informaţii ale Armatei. Istoric. În: Troncotă Cr. Mihail Moruzov şi frontul secret. Bucureşti: Elion, 2004, p. 215-223.

246. Pantazi C. Cu Mareşalul Antonescu până la moarte. Bucureşti: Publiferom, 1999. 384 p.

247. Pirogan V., Şerbacov V. Calvarul. Pe valurile vieţii. Chişinău, 2005. 124 p.

248. Rudeanu V. Memorii din timpuri de pace şi de război. 1884-1929. Bucureşti: Cavallioti, 2005. 412 p.

249. Stănescu N. D. Întâmplări şi oameni din Serviciul Secret. Bucureşti: Editura enciclopedică, 2002. 293 p.

250. Sudoplatov P., Sudoplatov A., Scheckter J. L., Scheckter L. P. Misiuni speciale. Arhitectura terorii. Bucureşti: Elit Comentator, Eleusis. 444 p.

251. Troncotă Cr. Radu Dinulescu. Amintiri de la Biroul II. În: Magazin istoric, anul

XXXIV, iulie 2000, nr. 7 (400), p. 24-27, august 2000, nr. 8 (401), p. 38-41, septembrie 2000, nr. 9 (402), p. 43-46, octombrie 2000, nr. 10 (403), p. 75-78, noiembrie 2000, nr. 11 (404), p. 57-60.

252. Verenca O. Administraţia civilă română în Transnistria (1941-1944). Bucureşti: Vremea, 2000. 399 p.

253. Verenca O. Administraţia civilă română în Transnistria. Chişinău: Universitas, 1993. 135 p.

III.2. în limba rusă.

254. Волков Г. Взгляд через десятилетия. Chişinău: S.I.S. al Republicii Moldova, 2006. 278 с.

IV. DICŢIONARE, ENCICLOPEDII, BIBLIOGRAFII.

IV.1. în limba română.

255. Andronachi Gh. V. Albumul Basarabiei. În jurul marelui eveniment al Unirii. Chişinău: Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Chişinău, 1933. 256 p.

256. Berindei D. Istoria românilor. Cronologie. Bucureşti: Cartex, 2008. 539 p.

257. Chiriac Al. Membrii Sfatului Ţării (1917-1918). Dicţionar. Bucureşti: Editura Fundaţiei Culturale Române, 2001. 174 p.

258. Cronologia structurilor de informaţii externe din România. http://www.dci.ro/istoric.html (vizitat 28.10.2013).

259. Figuri contemporane din Basarabia. Chişinău: ARPID, 1939. 160 p.

260. Gheorghe C. O istorie a internelor în date. Bucureşti: Editura Ministerului de Interne, 2001. 251 p.

261. Ioniţoiu C. Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar. Bucureşti: Maşina de scris, 2000. http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/dictionar_no/no/dictionarno_5.html (vizitat 28.10.2013).

262. Moraru P. Basarabia, basarabenii şi serviciile secrete (1918-2005). Dicţionar alfabetic. Chişinău: ELENA-V.I. S.R.L., 2005. 194 p.

263. Moraru P. Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicţionar. Bucureşti: Editura Militară, 2008. 319 p.

264. Pelin M. Un veac de spionaj, contraspionaj şi poliţie politică. Dicţionar alfabetic. Bucureşti: Elion, 2003. 315 p.

265. Poştarencu D. O istorie a Basarabiei în date şi documente (1812-1940). Chişinău:

Cartier, 1998. 220 p.

IV.2. în limba rusă.

266. Большая Советская Энциклопедия (БЭС). В 30-и томах. Москва: Советская Энциклопедия, 1969-1978. http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/132129/Сигуранца (vizitat 26.10.2013).

267. Большой словарь иностранных слов. Москва: ИДДК, 2007. http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/47822/сигуранца (vizitat 26.10.2013).

268. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Москва: Русский язык, 2000. http://mirslovarei.com/content_efr/Siguranca-zh-107008.html (vizitat 26.10.2013).

269. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Москва: Русский язык, 2000. http://www.efremova.info/word/sigurantsa.html (vizitat 28.10.2013).

270. История отечественных спецслужб и правоохранительных органов. http://shieldandsword.mozohin.ru/ (vizitat: 10.10.2014).

271. Крюковских А. Словарь исторических терминов, 1998. http://interpretive.ru/dictionary/461/word/siguranca (vizitat 26.10.2013).

272. Новый словарь иностранных слов. EdwART, 2009. http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/47822/сигуранца (vizitat 26.10.2013).

273. Сазыкин Николай Степанович. În: Петров Н. В., Скоркин К. В. Кто руководил НКВД 1934–1941. Справочник. Москва: Мемориал, 1999. http://www.memo.ru/history/NKVD/kto/biogr/gb435.htm (vizitat 28.10.2013).

274. Советская историческая энциклопедия. Москва: Советская Энциклопедия, 1973-1982. http://dic.academic.ru/dic.nsf/sie/16001/СИГУРАНЦА (vizitat 26.10.2013).

275. Современный толковый словарь русского языка Ефремовой. http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/243820/Сигуранца (vizitat 28.10.2013).

276. Толковый словарь иностранных слов. Москва: Русский язык, 1998. http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/47822/сигуранца (vizitat 26.10.2013).

277. Толковый словарь русского языка. В 4-х томах. Москва, 2000. http://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/1023358 (vizitat 26.10.2013).

278. Трубников Владимир Матвеевич. În: Петров Н. В., Скоркин К. В. Кто руководил НКВД 1934–1941. Справочник. Москва: Мемориал, 1999. http://www.memo.ru/history/NKVD/kto/biogr/gb491.htm (vizitat 28.10.2013).

V. MONOGRAFII ŞI ARTICOLE.

V.I. MONOGRAFII.

V.I.1. în limba română.

279. Alexe Vl. România secretă. Bucureşti: Elit, 2004. 249 p.

280. Andreescu A. ş.a. Istoria Jandarmeriei române. Manual. Bucureşti: Editura Ministerului de Interne, 2000. 212 p.

281. Anton M. Propagandă şi război. Campania din Est: 1941-1944. Bucureşti: Tritonic, 2007. 461 p.

282. Arimia V., Gârdu Gh., Toma I. Poliţia din Gorj. File de istorie. Apimondia. 392 p.

283. Barbu V. Organizarea şi serviciul poliţiei de siguranţă de stat. 1932. 267 p.

284. Bianu E. Ordinea obştească. Îndreptar profesional în ştiinţa poliţienească. Bucureşti, 1938. 511 p.

285. Bobocescu V. Istoria Poliţiei Române. Bucureşti: Editura Ministerului de Interne, 2000. 236 p.

286. Bobocescu V. Momente din istoria Ministerului de Interne. Vol. I. 1921-1944. (Colecţia Pro Memoria). Editura Ministerului de Interne. 384 p.

287. Boldur Al. Istoria Basarabiei. Chişinău: Logos, 1992. 543 p.

288. Botnaru T., Ganenco Al. Istoria Serviciilor Secrete. [Breviar]. Chişinău: Museum, 2004. 220 p.

289. Brestoiu H. Acţiuni secrete în România. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1973. 277 p.

290. Brestoiu H., Bobocescu V. Aspecte ale activităţii de informaţii şi contrainformaţii puse în slujba luptei seculare a poporului român pentru apărarea libertăţii, formarea statului naţional şi cucerirea independenţei de stat depline. Bucureşti, 1977. 208 p.

291. Brestoiu H., Bobocescu V. Momente din activitatea organelor de ordine, informaţii şi contrainformaţii româneşti în perioada 1878-1918. Bucureşti, 1979. 287 p.

292. Brestoiu H. Impact la paralela 45°. Incursiune în culisele bătăliei pentru petrolul românesc. Iaşi: Junimea, 1986. 329 p.

293. Brestoiu H. Memoria frontului secret. Tranşee ale luptei nevăzute în România în anii celui de-al doilea război mondial. Bucureşti: Globus, 1991. 195 p.

294. Brestoiu H. O istorie mai puţin obişnuită. În culisele frontului secret din România. Bucureşti: Editura Politică, 1987. 366 p.

295. Brestoiu H. România şi marele bătălii ale frontului secret. Vol. I. Bucureşti: Viitorul Românesc, 1994. 187 p.

296. Bruhis M. Rusia, România şi Basarabia: 1812. 1918. 1924. 1940. Chişinău: Universitas, 1992, 362 p.

297. Buzatu Gh. Din istoria secretă a celui de-al doilea Război Mondial. Vol. II. Bucureşti: Editura enciclopedică, 1995. 478 p.

298. Buzatu Gh. Războiul marilor spioni (Operaţiunea „Enigma-2”). Iaşi: Junimea, 1985. 252 p.

299. Buzatu Gh. Războiul mondial al spionilor. 1939-1989. Iaşi: B.A.I., 1991. 327 p.

300. Buzatu Gh. Războiul secret. Iaşi: Junimea, 1973. 276 p.

301. Buzatu Gh. România şi războiul mondial din 1939-1945. Iaşi, 1995. 476 p.

302. Buzatu Gh. Românii în Arhivele Kremlinului. Bucureşti: Univers enciclopedic, 1996. 393 p.

303. Caşu I. Duşmanul de clasă. Represiuni politice, violenţă şi rezistenţă în R(A)SS Moldovenească. Universitatea de Stat din Moldova. Centrul de Studiere a Totalitarismului. Prefaţă de V. Tismăneanu. Chişinău: Cartier Istoric, 2014, 394 p.

304. Carada M. Th. Vasile Lascăr, 1852-1907. Bucureşti, 1914. 85 p.

305. Cârjan L. Istoria Poliţiei Române. Bucureşti: Vestala, 2000. 367 p.

306. Cerneak E. Cinci secole de război secret. Bucureşti: Editura Politică, 1968. 582 p.

307. Ciobanu V. Contribuţii la cunoaşterea istoriei saşilor transilvăneni. 1918-1944. Sibiu: Hora, 2001. 470 p.

308. Cojoc M., Cojoc M. Propagandă, contrapropagandă şi interesele străine la Dunăre şi Marea Neagră (1919-1939). Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2003. http://ebooks.unibuc.ro/istorie/cojoc/1.html#38 (vizitat 26.10.2013).

309. Costa-Foru C. G. Abuzurile şi crimele Siguranţei Generale a Statului. Declaraţiunile victimelor. Bucureşti: Triumful, 1925. 78 p.

310. Culitza Th. N. Poliţia de informaţiuni şi Contra-Informaţiuni. Memoriile unui Ofiţer de Poliţie din răsboiul pentru Întregirea Neamului 1916-1918. Bucureşti: Atheneu, 1938. 67 p.

311. Daşkevici V. Istoricul Poliţiei Capitalei (Fosta Agie). Bucureşti: Cultura, 1934. 60 p.

312. Daşkevici V. Istoricul reşedinţelor Poliţiei Capitalei. Bucureşti: Cultura, 1934. 64 p.

313. Dobrinescu V. Fl., Dumitrescu H. Plata şi răsplata Istoriei. Ion Antonescu şi Războiul de Reîntregire a Neamului. Focşani: Pallas, 2006. 259 p.

314. Enciu N. Tradiţionalism şi modernitate în Basarabia anilor 1918-1940. Vol. I.

Populaţia Basarabiei interbelice. Aspecte demografice. Chişinău: Lexon-Prim, 2013. 423 p.

315. Gavrilescu A. Eroi din umbra. Spionaj românesc în războiul de întregire. Timişoara, 1937. 200 p.

316. Gociman A. România şi revizionismul maghiar. Bucureşti: Tipografia ziarului „Universul”, 1934. 429 p.

317. Gribincea M. Basarabia în primii ani de ocupaţie sovietică (1940-1950). Cluj Napoca: Dacia, 1995. 187 p.

318. Guzun V. Indezirabilii. Aspecte mediatice, umanitare și de securitate privind emigrația din Uniunea Sovietică în România interbelică. Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. 490 p.

319. Husărescu Z. I. Mişcarea subversivă în Basarabia. Chişinău: Atelierele Imprimeriei Statului, 1925. 179 p.

320. Husărescu Z. I. Mişcarea subversivă în Basarabia. În: Suferinţele Basarabiei şi răpirile ruseşti. Antologie. Bucureşti: Semne, 1996, p. 233-350.

321. Maiakovski Vl. Bine! Poem despre Octombrie. Chişinău: Editura de stat a Moldovei, 1957. 108 p.

322. Maimuca C. Tehnica şi tactica comunistă. Chişinău: Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Chişinău, 1936. 327 p.

323. Marinescu G. Introducere în dreptul poliţienesc român unificat. Oradea, 1927.

324. Marinescu G., Modreanu I., Buruiana C. Aspecte din vieaţa Poliţiei Capitalei. Bucureşti: Eminescu, 1936. 344 p.

325. Marinescu G. Trei ani de prefectorat (12 iunie 1930 – 12 iunie 1933). Bucureşti: Oltenia, 1933. 125 p.

326. Mântulescu D. Poliţie politică şi poliţie de siguranţă de Stat. Bucureşti: Tipografia ziarului „Universul”, 1937. 178 p.

327. Mâţă C. Serviciile secrete ale României în Războiul Mondial (1939-1945). Iaşi: Demiurg, 2010. 374 p.

328. Mihalache V., Suciu I. Jandarmeria română. 1885-1949. Pagini dintr-o istorie nescrisă. Bucureşti: Editura Ministerului de Interne, 1993. 197 p.

329. Moraru A. Istoria românilor. Basarabia şi Transnistria (1812-1993). Chişinău: Aiva, 1995. 559 p.

330. Moraru P. Armata lui Stalin văzută de români. Bucureşti: Editura Militară, 2006. 326 p.

331. Moraru P. Bucovina sub regimul Antonescu (1941-1944). Vol. I – Administraţie. Economie. Societate. Chişinău: Prut International, 2004. 286 p.

332. Moraru P. Bucovina sub regimul Antonescu (1941-1944). Vol. II – Politică. Învăţământ. Cultură. Chişinău: Prut International, 2007. 228 p.

333. Moraru P. Informaţii militare pe frontul de est. Bucureşti: Editura Militară, 2005. 333 p.

334. Moraru P. La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranţei Generale în Basarabia (1918-1940). Bucureşti: Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, 2008. 526 p.

335. Moraru P. Relaţiile internaţionale în anii 1914-1947. Cluj Napoca: Risoprint, 2013. 291 p.

336. Moraru P. România şi bătălia informaţiilor între Prut şi Bug (1940-1944). Bucureşti: Editura Militară, 2011. 326 p.

337. Moraru P. Urmaşii lui Felix Dzerjinski: organele securităţii statului din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (1940-1991). Bucureşti: Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, 2008. 288 p.

338. Negoescu I. Poliţia şi Siguranţa. Istoricul şi evoluţia ei. Conferinţa D-lui Ion Negoescu, Subinspector general de Poliţie, pens.[ionar], ţinută în Sala I. Dalles, în ziua de Vineri, 9 Febr.[uarie] 1945. Bucureşti: Imprimeriile ziarului „Curierul”, 1945. 32 p.

339. Nicolenco V. Extrema dreaptă în Basarabia (1923-1940). Chişinău: Civitas, 1999. 112 p.

340. Ochea L. Comunitatea de informaţii a României. Tradiție și modernitate. Bucureşti: PACO, 2005. 243 p.

341. Ochea L. Serviciul Special de Informaţii al României pe frontul de vest (1940-1944). Tipart. 595 p.

342. Pasat V. Calvarul. Documentarul deportărilor de pe teritoriul R.S.S. Moldoveneşti. 1940-1950. Moscova: Rosspen, 2006. 453 p.

343. Pasat V. R.S.S. Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953). Chişinău: Cartier, 2011. 650 p.

344. Pavelescu I. Enigma Moruzov. Cel mai mare spion din istoria României. Iaşi: Gaudeamus, 1993. 264 p.

345. Petrencu A. România şi Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial. Chişinău: Epigraf, 1999. 175 p.

346. Petrencu A. Basarabia în al doilea război mondial. 1940-1944. Chişinău: Lyceum, 1997. 346 p.

347. Petrencu A. Basarabia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (1939-1945).

Iaşi: Tipo Moldova, 2010. 222 p.

348. Petrescu Gh., Hodinăoanu Fl. Spionaj şi siguranţa de stat. Zalău: Luceafărul, 1938. 63 p.

349. Pintilie Fl. Serviciul Special de Informaţii din România (1939-1947). 2 vol. Bucureşti: Editura Academiei Naţionale de Informaţii, 2003, vol. 1. 441 p.

350. Popa I. Eroismul poliţistului român. Executarea comisarului Alexandru Popovici din Brăila din anul 1917. Brăila, 1937. 45 p.

351. Postică E. Rezistenţa antisovietică în Basarabia. 1944-1950. Chişinău: Ştiinţa, 1997. 240 p.

352. Radu A. Din istoria Poliţiei Române (1919-1940). Lucrare de licenţă. Coordonator: prof. univ. dr. Nicolae Isar. Bucureşti: Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza", Facultatea de Arhivistică, 2005. 106 p. http://www.scribd.com/doc/91269/Din-istoria-politiei-romane-19191940-Licenta (vizitat 26.10.2013).

353. Riess K. Spionajul total. Bucureşti: Editura Direcţiei generale politice, M.A.I., 1950. 282 p.

354. Ronge M. Spionaj şi contraspionaj. (Spionajul militar şi industrial). Bucureşti, 1955. 259 p.

355. Rotari L. Mişcarea subversivă din Basarabia în anii 1918-1924. Bucureşti: Editura enciclopedică, 2004. 299 p.

356. Scurtu I., Hlihor C. Anul 1940. Drama românilor dintre Prut şi Nistru. Bucureşti: Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1992. 191 p.

357. Spânu A. Istoria serviciilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti, în perioada 1919-1945. Iaşi: Demiurg, 2010. 791 p.

358. Spânu A. Serviciul de Informaţii al României în Războiul de Întregire Naţională (1916-1920). Bucureşti: Editura Militară, 2012. 318 p.

359. Stancov D. Acţiunea subversivă sovietică. Vol. I – Propaganda. Alarmismul. Defetismul. Constatări şi învăţăminte. Bucureşti, 1941. 111 p.

360. Stoiculescu D. D. Cercetarea. Sibiu: Tipografia Cavaleriei, 1939. 71 p.

361. Suveică S. Basarabia în primul deceniu interbelic (1918-1928): modernizare prin reforme. Chișinău: Pontos, 2010. p. 360.

362. Şevcenco R. Viaţa politică în R.S.S. Moldovenească (1944-1961). Chişinău: Pontos, 2007. 227 p.

363. Şinca Fl. Din istoria Poliţiei Române, vol. I – Între onoare şi obedienţă, capitolul V. www.c-cultural.ro/biblioteca%20virtuala/proza/florin%20sinca/ (vizitat 15.03.2010).

364. Şinca Fl. Din istoria Poliţiei Române. În anul integrării europene. Vol. 2. Bucureşti: RCR, 2007. 160 p.

365. Şinca Fl. Din istoria Poliţiei Române. Între onoare şi obedienţă. Vol. 1. Bucureşti: RCR Print, 2006. 576 p.

366. Şinca Fl. Din istoria Poliţiei Române. Pregătind Întregirea Ţării. Vol. 3. Bucureşti: RCR Editorial, 2009. 235 p.

367. Şinca Fl. Istoria Poliţiei Capitalei (sec. XVIII-1949). Bucureşti: RCR Editorial, 2012. 601 p.

368. Şişcanu I. Raptul Basarabiei. 1940. Chişinău: AGO-Dacia, 1993. 186 p.

369. Ştefănescu P. Agenţi secreţi şi misiuni confidenţiale. Bucureşti: Editura Militară, 1978. 120 p.

370. Ştefănescu P. Duelul nevăzut. Bucureşti: Editura Militară, 1988. 144 p.

371. Ştefănescu P. Enigme ale războiului secret. Bucureşti: Editura Militară, 1983. 19 p.

372. Ştefănescu P. Frontul fără tranşee. Bucureşti: Editura Militară, 1985. 108 p.

373. Ştefănescu P. Istoria secretă a Serviciilor Secrete. Bucureşti: ALUX, 1992. 160 p.

374. Ştefănescu P. Istoria serviciilor secrete româneşti. Bucureşti: Divers Pres, 1994. 304 p.

375. Ştefănescu P. Ultima misiune. Bucureşti: Editura Militară, 1986. 224 p.

376. Tănase S. Clienţii lu' tanti Varvara. Istorii clandestine. Bucureşti: Humanitas, 2005. 513 p.

377. Toma I. Ministerul Internelor. Istoric, organizarea actuală. Drept comparat. Reorganizare. Contribuţiuni la reforma statului. Bucureşti, 1942. 105 p.

378. Topor I. R., Ionescu S. R. Jandarmeria în campanie. Bucureşti, 1937. 96 p.

379. Totu M. Garda civică din România. Bucureşti: Editura Militară, 1976. 300 p.

380. Troncotă Cr. Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete româneşti. Memorii (1916-1944), mărturii, documente. Bucureşti: R.A.I., Roza Vânturilor, [1994]. 479 p.

381. Troncotă Cr. Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944). Momente din istoria serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944). Bucureşti: Nemira, 2003. 202 p.

382. Troncotă Cr. Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu. Bucureşti: Ion Cristoiu, 1999. 503 p.

383. Troncotă Cr. Mihail Moruzov şi frontul secret. Bucureşti: Elion, 2004. 320 p.

384. Troncotă Cr. Mihail Moruzov şi Serviciul Secret de informaţii al Armatei Române. Studii şi documente. Bucureşti: Editura Institutului Naţional de Informaţii, 1996. 624 p.

385. Troncotă Cr. Omul de taină a Mareşalului. Bucureşti: Elion, 2005. 446 p.

386. Ţurcanu I. Moldova antisovietică. Aspecte din lupta basarabenilor împotriva ocupaţiei sovietice 1944-1953. Chişinău: Prut International, 2000. 331 p.

V.I.2. în limba rusă şi ucraineană.

387. Абрамов С. А. Опознай живого. Роман. http://allbooks.com.ua/read_book.php?page=1&file_path=books/8/book03589.gz (vizitat 26.10.2013).

388. Алексеев М. Н. Солдаты. Роман. Книга вторая Пути-дороги. Москва: Военное изд-во Министерства Обороны СССР, 1967. http://www.lib.ru/PRIKL/ALEKSEEW_M/soldaty2.txt (vizitat 26.10.2013).

389. Боярский В. И. Партизаны и армия. История утерянных возможностей. Минск: Харвест. Москва: АСТ, 2001. 301 с.

390. Верховский Я., Тырмос В. Сталин. Тайный „Сценарий" начала войны. Москва: ОЛМА-Пресс, 2005. 376 с. http://militera.lib.ru/research/verhovsky_tyrmos/index.html (vizitat 02.11.2013).

391. Гайдар А. Собрание сочинений в трех томах. Москва: Правда, 1986. http://www.lib.ru/GOLIKOW/vtajna.txt (vizitat 26.10.2013).

392. Ерещенко М. Д. Королевская диктатура в Румынии 1938-1940 гг. Москва: Наука, 1979. 171 с.

393. История Молдавии. В 2-х томах. Кишинёв: Школа молдовенеаскэ, 1953. р. 235-268.

394. История Украинской ССР. В 10-и томах. Том 8-й – Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза (1941-1945). Киев, 1984. 640 с.

395. Кодряну Г. Днестровский разлом. Приднестровский кризис и рождение ПМР: роль и место спецслужб. Тирасполь: ГИПП Типар, 2002. http://www.olvia.idknet.com/razlom/glava_3.htm (vizitat 26.10.2013).

396. Колпакиди А. Ликвидаторы К.Г.Б. Спецоперации советских спецслужб. 1941-2004. Москва: ЯУЗА, ЭКСМО, 2004. 576 с.

397. Копанский Я.М. Интернациональная солидарность с борьбой трудяхщихся Бессарабии за воссоединение с Советской Родиной (1918-1940). Кишинёв: Штиинца, 1975, 337 с.

398. Корольков Ю. М. Операция „Форт". Москва: Советская Россия, 1970.

http://lib.ru/PRIKL/KOROLKOW/operaciya_fort.txt (vizitat 26.10.2013).

399. Лазарев А. М. Год 1940 – продолжение социалистической революции в Бессарабии. Кишинёв: Картя Молдовеняскэ, 1985. 320 с.

400. Лебедев Н. И. Крах фашизма в Румынии. Москва: Наука, 1976. 632 с.

401. Лебедев Н. И. Падение диктатуры Антонеску. Москва: Международные отношения, 1966. 479 с.

402. Лебедев Н. И. Румыния в годы второй мировой войны. Москва: ИМО, 1961. 319 с.

403. Левит И. Э. Крах политики агрессии диктатуры Антонеску. 19.II.1941-23.VIII.1944. Кишинёв: Штиинца, 1983. 375 с.

404. Левит И. Э. Участие фашистской Румынии в агрессии против СССР. Истоки, планы, реализация. 1.IX.1939-19.XI.1942. Кишинёв: Штиинца, 1981. 319 с.

405. Лунгу В. Н. Политика террора и грабежа в Бессарабии. Кишинёв: Штиинца, 1979, 216 с.

406. Мельник С. К. Борьба за власть Советов в Придунайском крае и воссоединение с Украинской ССР (1917-1940). Киев – Одесса: Вища Школа, 1978, 146 с.

407. Пасат В. Суровая правда истории. Депортации с территории Молдавской ССР 40-50 гг., Кишинэу: Моментул, 1998. 416 с.

408. Саусверд Ф. О. Слоны и пешки. Страницы борьбы германских и советских спецслужб. Минск: Харвест, Москва: АСТ, 2000. 608 с.

409. Стругацкий А., Стругацкий Б. Экспедиция в преисподнюю. http://www.lib.ru/STRUGACKIE/hell_exp.txt (vizitat 26.10.2013).

410. Царанов Вл. И. Операция „Юг”. (О судьбе зажиточного крестьянства Молдавии). Кишинёв, 1998. 104 с.

411. Щепетнев В. П. Вампир катакомб. http://fan.lib.ru/s//shepetnew_wasilij_pawlowich/text_0120.shtml (vizitat 26.10.2013).

412. Пархомчюк С. М. Нарождення новой Румуніі. Антіфашистскиі рух і перемога нородной демократіі в Румуніі (1941-1945). Київ: Вид. Академіі Наук Укранської РСР, 1961. 206 с.

V.II. ARTICOLE.

V.II.1. în limba română.

413. Aparaschivei S. Mihail Moruzov – Spionul şi Omul. În: Revista Română de Studii de Intelligence, iunie 2013, nr. 9, p. 177-212.

414. Banu Fl. S.S.I. în vremuri de tranziţie. În: Magazin istoric, septembrie 2006, anul

XL, nr. 9 (474), p. 72-73.

415. Caşu I. Teroarea comunistă în R.S.S. Moldovenească: metode de represiune. Reabilitarea victimelor. În: Cugetul. Revistă de istorie şi cultură, 2007, nr. 1 (33), p. 9-22.

416. Chiciuc-Mihailov P. „Am vorbit fără să ştiu că-i tata!”. În: Jurnalul Naţional, 3 martie 2008. http://www.jurnalul.ro/special/am-vorbit-fara-sa-stiu-ca-i-tata-118452.htm (vizitat 26.20.2013).

417. Chiciuc-Mihailov P. „Ion Antonescu este vinovat de moartea tatei!”. În: Jurnalul Naţional, 4 martie 2008. http://www.jurnalul.ro/special/ion-antonescu-este-vinovat-de-moartea-tatei-118544.htm (vizitat 26.20.2013).

418. Cojocaru Gh. Itinerarul Basarabiei spre realizarea unităţii româneşti (1917-1918). În: Marea Unire din 1918 în context european. Bucureşti: Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003, p. 109-139.

419. Costa-Foru C. G. Introducere la broşura „Abuzurile şi crimele Siguranţei Generale a statului”. În: C. G. Costa-Foru. Din viaţa şi opera unui mare democrat român. Cluj-Napoca: Dacia, 1986, p. 191-201.

420. Costa-Foru C. G. Puterea Siguranţei generale. În: C. G. Costa-Foru. Din viaţa şi opera unui mare democrat român. Cluj-Napoca: Dacia, 1986, p. 178-180.

421. Fără termen de prescripţie. Aspecte ale investigării crimelor comunismului în Europa. Coordonatori: Sergiu Musteaţă şi Igor Caşu, Chişinău: Cartier, 2011. 800 p.

422. Gheorghe C. Ministerul de Interne şi modelul european (II). În: Pentru Patrie, martie 2006, nr. 3 (695), p. 36-37.

423. Guzun V. Refugiații evrei, din Ucraina sovietică în Basarabia română. În: HISTORIA.ro. http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/refugiatii-evrei-ucraina-sovietica-basarabia-romana (vizitat 24.09.2013).

424. Halippa P. C. Stere şi Basarabia…, În: C. Stere. În viaţă, în literatură… Selecţie din opera cugetătorului, publicistului polemistului; articole, studii, cronici şi comentarii estetice, literare, filosofice, social-politice. Cartea a cincea. Chişinău: Hyperion, 1991, p. 543-544.

425. Materski W. Crima de la Katyn – problema vinovăţiei. În: Arhivele Totalitarismului, anul XIV, 3-4/2006, nr. 52-53, p. 17-26.

426. Ministerul Afacerilor Interne. Istoria. http://www.mai.md/istoria (vizitat 28.10.2013).

427. Ministerul Afacerilor Interne. Scurt istoric. http://www.mai.gov.ro/index01_1.htm (vizitat 28.10.2013).

428. Moraru A., Negrei I. Reinstaurarea şi consolidarea regimului comunist în R.S.S.

Moldovenească. Evoluţia vieţii politice (1944-1956). În: Cugetul. Revistă de istorie şi cultură, 1999, nr. 1-2, p. 32-33.

429. Moraru A. Oraşul Soroca în perioada iunie 1940 – iulie 1941. În: Cugetul. Revistă de istorie şi cultură, 1999, nr. 3, p. 51-53.

430. Moraru P. Reinstalarea organelor de securitate sovietice în Basarabia (1944). Primele măsuri. În: Studia Securitatis. Revistă de studii de securitate şi politice. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, anul V, nr. 3/2011, p. 5-15.

431. Moraru P. Activitatea contrainformativă a serviciilor secrete ale Armatei române în Bucovina, Basarabia şi Transnistria în anul 1941. În: Analele ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Ştiinţe socio-umanistice. Chişinău, 2006, p. 204-209.

432. Moraru P. Activităţi informative şi contrainformative româneşti în Basarabia de după Marea Unire. În: Analele ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a M.A.I. al R.M. Ştiinţe socioumanistice. Ediţia a VII-a. Chişinău, 2006, p. 193-198.

433. Moraru P. Cadre importante din armata subversiunii bolşevice în Basarabia. În: Transilvania, 2008, nr. 3-4, p. 130-144.

434. Moraru P. De l’activité du Service Spécial de Renseignements de Bessarabie (1941-1944). În: Danubius XXX. Supliment 2012. Aux confins des civilisations. La Bessarabie dans le contexte geopolitique, economique, culturel et religieux. Éditeurs: Dragoş-Cristian Căldăraru, Raluca Sarău, George Enache. Galaţi: Editura Muzeului de Istorie Galaţi. 2012, p. 323-350.

435. Moraru P. Din activitatea Serviciului Special de Informaţii din Basarabia (1941-1944). În: La frontierele civilizaţiilor. Basarabia în context geopolitic, economic, cultural şi religios. Materialele Conferinţei internaţionale „La frontierele civilizaţiilor. Identitate şi alteritate în conştiinţa locuitorilor Basarabiei (1812-prezent)”, Galaţi, 21-23 octombrie 2010, organizată de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. Editori: George Enache, Arthur Tuluş, Cristian Căldăraru, Eugen Drăgoi. Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, Universitatea „Dunărea de Jos” Galaţi, Asociaţia profesorilor de istorie de la Dunărea de Jos. Galaţi: Partner, Galaţi University Press, 2011, p. 349-380.

436. Moraru P. Din activitatea Siguranţei Generale a Statului în Basarabia interbelică. În: Analele ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a M.A.I. al R.M. Ştiinţe socioumanistice. Ediţia a VII-a. Chişinău, 2006, p. 175-180.

437. Moraru P. Din istoria activităţii organelor poliţieneşti în Basarabia în perioada anilor 1941-1944. În: Analele ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a Ministerului

Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Ştiinţe socio-umanistice. Chişinău, 2005, p. 527-544.

438. Moraru P. Din istoria serviciilor de informaţii şi contrainformaţii ale României în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. În: Analele ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Ştiinţe socio-umanistice. Chişinău, 2006, p. 144-149.

439. Moraru P. Dionisie Bădărău – un erou necunoscut al frontului invizibil românesc. În: Transilvania, 2008, nr. 12, p. 23-34.

440. Moraru P. Documente româneşti despre atrocităţile bolşevice din stânga Prutului, 1940-1941. În: Arhivele Totalitarismului, anul XIV, 3-4/2006, nr. 52-53, p. 39-47.

441. Moraru P. Dumitru Bogos (1889-1946): momente inedite ale biografiei. În: Revista de istorie a Moldovei, ianuarie 2007, nr. 1 (69), p. 79-94.

442. Moraru P. Evreii şi bolşevismul în Basarabia interbelică (1917-1940). În: Transilvania, 2008, nr. 3-4, p. 105-129.

443. Moraru P. File din memoria unui ofiţer de informaţii român din timpul Primului Război Mondial. În: Transilvania, 2009, nr. 3, p. 65-74.

444. Moraru P. Ieşirea României din războiul împotriva U.R.S.S. şi acţiunile SMERŞ pentru anihilarea agenturii serviciilor speciale româneşti. În: Revista de istorie a Moldovei, ianuarie-iunie 2011, nr. 1-2 (85-86), p. 68-85.

445. Moraru P. Informaţii şi contrainformaţii româneşti pe frontul din Răsărit (1940-1944). În: Românii între ruşi şi sovietici. Europa XXI. Academia Română, Filiala Iaşi. Centrul de Istorie şi Civilizaţie Europeană, vol. XIII-XIV/2004-2005, p. 215-295.

446. Moraru P. Momente din activitatea organelor informative militare româneşti în preajma declanşării războiului antisovietic (1940-1941). În: Filosofia, ştiinţele socio-umane şi învăţământul poliţienesc. Materialele Conferinţei ştiinţifice interuniversitare dedicată aniversării a XV-a de la fondarea Academiei „Ştefan cel Mare” (13 mai 2005). Coordonator: Simion Roşca. Chişinău, 2006, p. 197-203.

447. Moraru P. Momente inedite din activitatea lui Nicolae Ştefănescu în Siguranţa Statului. În: Studia Securitatis. Revistă de studii de securitate şi politice. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, anul II, nr. 3/2008, p. 66-77.

448. Moraru P. Monitorizarea poliţienească a activităţii naţionaliştilor ucraineni în Basarabia (1941-1944). În: Anuarul Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, 2012, nr. 2, p. 273-281.

449. Moraru P. Organizarea activităţii Serviciului Special de Informaţii pe hotarul

româno-sovietic, după anexarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei (1940/1941). În: In honorem Anatol Ţăranu. Studii de istorie contemporană a românilor". Institutul de Istorie, Stat şi Drept al Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2011, p. 108-122.

450. Moraru P. Organizarea Serviciilor Pretorale ale Armatei române pe Frontul din Răsărit (1941-1944). În: revista Cohorta. Revistă de Istorie Militară. Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Centrul de Cultură și Istorie Militară. Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, nr. 1, 2014, p. 94-107.

451. Moraru P. Organizarea structurilor de securitate sovietice în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Înfiinţarea Direcţiei Generale de contrainformaţii SMERŞ. În: „In honorem Ion Şişcanu. Studii de istorie a românilor", Cahul, p. 285-308.

452. Moraru P. Poliţia şi acţiunile legionare din Basarabia sub regimul Antonescu. În: Studia in Honorem Magistri Ion Calafeteanu LXX. Istorie şi istoriografie contemporană. Editor coordonator: dr. Florin C. Stan, Muzeul Marinei Române. Constanţa: Editura Muzeului Marinei Române, 2010, p. 254-281.

453. Moraru P. Reţeaua informativă şi contrainformativă a Serviciului Special de Informaţii în Transnistria (1941-1942). În: România în focul războiului. Volum de studii dedicat împlinirii a 70 de ani de la intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial (1941-2011). Muzeul Marinei Române din Constanţa, coordonator: căpitan-comandor conf. univ. dr. Olimpiu Manuel Glodarenco. Constanţa: Editura Muzeului Marinei Române, 2011, p. 227-249.

454. Moraru P. Structurile Serviciului Special de Informaţii în Basarabia, în timpul campaniei antisovietice (1941-1944). În: Studia Securitatis. Revistă de studii de securitate şi politice. Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, anul V, nr. 1/2011, p. 14-25.

455. Moraru P. Ştefan Berechet – un reputat intelectual şi patriot. În: Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice. Materialele Simpozionului Internaţional, 11-12 noiembrie 2010. Institutul de Studii Enciclopedice al Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Chişinău, 2010, p. 171-177.

456. Paraschiv D. Reforma în vreme de război la Ministerul de Interne. În: Historia. Revistă de istorie, anul V, octombrie 2005, nr. 46. http://old.historia.ro/articol.html?artid=125 (vizitat 28.09.2013).

457. Moruzov V. Moruzov despre Moruzov. În: Strict Secret, 5 ianuarie 1991, nr. 44,

p. 4-7.

458. Plugaru Ş. Documente inedite din arhiva R. Moldova: România de după Marea Unire (1918-1919) (II). http://www.rbnpress.info/wp/documente-inedite-din-arhiva-r-moldova-romania-de-dupa-marea-unire-in-documente-inedite-1918-1919-ii/#ixzz2gfnHbdEb (vizitat 28.09.2013).

459. Postică E. Deputaţi ai Sfatului Ţării represaţi în 1940. În: Cugetul. Revistă de istorie şi cultură, 1998, nr. 1, p. 92-98.

460. Rotaru L. Din atrocităţile bolşevismului. Partizanii canibali din catacombele Odessei. În: Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru. Constanţa: Comandor, 2001, p. 292-295.

461. Şevcenco R. Statutul internaţional al Moldovei (1812-1918). http://statulmoldovenesc.blogspot.ro/2011/04/statutul-international-al-moldovei-1812.html (vizitat 23.02.2016).

462. Şişcanu E., Şişcanu I. Începutul sovietizării Basarabiei (iunie 1940-iunie 1941). În: Cugetul. Revistă de istorie şi cultură, 1999, nr. 1-2, p. 21-31.

463. Şinca Fl. Zaharia Husărescu, scutul Basarabiei. De Ziua Unirii Principatelor Române, Basarabia-Bucovina.Info deschide Arhivele Siguranței și Securităţii via CNSAS. 24 ianuarie 2014. http://basarabia-bucovina.info/2014/01/24/zaharia-husarescu-scutul-basarabiei-de-ziua-unirii-principatelor-romane-basarabia-bucovina-info-deschide-arhivele-sigurantei-si-securitatii-via-cnsas/ (vizitat: 10.05.2014).

464. Tănase S. Afacerea Agabekov. În: Jurnal Naţional, 31 mai 2005. http://www.jurnalul.ro/articole/43892/afacerea-agabekov (vizitat 05.02.2007).

465. Tomozei T. Activitatea organelor afacerilor interne din R.S.S. Moldovenească în organizarea deportărilor. Operaţia „Sud” (6-9 iulie 1949). În: Analele ştiinţifice. Ediţia I. Academia de Poliţie „Ştefan cel Mare”. Chişinău, 2000, p. 203-214.

466. Tomozei T. Dezertarea basarabenilor din Armata Roşie şi părăsirea de către ei a întreprinderilor industriale ale U.R.S.S. în anii 1944-1948: crimă sau rezistenţă antisovietică. În: Studii criminologice şi juridice privind criminalitatea. Anuar ştiinţific, ediţia a 2-a. Academia de Poliţie „Ştefan cel Mare”, Centrul de cercetări ştiinţifice, Asociaţia tinerilor jurişti cercetători. Chişinău, 2001, p. 171-177.

467. Tomozei T. Organele abilitate cu aplicarea legii sub controlul autorităţii civile: istorie şi actualitate. În: Studii criminologice şi juridice privind criminalitatea. Anuar ştiinţific, ediţia a 2-a. Academia de Poliţie „Ştefan cel Mare”, Centrul de cercetări ştiinţifice, Asociaţia tinerilor jurişti cercetători. Chişinău, 2001, p. 178-186.

468. Tomozei T. Sistemul organelor afacerilor interne în R.S.S. Moldovenească în

primii ani de după război. În: Analele ştiinţifice. Ediţia I. Academia de Poliţie „Ştefan cel Mare”. Chişinău, 2000, p. 191-201.

469. Traşcă O. Serviciul Special de Informaţii şi mişcarea de partizani din Odessa. 1941-1942. În: Armata şi mass-media. Studii şi comunicări prezentate la sesiunea ştiinţifică dedicată Zilei Arhivelor Militare şi aniversării a 93 de ani de la înfiinţarea Centrului de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice. Brăila: Istros, 2013, p. 253-290.

470. Traşcă O. Documente referitoare la Centrul de Informaţii „H” al Armatei a 3-a române 1941-1942. În: Statul Major General în arhitectura organismului militar românesc 1859 – 2009. Studii şi comunicări prezentate la sesiunea ştiinţifică cu participare internaţională dedicată împlinirii a 150 de ani de la înfiinţarea Statului Major General şi Zilei Arhivelor Militare. Piteşti, 24-25 iulie 2009. Bucureşti: Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2009, p. 230-238.

471. Ţîbrigan N. Ofensiva pentru eliberarea centrului şi sudului Basarabiei, 2 aprilie 2010. http://victortibrigan.wordpress.com/2010/04/02/ofensiva-pentru-eliberarea-centrului-si-sudului-basarabiei/ (vizitat 07.10.2013).

472. Văratec V. Despre bunurile germanilor basarabeni abandonate la 1940. În: Revistă de istorie a Moldovei, anul III, aprilie 1992, nr. 2 (10), p. 20-32.

V.II.2. în limba rusă.

473. Безверхний А. Г. Достойный пример служения Отечеству. În: Иванов Л. Правда о „Смерш”. Москва: Яуза, Эксмо, 2009, с. 5-17.

474. Владимиров С. Герои подземелья. În: Трибуна, 12-18 aprilie 2012, nr. 14 (10.408). с. 14. http://tribuna.ru/news/2012/04/12/13163/ (vizitat 12.02.2013).

475. Воронков В. Свинцовая примочка главному „скрипачу”. http://mahno.ru/other/21.php (vizitat 08.03.2008).

476. Глазова Т. Кто достроит бизнес-центр? În: Логос-пресс, 11 aprilie 2003, nr. 13 (509). http://logos.press.md/Weekly/Main.asp?IssueNum=509&IssueDate=11.04.2003&YearNum=13&Theme=6&Topic=10603 (vizitat 08.03.2007).

477. Гольденберг М. Пять рассказов. Уривер мишигум – оргеевские сумасшедшие. În: Russian Philly – Русская Филадельфия. http://www.russophilly.com/article.php?pg=71; http://jennyferd.livejournal.com/ (vizitat 08.03.2007).

478. ГУЛАГ. http://www.hrono.info/organ/gulag.html (vizitat 28.10.2013).

479. Дурная наследственность. În: PRESS обозрение. Интернет-газета. http://press.try.md/view.php?id=20846&iddb=Inter (vizitat 08.03.2007).

480. Заковский Л. Шпионов, диверсантов и вредителей уничтожим до конца! În: О некоторых методах и приёмах иностранных разведывательных органов и их троцкистско-бухаринской агентуры. Сборник. Москва: Партиздат ЦК ВКПБ, 1937. http://vault.exmachina.ru/spy/3/ (vizitat 10.03.2007).

481. Заславский Д. „Румынская Сигуранца”. În: Красный Архив. Исторический журнал. Том второй (пятьдесят седьмой). Центральный Архив Р.С.Ф.С.Р. Москва: Государственное социально-экономическое издательство, 1933, с. 10-42.

482. Колесник В. Шпионский интернационал (Троцкисты на службе фашистских разведок). În: О некоторых методах и приёмах иностранных разведывательных органов и их троцкистско-бухаринской агентуры. Сборник. Москва: Партиздат ЦК ВКПБ, 1937. http://vault.exmachina.ru/spy/5/ (vizitat 08.03.2007).

483. Корнев А. Лев Николаевич Зиньковский-Задов. http://www.pseudology.org/evrei/Zadov.htm (vizitat 12.07.2007).

484. Макаров П. „Белые пятна” махновщины в фактах и версиях. În: Лебедь. Независимый альманах, 03 aprilie 2005, nr. 420. http://www.lebed.com/2005/art4133 (vizitat 12.07.2007).

485. Матвеев О. „Нелегальный резидент НКВД в Одессе сообщает...”. În: Независимое военное обозрение, 15 iunie 2001. http://nvo.ng.ru/spforces/2001-06-15/7_tsr.html (vizitat 12.07.2007) sau http://www.fsb.ru/fsb/history/author/single.htm!_print%3Dtrue&id%3D10318082@fsbPublication.html (vizitat 05.04.2013).

486. Милкус Ал. Учебник истории: „Петр I прощал жене измены в интересах России”. În: Комсомольская правда, 08 septembrie 2006. http://www.kp.ru/daily/23769.4/57128/ (vizitat 26.10.2013).

487. Прутский поход 1940 года. http://www.hrono.info/sobyt/1900war/1940prut.php (vizitat 28.10.2013).

488. Рубин Н., Серебров Я. О подрывной деятельности фашистских разведок в СССР и задачах борьбы с нею. În: О некоторых методах и приёмах иностранных разведывательных органов и их троцкистско-бухаринской агентуры. Сборник. Москва: Партиздат ЦК ВКПБ, 1937. http://vault.exmachina.ru/spy/13/ (vizitat 08.03.2007).

489. СМЕРШ. http://www.gruppa-s.ru/history/osnov/smersh.php (vizitat 28.10.2013).

490. Спецслужбы Румынии. Досье. http://x-mir.occnet.ru/rumin_docie.html (vizitat 10.03.2007).

491. УНКВД по Молдавской АССР – МВД Молдавской ССР.

http://shieldandsword.mozohin.ru/VD3462/terr_org/respublik/moldav.htm (vizitat: 10.10.2014).

492. Уранов С. Подрывная работа японской разведки. În: О некоторых методах и приёмах иностранных разведывательных органов и их троцкистско-бухаринской агентуры. Сборник. Москва: Партиздат ЦК ВКПБ, 1937. http://vault.exmachina.ru/spy/4/ (vizitat 08.03.2007).

493. Файтельберг-Бланк В. Кто вы, господин Гефт? În: Комсомольская правда Украина, 01 ianuarie 2007. http://old.kp.kiev.ua/daily/odessa/75/?rubr=/daily/odessa&doc=64167 (vizitat 05.07.2007).

494. Шевченко Р., Замура Е. МВД РМ: Новейшая история-1. http://baza.md/index.php?newsid=43 (vizitat 10.03.2008).

495. Шевченко Р. История молдавской прокуратуры-1. http://baza.md/index.php?newsid=46 (vizitat 10.03.2008).

496. Шевченко Р. История секретной службы: трагикомедия в 14 действиях. http://www.baza.md/engine/print.php?newsid=138&news_page=1 (vizitat 10.03.2008).

497. Шницер В. Церковный колокол спас. În: Русский Базар, 3-9 mai 2007, nr. 18 (576). http://www.russian-bazaar.com/article.aspx?ArticleID=9455 (vizitat 05.07.2007).

498. Штейнберг М. „Я – Лева Задов, со мной шутить не надо...”. În: Русский Базар”, 29 ianuarie – 4 februarie 2004, nr. 6 (406). http://www.russian-bazaar.com/Article.aspx?ArticleID=4605 (vizitat 05.07.2007).

ANEXE

Cronologie

1907 – după răscoala ţărănească de la Flămânzi, Iancu Panaitescu, directorul Direcţiunii Generale a Poliţiei, a organizat o mică organizaţie de informaţii pe lângă Direcţiunea Administraţiei din Ministerul de Interne, care va constitui nucleul viitoarei Siguranţe Generale a Statului.

25 martie 1908 – a fost adoptată „Legea pentru înfiinţarea Direcţiei Poliţiei şi Siguranţei Generale (D.P.G.S.)". La conducerea nou înfiinţatei instituţii a fost numit Iancu Panaitescu (director) şi Stan N. Emanoil (subdirector).

26 decembrie 1917 – Consiliul Directorilor Generali ai Basarabiei i s-a adresat generalului rus Dmitrii Şcerbaciov, comandantul armatelor ruseşti de pe frontul românesc, cu solicitarea trimiterii de trupe în Basarabia, pentru a combate anarhia ostaşilor ruşi bolşevizaţi şi a reinstitui liniştea şi ordinea. Generalul rus i-a solicitat Armatei române să asigure ordinea în Basarabia.

10 ianuarie – 27 februarie 1918 – s-a desfăşurat campania militară a trupelor române, de sub conducerea generalului Ernest Broşteanu, împotriva forţelor bolşevizate din Basarabia, Armata română înregistrând 3 ofiţeri şi 122 de soldaţi morţi, 12 ofiţeri şi 309 ostaşi răniţi.

27 martie 1918 – Sfatul Ţării a votat Unirea Basarabiei cu Regatul României, după care, pe parcursul anului, au fost înfiinţate structurile de siguranţă, similare celor din restul României.

1 august 1918 – în baza Înaltului Decret Regal nr. 1626 a fost instituită starea de asediu, într-un teritoriu de-a lungul Nistrului, cu o lăţime de 50 km.

a doua jumătate a anului 1918 – Diviziile IX şi X Infanterie au format Grupul de Divizii „General Ioan Popovici", care avea ca misiune principală apărarea graniţei româno-sovietice, desfăşurând în acest scop şi o intensă activitate informativă la est de Nistru.

10-14 ianuarie 1919 – a avut loc atacul armat asupra Basarabiei, executat în sectorul Hotin – Otaci, de către adepţii ruşilor albi (care se aflau pe teritoriul Ucrainei), cunoscut în istoriografia sovietică sub numele „răscoala de la Hotin".

27-28 mai 1919 – a avut loc incursiunea bolşevică, pornită din stânga Nistrului asupra Tighinei, numită de propaganda sovietică „răscoală de la Tighina".

22 iunie 1919 – s-a decis prima reorganizare a Ministerului de Interne de după Marea Unire (ultima reorganizare efectuându-se în baza legii din 20 iunie 1913), prin care s-a instituit o organizare poliţienească unică şi uniformă, pentru întregul teritoriu al României Mari.

iunie 1919 – şef al Subinspectoratului Siguranţei Generale a Statului a devenit Dumitru Zahiu.

vara anului 1919 – organele Siguranţei din Basarabia au arestat un mare număr de agenţi comunişti (circa 200), după care, o perioadă, acţiunile comuniste au stagnat.

noiembrie 1919 – în Basarabia au venit de peste Nistru Pavel Tkacenko şi Şmil Bubnovski, cu misiunea reorganizării mişcării subversive comuniste.

1 aprilie 1920 – M.St.M. al Armatei române a emis „Instrucţiunile relative la formarea în fiecare garnizoană a unui birou de informaţii", menit să procure informaţii despre inamicul „dinlăuntru", să prevină şi să combată propaganda subversivă în mediul militarilor.

mai-iunie 1920 – a avut loc un val de arestări a agenţilor comunişti, printre care şi preşedintele Comitetului Central basarabean Şmil Bubnovski, preşedintele Comitetului Central sindical bolşevic, preşedinţii comitetelor din Cetatea Albă, Orhei, Tighina şi Hotin, precum şi un număr mare al membrilor acestor comitete.

6 iulie 1920 – şef al Siguranţei din Basarabia a fost numit Zaharia (Zinovie) Husărescu.

august 1921 – guvernul român a decis declanşarea unei acţiuni, executată de autorităţile militare, cu concursul autorităţilor administrative, a jandarmeriei rurale, poliţiilor şi serviciilor speciale de siguranţă, pentru lichidarea bandelor comuniste şi de tâlhari, care operau în Bucovina, nordul Moldovei şi Basarabia. Generalul Iacob Zadic, comandantul Corpului 4 Armată, a fost împuternicit cu comanda operaţiei.

20 septembrie 1921 – în urma trecerii definitive a Armatei române la starea de pace, a fost instituit Comandamentul Militar al Basarabiei, ca organ cu împuterniciri militare şi administrative – de pază a frontierei, siguranţă generală, organizarea poliţiei urbane şi rurale etc. –, condus de generalul de divizie Ioan Popovici.

14 decembrie 1921 – la Cetatea Albă a fost descoperită o organizaţie teroristă, condusă de inginerul Alexandru Tomov, care a comis atentatul din 14 noiembrie 1921, împotriva personalului Brigăzii de Siguranţă Cetatea Albă, soldat cu victime.

11 ianuarie 1922 – lăţimea zonei în care era instituită starea de asediu a fost redusă de la 50 km. la 30 km.

12-17 septembrie 1924 – a avut loc rebeliunea de la Tatar-Bunar, organizată de Komintern, cunoscută în istoriografia sovietică sub numele de „răscoala de la Tatar-Bunar".

19 decembrie 1924 – a fost adoptată „legea Mârzescu” („pentru reprimarea unor infracţiuni contra liniştii publice”), care a scos în afara legii Partidul Comunist din România. Legea nu-i viza exclusiv pe comunişti. Pedepsele prevăzute erau de 5-10 ani de privaţiune de libertate, amendă de la 10.000 la 100.000 de lei şi interdicţie corecţională.

1924 – a fost înfiinţat Serviciul Secret de Informaţii al Armatei Române, condus de Mihail Moruzov. Pe graniţa de est a României, S.S.I.A.R. dispunea de Centrul „A” la Cernăuţi şi Centrul „B” la Chişinău.

9 decembrie 1925 – Gheorghe Tătărescu a rostit un discurs în Adunarea Deputaţilor, în care a vorbit despre acţiunea comunistă din Basarabia, incursiunile de peste Nistru şi rebeliunea de la Tatar-Bunar.

1925 – Zinovie Husărescu a publicat la Atelierele Imprimeriei Statului din Chişinău, lucrarea sa „Mişcarea subversivă în Basarabia” (179 de pagini).

21 iulie 1929 – a intrat în vigoare „Legea pentru organizarea poliţiei generale a Statului”, prin care organele de poliţie au fost restructurate, accentul fiind pus pe reducerea cheltuielilor şi eficientizare activităţii prin profesionalizarea poliţiei.

25 ianuarie 1930 – a fost adoptat „Regulamentul de organizare a Ministerului de Interne”, în care se spunea că, „Ministerul de Interne are în atribuţiile sale conducerea administraţiei generale a Ţării, ordinea şi siguranţa statului”.

decembrie 1930 – şef al Inspectoratului Regional de Poliţie Chişinău a fost numit Constantin Maimuca.

1935 – serviciile speciale româneşti au înregistrat unul din cele mai răsunătoare succese: pe parcursul a câtorva săptămâni, a fost decapitată rezidenţa secţiei de spionaj extern a direcţiei G.P.U. a regiunii Odessa din teritoriul României. Dar, cu această ocazie „s-a aflat că toate legăturile informative ale Centrelor «A» (de la Cernăuţi – *n.n.*), «B» (de la Chişinău – *n.n.*) şi Serv.[iciului] Secret, erau în mâna G.P.U.”.

1936 – Constantin Maimuca a publicat la Imprimeria Statului din Chişinău, lucrarea sa „Tehnica şi tactica comunistă” (327 pagini).

26 ianuarie 1937 – a avut loc o nouă reorganizare a Ministerului de Interne, în urma căreia D.G.P. avea în componenţă trei direcţii – Direcţia Poliţiei de Siguranţă, Direcţia Poliţiei Administrative şi Direcţia Poliţiei Judiciare.

28 septembrie 1939 – Ministerul de Interne a fost reorganizat în Ministerul Ordinii Publice.

3 octombrie 1939 – s-a revenit la denumirea veche de „Ministerul de Interne”.

19 iunie 1940 – organele de informaţii militare româneşti informau că, având în vedere mişcările trupelor sovietice, „situaţia este foarte gravă şi pentru noi”.

28 iunie – 3 iulie 1940 – în urma „notelor ultimative” sovietice din 26 şi 27 iunie 1940, autorităţile române s-au evacuat din Basarabia, nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa. Serviciile de informaţii româneşti, retrase din teritoriile cedate, şi-au instalat dispozitivul pe noua graniţă sovieto-română. Autorităţile militare sovietice au ocupat imediat, la 28 iunie, oraşele Cernăuţi, Hotin, Bălţi, Chişinău şi Cetatea Albă, zădărnicind în zilele următoare retragerea autorităţilor civile şi militare româneşti.

3 iulie 1940 – la termenul indicat de guvernul sovietic, noua graniţă sovieto-română de pe Prut, a fost închisă.

8 iulie 1940 – unităţile militare sovietice de pe Prut au fost retrase, fiind înlocuite de trupele de grăniceri.

la 10 iulie 1940 – Lavrenti Beria, comisarul poporului al afacerilor interne al U.R.S.S., a solicitat aprobarea preşedintelui Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S., Viaceslav Molotov, pentru suplimentarea numărului trupelor de escortă ale N.K.V.D., având în vedere numărul mare de arestaţi în teritoriile anexate.

12 iulie 1940 – în baza decretului-lege nr. 2.370, a luat fiinţă „Direcţiunea Generală a Poliţiilor şi Siguranţei Statului”, prin comasarea D.G.P. cu Corpul de Jandarmi.

2 august 1940 – a fost înfiinţată R.S.S. Moldovenească.

8 august 1940 – în baza ordinului N.K.V.D. al U.R.S.S. nr. 00961, a fost înfiinţat N.K.V.D. al R.S.S. Moldoveneşti, condus de Nikolai Sazîkin şi ajutat de Iosif Mordoveţ.

4 septembrie 1940 – în fruntea guvernului României a fost desemnat generalul Ion Antonescu, unul din obiectivele lui principale fiind recuperarea teritoriilor româneşti, pierdute în vara anului 1940.

8 septembrie 1940 – a fost înfiinţat Serviciului Special de Informații al României (S.S.I.) de pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. Pe graniţa de est, S.S.I. dispunea de Centrul Nr. 1 Informaţii Suceava (retras în vara anului 1940 de la Cernăuţi), Centrul Nr. 2 Informaţii Iaşi (retras de la Chişinău) şi Centrul Nr. 3 Informaţii Galaţi.

20 septembrie 1940 – S.S.I. a informat că, trupele sovietice se pregăteau intens de un conflict armat cu Germania. Se aprecia ca iminentă izbucnirea războiului sovieto-german.

12 noiembrie 1940 – director general al S.S.I. a fost numit Eugen Cristescu.

3 februarie 1941 – prin dedublarea N.K.V.D.-ului a fost creat N.K.G.B. al R.S.S. Moldoveneşti, condus din 26 februarie 1941, de Nikolai Sazîkin.

24 februarie 1941 – S.S.I. a informat conducerea României că, foştii deputaţi ai Sfatului Ţării, care nu s-au refugiat din Basarabia, nu au fost deportaţi în U.R.S.S., ci se aflau întemniţaţi la Chişinău şi Tiraspol.

27 februarie 1941 – S.S.I. a întocmit o „notă informativă" cuprinzătoare privind situaţia din Basarabia şi nordul Bucovinei, în care a prezentat structura politico-administrativă, situaţia socială şi economică etc. Era menţionat faptul că, a început colectivizarea forţată a agriculturii, continua acţiunea de represiune şi campania antireligioasă, iar preţurile la produsele agricole erau foarte mici, în raport cu cele ale produselor industriale etc.

19 aprilie 1941 – într-o „sinteză", S.S.I. a subliniat că, în ultima perioadă de timp, se vorbeşte că, trupele sovietice vor declanşa acţiuni pentru ocuparea României.

aprilie 1941 – S.S.I. a întocmit un studiu de 113 pagini dactilografiate, întitulat „U.R.S.S. 1941. Sinteză asupra pregătirii de război", în care, detaliat, a prezentat dispozitivul Armatei roşii, pregătirea şi intenţiile militare ale U.R.S.S., armamentul şi muniţia din dotare etc.

16 mai 1941 – pe teritoriul României, la graniţa cu U.R.S.S. a fost arestat Boris Grünberg, alias Alexandru Sergheevici Nicolschi, care după război a ajuns subdirector general al Direcției Generale a Securității Poporului (1948-1953) și secretar general al Ministerului Afacerilor Interne al României (1953-1961).

mai 1941 – a fost înfiinţat Eşalonul Mobil al S.S.I. (cu numele codificat Detaşamentul „Vulturul"), care urma să se deplaseze pe Frontul de Est, în spatele armatelor de operaţii, în vederea coordonării activităţii subdiviziunilor S.S.I.

14 iunie 1941 (ora 02.30) – a început operaţiunea de deportare în regiunile Altai, Kirov, Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk, în republicile Kazahă şi Komi, a circa 30.000 de persoane din „R.S.S. Moldovenească şi regiunile Cernăuţi şi Ismail ale R.S.S. Ucrainene".

22 iunie 1941 – implicarea României în războiul germano-sovietic, cu scopul eliberării Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa de sub ocupația U.R.S.S.

25 iunie 1941 – N.K.G.B.-ul Uniunii Sovietice a emis directiva nr. 140, adresată „tuturor comisarilor poporului pentru securitate din republicile unionale, autonome şi şefilor Direcţiilor N.K.G.B. ale ţinuturilor şi regiunilor", cu ordinul de a-i interna pe toţi supuşii italieni, finlandezi, români, unguri şi slovaci, până la o „dispoziţie specială".

29 iunie 1941 – conducerea U.R.S.S. a adoptat directiva „Cu privire la mobilizarea tuturor forţelor şi mijloacelor pentru distrugerea ocupanţilor fascişti", care prevedea aplicarea tacticii „pământului ars" în teritoriile care urmau să fie părăsite.

18 iulie 1941 – la Botoşani, s-a constituit Centrul de Informaţii „H” al M.St.M. al Armatei române, cu misiuni informative şi contrainformative pe Frontul de Est, în interesul armatelor române de operaţii.

26 iulie 1941 – s-au încheiat operaţiile militare ale armatelor româno-germane pentru eliberarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa.

13 septembrie 1941 – a fost abrogat decretul-lege nr 2.370 din 12 iulie 1940, privind formarea „Direcţiunii Generale a Poliţiilor şi Siguranţei Statului”.

16 octombrie 1941 – unităţile Armatei române au cucerit oraşul Odessa. După încheierea bătăliei, maiorul Gheorghe Balotescu a revenit la Chişinău pentru a lua conducerea Centrului Nr. 1 Chişinău al S.S.I.

noiembrie 1942 – Subcentrul Tiraspol a trecut din subordinele Centrului Nr. 2 Informaţii Chişinău, în cele ale Centrului Nr. 3 Informaţii Odessa.

23 noiembrie 1943 – Centrelor Nr. 1 (Cernăuţi), 2 (Chişinău), 3 (Odessa) Informaţii şi Echipei speciale „C” le-a fost trimisă adresa nr. 8.300, privind organizarea unei agenturi pentru Transnistria, Bucovina şi Basarabia, în eventualitatea retragerii autorităţilor româneşti.

17 martie 1944 – Centrul de Informaţii „B” s-a retras din Tiraspol, urmând să-şi instaleze sediul la Bălţi şi să acţioneze în partea de nord a Basarabiei şi Transnistriei.

18 martie 1944 – trupele sovietice au forţat Nistrul şi au realizat primele capete de pod în Basarabia.

8 aprilie 1944 – Subcentrul Nr. 5 „Odessa” al Centrului „H” s-a stabilit la Cetatea Albă, având echipe informative la Caplani, jud. Cetatea Albă), capul de pod de la Ovidiopol (Carolina, Est Nistru, litoralul Mării Negre, regiunea Odessa) şi Cetatea Albă.

9 aprilie 1944 – Centrul de Informaţii „H” s-a retras la Galaţi.

14 aprilie 1944 – Centrul „H” a primit ordin să-şi stabilească sediul la Chişinău şi să activeze în Basarabia. Subcentrele lui urmau să acţioneze pe trei direcţiile: 1) Orhei – Chişinău – Hânceşti; 2) Tighina – Tarutino – Bolgrad; 3) Cetatea Albă – Tătărăşti – Ismail.

23 aprilie 1944 – Centrul de Informaţii „H” a sosit la Chişinău.

6 august 1944 – conducerea Centrului „H” a fost preluată de maiorul Theodor Botezatu, iar lt.-col. D. Bădărău a fost numit şef al nou-înfiinţatului Centrul de Informaţii „T”, prin dedublarea Centrului „H” şi urma să activeze la Bacău.

23 august 1944 – România a ieşit din războiul împotriva U.R.S.S. Întreaga Basarabia a fost ocupată de trupele sovietice. Echipele de contrainformaţii SMERŞ ale armatelor sovietice de operaţii au desfăşurat activităţi pentru identificarea şi arestarea agenturii româneşti lăsate în teritoriul Basarabiei.

Lista documentelor

1. **1920 iulie 6.** Decizia ministerială nr. 32.008-S prin care s-au făcut unele reorganizări a Siguranţei din Basarabia……..…272

2. **1920 vara.** Referat asupra rezultatelor inspectării Brigăzii de Siguranţă Cahul……...…..272

3. **1921 septembrie 30.** Scrisoare de mulţumire a comandantului Corpului 3 Armată adresată Siguranţei din Basarabia pentru buna activitate desfăşurată……...……273

4. **[1922].** Notă întocmită de una din subdiviziunile Siguranţei basarabene, referitoare la activitatea criminală şi teroristă a unor etnici minoritari din Chişinău, constituiţi în bande……...……274

5. **1926 mai 18.** Raportul lui Z. Husărescu prin care informa Bucureştiul că autorităţile franceze l-au decorat cu ordinul Legiunii de Onoare în gradul de Cavaler, „pentru serviciile aduse cauzei aliaţilor la Nistru”……...……275

6. **1930 martie 9.** Memoriu întocmit de Mihail Moruzov, şeful Serviciului Secret de Informaţii al Armatei române, privind situaţia din Basarabia, rezultat în urma cercetărilor efectuate de Serviciul Secret.…….……276

7. **1932 februarie.** Dare de seamă a Biroului Poliţiei de Siguranţă Orhei pentru luna februarie 1932……..……..……283

8. **1940 iunie 15.** „Buletinul contrainformativ nr. 8” întocmit de Secţia a II-a a Comandamentului Armatei a IV-a române, privind situaţia şi evenimentele petrecute în sectorul de activitate, de la graniţa cu Uniunea Sovietică. ……..……..286

9. **1940 decembrie.** „Notă informativă” privind situaţia din Basarabia ocupată, elaborată de Secţia a II-a Comandamentului Armatei a VI-a române, pe baza informaţiilor oferite de refugiaţii basarabeni.……..……291

10. **1941 februarie 28.** Raport al directorului general al S.S.I., Eugen Cristescu, referitor la competenţele strict informative ale S.S.I.……..……298

11. **1941 martie.** „Misiune” dată agentului „B. 117” al S.S.I., care urma să fie lansat în Basarabia ocupată.……..……299

12. **1941 iulie 26.** „Nota contrainformativă nr. 296” a Eşalonului I a S.S.I., privind recrutarea de către serviciul de spionaj sovietic a echipelor teroriste, care urmau să rămână pe loc şi să-şi execute

misiunea, în eventualitatea retragerii autorităţilor sovietice din Basarabia…….300

13. [1942 aprilie]. „Buletin contrainformativ” a Rezidenţei judeţului *Tighina*, privind situaţia din oraşul şi judeţul Tighina în luna martie 1942…….301

14. 1942 iunie 28. Instrucţiuni ale Centrului S.S.I. din Basarabia către organele din subordine, privind elaborarea „Sintezei Informativ-Interne”…….……307

15. 1943 iunie 30. „Ordinul de inspecţie nr. 1.204” al Centrului Nr. 2 Informaţii *Chişinău* (Basarabia), în care sunt prezentate constatările făcute în urma inspectării Rezidenţei judeţului *Tighina*……..……309

16. 1944 ianuarie 2. Raportul şefului Eşalonului I al S.S.I. privind situaţia recrutărilor de agenţi, care urmau să fie lăsaţi în teritoriile evacuate de autorităţile române…….…..311

17. 1944 aprilie 14. Scurte instrucţiuni date de Marele Stat Major, Secţia a II-a Centrului „H” pentru activitatea informativă şi contrainformativă în Basarabia……..……..313

18. 1944 aprilie 14. „Telegrama nr. 75” a Centrului de Informaţii „H”, adresată Secţiei a II-a A Marelui Stat Major al Armatei române, privind situaţia de pe front…….……..…….313

19. 1944 iunie. „Nota” Centrului „H” asupra situaţiei din Chişinău……314

20. 1944 iulie 5. „Nota informativă Nr. 53” a Centrului „H”, conţinând date cu caracter militar şi diverse informaţii din teritoriul basarabean, ocupat de trupele sovietice (Nordul Basarabiei), obţinute de la şase refugiaţi basarabeni…….……314

21. 1944 iulie 14. „Nota informativă nr. 14” a Subcentrului *Sublocotenent Dumitrescu* al S.S.I., referitoare la prinderea membrilor unui grup de spionaj sovietic din sectorul Leontina – Popeasca – Ermoclia, judeţul Tighina……317

22. 1944 octombrie 8. Din „nota informativă” nr. 25328/2 a Direcţiei de contrainformaţii SMERŞ a Frontului III Ucrainean, adresată Consiliului de război, referitoare la arestarea unui grup de funcţionari operativi şi agenţi, şi capturarea de documente aparţinând serviciilor de informaţii române şi germane…….……318

Documente

1. 1920 iulie 6. Decizia ministerială nr. 32.008-S prin care s-au făcut unele reorganizări a Siguranţei din Basarabia.

Copie

DECIZIUNEA
Nr. 32.008-S din 6 iulie 1920

Noi, Ministru Secretar de Stat la Departamentul de Interne;
În baza art. 9 din legea asupra organizării poliţiei G-le a Statului:

DECIDEM:

Art. 1. Dl. Zahiu Dumitru, sub Inspector G-l de siguranţă, este delegat cu conducerea serviciului special de siguranţă din Dobrogea cu reşedinţa la Constanţa, pe ziua de 15 Iulie 1920.

Art. 2. Se subordonează Serviciului special de siguranţă din Dobrogea toate brigăzile de siguranţă din judeţele Constanţa, Tulcea, Durostor, Caliacra, Covurlui, Vlaşca, Ismail şi Cetatea Albă.

Art. 3. Dl Husărescu Zaharia, Prefect al poliţiei Cetatea Albă este însărcinat cu conducerea Serviciului special central de siguranţă din Kişinău, pe ziua de 15 Iulie 1920 şi al Brigăzilor de siguranţă din judeţele Tighina, Cahul, Kişinău, Orhei, Bălţi, Soroca şi Hotin.

Art. 4. Dl. Negoescu Ion, şef de serviciu special de siguranţă în Direcţiunea poliţiei şi siguranţei G-le, este însărcinat cu conducerea Prefecturii poliţiei Cetatea Albă, în locul D-lui Husărescu Zaharia.

Art. 5. Direcţiunea poliţiei şi siguranţei G-le, este însărcinată cu executarea acestei Deciziuni.

p.[entru] Ministru,
/ss/ Taşcă

Director
/ss/ R. P. Voinescu

[334, p. 379]

2. 1920 vara. Referat asupra rezultatelor inspectării Brigăzii de Siguranţă Cahul.

R E F E R A T **[vara 1920]**

Domnule Subinspector General,

Mergând în oraşul Cahul, şi conform ordinului Dvs. am făcut controlul Brigăzii de Siguranţă şi rezultatul a fost:

Brigada se compune actualmente dintr-un Comisar, un subcomisar şi opt agenţi. Personalul este complect, în afară de subcomisarul cl.[asa] I Staicu Năstase care este mobilizat.

Lucrările de cancelarie sunt ţinute în regulă. S-a început formarea dosarelor speciale. Şeful Brigăzii Dl. Apostolescu, este un slujbaş muncitor şi îşi pune toate stăruinţele pentru executarea serviciului, este însă lipsit de tact şi nu are aptitudini şi nici cultura necesară spre a fi şeful unei Brigăzi de Siguranţă. Prin modul său de a vedea lucrurile s-a pus în conflict cu şeful Poliţiei oraşului, căruia de la un timp nu îi comunică nici o ştire care interesează bunul mers al serviciului şi o bună colegialitate care ar trebui să existe între Poliţia administrativă şi Siguranţă.

A făcut Subinspectoratului un raport mincinos când a arătat că a cerut poliţiei să îi dea sergent de zi şi de noapte, deoarece în realitate nu a făcut nici o intervenire şi D-l Poliţai imediat la cererea noastră i-a pus la dispoziţie un sergent de zi, sergent de noapte fiind de multă vreme detaşat la Siguranţă. A mai intrat în conflict cu Comandantul Garnizoanei D-l Maior Ferdeber şi însuşi D-l Prefect al Judeţului arată o vădită nemulţumire de modul cum acest şef se comportă.

În afacerea anchetării bolşevicilor arestaţi, a făcut în luna Mai (1920 – *n.a.*) mai multe percheziţii în comunele din judeţ şi a ridicat, aducând la Brigadă diferite corpuri de delict. Proces-verbal nu s-a făcut pe loc când lucrurile au fost ridicate, ci a fost trecut după cum mi-a spus D-sa în corpul procesului-verbal de anchetă, ce s-a alcătuit la reşedinţa Brigăzii. Corpurile delicte în loc să le înainteze autorităţilor respective, le-a îngrămădit într-un birou şi altele în magazie, unele peste altele, fără a se fi etichetat spre a se şti de la cine provine.

Nefiind închise, multe obiecte au dispărut. I-am atras atenţiunea ca să se eticheteze toate aceste obiecte şi să le aranjeze în magazie pe categorie de indivizi, de la care le-a ridicat şi după ce va complecta lipsurile, să le înainteze autorităţilor în drept spre a dispune de ele.

Cazuri importante şi cari urmau să fie ştiute de Subinspectorat nu au fost raportate.

Astfel, în noaptea de 18 spre 19 Iunie (1920 – *n.a.*), agenţii de Siguranţă Voinea Dumitrache şi Popa Mihail, însoţiţi de un anume Constantin Drăghici, fiind în stare de ebrietate, au tras focuri de revolver în stradă şi un glonte a intrat pe fereastră în casa hamalului Mendel Sfetlovschi, speriind familia acestuia şi producându-se o panică printre locuitori.

Întrebând pe D-l Şef de Brigadă de ce nu a comunicat asupra acestui caz nimic Subinspectoratului, mi-a spus că se afla atunci la Kişinău şi când s-a înapoiat nu a mai raportat, crezând că este târziu să mai raporteze.

Agenţii n-au nici o cunoştinţă de multiplele lor atribuţiuni, fapt ce m-a îndemnat să le fac o mică şcoală, în mod vag, arătându-le menirea lor şi explicându-le pe cât timpul mi-a permis asupra teoriei socialismului şi cum s-a ajuns bolşevismul.

Părerea subsemnatului ar fi ca D-l Apostolescu să fie trecut în Poliţia administrativă sau cel puţin să fie pus în subordine, fiind absolut inutil dacă este lăsat ca şef de brigadă.

Şef de Serviciu,
/ss/ I. Negoescu

[334, p. 380-381]

3. 1921 septembrie 30. Scrisoare de mulţumire a comandantului Corpului 3 Armată adresată Siguranţei din Basarabia pentru buna activitate desfăşurată.

Confidenţial personal

Nr. 791
1921 Septembrie 30
Corpul III Armată (P.[ostul de] C.[omandă])
Biroul de Informaţii
către
Inspect.[oratul] General de Siguranţă

Am onoare a vă face cunoscut, că faţă de marele concurs, ce acel Inspectorat, cât şi Brigăzile de Siguranţă respective, au dat Corpului III Armată în toate împrejurările critice, prin care au trecut autorităţile din Basarabia, mă simt obligat a aduce viile mele mulţumiri întregului corp al siguranţei generale a Basarabiei, în fruntea căreia se găseşte Dl Inspector Husărescu.

Totdeauna corpul Siguranţei a fost primul, care a căutat ca pentru binele întregii naţiuni să-şi sacrifice odihna, familia şi viaţa.

Mulţumită abilităţii agenţilor de sub ordinele D-voastră s-au putut descoperi şi prinde comploturi, agenţi şi organizaţii comuniste, ca exemplu:

a) Descoperire organizaţiei comuniste basarabene din 19 Oct.[ombrie] 1920 şi zilele următoare.

b) Descoperirea membrilor organizaţiei comuniste din localitate (Chişinău – *n.n.*), pe la sfârşitul lunii Februarie, cari se ocupau cu spionajul asupra dislocării trupelor noastre.

c) Descoperirea organizaţiei comuniste din Chişinău, precum şi din diferitele localităţi ale Basarabiei, pe la începutul lunii Mai 1921, etc.

Datorită spiritului (Siguranţei – *n.n.*) de a putea pătrunde şi prinde firul oricărei discuţiuni, acest Comandament a avut totdeauna prilejul ca să fie informat de tot ceea ce se petrece în Chişinău, cât şi în întreaga zonă de supraveghere a Inspectoratului General de Siguranţă (din punct de vedere al chestiunilor cu caracter discret).

Munca depusă de D-voastră s-a putut vedea în lucrările trimise nouă, în cari se dezvoltă pe larg şi în mod clar, întreaga organizare şi activitate a „Zacordoturilor".

Graţie sârguinţei, devotamentului şi sacrificiului, cu cari fiecare funcţionar din instituţia D-voastră este înzestrat, am putut ca în scurt timp să liniştim populaţia Basarabiei, cari era înspăimântată de jafurile şi ameninţările tuturor cetelor de bandiţi.

Mulţumesc din suflet D-lui Husărescu, cât şi întregului corp al siguranţei din Basarabia, pentru munca depusă şi ajutorul ce ni l-a dat, în îndeplinirea grelei însărcinări, ce am avut-o în sectorul Comandamentului meu, din ţinutul Basarabiei.

Comandantul Corpului III Armată
General de Divizie, /ss/ N. Rujinschi

[334, p. 409-410]

4. [1922]. Notă întocmită de una din subdiviziunile Siguranţei basarabene, referitoare la activitatea criminală şi teroristă a unor etnici minoritari din Chişinău, constituiţi în bande.

[1922]

N O T Ă

Bolşevici, transformaţi în bande de tâlhari, constituiţi în bandă armată cu revolvere şi anume: IANCU MOSCOVICI zis Caterinciuc, SLOIM SOLOMON, LEIB-PARAH OSTROVSCHI, SIMCA SIMCOVICI, TOIVI EFIM, ANDREI BURCIUC, EGOR CALINCIUC, STIOPA BURCIUC, FROIM zis FROICA ŞRAIER, METZ, HAIM LEVOV, ARON CATERINCIUC, ROMAN RADLOVSCHI, SERGHEI IVAŞCENCO, SAVA ROTARU, MAXIM RAHMANOV, MIŞCA CHIŞCARU, PROFIR BOTNAR, VANEA SOLOVIEV, IVAN ŞEREMETOV zis Vanica Pecari, STIOPCA DOPCIC, TIMOFEI TERIHOV, SIMION SOLODUHIN, SEMCA din Ucraina, MIŞCA NOS, VOLODEA GRECUL, GRIŞCA BAIER, LEIB FREIGHER, SULIM GOTLIEB, FISCHEL GOLTZMAN, MIHAIL BELOCUPTOV, SIMION STRUNGARU, VOLF CAUŞANSCHI, ABRAM VAISER, PETRE PELIN zis CÂRJĂ, PROCOPIE POSTULOV, ION MEREŞEANU, ŞLOMCA STEINBERG, IŢIC ADLER şi alţii, încă din anul 1918 populaţia Chişinăului se găsea sub teroarea armelor ucigătoare a acestei bande de tâlhari, care fără nici un scrupul şi chiar în sfida autorităţilor noastre poliţieneşti, comiteau cele mai îndrăzneţe tâlhării, neezitând să răpească

chiar şi viaţa liniştiţilor cetăţeni, atunci când setea de sânge ardea sufletul întunecat a acelor criminali.

Şi în seara de 3 Februarie 1919, când plumbul ieşit din arma unuia din aceşti criminali, rostogoli la pământ pe medicul Maior francez Dugusy, omorându-l, asasinând şi pe sergentul de oraş Pahonie Ion.

În ziua de 30 Ianuarie 1919, banditul SAVA ROTARU, prins pe când i se făcea percheziţie domiciliară de către Comisarul Coliu Stoian şi jandarmii Giuca Florea şi Belu Ion, această bandă, prinzând de veste, a apărut la momentul oportun în casa lui Rotaru, atacând şi făcând uz de revolverele ce în tot momentul îi întovărăşea, au rănit grav pe Comisarul Coliu Stoian şi pe jandarmul Giuca Florea, luptându-se piept la piept cu Comisarul, l-au pus pe Comisar cu faţa la pământ, trăgând cu revolverele şi rănindu-l grav cu mai multe gloanţe în cap şi corp.

În ziua de 19 Ianuarie 1919, au omorând pe Subcomisarul Măgurele Ion şi pe agentul de siguranţă Eftimescu Constantin, rănind şi pe Subcomisarul Costescu Grigore.

În ziua de 11 Septembrie 1921, pe când un evreu terorist arunca grenadele pe strada Alexandru cel Bun până în strada Bulgară, acest oraş, în acel timp evreul bandit Ruvin Roitman, originar din Moghilev – Ucraina, refugiat, cu încă 5-6 bandiţi evrei, au atacat tot mişeleşte ca şi pe Comisarii de mai sus, omorând cu focuri de revolver pe soţia agentului de siguranţă Antipa Petrov, rănind şi pe agentul Antipa Petrov cu focuri de revolver, pe când acesta trecea cu soţia pe strada Constantinovscaia.

În anul 1920, a fost omorât cu focuri de revolver şi agentul Ciupachin Dumitru, în cartierul de jos, evreiesc.

În anul 1918, a fost omorât în piaţă agentul de siguranţă Stratulat Petre, în timpul când nişte indivizi comiteau o spargere.

Evreul Fişel Goţman era gazda criminalilor de mai sus, unde depuneau revolverele şi erau păziţi pentru a împărţi fructul tâlhăriei.

-----oOo-----

[99, p. 635-636]

5. 1926 mai 18. Raportul lui Z. Husărescu prin care informa Bucureştiul că autorităţile franceze l-au decorat cu ordinul Legiunii de Onoare în gradul de Cavaler, „pentru serviciile aduse cauzei aliaţilor la Nistru”.

Domnule Director General [al Poliţiei şi Siguranţei Statului],

Avem onoare a raporta că în ziua de 11 Mai a.c. [1926], orele 12 a.m., Dl. Seguineau, Consulul francez din localitate (Chişinău – *n.n.*), mi-a remis din partea guvernului francez, insignele şi decretul Nr. 32.829 din 27 Februarie 1926, al ordinului Legiunii de Onoare în gradul de Cavaler, motivând aceasta ca recompensă „pentru serviciile aduse cauzei aliaţilor la Nistru”.

Solemnitatea remiterii acestei distincţiuni onorifice a avut loc la Inspectorat în faţa personalului nostru superior.

Raportându-vă cele ce preced, cu onoare vă rugăm să binevoiţi a interveni să mi se acorde cuvenita autorizaţie de a purta această decoraţiune.

Se anexează copie după decretul Nr. 32.829/926 şi cuvântarea citită de Dl. Consul Seguineau cu ocazia acestei solemnităţi, cum şi copie după răspunsul nostru.

Inspector General,
[/ss/ Z. Husărescu]

[334, p. 432]

6. 1930 martie 9. Memoriu întocmit de Mihail Moruzov, şeful Serviciului Secret de Informaţii al Armatei române, privind situaţia din Basarabia, rezultat în urma cercetărilor efectuate de Serviciul Secret.

M.[arele] S.[tat] M.[ajor]
S.[erviciul] S.[ecret]

9 martie 1930

Am onoare a depune alăturat memoriul asupra situaţiei din Basarabia, ca rezultat al cercetărilor făcute în această parte a ţării.

Şeful Serviciului Secret
M. Moruzov

Asupra situaţiei din Basarabia au apărut în ultimul timp diverse comentarii, unele cu caracter destul de alarmant, ca să provoace îngrijorare în toate cercurile din ţară şi anumite impresii în străinătate.

Pentru lămurirea acestei chestiuni am întreprins personal cercetări pe întreg teritoriul acestei părţi de ţară, ajutat de o echipă formată din cei mai buni agenţi ai acestui serviciu şi ca cercetarea să fie cât mai completă am apelat la toate sursele informative, vizând în special elementele şi grupările locale în posibilitatea de a ne furniza datele necesare acestei cercetări.

Astfel, am luat contact cu membrii mai importanţi ai partidelor din opoziţie, cu elemente a diferitelor categorii sociale, ca proprietari, industriaşi, negustori, cât şi cu corespondenţii de ziare. O atenţie deosebită am dat şi funcţionarilor publici, preoţilor, corpului didactic, magistraţilor cât şi organelor informative civile şi militare, îndeosebi ale Siguranţei statului.

Cele obţinute din toate aceste surse au fost verificate de către echipa specială şi fiecare caz în parte, în mod suplimentar, controlat personal şi de mine.

În cercetarea întreprinsă nu m-am mărginit numai să înregistrez cele constatate, ci am căutat să aprofundez chestiunile, studiind faptele cât şi cauzele în toată complexitatea lor.

Bazat pe acest material informativ verificat, situaţia din Basarabia se prezintă astfel:

De la realipirea acestei provincii, au urmat trei faze bine distincte:

I-a) a entuziasmului naţional, care a ţinut până la înfăptuirea actului unirii;

a 2-a) a organizării administrative, înfăptuite la adăpostul stării de asediu;

şi a 3-a), actuala, a trecerii la situaţia normală prin ridicarea stării de asediu.

Asupra fazei I-a, nu este nimic de comentat, decât ca act istoric.

Faza a 2-a trebuie să fie examinată cu toată obiectivitatea, pentru ca să ne putem da seama de repercusiunile şi asupra populaţiei locale, deoarece în Basarabia, această perioadă de reorganizare şi consolidare administrativă, aşa cum s-a făcut, ne-a adus cel mai mare rău, căci în acest timp, prin cele petrecute acolo, s-a săpat o prăpastie între noi şi basarabeni.

Explic:

Guvernele care s-au succedat, preocupate de chestiuni fundamentale în reorganizarea noastră ca stat, au neglijat starea de fapt ce se crea, fără ştirea lor, în această provincie, căreia I se cereau numai majorităţi în alegeri, în urma cărora localnicii comunicau doar ştiri liniştitoare asupra stărilor din această provincie, pe când în realitate se petreceau următoarele:

La realipirea acestei provincii, în Basarabia au fost trimişi – la întâmplare – ca funcţionari, oricine.

Făcând o statistică a acestor elemente, am fi foarte mulţumiţi dacă 10% din ei şi-ar fi îndeplinit în mod conştiincios datoria. Restul însă, în unire cu elemente locale, de aceiaşi categorie, au format pur şi simplu asociaţii, şi abuzând prin funcţiile ce deţineau, au comis

abuzuri, au discreditat şi pe cei din restul regatului, lăsând şi urme adânci de nemulţumire în populaţie.

Nu e locul să înşir tot ce s-a comis, readu doar câteva cazuri tipice, unul constatat acum la Ismail:

Un perceptor a fost prins operând cu două feluri de registre. Unul cu chitanţiere de control, oficiale, altele false. După un timp, pe bază de garanţii, a fost pus în libertate. Actualmente, el colinda satele şi ameninţă pe locuitorii care au reclamat să revină asupra unor declaraţii, căci, zice el, în curând se va aplica din nou starea de asediu, el va reveni la postul său şi îi va aranja aşa cum ştie el.

Un alt caz:

Actualul ataşat militar la Constantinopol, maiorul Chiriacescu, mi-a istorisit următoarele în 1928, în prezenţa domnului colonel [Alexandru] Glatz (1882-1952, şeful Secţiei a II-a Informaţii din Marele Stat Major al Armatei române – *n.a.*):

„Am fost căsătorit cu o basarabeancă, fiica unui fost înalt demnitar la Curtea Imperială Rusă, care trăieşte acum la proprietatea sa din judeţul Soroca. Cu ocazia unei vizite făcute acestuia, mi s-a plâns că jandarmii l-au ridicat, din curtea proprietăţii, cantităţi mari de fineţe, fără nici o discuţie şi plată. Înapoindu-mă la Bucureşti, am adus cazul la cunoştinţa ministerului, care a ordonat o anchetă. Cu o zi înainte de a se trece la cercetări, s-au prezentat jandarmii noaptea la d-sa, spunându-i: dacă nu va retrage declaraţia, i se va da foc casei şi nici d-sa nu va scăpa cu viaţă. A doua zi, înaintea autorităţii a renunţat nu numai la reclamaţie, dar ceva mai mult, a făcut apel la mine ca să nu mai fac demersuri, căci ăl expun la consecinţe distrugătoare”.

Ce a determinat pe jandarmii, grade inferioare, să facă abuzuri nu ştiu, dar ştiu că comandantul companiei de pe atunci al judeţului Soroca, dispune azi de câteva milioane şi bazat pe faptul că am fost colegi de liceu, mi-a oferit 500.000 lei, ca să intervin pentru avansarea sa, în mod excepţional, la gradul de maior.

Un alt caz:

O cunoştinţă de-a mea, după o şedere de 2 ani ca preceptor în Basarabia, s-a înapoiat cu o avere care m-a minunat.

Cazului de la Tatar Bunar („răscoala” care a avut loc în perioada 12-18 septembrie 1924 – *n.a.*) s-a dat numai o importanţă unilaterală, trecându-se peste cauze care şi ele prezentau o deosebită importanţă. Expun aici informaţii care evidenţiază şi o latură a abuzurilor comise în această împrejurare, tolerată şi acoperită deci, la mijloc fiind şi altele mai mari, care nu permiteau evidenţierea lor.

În chestia abuzurilor săvârşite în Basarabia, Marele Stat Major în diferite rânduri, a fost nevoit să intervină ca să pună capăt unor anumite fapte abuzive.

De exemplu:

Locuitorii riverani nu-şi puteau adăpa caii în Nistru pentru că întârziaseră să are zeci de hectare pentru comandanţii companiilor de grăniceri; nu puteau muia cânepa, până când nu isprăveau de treierat pentru aceiaşi comandanţi; nimeni nu avea posibilitatea să viziteze cetatea de la Soroca, căci acolo tot comandanţii grănicerilor ţineau crescătorii de râmători; pescarii de la Vâlcov şi din întreaga regiune nu mai puteau pescui deoarece nu mai erau în stare să satisfacă nenumăratele cereri ale comandantului plutonului de grăniceri local, care nu se mulţumea câteodată nici prin a primi minimum 50-60.000 lei lunar ce se stabilise. După ce ofiţerul a fost mutat şi trimis înaintea judecăţii, s-a constatat că i s-a dat 1.560.000 lei într-un singur an, bani storşi prun diverse sisteme, de la pescari.

Mi-a fost penibil să asist când preşedintele Cooperativei „Morun” din Vâlcov (cooperativă care dispunea de un capital de 22.000.000 lei), s-a dezbrăcat şi mi-a arătat urmele adânci lăsate de bătăile suferite atunci când a încercat să reclame cazul expus celor în drept. Ca încheiere asupra acestui capitol, mai e de relevat şi următoarea chestiune importantă:

Serviciul de Siguranţă al Statului din Basarabia a cărui menire era, mai ales aici, să vegheze asupra întregii situaţii din această provincie, a abandonat înalta sa menire şi invidios de afacerile rentabile ale altora a încercat să bată recordul în această materie.

Insinuările, ticluirile, provocările au luat proporţii fantastice, a căror faimă a trecut şi peste hotare, cu deosebire în cazul tipic cu proclamarea Marelui Duce Chiril, ca Împărat al Rusiei.

Faptul s-a petrecut astfel:

La Chişinău s-a înjghebat o grupă de provocatori, în frunte cu refugiatul rus Acaţatov. Siguranţa locală a emis un act, următor căruia, aceştia ar fi venit din Rusia în secret şi ar aparţine unei mari organizaţii naţionaliste locale, cu scop de a proclama pe Marele Ducele ca Împărat al Rusiei.

Înarmaţi cu actele Siguranţei, această grupare, pe lângă care s-a ataşat şi un preot originar din Basarabia, purtătorul unei icoane zisă făcătoare de minuni şi adusă special din Rusia, în realitate însă sustrasă din casa unei văduve din Chişinău, au plecat la Nisa, unde s-a citit Marelui Duce proclamarea ticluită, de Împărat al Rusiei, încredinţându-i-se şi icoana în chestiune, obţinându-se cu această ocazie o însemnată sumă de bani.

În posesia acestui document, Marele Duce s-a adresat Curţii Regale a Marii Britanii, cerând sprijin pentru o eventuală înfăptuire. Curtea britanică a cerut informaţii la Intelligence Service, care, procedând la verificare, a constatat cele de mai sus.

Oricine a avut nevoie să procure acte, aranjări de refugiaţi, de traficat refugiaţii sau să îndeplinească vreo misiune în interesul altor state, s-a adresat Siguranţei din Basarabia, de care a fost servit cu prisosinţă.

Ca să evidenţiez modul cum a funcţionat centrala acestui serviciu din Chişinău, adică Inspectoratului General de Siguranţă de sub conducerea dlui Husărescu, redau şi următoarele date, de extremă importanţă:

Cu ocazia prinderii spionului [Constantin] Tibacu, de către grăniceri, acesta a declarat:

„Inspectoratul de Siguranţă din Basarabia, de fapt, a fost condus de G.P.U. din Odessa, iar activitatea acestui serviciu se expunea în scris şi de regulă în trei exemplare: unul se trimitea la Bucureşti, altul pentru arhivă şi al treilea se trimitea la G.P.U. din Odessa”.

Din cercetările întreprinse s-a constatat că:

Spionul Caraman îndeplinea funcţia de subşef al biroului de informaţii pentru Rusia la acest Inspectorat;

Cernah, un însemnat funcţionar al G.P.U. din Odessa, figura ca agent la Chişinău;

Crainic, subşeful Serviciului de spionaj al frontului de Est, depinzând de G.P.U. din Odessa, a venit la Chişinău conducând personal serviciul său din chiar biroul Inspectoratului de Siguranţă din localitate şi asta în calitate de funcţionar al statului nostru.

S-a constatat că tot G.P.U. din Odessa scotea la Chişinău un ziar „Utro”. figurând aici sub tutela altora, dar care de fapt era oficiosul lor condus de Stainhaus, tot de la G.P.U. Acesta, după verificările făcute, a figurat şi el ca funcţionar al Siguranţei din Chişinău.

S-a mai constatat că secretarul comisiei mixte, comisarul Angica de la acelaşi inspectorat, era tot agentul lui G.P.U., nu mai notez alte elemente ca dactilografi etc., recrutaţi la Chişinău, apoi răspândiţi şi în alte regiuni, aşa cum a fost trimis Tibacu la Bucureşti, socotit ca de prisos la Chişinău.

Rezultă deci, că aproape în total, personalul de Siguranţă din Basarabia, deşi salarizat de statul nostru, nu era în realitate decât o secţie a G.P.U. organizată solid pe teritoriul nostru.

Din dosarele Marelui Stat Major ar reieşi acum explicaţia faptelor că oamenii urmăriţi de serviciile de informaţii militare, la care s-au găsit arme explozibile, conducători de case de spioni, curieri, etc., găseau ocrotirea la acel Inspectorat. Menţionez între altele cazul de la Jarova, unde cei urmăriţi s-au înapoiat cu acte de la Siguranţă, astfel că de ei să nu se mai poată atinge nimeni.

Ani de zile trupele noastre din Basarabia nu s-au putut bucura de concedii, ba chiar am fost nevoiţi să recurgem şi la concentrări şi chiar la mobilizări deghizate, bazaţi pe anumite ştiri alarmante, date de acest inspectorat de siguranţă, sigur emanate de la G.P.U. şi transmise prin acest organ informativ al statului, cu scop:

Să ne ţină sub o continuă încordare, provocând nemulţumire printre trupe şi corpul ofiţeresc, care nu s-a putut bucura de concedii, ani de zile;

Să se influenţeze masele pentru formarea unui anumit spirit în sânul populaţiei, prin aplicarea măsurilor excepţionale; în fine

Să se formeze o anumită opinie în cercurile externe – cu consecinţe dezastruoase, mai ales din punct de vedere al creditului nostru extern şi al întregii noastre vieţi economice, în general.

Actuala fază, prin care trece Basarabia, după ridicarea stării de asediu, o putem denumi – faza lichidării trecutului – prin trecerea la starea normală, sub toate raporturile.

Odată cu această fază, era firesc să se ridice două chestiuni:

Reacţia maselor din cauza faptelor petrecute;

Ca toate organizaţiile conspirative să iasă la iveală şi să treacă la acţiuni făţişe.

În legătură cu prima chestiune, au urmat unele incidente, care au fost, cred date uitării, că deşi pământul Basarabiei a făcut parte din teritoriul pe care s-a desfăşurat o acţiune revoluţionară, totuşi, exceptând elementul minoritar, moldoveanul basarabean a păstrat şi păstrează aceleaşi mari calităţi moştenite de la strămoşi, între altele, plăcerea de a se răfui la timp cu cei ce l-au făcut vreun rău, ca apoi, repede, să uite modul cum s-au desfăşurat aceste manifestaţii, ele aproape n-au prezentat o importanţă deosebită.

Am fost mişcat văzând cum tinerii moldoveni din Basarabia, în cântece şi urale, însoţiţi de părinţii lor, se prezentau cu zile întregi mai înainte la cercurile de recrutare, pentru ca să-şi facă datoria de ostaşi ai ţării; în toate gările mici sau mari, o lume imensă era adunată, atât ziua cât şi noaptea, ca să-şi petreacă copiii, rudele ori pe prietenii lor, care plecau să-şi dea, fără şovăială, tributul pentru apărarea ţării.

În ceea ce priveşte partea a doua, chestiunea trebuie să fie examinată cu toată seriozitatea şi să i se dea toată importanţa cuvenită, căci tot răul real ce-l reprezintă pericolul de astăzi rezidă tocmai aici.

Este vorba de acţiunea comunistă.

Din cercetările întreprinse, pot afirma că, sub acest raport, în Basarabia nu există comunism, căci dacă ar exista, aceasta ar însemna că ideea principală comunistă este predominantă şi în jurul ei se dă lupta pentru realizarea acestui principiu, ori, aceasta nu există.

Există însă altceva şi anume, comuniştii, de diferite categorii, pe care ăi voi enumera şi care dacă deocamdată nu reprezintă o mare forţă, dar prin forma în care acţionează, cât şi prin sistemele la care recurg, pot provoca acţiuni din cele mai dăunătoare în ceea ce priveşte ordinea şi siguranţa însăşi a statului nostru.

În Basarabia există trei categorii de comunişti:

1. Comuniştii huligani, produs, îndeosebi al vieţii din trecut a stăpânirii ruseşti şi părtaşi activi în acţiunile din perioada revoluţionară;

2. Muncitorii propriu-zişi de la oraşe, care sunt îmbibaţi de aceste idei; şi

3. Cea mai importantă categorie a tineretului comunist, format, îndeosebi, din evrei de ambele sexe care, prin modul de organizare, prin îndrumarea sistematică, cu care sunt pregătiţi, cât şi prin modul cum se manifestă, reprezintă o forţă capabilă să se dezvolte şi să înfăptuiască anumite acţiuni în conformitate cu programul revoluţionar al Internaţionalei a III-a, influenţat de principiile lui Buharin.

Categoria I-a este formată din trântori, din cei certaţi cu justiţia sub diferite forme ca: participanţi la acţiuni revoluţionare, agitatori, spioni tâlhari etc., iar numărul acestora se ridică la circa 2.000, în întreaga Basarabie.

Categoria a II-a e alcătuită din muncitori, în sânul cărora a predominat întotdeauna anumite idei de nuanţe socialiste şi al căror număr se ridică în Basarabia la circa 3.000.

Categoria a III-a, a tineretului comunist, e reprezentată din punct de vedere numeric, prin circa 10.000.

Atât huliganii, muncitorii, cât şi tineretul comunist sunt recrutaţi din elementul orăşenesc. Elementul de la sate însă nu este contagiat şi cu greu se poate acapara, date fiind însăşi condiţiile de viaţă caracteristice elementului sătesc, care sunt în contradicţie completă cu ideologia bolşevică şi au ca dovadă lupta ce se dă în Rusia între ideea comunistă şi principiul conservativ de viaţă al sătenilor.

Urmează deci, să descriu activitatea comuniştilor la oraşe, în situaţia de astăzi.

Programul lor de activitate şi transpunerea în practică a ideilor lor pe teritoriul Basarabiei, evolutiv, este următorul:

La început, această activitate consta în înjghebarea la oraşe de nuclee comuniste, sub orice formă şi cu efecte diverse. În ultimul timp însă, s-a trecut la sistematizarea acestor organizaţii, în care se instruiesc, conform celor mai perfecte sisteme, contingente întregi de luptători, pentru promovarea programului integral comunist.

Cea mai mare importanţă ce o dă tehnica de organizare a partidului comunist constă în acapararea tineretului, care, prin flexibilitatea şi uşurinţa judecăţii, constituie elementul cel mai necesar pentru a lupta cu entuziasm întru desfăşurarea ideilor bolşevice. Elementul predominant, care formează tineretul comunist, îl dau evreii, cu 85%.

Explicaţia acestui fapt este că tot acest element în Rusia actuală reprezintă factorul de căpetenie, în ce priveşte rolul de conducere al noului stat sovietic şi cum mulţi din evreii basarabeni au rude şi prieteni în Rusia, cu care se găsesc în corespondenţă, aceştia le trimit ştiri din cele mai optimiste de acolo, însoţite de fotografii reprezentându-l în marile lor funcţii, ca militari superiori etc., având alăturaţi şi nelipsiţi dolari, puşi la îndemână de serviciul de propagandă sovietic. Aceasta a făcut să se trezească în sânul elementului tânăr, în opoziţie cu cei bătrâni, speranţa că într-o zi vor deveni şi ei viitori comandanţi, comisari, diplomaţi etc., deci iluzii care prind şi sunt uşor de menţinut, în faţa realităţii deja înfăptuite în statul sovietic.

Şcolile secundare evreieşti din Basarabia, sub îndrumarea unora din profesori, constituie adevărate pepiniere pentru recrutarea acestor elemente şi nu la puţini din ei această idee începe să ia formele fanatismului. Tot din rândul acestor tineri, ai tineretului comunist, se recrutează şi cei mai abili spioni, în slujba statului sovietic. Dau ca exemplu cele petrecute acum doi ani, când s-a descoperit o organizaţie vastă de spionaj şi din cercetările făcute s-a constatat următoarele:

Nisim Boi, student evreu, însoţit de un specialist trimis de Serviciul de spionaj militar din Moscova, în prejma încorporării contingentului, au sosit la Chişinău şi au ales din sânul tineretului comunist cele mai bune şi devotate elemente. Aceştia, în momentul repartizării la diferite unităţi, au primit anumite însărcinări în materie de spionaj şi prin acestea au reuşit să procure acestui serviciu de spionaj, interesante informaţii cu caracter militar.

Deci, pe lângă pericolul că acest tineret comunist e recrutorul elementelor noi de propagandişti, de aţâţători etc., el mai constituie, paralel cu aceasta şi o adevărată armată de spioni, fanatici, care au misiunea de a procura orice informaţii pentru nevoile statului sovietic.

Sistemul de propagandă prin radio constituie încă un mijloc de propagandă şi de aţâţare.

Comuniştii, pentru ca să-şi valorifice existenţa şi ca o încurajare a altor elemente îndoielnice – au trecut la fapte – în ultimul timp prin demonstraţii la Chişinău, Ismail, Bălţi şi Soroca. A rezultat deci, că nucleele lor principale se află la oraşe şi la aceste mişcări au participat numai dintre orăşeni, lipsind elementul sătesc.

În programul lor de acţiune, este prevăzut ca aceste nuclee să se răspândească treptat în târgurile din Basarabia, de unde apoi să-şi întindă antenele şi la ţară; sub diferite forme, care deşi în fond sunt în contradicţie cu ideologia comunismului, totuşi să provoace, cu orice preţ şi la momentul oportun, acţiuni pentru anumite scopuri urmărite de U.R.S.S.

În primul rând, prin toată acţiunea tacticii emanate de la serviciul de propagandă al Internaţionalei a III-a, sunt vizate regiunile locuite de minoritari, de preferinţă cele cu clement rusesc, ucrainean, cât şi cele cu elementul bulgăresc, masat în sudul Basarabiei.

Manifestările desfăşurate în oraşele mai principale, prin forma luată, au indignat în mod firesc opinia publică şi mai ales acolo unde autorităţile locale n-au procedat cu severitate impusă în asemenea împrejurări. A impresionat adânc faptul că la Soroca, prefectul judeţului a stăruit ca cei doi elevi ai liceului israelit să nu fie daţi în judecată, prinşi lipind afişe revoluţionare prin oraş.

Presa a început să descrie pericolul apărut.

În mod surprinzător, însă, în momentul când se dezbătea chestiunea, ziarele au început să publice, din surse oculte şi ştiri alarmiste, iar concomitent cu ele, Basarabia a fost inundată de manifeste incendiare. Presa a interpretat aceste manifestaţii ale comuniştilor în sensul că ele ar fi premergătoare unui atac iminent al satului sovietic, care, în acest scop a şi început să-şi concentreze spre Nistru trupe numeroase.

Deci, pe când nucleele comuniste din Basarabia porneau la demonstraţii – bazate pe propriile lor forţe – desigur împinse la acest atac şi de către Soviete, au avut ocazia să profite şi de campania electorală, şi mai ales prin apariţia ştirilor alarmiste. Aceste nuclee au găsit, astfel, momentul cel mai prielnic ca să întreprindă imediat cea mai viguroasă acţiune pentru a putea acapara cât mai mulţi partizani.

Redau un fapt:

Un muncitor din Ismail, originar din Tulcea, întâlnindu-mă aici şi cum în fond este un om corect sufleteşte, mi-a mărturisit că, într-o zi, a fost întâlnit de un comunist localnic, care având cu sine o serie de ziare ce conţineau articole despre un inevitabil atac sovietic, i-a spus: „Iată ce scriu ziarele burgheze. Peste câteva zile, deci, Basarabia va fi eliberată de Armatele Roşii. Tu ce faci? Eşti cu noi sau contra noastră şi în acest caz, să te scriu pe lista neagră”.

În urma ştirilor alarmiste publicate prin ziare, a urmat o adevărată panică printre elementele productive, proprietari, comercianţi şi industriaşi şi dat fiind că în aceste locuri s-a mai desfăşurat nu de mult un atac revoluţionar, cu toate grozăviile inerente lui, această panică a produs, cum era firesc, adevărate dezastre băneşti care au zdruncinat adânc întreaga viaţă economică a acestei provincii; efectele ei, încep să se resimtă acum şi în restul ţării.

În Basarabia, mulţi proprietari, negustori, industriaşi, au început să lichideze grăbit afacerile lor, iar de la bănci să-şi ridice depunerile.

La Bucureşti chiar, au început să se resimtă grav urmările acestui fapt. Mai înainte de el chiar, îndeosebi la noi, se resimţea lipsa unui credit larg şi pe termen lung. Acum, această panică a provocat o nouă lovitură, o nouă stagnare în dezvoltarea economică, cu tot cortegiul ei de nenorociri.

Banca Marmoroş Blank a fost asediată de deponenţi, restituind peste 700.000.000 lei. La fel se face şi la alte bănci.

Nu ştiu dacă Siguranţa sau alte organe informative au stabilit de unde şi cum a pornit semnalul acestei alarme, în orice caz însă, credem că dacă n-a fost la mijloc şi tactica statului sovietic, în mod precis însă, de pe urma acestui sistem de panică, au putut să profite ţările, care sunt interesate în a ne lovi îndeosebi din punct de vedere economic şi politic.

Mai e de relevat că pe teritoriul Basarabiei se dau acum lupte electorale. De câteva luni se succed alegerile şi cum era şi firesc, s-a ivit prilejul să se răscolească durerile trecutului, cât şi marile nevoi actuale. S-au scos la iveală şi s-au exploatat de către grupările politice, toate abuzurile, toate nedreptăţile, justificate sau nu; dar mai ales, a fost aţâţată populaţia pe baza noilor impozite; şi a accentuat, prin aceasta, starea grea în care se găseşte populaţia de peste Prut, care ani de zile a suferit de secetă, se află plină de datorii şi, din cauza scăderii actuale de preţuri la cereale, ea nu s-a putut încă vindeca atâtor ani vitregi.

Cu această ocazie, unele grupări politice pe seama cărora s-a aruncat, cu drept sau fără, o serie de învinuiri, n-au putut să-şi desfăşoare propaganda electorală.

Au avut loc incidente numeroase ca: izgonirea din sate, de la secţiile de votare etc., incidente obişnuite în luptele electorale, care însă, în loc să fie luate ca atare, au fost denaturate, în sensul că ele ar fi fost efectul acţiunii comuniste etc.

Redau un fapt:

Şeful unui partid politic din Ismail mi-a afirmat că, în satul Vaisal, locuitorii cu steagul roşu ar fi manifestat prin sat şi la secţia de votare, clamând lozincile revoluţionare. Acest lucru mi l-au afirmat şi cei de la siguranţa locală.

Această chestiune importantă, cercetând-o la faţa locului, am constatat că locuitorii şi-au făcut un steag lipind afişe de culoare roşie, pe care au desenat steagul Partidului Naţional-Ţărănesc, un cerc (roată), cu care au manifestat în adevăr prin sat strigând însă „Trăiască Partidul Naţional-Ţărănesc", etc. Că aşa a fost, reiese chiar din expunerea magistratului care a prezidat alegerile. Acesta mai arată că a fost impresionat de modul cum s-au desfăşurat alegerile din raza sa, ca linişte şi ordine.

Întrebând apoi atât pe şeful partidului local, cât şi şeful siguranţei pe ce şi-au bazat afirmaţia lor, dacă a asistat vreun agent sau cineva la aceste afirmaţii etc., s-a răspuns că nu, şi că torul se mărgineşte la: „aşa am auzit vorbindu-se".

Tot ştirile alarmiste au dat loc să se răspândească pe întregul ţinut al Basarabiei tot felul de versiuni cu caracter de actualitate, fie semănând îngrijorare, fie ca să se impresioneze anumite cercuri, asupra unor tendinţe periculoase.

Astfel, la Călăraşi (Lăpuşna) s-a spus că o femeie ar fi mărturisit stăpânului său, că ea s-a înscris la comunişti şi că în fruntea listei întocmite de aceştia printre persoanele ce urmează să fie executate la venirea lor, ar fi şi el. Din cercetările făcute a reieşit că acest fapt a fost comunicat de preotul din localitate, Nico, din acel târg, unui proprietar, şi că totul se reduce la aceasta.

S-a mai răspândit ştirea că în Basarabia au început să se organizeze grupări ateiste şi că un membru al acestei organizaţii, Andrei Feodorov, fost ofiţer ţarist, a încercat ca un act demonstrativ să aprindă o ţigară de la o lumânare în biserică. Din cercetările făcute s-a constatat că Feodorov este de meserie brutar, alcoolic, fost condamnat pentru diferite infracţiuni, în stare de ebrietate a intrat în biserică, a încercat să-şi aprindă ţigarea de la o lumânare şi că toată întâmplarea este faptul izolat al unui huligan, ce nu aparţine nici unei organizaţii.

Pentru acest fapt a fost judecat şi condamnat la o lună de zile închisoare.

CONCLUZII:

Din toate cele expuse apare în mod evident că:

În Basarabia nu există comunism, dar există comunişti, care se consolidează prin nucleele lor; şi a căror tendinţă evidentă este, ca să-şi întindă activitatea de la oraşe spre târguri şi prin aceasta să pătrundă şi în masa sătească.

Că în Basarabia s-a provocat o panică, venită de aiurea prin răspândirea de ştiri alarmiste, ştiri care au dat prilejul cel mai favorabil acestor nuclee comuniste să-şi dezvolte acţiunea lor în modul cel mai larg şi cu o îndrăzneală menită să impresioneze adânc masele productive ale acestei provincii.

O imperioasă necesitate de stat impune să se examineze cu toată atenţia cuvenită acestei chestiuni importante.

E neapărată nevoie să se pună capăt comuniştilor aţâţători din Basarabia, recrutate din elementele neproducătoare şi distructive şi să se împiedice ca acest curent să infecteze populaţia de la sate, care, date fiind anumite greutăţi pe care le mai are de suportat, ar putea dacă nu conştientă de ideologia şi consecinţele acestei propagande, să fie împinsă totuşi, prin amăgiri prielnice şi adaptate nevoilor, la acte nedorite;

Să se pună stavilă sistemului alarmist, care a devenit o obişnuinţă fără restricţii, întrucât, lăsat aşa, acest sistem provoacă continuu nu numai panică şi piedici în dezvoltarea economică şi internă a ţării, dar şi anumite impresii în străinătate care ne periclitează creditul, ceea ce e firesc cu această stare de nesiguranţă continuă, ce mereu se trâmbiţează în orice împrejurare;

Să se concentreze toate forţele vii ale acestui stat, ca tocmai acolo unde duşmanul cel mai înverşunat caută să sădească şi să exploateze ura în conştiinţele cetăţeneşti, să se ia măsuri neîntârziate ca atât cultul, instrucţia, cât şi aparatul administrativ să-şi îndeplinească datoria în mod cât mai conştiincios; rezultatul ar fi ca prin aceste măsuri, minciuna, ura şi calomnia - s-ar zdrobi de zidul format de aceşti buni fii ai ţării.

Acolo e nevoie ca şi bisericile şi şcolile să se transforme în adevărate focare de apostolat, acolo se simte nevoie ca administraţia, justiţia să fie un exemplu şi o garanţie pentru cetăţean, că bunul şi viaţa lui sunt bine păzite; acolo se simte nevoie ca consilierii agricoli să dezvolte cât mai larg activitatea, pentru ca să se pună în valoare pământul atât de productiv al acestei regiuni, să se dezvolte grădinăritul, pomicultura etc., să se facă împăduriri, căci impresionează destul de dureros pe oricine străbate sute de km, îndeosebi în sudul Basarabiei, fără a putea găsi adăpostul unui cât mai neînsemnat pomişor, acolo se simte nevoie de o serioasă şi folositoare propagandă duşmănoasă şi nefolositoare a altora.

Ca încheiere, şi în legătură cu expunerile făcute, e de relevat şi faptul că dacă timpul a cerut ca şi acestei provincii să i se acorde toate libertăţile, fără vreo deosebire de restul ţării, făcătorii răspunzători nu pot lăsa la voia întâmplării acţiunile clandestine sau cele abuzive săvârşite de unele organe ale sale; de aceea, s-ar impune imperios ca în această parte a ţării să se organizeze de urgenţă un serviciu informativ, cu concepţii moderne, cu noi elemente, a cărui menire să fie de a urmări şi descoperi toate uneltirile ce se urzesc de elementele mai sus menţionate, sub influenţa îndeosebi a Rusiei Sovietice; de a aduce la cunoştinţă toate actele abuzive săvârşite de organele sale; iar înaltul guvern, la rândul său, ţinut în curent în continuu de acest aparat, în deplină cunoştinţă asupra realităţilor, în toate domeniile, să poată aviza la timp şi sever asupra tuturor acestor fapte, ca astfel să se poată realiza o operă naţională de consolidare temeinică, având la bază, dreptatea şi sancţiuni pentru toţi.

Şeful Serviciului S.[ecret],
Mihail Moruzov

[383, p. 205-214]

7. 1932 februarie. Dare de seamă a Biroului Poliţiei de Siguranţă Orhei pentru luna februarie 1932.

A C T I V I T A T E A
BIROULUI POLIŢIEI DE SIGURANŢĂ ORHEI
ÎN CURSUL LUNII FEBRUARIE 1932

I. În ziua de 3 Februarie a.c., pe la orele 14, în urma informaţiunilor primite de la informatorii noştri că, diferiţi curieri trimişi de Soviete vin de peste Nistru şi în urma raziilor făcute de personalul nostru prin localurile publice, s-a reuşit să se aresteze curierul sovietic Zinovie Bujor, originar din comuna Mărcăuţi, jud. Orhei, dezertor din armata română şi aflat în serviciul bolşevicilor timp de aproape 2 ani.

Asupra numitului s-a găsit cusută o scrisoare în manşeta de la mâneca dreaptă a paltonului, trimisă de către autorităţile sovietice /G.P.U. din Tiraspol/, cu destinaţia Chişinău.

Numitul a fost înaintat Inspectoratului Regional de Poliţie Chişinău cu raportul Nr. 2.292 din 3 Februarie 1932, pentru continuare de cercetări.

2. În zilele de 3-10 Februarie a.c., în urma informaţiunilor date de informatorii noştri, s-a[u] descoperit autorii răspândirii de manifeste comuniste, precum şi membrii organizaţiei comuniste din Orhei, cu ramificaţiuni la Dâşcova şi Mana.

Cu această ocazie s-a stabilit că, tinerii evrei Iţic Iaruga şi Moşcu Portnoi, au fost recrutaţi în organizaţie de către conducătorii principali: Buca Munder şi Idel Fihman, dispăruţi.

Astfel că, în ajunul zilelor revoluţionare, numiţii Munder şi Fihman, prin agenţii lor de legătură, Iţic Iaruga şi Portnoi, au recrutat pe ţăranii Harlambie Ţurcan din com. Dâşcova şi Alexandru Popescu din Mana, care au fost însărcinaţi în mod special, cu răspândirea manifestelor în comunele lor.

Indivizii, cu actele dresate, au fost înaintaţi Parchetului Tribunalului Orhei, cu adresa Nr. 3.082 din 11/2/932, depuşi şi în curs de instrucţie, caz comunicat Inspectoratului cu rapoartele noastre Nr. 27 din 3/2 şi 3.195 din 13/2/932.

3. În ziua de 5 Februarie a.c., a fost arestat individul Nicolae Gonciar, originar din comuna Cinişeuţi, jud. Orhei, semnalat de către Inspectorat că, în acea regiune a organizat şi format nuclee comuniste. Cu ocazia arestării, s-a găsit asupra lui un carnet cu instrucţiuni secrete de mobilizare „Partea I-i din organizarea Comandamentelor militare în gări", precum şi 13 ordine de transport pe căile ferate, complectate pentru diferite călătorii ce numitul le făcea. La cercetări, a arătat că, acest carnet a fost luat de el din arhiva M.St.Major, secţia Galaţi, fără ştirea superiorilor săi, întrucât este militar în termen, contingentul 1931 la Regimentul 1 C.F.R., Compania 3-a. Numitul împreună cu actele dresate, s-a înaintat Inspectoratului cu raportul Nr. 3.148 din 12/2/932.

4. În regiunea Rezina s-a cercetat cazul semnalat de către Inspectoratul Regional de Poliţie Chişinău, cu privire la un denunţ anonim, făcut contra lui Nisis şi T. Chiperman din Rezina, al cărui obiect a făcut raportul nostru cu Nr. 3.189 din 12/2/932 către Inspectorat.

5. S-a cercetat la Primăria comunei Rezina cazul cu eliberarea Certificatului de naţionalitate a evreului David Vainer şi s-a stabilit că numitul nu avea nici un fel de legătură cu Basarabia, iar certificatul i-a fost eliberat pe baza unui alt certificat dat în 1922 de complezenţă, căci a avut domiciliul administrativ în anul 1918 în Basarabia, de către fostul Primar M. Averbuh /decedat/, caz comunicat Inspectoratului cu raportul Nr. 3.218 din 13/2/932.

6. S-a semnalat Chesturii poliţiei Chişinău individul Vladimir Buciuşcanu, fost cu domiciliul în comuna Meleşeni, jud. Orhei, stabilit în prezent în suburbia Vestirniceni, oraşul Chişinău, care din informaţiuni ce posedăm, ar fi în legătură cu sovietele şi în vara anului 1931 ar fi fost peste Nistru la Soviete.

7. S-a cercetat în comuna Saharna – Rezina şi Mateuţi, jud. Orhei, cazul semnalat de Inspectorat relativ la un denunţ anonim împotriva numitului Pavel Crudu şi alţii, al cărui obiect a format raportul nostru cu Nr. 3.501 din 18/2/932.

8. În ziua de 19 Februarie a.c., transportându-ne în comuna Bravicea, de comun acord cu organele jandarmeriei, s-a reuşit şi descoperit organizaţia comunistă din Bravicea, conducă de către agronomul Constantin Racu, care era în legătură cu Comitetul Regional din Chişinău, de unde primise scrisori convenţionale.

La sediul organizaţiei s-a găsit un voluminos material comunist cu instrucţiuni, ziare şi un şapirograf.

Întreaga organizaţie din Bravicea se compune din conducătorul Constantin Racu, agronom de viticultură, Avrum Moşcu Fiş, Iugrah Şura, Goldman Polea, Iugrah Moşcu, Spivac Haia şi Valicov Timofei.

Conducătorul Racu, în primul rând a recrutat pe Goldman Mordco, în prezent condamnat la un an închisoare pentru răspândiri de manifeste din Bravicea, iar Goldman, la

rândul său, a recrutat pe Avrum Moşcu Fiş, ultimul însă, a recrutat pe Iugrah Şura, Polea Goldman, Iugrah Moşcu, Haia Spivac şi Timofei Valicov.

Şura Iugrah şi Goldman Polea aveau însărcinarea să prescrie şi să şapirografieze manifeste incendiare, redactate şi concepute de Constantin Racu, pe care le preda[u] numiţilor Avrum Moşcu Fiş şi Moşcu Iugrah pentru răspândire.

Şura Iugrah a mai cusut două steaguri roşii pe care le-a arborat Avrum Moşcu Fiş la marginea comunei.

În afară de aceasta, numitul Constantin Racu avea o strânsă legătură cu organizaţia partidului comunist din Orhei, pe care de fapt numitul l-a format încă din anul 1929 şi apoi, cu plecarea sa la Bravicea, a lăsat conducerea numitului Vainştoc Nuhim şi Burih Munder, având cu aceştia legătură prin Eugenia Sacara /semnalată Inspectoratului cu raportul Nr. 258 din 10 August 1931/, recrutată de Racu tot în anul 1929, de când această organizaţie activează.

Nuhim Vainştoc în prezent se află la Închisoare, fiind condamnat la 3 ani de zile închisoare, 20.000 lei amendă în anul 1931, pentru comunism.

Eugenia Sacara a condus partea tehnică a literaturii şi cu ocazia diferitelor aniversări comuniste, singură a redactat şi şapirografiat manifeste, precum şi inscripţii pe steagurile roşii care le arborau.

Toţi cei de mai sus sunt deţinuţi în curs de cercetare, recunoscând faptele, caz comunicat Inspectoratului cu rapoartele Nr. 3.801 din 22 Februarie 1932, 4.060 din 25 Februarie, 4.199 din 27 Februarie 1932.

9. Au fost cercetaţi şi dresate acte pentru indivizii Alexandru Stan, Jukovschi Filip, Nicolai Daţcu, Arsenie Iudaev, Mihail Botnaru, Gavril Donţov cu soţia şi doi copii, Medeleanu Alexei cu soţia şi 3 copii, Medeleanu Petre cu soţia şi un copil, Anton Socol cu soţia şi 3 copii, Iustin Darie cu soţia şi 6 copii, Timofei Zamolea şi Serghei Pavlenco, toţi veniţi de peste Nistru în mod fraudulos şi fără acte legale şi care cu rapoartele noastre Nr. 4.162, 4.163, 4.164, 4.165, 4.374, 4.373 şi 4.375/932 au fost înaintaţi Inspectoratului Regional de Poliţie Chişinău pentru a dispune asupra situaţiei lor.

10. S-au făcut informaţiuni şi cercetări în diferite regiuni ale judeţului, în legătură cu starea de spirit a populaţiunii, precum şi verificarea diferitelor ştiri.

11. A intrat în ţară prin punctul de frontieră Grigore Ghica Vodă, un supus străin, căruia i s-a eliberat bilet de liberă petrecere pe termenul vizei consulare.

12. S-au făcut reveniri şi circulări de urmărire pentru 214 refugiaţi veniţi de peste Nistru în mod fraudulos prin raza acestui judeţ, care nu aveau la dosarele lor individuale situaţiunea lor exactă, ca; unde se găsesc în prezent, de ce acte se folosesc, dacă mai sunt în comunele unde au declarat că se stabilesc, etc.

13. S-a format un număr de 43 dosare individuale pentru diferiţi indivizi condamnaţi, urmăriţi, suspecţi, cercetaţi, etc. şi fişe.

14. S-a înscris în registrul-model 1 de suspecţi individa Polea Sapirin şi Moşco Feleman, ambii din Orhei, condamnaţi la 3 şi 4 luni de zile închisoare, pentru răspândire de manifeste comuniste.

15. S-a executat din ordin şi din oficiu, un număr de 142 de lucrări, referitoare la verificări de informaţiuni, cercetări, etc. şi au rămas în restanţă un număr de 6 lucrări cu caracter informativ şi cercetări ce interesează siguranţa generală a Statului, [pentru] care urmează a ne deplasa în judeţ, pentru verificarea şi cercetarea lor.

ŞEFUL POLIŢIEI,
/ss/ T. Mâşcov

ŞEFUL BIR.[OULUI] DE SIGURANŢĂ,
/ss/ Popescu

[99, p. 329-331]

8. 1940 iunie 15. „Buletinul contrainformativ nr. 8” întocmit de Secţia a II-a a Comandamentului Armatei a IV-a române, privind situaţia şi evenimentele petrecute în sectorul de activitate, de la graniţa cu Uniunea Sovietică.

A R M A T A IV-a **Tecuci, 15 Iunie 1940**
Stat Major
Secţia II-a

Of.[iciul] Poştal Militar Nr. 19
Nr. 20.926

BULETIN CONTRAINFORMATIV Nr. 8

I. Starea de spirit în armată: bună

- În noaptea de 20/21 Mai a.c., soldatul Careliuc Dumitru, conting.[entul] 1940, de naţionalitate rusă, din R.[egimentul] 10 Roşiori, fiind numit santinelă pe malul Nistrului (localitatea Iarova), a încercat să dezerteze în U.R.S.S.; pe când înota, fiind observat de soldatul grănicer Dănilă Ilie, aflat de santinelă la un post apropiat, a fost somat şi, nesupunându-se, a fost împuşcat. Soldatul grănicer Dănilă Ilie a fost citat prin O.[rdinul de] Z.[i] pe Armata IV-a şi avansat caporal.

- În noaptea de 25-26 Mai a.c., soldaţii Turcenco Matei şi Petre Seleşteanu, originari din Jud. Cetatea Albă şi concentraţi la R.[egimentul] 35 Inf.[anterie], au trecut în Rusia pe la Sud de Răscăieţi. Întrucât, din scrisorile lăsate reiese că erau bine trataţi, rezultă că, dezertarea lor nu poate fi decât efectul propagandei străine.

II. Starea de spirit a populaţiei civile.

1./ Românească.

La oraşe.

- În toate păturile sociale se manifestează o îngrijorare datorită condiţiunilor de ordin extern, a scumpetiei şi a împuţinării progresive a tuturor materiilor prime, necesare alimentării nevoilor casnice, industriale, etc.

Perspectivele viitorului, fac ca îngrijorarea aceasta să crească pe timp ce trece.

- Problema salarizării preocupă masa funcţionarilor, deoarece scumpetia a dezechilibrat bugetele lor.

Problema unui eventual conflict [militar], preocupă în special, funcţionărimea şi oamenii cu stare.

Se constată o stare de spirit neliniştită, care se manifestă prin o evacuare ascunsă a bagajelor şi averilor mobile ale acestora; transportul se face noaptea, impresionând populaţia.

- Muncitorii sunt într-o stare materială precară; câştigul lor zilnic nu [le] poate acoperi nevoile; şomajul e în creştere (în special, în porturi). Ajutoarele date sunt insuficiente.

Nu s-au produs manifestări în masă.

La sate.

Populaţia e preocupată de lucrul pământului, de greutăţile acestui an agricol, de scumpetia şi de lipsa tuturor lucrurilor de primă necesitate.

Ultimele concentrări au dezorganizat munca câmpului şi au adus nelinişte în sânul familiilor.

În unele regiuni începe să se simtă lipsa porumbului.

Rechiziţiile au cauzat şi ele nemulţumiri, fiind făcute într-o perioadă de muncă intensă.

Rechiziţiile de căruţe pentru transporturi, în zonele de fortificaţii, aduc şi ele nemulţumiri, fiindcă stingheresc muncile agricole.

La aceste nemulţumiri trebuie adăugat şi faptul că, plata în general, este inferioară lucrului prestat.

În regiunea Bălţi, fabrica de zahăr Esmanski, se pregăteşte să se mute în Vechiul Regat; pentru acest motiv, nu a mai făcut contracte pentru cultura sfeclei de zahăr, ceea ce a dezorientat masa cultivatorilor.

Populaţia comunelor situată în zona unde se fac lucrări de fortificaţie, are nemulţumiri de pe urma faptului că, trupele din zonă pasc caii pe imaşurile şi fânaţurile locuitorilor; populaţia unor comune din această zonă, fiind lipsită de hrană, îşi arată dorinţa de a li se da hrana de către autorităţile militare.

În Basarabia, populaţia rurală rusă şi o parte chiar din populaţia românească, fără a putea fi considerată ca simpatizantă cu U.R.S.S., nu se îngrijeşte de eventualitatea unei agresiuni [sovietice]; în general, această stare de indiferenţă, are la bază o propagandă de la om la om în favoarea Rusiei.

În ansamblu, starea de spirit a mediului rural, are actualmente următoarele caracteristici:

a) Sătenii sub impresia vremurilor grele prin care trecem, se înfăţişează astăzi – în contrast cu timpurile prospere de altă dată, – sub un aspect de oboseală şi nemulţumire.

b) Nesiguranţa zilei de mâine, îi fac[e] să se dezintereseze de gospodării, munca părându-le o corvoadă.

c) Spiritul de prevedere, recunoscut la ţăranul român, pare a fi dispărut, săteanul îngrijindu-se azi numai de strictul necesar, de la o zi la alta. Această stare nefavorabilă, se datorează desigur şi diferitelor zvonuri ce circulă, dar mai ales, lipsei unor înţelegeri şi conştiinţe continuu prezente, care să împingă pătura rurală tocmai la o muncă mai intensă ca oricând, în interesul suprem al ţării. Lămurirea ţărănimii noastre şi formarea acestei conştiinţe acolo unde pare că ar lipsi, pune problema unei ofensive puternice şi urgente, prin propagandă sănătoasă, în toată pătura rurală.

Această chestiune trebuie urmărită în planul de activitate al M.U., prevăzut în ordinul M.[arelui] St.[at] Major Nr. 213.631/B. din 27.IV.1940.

2./ Populaţia minoritară.

a) Germanii.

- Acţiunea pentru recrutarea tinerilor germani, pentru a renunţa la cetăţenia română, continuă, urmând ca ei să plece în Germania.

Există suspiciunea că, prin aceasta se urmăreşte numai instruirea acestor tineri în Germania, după care vor fi trimişi înapoi în ţară, cu misiuni de încredere.

În vederea recrutării acestora, s-au constituit comisiuni regionale; până în prezent, s-ar fi înscris aproximativ 2.000 de tineri din Basarabia.

Se crede că, [o] parte din ei, vor fi instruiţi pentru misiunea de paraşutişti.

- Există tendinţa de a se întrebuinţa tineretul german, cât mai corespunzător cu scopurile ascunse, pe care minoritatea germană le urmăreşte. Astfel, la Liceul confesional din Tarutino ([judeţul] Cetatea Albă), s-au înjghebat organizaţiuni din elevii ultimelor 3 clase, care sunt pregătiţi pentru a deveni propagandişti, curieri, etc., fiind apţi pentru a executa misiuni de încredere.

- În ziua de 12 crt. [iunie], s-au îmbarcat la Orşova, 600 tineri pe vaporul „Uranul”; tinerii sunt originari din Banat.

- Legaţia Reichului din Capitală, a cerut Secţiunii N.S.D.A.P. să-i comunice zilnic, orice vexaţiune adusă de autorităţile româneşti supuşilor germani aflaţi în ţară. Se afirmă că, Ministrul

[Wilhelm] Fabricius (ministrul Germaniei la Bucureşti – *n.n.*) ar fi luat hotărârea să protesteze pe lângă guvernul român împotriva oricărui neajuns.

- Biroul militar, recent înfiinţat pe lângă Secţiunea N.S.D.A.P. [din România], a fost trecut, potrivit ordinului M.[arelui] St.[at] M.[ajor] german, la legaţiunea Reichului din Bucureşti.

- În afară de întocmirea evidenţelor ofiţerilor activi şi de rezervă, de origine etnică germană din armata noastră, se menţionează o nouă dispoziţie similară, dată de legaţia Reichului din Capitală, prin care se cere întocmirea unui tablou al minoritarilor germani, concentraţi în armata noastră, în special [a] acelora din cadrele aviaţiei. Se cere a se specifica şi atitudinea comandanţilor forţelor aeriene româneşti faţă de aceşti germani.

- Avocatul Oskar Kerer din Tarutino, se ocupă cu întocmirea actelor a tinerilor care vor să plece în Germania.

b) Bulgarii.

- Se semnalează că, Direcţia Propagandei din Sofia a premiat două imnuri naţionale bulgare, compuse de prof. Marinciu Tocusef de la Şc.[oala] bulgară din Bucureşti. Textul e scris de agitatorul dobrogean Cazangief din Sofia şi se referă la problema dobrogeană; aceste imnuri constituiesc mijlocul preferat de propagandă naţională bulgară.

- Ministrul Bulgariei la Bucureşti a hotărât să încredinţeze studenţilor bulgari, aflaţi în Bucureşti, material de propagandă, spre a fi difuzat în timpul vacanţei de vară, prin Cadrilater.

- Ca şi legaţiunea germană, legaţia Bulgariei întocmeşte tablouri de ofiţeri activi, de rezervă şi trupă concentrată, de origine etnică bulgară din Armata română.

- Ţărănimea bulgară nu se manifestă, însă din discuţiuni privitoare la desfăşurarea evenimentelor, se desprinde că, ar simpatiza cu o eventuală ocupare a Basarabiei de către U.R.S.S.

- Funcţionarii legaţiei bulgare din Capitală, discută în prezent că, guvernele din Budapesta şi Belgrad, ar fi dispuse să studieze posibilitatea încheierii unui pact de neagresiune; una din clauze – privind şi cazul unui conflict armat româno-maghiar, în care Iugoslavia să rămână neutră.

- Soţia primului ministru bulgar, D-na Filof, a colectat 1/2 milion leva, pentru propaganda bulgară din Cadrilater.

c) Ucrainenii.

- Acţiunea acestei iredente a slăbit în intensitate în cursul lunii Mai, conducătorii fiind în espectativa evenimentelor externe.

- Totuşi, se accentuează o simpatie faţă de Germani, în speranţa că, statul ucrainean va fi înfiinţat cu ajutorul Reichului.

- Atitudinea ucrainenilor, care era vădit duşmănoasă faţă de români, a devenit acum indiferentă, având credinţa că, soarta lor se va hotărî în curând, fără sprijinul statului român.

- Cercurile emigranţilor ucraineni din Bucureşti, cu tendinţa filo-germană, cred că, la viitoarea pace, Germania, fiind victorioasă, se va depune un memorandum din partea Ucrainenilor din Galiţia ocupată de Sovietice; pe baza acestui memorandum, Germania va cere U.R.S.S. cedarea Galiţiei, ca un teritoriu ce a aparţinut Austriei; în caz de refuz, Germania va ataca Rusia cu scopul de a cuceri Ucraina, pe care o va pune sub protectoratul german.

d) Evreii.

- Indiferent de curentul la care aderă, evreul industriaş şi mai ale comerciant, speculează fără ruşine pe cine poate, unde poate şi ce poate.

- Partea înstărită deplânge soarta aliaţilor şi se pregăteşte pentru eventualitatea unei dominaţiuni a spiritului german în Europa.

- Restul, crede în posibilitatea instaurării comunismului, al cărui regim le-ar da posibilitatea să-şi menţină poziţia câştigată sau chiar să o îmbunătăţească.

- Mişcarea sionistă de stânga, înglobează marea majoritate a evreilor, aceasta confundându-se cu mişcarea comunistă.

c) Maghiarii.

- Din cercurile legaţiei maghiare, se afirmă că, centrala comunităţii naţionale a germanilor din România, ar fi primit ordin de la Berlin, să înceapă realizarea unei strânse colaborări cu minoritatea maghiară din Ardeal.

- Direcţia propagandei din Budapesta, va trimite în România, în mod clandestin, un nou transport de material de propagandă iredentistă (reviste, broşuri, etc.), ce au fost depozitate aproape de frontieră, în oraşele Bekescsaba, Debrecen şi Nyiregyhaza, de unde ar fi trecute în România.

- La o consfătuire ţinută la legaţia ungară, ministrul [László] Bardossy (ministrul Ungariei la Bucureşti – n.n.) a declarat: guvernul maghiar a primit noi asigurări din partea Germaniei şi Italiei că, la viitoarea conferinţă a păcii va fi rezolvată şi chestiunea Ardealului, astfel, judeţele Timiş-Torontal, Bihor şi Satu Mare, vor fi cedate Ungariei. Pentru restul regiunilor cu populaţie maghiară, se va face un control, sub supravegherea acestor două puteri, în vederea efectuării unui schimb de populaţie între România şi Ungaria.

- La legaţia ungară din Bucureşti, s-a întocmit un program privind activitatea, din timpul verii, a tinerilor intelectuali maghiari din România, în cadrul acţiunii iredentiste. Se prevede că, în această perioadă, 75% din tineretul maghiar să se sustragă instrucţiei premilitare şi muncii de folos obştesc, pentru a fi la dispoziţia conducătorilor; de asemenea, în cercurile legaţiei maghiare, se spune că, guvernul maghiar, deşi îşi va menţine neutralitatea, va pune la dispoziţia puterilor Avei, toate mijloacele de care dispune, căutând să-şi câştige pe această cale, simpatia acestor state, în vederea soluţionării pretinselor drepturi teritoriale faţă de România.

III. Propaganda şi mişcarea comunistă.

- În cursul lunii Mai, s-a dat cea mai mare atenţie penetraţiei elementelor comuniste în bresle şi acapararea lor; astfel, în totalitatea oraşelor şi în special, la Iaşi, Chişinău şi Bacău, toate breslele au în sânul lor fracţiuni comuniste foarte puternice, care prin oamenii lor din comitetele breslelor, determină poziţiunea acestora faţă de diferitele chestiuni la ordinea zilei.

- La Chişinău, următoarele bresle sunt în stăpânirea comuniştilor: a meseriaşilor textili, muncitorilor cizmari şi a muncitorilor metalurgişti.

Prin acapararea conducerii breslelor, se urmăreşte să [se] organizeze acţiunea în masă, căutând a angaja întreaga muncitorime în luptele economice, scumpetia creând cel mai prielnic teren.

Penetraţia e urmărită şi în pătura ţărănească, în special în Nordul Ţării şi în rândurile Ruşilor din Sudul Basarabiei.

Elementul evreiesc din Jud. Bălţi, Soroca şi Orhei, face ca şi parte din populaţia românească să fie sub influenţa acestui element care urmăreşte comunismul.

Propaganda la sate se face pe baza: concentrărilor, rechiziţiilor, munca de folos obştesc, pregătirea premilitarilor şi chiar a timpului defavorabil.

Totuşi, lipsa de conducători reali (datorită ultimilor măsuri), se face simţită în rândurile comuniştilor, însă ea este înlăturată, în parte, prin elementul evreiesc.

- Elemente neidentificate au scris în noaptea de 3/4.VI.[1940], cu creta şi cărbune, pe zidurile din cartierele periferice ale Capitalei: „Jos dictatura Regelui” – „Jos F.[rontul] R.[enaşterii] N.[aţionale]” – „Nu daţi pentru înzestrare” – „Jos războiul imperialist”.

- Membrii partidului comunist, concentraţi, au instrucţiuni să activeze pentru a recruta simpatizanţi în rândurile soldaţilor, făcând o susţinută propagandă sovietică.

- La atelierele C.F. Griviţa, se desfăşoară o intensă propagandă, susţinându-se că, intrarea Italiei [în război], a mărit şansele extinderii comunismului; aceasta, fiindcă armatele italiene, ca şi cele germane, vor fi la sfârşitul războiului uzate şi că deci, armata roşie va avea posibilitatea să intervină cu totalitatea forţelor, la instalarea regimului comunist în Europa.

- În noaptea de 11/12.VI.[1940], s-au răspândit în Iaşi manifeste comuniste, redactate de U.T.C. (Uniunea Tineretului Comunist).

În ele se arată că, marile puteri din Apus au dezlănţuit războiul şi se scoate în evidenţă, politica de pace a U.R.S.S.; se atacă guvernul român, pe motivul că, pregăteşte intrarea României în război; idem din cauza teroarei şi a regimului poliţienesc din fabrici, căminuri, universităţi, etc.; se aduc injurii M.[ajestăţii] S.[ale] R.[egelui]; se îndeamnă la demonstraţii pentru desconcentrare, pentru salarii egale, etc.

- În noaptea de 8/9 crt. [crt.] au fost răspândite în garnizoana Bălţi manifeste comuniste semnate U.[niunea] T.[ineretului] C.[omunist].

- Cu ocazia unei razii făcute în ziua de 25 Mai în comuna Mereni (Jud. Lăpuşna), s-au găsit la evreul Avrech Avram, suspectat de comunism, o broşură subversivă, un carnet cu note, cu caracter militar, diferite tabele de efective, alfabetul morse şi alte însemnări.

- În ziua de 10.VI. a.c., s-a găsit la nişte copii pe stradă, în Galaţi, un manifest comunist, redactat de „Comitetul regional Dunărea de Jos" al partidului comunist.

În cătunul Bucovăţ, Jud. Lăpuşna, s-au semnalat câteva cazuri de simpatizare pentru Soviete printre evrei.

Sunt puşi sub supraveghere.

IV. Secte religioase.

- În cursul lunii Mai, activitatea [a fost] redusă în parte, din cauza măsurilor luate (?) şi din cauză că, ţăranii erau ocupaţi cu munca câmpului.

- Se semnalează propaganda sectei „Martorii lui Iehova", care a împrăştiat în rândurile adepţilor săi, broşuri, care au fost aruncate în curţile oamenilor din comunele: Bondăreşti, Chişcăreni, Sângereii Noi din Jud. Bălţi.

- Circulă zvonul că, a revenit în Jud. Neamţ călugărul Glicerie, mare propagandist stilist, eliberat de curând din închisoare.

- Cu prilejul unei descinderi făcute la baptiştii Afanasie Severin şi Zaharia Croitoru din comuna Străşeni, Jud. Lăpuşna, o bogată literatură baptistă, precum şi manifeste baptiste redactate în limba rusă, au fost găsite.

V. Treceri şi încercări de trecere peste frontieră.

- În ziua de 30/31 Mai a.c., indivizii de origine etnică rusă, Veniamin Izotov de 20 ani din comuna Cazaci (Cetatea Albă) şi Ştefan Pavlicenco de 19 ani, din comuna Olăneşti, au fost găsiţi în comuna Tudora, intenţionând să treacă în U.R.S.S.

- În noaptea de 29/30 Mai a.c., indivizii Ivan Pismonov din Bugaz şi Afanasie Hirsch de 20 ani, ambii de origine etnică rusă, au fost prinşi de grăniceri în insula Carolina, pe când voiau să treacă în Rusia.

Individul Ivan Pismonov a fost prins în cursul lunii Februarie a.c., făcând în Bugaz propagandă printre tineretul minoritar, să fugă în U.R.S.S.

Arestat, a stat în închisoare de la 27.II-11.V. a.c.

- În ziua de 4.VI.1940, ora 188, două avioane neidentificate, au zburat din direcţia Tuzla (pe litoralul mării, 37 Km. S.[ud-]V.[est] Cetatea Albă) spre înălţimile Est gara Culevcea (20 Km. N.[ord-]V.[est] Tuzla). Unităţile din zonă au deschis foc asupra avioanelor care s-au îndreptat spre Nord.

- În ziua de 7.VI., ora 8, un avion, probabil sovietic, a trecut Nistrul de pa Delacheu (32 Km. N.[ord-]V.[est] Tighina), zburând pe direcţia Pogoceni (Tighina) – Cimişeni – Vadul lui Vodă (17 Km. N.[ord-]E.[st] Chişinău). Trupele au tras focuri de mitralieră asupra avionului.

- La aceiaşi oră a fost semnalat un alt avion, zburând pe direcţia Speia (25 Km. N.[ord-]V.[est] Tighina) – Teliţa – Mereni (15 Km. S.[ud-]E.[st] Chişinău) – Căuşeni (15 Km. Sud Tighina), după care s-a îndreptat spre Est.

- În ziua de 7.VI., între orele 10-11, un avion militar sovietic a aterizat pe teritoriul comunei Caramaloc (Caramahmed), Jud. Ismail (26 Km. N.[ord-]V.[est] Vâlcov). Cei doi aviatori ruşi au întrebat pe un locuitor, în limba rusă, ce distanţă este până la Cetatea Albă. Au adăugat că, fiind în recunoaştere, au rătăcit drumul şi au avut o pană de motor.

După această convorbire, aviatorii şi-au reluat zborul, mergând pe pământ, până în dreptul comunei Draculea (7 Km. N.[ord-]E.[st] Caramahmed), după care au decolat, îndreptându-se spre Nerusal (Ismail).

- În ziua de 7.VI., ora 8, un avion neidentificat, a zburat la înălţime foarte mare din direcţia Vest spre Est, pe aliniamentul Fârlădani (10 Km. S.[ud-]V.[est] Tighina) – Gâsca (6 Km. Sud Tighina).

VI. D i v e r s e .

- Zborurile avioanelor sovietice deasupra teritoriului naţional, precum şi aterizarea forţată a unui avion sovietic la Berezina, sunt interpretate de unii ca indicii a intenţiunii agresive a U.R.S.S. împotriva României; de asemenea, se colportează de la om la om că, cu aceste prilejuri s-ar fi lansat mulţi paraşutişti, ceea ce face ca populaţia să fie alarmată (M.U. vor aprecia măsurile de luat pentru a dezminţi aceste zvonuri).

- În ziua de 5 Iunie [1940], ora 7, un avion neidentificat, a zburat din direcţia Sicula (6 Km. V.[est] Ineu) spre Ineu (J.[udeţul] Arad).

- În ziua de 4.VI.[1940], ora 18.30, un avion, probabil bulgar, a zburat peste frontieră din direcţia satului bulgar Cioban-Nasuf (50 Km. S.[ud-]E.[st] Turtucaia), trecând în România şi îndreptându-se spre Turtucaia.

- În ziua de 14 crt., ora 10.30, un avion neidentificat, a zburat din direcţia com. Seleus (38 Km. [Est] Arad), îndreptându-se spre comuna Siria (28 Km. Est Arad).

- În ziua de 8 Iunie a.c., un avion „Blenheim”, bimotor, s-a prăbuşit lângă gara Tecuci. Avionul a fost complet distrus, iar ocupanţii Observ.[atorul] Sublt. [sublocotenent] Av.[iator] Popescu Cezar, Observ.[atorul] Sublt. [sublocotenent în] Rez.[ervă] Enescu Visarion şi pilotul Adj.[utant] Stagiar Diaconescu Mircea, au fost carbonizaţi.

ŞEFUL DE STAT MAJOR
Colonel, /ss/ C. Eftimiu

Şeful Secţiei II-a
Lt. Colonel, /ss/ I. Crăciunescu

[137, p. 210-216]

9. 1940 decembrie. „Notă informativă” privind situaţia din Basarabia ocupată, elaborată de Secţia a II-a Comandamentului Armatei a VI-a române, pe baza informaţiilor oferite de refugiaţii basarabeni.

ARMATA IV-a
Stat Major
Secţia II-a

[Decembrie 1940]

INFORMAŢIUNI GENERALE

din
Basarabia, obţinute de la repatriaţii români

A. STAREA ECONOMICĂ.

I. COMERŢUL.

Situaţia economică a Basarabiei, după ocuparea ei de către trupele sovietice este dezastruoasă.

Deşi, în acest an, provinciei de peste Prut îi fusese hărăzită o recoltă îmbelşugată, ceea ce i-ar fi permis un trai bun şi o ridicare a sătenilor ce au avut de păgubit în ultimii ani secetoşi, totuşi nenorocirea abătută asupra ei, a adus-o într-o stare de mare sărăcie.

Cauzele cari au contribuit la crearea acestei situaţii, sunt următoarele:

1. – Specula negustorilor evrei şi urcarea vertiginoasă a preţurilor.

Imediat ce s-a auzit de cedarea Basarabiei şi au început trupele noastre să se retragă, negustorii, aproape în unanimitate evrei, au ascuns mărfurile, refuzând să vândă ostaşilor noştri şi populaţiei româneşti, chiar articole alimentare, unii din ei vindeau pe ascuns asemenea articole, însă cu preţuri fantastice.

Situaţia aceasta n-a durat mult, deoarece, după cum se ştie, trupele sovietice au devansat etapele fixate, atât în timp, cât şi în spaţiu, ajungând chiar de a doua zi la Prut.

Pe măsură ce apăreau tancurile sovietice, se deschideau şi prăvăliile evreilor, cu excepţia unora, care din prudenţă le-au ţinut închise, în special marii comercianţi şi angrosişti. Natural că, preţurile au fost urcate la toate articolele. De asemenea, cei mai mulţi negustori evrei, ţineau ascunse parte din mărfuri, ştiind că nu se vor mai aduce şi, ca atare, preţul lor va fi înzecit.

2. – Ridicarea mărfurilor de către trupele şi autorităţile sovietice, şi transportarea lor peste Nistru.

Cum au ajuns în Basarabia, trupele sovietice au început să ridice mărfurile de prin magazinele de engross, depozitate în marile prăvălii, încărcându-le în trenuri şi transportându-le peste Nistru, via Tighina – Tiraspol.

Au ridicat de predilecţie, articolele de îmbrăcăminte, încălţăminte – inclusiv stofe, piei şi talpă – manufactură, galanterie, articole de fierărie, băcănie, mobile şi chiar articole de librărie; se semnalează că, librăriile din Chişinău au fost pur şi simplu golite de toate rechizitele şi papetăria, cu excepţia cărţilor.

De asemenea, ruşii au ridicat şi transportat în U.R.S.S. mare parte din recolta de cereale, precum şi turme de vite cornute, oi, etc. din regiunea viticolă Şaba, au ridicat circa 170 vagoane [de] vin.

3. – Lipsa de aprovizionare din partea autorităţilor sovietice.

Administraţia sovietică s-a dovedit defectuoasă şi lipsită de organizare, şi interes, neglijând aproape complet această capitală problemă, aprovizionarea populaţiei cu alimente şi celelalte articole necesare traiului.

Din această cauză, populaţia suferă, [aşa] după cum vom arăta mai jos.

Marile magazine, care au rămas cu marfă, au fost transformate în cooperative sau magazine de consum. Conducerea acestora o are un funcţionar sovietic sau câţiva evrei locali; fostul proprietar al magazinului este primit câteodată, ca administrator al cooperativei sau ca simplu vânzător.

În unele localităţi, se promitea funcţionarea prăvăliilor mici, însă, nefiind o unitate de conducere, acestea erau închise şi deschise de mai multe ori în cursul aceleaşi zile, după dispoziţiunile ce le primeau de la diferiţi comunişti conducători. Tendinţa însă, este spre dispariţia acestor mici prăvălii, de aceea, mulţi negustori sunt somaţi de către comitetele

orăşeneşti, să predea marfa şi instalaţiile din magazin, cooperativelor de consum; în cazul când negustorii refuză, atunci li se fac tot felul de neajunsuri şi li se pun impozite mari, astfel că, la un moment dat, însuşi negustorii preferă să se desfacă de comerţul lor.

Cooperativele de consum sunt un fel de magazine universale, în care se vând tot felul de mărfuri, însă sunt slab aprovizionate; numărul lor este mic în raport cu populaţia din oraşele respective (câte 1-2 într-un oraş; la Chişinău sunt 4 cooperative alimentare şi 4 de manufacturi), astfel că nu reuşesc să satisfacă cerinţele cetăţenilor. Pentru ca să poată cumpăra ceva, cetăţenii trebuie să se scoale la orele 4 dimineaţa, să ocupe un loc mai bun în coloanele de cumpărători, ce se formează în stradă, aşteptându-şi rândul, care de multe ori le vine după amiază.

Aceiaşi situaţie se prezintă şi la magazinele speciale cu carne, untdelemn, pâine, unde de asemenea, cetăţeanul trebuie să-şi aştepte rândul, însă aici se acordă unele preferinţe şi anume,: au întâietate evreii, cari pot cumpăra în cantităţi mai mari decât creştinii şi sunt serviţi înaintea acestora; apoi, evreii, pentru a-şi face provizii din belşug, se duc mai mulţi membri din familie şi stau separaţi în rândul celor care aşteaptă, aşa că o familie reuşeşte să ia o cantitate mai mare de alimente decât acea care se acordă de autorităţile sovietice.

Românii se tem să recurgă la acest sistem, deoarece imediat ar fi denunţaţi de evrei, expuşi la sancţiuni.

Preţul alimentelor la Chişinău (socotit în lei).

Pâinea albă de 2 Kg……32 lei

Pâinea neagră de 2 Kg……...16 lei

Carnea de vacă, 1 Kg……..120 lei, însă se găseşte foarte greu şi se dă, de preferinţă, evreilor, lucrătorilor; românilor mai înstăriţi, nu le rămâne decât resturi şi oase.

Găini, perechea……..…800 lei

Unt, 1 Kg……..2.000 lei; se dă maximum 100 grame de familie.

Untdelemn, 1 Kg…….…180-200 lei, la oraşe se dă 100 grame de familie, iar la ţară 50 gr. de familie.

Zahăr, 1 Kg……180-220 [lei]; se dă numai câte 100 gr. de cap.

Preţul altor articole.

Un rând de haine [de] calitate inferioară……25.[000]-30.000 lei.

Una pereche [de] pantofi…….....6.[000]-8.000 lei.

Săpunul de rufe, 1 Kg…….....580 lei.

Petrolul, 1 Kg…….....36 lei, nu se găseşte.

100 grame [de] colonial…….....2.000 lei.

Vânzarea bunurilor mobile este permisă; în schimb, s-a interzis vânzarea imobilelor. Fac excepţie de la această restricţie, casele cari pot fi vândute cu aprobarea unui comitet special al locuinţelor din localitatea respectivă.

Acelaşi comitet repartizează locuinţele celor cari n-au; hotărăşte reparaţiunile ce trebuie făcute casei şi fixează chiria, pe care o va plăti locatarul, în raport cu suprafaţa clădirii ocupate; în general, se plăteşte de la 1 la 5 ruble pe lună pentru fiecare metru pătrat; chiria n-o încasează proprietarul casei, ci se varsă comitetului, care singur[ul] are dreptul să administreze acest fond.

II. INDUSTRIA.

Industria mare.

Această ramură de producţie continuă să lucreze în cea mai mare parte.

Industria mică.

Atelierele de îmbrăcăminte şi încălţăminte au fost transformate în colectivei, la care lucrează un număr de lucrători, după capacitatea atelierului.

III. AGRICULTURA.

După cum am arătat mai sus, măsurile ce se iau în Basarabia, nu au caracter uniform; aceasta apare mai vizibil în soluţionarea provizorie a problemei agrare, de către comitetele săteşti.

Astfel:

a. – Recoltele de pe moşiile marilor proprietari, au fost împărţite celor cunoscuţi ca elemente rele, leneşe, alcoolice, cari le-au strâns şi predat colectivului, în schimb lăsându-li-se o anumită cotă-parte pentru hrana lor şi a familiei.

b. – După alte informaţiuni, această recoltă a fost strânsă de autorităţile sovietice, cu sătenii şi premilitarii, apoi încărcate în vagoane şi duse peste Nistru.

c. – Recoltele de pe ogoarele sătenilor şi a celor mai înstăriţi, au fost strânse de sătenii respectivi, însă li s-a fixat să dea Statului următoarele cote, în raport cu întinderea pământului ce are:

pentru 2 Ha. câte 90 kg. de la Ha. din produsul obţinut.
de la 2-5 Ha. ”--” 210 kg. ”””—”””—”””—”””—”””—”””—”””.
”--” 5-8- Ha. ”--” 300 kg. ”””—”””—”””—”””—”””—”””—”””.
”--” 8-10 Ha. ”--” 400 kg. ”””—”””—”””—”””—”””—”””—”””.
”--” 10-15 Ha.”--” 500 kg. ”””—”””—”””—”””—”””—”””—”””.
”--” 15-100 Ha.”--” 800 kg. ”””—”””—”””—”””—”””—”””—”””.

d. – Alţi refugiaţi afirmă că, ogoarele au rămas în stăpânirea sătenilor, iar recolta a fost împărţită de comitetele săteşti.

e. – În comunele Costeşti şi Nemţeni, judeţul Lăpuşna, pământurile au fost împărţite în modul următor: moşiile mari netede, bune pentru cultura mecanică, au fost luate cu întreaga recoltă, de către soviete şi acolo se vor înfiinţa colhozuri; moşiile sau părţile de moşii cu dealuri şi coaste, inaccesibile tractorului, au fost împărţite ţăranilor.

B. STAREA SOCIALĂ.

I. ADMINISTRAŢIA.

În toate oraşele şi satele, s-au format comitete, care dirijează întreaga viaţă administrativă a Basarabiei. Din aceste comitete fac parte, în primul rând, evreii şi apoi, diverşi muncitori, indivizi obscuri, elemente vicioase, fără nici o ocupaţie sau meserie.

În schimb, majoritatea funcţionarilor sunt de carieră şi au fost aduşi din U.R.S.S., la unele instituţii au fost menţinuţi şi funcţionarii români, asupra cărora sovietele au obţinut relaţii bune, cu alte cuvinte, dacă evreii le-au dat certificate bune.

În legătură cu această chestiune, menţionăm că, mulţi funcţionari români au căutat de bună voie să rămână sub ocupaţie sovietică, sperând că, fiind singurii cunoscători ai serviciilor respective, li se vor încredinţa locurile de conducere a celor cari au plecat, ulterior văzând că, s-au înşelat, iar unii neputând suporta regimul comunist, trec în Vechiul Regat.

Poliţia, în foarte multe comune şi târguşoare, este formată din bande, în compunerea cărora intră evreii, ţiganii şi indivizii cei mai de jos, borfaşi, răufăcători, alcoolici, ceea ce la noi constituia pleava societăţii. Aceste bande sunt înarmate cu puşti Z.[brojovka] B.[rno], rămase de la trupele române, când s-au retras, şi cu arme de vânătoare.

Oricine îşi poate închipui ce fel de poliţie fac asemenea bande.

II. SITUAŢIA LIBER-PROFESIONIŞTILOR.

Avocaţii şi medicii n-au dreptul să-şi exercite profesiunea, ei sunt repartizaţi pe sectoare şi primesc salarii fixe, provenite din taxele ce le plătesc cetăţenii.

III. SITUAŢIA CULTURALĂ ŞI RELIGIOASĂ.

[Şcoala]. Elevii din şcolile primare şi liceale, au fost înscrişi în aceiaşi clasă pe care au absolvit-o în acest an, pentru a li se face educaţia politică, în raport cu vârsta ce o au.

S-a constata că, sovietele au mare lipsă de profesori şi învăţători.

Profesorilor şi învăţătorilor li se face în prealabil educaţie politică, în care scop frecventează câtva timp nişte cursuri speciale de documentare marxistă şi pedagogie sovietică.

Lipsa de profesori se poate vedea şi din faptul că sunt primiţi la diferite şcoli, profesori improvizaţi, dintre românii şi în special, evreii care au 2-3 clase de liceu. În acest sens, menţionăm că, în Căușeni, judeţul Tighina, pentru cursul primar este evreica DVORIN, iar pentru cursul gimnazial avocata GHITINŞTAIN.

Studenţilor români li s-a propus să-şi continue studiile la Lvov sau Odessa, în schimbul unei taxe lunare de 200 ruble, în care ar intra şi întreţinerea în cămin.

Biserica. După cum era şi de aşteptat, această instituţie spirituală a avut mult de suferit din partea iudeo-comunismului.

Însă, trebuie să menţionăm că, în primele săptămâni ale ocupaţiei, nu s-au luat măsuri împotriva bisericii, ci din contra, trupele sovietice au intervenit, temperând pe evreii cari tulburau serviciile religioase şi voiau să molesteze pe creştini.

Ulterior, a început şi seria măsurilor, nepermiţându-se preoţilor să poarte odăjdiile sfinte decât în biserică, nu şi pe străzi la înmormântări; apoi s-a interzis în cele mai multe părţi, trasul clopotelor şi în fine, au fost închise unele biserici.

Mitropolia din Chişinău a fost transformată în teatru.

Preoţii sunt foarte prost văzuţi şi trataţi ca atare; natural că, salar[iu] nu mai primesc, astfel că, îşi dus viaţa din ceea ce colectează enoriaşii pentru ei. Din această cauză, precum şi din aceea că sunt supuşi la vexaţiuni şi injurii din partea evreilor, iar viaţa lor fiind mereu în primejdie, deoarece în orice moment poate începe prigoana contra lor, caută să se repatrieze.

Propagandiştii evreo-comunişti, speculează plecarea preoţilor, spunând creştinilor că, păstorii lor sufleteşti îşi părăsesc turma, spre a veni în Regat, unde ştiu că li se vor da parohii şi salarii.

În legătură cu problema religioasă din Basarabia, credem de o deosebită importanţă, de a releva faptul că, în armata sovietică şi printre ruşii veniţi din U.R.S.S., se simte existenţa sentimentului religios creştin.

În sprijinul acestei afirmaţiuni, vom cita câteva cazuri povestite într-un tren, de un preot repatriat.

Astfel, spunea că, nu rareori au fost văzuţi intrând în biserică, pe când se oficia slujba, ofiţeri sovietici, cari s-au descoperit [capul] şi uitat cu multă atenţie la chipurile sfinţilor de pe pereţi şi chiar unii din ei, în colţuri retrase, punând chipiul în faţa pieptului, făceau câte o mică cruce.

Într-o zi, s-a prezentat la o casă de creştini un ofiţer sau un funcţionar sovietic, unde era încartiruit; gazda i-a arătat camera şi a vrut să scoată de pe perete Icoana şi candela ce erau acolo, însă rusul a rugat să le lase, căci nu supără cu nimic, adăugând apoi, mişcat şi încep că, „şi la mama lui era Icoană în casă şi era bine”.

C. STAREA POLITICĂ.

I. STAREA DE SPIRIT A POPULAŢIEI.

Populaţia română – creştină.

La oraşe.

Marea majoritate a populaţiei române creştine, rămasă prin forţa împrejurărilor peste Prut, şi-a început viaţa de chin a domniei bolşevice.

În închisori este o adevărată tragedie; fiind supra aglomerate, viaţa a devenit imposibilă, fiind lipsiţi de cele mai elementare condiţii de igienă.

Cetatea lui Ştefan cel Mare din Tighina a fost transformată în închisoare, unde sunt deţinuţi circa 4.000 de români.

Noaptea, unii din ei sunt transportaţi pentru cercetări la Tiraspol, unde este şi un loc de execuţie.

Cei care au scăpat nearestaţi, trăiesc cu frica permanentă că, în orice moment poate să le vină rândul; în această chestiune, de fapt ca în toate, evreii îşi au rolul determinant, deoarece ei constituie auxiliarul preţios al N.K.V.D.-ului, denunţând pe românii naţionalişti, dând relaţii – desigur false – despre diferite persoane, indicând[u-i] pe cei care să fie arestaţi, etc. – mai contribuie şi denunţurile anonime, cărora poliţia secretă le dă curs, arestând, cercetând şi condamnând pe cei cari nu au altă vină, decât aceia că sunt români şi şi-au servit ţara.

Pe lângă aceasta, populaţia română este supusă la vexaţiuni din partea evreilor, care fiind clasa privilegiată, nu se dau în lături de a[-i] înjosi pe români, atunci când li se oferă ocazia. Şi chiar simplul fapt că, acestei naţii odioase i se dă atâta importanţă şi are ascendent asupra românilor, îi face pe aceştia [din urmă] să sufere, deoarece pământul este al lor şi până ieri ei erau stăpânii.

O nemulţumire generală şi profundă domneşte în marea majoritate a românilor de la oraşe.

În special, scumpetia excesivă şi lipsa totală de aprovizionare cu articole alimentare şi celelalte necesare unui trai modest, au contribuit la crearea acestei stări de nemulţumire. Şi trebuie să ne gândim că, viaţa comercială şi industrială a Basarabiei, fiind paralizată, administraţia de stat – dezorganizată, liber profesioniştii – împiedicaţi să-şi exercite profesiunile, cu un cuvânt, nimeni nemaiavând posibilitatea să câştige, funcţionarii şi pensionarii nemaiprimindu-şi drepturile.

La sate.

Nemulţumirea ce domneşte în pătura sătească este mult mai mare, decât în cea de la oraşe, cauzele fiind mai puternice.

În primul rând, ţăranul a văzut că a fost înşelat de propagandiştii comunişti, deoarece i s-a promis în primele zile ale ocupaţiei că, se vor împărţi moşiile, recoltele şi toată averea rămasă de la boieri, ceea ce crease o stare de mulţumire, cunoscută fiind dorinţa ţăranului de a avea cât mai mult pământ şi dacă se poate, pe gratis.

Ulterior, au văzut că, recoltele de pe moşiile boierilor sunt ridicate de agenţii sovietici şi transportate [peste Nistru], împărţindu-se numai mici cantităţi sătenilor săraci, fără pământ şi celorlalţi muncitori agricoli. Mai mult decât atât, s-au trezit că, autorităţile sovietice le cer predarea recoltei strânse de pe propriile lor ogoare, lăsându-le numai o mică parte pentru hrană, ceea ce a produs un spirit de revoltă, care s-a tradus în fapt, prin opunerea cu forţa; consecinţa a fost că, trupele sovietice au bombardat satele ce n-au vrut să predea grânele, distrugându-le complet şi ucigând pe băieţii români.

De asemenea, ţăranii s-au convins că, nici pământ nu vor căpăta, în schimb li se iau, în unele părţi, şi ogoarele lor, pentru a se crea colhozuri.

În fine, pe lângă toate, autorităţile sovietice pretind şi chiar îi constrâng pe săteni, să-şi plătească impozitele restante din timpul guvernării româneşti, precum şi pe cele pentru perioada [de] până la 1 Aprilie 1941.

Astfel fiind, se explică starea de spirit, de adâncă nemulţumire şi revoltă ce domneşte printre ţăranii basarabeni, se confirmă informaţia că, dacă [li] s-ar permite, mai mult de 50% dintre ei, ar trece în Regat.

Populaţia evreiască.

Poate s-ar părea paradoxal dacă spunem că, o parte dintre evrei sunt nemulţumiţi de regimul comunist şi regretă foarte mult stăpânirea românească. În această categorie intră industriaşii, comercianţii şi evreii bogaţi, care sunt socotiţi burghezi şi trataţi ca atare. Comercianţii cărora li se închid prăvăliile sau le sunt desfiinţate prin ridicarea mărfurilor, sunt trimişi să lucreze împreună cu soţiile lor la munci agricole, apoi vor fi încadraţi în colhozuri.

O situaţie similară, pe care şi-o merită, o au şi evreii bogaţi sau liber profesionişti, refugiaţi din Regat, cari, bazându-se pe faptul că Basarabia trece printr-o perioadă de tranziţie, au crezut că vor avea avantaje şi privilegii; trebuie să adăugăm că, în mare măsură, au fost determinaţi să plece în acele timpuri de la începutul lunii Iulie a.c., de faptul că România se integrase complet în sistemul politic al Axei, ceea ce lăsase să se întrevadă Statul Legionar de azi.

Pentru a evidenţia starea de spirit din mijlocul acestei categorii de evrei din Basarabia, menţionăm că, adeseori îşi exprimă regretul pentru vremurile bune din trecut, spunând că, „ar da bucuroşi orice, numai să mai trăiască aşa cum au trăit în România, chiar dacă ar fi ca în loc de un perceptor să vină [pentru impozit] 5 perceptori”.

Români şi evrei, arătaţi că au comis acte de trădare faţă de Ţara noastră sau au fraternizat cu trupele de ocupaţie.

[În] Căuşeni, Jud. Tighina, numiţii Gheorghe Burlacu, fost ajutor de primar, VLADIMIR BELEFCENCO, învăţător şi soţia sa, tot învăţătoare, ANTONEV, fost notar al comunei şi soţia sa, învăţătoare, au primit trupele sovietice. Primii doi au distrus Drapelul nostru naţional şi au ridicat steagul roşu.

BRAGA, fost secretar al comunei Căuşeni, a scris placardele cu cari au fost primiţi ruşii.

În comuna Hârtop, judeţul Orhei, în ziua de 28 Iunie a.c., înainte de venirea trupelor sovietice, s-a constituit un comitet comunist, compus din următorii indivizi: SIMIONOV, fost agent la cultura tutunului, CIOCAN MIHAIL, fost notar comunal, GHEORGHE VARTIC, ZAHARIA BRANIŞTE, ILEANA LUI BELINDREA, aceştia au confiscat şi lucrurile oamenilor mai înstăriţi.

Soroca.

Printre alte persoane care au făcut parte din comitetul comunal, format în ziua de 28 Iunie a.c., sunt şi numiţii: RUSNAC TEODOR, profesor la liceu şi STEPANOV, învăţător din Bujerovca; aceştia au luat parte şi la diferite mitinguri, unde au adus insulte României.

De asemeni, au luat parte la diferite şedinţe comuniste următorii: LUPAŞCU GHEORGHE cu soţia, MARCU MIHAIL, directorul liceului tehnic din Soroca, SINDER (sau SINDLER), secretarul acelui liceu şi evreii MAYER şi REBAL (sau REIBEL); aceşti doi evrei erau preşedinţii comitetelor comuniste.

Profesorul Marin, care la data ocupării Basarabiei se afla concentrat în Regat, a venit de curând la Soroca şi imediat a fost primit în organizaţia comunistă, ceea ce indică unele legături mai vechi, ce le-ar fi avut cu mişcarea comunistă.

Administrator Financiar a fost numit în Soroca, funcţionarul DRUŢĂ, pentru faptul că, el şi cu soţia sa, au indicat comitetului evreo-bolşevic camioneta cu tezaurul Administraţiei, pe care funcţionarii români căutau să-l salveze şi care a căzut în mâinile acelor bande teroriste.

Tighina. Învăţătorul TETRADOV PETRE, fost revizor şcolar, a luat cuvântul la o adunare a învăţătorilor din acel oraş, ţinută în ziua de 29 Iunie a.c., făcând propagandă în favoarea sovietelor, arătându-şi duşmănia faţă de Ţara noastră.

Glodeni. Trupele sovietice au fost primite de numiţii: IOAN PARAMON, zidar şi Dr. SAMUEL WEISS, Locotenent în rezervă, KISNER (sau CHISNER), farmacist; acesta din urmă ducea pâine şi sarea.

Români, Ruşi, Evrei, care ocupă funcţiuni în administraţia sovietică.

La Tighina, primar este evreul farmacist MULMAN; comisari evrei: ZIPSTEIN (fost deputat) şi CAHANI, ziarist.

La Chişinău, primar este un oarecare CONSTANTINOV din Moscova, iar procuror militar – avocatul SULIMAN.

Fostul Inspector şcolar, MACOVEI, este în prezent conducătorul şcolar din Basarabia, acesta a venit în ziua de 1 August a.c., în inspecţie la Căuşeni, unde a ţinut un discurs, criticând pe Statul Român şi lăudând regimul sovietic.

ŞEFUL DE STAT MAJOR
General, /ss/ C. Calotescu

ŞEFUL SECŢIEI II-a
Colonel, /ss/ Samarin

p.[entru] conformitate,
Ofiţer Adjutant,
Locotenent, /ss/ N. Alexandrescu

[137, p. 64-70]

10. 1941 februarie 28. Raport al directorului general al S.S.I., Eugen Cristescu, referitor la competenţele strict informative ale S.S.I.

Serviciul Special de Informaţii
Nr. 6.621
1941 Februarie 28

către
Preşedinţia Consiliului de Miniştri

Am onoare a raporta următoarele:

Misiunea Serviciului Special de Informaţii constă în:

- procurarea de informaţii externe, cu caracter politic şi militar, şi
- acţiunea de contraspionaj intern şi extern.

Deosebit, Serviciului Special de Informaţii îi revine şi colaborarea cu Serviciile similare german şi italian, decurgând de aici o serie de operaţiuni suplimentare de ordin informativ, contra-informativ (supravegheri de persoane şi legaţii străine) şi de prevenire a actelor de sabotaj (cu deosebire în zona petroliferă).

Problemele de ordin intern au preocupat acest Serviciu numai în momentul când acestea au periclitat, în mod evident, existenţa însăşi a organismului statului.

În prezent însă, acţiunea de urmărire a elementelor care au participat la rebeliunea din ianuarie a.c. trebuie să revină, de drept şi în întregime, Siguranţei, Poliţiilor şi Jandarmeriei, rămânând ca Serviciul Special de Informaţii să-şi îndrepte toată atenţiunea pentru executarea misiunilor sale principale.

De altfel, personalul Serviciului Special de Informaţii nu are nici calitatea legală, de ofiţeri sau agenţi ai poliţiei judiciare, pentru a fi în măsură să procedeze la percheziţii şi arestări.

De asemenea, mai menţionăm că Serviciul Special de Informaţii, în afară de centrala din Capitală – cu 60 de agenţi disponibili – şi centralele informative aflate pe frontieră – care dispun de agenţi speciali strict necesari –, nu dispune de alte organe în interiorul ţării, astfel că urmăririle propriu zise, în legătură cu chestiunile de politică internă, nu le-ar putea face în condiţiile impuse de împrejurări.

Pentru documentare, raportăm că, de la începutul anului 1940 şi până în prezent, Serviciul Special de Informaţii a arestat 300 agenţi informatori străini (134 sovietici, 165 maghiari şi 1 bulgar), care, după ce au fost cercetaţi de Secţia Juridică a acestui Serviciu, au fost condamnaţi de instanţele de resort judecătoreşti.

În plus, în prezent, se mai găsesc în curs de urmărire un număr de 194 agenţi informatori străini.

Incontestabil că, Serviciul Special de Informaţii va menţine legăturile informative – în materie de politică internă –, pe care le are în prezent, raportând, atât Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cât şi organelor de ordine ale statului, toate constatările pe care le va face din acest punct de vedere.

Faţă de cele raportate mai sus şi având în vedere operaţiunile de ordin militar ce se întrevăd în Peninsula Balcanică, care vor atrage de la sine preocupări multiple şi dificile, în legătură cu cererile Serviciilor de Informaţii german şi italian.

Am onoare a vă ruga să binevoiţi a aproba *ca Serviciul Special de Informaţii să revină la misiunile sale principale,* adică:

- procurare de informaţii externe,
- acţiunea de contra-spionaj intern şi extern şi
- colaborarea cu Serviciile de Informaţii german şi italian,

rămânând ca, *în materie de politică internă, să transmită toate informaţiile pe care le primeşte şi să acorde tot concursul său organelor respective ale Ministerului de Interne.*

Şeful Serviciului Special de Informaţii
Director General, /ss/ Eugen Cristescu

Pentru conformitate,
Maior, /ss./ Gh. Chiliman

[219, p. 134-144]

11. 1941 martie. „Misiune” dată agentului „B. 117” al S.S.I., care urma să fie lansat în Basarabia ocupată.

Ag.[entura] Fr.[ontului] de Est
C.[entrul S.S.I. Nr.] 2

B. 117

MISIUNE

1. Trece frontiera în noaptea de 5 martie 1941 prin Sud Sculeni.
2. Direcţia şoseaua Făleşti – Bălţi evitând gara Buciumeni.
3. În cursul nopţii trebuie să ajungă la Făleşti
4. Itinerar: Făleşti – Bălţi – Floreşti – Soroca şi retur.
5. Identificări de comandamente de Mari Unităţi.
6. Identificări de unităţi pe arme, arătând clădirile ce ocupă. Aproximativ efectivul unităţilor şi de când se află în localităţile respective, căror comandamente aparţin aceste unităţi.
7. Interesează în special numărul de tunuri, tancuri avioane, autocamioane, tractoare.
8. Va recruta câte un rezident la Făleşti şi Bălţi făcând instrucţia lor pentru culegerea informaţiunilor.
9. Va procura acte de identitate, ziare şi reviste sovietice.

10. Dacă în timpul executării misiunii observă transporturi numeroase de trupe spre Prut sau concentrări în apropierea Prutului se va înapoia imediat ce a identificat cu aproximaţie: felul trupelor şi direcţia lor de înaintare.

11. Termen de înapoiere 20 Martie 1941.

[163, p. 31]

12. 1941 iulie 26. „Nota contrainformativă nr. 296" a Eşalonului I a S.S.I., privind recrutarea de către serviciul de spionaj sovietic a echipelor teroriste, care urmau să rămână pe loc şi să-şi execute misiunea, în eventualitatea retragerii autorităţilor sovietice din Basarabia.

S.S.I.
SECRET
Eşalonul I

NOTA CONTRAINFORMATIVĂ Nr. 296
din 26 Iulie 1941

În preajma evacuării de către Soviete a oraşului Chişinău, organele N.K.V.D.-ului au recrutat o serie de persoane, pe cari – după evacuare – le-au lăsat în localitate*), parte cu misiuni informative, parte cu misiuni teroriste.

Acestora din urmă, li s-au lăsat instrucţiuni, prin care li se ordonă ca, prin acte individuale de teroare, să provoace o stare de nelinişte şi de panică în sânul populaţiei, cu scopul de a menţine în permanenţă agitate spiritele.

Astfel, organele N.K.V.D.-ului au lăsat la Chişinău un grup de 50 persoane, cărora li s-a pus la dispoziţie: câte un revolver, cartuşe, un pacheţel de substanţe otrăvitoare şi câte 2 grenade, cu misiunea:

- să comită acte teroriste împotriva ofiţerilor români şi, în special, [a] generalilor germani, înalte personalităţi ce vor fi desemnate a ocupa funcţiuni în Basarabia sau chiar împotriva persoanei Conducătorului Statului;
- să se servească de otravă, amestecând-o în mâncare, în cazul când s-ar da vreun banchet sau – profitând de ocaziunile favorabile, ce eventual s-ar prezenta – să arunce în cazanul vreunei unităţi militare.

Din acest grup face parte şi brutarul DERBREDOSIAN AGOP din Chişinău, de origine armean, care afirmă că, grupul există în mod sigur.

Numitul arată că şef al grupului ar fi D-rul LANDAU, dispărut.

De asemenea, a mai denunţat adresele a două persoane cari fac parte din grupul de mai sus.

Deşi Derbredosian Agop s-a autodenunţat, trebuie ţinut seama de faptul că numitul a fost utilizat ca informator al N.K.V.D.-ului.

Organele S.S.I. au luat în cercetare întreaga chestiune.

Sursă de încredere.
Informaţii în curs de completare.

Comunicat:
- Preş.[edinţia] Cons.[iliului de] Miniştri
- M.C.G., Secţia II-a
- Serv.[iciul de] Inf.[ormaţii] German

*) Probabil că Sovietele au lăsat în mai toate localităţile mai importante din Basarabia şi Bucovina, elemente cu misiuni asemănătoare grupului de mai sus.

[134, p. 165-166]

13. [1942 aprilie]. „Buletin contrainformativ" a Rezidenţei judeţului *Tighina*, privind situaţia din oraşul şi judeţul Tighina în luna martie 1942.

[Rezidenţa Judeţului Tighina]
[Martie 1942]

SECRET

BULETIN CONTRA-INFORMATIV

1. ACŢIUNI DE SPIONAJ, SABOTAJ ŞI TERORISM

Pe raza oraşului şi judeţului Tighina în cursul lunii Martie a.c. nu s-a descoperit nici o acţiune de spionaj, sabotaj sau terorism. De asemenea, nu a fost descoperită nici o persoană din raza judeţului sau oraşului ca fiind lăsată în calitate de rezident al serviciului de spionaj sovietic şi nici din cei veniţi ulterior la domiciliile lor ca veniţi din spatele frontului bolşevic.

De felul cum organele sovietice utilizează prin orice mijloace a recruta diferiţi indivizi în misiuni de spionaj, credem că şi pe raza acestui judeţ au fost trimişi indivizi ocazionali cu însărcinări de spionaj, însă până în prezent nu activează cu nimic.

Totuşi, este posibil că acei ce au fost trimişi şi cu cei rămaşi localnici, să înceapă o acţiune mai târzie prin diferite provocări de sabotaj şi răspândiri de ştiri alarmiste spre a provoca nemulţumiri şi dezordine în sânul populaţiei din spatele frontului.

2. MIŞCAREA COMUNISTĂ

Prin faptul că conducătorii organizaţiei din judeţul şi oraşul Tighina, acei ce erau cunoscuţi ca activi în mişcare, au plecat odată cu retragerea trupelor sovietice, restul membrilor organizaţiei ce au mai rămas ca simpatizanţi nu s-au constituit până în prezent în organizaţii sau nuclee comuniste. Totuşi nu este exclus ca basarabeni din cei rămaşi sau veniţi ulterior reocupării, să aibă însărcinarea formării unor nuclee camuflate cu scopul de a renaşte din nou mişcarea comunistă. S-a constatat că unii membri simpatizanţi cunoscuţi de noi, în scop de propagandă răspândesc diferite ştiri false cu privire la mersul războiului pronosticând că cu ajutorul Americii şi al Angliei vor putea câştiga războiul până la sfârşit, iar cu privire la Armatele Române şi Germane răspândesc zvonul că în campania de iarnă din cauza nepregătirilor suficiente ar fi fost respinse în mai multe puncte ale frontului. (Cazuri raportate de noi prin note informative).

De asemenea, până în prezent tineretul ce a făcut parte din organizaţia comsomolistă şi pionieri sub ocupaţia sovietică, în majoritate elevi de şcoli secundare, nu activează în cadrul acestei organizaţii.

3. MIŞCAREA LEGIONARĂ

Pe raza judeţului şi a oraşului Tighina avem identificaţi ca cunoscuţi şi simpatizanţi legionari un număr de circa 40 indivizi, majoritatea funcţionari de Stat, însă până în prezent nu s-au dedat la manifestări sau adunări clandestine.

La sfârşitul lunii Februarie, de către legionari se răspândise un zvon că ostaşii care au luptat pe front şi li s-a promis de către Guvern că li se vor da averile rămase de la evrei sunt nemulţumiţi, prin faptul că nu s-a luat nici o măsură în privinţa aceasta.

4. MIŞCAREA UCRAINEANĂ

Până în prezent spiritele populaţiei minoritare ucrainene sunt liniştite şi nu s-a observat să manifeste ostil contra actualei conduceri.

Ucrainenii din partea de sud a judeţului pretind că minoritatea rusă numai de formă poartă numele de minoritate rusă, în fond ei fiind majoritatea ucraineni.

Aceşti ucrainenei simpatizau cu sovieticii înainte de cedarea Basarabiei, dar în urmă, cunoscând sistemul de conducere sovietic care i-a nemulţumit, convingându-se de realitatea sistemului comunist, dezamăgiţi azi simpatizează statul German şi Român, având speranţa că se va forma un stat ucrainean independent, condus după forma naţional-socialistă sub protectorat german.

5. MIŞCAREA MUNCITOREASCĂ

Pe raza oraşului şi judeţului Tighina sunt în activitate diferite întreprinderi şi ateliere.

Majoritatea acestor întreprinderi sunt conduse de Stat, fiind rămase de la evrei şi absenteişti.

Nu s-a observat până în prezent ca muncitorimea să încurajeze vreo mişcare de ordin politic sau social, iar cele conduse de particulari nu-şi manifestă nici o idee politică şi nici nu încurajează vreo mişcare.

Problema organizării

Muncitorii nu au nimic de reproşat în privinţa desfiinţării breslelor şi asociaţiilor profesionale, mai ales că au stat sub regimul bolşevic timp de un an.

De asemenea, nimeni nu face nici un fel de propagandă pentru soluţionarea organizării profesionale.

În oraşul şi judeţul Tighina până în prezent nu a luat fiinţă nici un fel de asociaţie sportivă sau culturală, şi nici cooperative a muncitorilor, unde eventual sub masca acestora ar putea camufla vreo activitate de ordin politic sau social.

Tendinţe politice

Convingeri politice până în prezent nu s-au remarcat că ar fi manifestat lucrătorii din aceste întreprinderi.

Activitatea maghiară în rândurile muncitorilor nu există, dar însă este privită cu dezgust.

Curente sectante printre muncitorime nu s-a[u] observat să fie. Atitudinea muncitorilor faţă de actuala conducere a ţării este cât se poate de respectuoasă, mai ales faţă de Dl. Mareşal Antonescu, având încredere că vor merge spre bine şi totodată sunt mulţumiţi că au scăpat de sub jugul comunist, având în prezent şi o încredere în victoria finală.

Cu ocazia discursului rostit în faţa microfonului în ziua de 19 Martie 1942 de către Dl. Vice-Preşedinte al Consiliului de Miniştri, Mihai Antonescu, s-a putut observa la o parte din muncitori o mare încredere şi bucurie pentru refacerea hotarelor româneşti şi siguranţa alianţei cu germanii.

Colaborarea industrială româno-germană nefiind cunoscută de muncitorimea acestui judeţ, nu s-a observat nici un fel de comentarii asupra acestei chestiuni.

Trecerea sistemului de lucru sovietic la sistemul general din ţara noastră este privit[ă] de muncitorime cu simpatie. Întrucât sistemul colhozurilor şi cartelurilor nu dădea o remuneraţie suficientă standardului de viaţă, azi sunt mulţumiţi cu minimum[ul] de salariu de 150 lei pe zi cât este plătit un salahor necalificat. Restul de lucrători şi maeştri primesc azi pentru 8 sau 10 ore de lucru până la 300 lei [pe zi], fiind mulţumiţi cu standardul de viaţă actual.

Restul meseriaşilor încadraţi conform codului funcţionarilor publici, primesc de la 6.000-12.000 lei lunar, deci suficient a face faţă unui trai uman.

Nemulţumiri

Se observă unele nemulţumiri în rândul muncitorilor în ceea ce priveşte aprovizionarea cu alimente de primă necesitate, care se dau în cantităţi insuficiente, ca: zahăr, petrol, orez, făină, etc., simţindu-se o lipsă totală de încălţăminte.

Aceste nemulţumiri nu sunt până în prezent exploatate de nici un fel de agitator.

6. SITUAŢIA ÎNTREPRINDERILOR COMUNALE

Întreprinderile comunale sunt în acest oraş în continuă creştere şi organizare, până în prezent sunt în stare de producţie.

Întreprinderile comunale Tighina, instituţie pendinte de Ministerul Afacerilor Interne (Direcţiunea Exploatărilor Comunale), având în exploatare Uzina Electrică şi Apă.

Lumina electrică este produsă de Uzina Electrică înfiinţată în anul 1913, având 4 unităţi (grupuri electrogene), care au fost distruse complect în timpul retragerii [sovietice din iunie-iulie 1941]. Această Uzină Electrică a fost pusă în reparaţie de către Primăria oraşului la data de 1 Noiembrie 1941 şi restabilindu-se până în prezent o singură unitate de 55 Kw., dar însă cum această unitate nu poate satisface serviciile, Primăria mai are instalate 2 dinamuri a câte 45 amperi fiecare.

În prezent se lucrează concomitent la alte două unităţi ce se vor pune în funcţie în vara aceasta, deoarece urmează să se aducă unele piese din Germania ce au fost luate de bolşevici.

La această Uzină Electrică lucrează un număr de 50 lucrători zilnic.

Uzina de Apă şi Castelul au fost distruse (dinamitate) de bolşevici în retragere. În prezent, această Uzină a fost refăcută, având un motor de 50 cai putere şi una pompă cu o producţie de 2.400 litri pe minut.

Din cauza îngheţului, unele conducte fiind îngheţate; se distribuie apă în majoritatea străzilor, având instalată şi o gheretă de distribuţie, folosind mult trupelor în trecere şi animalelor.

Lucrează un număr de 30 lucrători.

Două mori ţărăneşti dintre care una exploatată de Primăria oraşului Tighina, fiind rămasă de la evrei. A doua este proprietatea Dlui Secaci Artenie.

Producţia ambelor mori este suficientă pentru satisfacerea nevoilor oraşului şi împrejurimilor.

Lucrează un număr de circa 40 lucrători în două schimburi. Se simte mare nevoie pentru înfiinţarea unei mori sistematice cu valţuri, deoarece cele două mori sunt ţărăneşti.

Una presă de ulei ţărănească, exploatată de Primărie, fiind rămasă de la Statul sovietic, având o producţie suficientă pentru aprovizionarea oraşului. Lucrează un număr de 40 lucrători în două schimburi.

Trei fabrici de săpun, una exploatată de Primărie, având cazane suficiente pentru fabricare, rămasă de la evrei, – a doua este proprietatea Dlui Hartea Gheorghe având un cazan în

capacitate de 250 kgr., şi a treia [este] proprietatea Dlui Ing. Sima, producţia acestor trei fabrici de săpun este suficientă pentru nevoile oraşului. Lucrează un număr de 30 lucrători. Oraşul Tighina în prezent are un număr de 9 brutării situate în diferite puncte ale oraşului pentru o mai uşoară aprovizionare a populaţiei cu o producţie suficientă de aprovizionare.

Brutarii întâmpină greutăţi din partea I.N.C.O.P. -ului din cauză că cu mari greutăţi le pune la dispoziţie cantităţi suficiente şi calitativ lăsând foarte mult de dorit.

De asemenea, în judeţ se mai află în funcţie diferite mori ţărăneşti şi prese de ulei pentru satisfacerea nevoilor ţăranilor.

La Ceadâr-Lunga se află o moară sistematică, proprietatea particulară a Dlui Cusursus, care nu a fost distrusă de bolşevici şi în prezent se află în stare de funcţiune, lucrează un număr de circa 50 lucrători.

În judeţ se află o mulţime de industrii din cele ce au fost distruse de bolşevici şi deci, posibil de a fi puse în funcţiune cu mici reparaţii. [De la] Aceste industrii cu mori şi prese ţărăneşti distruse, în privinţa cărora nu s-a luat nici o măsură, majoritatea pieselor s-au furat. Cazul cu un motor absolut nou din com. Căușeni căruia i s-au furat toate piesele.

7. SITUAŢIA AGRICOLĂ

În judeţul Tighina s-a însămânţat grâu de toamnă foarte puţin din cauza timpului şi din cauza neaprovizionării la timp cu grâu, pentru însămânţările de primăvară până în prezent s-a[u] luat măsuri insuficiente, dar însă se speră că în curând Camera Agricolă va pune la dispoziţia agricultorilor grâu de primăvară.

Situaţia viilor în general este compromisă din cauza atacului puternic al bolilor criptogamice din anul trecut şi mai ales a acelor care au intrat în patrimoniul Statului rămase de la evrei şi absenteişti, din cauza că majoritatea nu au fost îngropate şi nici n-au fost date în arendă locuitorilor spre a le îngriji.

Recolta la pomii fructiferi se prevede as fi bună până în prezent. Însă se simte lipsa de insecticide ca: inele de clei, verde de Paris şi sulfat de cupru. De asemenea, lipsesc instrumente[le] şi maşini[le] necesare viilor şi livezilor.

O parte din uneltele agricole ce au fost ridicate de bolşevici şi regăsite, au fost restituite agricultorilor de către autorităţile comunale.

Ar fi necesar să se trimită o foaie săptămânală agricolă, unde să se prevadă diferite măsuri luate pentru agricultură şi totodată publicarea reţetelor de tratamente pentru: pomi, grădini de zarzavat, vie şi altele.

În prezent se întocmesc tabele pentru cantităţile necesare a aprovizionării cu sulfat de cupru.

8. SECTE RELIGIOASE

În oraşul Tighina funcţionează în prezent următoarele secte:

Secta baptiştilor posedă local propriu în strada Haşdeu, a acestui oraş, cu denumirea de casa de rugăciuni a creştinilor evanghelici baptişti, având ca predicator pe Popov Grigore, cunoscut cu sentimente antiromâneşti. Acest local este frecventat de circa 120 bărbaţi şi femei.

Serviciul lor religios constă în predicarea evangheliei şi bibliei, profesând contra religiei creştine şi în ascuns contra legilor ţării la care se predică unele exemple: că ei nu pot lua parte la un război pentru că în religia lor se spune că nu au voie a ucide.

Elementele baptiste erau terenul cel mai prielnic pentru rătăcirea comunistă, iar sub ocupaţia sovietică îi considerau ca oamenii lor, acordându-le în special la sate demnităţile cu cea mai mare încredere şi tocmai din acest motiv, mulţi din ei fiind compromişi faţă de Statul

Român, au căutat să fugă împreună cu bolşevicii. Modalitatea de existenţă a acestui cult constă în colectarea de bani şi alte ajutoare în natură a membrilor lor.

Serviciul religios al acestei secte a funcţionat şi sub ocupaţia sovietică.

Secta Molocanilor, posedă un local propriu de rugăciune în strada Lev Tolstoi din acest oraş, având ca predicator pe Andrei Socolov. Frecventează acest local de rugăciune circa 500 bărbaţi şi femei, însă nu recunosc ierarhia preoţimii, [pre]cum şi cultul Sfintelor Icoane, recunosc numai Biblia şi Evanghelia pe care o explică după părerea lor.

În ceea ce priveşte executarea ordinelor din legile ţării, le execută înspre bine. Nu s-a observat până în prezent ca credincioşii din aceste secte să se manifeste rău faţă de autorităţile şi populaţia românească, însă cu credinţa adevărată sunt tot spre ruşi.

Pe timpul ocupaţiei bolşevice au funcţionat, în schimb au fost impuşi la plata unui impozit mare.

Fondurile de întreţinere se strâng benevol de la aderenţii acestei secte.

Secta Lipoveni[lor] (Religia veche, staro-obriadcescaia) posedă două biserici în strada Alex.[andru] cel Bun şi strada Cetatea Albă [din] acest oraş, prima are preot pe Mina Colesnicov şi a doua pe Serghei Nicanoru. La aceste biserici iau parte Lipovenii din localitate [pre]cum şi lipovenii care se găsesc în judeţ, în comunele Chiţcani, Copanca, Dunduc, Talmaz şi Anovea, pentru că aceştia nu au preot şi nici biserici. Aparţine de Episcopul Inochentie. Slujba religioasă se face pe stil vechi şi în limba rusă.

Această secte de Lipoveni au bisericile creştine şi se crede că mai târziu se pot uni cu ortodocşii.

În ceea ce priveşte ca sentimente, nu s-au observat pe faţă a fi contra românilor, dar în inima acestora încă zace dorul şi dragostea a tot ce a fost rusesc.

Secta adventişti[lor] pe raza acestui oraş nu se află, însă în comuna Marianca s-ar afla câţiva [adventişti] până în prezent neidentificaţi.

În ceea ce priveşte numărul sectanţilor din judeţ, nu s-a stabilit, urmând ca luna viitoare să dăm numărul precis al acestora.

9. ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ A JUD. TIGHINA

Judeţul Tighina este împărţit în: două oraşe – Tighina, cu un număr de 10 suburbii şi Comrat, 5 plăşi şi anume: Bulboaca, Căuşeni, Taraclia, Cimişlia şi Comrat, având în total un număr de 109 comune. (Vezi tabelul de la fila Nr. ....).

Prin Monitorul Oficial Nr. 292 din 29 decembrie 1941, în urma dispoziţiei Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, oraşul Tighina este clasat ca oraş de reşedinţă [de] categoria a III-a.

Oraşul Tighina în aşezarea sa geografică prezintă:

-Punct obligat[oriu] de trecere în Transnistria,

-În primăvara acestui an va avea un port la Nistru, lucrările fiind începute în acest sens.

-Are un aeroport, care în primăvara acestui an va fi special amenajat în acest sens.

-Numărul populaţiei e în permanentă creştere, având în prezent 20.000 locuitori.

-Prin acest oraş zilnic trec câteva mii de flotanţi, deci [e] un punct foarte principal ce leagă Basarabia cu Transnistria.

10. STAREA DE SPIRIT A POPULAŢIEI

În general, starea de spirit a populaţiei, din punct de vedere al alimentării, este satisfăcătoare, existând pe piaţă alimente şi produse ţărăneşti în cantităţi suficiente, accesibile oricui. (Vezi ordonanţa Primăriei oraşului Tighina la fila Nr. ...).

Se mai observă o mulţumire a populaţiei prin deschiderea unor magazine de manufactură şi galanterie, care în timpul ocupaţiei sovietice lipseau, neavând populaţia de unde să [se] aproviziona,

Cazuri de speculă pe raza acestui oraş [nu s-au înregistrat], însă scumpirea unor articole se datoreşte faptului că armatele întrecere sau staţionare, plătesc depăşind ordonanţa, astfel dând ocazia scumpirii vieţii.

Se observă la populaţie o mare nemulţumire datorită purtării Armatei staţionate sau în trecere, care distruge pomii, gardurile şi lemnăriile caselor absenteiştilor. De asemenea, au fost multe cazuri când militarii s-au dus şi au furat de prin curţile locuitorilor, iar când erau surprinşi asupra faptului, îi insultau şi le spuneau că [lucrurile furate] este pradă de război.

De asemenea, soldaţii cantonaţi în case evreieşti sau ale absenteiştilor, la plecare distrug uşi, ferestre şi chiar duşumelele, lăsând numai zidurile.

Nemulţumirile funcţionarilor

În rândurile funcţionarilor există mulţumirea, exceptând problema foştilor funcţionari rămaşi sub soviete şi [a] celor care au fost supuşi Comisiei de Revizuire.

Nemulţumirile iscate în rândurile acestora sunt următoarele: cea mai mare parte dintre funcţionarii ce ocupau funcţiuni modeste sub români, sub dominaţia bolşevică au parvenit în posturi importante, având astfel posibilitatea excesivei presiuni asupra acelora care ocupaseră la români funcţiuni demne precum: judecători, ingineri, profesori, etc., din care cauză unii din aceştia au fost deportaţi. Odată cu realipirea Basarabiei [la România din iulie 1941], aceşti funcţionari care până ieri îl idol[atr]izau pe Stalin şi au fost propagandişti convinşi ai principiilor comuniste, şi [au] rămas pe loc, [acum] mergând în faţa comisiunilor de revizuire, sunt admişi şi din nou repuşi în vechile servicii avute, – [comisia] ignorând în prezent pe cei ce au suferit [în] refugiu.

Faţă de această stare de lucruri, toţi acei funcţionari refugiaţi sunt foarte indignaţi că împilatorii lor de ieri se bucură de drepturi astăzi ca orice bun român.

Sunt cazuri că Comisiunea de revizuire a admis mulţi funcţionari care au uneltit contra Naţiunii şi Statului Român, prin propagandă, ziare, etc., iar alţii dintre colegii acestora mai puţin vinovaţi, au fost respinşi. Un caz recent [ce a avut loc] cu individa Budeanu Olga, care a făcut serviciul la N.K.V.D., cercetând în acel timp pe notarul Popescu de la Chiţcani şi în prezent, pe baza avizului favorabil dat de Comisiunea de revizuire, a fost reprimită în serviciul Poliţiei Tighina ca funcţionară.

O altă nemulţumire a funcţionarilor refugiaţi şi reîntorşi la posturilor lor este chestia mobilierului.

Până la venirea autorităţilor române în oraş, foştii funcţionari rămaşi pe loc sub soviete şi chiar populaţia civilă, au acaparat mobilier[ul] luxos şi de valoare din diferite locuinţe evreieşti, iar mobilierul lor propriu, l-au vândut.

Astfel stând faptul, funcţionarii rămaşi sub soviete s-au înzestrat cu un mobilier bun, nefiind impuşi la nici o plată după cum sunt impuşi cei veniţi din refugiu.

Funcţionarii veniţi din refugiu, doresc de a li se lăsa mobilierul ce l-au luat în mod gratuit, în locul celui pierdut.

DIVERSE

I.N.C.O.P.-ul

Chestiunea pâinii în oraşul Tighina era asigurată până în ziua de 22 Ianuarie a.c. prin cele 12 vagoane de grâu ce trebuia[u] a fi puse la dispoziţia Primăriei lunar. Preţul vagonului era de lei 111.800. Pâinea se fabrică din acest grâu care cantitativ era suficient. I.N.C.O.P.-ul punea la dispoziţia brutarilor grâu la 11.80 lei kgr. inclusiv taxele şi cheltuieli[le] ad[ministra]-ţiei. Din aceasta ieşea pâine de 1,200 gr. la preţul de lei 25.

De la data de 28 Ianuarie, I.N.C.O.P.-ul Tighina face cunoscut Primăriei că faţă de Decret[ul]-Lege Nr. 1.093 din 17/XII, nu mai poate livra acest grâu decât la preţul de 140.928 lei, inclusiv taxele. Deci, o majorare de lei 29.128 la vagon, ceea ce a determinat pe brutari să ceară majorarea preţului pâinii la 28 lei [pentru] 1.200 gr. Pâine. Primăria însă a fixat preţul de 27 lei, din care 0,50 lei la pâine este timbrul comunal.

Majoritatea acestui preţ se datoreşte faptului că populaţia trebuie să suporte toate cheltuielile I.N.C.O.P.-ului pe care le extrag din adresa primită, astfel:

a) Lei 130.000 preţ vagon grâu producător.
b) ”” 5.200 timbrul excepţional de 4% aplicat la colectare.
c) ”” 650 manco magazie.
d) ”” 65 asigurare 0,50%.
e) ”” 300 taxa Camera de Comerţ şi Profesională.
f) ”” 175 speţe pentru remiterea fondurilor de operaţiuni
g) ”” 300 chiria de magazie.
h) ”” 488 dobânda de 3% pe timp de 45 de zile de la primirea sumelor până la revânzarea produselor.
i) ”” 3.350 cheltuieli de colectare, funcţionari magazioneri, regie corespondenţă cu centrele de colectare şi Institutul Naţional de Cooperaţie.
j) ”” 400 amortisment de saci.

Total 140.928

În sumă rotundă preţul unui kgr. de grâu este de lei 14,10.

Deci, din calculul făcut mai sus şi pentru o ieftinire a pâinii, ar necesita ca I.N.C.O.P.-ul să nu mai aibă dreptul de totală colectare a grâului, ci numai o cotă, lăsându-se Primăriilor dreptul de a putea şi ele colecta, – şi atunci se vor exclude toate cheltuielile pe care I.N.C.O.P.-ul le pune.

REZIDENT AL JUDEŢULUI TIGHINA,
/ss/ D. Răceanu

[148, p. 86-94]

14. 1942 iunie 28. Instrucţiuni ale Centrului S.S.I. din Basarabia către organele din subordine, privind elaborarea „Sintezei Informativ-Interne”.

Nr. 1098
1942 iunie 28
CENTRUL Nr.2 CHIŞINĂU
către
Rezidenţa Tighina

Urmare la ordinul Nr. 393 din 3 Mai 1942:

Începând cu luna Iulie, în locul Raportului Contra-Informativ, lunar veţi întocmi un studiu care se va intitula „Sinteză Informativ-Internă” pe luna....., care are menirea, dincolo de faptele concrete şi curente, să urmărească liniile mari ale problemelor interne.

Aceste Sinteze Informative Interne, vă veţi îngriji să parvină la Centrul la următoarele date, fiind expediate prin plicuri P.T.T.:

23 Ianuarie pentru luna Ianuarie,

23 Februarie ---------- Februarie,
10 Martie ---------- Martie,
23 Aprilie ---------- Aprilie,
23 Mai ---------- Mai,
10 Iunie ---------- Iunie
23 Iulie ---------- Iulie,
23 August ---------- August,
10 Septembrie -------- Septembrie,
23 Octombrie --------- Octombrie.
23 Noiembrie --------- Noiembrie,
10 Decembrie --------- Decembrie.

Sintezele lunare trimise de Dvs., vor fi cu caracter politic, minoritar şi economic, îmbrăţişând următoarele chestiuni de ordin general:

1. <u>În domeniul politic:</u>

- Starea generală de spirit în regiune, în raport cu evenimentele politice din cursul lunii respective şi au diferite curente înregistrate în rândurile opiniei publice;
- Activitatea fostelor partide politice şi foştilor oameni politici, sistematizată şi concretizată pe grupări şi curente ideologice;
- Activitatea elementelor clandestine legionare, în ce priveşte orientarea generală, organizarea conspirativă, acţiunea cu caracter subversiv şi terorist, gruparea în jurul fruntaşilor proeminenţi şi manifestarea sub orice altă formă;
- Activitatea elementelor comuniste, în ce priveşte orientarea generală, organizarea conspirativă, acţiunea cu caracter subversiv şi terorist, gruparea în jurul fruntaşilor proeminenţi şi manifestarea sub orice altă formă;
- Activitatea elementelor evreieşti, în ce priveşte orientarea generală, organizarea lor oficială, acţiunea clandestină şi situaţia din ghettouri;
- Fenomenele înregistrate în rândul diverselor clase sociale, acordându-se o deosebită atenţie intelectualilor (în legătură cu fostele partide politice), studenţilor (în legătură cu elementele clandestine legionare), şi muncitorilor (în legătură cu elementele comuniste);
- Fenomenele înregistrate în rândurile sectanţilor şi ale masonilor;
- Legăturile tuturor claselor sociale, grupărilor politice şi asociaţilor de orice fel, cu diferite curente şi grupări ideologice şi politice din străinătate.

2. <u>În domeniul minoritar:</u>

Starea generală de spirit a diferitelor minorităţi din Ţară, în raport cu evenimentele şi diferitele curente înregistrate în cursul lunii în regiunea respectivă;

- Evenimentele în legătură cu organizarea interioară, atitudinea faţă de Statul Român, activitatea culturală şi economică, acţiune subversivă, propaganda desfăşurată, acţiunea diverşilor fruntaşi şi manifestările sub orice formă ale minorităţilor etnice din Ţară;
- Legăturile oficiale şi clandestine ale minorităţilor şi Legaţiile interesante şi cu Consulatele respective
- Legăturile oficiale şi clandestine ale minorităţilor cu diverse State, Grupări politice şi asociaţii de orice fel din străinătate;
- Dezvoltarea punctelor de mai sus în legătură cu următoarele minorităţi:
- maghiară,
- ucraineană,
- rusă,
- polonă,

- sârbă,
- bulgară,
- germană,
- italiană,
- greacă,
- armeană,
- turcă.

3. <u>În domeniul economic:</u>

- Starea generală de spirit din regiune în raport cu problema aprovizionărilor şi cu fenomenele economice înregistrate în cursul lunii;
- Probleme de legătură cu aprovizionarea populaţiei cu alimente şi obiecte de primă necesitate şi în legătură cu procurarea de materii prime pentru industrie;
- Probleme în legătură cu agricultura, acceptându-se asupra mersului însămânţărilor şi recoltelor;
- Probleme de legătură cu industria de orice fel;
- Probleme în legătură cu comerţul intern şi extern;
- Probleme în legătură cu finanţele şi moneda naţională;
- Probleme în legătură cu traficul de devize şi contrabandele la frontieră;
- Problemă în legătură cu mersul românizării întreprinderilor.

Se vor mai urmări:
- Adaptarea populaţiei la regimul şi spiritul românesc;
- Rapoartele dintre populaţie şi armată;
- Comportarea administraţiei locale şi efectul diverselor măsuri administrative.

Domnii Şefi de Subcentre şi Rezidenţii, vor îngriji ca sinteză lunară să fie cât mai completă şi să aibă o redactare cât mai clară şi concisă.

Pentru documentarea problemelor importante, se admite şi se recomandă anexarea de foto copii şi grafice.

Întrucât instrucţiunile de mai sus au caracterul unor simple recomandări, menite să prezinte un punct de plecare, invit pe Domnii Şefi de Subcentre şi Rezidenţii, să facă orice fel de sugestie pentru modificări sau completări.

Prima sinteză lunară trebuie să ne parvină până la 23 iulie 1942.

ŞEFUL CENTRULUI 2
Maior, /ss/ Gh. Balotescu

[148, p. 110-113]

15. 1943 iunie 30. „Ordinul de inspecţie nr. 1.204” al Centrului Nr. 2 Informaţii *Chişinău* (Basarabia), în care sunt prezentate constatările făcute în urma inspectării Rezidenţei judeţului *Tighina*.

CENTRUL BASARABIA **<u>Pentru executare</u>**
B.[iroul] 5

<u>SECRET</u>

<u>ORDIN DE INSPECŢIE Nr. 1.204</u>
30 Iunie 1943

În ziua de 29 Iunie 1943, am inspectat Rezidenţa Tighina (neîncadrată la Subcentre), cu următorul rezultat.

I. ACŢIUNEA INFORMATIVĂ

1/. Încadrarea. Rezident Ag.[ent] Sp.[ecial] D.[umitru] Răceanu.

2/. Organizarea Agenturii.

Rezidenţa dispune de 16 informatori şi 1 informator principal. Din aceştia, 11 sunt informatori onorifici şi 6 informatori retribuiţi.

Necesită majorarea agenturii astfel, încât să se completeze toate comunele principale cu informatori.

Să se recruteze un alt informator principal la Ceadâr-Lunga, în locul lui Jean Dumitrescu, ce a fost concentrat la o unitate de aviaţie din Bucureşti.

Să se întocmească la Rezidenţă, schiţa cu dislocarea Agenturii în judeţ şi o schemă pentru agentura din oraş, indicându-se instituţiile şi întreprinderile unde Rezidenţa are plasaţi informatori – să se ia model de la B.[iroul] 2.

Idem, o situaţie şi un tabel de evidenţa agenturii.

3/. Acţionarea informatorilor.

Biroul 2 va da un extras de pe instrucţiunile din Proiectul de Regulament, referitoare la îndatoririle Rezidentului şi la întocmirea notelor.

Rezidentul se va preocupa de instruirea informatorilor cu ocazia contactului lunar, ce [îl] ia cu aceştia, astfel încât materialul furnizat de informatori să conţină date cât mai complecte şi reale.

Să se caute ca informatorii să sesizeze problemele mari, de interes general, pe lângă cele de indicarea suspecţilor.

II. LEGĂTURI ŞI TRANSMISIUNI

1/. Cu Centrul – Prin plicuri P.T.T., prin jandarmii C.F.R.;
– Prin telefon (Rezidenţa are telefonul Nr. 47).

2/. Cu informatorii – Prin plicuri P.T.T., numai cu informatorii principali de la Ceadâr-Lunga şi Ceaga.
– Cu restul informatorilor, prin contact personal.

Să se încerce extinderea sistemului plicurilor T.P.P. şi cu informatorii de încredere din comunele mai îndepărtate de capitala judeţului.

Pentru cazurile urgente, să se folosească şi telefonul în limbaj convenţional.

Rezidentul să studieze posibilitatea lărgirii mijloacelor de legătură.

III. RELAŢIUNI CU AUTORITATEA

Rezidentul funcţionează acoperit, ca Inspector pe lângă Primăria Tighina. Este în bune relaţii cu autorităţile.

Se bucură de o bună reputaţie.

IV. DOTARE

1/. Armament. – Revolver personal.

2/. Autovehicule. – Rezidentul nu dispune de nici un mijloc de transport, fapt care-i îngreuiază activitatea în teren, mai ales în acest judeţ foarte întins şi plasat într-un punct strategic important.

3/. Rezidentul posedă una ladă de fier, pentru păstrarea documentelor. Să ia măsuri pentru a o fixa în podea cu şuruburi.

V. SCRIPTE

Rezidentul posedă repertoriul de suspecţi şi copie de pe materialul înaintat Centrului, clasat pe dosare şi specialităţi.

Materialul [este] bine clasat, rezidentul putând ţine o bună evidenţă.

VI. FONDURI

Fond[ul] informative [este de] 12.000 lei lunar. Este consumat, în bună parte, cu costul transporturilor cu trenul şi căruţele, din lipsa unui mijloc de transport propriu. Deocamdată este suficient, – totuşi se întrevede necesitatea majorării lui.

VII. LOCAL

Rezidenţa este instalată în local[ul] închiriat de rezident pentru nevoile proprii.

Mobilierul este proprietatea rezidentului.

Localul propus pentru instalarea Rezidenţei nu ne-a fost cedat încă de Românizare (Directoratul Românizării, Colonizării şi Inventarului al Guvernământului Provinciei Basarabia – *n.n.*).

VIII. NEVOI ŞI PROPUNERI

Rezidenţa Tighina are neapărat nevoie de un mijloc de transport rapid. Rog Secţia C.[ontra] I.[nformaţii] a[-i] repartiza o motocicletă cu ataş.

ŞEFUL CENTRULUI BASARABIA
Maior, /ss/ Gh. Balotescu

COMUNICAT:
- Secţiei C.[ontra] I.[nformaţii]
- Rezidenţa Tighina – pentru executare

[147, p. 5-7]

16. 1944 ianuarie 2. Raportul şefului Eşalonului I al S.S.I. privind situaţia recrutărilor de agenţi, care urmau să fie lăsaţi în teritoriile evacuate de autorităţile române.

STRICT SECRET

Nr. 9.193 din 3 Ianuarie 1944
Ag.[entura] Fr.[ontului] de Est – Eşalonul I
către
Secţia I-a Informaţii

La ordinul dvs. nr. 6.436 din 24 Noiembrie 1943, punctul 6, al.[iniatul] „e” şi urmare la nr. nr. 8.473 din 30 Noiembrie 1943;

Am onoare a raporta:

Continuând operaţiunile de organizare a reţelei de rezidenţi cu şi fără aparate t.f.f., agenţi, gazde, curieri etc., Agentura Fr.[ontului] de Est până la data de 1 Ianuarie 1944 a ajuns la următoarele rezultate:

1. *În Crimeea*

Recrutaţi: 2 (dintre care unul urmează a fi instruit ca t.f.f.-ist); în curs de verificare şi angajare: 6.

2. *În regiunea Nicolaev*
Recrutat: 1;
În curs de verificare: 4 (dintre care 2 t.f.f.-işti).
3. *În Transnistria*
Echipa Specială „C” şi rezidenţii judeţeni:
- Recrutaţi: 5 (dintre care 1 t.f.f.);
- Verificaţi şi în curs de recrutare: 6 (dintre care 1 t.f.f.-ist);
- Indicaţi şi în curs de verificare: 12 (dintre care 2 t.f.f.-işti); şi anume:
- la Odessa: - recrutaţi 5 (dintre care 1 t.f.f.-ist);
- verificaţi, în curs de recrutare 6 (dintre care 1 t.f.f.-ist);
- la Balta: indicaţi, în curs de verificare 2;
- la Râbniţa: indicaţi, în curs de verificare 5;
- la Golta: indicaţi, în curs de verificare 2;
- la Tiraspol: indicat, în curs de verificare 1 t.f.f.-ist;
- la Razdelnaia: indicaţi, în curs de verificare 2 (dintre care 1 t.f.f.-ist).
4. *În Basarabia*
Centrul Chişinău cu rezidenţii judeţeni:
Recrutaţi: 2 cu aparate t.f.f. (pentru Cahul şi Chişinău);
În curs de recrutare: 5 cu aparate t.f.f. (pentru Arciz, Chişinău, Tighina, Bălţi şi Ismail);
Rezidenţi indicaţi şi în curs de verificare pentru misiuni de agenţi, gazde, curieri: 21 (Bălţi, Orhei, Soroca, Cetatea-Albă şi Ismail).
5. *În Bucovina*
Centrul Cernăuţi cu rezidenţii judeţeni:
Recrutat: 1 cu aparat t.f.f. la Cernăuţi;
În curs de verificare pentru diferite misiuni:
- 15 la Cernăuţi;
- 10 la Storojineţ;
- 12 la Rădăuţi;
- 5 la Hotin.
Greutăţi întâmpinate
Datorită situaţiei de ansamblu şi în special succeselor Sovietelor pe front, operaţiunile de organizare a reţelei întâmpină, mai ales din motive psihologice, foarte mari greutăţi.
Natura misiunilor ce se încredinţează agenţilor fiind foarte delicată, cere o deosebită isteţime din partea personalului pentru a putea alege elemente cu cele mai multe probabilităţi de bună credinţă.
Având foarte puţine elemente pretabile pentru asemenea misiuni în localităţile vizate de Centrala Serviciului, Ag.[entura Frontului de] Est a luat măsuri pentru a căuta elemente pretabile din întreg teritoriul pentru a putea face selecţia necesară, urmând ca apoi să se organizeze reţeaua cu o osatură mai puternică în centrele ordonate de dvs.
Raportăm, din nou, că odată cu dezvoltarea organizării reţelei se evidenţiază că această operaţiune importantă va fi, în viitor, principala şi cea mai sigură sursă de informare, cu durată, şi cere în consecinţă, din partea Serviciului, înţelegere, pe de o parte, iar pe de altă parte un personal de conducere a reţelei permanent şi bine pregătit din punct de vedere profesional.
Ag.[entura Frontului de] Est depune toate eforturile pentru a forma acest personal şi suntem convinşi că prin muncă persistentă vom reuşi să îndeplinim misiunea.

Şeful Ag.[enturii] Fr.[ontului de] Est
Colonel, [Gh. Ionescu]

[219, p. 358-359]

17. 1944 aprilie 14. Scurte instrucţiuni date de Marele Stat Major, Secţia a II-a Centrului „H” pentru activitatea informativă şi contrainformativă în Basarabia.

CIFRAT RADIO
SECRET

Nr. 620.393 din 14 Aprilie 1944 – ora 6.50
MARELE STAT MAJOR
Secţia II-a
către
C E N T R U L „H”

Urmare la Nr. 540.066 a.[nul] c.[urent];

Centrul „H” acţionează informativ şi contrainformativ pe teritoriul Basarabiei.

În acest scop, Centrul se deplasează iniţial, la Chişinău şi se dispune cu câte un Subcentru de Informaţii pe direcţiile: Orhei – Chişinău – Hânceşti; Tighina – Tarutino – Bolgrad şi Cetatea Albă – Tătărăşti – Ismail.

Centrul „H” activează în profitul Marelui Stat Major, Secţia II-a al Armatei III-a şi al Comandamentului de M.[ari] U.[nităţi] din zonă.

După ajungerea la Chişinău a Centrului „H”, Biroul Statistic Militar Chişinău se deplasează la Focşani cu misiunea de a asigura acţiunea contrainformativă în zona fortificaţiilor şi în zona din spatele frontului, până la linia Râmnicu Sărat – Lacul Sărat inclusiv.

În acest scop se dispune cu câte un subbirou contrainformativ la Bârlad şi Bacău şi ia în subordine Subcentrul de Informaţii Nr. 21 Galaţi.

Lucrează în profitul M.[arelui] St.[at] M.[ajor], Secţia II-a al Comandamentului de M.[ari] U.[nităţi] din zonă.

ŞEFUL SECŢIEI II-a
Colonel, /ss/ C. Ionescu

[10, p. 41]

18. 1944 aprilie 14. Telegrama nr. 75 a Centrului de Informaţii „H”, adresată Secţiei a II-a A Marelui Stat Major al Armatei române, privind situaţia de pe front.

CIFRAT RADIO
SECRET

Nr. 75 din 14 Aprilie 1944
B I R O U L L T. C O L. B Ă D Ă R Ă U
către
MARELE STAT MAJOR
Secţia II-a

Capul de pod Bugaz a rămas foarte restrâns, până se va putea scoate tot materialul.

Linia de rezistenţă de la Vest Nistru definită de: Vest limanul Nistrului – Est Palanca – Est Olăneşti – Est Cioburciu – Nord Talmaz – Est Fântâna – Est Tighina – Varniţa – Gura Bâcului – Vest Krasnaja Gora – Şerpeni – Nord Ustia – Jerveni – Răuţ – apoi pe vechea linie.

Împotriva capetelor de pod realizate la Vest de Nistru sunt în curs contraacţiuni.

Afluirea de mijloace ruse în special în zona Tiraspol continuă.

La Sud-Vest Tiraspol, Ruşii au trecut Nistrul – elemente din Diviziile 195, 188, 228, 20 Gardă, 28 Gradă şi 92 Gardă.

La Armata 6-a germană se simte mare lipsă de muniţiuni din cauza transporturilor.

p.[entru] ŞEFUL BIROULUI
Căpitan, /ss/ O. Prodan

[22, p. 73]

19. 1944 iunie. „Nota” Centrului „H” asupra situaţiei din Chişinău.

[Centrul „H”] **[iunie 1944]**

NOTĂ

În noaptea de 4 spre 5 Iunie a.[nul] c.[urent], orele 24, oraşul Chişinău a fost bombardat de aviaţia de bombardament rusă. Numărul avioanelor (120-150), tip american, cu mai multe motoare, se ridică la circa 120-150. Au fost pricinuite pagube materiale în cartierele de locuit, în special: centrul oraşului şi zona gării. Numărul locuinţelor distruse sau arse sunt circa 150. Victime omeneşti: morţi circa 300, răniţi 100. Mulţi ostaşi germani morţi sau răniţi.

Circulaţia tramvaielor, a apei şi a curentului electric, întrerupte.

Trupele germane aflate în garnizoană, urmează a fi dispersate.

Apărarea antiaeriană, inexistentă.

Bombardamentul a încetat la orele 2.

[/ss/ Locotent-colonel Dionisie Bădărău]

[22, p. 230]

20. 1944 iulie 5. „Nota informativă Nr. 53” a Centrului „H”, conţinând date cu caracter militar şi diverse informaţii din teritoriul basarabean, ocupat de trupele sovietice (Nordul Basarabiei), obţinute de la şase refugiaţi basarabeni.

Detaşamentul Lt. Col. Bădărău
HUGUES

Secret
Nr. 1241 din 6 Iulie 1944
„HAMANGIU” DETAŞAMENTUL LT. COLONEL BĂDĂRĂU
către
„Zaza” şi „Pavel”
Secţia a II-a

Urmare la Nr. 1230 din 4 Iulie 1944;
Am onoare a transmite mai jos

NOTA INFORMATIVĂ Nr. 53
din 5 Iulie 1944

Un grup de 6 refugiaţi basarabeni din teritoriul ocupat, veniţi peste linia frontului, declară:

- INFORMAŢIUNI CU CARACTER MILITAR.

1) Începând de la 6 până la 10 Iunie, au trecut prin regiunea Copăceni (27 Km. Sud-Est Bălţi), venind de la Est de Nistru – prin Râbniţa – circa cinci-şase mii de noi mobilizaţi, cu direcţia spre Sud Vest (soldaţii spuneau că merg spre Iaşi).

Toţi erau în haine civile şi fără arme.

2) Începând de la 15 Iunie până la 25 Iunie, a trecut continuu pe drumurile de la Sud Bălţi, dinspre Vest spre Est, multă infanterie pe jos şi transportată, artilerie de toate calibrele hipo şi moto, precum şi coloane de trăsuri şi maşini, cu direcţia Râbniţa.

Soldaţii ruşi spuneau că vin din Carpaţi şi merg pe frontul central şi de Nord, care este mai important.

3) Terenuri de aviaţie:

- La Drăgăneşti un teren de aviaţie, pe care la data de 25 Iunie erau circa 40 de avioane „Rata", iar în comună era un comandament de aviaţie, ofiţerul cel mai mare în grad fiind un colonel;
- La Căzăneşti un teren de aviaţie, pe care sunt avioane de bombardament; sursa nu ştie câte avioane sunt pe el;
- La Projila un teren de aviaţie, nu ştie câte şi ce fel de avioane sunt.

4) În comuna Drăgăneşti mai este şi un mare depozit de benzină, muniţiuni şi alimente, care deserveşte unitatea de aviaţie.

5) Pe porţiunea de cale ferată între Bălţi şi Şoldăneşti, circulă trenuri româneşti.

6) S-au executat lucrări de organizarea terenului, trei-patru rânduri pe întreaga adâncime a zonei dintre Cula şi şoseaua Bălţi – Orhei.

Aceste lucrări au orientarea Vest-Est şi constau din tranşee, şanţuri de comunicaţie, amplasamente pentru arme automate şi tunuri.

Tot în această zonă – pe alocurea – sunt câmpuri de mine /la punctele obligate de trecere/.

Începând de la 20 Iunie, a început să se execute lucrări de organizarea terenului şi la Nord de şoseaua Bălţi-Orhei.

Aceste lucrări s-au făcut cu populaţia civilă din zonă.

- DIVERSE DIN BASARABIA OCUPATĂ.

1) Toată populaţia din comunele de la Sud şoseaua Bălţi-Orhei între Sângerei şi Răut, a fost evacuată la Nord de această şosea.

Pe timpul evacuării, au fost cazuri când populaţia s-a opus, aşa de exemplu cazul locuitorilor din comuna Dumbrăviţa (15 Km. Nord Est Corneşti Tg.).

Cu această ocazie a fost omorât de către populaţie un locotenent rus şi doi militari evrei.

A fost nevoie de intervenţia armatei, care a tras asupra populaţiei ce se opunea.

Au fost morţi şi răniţi în rândurile populaţiei.

2) În comuna Drăgăneşti, Judeţul Bălţi, a fost împuşcat de organele N.K.V.D., locuitorul Cirimpei Gheorghe, pentru motivul că ar fi fost denunţat de cineva, cum că în anul 1941 fiind mobilizat de soviete şi căzând prizonier la germani, a lucrat ca informator în favoarea lor.

3) Au fost siluite de către ofiţeri şi soldaţi sovietici, fetele Ecaterina Dimitriu de 20 ani, Varvara Canţâr de 28 ani şi femeia Tatiana Popescu, toate din Comuna Cornova, Judeţul Orhei, precum şi femeia Sofia Munteanu din Comuna Drăgăneşti, Judeţul Bălţi, în următoarele împrejurări:

Primele trei fiind evacuate din Comuna Cornova în Comuna Copăceni, Judeţul Orhei, au primit autorizaţii de la raion, pentru a se înapoia în comuna lor, spre a-şi lua ceva de ale mâncării.

Ajunse în comuna Cornova, au fost sechestrate de militari sovietici care le-au siluit, în urma acestei barbarii fata Ecaterina Dumitriu s-a îmbolnăvit.

Femeia Sofia Munteanu fiind arestată de N.K.V.D. în cursul lunii Iunie 1944, pentru a fi cercetată în legătură cu soţul ei Munteanu Constantin, care umbla fugar; (sursa) a fost siluită de un căpitan sovietic.

4) Jafuri.

În afară de jafurile organizate când s-a luat populaţiei vite, cereale şi alte lucruri, au fost cazuri când militarii sovietici au venit noaptea cu maşina şi sub ameninţarea revolverului au jefuit; aşa s-a întâmplat cu locuitorul Hriţcu Maxim din comuna Drăgăneşti, Judeţul Bălţi.

Avutul populaţiei din comunele evacuate a fost luat şi devastat de armată.

5) Arestări.

S-au făcut arestări dintre foştii funcţionari rămaşi şi oamenii ce sunt bănuiţi ca potrivnici regimului sovietic.

Astfel, a fost arestat locuitorul Vremeş Emilian, pentru motivul că era în bune relaţii cu şeful de post; Pavel Goanţă – fost magazioner la Ferma Drăgăneşti şi Vasile Cojocaru, denunţat că la venirea trupelor române în anul 1941, a omorât un evreu, toţi din Comuna Drăgăneşti, Judeţul Bălţi şi fostul primar Vasile Popa din Comuna Cornova. Nu se ştie unde au fost duşi.

6) Ca organizare administrativă a fost introdus sistemul din 1940.

Au luat fiinţă imediat sovietele comunale compuse dintr-un preşedinte, un secretar şi cinci-şase membri.

În aceste funcţiuni au fost puse aceleaşi persoane care au fost şi în anul 1940.

La raion au fost aduşi funcţionari din U.R.S.S. din cei care au fost în anul 1940.

În fiecare comună există o serie de agenţi acoperiţi, aceştia fiind recrutaţi din localnici – pleava satului.

7) Populaţia imediat după instalarea comitetelor săteşti a fost impusă la dări în natură, cam după următoarea normă:

Cei care au până la 5 hectare pământ au fost obligaţi să dea la stat, pentru fiecare hectar, câte 40 Kg. cereale, zece Kg. carne, lapte, ouă, etc.

Cei care au peste şase hectare, câte 100 Kg. cereale de hectar şi 25 Kg. carne.

Cine nu avea cantitatea impusă, trebuia să cumpere.

În afară de impozitele în natură, populaţia a mai fost obligată să subscrie la împrumutul pentru armată. Cel mai sărac a trebuit să dea 25 ruble.

8) Moneda circulatorie în Basarabia este rubla. Leii n-au fost schimbaţi, populaţia îi păstrează.

9) Cultul religios, deşi oficial este liber, totuşi din lipsă de preoţi bisericile sunt închise. Pe alocurea unde există câte un călugăr, se oficiază slujba.

10) Mobilizarea bărbaţilor de la 17 la 57 ani, nu s-a făcut peste tot, astfel în comunele din raionul Sângerei, Judeţul Bălţi a început pe data de 22 Iunie.

Se zice că tineretul va fi instruit pentru armată, iar cei mai bătrâni vor fi trimişi la lucrări în U.R.S.S.

La fel se face şi mobilizarea femeilor de la 16-32 ani, care n-au sarcini familiare.

11) În general, populaţia este foarte abătută şi nemulţumită, aşteptând reîntoarcerea armatelor române.

Totuşi sunt destule cazuri de simpatie din partea populaţiei pentru soviete. Acestea sunt însă în minoritate şi anume dintre acei care nu au nici un căpătâi.

Sursa: Refugiaţi din comuna Drăgăneşti, Judeţul Bălţi şi Comuna Cornova /evacuată în Copăceni/, Judeţul Orhei.

p.[entru] Şeful Detaşamentului

Căpitan, /ss/ Prodan O.

[15, p. 994-998]

21. 1944 iulie 14. „Nota informativă nr. 14” a Subcentrului *Sublocotenent Dumitrescu* al S.S.I., referitoare la prinderea membrilor unui grup de spionaj sovietic din sectorul Leontina – Popeasca – Ermoclia, judeţul Tighina.

S.S.I.
Subcentrul Slt. Dumitrescu

NOTA CONTRAINFORMATIVĂ Nr. 14
14 Iulie 1944

Prin notele telefonice, Subcentrul Lt. [locotenentului – *n.n.*] as.[imilat] ne-a semnalizat de existenţa unei organizaţii de spionaj în zona Leontina – Popeasca – Ermoclia, unul din principalii agenţi ai acestei organizaţii aflându-se arestat la Volintiri. Din indicaţiile pe care le-am primit, am procedat la arestarea celorlalţi membri ai organizaţiei şi, după transferarea la acest Subcentru a individului arestat la Volintiri, din cercetările întreprinse, am constatat următoarele:

La data de 16 Aprilie a.c., indivizii Denisov Andrei şi Topolenco Martin, ambii din comuna Leontina, jud. Tighina, au luat de comun acord hotărârea de a trece linia frontului, ce se stabilise în marginea acelei comune, la bolşevici, fiind nemulţumiţi de felul de viaţă din România.

Trecând frontul, au fost conduşi de patrule sovietice la comandamentul unităţii ce se afla în comuna Copanca (I. G. Duca, jud. Tighina, ocupată de bolşevici).

Este vorba de Div.[izia] 61 Gardă Sovietică, care ocupă poziţii în acel sector al frontului.

Aici au dat diferite relaţii despre unităţile germane, după care au fost duşi în Tiraspol, unde timp de 4 zile au fost instruiţi în materie de spionaj, după ce acceptaseră să lucreze pentru bolşevici.

A cincea zi, au fost trecuţi din nou peste linii [ale frontului], tot prin acelaşi punct, pe unde veniseră şi prima orară.

Durata acestei prime misiuni a fost de cca. o săptămână, în care timp au cules informaţii cu privire la: amplasamentele de artilerie, depozitele de muniţii, dispozitivul trupelor şi locul unde se găsesc camuflate autovehicule, cai şi căruţe.

Cu acest material informativ au trecut pentru a doua oară frontul, prin acelaşi punct, prezentându-se aceluiaşi comandament.

Au fost din nou duşi la Tiraspol, însă de data aceasta, au fost ţinuţi timp de două săptămâni, în care timp au urmat un instructaj mai serios, primind de data aceasta misiune de adâncime [în spatele frontului româno-german].

În afară de informaţiunile referitoare la frontul german din sector pe care trebuiau să le culeagă, au mai primit misiunea de a se deplasa până în staţia Româneşti şi a stabili: ce transportă trenurile, starea în care se află staţia Româneşti, starea liniilor după bombardament, dacă sunt acolo locomotive şi unde anume, şi până unde circulă trenul în direcţia Tighina.

Pentru a se putea deplasa până acolo, li s-a dat un permis de călătorie în limba română, pe care însă Denisov l-a distrus în momentul arestării.

Li s-a mai dat de asemenea, câte trei grenade de care urmau să facă uz în cazul când ar fi avut de întâmpinat greutăţi la trecerea peste linia frontului.

Trecerea desfăşurându-se în condiţiuni bune, ei au aruncat grenadele. Cercetările făcute pentru regăsirea lor, nu au dat rezultate pozitive.

Li s-au mai dat şi suma de 3.000 lei, pe care au cheltuit-o.

Misiunea de culegere a materialului informativ era parte îndeplinită, în afară de referinţele cerute cu privire la staţia Româneşti, urmând să treacă din nou dincolo, pe data de 24 Iunie a.c.

Nu şi-au putut însă pune planul în aplicare, fiind arestaţi între timp.

Despre faptul trecerii lor peste linia frontului şi – în parte – despre activitatea lor, au mai avut cunoştinţă următoarele persoane:

-Topolenco Serafima, soţia lui Topolenco Martin,

-Spac Nina, concubina lui Denisov Andrei,

-Ipatie Profir, cumnatul lui Topolenco.

Totodată tinerii: Oltu Emilian şi Osipov Vasile, ambii din comuna Popeasca, jud. Tighina, audiaţi ca informaţi, declară că, individul Denisov Andrei i-a îndemnat într-o zi, că dacă satul va fi evacuat, ei să treacă cu dânsul la ruşi.

Indivizii:

1. Denisov Andrei,
2. Topolenco Martin,
3. Topolenco Serafima,
4. Spac Nina,
5. Ipatie Profir,

Au fost înaintaţi, împreună cu dosarul declaraţiilor ce ne-au dat, Secţiei de Jandarmi Căușeni, pentru a fi trimişi Pretoratului Militar de la Ceadâr-Lunga.

*****

Anexe:

7 declaraţii

Comunicat:

- Centrul 3 Est,
- Subcentrul Maior Baltag,
- M.[arele] St.[at] M.[ajor] – Bir.[oul] Cpt. [căpitan – *n.n.*] Cononovici.

[31, p. 179-180]

22. 1944 octombrie 8. Din „nota informativă” nr. 25328/2 a Direcţiei de contrainformaţii SMERŞ a Frontului III Ucrainean, adresată Consiliului de război, referitoare la arestarea unui grup de funcţionari operativi şi agenţi, şi capturarea de documente aparţinând serviciilor de informaţii române şi germane.

8 октября 1944 г.

Управление контрразведки «Смерш» фронта располагало материалами, что в оккупированном немецко-румынскими захватчиками г. Кишиневе дислоцировалось много разведывательных и контрразведывательных органов противника. Поэтому в г. Кишинев была выброшена оперативная группа с задачей розыска и изъятия агентуры противника.

В процессе работы по г. Кишиневу были установлены и арестованы руководящие работники и агентура следующих разведывательных органов:

1. Кишиневский центр Н 2-й секции генерального штаба румынской армии. Центр возглавлял майор Ботезату.

2. Кишиневский центр № 2 ССИ. Руководитель центра майор Балотеску.

3. Абвергруппа 101, возглавляемая «Доктором Эрнстом».

Практически ликвидация агентуры вражеской разведки проходила при следующих обстоятельствах:

1. Центр Н 2-й секции румынского генштаба Оперативная группа, располагая данными о месте пребывания румынского разведоргана центра Н 2-й секции генштаба, исследовала здание и установила, что этот орган из города выезжал поспешно, вместе с отступающими частями своей армии.

Кишиневская группировка войск противника, попав в окружение, частью была уничтожена, а частью капитулировала, поэтому становилось очевидным, что личный состав центра Н также пленен.

Основное внимание было обращено на лагеря военнопленных. В результате проверки лагерей были обнаружены и доставлены в опергруппу официальные сотрудники этого органа, а руководитель его майор Ботезату, пытавшийся при пленении покончить самоубийством, был опознан в одном из полевых госпиталей. Состояние его тяжелое, пуля, войдя в висок, застряла в мозгу. Ботезату помещен нами в Кишиневе в госпиталь.

Все задержанные были подвергнуты следственной обработке.

Допрошенный офицер связи Попеску Александр, настоящая фамилия Димитириу-Клипа Алексей, рассказал о структуре и построении агентурной работы 2-й секции румынского генерального штаба, филиалом которой является Кишиневский центр Н, перечислил официальных работников этого разведоргана и назвал агентуру, оставленную в г. Одессе для работы в тылу Красной Армии.

Секретарь центра Н Мицеску Михаил при допросе показал, что все документы разведоргана накануне пленения были спущены в небольшой сухой колодец и подожжены.

Колодец был исследован, причем оказалось, что почти все документы сохранились.

[...]

В наши руки попали списки агентуры, заброшенной в наш тыл; агентуры, сведенной в резидентуры и оставленной в городе Кишиневе и районах; список и адреса радиостанций, оставленных при отступлении в районе Одессы и Николаевской области; альбом с фотокарточками разоблаченной румынами советской агентуры и документы по разоблачению английской агентуры. А также обнаружены 64 личных дела румынской агентуры, директивы, указания, переписка по работе с агентурой и т.д.

Таким образом, в нашем распоряжении оказалась вся переписка румынского разведоргана, именуемого центром Н 2-й секции румынского генерального штаба.

Наличие списков и личных дел вражеской агентуры позволило нам провести операцию по изъятию агентов румынской военной разведки по г. Кишиневу и прилегающим населенным пунктам.

Всего арестовано 5 резидентов, 2 агента-террориста, 3 агента-разведчика и 1 резидентрации.

Следует отметить, что все резиденты, оставляемые румынской разведкой для работы в нашем тылу, являются людьми преклонного возраста:

1. Балонеску Николай Степанович, 1893 г. р., который был оставлен румынами для работы совместно с радисткой.

2. Негруца Степан Козьмич – 68 лет. К нему был подослан агент «Стальной» с секретарем центра Н Мицеску Михаилом с легендой установления связи с румынской разведкой. При встрече Негруца подчеркивал свою ненависть к советской власти и заявил о готовности помогать румынской разведке, рассказав, что помнит инструктаж, полученный перед уходом румынских войск, предупредил о наличии у него сведений, необходимых румынской разведке, и на следующий день в обусловленном месте передал эти сведения нашему агенту.

Остальные резиденты – Сырбу Иван Лукич, Врабий Петр Дмитриевич и Марин Анисим Иванович, были установлены по имеющимся у нас адресам.

Из числа агентов следует отметить Котелю Федора Ивановича, кличка «Костиш», имевшего одну ходку в тыл Красной Армии.

Будучи арестован ОКР «Смерш» 5-й ударной армии, Котеля скрыл свою принадлежность к военной разведке и заявил, что является агентом сигуранцы.

После предъявления ему фотокарточки рассказал о себе правду и назвал 5 лично ему известных агентов румынской военной разведи, которые также ходили в тыл Красной Армии.

[...]

Значительная часть агентуры, перечисленной в списках и на которую имеются личные дела, была мобилизована в румынскую армию.

Следует отметить, что центр Н 2-й секции генштаба румынской армии не ограничивался приобретением агентуры для разведки, он также вербовал агентов для контрразведки. Так, по Кишиневу нами выявлены и разоблачены следующие агенты:

1. Глушенко Евгения Никифоровна, домохозяйка, кличка «Добрая».

2. Лебеда Екатерина Анисимовна, домохозяйка, кличка «Маруся».

3. Еременко Мария Иосифовна, бывшая работница спецторга НКВД Молдавской ССР, и другие.

Эти лица имели задание выявлять советских парашютистов и партизан.

В связи с тем, что эта категория агентуры для нас не представляет ценности, мы ее после разоблачения передали территориальным органам.

Таким образом, всего задержано 25 человек официальных сотрудников центра Н 2-й секции генштаба, 5 резидентов, 2 агента-террориста, 3 агента-разведчика и 1 агент-радист.

По захваченным документам выявлено большое количество агентуры и резидентур, снабженных рациями и без таковых, оставленных румынской разведкой на всей территории от Крыма до Кишинева.

Центр № 2 ССИ

Нам стало известно, что один из руководящих работников центра № 2 ССИ локотенент Паун, настоящая фамилия Щербанеску Овидю, попал в окружение и был взят в плен. Принятыми мерами Паун-Щербанеску был установлен в одном из лагерей военнопленных и доставлен в опергруппу. Вскоре среди пленных солдат были также установлены радист центра № 2, ССИ Марика и шофер Гузун Кирилл.

Подвергнутый допросу, Паун-Щербанеску в течение трех суток отрицал свое участие в агентурной работе, ссылаясь на то, что он якобы выполнял обязанности коменданта и никакого отношения к агентуре не имел.

Располагая материалами, что Паун-Щербанеску не только возглавлял агентурную работу, но и принимал участие в допросах советских парашютистов, ему были предъявлены изобличающие документы.

После этого Щербанеску дал развернутые показания о том, что он лично вербовал агентуру, предназначенную для работы в тылу Красной Армии, и назвал 23 человек, из коих 3 оставлены как резиденты.

В результате было установлено и изъято 7 человек:

1. Баланеску Всеволод Николаевич, отец которого разоблачен нами как резидент рации другого органа румынской военной разведки, заявил, что его завербовал Паун-Щербанеску и вербовщик Белинский Александр. При вербовке он получил кличку «Болтеску» и № Б-287, задание – при отходе румыно-германских войск остаться в Кишиневе, собрать разведданные, проникнуть в Красную Армию и перейти на сторону

румын под видом изменника. Далее он назвал 8 человек лично ему известных агентов румынской военной разведки.

2. В 237-м запасном полку был установлен проходящий по показаниям Паун-Щербанеску и Баланеску Всеволода Бойчук Трофим Миронович, который признал свою принадлежность к румынской военной разведке и показал, что привлечен к работе в разведке под кличкой «Т. Будеску» вербовщиком Белинским Александром и связан с локотенентом Паун-Щербанеску, которым он через несколько дней после вербовки вместе с агентом Катанкиным Петром направлен в разведшколу. Окончив школу, Бойчук намечался к переброске через линию фронта, но эта переброска не состоялась якобы из-за наступления Красной Армии.

3. В том же 237-м запасном полку нашим агентом был установлен Катанкин Петр Яковлевич, который легко пошел на легенду нашего агента по паролю и рассказал ему о своей принадлежности к румынской военной разведке, что он и подтвердил на следствии.

4. Тащиан Иван Сергеевич и остальные агенты этого органа были разоблачены при аналогичных обстоятельствах.

В ходе следственной обработки шофера центра № 2 ССИ Гузуна Кирилла было выявлено, что Паун-Щербанеску умышленно молчал о спрятанной им радиостанции и документах ССИ, которые были изъяты дополнительно.

Кроме того, нами изъяты действующие шифры и ключ.

101-я Абвергруппа

Из ОКР «Смерш» 5-й ударной армии были приняты 5 агентов 101 абвергруппы, оставленные на оседание в нашем тылу с разведзаданиями: Егоров Иван Степанович, кличка «Божу Александр», Фесенко Иван Николаевич, Васильев Михаил Георгиевич, кличка «Попеску», Засядный Н. Н., Гончарова Валентина Андреевна и также шофер «Доктора Эрнста» – Кеохешвили Николай Захарович4, по которым проведено дополнительное следствие.

Вербовщики РОК

По данным агента «Хуторского» было установлено, что в г. Кишиневе продолжительное время проводилась вербовка молодежи для укомплектования «корпуса по борьбе с сербскими партизанами».

На основании этих данных был установлен и задержан участник этого «корпуса» житель г. Кишинева Ветров Павел Карпович, 1925 года рождения, который в составе корпуса выезжал в Белград (Югославия) для борьбы с партизанами, где находился свыше 5-ти месяцев.

В своих показаниях Ветров назвал активного участника – вербовщика «РОК» жителя г. Кишинева Лобачева Андрея Федоровича6.

С помощью Ветрова Лобачев был установлен и опергруппой задержан. На следствии он признал, что в качестве вербовщика завербован в ноябре 1943 г. полковником Котяну и, выполняя задание, завербовал в корпус до 300 человек молодежи, которые в составе «РОК» были направлены в Сербию для борьбы с партизанами.

Агентура контрразведки

Через агентуру было выявлено, что в г. Кишиневе немецкой разведкой ликвидировано несколько групп советских партизан, возникновение которых помимо руководства партизанским движением проходило в тылу у немцев.

Установлено, что орган немецкой разведки абвергруппа 101, в частности «Доктор Эрнст», направлял своих агентов под видом советских парашютистов, имеющих задание организовывать партизанские группы для борьбы с немцами. Доверчивые попадались на эту провокацию и охотно шли в «партизанские группы» с оружием, а затем арестовывались.

Так, например, немецкий агент по имени Федя явился к гр-ну Жегану, рассказал ему легенду, что является советским парашютистом и просил свести с людьми, готовыми на активную борьбу против оккупантов.

Жеган согласился, познакомил его с Писаревским Александром, у которого имелся автомат и пр. В результате этой провокации была создана партизанская группа из 7 человек. Все члены этой «группы» были арестованы и в процессе следственной обработки завербованы и освобождены с заданием выявлять советских партизан и парашютистов.

В связи с тем, что для Управления «Смерш» фронта эти люди не представляли интереса, все они переданы органам НКГБ.

Таких групп по Кишиневу было выявлено две: одна в составе 4 человек и вторая – 7 человек.

Кроме этого, опергруппе «Смерш» Одесского военного округа переданы: нач. Кишиневского лагеря военнопленных капитан немецкой армии Филер Рейнгольд, шефы жандармерии районов Кожушна и Котовск – Барбелат и Руссу, шофер и штатный агент жандармерии Голованюк и агент-предатель Остертак.

Захваченные документы упомянутых выше разведорганов находятся в стадии обработки, по окончании которой будут приняты меры к изъятию числящейся в них агентуры противника по месту их нахождения.

Начальник Управления контрразведки «Смерш»
3-го Украинского фронта генерал-лейтенант
Ивашутин [Пётр Иванович]

TRADUCERE

8 octombrie 1944

Direcţia de contrainformaţii „SMERŞ” a Frontului dispunea de materiale, potrivit cărora, în or. Chişinău, ocupat de invadatorii germano-români, se dislocau multe organe informative şi contrainformative ale inamicului. De aceea, în or. Chişinău a fost lansat un grup operativ, cu misiunea identificării şi reţinerii agenturii inamicului.

În timpul lucrului în or. Chişinău, au fost identificaţi şi arestaţi lucrători de conducere şi agentura următoarelor organe informative:

1. Centrul chişinăuian H al secţiei a 2-a a marelui stat major al armatei române. Centrul era condus de maiorul [Theodor] Botezatu.

2. Centrul chişinăuian Nr. 2 S.S.I. Conducătorul centrului era maiorul [Gheorghe] Balotescu.

3. Abwehrgruppe 101, condusă de „Doctorul Ernst” (E. E. Melnikov – *n.n.*).

Lichidarea agenturii spionajului inamic s-a desfăşurat practic în următoarele circumstanţe:

1. Centrul „H” al secţiei a 2-a a marelui stat major român. Grupul operativ dispunea de date referitoare la locul aflării organului de informaţii românesc Centrul „H” al secţiei a 2-a a marelui stat major, a cercetat clădirea şi a constatat că, această structură a plecat în grabă din oraş, împreună cu unităţile în retragere ale armatei sale.

Grupul chişinăuian de unităţi ale inamicului, fiind încercuit, o parte a fost distrus, iar cealaltă parte a capitulat, de aceea devenea evident faptul că şi personalul Centrului „H” de asemenea a fost capturat.

O atenţie sporită a fost atrasă lagărelor de prizonieri. În rezultatul verificărilor din lagăre, au fost identificaţi şi aduşi la grupul operativ funcţionarii oficiali ai acestui organ de informaţii, iar şeful lui, maiorul [Theodor] Botezatu, care a încercat în timpul capturării să se sinucidă, a fost identificat în unul din spitalele de campanie. Starea lui este grea, glonţul trecând prin tâmplă, s-a oprit în creier. Botezatu a fost internat de noi în spitalul din Chişinău.

Toţi cei reţinuţi au fost supuşi anchetării.

Anchetatul ofiţer pentru legătură Popescu Alexandru, numele adevărat Dimitriu-Clipa Alexei, a vorbit despre structura şi organizarea lucrului de agentură a secţiei 2-a a marelui stat major român, filiala căruia era Centrul „H” de la Chişinău, a enumerat lucrătorii oficiali a acestui organ de informaţii şi a dat numele celor din agentura lăsată în or. Odessa pentru lucru în spatele Armatei Roşii.

Secretarul Centrului „H”, Niţescu Mihail, în timpul interogatoriului a arătat că, în ziua anterioară capturării, toate documentele organului de informaţii au fost coborâte într-o fântână uscată nu prea mare şi li s-a dat foc.

Fântâna a fost cercetată şi s-a constatat că, aproape toate documentele s-au păstrat.

[...]

În mâinile noastre au nimerit listele agenturii lansate în spatele trupelor noastre; a agenturii transformate în rezidenţe şi lăsate în oraşul Chişinău şi în raioane: lista şi adresele posturilor radio, lăsate la retragere în zona Odessei şi regiunea Nikolaev; albumul cu fotografiile agenturii sovietice descoperite de români şi documente privind descoperirea agenturii engleze. De asemenea, au fost găsite 64 de dosare personale a agenturii române, directive, instrucţiuni, corespondenţă pe lucrul cu agentura ş.a.m.d.

În aşa fel, la dispoziţia noastră s-a pomenit toată corespondenţa organului de informaţii, numit Centrului „H” al secţiei 2-a a marelui stat major român.

Posesia listelor şi a dosarelor personale a agenturii inamice, ne-a permis să desfăşurăm operaţiunea de ridicare a agenţilor spionajului militar românesc din or. Chişinău şi localităţile aferente.

În total au fost arestaţi 5 rezidenţi, 2 agenţi-terorişti, 3 agenţi-spioni şi 1 rezident-radiotelegrafist.

Trebuie menţionat faptul că, toţi rezidenţii lăsaţi de spionajul românesc pentru lucru în spatele nostru, sunt oameni cu vârstă înaintată:

1. Bălănescu Nikolai Stepanovici, a.[nul] n.[aşterii] 1893, care a fost lăsat de români pentru lucru împreună cu o radiotelegrafistă.

În momentul eliberării oraşului de către unităţile Armatei Roşii, el nu a fost găsit acasă şi numai după 20 de zile a apărut, schimbându-şi înfăţişarea. La interogatoriu a încercat să nege apartenenţa lui la spionajul militar românesc, dar, încurcându-se în propriile declaraţii contradictorii, a dat mărturii ample privind activitatea sa în calitatea de rezident român.

2. Negruţa Stepan Kozmici – 68 de ani. La el l-am trimis pe agentul *Stal'noi* împreună cu secretarul Centrului „H” Niţescu Mihail, cu legenda privind stabilirea legăturii cu spionajul românesc. În timpul întâlnirii, Negruţa a subliniat că urăşte puterea sovietică şi a declarat că este gata să ajute spionajul românesc, spunând că ţine minte instructajul primit înainte de plecarea trupelor române, a atras atenţia că dispune de informaţii necesare spionajului românesc şi în ziua următoare în locul prestabilit a predat aceste date agentului nostru.

Ceilalţi rezidenţi – Sârbu Ivan Lukici, Vrabii Piotr Dimitrievici şi Marin Anisim Ivanovici, au fost identificaţi după adresele de care dispunem.

Dintre agenţi, merită remarcat Cotelea Feodor Ivanovici, zis *Costiş*, care a executat o misiune în spatele Armatei Roşii.

Fiind arestat de Secţia de contrainformaţii SMERŞ a Armatei 5-a şoc, Cotelea a ascuns apartenenţa sa la spionajul militar şi a declarat că, este agent al siguranţei.

După ce i-a fost prezentată fotografia, el a povestit despre sine adevărul şi a numit 5 agenţi ai spionajului militar românesc pe care îi cunoştea personal, care de asemenea mergeau în misiuni în spatele Armatei Roşii.

[...]

O bună parte a agenturii, enumerată în liste şi pe care există dosare personale, a fost mobilizată în armata română.

Trebuie menţionat faptul că, Centrul „H" al secţiei 2-a a marelui stat major român nu s-a limitat la procurarea agenturii pentru spionaj, el de asemenea, recruta agenţi pentru contrainformaţii. Aşa, în Chişinău de către noi au fost identificaţi şi descoperiţi următorii agenţi [contrainformativi]:

1.Gluşenco Evghenia Nichiforovna, casnică, zisă *Dobraia.*

2.Lebeda Ecaterina Anisimovna, casnică, zisă *Marusia.*

3.Eriomenco Maria Iosifovna, fostă lucrătoare a secţiei comerţ special a N.K.V.D. al R.S.S. Moldoveneşti, şi alţii.

Aceste persoane aveau misiunea de a identifica paraşutiştii şi partizanii sovietici.

Deoarece această categorie de agentură nu prezenta pentru noi vreo valoare, după descoperire am predato organelor teritoriale [N.K.G.B.].

În aşa fel, în total au fost reţinute 25 de persoane, colaboratori oficiali ai Centrului „H" al secţiei 2-a a marelui stat major, 5 rezidenţi, 2 agenţi-terorişti, 3 agenţi-spioni şi 1 agent-radist.

În baza documentelor capturate, a fost identificată a mare parte a agenturii şi rezidenţelor, dotate cu transmiţătoare şi fără de acestea, lăsate de spionajul românesc pe tot teritoriul de la Crimeea până la Chişinău.

Centrul Nr. 2 S.S.I.

Noi am aflat că, unul din lucrătorii de conducere a centrului Nr. 2 S.S.I., locotenentul Păun, numele adevărat Şerbănescu Ovidiu [adjunctul şefului Centrului – *n.n.*], a nimerit în încercuire şi a fost luat în prizonierat. În urma măsurilor luate, Păun-Şerbănescu a fost identificat în unul din lagărele de prizonieri şi adus la grupul operativ. În scurt timp, printre soldaţii capturaţi au fost de asemenea identificaţi radiotelegrafistul centrului nr. 2 S.S.I. Marica şi şoferul Guzun Chiril.

Supus interogatoriului, Păun-Şerbănescu timp de trei zile a negat implicarea sa în munca de agentură, spunând că chipurile a îndeplinit funcţia de intendent şi nu a avut nici o relaţie cu agentura.

Dispunând de materiale că, Păun-Şerbănescu nu numai că a condus munca de agentură, dar şi că a luat parte la interogarea paraşutiştilor sovietici, lui i-au fost prezentate documentele demascatoare.

După aceasta, Şerbănescu a dat mărturii detaliate despre faptul că, el personal recruta agentura destinată lucrului în spatele Armatei Roşii şi a denunţat 23 de persoane, dintre care 3 au fost lăsate ca rezidenţi.

Drept rezultat, au fost identificate şi reţinute 7 persoane:

1.Bălănescu Vsevolod Nicolaevici, tatăl căruia a fost descoperit de noi ca fiind rezident cu aparat radiotelegrafic al altui organ al spionajului militar românesc [Centrul „H"]; pe el l-a recrutat Păun-Şerbănescu şi recrutorul Belinschi Alexandru. În urma recrutării i s-a dat numele conspirativ de *Boltescu* şi Nr. B-287, misiunea – în cazul retragerii trupelor româno-germane, să rămână în Chişinău, să culeagă informaţii, să pătrundă în Armata Roşie şi să treacă în partea română ca trădător. Mai târziu, el a numit 8 persoane, care îi sunt personal cunoscute ca fiind agenţi ai spionajului militar românesc.

2.În regimentul 237 rezervă a fost identificat pe baza declaraţiilor lui Păun-Şerbănescu şi Bălănescu Vsevolod, Boiciuc Trofim Mironovici, care a recunoscut apartenenţa sa la spionajul

militar românesc şi a arătat că, a fost atras în munca de spionaj sub numele conspirativ de *T. Budescu,* de către recrutorul Belinschi Alexandru şi a fost pus în legătură cu locotenentul Păun-Şerbănescu, care peste câteva zile de la recrutare l-a trimis împreună cu agentul Catanchin Petru la o şcoală de spionaj. Terminând şcoala, Boiciuc urma să fie lansat peste linia frontului, însă această lansare nu a avut loc chipurile din cauza înaintării Armatei Roşii.

3.În acelaşi regiment 237 rezervă, de către agentul nostru a fost identificat Catanchin Piotr Iacovlevici, care cu uşurinţă a fost făcut să creadă în legenda agentului nostru cu parolă şi i-a povestit despre apartenenţa lui la spionajul militar românesc, ceea ce el a şi confirmat în timpul anchetei.

4.Taşcian Ivan Stepanovici şi alţi agenţi ai acestui organ, au fost demascaţi în aceleaşi circumstanţe.

În timpul procesului de anchetă asupra şoferului centrului Nr. 2 S.S.I. Guzun Chiril, s-a aflat că Păun-Şerbănescu intenţionat a tăcut şi nu a spus nimic despre aparatul radiotelegrafic pe care l-a ascuns şi de documentele S.S.I., care au fost capturate mai târziu.

În afară de aceasta, noi am capturat cifrele şi cheile valabile.

Abwehrgruppe 101

De la Direcţia de contrainformaţii „SMERŞ" a Armatei a 5-a şoc, au fost preluaţi 5 agenţi ai abwehrgruppe 101, lăsaţi în spatele nostru cu misiuni de spionaj: Egorov Ivan Stepanovici, alias „Boju Aleksandr", Fesenko Ivan Nikolaevici, Vasiliev Mihail Gheorghievici, alias „Popescu", Zasiadnîi N. N., Goncearova Valentina Andreevna, precum şi şoferul „Doctorului Ernst" – Keoheşvili Nikolai Zaharovici, în privinţa căruia s-a desfăşurat o anchetă suplimentară.

Recrutorii ROK[29]

Pe baza datelor furnizate de agentul „Hutorskii", s-a stabilit că, în or. Chişinău un timp îndelungat s-a desfăşurat recrutarea tineretului pentru încadrarea în „corpul pentru lupta cu partizanii sârbi".

Pe baza acestor date, a fost identificat şi reţinut un membru al acestui „corp", locuitorul or. Chişinău, Vetrov Pavel Karpovici, născut în anul 1925, care ca component al corpului, a mers la Belgrad (Iugoslavia) pentru a lupta împotriva partizanilor, unde s-a aflat peste 5 luni.

În declaraţiile sale, Vetrov l-a menţionat pe un membru activ – recrutor al „ROK", locuitorul or. Chişinău, Lobaceov Andrei Feodorovici.

Cu ajutorul lui Vetrov, Lobaceov a fost identificat şi reţinut de grupul operativ. La anchetă el a recunoscut că, a fost recrutat în calitatea de recrutor în noiembrie 1943, de către colonelul Coteanu şi, executându-şi misiunea, a recrutat în corp până la 300 de persoane tinere, care în cadrul „ROK", au fost trimise în Serbia pentru lupta cu partizanii.

Agentura de contrainformaţii

Prin intermediul agenturii s-a stabilit că, în or. Chişinău de către spionajul german au fost lichidate câteva grupuri de partizani sovietici, apariţia cărora, a avut loc în spatele trupelor germane, fără implicarea conducerii mişcării de partizani.

S-a stabilit că, organul spionajului german, abwehrgruppe 101, în special „Doctorul Ernst", îi lansa pe agenţii săi, deghizaţi în paraşutişti sovietici, cu misiunea organizării grupurilor de partizani pentru lupta cu germanii. Cei creduli cădeau jertfe ale acestei provocaţii şi cu bucurie mergeau cu arma în mână în „grupurile de partizani", după care erau arestaţi.

Aşa, spre exemplu, agentul german cu numele Fedea, a venit la cetăţeanul Jeganu, i-a relatat legenda s-a, precum că este paraşutist sovietic şi l-a rugat să-i facă legătura cu oamenii, care erau gata pentru lupta activă împotriva ocupanţilor.

Jeganu şi-a dat acordul, i-a făcut cunoştinţă cu Pisarevskii Aleksandr, care aveau un pistol-automat ş.a. În urma aceste provocări, a fost creat un grup de partizani din 7 persoane. Toţi

---

[29] **ROK,** de la *Русский Охранный Корпус* (în limba germană – *Russischen Schutzkorps*) – *Corpul de Apărare Rus*, format de autorităţile militare germane în anii 1942-1943, din emigranţii ruşi.

membrii acestui „grup” au fost arestaţi şi în timpul prelucrării de anchetă au fost recrutaţi şi eliberaţi cu misiunea identificării partizanilor şi paraşutiştilor sovietici.

Deoarece, aceste persoane pentru Direcţia „SMERŞ” a frontului nu prezentau nici un interes, toate au fost predate organelor N.K.G.B.

Astfel de grupuri în Chişinău au fost identificate două: un compusă din 4 persoane şi cea de-a doua – din 7 persoane.

În afară de aceasta, grupului operativ „SMERŞ” al districtului militar Odessa, i-au fost predaţi: şeful lagărului de prizonieri din Chişinău, căpitanul armatei germane Filler Rheingold, şefii jandarmeriei raioanelor Cojuşna şi Kotovsk (Hânceşti – *n.n.*) – Barbălat şi Rusu, şoferul şi agentul jandarmeriei Golovaniuc şi agentul-trădător Ostertac.

Documentele capturate, aparţinând organelor de spionaj amintite mai sus, sunt în stadiul cercetării, după încheierea căreia, vor fi luate măsuri pentru reţinerea agenţilor inamicului trecuţi în ele, la locul aflării lor.

Şeful Direcţiei de contrainformaţii „SMERŞ” a
Frontului 3 Ucrainean, general-locotenent

Ivaşutin [Piotr Ivanovici]

[231, p. 436-442]

Lista anexelor

1. Lista temelor propuse pentru cercetarea ştiinţifică ulterioară……..…..328
2. Figura A2.1. Organizarea Ministerului de Interne în anii 1918-1929….....329
3. Figura A3.1. Organizarea structurilor Siguranţei Generale a Statului în Basarabia (1918-1929)……...…..…330
4. Figura A4.1. Organizarea Poliţiei Generale a Statului conform legii din 21 iulie 1929 (organele centrale)…….……..331
5. Figura A5.1. Organizarea Poliţiei Generale a Statului conform legii din 21 iulie 1929 (organele teritoriale)……332
6. Figura A6.1. Organizarea Direcţiei Generala a Poliţiei conform legii din 26 ianuarie 1937……333
7. Figura A7.1. Organizarea Serviciului Special de Informaţii pe Frontul de Est (1941-1944)……..……...334
8. Figura A8.1. Organizarea structurilor teritoriale ale S.S.I. din Basarabia (1941-1944)…….……...……335
9. Figura A9.1. Organizarea unei rezidenţe judeţene a S.S.I. în Basarabia (1941-1944)…….…….…….336
10. Figura A10.1. Mişcarea informaţiilor obţinute de către structurile S.S.I. din Basarabiei către factorii decidenţi (1941-1944)……..……...…..337

1. LISTA TEMELOR PROPUSE PENTRU CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ ULTERIOARĂ

1. Acţiunile informative şi contrainformative din Basarabia, până la Marea Unire.
2. Activitatea organelor informative româneşti în stânga Nistrului (în R.S.S. Ucraineană şi R.A.S.S. Moldovenească).
3. Activitatea Siguranţei şi partidele politice, asociaţiile culturale şi obşteşti din Basarabia interbelică.
4. Mişcarea subversivă comunistă din Basarabia în anii 1918-1940.
5. Minorităţile naţionale din Basarabia prin prisma documentelor serviciilor de informaţii şi siguranţă româneşti (1918-1944).
6. Studiile serviciilor de informații românești asupra spaţiul sovietic (U.R.S.S. şi Armata roşie) (1918-1944).
7. Activităţile de spionaj din România ale serviciilor speciale sovietice (1918-1944).
8. Studiu enciclopedic asupra corpului funcționarilor serviciilor speciale româneşti şi al agenturii sovietice din Basarabia.
9. Serviciile de siguranţă şi informații românești în timpul „răscoalelor” de la Hotin, Tighina (1919) şi Tatar-Bunar (1924).
10. Problematica organelor de informații şi siguranţă româneşti, reflectată în presa timpului (1918-1944).
11. Jandarmeria română în Basarabia (1918-1940).
12. Bătălia informaţiilor româno-sovietice din Basarabia, în anul de ocupaţie 1940/1941.
13. Organele poliţiei şi jandarmeriei române pe Frontul din Răsărit: Basarabia şi Transnistria (1941-1944).
14. Serviciile Pretorate ale unităţilor Armatei române pe Frontul din Răsărit.
15. Activităţile de informaţii, contrainformaţii şi represiune ale N.K.V.D., N.K.G.B., M.A.I., K.G.B. din R.S.S. Moldovenească (1944-1991).

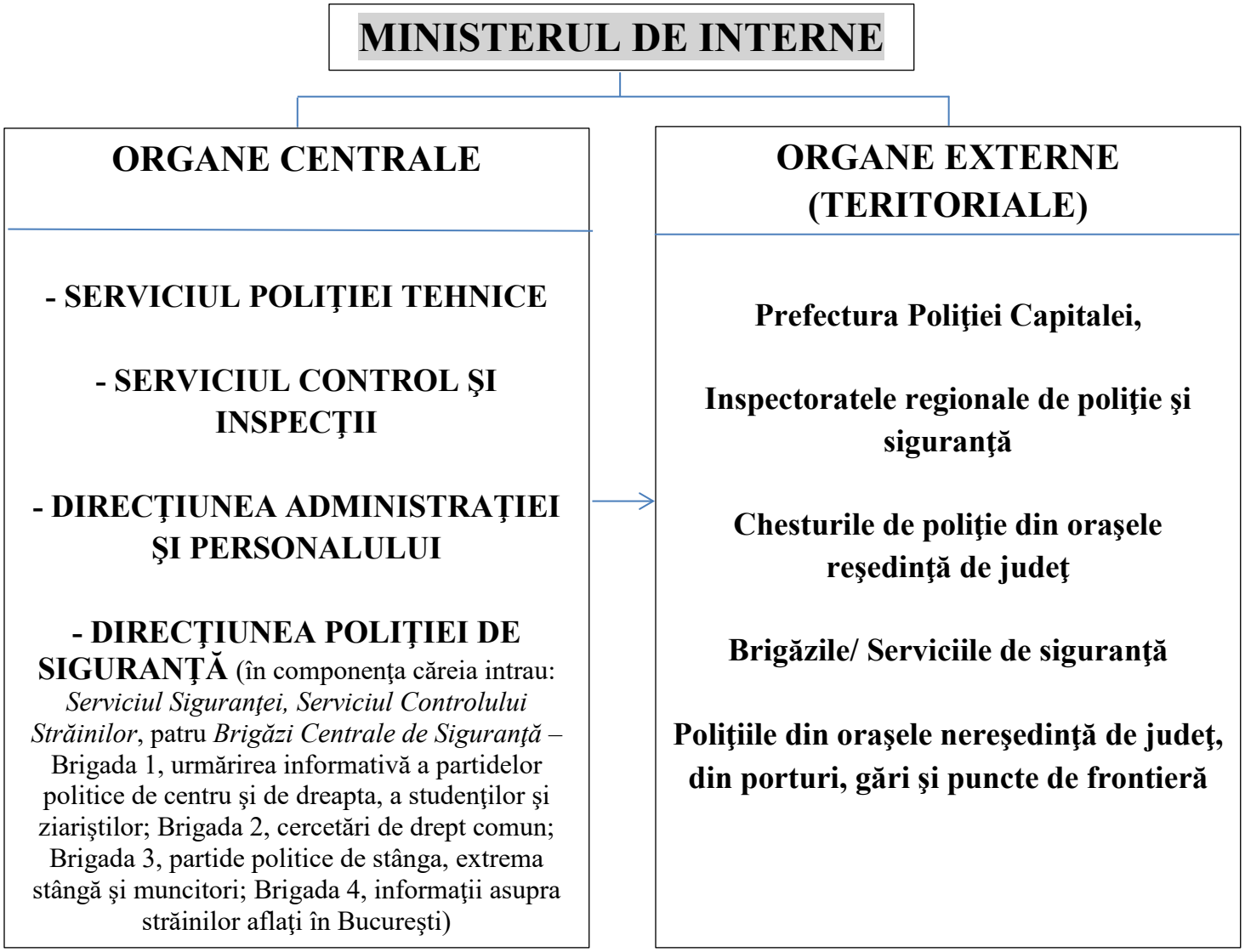

[282, p. 155-156]

Figura A2.1. Organizarea Ministerului de Interne în anii 1918-1929

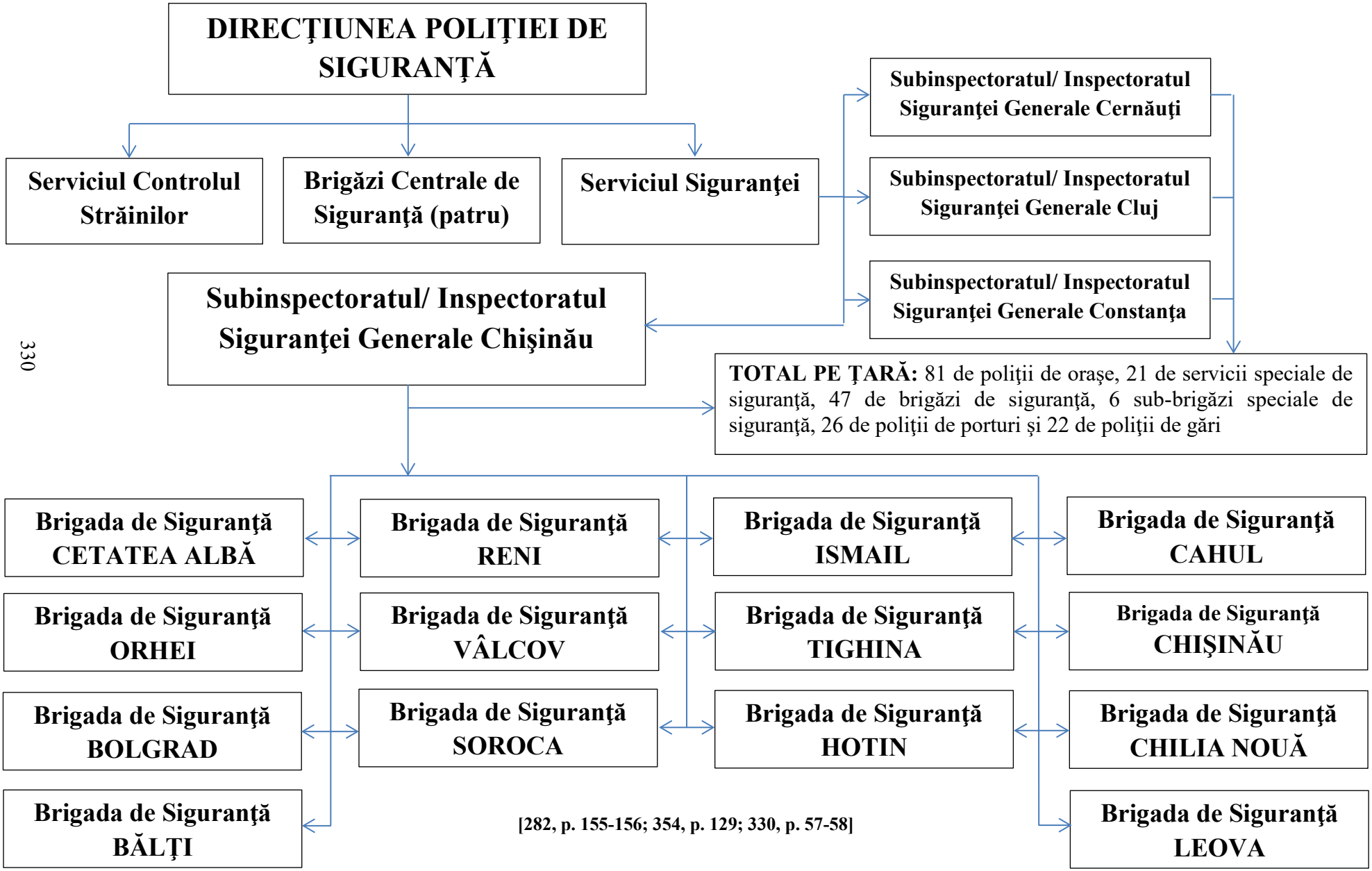

Figura A3.1. Organizarea structurilor Siguranţei Generale a Statului în Basarabia (1918-1929)

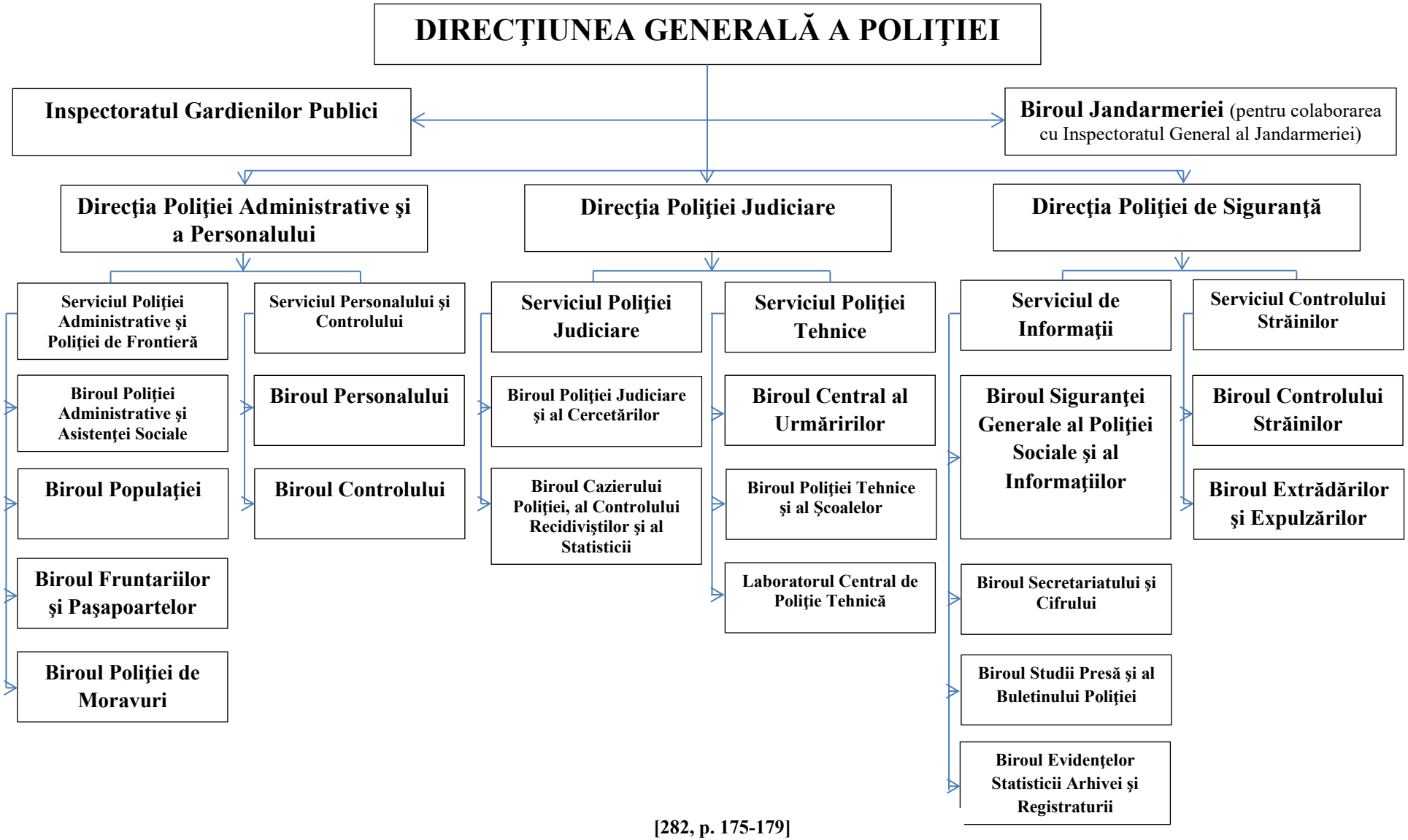

[282, p. 175-179]

Figura A4.1. Organizarea Poliţiei Generale a Statului conform legii din 21 iulie 1929 (organele centrale)

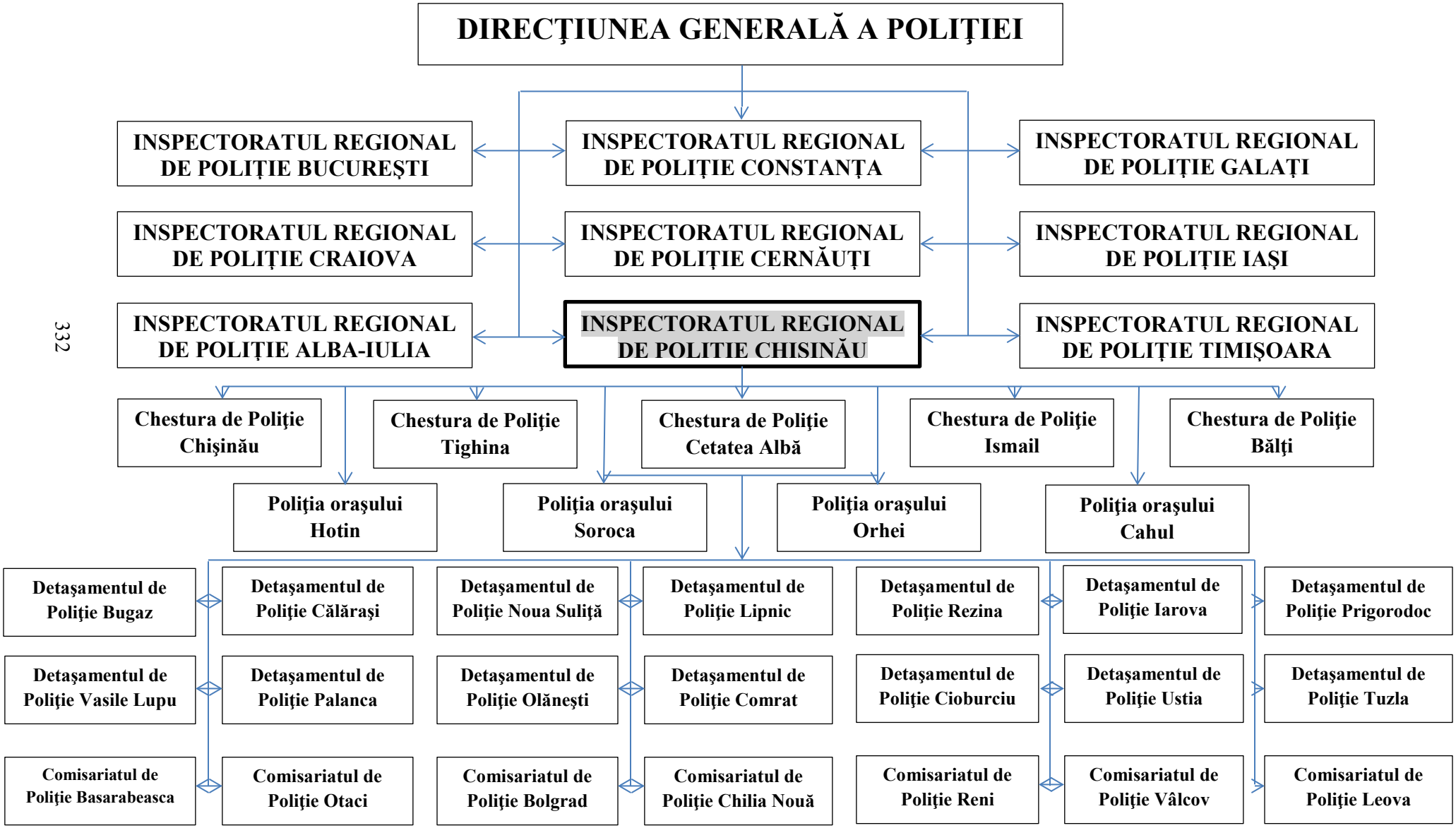

[361, p. 345; 100, p. 8-16]

Figura A5.1. Organizarea Poliţiei Generale a Statului conform legii din 21 iulie 1929 (organele teritoriale)

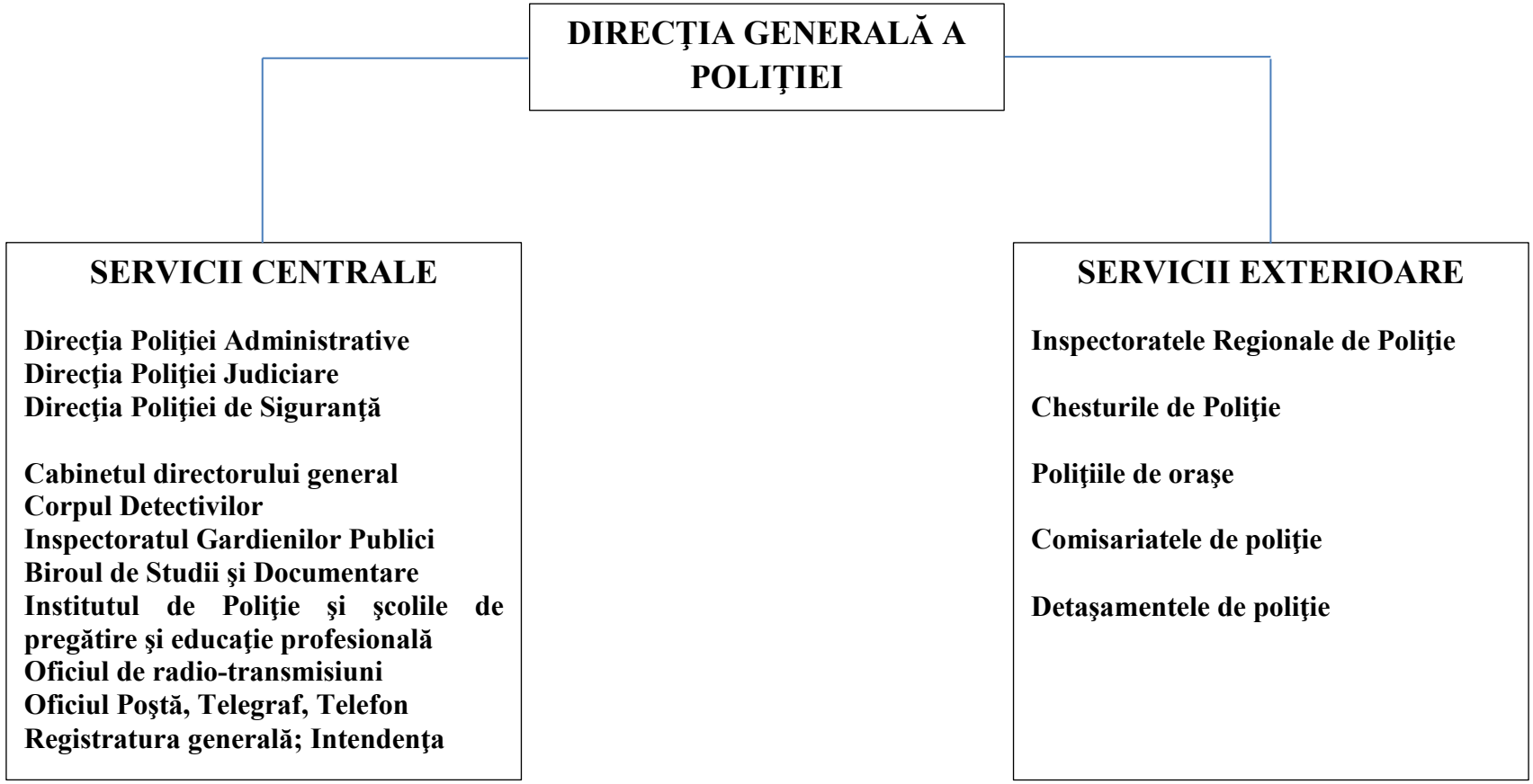

[282, p. 222, 226-227]

Figura A6.1. Organizarea Direcţiei Generala a Poliţiei conform legii din 26 ianuarie 1937

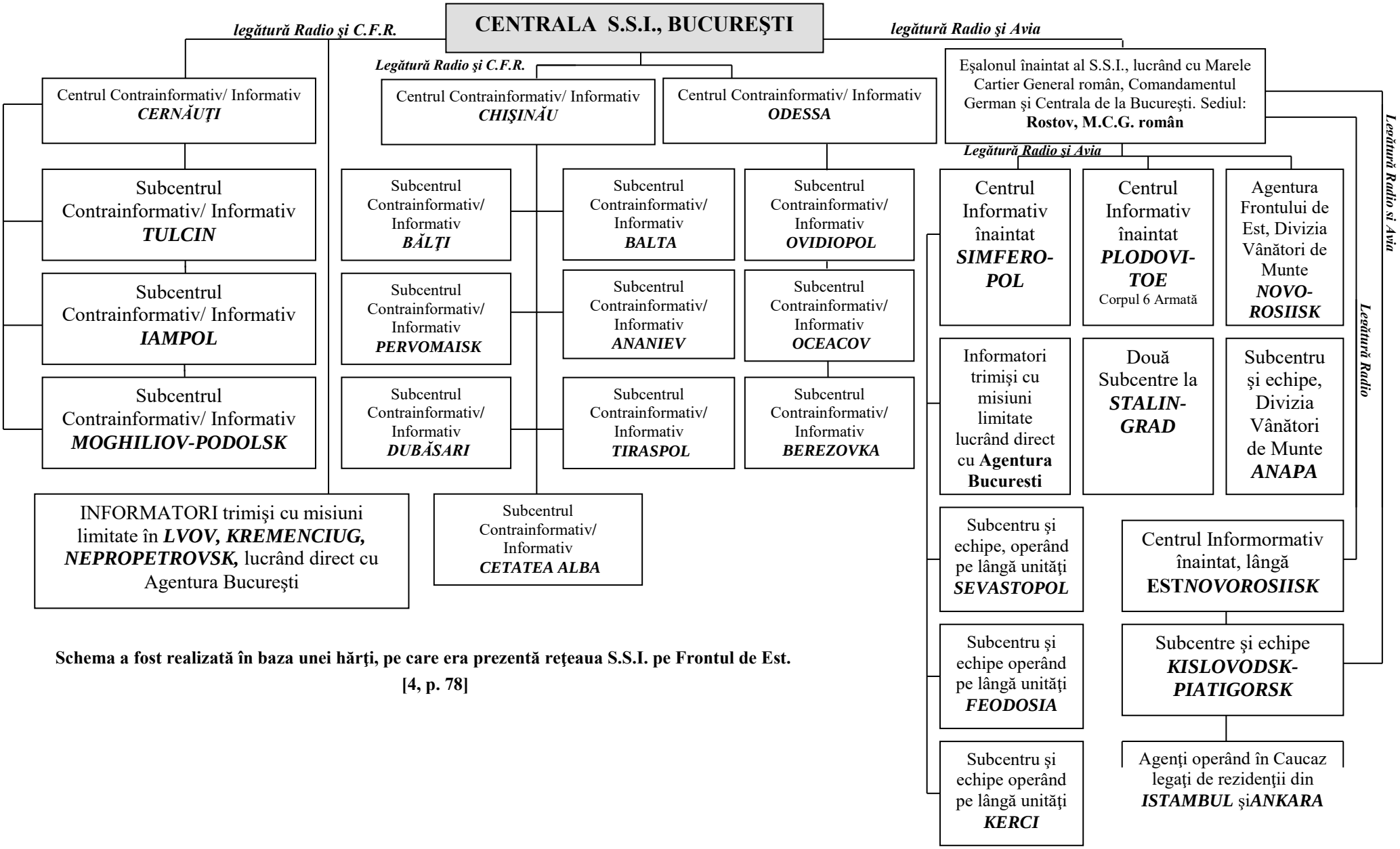

Schema a fost realizată în baza unei hărţi, pe care era prezentă reţeaua S.S.I. pe Frontul de Est. [4, p. 78]

Figura A7.1. Organizarea Serviciului Special de Informaţii pe Frontul de Est (1941-1944)

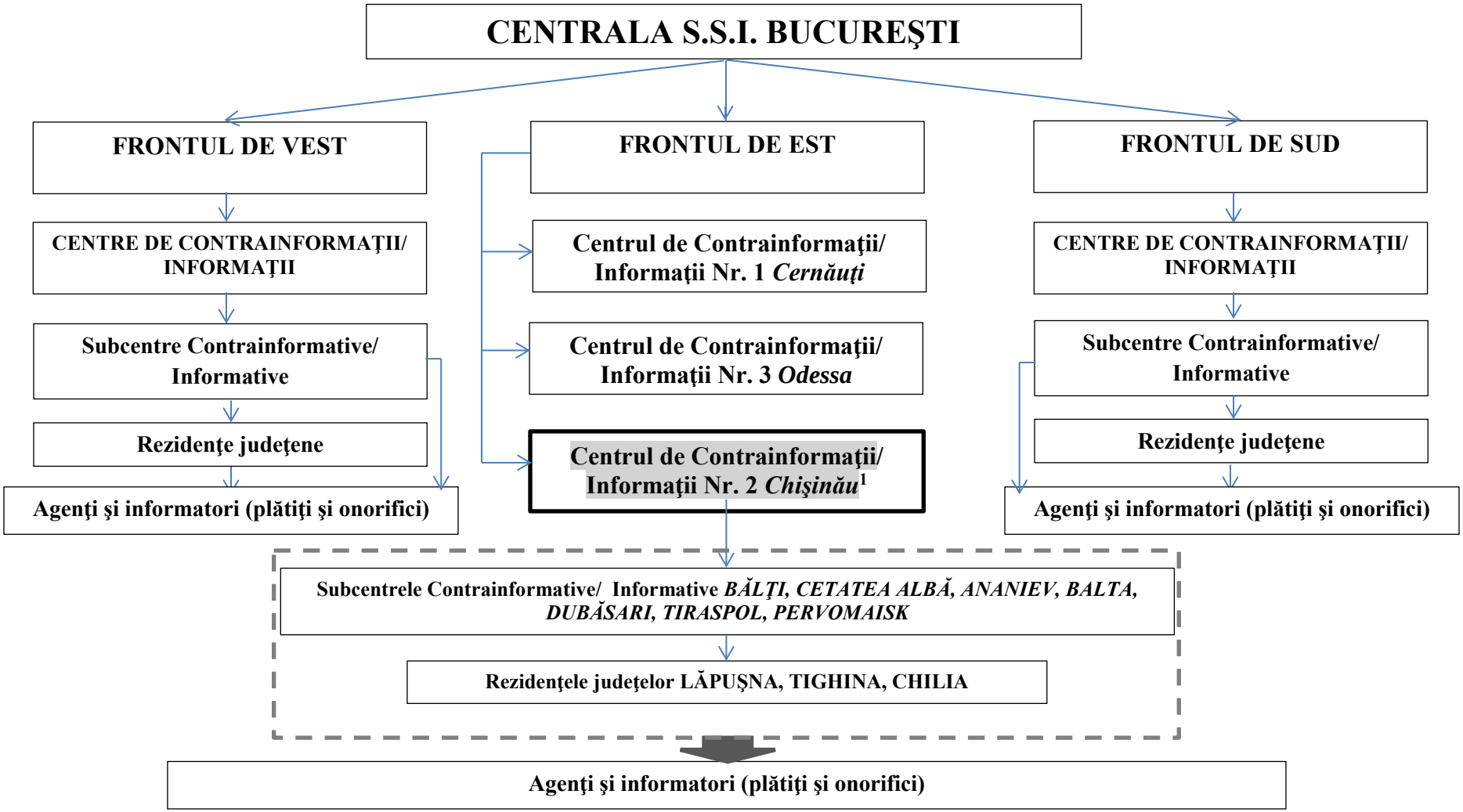

[332, p. 111-119; 259, p. 104-110, 59-60]

Figura A8.1. Organizarea structurilor teritoriale ale S.S.I. din Basarabia (1941-1944)

[1] În funcţie de necesităţi, un subcentru sau o rezidenţă, puteau fi trecute în subordinele altui organ superior, fără a se ţine cont de principiul geografic (spre exemplu, Rezidenţa judeţului Tighina a fost trecută în subordinele Subcentrului de Informaţii Tiraspol). Când centrele şi subcentrele acţionau în interesul armatelor de operaţii, activităţile lor erau informative şi li se spunea „centre/ subcentre de informaţii”, iar atunci când activau în spitale frontului, în interesul autorităţilor civile, luau numele de „centre/ subcentre de contrainformaţii”.

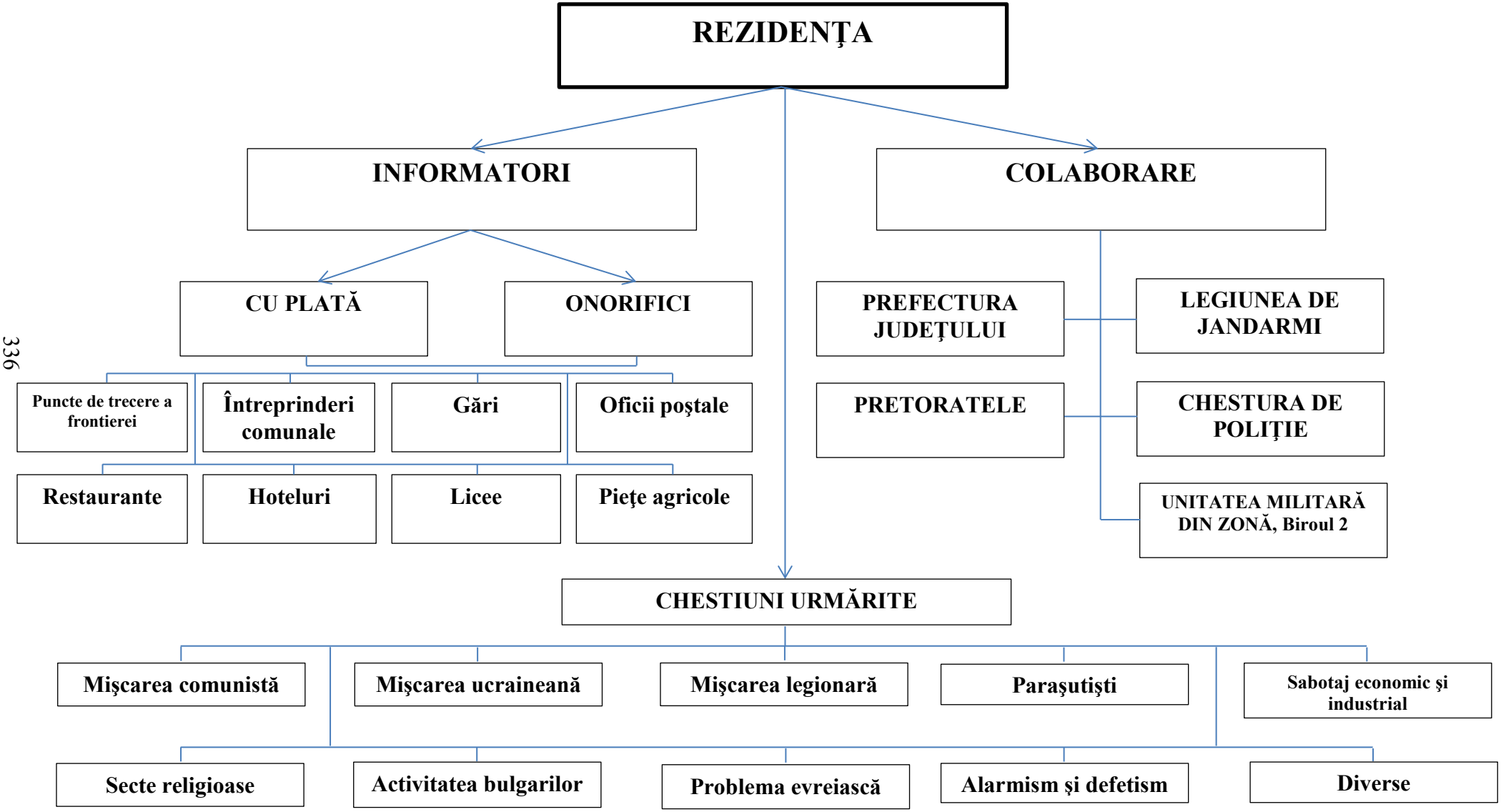

[332, p. 52-55, 116-118]

Figura A9.1. Organizarea unei rezidenţe judeţene a S.S.I. în Basarabia (1941-1944)

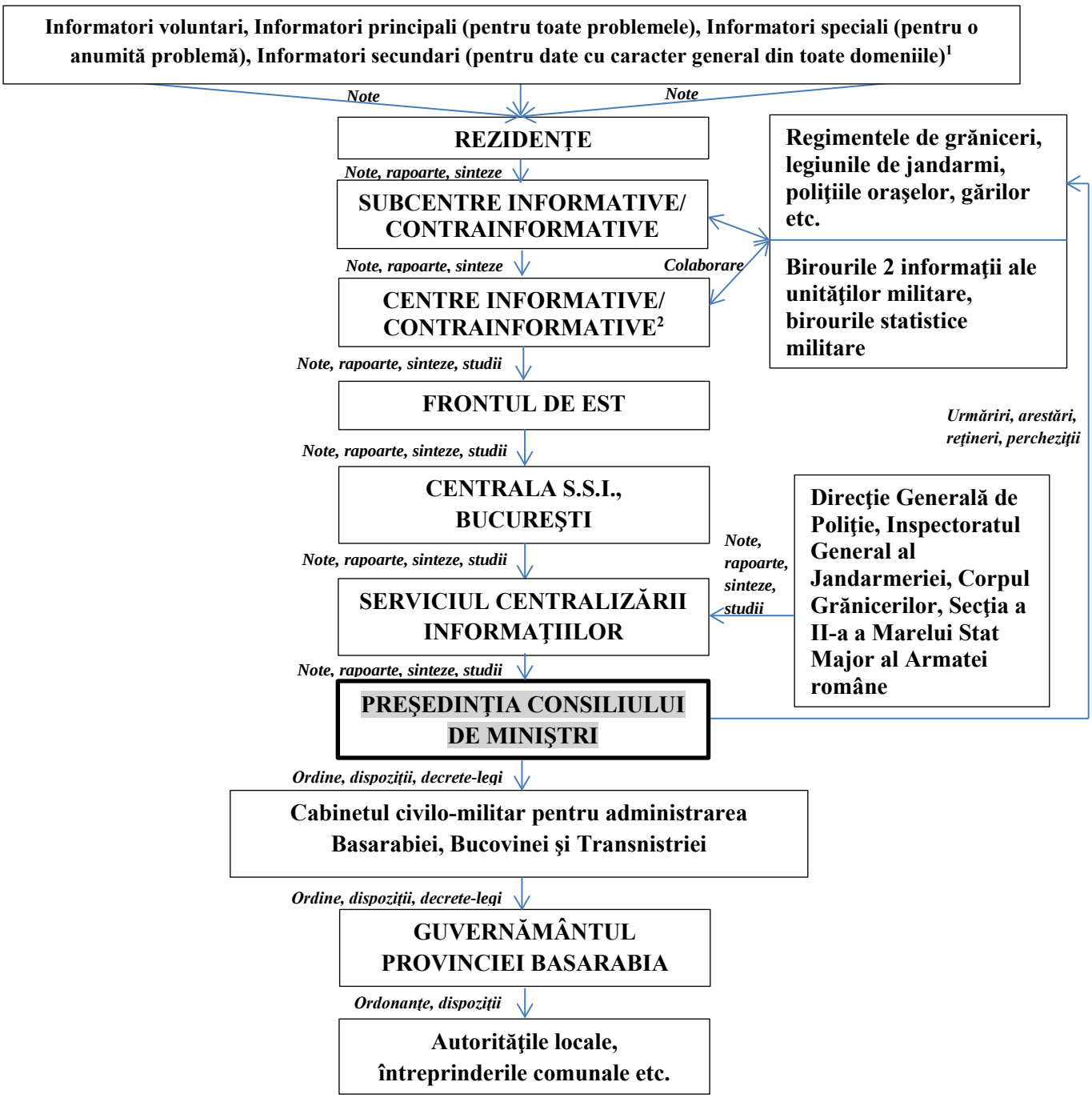

[332, p. 105-111]

Figura A10.1. Mişcarea informaţiilor obţinute de către structurile S.S.I. din Basarabiei către factorii decidenţi (1941-1944)

[1] De regulă, numărul reţelelor de informatori era dublat sau triplat, pentru a exista posibilitatea verificării informaţiilor.

DECLARATIE PRIVIND ASUMAREA RASPUNDERII

Subsemnatul, Moraru Pavel, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctor habilitat sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice. Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Moraru Pavel
22 august 2016

CV-ul AUTORULUI

PAVEL MORARU

Data şi locul naşterii: 05 noiembrie 1975, s. Olăneşti, raionul Ştefan Vodă, Republica Moldova

Cetăţenia: Republicii Moldova

Studii:

- superioare: Facultatea de Istorie a Universităţii de Stat din Moldova (01.09. 1992 – 01.07.1997), Istoric. Profesor de istorie;
- doctorat: Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti (01.10. 1996 – 01.10.2001), specializarea Istoria contemporană a României, doctor în istorie.

Domeniile de interes ştiinţific: România în perioada interbelică şi în anii celui de-al Doilea Război Mondial; servicii de informaţii, siguranţă şi ordine publică; mişcări politice şi acţiuni subversive.

Activitatea profesională:

- Laboratorul de cercetări ştiinţifice aplicative din cadrul Institutului de Formare Profesională Continuă şi Cercetări Ştiinţifice Aplicative al Academiei „Ştefan cel Mare" a M.A.I. al Republicii Moldova, cercetător ştiinţific, 01.07.2002 – 01.09.2004;
- Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, cercetător ştiinţific superior, 28.02.2003-24.09.2007;
- Liceul de cadeţi „Sfântul Gheorghe" al Academiei „Ştefan cel Mare" a M.A.I. al Republicii Moldova, profesor de istorie, 01.09.2004 – 01.06.2006;
- Facultatea de Drept a Academiei „Ştefan cel Mare" a M.A.I. al Republicii Moldova, lector universitar, 01.09.2005 – 01.06.2006;

- Laboratorul de cercetări ştiinţifice aplicative din cadrul Institutului de Formare Profesională Continuă şi Cercetări Ştiinţifice Aplicative al Academiei „Ştefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova, şef de laborator, 01.09.2006 - 01.07.2007;
- Academia „Ştefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova, secretar ştiinţific al Senatului, 01.09-2004 – 01.07.2007;
- Institutul de Istorie „Constantin C. Giurescu” din Bucureşti, documentarist, 01.12.2006 – 01.04.2007;
- Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, cercetător ştiinţific gr. III, 01.09.2007 – 01.02.2011;
- Departamentul de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Studii de Securitate al Facultăţii de Ştiinţe Socio-Umane a Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu, conferenţiar universitar, 01.10.2014 – prezent;
- Institutul de Istorie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, cercetător ştiinţific-coordonator, 01.12.2010 – prezent;

Participări la foruri ştiinţifice naţionale şi internaţionale, printre care: **„**Anul 1944. Transnistria şi Basarabia în buletinele informative ale serviciilor speciale româneşti”, Simpozion ştiinţific „1944. Din primăvară până în toamnă”, Filiala din Republica Moldova a Fundaţiei Forumul European pentru Istorie şi Cultură, Asociaţia Istoricilor din Republica Moldova, Muzeul Naţional de Istorie, Chişinău, 16 octombrie 2004; „Momente din activitatea organelor informative militare româneşti în preajma declanşării războiului antisovietic (1940-1941)”, Conferinţa ştiinţifică interuniversitare dedicată aniversării a XV-a de la fondarea Academiei „Ştefan cel Mare”, Chişinău, 13 mai 2005; „Din activitatea Serviciului Special de Informaţii din Basarabia (1941-1944)”, Conferinţa internaţională „La frontierele civilizaţiilor. Identitate şi alteritate în conştiinţa locuitorilor Basarabiei (1812-prezent)”, Galaţi, 21-23 octombrie 2010; „Din istoria organelor securităţii statului ale R.S.S. Moldoveneşti”, Conferinţa naţională „Adevăr şi obiectivitate în istoria contemporană. Chestiuni metodologice şi studii de caz”, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, Bucureşti, 25 octombrie 2007; „Activităţile româneşti de informaţii şi contrainformaţii militare în Basarabia, în primii ani de după Marea Unire”, Sesiunea anuală „Sub semnul lui Clio”, ediţia a II-a, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu „Nicolae Lupu”, Catedra de Istorie Antică şi Medievală, Catedra de Istorie Modernă şi Contemporană, Sibiu, 04-05 aprilie 2008; „Din activităţile SMERŞ pe Frontul de Sud şi în Europa”, Sesiunea anuală de comunică a Institutului de Ştiinţe Socio-Umane din Sibiu, al Academiei Române, Sibiu, 9 decembrie 2011; „Din activitatea Poliţiei speciale de campanie de la Odessa (1943-1944)”, Sesiunea Naţională de

Comunicări Ştiinţifice a Muzeului Marinei Române „Dunărea şi Marea Neagră în spaţiul euro-asiatic. Istorie, Relaţii Politice şi Diplomaţie”, a XVII-a ediţie, Constanţa, 17-19 octombrie 2013.

Lucrări ştiinţifice şi ştiinţifico-metodice publicate: 8 monografii, 2 dicţionare, 1 culegeri de documente, 1 manual universitar, 85 articole ştiinţifice şi de popularizare, 32 comunicări ştiinţifice (12 publicate):

- „Bucovina sub regimul Antonescu (1941-1944)”. II volume. Vol. I – „Administraţie. Economie. Societate”. Ed. „Prut International”, Chişinău, 2004, 286 p.; vol. II – „Politică. Învăţământ. Cultură”. Ed. „Prut International”, Chişinău, 2007, 228 p.
- „Basarabia, basarabenii şi serviciile secrete (1918-2005). Dicţionar alfabetic”. Firma editorial-poligrafică „ELENA” S.R.L., Chişinău, 2005, 194 p.
- „Informaţii militare pe frontul de est”. Editura Militară, Bucureşti, 2005, 333 p.
- „Armata lui Stalin văzută de români”. Editura Militară, Bucureşti, 2006, 316 p.
- „Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicţionar”. Editura Militară, Bucureşti, 2008, 319 p.
- „La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranţei Generale în Basarabia (1918-1940)”. Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, Bucureşti, 2008, 526 p.
- „Urmaşii lui Felix Dzerjinski: organele securităţii statului din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (1940-1991)”. Colecţia „Sinteze”. Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, Bucureşti, 2008, 288 p.
- „Momente din activitatea serviciilor secrete ale armatei române pe frontul din răsărit. Istorie în documente. 1941-1944”. Colecţia „Documente”. Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, Bucureşti, 2009, 534 p.
- „România şi bătălia informaţiilor între Prut şi Bug (1940-1944)”. Editura Militară, Bucureşti, 2011, 326 p.
- „Bucovina sub regimul Antonescu (1941-1944)”. Opera Omnia. Cartea de Istorie. Ed. „TIPO Moldova”, Iaşi, 2013, 512 p.
- „Relaţiile internaţionale în anii 1914-1947”. Ed. „Risoprint”, Cluj Napoca, 2013, 291 p.

Premii, menţiuni, distincţii, titluri onorifice:

- Diploma „De Lauda” pentru rezultate excepţionale în cercetarea ştiinţifică în cursul anului 2012. Centrul de Cercetări în Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii de Securitate. Departamentul de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Studii de Securitate, Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, 25 mai 2013.
- Diploma „Topul cărţii 2006”, decernată de Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, pentru volumul „Armata lui Stalin văzută de români”. Editura Militară, 2006.

- Diploma „Cel mai bun profesor al anului 2006” la Liceul de cadeţi „Sfântul Gheorghe” al Academiei „Ştefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova.
- Premiul „Primăriei municipiului Chişinău pentru tineret în domeniul artei, ştiinţei şi culturii”, ediţia 2006, pentru lucrarea „Basarabia, basarabenii şi serviciile secrete (1918-2005). Dicţionar alfabetic”. Firma editorial-poligrafică „ELENA” S.R.L., Chişinău, 2005.
- „Premiul Societăţii Scriitorilor Militari pe anul 2005”, Bucureşti, pentru lucrarea „Informaţii militare pe frontul de est”. Editura Militară, Bucureşti, 2005.
- „Diplomă aniversară”, acordată „în anul 55 al existenţei Editurii Militare, pentru fidelitatea şi ataşamentul dovedite în susţinerea şi promovarea acestei instituţii de cultură a Armatei”, Bucureşti, 16 decembrie 2005.
- „Diplomă de excelenţă” acordată de Consiliul Judeţean Ilfov, Centrul pentru Conservarea şi promovarea Culturii Tradiţionale Ilfov, Societatea Scriitorilor Militari şi Revista „Lumea Militară”, Bucureşti, 2005.

Apartenenţa la societăţi/asociaţii ştiinţifice naţionale, internaţionale: Asociaţia Istoricilor din Republica Moldova (2000-2007);

Activităţi în cadrul colegiilor de redacţie ale revistelor ştiinţifice:

- „Revista Transilvania” (Centrul Cultural Interetnic Transilvania, Sibiu) – 2008;

- „Studia Securitatis” (Departamentul de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Studii de Securitate al Facultăţii de Ştiinţe Socio-Umane a Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu) – 2009 - 2013.

Cunoaşterea limbilor: limba română – foarte bine (scris, citit); limba rusă – foarte bine (scris, citit); limba franceză – nivel mediu (scris, citit)

Date de contact: str. A. Mateevici 8/1, ap. 46, or. Ştefan Vodă. Tel: 0242/2.40.99, e-mail: morarup@yahoo.de